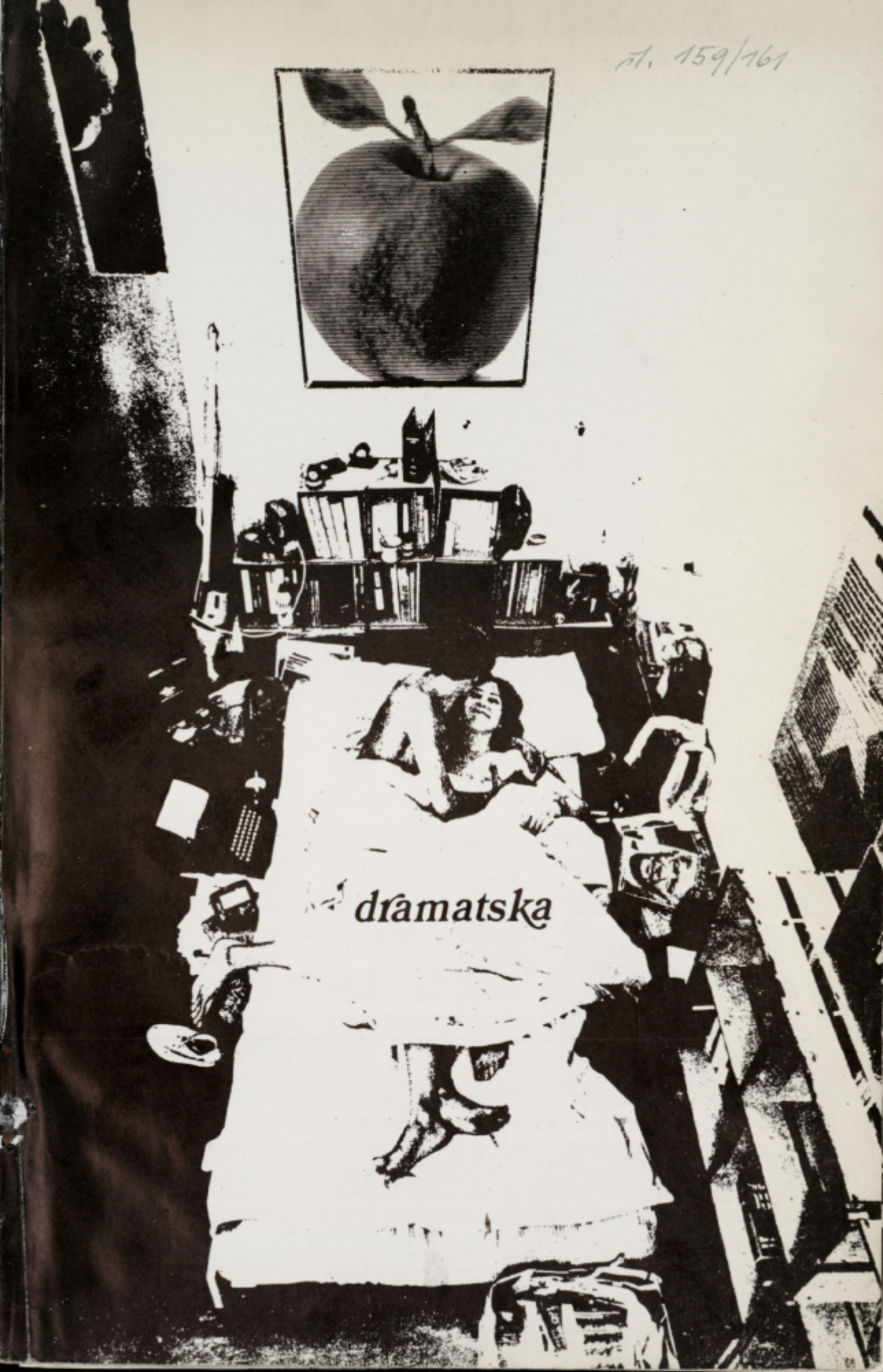

dramatska

PROBLEMI

LITERATURA 3/4/5

Sl. 159/161

dramatska

Tale številka, ki izhaja v sicer gotovo nepriljubljenem trojnem obsegu, je namenjena delovni proslavitvi obletnice rojstva Ivana Cankarja. Uredništvo si pravzaprav ni kdo ve kaj dolgo belilo glave, kako naj na straneh revije Problemi označi odnos in dolg do človeka, ki je svoje umetniško delo namenil revolucionarni preobrazbi, ko je razkrival boleča protislovja svojega časa. Odločili smo se za objavo vrste novih dramskih besedil, in s tem navezali na pomembno izročilo revije, ki je (vsaj zdi se tako) v enakomernih časovnih presledkih skorajda edina pri nas posvečala posebno pozornost sodobnemu gledališču. Ko so se ob vsem tem neizprosno zastavljala vprašanja o sodobnem trenutku naše umetniške ustvarjalnosti in še posebej dramatike in gledališča, pa vprašanja o današnjem odnosu med gledališčem in revolucijo, smo skušali zagotoviti tudi esejistično kritično pisanje – pa nam ni uspelo. In ker se to kljub posebni pozornosti, ki jo je uredništvo namenilo temu področju revialnega pisanja, ponavlja takorekoč ob pripravi vsake številke, nas zaskrbljenost za uresničitev zadnjega načrta (uveljavljanje kritike, esejistike in publicistike, še posebej marsistične) pripravlja do tega, da pošiljamo še javni poziv vsem potencialnim avtorjem.

V preostalih literarnih številkah letnika bomo predstavili najnovejšo literarno ustvarjalnost pri nas in nekaj izborov iz pisanja mladih v Jugoslaviji (tudi tem stikom velja naša posebna skrb) ter pripravili tematsko zaokroženo skupino prispevkov na temo Umetnost in revolucija, obenem pa končno z večkratnim izhajanjem v enojnih številkah in ustreznimi kritičnimi prispevki zagotoviti močnejšo aktualnost revije.

UREDNIŠTVO

PROBLEMI

UREDNIŠTVO: LJUBLJANA, SOTESKA 10. TEKOČI RAČUN 50101-678-48982 Z OZNAKO ZA PROBLEME

CELOTNA NAROČNINA 80 DIN, ZA INOZEMSTVO DVOJNO. IZDAJATELJ RK ZSMS

UREDNIŠKI ODBOR: IGOR ANTIČ, MLADEN DOLAR, MATJAŽ HANŽEK, LEV KREFT (glavni urednik) PAVLE LUŽAN, JURE MIKUŽ, RASTKO MOČNIK (odgovorni urednik) RADO RIHA, BRACO ROTAR, DAVID B. VODUŠEK.

LITERATURA 3/4/5

DRAMATSKA

TO ŠTEVILKO SO UREDILI: LEV KREFT, PAVLE LUŽAN, DAVID B. VODUŠEK, JURE JANČIČ (grafika in fotografija) BLAŽ OGOREVC IN IVO SVETINA

REVIJO DENARNO PODPIRA KULTURNA SKUPNOST SLOVENIJE. PO SKLEPU REP. SEK. ZA PROSVETO IN KULTURO ŠT.: 421-1/74 DNE 14.3.1974 JE REVIJA OPROŠČENA TEMELJNEGA DAVKA NA OD PROMETA PROIZVODOV.

TISK: TISKARNA KRESIJA, LJUBLJANA, A.-LUNDROVO NABREŽJE 2.

1 Bojan Štih: *NESREČNIKI IVAN CANKAR* — 3 Mirko Zupančič: *TAKŠNI SMO BILI* — 75 [illegible]: *KOT KRALJUSKI KOMEDIJANT* — 81 Pranček Rudolf: *VERONIKA* — 75 [illegible]: *IGRA KOJE NI* — 81 Pavel Lužan: *ZLATI ČASI, LEPI KRASI* — [illegible] Dušan [illegible]: *SOBOTA POPOLDAN* — 137 Tomaž Kralj: *NBUP OSONČJA ZA VAS* — 149 [illegible]: nik: *ROMANSKO OPRAVILO* — [illegible] Dušan Pesič: *MALI ODER MISLI* — 169 [illegible] Šnajder; *SHOCKING* — 203 T.S. Eliot: *SWEENEY AGONISTES*

PROBLEMI

1 Bojan Štih: *(NESREČNI) IVAN CANKAR* – **3** Mirko Zupančič: *IZ TAKŠNE SMO SNOVI KOT KRANJSKI KOMEDIJANTI* – **51** Franček Rudolf: *VERONIKA* – **75** Mojca Kreft: *IGRA KI JE NI* – **81** Pavel Lužan: *ZLATI ČASI, LEPI KRASI* – **113** Dušan Jovanović: *SOBOTA POPOLDAN* – **137** Tomaž Kralj: *HRUP OSONČJA ZA VAS* – **149** Orest Zagoričnik: *ROPARSKO OPRAVILO* – **153** Tatjana Pregl: *MALI ODER MISLI* – **169** Slobodan Šnajder: *SHOCKING* – **203** T.S. Eliot: *SWEENEY AGONISTES*

Bojan Štih

(Nesrečni) Ivan Cankar

(List iz dnevnika, 1. do 3. maja 1976)

(List iz Dnevnika, 1. do 3. maja 1976)

Vsi tisti, ki slavijo pesnike po smrti, pravzaprav verujejo v posmrtno življenje na elizijskih poljanah. Kajti s svojimi sedanjimi dobrimi deli, se reče s sedanjim „pozitivnim" odnosom do mrtvih pesnikov, sporočajo tem v onostranstvo, kako so pošteni in plemeniti in kako poskušajo s svojimi lepimi dejanji odkupiti grehe prejšnjih generacij, ki so s svojimi slabimi deli neusmiljeno preganjale takrat še žive in seveda tudi trpeče pesnike. To početje bi seveda lahko imenovali kulturnopolitični nesmisel.

O tem, da mrtvi Ivan Cankar ne more ničesar vedeti o našem sedanjem pozitivnem odnosu do njegovega literarnega dela, do njegovih umetniških in estetskih vrednosti, do njegovih kulturnopolitičnih idej, o tem pač ne more biti nikakršnega dvoma. Tisi trenutek, ko je Ivan Cankar umrl, je postal zanj odnos živih do njegovega življenja in dela popolnoma nevažen, brezpredmeten in tudi nespoznaven, kajti pesnik je s svojo smrtjo vstopil v svet popolne neprizadetosti, ravnodušnosti in nezainteresiranosti. Cankar ne more ničesar več zvedeti o sebi in o svojem delu, ne more pa tudi na nič več vplivati, zato je zanj s stališča v e č n o s t i in pa njegove s m r t i popolnoma vseeno, kaj počno z njegova zapuščino njegovi kulturnopolitični in literarnoestetski dediči. Pričakovati in upati, da bo mrtvi Ivan Cankar še lahko posvečal svojo pozornost našim stališčem do njegovega dela, je seveda čista norost.

Zato so jubileji in svečanosti in slavitve mrtvih, ubitih pesnikov zgolj dokaz sodobne megije čarovništva in vražjevernosti, ki smo jih obdržali v naših kulturnopolitičnih protokolih kljub našemu sodobnemu materializmu in ateizmu še iz časov predzgodovine. Kajti noben naš še tako naglašeno pozitivni odnos do Ivana Cankarja ne more ničesar več spremeniti in popraviti v pesnikovi življenjski usodi. Lahko si mislimo, kakšni so bili poslednji trenutki v življenju Ivana Cankarja, ko je pesnik s skrajno močjo svoje zavesti, presojal in sodil svojo s l o v e n s k o usodo. In ko je umiral, je umiral z grozo v svoji duši. Ta groza pa je bila naravna posledica vsega tistega, kar so njegovi sodobniki in rojaki počeli z njim od Erotike do Podob iz sanj.

Življenje Ivana Cankarja je bilo skozinskoz nesrečno, lahko bi rekli, da je bilo celo tragično. O tem govorijo podatki, pripoveduje pesnikov življenjepis, pričajo njegova lirična, prozna in dramska dela, potrjuje pisateljeve korespondenca. To „cankarjansko" nesrečno življenje ni bilo posledica moralne, duševne in telesne „nemoči" nekega človeka in pesnika. Bilo pa je posledica in seštevek sto in sto faktorjev, ki so sicer in na sploh opredeljevali in določali slovensko kulturno, literarno, politično in socialno bit ob koncu devetnajstega in v začetku dvajsetega stoletja. Cankarjeva življenjska in umetniška usoda je zrcalo naše družbene biti, eksistence in esence v določenem zgodovinskem razdobju, ki se je začelo v Linhartovem času in ki traja tako rekoč še danes. Zdaj in tukaj.

Naj omenimo – brez namena biti uradno zgodovinsko logičen in anemičen – nekatera temeljna dejstva iz Cankarjevega življenjski in kulturno-politični usodi. Vsa dejstva, ki jih bomo izbrali iz njegovega življenjepisa so seveda le glavna, zakaj manj važnih zaradi prostora in obsega tega zapiska sploh ne kaže upoštevati.

... Živel je kratko in bolezni polno življenje, ki ni zmoglo se podaljšati v častitljivo starost. Smrt v tem primeru ni bila potrpežljiva in ni razumela potreb slovenske literarne kulture ...

Rodil se ni v bogati meščanski rodbini, marveč je bil biološko reproduciran (izraz je vzet iz naše sedanje

politične terminologije in zapisan v nekem časopisu ob letošnjem osmem marcu) v revni proletarskokmečki družini . . .

Šolal se je brez štipendij in z občutki socialne zapostavljenosti. Nikoli ni ničesar doštudiral, nikoli mu nihče ni dodelil nikakršne diplome in ostal je vse svoje življenje „faliran" študent . . .

Cukrarna je bila njegov konverzacijski salon. Pa kolodvorske čakalnice, bedne slovenske krčme in dunajske kavarne, v katerih se je uresničeval dialog hlapcev malega naroda . . .

Vrhnika, Sarajevo, Trst in Dunaj so glavni mejniki njegovega sveta. In nikoli ni bil v Tokiju, nikdar ni videl kitajskega cesarja v Pekingu in videl ni ne Londona ne New Yorka, ne New Delhija in ne Berlina. Potoval je vse svoje življenje iz Ottakringa v Oberhollabrunn . . .

Ni imel kočije s kočijažem, marveč se je vozil v tretjem razredu revežev, ali pa je koračil peš po beli cesarski cesti . . .

Nikoli se ni poročil, ni ustanovil družine (branik pred svetom) in nikoli ni imel otrok. Vse svoje ljubice je izdal in vse njegove ljubice so ga izdale . . .

Ni bil dandy ali playboy svojega časa in ni ljubil ne pevk ne baletk ne pesnic ne slikark ne igralk ne soprog generalov in ministrov, spal je sam in trpel, ko je močil v sanjah in v snu revno in neugledno posteljo.

Ni imel stanovanja, marveč le kamro na Rožniku. Begal je iz sobe v sobo, iz hotela v hotel, iz ravnega prenočišča v drugo revno prenočišče . . .

Ni bil gospodaren in varčen in ni imel ne žiro računa in ne tekočega računa v banki, marveč je bil zapravljiv, lahkomiselen bohem, ki noče živeti po načelu od zrna do zrna pogača . . .

Imel je vero, pa jo je izgubil! In ne pri Bogu in ne pri socialistih avstrijskega kova ni našel miru in spokojstva . . .

Živel je usodo poklicnega literata, ki je moral bivati na robu uradne družbe, naroda, ljudstva in literature . . .

Nikoli ni dobil mesečne plače in ne republiške priznavalnine, pa tudi nikakršnih drugih olajšav denarnega značaja ni bil deležen. Razen če upoštevamo dejstvo, da takratna družba ni poznala avtorskih davkov v današnji obliki in višini, ko je tlačanska desetina v primeri z njimi komajda omembe vredno breme . . .

Že tako težko življenjsko situacijo pa je pesnik povečal še z čezmernim pitjem alkohola, kar je njegovo šibko zdravje še bolj spodkopalo. Da o cigaretah, cigarah in kavi sploh ne rečemo niti besede . . .

Nikdar ni uspel v politični karieri in ni postal ne poslanec in ne delegat kogarkoli in česarkoli . . .

Ni bil predsednik ničesar in ne tajnik . . .

Nikoli ni dobil nobene nagrade ne odlikovanja, ni postal častni doktor te ali on univerze in nikdar ni postal član nobene Akademije za znanost in umetnost, kaj šele . . .

Pomislimo na usodo njegovih knjig! Od požigov do avtodafejev! Le malokdaj mu je bila kritična sodba naklonjena. Kritični programi, ki so se vrstili drug za drugim, nikakor niso bili vzpodbudni. In koliko ljudi je takrat sploh bralo njegova dela? (Morebiti pa le več kot danes, ko se da statistično dokazati, da skoroda nihče ne bere literature Ivana Cankarja!) . . .

Kakšne težave je imel v gledališču, preden je njegovo dramsko delo bilo uprizorjeno! In nikoli ni postal ravnatelj gledališča, kaj šele dramaturg . . .

Ničesar, kar si je Ivan Cankar želel, se ni uresničilo. Če doumemo dejstvo, da se nobena Cankarjeva kulturnopolitična, literarna in umetniška ideja ni uveljavila in izpolnila v času njegovega zemeljskega bivanja – razen seveda v pisateljevem literarnem in umetniškem delu – lahko razumemo Cankarjevo duhovno in nravno stisko, bolečino in ogorčenje, kar prav gotovo ni moglo utemeljiti srečnega pivljenja in srečne zavesti o pozitivni in dejavni prisotnosti v zgodovini . . .

Ivan Cankar se ni srečal z zgodovino, niti je zgodovina srečala njega; Živel je zunaj zgodovine in proti njej . . .

Celo iluzija o materi je bila zanj izvir nesreče . . .

Bil je preveč reven, da bi si mogel omisliti zasebno tajnico; družba pa seveda kaj takega ni želela plačevati. Zato ni nihče skrbel za ponatise njegovih del, za izdajo njegovih misli, izjav in aforizmov. Vse je moral delati sam. Zato v času svojega življenja ni vedel, kaj so Zbrana dela in kaj so to Izbrana dela . . .

Umrl je preden je dopolnil petdeset let. Zato ni bilo moč slaviti njegovega življenjskega praznika, recimo srečanja z „Abrahamom".

In tako bi lahko zapisovali in zapisovali dejstva in vsa ta dejstva bi potrjevala podmeno o nesrečnem življenju Ivana Cankarja.

Toda prepustimo Ivana Cankarja smrtni in mrtvi večnosti. Dovolimo mu spati, spati, spati v kraljestvu senc. Vse kar je mogel, je dal ljudstvu, umetnosti in kulturni revoluciji. Socialistični svobodi in demokraciji.

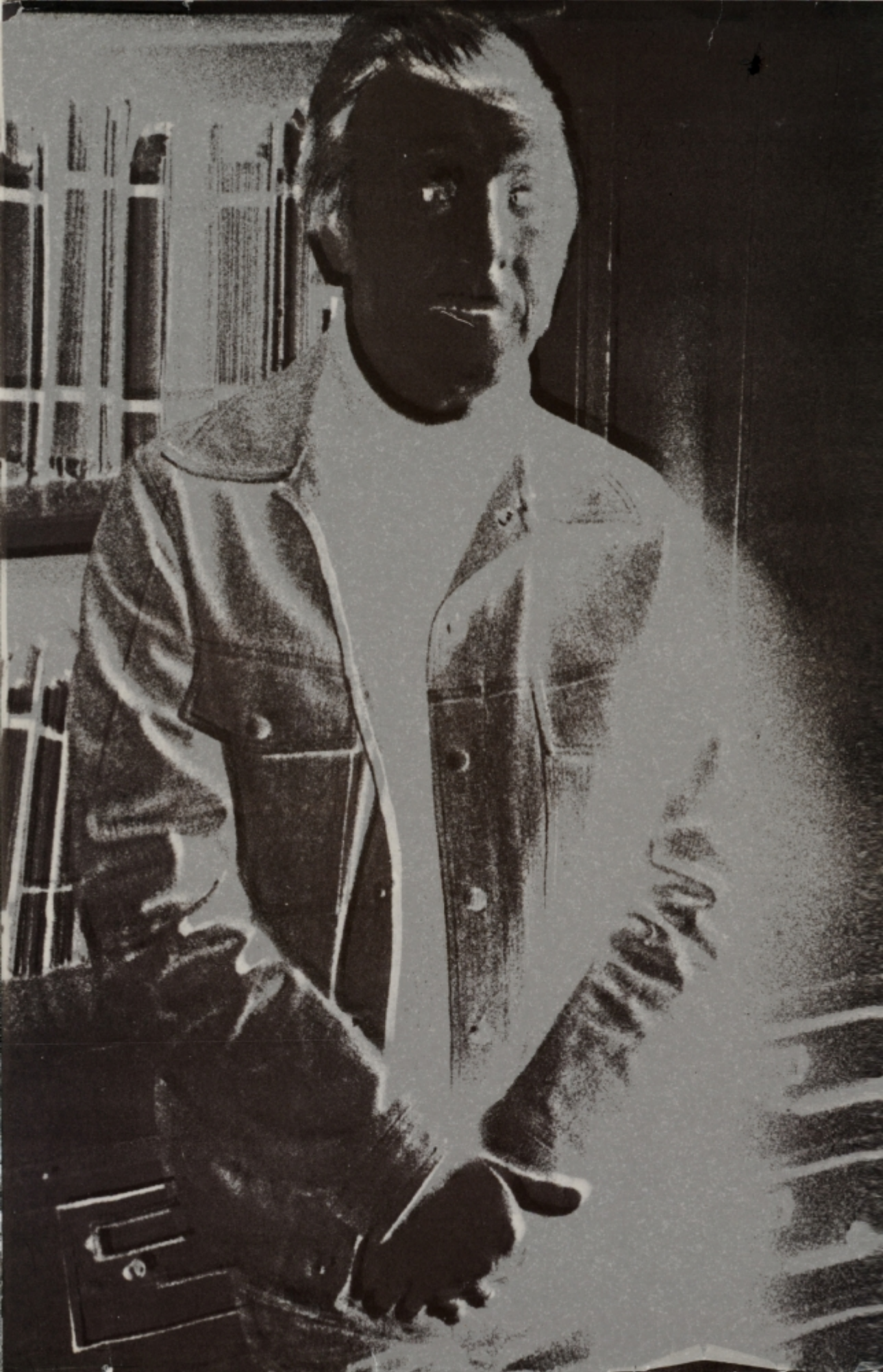
Vsi vemo za temeljno dejstvo našega življenja. Za smrt. In ta, kadar pride, a pride zanesljivo, za vedno ukine našo vednost o samem sebi. In če tako je, in tako tudi je, potem se moramo zavedati, da Ivan Cankar nima ničesar od tega, če ga zdaj slavimo, častimo in hvalimo. Tega ne bo nikdar ne zvedel, ne doumel in ne spoznal. Ko pa je živel so ravnali drugače z njim, a tudi tistih, ki so slabo ravnali z njim, ni več med živimi . . .

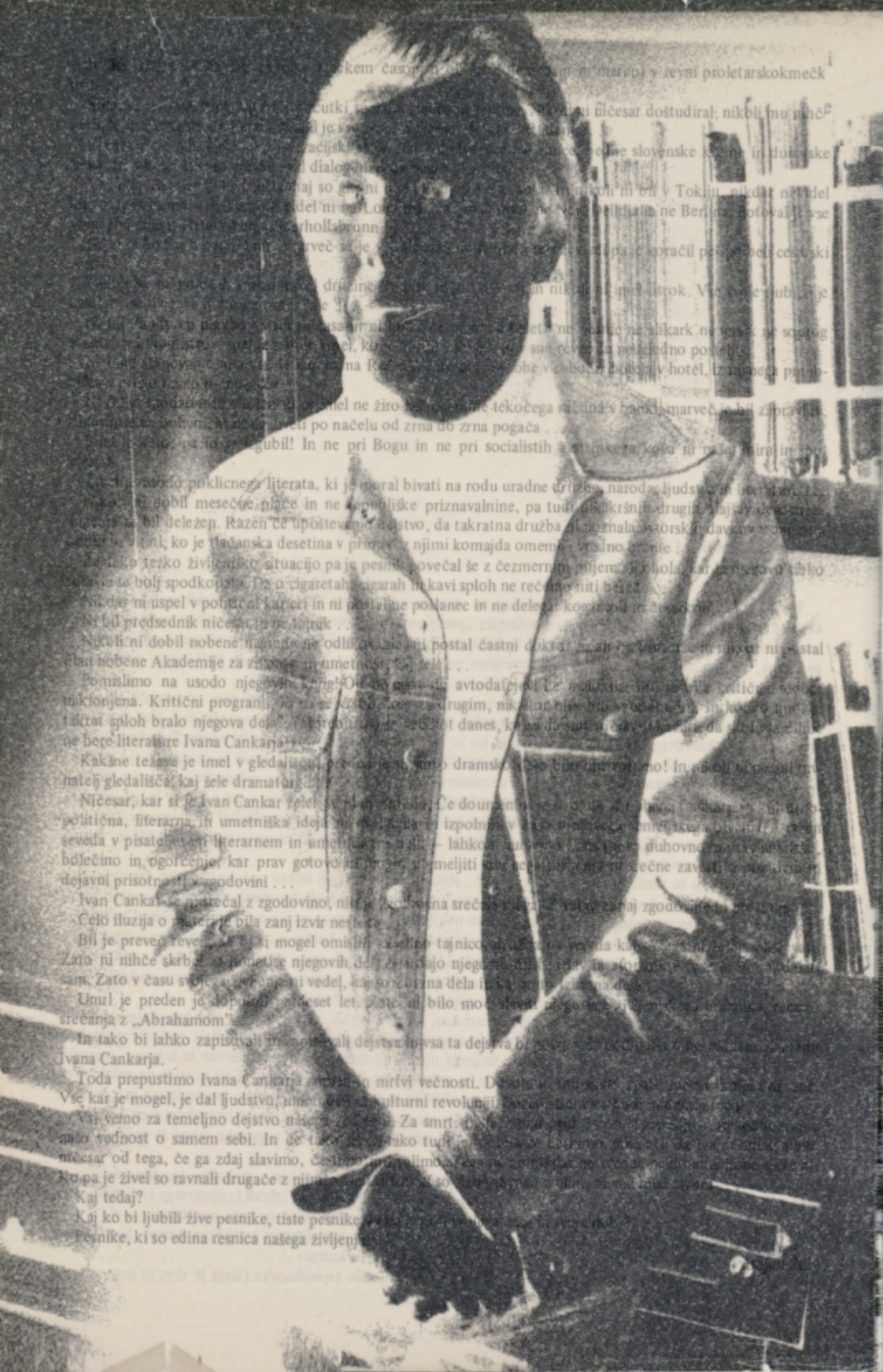
Kaj tedaj?

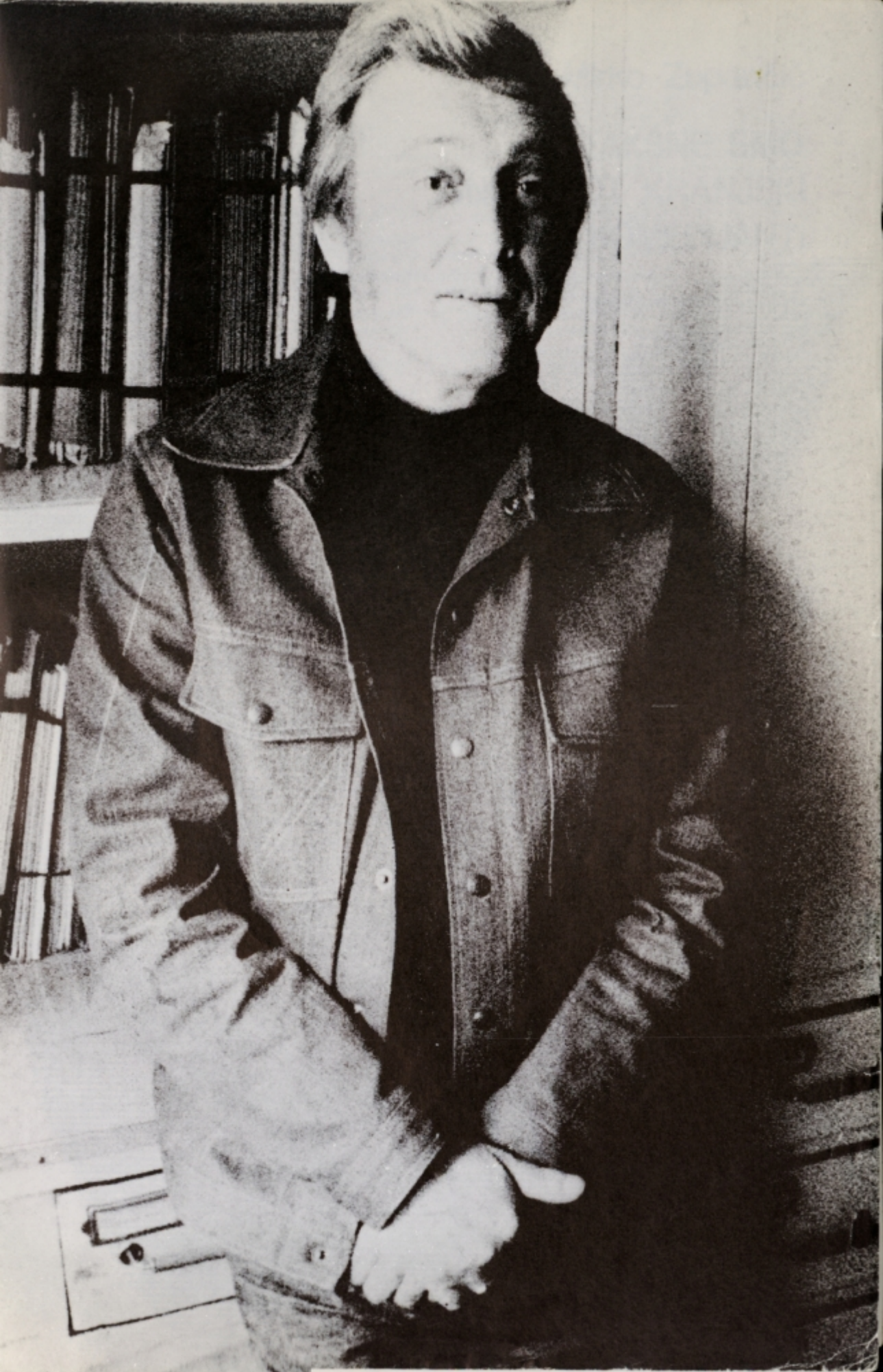
Kaj ko bi ljubili žive pesnike, tiste pesnike, ki so kritiki svojega časa in svoje dobe?

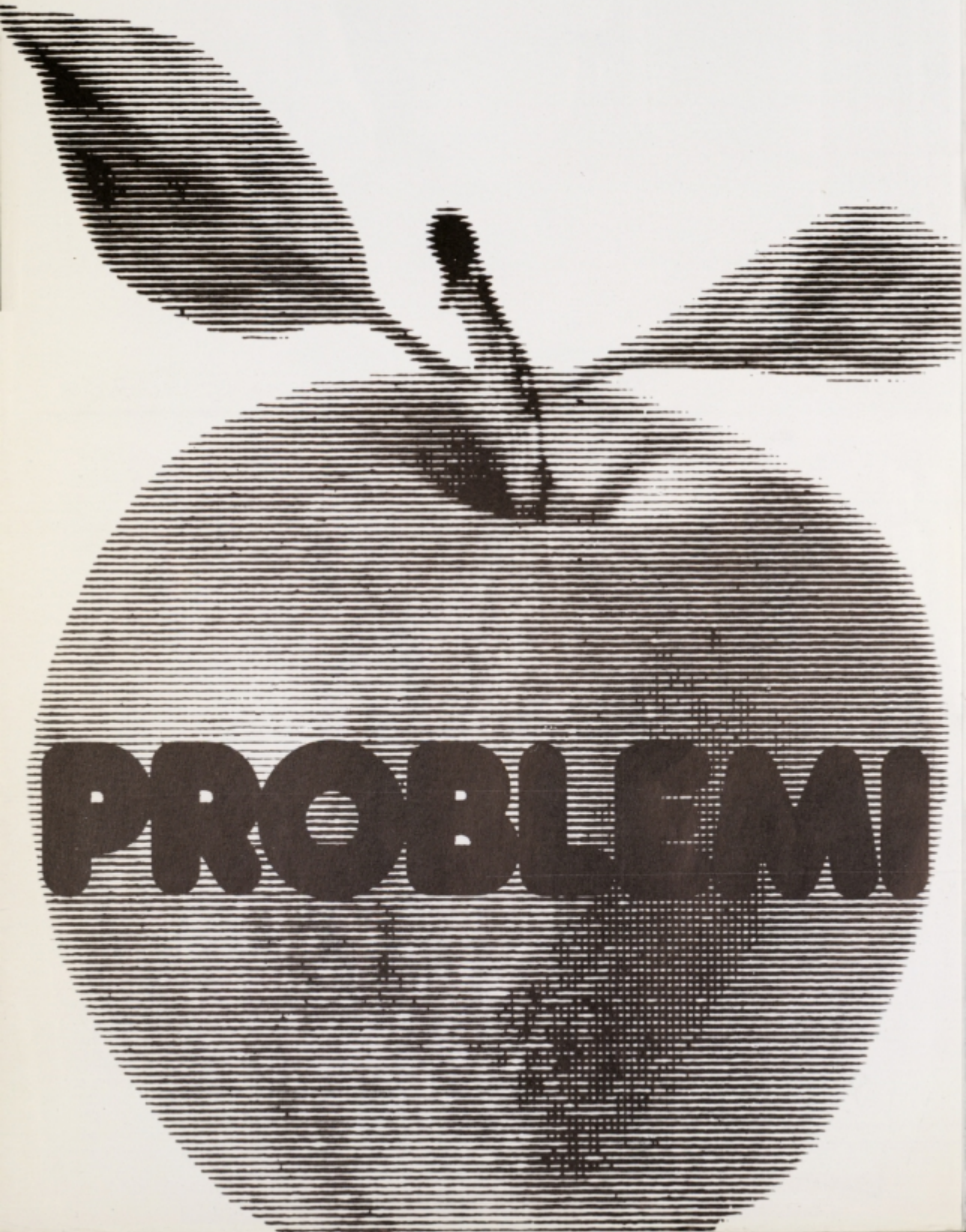
Pesnike, ki so edina resnica našega življenja!

Bojan Štih

PROBLEMA

OSEBE

ŠTEFAN (tudi Baron)
CIMPERMANOVA (tudi Gospa, Baronova žena)
FRANE (tudi Matiček)
MARTA (tudi Nežka)
ČEZMERNIK (tudi Zmešnjava)
KALIN (tudi Žužek)
MIHOL (tudi Budalo)
TONČEK
GAŠPER
URBANČIČEVA
JEHOVICA
ROBNIK
FRLINČEK
FANTIČ
REŽISER

Mirko Zupančič

IZ TAKŠNE SMO SNOVI KOT KRANJSKI KOMEDIJANTI

Igra iz življenja in domišljije

LJUBLJANA 1976

LOJZETU FILIPIČU,
ki je s pozornostjo in nasveti
spremljal začetek te igre

PRVI DEL

Uvod in začetki

Režiser: Prelep je ta kraj, ta Log. Nič me ne vznemirja, zdajle sem sam v tej sobici. No, čisto sam nisem. Zraven mene sta še trobenta in boben. Pa še star divan je, stoli so in miza. Miza je zelo pomembna, ker bo tudi seja pomembna, vse seje so pomembne.

Da, prelep je ta kraj, ta Log. Naj vas fantazija popelje skozi zidove: zunaj boste videli gozdove, lepi so in nabiti z drevjem, ponoči straši v njih le veter. Pa še ta bolj poje kot tuli. Tu pa tam pokaže okoli polnoči osamljenemu lovcu svojo osamljeno zadnjico tudi kak primerek medveda. Ampak to je že bolj stvar stroke, to ni več poezija. Stvar poezije pa so gozdovi, pojoči veter, osamljena krmišča, predvsem pa ljudje. Ja, ti čudaki! Seveda živijo tukaj v Logu, ne v gozdovih. Niso pa nič drugačni od tistih, ki živijo v mestih. Le bolj so drug drugemu na očeh. Nekoliko drugače govorijo, počnejo pa isto. Imajo svoje vsakdanje skrbi in opravke, pripovedujejo drug o drugem. To ni opravljanje, to je le dokaz, da živijo . . .

Priteče fantič.

Fantič: Kje je moj ata?

Režiser: Ata, ata!? – Kdo pa sploh je tvoj ata?

Fantič: Mama pravi, da je zagotovo tukaj.

Režiser: Tukaj ni nikogar. Prišli pa bojo. Vsi. Tudi tvoj ata bo prišel. Začeli bomo z vajami . . .

Fantič: Mama pravi, da moramo pri nas doma delati. Ata pride ob treh s šihta, po tem pa gre na različne kulturne vaje, doma samo spi.

Režiser: Ja, no, ja . . . Mama, ata . . . Tvoj ata ima rad gledališče. – Kaj imaš pa ti rad, fantič?

Fantič: Tale boben.

Režiser: Boben? Velik je, skoraj prevelik zate.

Fantič: Ata pravi . . .

Režiser: Dobro, dobro. Sedi semle, na stol. Tako. Tu imaš boben. Na kolena ga daj. Vidiš, kako sta lepa, ti in boben.

Režiser se zamakne v okno, pozabi na Fantiča.

Fantič: Pa zdaj?

Režiser: (še zmeraj gleda skozi okno): Zdaj bova pela.

Fantič: Pela? Na boben?

Režiser: Zakaj pa ne . . . Ohja, prav imaš, pozabil sem . . . Ampak možno je, vse kombinacije so možne. Udari! Naj boben grmi! – Tako, pravilno. Pela bova tisto: kje so tiste stezice . . . Znaš?

Fantič: Znam.

Lepo pojeta. Na koncu se kar nekam začudeno pogledata.

Fantič: (resno): Všeč ste mi. Ampak . . .

Režiser: Ampak?

Fantič: Bojim se povedati.

Režiser: Pa kdaj drugič. – Poglej skozi okno. Malo umazano je, pa nič hudega. Vidiš skozi? Pozimi in v temi so hiše kot beli slapovi.

Fantič: Jaz vidim samo Jerinčkovo bajto. Jerinčkov stric pa zida novo hišo. Spomladi bo začel bajto popravljati tudi Jerinček. Streha mu že pušča.

Režiser: Spomladi bo vse lepo. Do takrat bomo pripravili našo igro, naš Log bomo kulturno obogatili. Igrali bomo, pesnili bomo, ustvarili bomo nov svet . . . Gledališče, gledališče!

Fantič: (nekoliko začudeno spremlja režiserjevo navdušenje):
Pa je le res. Naša mama ima prav.

Režiser: Kaj ima prav, mama?

Fantič: Mama pravi, da ste malo čez les, pravi, da vas pozna že od malega. Pravi tudi, da ste znoreli pol vasi

Režiser: O vsem se bomo pogovorili, fantič. O vsem se bomo pogovorili. (Sam zase.) Vrnil sem se, domov sem prišel, v ta moj Log. Jaz sem kmet kmet. Mesta se bojim mesto me je skrivenčilo . . . Ampak mirno kri dragi moj jaz. Vrnitve, resnične vrnitve ni. Ni več nobene tavčarjanske romantike.

Fantič: Lepo govorite. Skoraj tako . . . kot naš ata. Mama bo pa huda.

Režiser: Ata bo prišel, po seji ga bom pospremil domov, nakar bova mami vse razložila. (Opazuje Fantiča, ki se odpravlja domov.) Nekaj mi pa le še povej.

Fantič: Kaj?

Režiser: Kaj boš postal, ko boš velik? Mislim kakšen poklic si boš izbral?

Fantič: Mizar bom. Že to nedeljo me bodo peljali k mojstru. Je že vse zgovorjeno.

Režiser: Mizar. Lepo. Ustvarjal boš omare, stole, mize . . . same koristne predmete.

Fantič: Naš ata pravi, da moraš imeti pri tem poklicu rad les.

Režiser: Pa imaš ti rad les?

Fantič: Doma sem že popravil pasjo uto. Ata pravi, da je čedna. Naš Rumi, naš pes, je še najbolj zadovoljen. Prej je lajal v luno in kradel pri sosedovih jajca, zdaj jé žgance in liže svojo uto.

Vstopi Čezmernik, fantičev ata. Je veder, prijeten človek.

Čezmernik: Zdravo sine. Dober večer režiser. Vedel sem, natančno sem vedel, da bom prvi. Ne morem iz svoje kože, pa amen. (Fantič bi rad nekaj povedal.) Sine, lepo domov pojdi, mami povej, da bomo danes zgrabili bika za roge.

Fantič: Že tečem. Bika za roge . . .

Čezmernik: (gleda za fantom): Tale moj sin . . .

Režiser: Kavelj je, tebi podoben. – Ja. Kje so pa drugi?

Čezmernik: Vsi bojo prišli. Stvar jih zanima, pa tudi nasploh jih matra firbec.

Režiser: Hvaležen sem ti za pomoč, veš. Ti si mi sploh omogočil to delo.

Čezmernik: Ko pa si kar naprej sanjaril o tem Matičku.

Režiser: (navdušen): Ja, ja . . . Se spominjaš? Poleti sva se srečala, prej se nisva dobro poznala. Oba vroča, v čudoviti okolici . . .

Čezmernik: No, no, prijatelj. Počasi, počasi.

Režiser: Kaj pa je? Tudi ti cincaš?

Čezmernik: Nič ne cincam. Moja žena pravi, da osel osla najde. Tako, menim, sva se našla tudi midva. Mimogrede: o okolici pretiravaš, ta ni bila čudovita.

Režiser: Da ni bila čudovita!?

Čezmernik: Srečala sva se v trafiki. Kupovala sva cigarete. Tako sva začela pogovor.

Režiser: Pa v trafiki, prava reč. Trdim pa: okolica je bila in je čudovita. Stari del Loga in gozdovi. Ta pogled mi morate pustiti. Vsi!

Čezmernik: Vem. Nato sva ugotovila v gostilni, da si ti kmet, ki je postal nekakšen profesor, jaz pa sem šlosar v tovarni in bom šlosar ostal. Z enim samim litrom merlota sva pramagala razliko med mestom in vasjo.

Režiser: Pa o lepoti sva govorila. Tu se je začelo. Spominjam se. Pogovor o lepoti . . .

Čezmernik: Povedal sem ti tudi, da so prejšnjo nedeljo, se pravi, nekaj dni pred najinim srečanjem, na veselici v Lomu skoraj do smrti zaklali Logarja. Fantje so se spričkali,vino je pa klalo.

Režiser: (nejevoljen, to vendar ni njegov motiv) Vem, slišal sem o tem. Vsi so takrat govorili.

Čezmernik: Oko ima pokvarjeno, na licu ima brazgotino. Škoda. Mislil je delati z nami.

Režiser: Zdaj je, kar je. Zanimajo me drugi, zanima me predstava.

Čezmernik: Prihajajo, slišiš? – Še to: ne pozabi na zaključek najinih besed.

Takrat.

Režiser: Ne spominjam se. Ne vem. Nič ne vem.

Čezmernik: Posvaril sem te. Eno je tvoj Log in tvoji gozdovi, drugo je to naše življenje tukaj. Šlosar sem in pišem pesmi. Bral si jih. V fabriki menijo, da šlosarija in pisarija ne gresta skupaj.

Prihajajo bodoči igralci in sodelavci. Različnih let so in različnih poklicev. Sedejo, nekateri se rokujejo z režiserjem. – Običajna zadrega, ki pa jo hitro premaga Čezmernikova neposrednost.

Čezmernik: Lepo, da ste prišli. Hvala. Različnih let smo, različni so naši poklici, različne so naše službe. Frane je veterinar. Ob petih zjutraj vstane, odpelje se na delo, čez dan skrbi za živali. Obljubil pa je, da bo igral. Kalin, Mihol in jaz delamo v fabriki. Mi trije bomo poskrbeli tudi za oder in kulise. Režiser nam je sicer obljubil, da bo poiskal scenografa v mestu, ampak kulise bomo delali sami, znano je namreč, da nimamo denarja. Material, ki ga bomo dobili v fabriki, se pravi, železo in les, ne bo preveč drag. Sindikat naše želje razume, naše delo bo podprl. Igrali in bomo vsi. Režiser, ki si je tako srčno želel vrniti se v naš Log, je zdaj tu. Skratka: režiserja smo nabavili, kot temu pravi Mihol. Ta problem smo rešili. Ne vem pa, če se vsi strinjate z igro, ki jo je naš režiser predlagal. Prosim, govorite.

Molk, zadrega in medsebojni pogledi.

Urbančičeva: Bom pa jaz začela. Igrali naj bi Linhartovo igro o Matičku. Jaz o tej igri ne vem veliko. V šoli smo se marsikaj učili, marsikaj smo pa tudi pozabili. Človek se potopi v stroko, v poklic, ene imajo še otroke, pa može . . .

Čermernik: O tem kdaj drugič. Samo o stvari, o tekstu, prosim.

Cimpermanova: Končala sem srednjo šolo, zdaj sem zaposlena v banki. Z Urbaničičevo sva še obe mladi. Pa želiva . . .

Urbančičeva: Jaz delam v Lipu, ona pa je bančna uradnica. Obe bi radi, da bi se kaj zgodilo, da bi se vsi skupaj pokazali.

Urbančičeva: Doslej smo bolj igrali Vesele večere, pa še nekaj muzike zraven. To delo je bolj zahtevno, ampak jaz sem za.

Kalin: Glasujem za, pa bo, kar bo.

Mihol: Kot predsednik gledališke skupine pozdravljam našega režiserja, našega rojaka. Če se je on odločil za tega Linharta, za njegovega Matička, mu moramo zaupati. Čas nas bo pa pestil. Jaz moram, a ne, delati v fabriki tudi ponoči. Imamo različne turnuse. Saj smo vsi za kulturo, ampak norma, norma . . . Igral pa bom, kakšno manjšo vlogo. Obljubim.

Kalin: Moj sin je star osem mesecev. Z ženo imava isti turnus. Otroka mirka moja mama. Pravi pa, da je tudi ona igrala v mladih letih, da naj gredo stvari kar lepo naprej.

Molk.

Čezmernik: Še kdo?

Vstopi Štefan, ki je po poklicu profesor, a si je poiskal primernejšo službo. Je zelo ognjevit značaj.

Štefan: Oprostite. Zadržal sem se pri oktetu.

Čezmernik: Že dobro. Vidva z režiserjem se tako že poznata. – Še kaj? – Kaže, da se z igro vsi strinjate, pa bi dal besedo režiserju.

Štefan: (je temperamenten človek): Ne vem sicer, kaj in kako ste se domenili, prepričan pa sem, da ga ni med nami, ki ne bi imel odnosa do naše zgodovine in literature. Razmišljal sem že, da bi se sam lotil te režije. Frane, ki je igral pri meni še v šoli, ve, kaj me je skrbelo.

Frane: Vem. Scena, predvsem pa kostumi.

Štefan: Kaj bomo nataknili nase, to je vprašanje. Bojim se da je slovenska gledališka preteklost za amaterje, se pravi za podeželje, pokončana. In to zavoljo kostumov, prosim vas. Poklicna gledališča ne posojajo rada zgodovinske opreme, kolikor jo sploh še imajo. Znano je namreč, da je njihov repertoar bolj moderne narave . . .

Režiser: (ga prekine): Štefan, ne bodi tak dvomljivec. Kostume bomo dobili v Gorici, nekaj tudi v Ljubljani, za to je že poskrbljeno. Sicer pa imajo amaterji tudi svoje združenje . . .

Frane: Kakšne cankarjanske brke in kašen oguljen frak še dobiš tam. To pa je vse.

Štefan: Če je za opremo poskrbljeno, vas ne bom moril s svojo skepso. Vsi veste, da rad delam: sodelujem pri oktetu, pojem in recitiram na pogrebih, ki jih ni malo, pa še na različnih proslavah in tako naprej.

Mihol: Res je. Zato smo še bolj veseli

novih moči, da ne leži vse samo na enih ramah.

Kalin: Na tvojih leži bolj malo.

Čezmernik: Ne sršenita že prvo minuto! Skupaj moramo držati, biti moramo drug z drugim. Poglejte. Jaz na primer rad berem stare knjige, rad razmišljam. Še v fabriki, ko švasam, ko letijo iskre na vse strani . . .

Kalin: . . . misliš na zgodovino. Ti imaš to pravico, vsi vemo, da si pesnik . . .

Čezmernik (se ne da zmotiti): . . . mislim na barona Žigo Zoisa in na vso lepo druščino, ki jo je takrat imel.

Cimpermanova: (ne more mimo dejstva, da je zaposlena v banki): Ampak ta baron je imel denar!

Frane: Pa metalurgijo . . .

Kalin: Prava figa. Zdaj smo igro sprejeli, bodimo torej stvarni. Režiser je Čezmerniku naročil, da moramo oder podaljšati, da moramo spredaj pribiti še nekaj dil. Če teh dil ne bo, ne bo prostora za trideset ljudi. Obljubim, da bomo v fabriki dobili vse te dile. Je tako, tovariš režiser?

Režiser: Kakopak, kakopak. Vse moramo primerno organizirati. Toda, ne pozabite, tudi pesnjenje spada zraven. Vsi smo iz iste snovi, vsi imamo komedijantsko žilico, vsak od nas vidi kakšno luno tam zunaj nad Jerinčkovo bajto.

Nehote se obrnejo proti oknu. Lune ne vidijo, pač pa nenadoma pridivja v sobo Jehovica. Režiser stopi k njej in jo ljubeznivo nagovori.

Režiser: Spoštovana tovarišica, prišli ste kot nalašč. Zasedbo za to igro imamo tako rekoč že v glavi in srcu. Potrebujem pa še nekaj izrazitih ljudi, ki bodo osebnosti v zboru. Hvala, da ste prišli.

Jehovica: Hudič vas bo pobral!

Režiser: (debelo pogleda): Tudi to je mogoče spoštovana . . . gospa. Slej ko prej smo vsi na isti poti. Ampak – čemu takšna jeza?

Navzoči se muzajo. Frane, njen sin, vstane in gre ven.

Jehovica: Hudič vas bo pobral, hudič!

Režiser: (je še bolj zmeden): Kakopak, kakopak. Stvari v vesolju niso povsem jasne. Toda, ne zamerite. Rekel sem samo, da potrebujem izrazite obraze . . .

Jehovica: Moj sin bo ostal doma. Moj sin bo ostal pri meni. Moj sin bo ostal pri svoji ženi. Moj sin bo ostal pri svojem otroku!

Režiser: Draga gospa. Jaz sem mislil . . .

Jehovica: Nič niste mislili. Gonite se po teh odrih . . .

Režiser: (jo prekine, ampak še zmeraj potrpežljivo): Draga gospa, doslej se nismo še nič gonili. Radi bi uprizorili staro in zelo znamenito slovensko komedijo.

Jehovica: Komedijo! Dvakrat sem prebrala to . . . to . . . komedijo.

Čezmernik: (z zajedljivim mirom): Je v njej kaj narobe?

Jehovica: Narobe? Vse je narobe.

Režiser: (zgubi potrpljenje): Pa kaj, hudiča, je narobe? !

Jehovica: Hudiča, ja, hudiča! Vsi povprek se grejo tisto frdamano seksualnost, baron sploh ne spoštuje nedolžnosti, pa še umazane izraze uporablja.

Kalin: (se hoče zabavati): Povejte nam enega.

Marta vstane in gre ven.

Jehovica: Enega, enega . . . Kaj pa tisto, ko pravi baron Matičku, da je kurbe sin. A to ni nič!

Čezmernik: Glej, glej. Saj celo tekst že znate. Pa je zares škoda, da nočete sodelovati.

Štefan: (se more zatajiti svojega pravega poklica): Kaj pa Primož Trubar in njegovo besedišče. Ste Trubarja kdaj brali? Odgovorite. Ste kdaj brali Primoža Trubarja?

Jehovica: Me nič ne briga.

Režiser: Prosim, pustimo vse te stvari. Poglejte, gospa . . . pomislite. Kako lepo je, kadar človek začne delati. ustvarjati . . .

Jehovica: Hudič vas bo pobral. Samo zmedo prinašate med ljudi. Vse boste pohujšali, vse pokončali. Prekleti!

Cimpermanova: No, no. Mene že ne bo nobeden pohujšal.

Jehovica: Grem. Vam sem svoje povedala, s sinom se bom pomenila doma!

Odide.

Mihol: Burja je mimo.

Kalin: Baba zmešana.

Cimpermanova: Pusti jo, je pač taka. Tudi ona je preživela svoje.

Režiser: Gotovo. Stvari so, kakršne pač so. Pozabimo. – Kje je Frane?

Frane se vrne.

Frane: Tukaj.

Mihol: Je vse v redu?

Frane: Ne sekiraj se.

Režiser: Frane, ti boš igral Matička. Zanj si primeren po letih in postavi.

Frane: (je občutljiv fant, boli ga materin izbruh): Prav rad. Ampak zdajle moram povedati nekaj verzov, najlepših, kar jih poznam.

Režiser: Kar daj. To je dobro za ogrevanje. *Frane ne recitira. Hodi po odru, mora pripovedovati.*

Frane: Črne te zemlje pokriva odeja
v grobu tihotnem naš bratec Andrej!
Vince zlato se v kozarcih nam smeja, v tvojo opombo pijêmo ga zdej.

Režiser: (strokovno): Dobro, dobro. Le bolj miren bodi, naj bo vse skupaj bolj intimno.
Marta se vrne.

Frane: Videl povsod si, kak'iščejo dnarje, kak' se uklanjajo zlatmu bogu;
kje bratoljubja si videl oltarje?
S srcem obupnim si prišel domú.

Režiser: Matiček boš, to je kot pribito. Tale punca (pokaže na Marto) bo Nežka. Tudi za vse ostale je jasno, Štefan bo baron in tako naprej. Vse je prekrasno, vse je prekrasno . . .
Priteče Fantič.

Fantič: (Čezmerniku): Ata, domov!

Čezmernik: Kaj pa spet je . . .?

Fantič: Krava bo strila.

Čezmernik: Pa saj za vraga, sem naročil, da imam sejo in vajo.

Fantič: Že, ata, že . . . ampak, krava bo strila.

Čezmernik: Če moram, moram. Jutri bom spet točen, obljubim.

Režiser: Pojdi in misli na svojo vlogo, na Zmešnjavo. Kaj hočemo, krava ne bo čakala. Sicer pa je že Valentin Vodnik veliko vedel o kravah.
Režiser pripoveduje to povsem resno. Čezmernik in Fantič odideta, režiser nadaljuje z rahlim zanosom.

Režiser: In sploh mi dovolite, da vas za začetek še nekoliko spodbudim.

Mihol: Smo že podkurjeni.

Režiser: Za Linharta sem se odločil, ker ne smemo pozabiti na našo tradicijo. Kako čudoviti časi so bili takrat, kaj je ljudem pomenila kultura . . . Tule imam igro o tistih časih. Lepo, zares lepo, čudovito, dovršeno igro. Napisal jo je doktor Bratko Kreft, mož, ki sodi med naše najpomembnejše dramatike. – Štefan, ti lepo bereš. Tu imaš knjigo, prebral nam boš dva odlomka iz te komedije, ki ji je dal avtor simbolen in značilen naslov: Kranjski komedijanti. – Najprej tole . . .

Štefan: (bere): „Včeraj so naši perjatli theatra zupet stopili na jegrališe inu nam obenim ta narprevzvišaniši spričvali, da je tudi Kranjšina gibka, poskočna inu silna, de ima v sebi dovel zvenečnosti, da se prov lepu sliši iz ust Thalie koker rusosku, pemsku inu polsku . . . Vam Gospodje inu Gospe te združbe, ne vzdaje hvalo le en sromak, tudi cel naš lud je šteman na vas inu vas bo v svojih vučenih listih na neke poslavil inu . . .“

Režiser: Tako, ste slišali? – Zdaj pa beri še tale odlomek, ki ga govori sam Zois. Prosim.

Štefan: „Jest lubim to špraho, kir je špraha moje lube matere! Naša velika skerb je inu ostane, de jo na noge spravimo . . .“

Režiser: In tako naprej in tako naprej . . .

Štefan: „. . . Pole ne bo več beseda tiga gmajn folka, kateri nam služiti more, temuč beseda taistega velikega duha, kateri vse ludi tiga svejta v enu lepši življenje perpelati more . . .“

Režiser: Ste slišali . . . ja, človek bi se zjokal. Koliko zanosa, koliko ljubezni so imeli naši razsvetljenci.

Mihol: (je med tem spraznil kozarček iz družinskega pivskega sklada, govori pa resno in tudi misli resno): Ganjen sem. V Logu imamo imenitno godbo in pevce, pa čisto zanič kino. Gledamo same kavbojke in Jamesa Bonda, pa še stolí škripljejo v dvorani. Sliši se samo, kadar kdo koga na platnu ustreli. Igral bom, ker kultura mora biti, pa tudi kot predsednik družine moram igrati. Torej . . .

Režiser: Igral boš, to sem že povedal. Ti boš lahko imeniten Budalo.

Mihol: (s spoštovanja vrednim humorjem): Pravilno. V fabriki se bojo smejali. Jih že slišim: budalo naj igra Budala.

Režiser: Različni so liki v Matičku, odgovornosti pa so enake. S tem bi za danes končali. Nekaj detajlov v zvezi z zasedbo bom še premislil. Pojutrišnjem bomo začeli z vajami. Hvala.
Oder se zatemni, sliši se stara polka.

INTERMEZZO

Režiser in Čezmernik, sama.

Režiser: S kravo je tedaj vse v redu?

Čezmernik: V redu. Prav lep teliček je.

Režiser: Dober si. Šlosarija v fabriki, delo doma, igranje . . .

Čezmernik: Skrbno žensko imam. Včasih se spričkava, ampak bolj tako, iz navade. – Za igro me pa skrbi.

Režiser: Skrbi te? Menda smo v redu začeli. Tako mislim.

Čezmernik: Besede so že v redu, ampak z našo gledališko skupino ni vse v redu. Pričkajo se. Ta dva, ki bosta igrala Matička in Nežko, ta dva sta se menda tesnó zapletla.

Režiser: No, ja. Človeku se to zgodi.

Čezmernik: Ampak ne v Logu. Za vse boš kriv ti. On ima družino.

Režiser: Če bi se ne zapletla tukaj, bi se pa kje drugje. Recimo: na gasilski veselici. To res ni moja stvar. – Imaš že material za sceno?

Čezmernik: Imam. Železo in iverke.

Režiser: Prav.

Režiser se nekoliko nervozno sprehodi. Čezmernik ga opazuje.

Čezmernik: Te kaj pesti?

Režiser: Prav zaprav ne. Začeli smo v redu. – (Plane.) Ampak včeraj nismo imeli vaje. Trije ste manjkali. Tako ni mogoče delati. Razumeš?

Pride Gašper.

Gašper: Rad bi se opravičil. Nisem prišel na vajo.

Režiser: To vem.

Gašper: Vragi so mi včeraj ukradli zapravljivčka in še nekaj ceglov. Drvarnico moram popraviti, pa hlev. K sreči so milicajci tatove našli.

Režiser: (precej nervozno): Potem je pa tako vse v redu. Zahvali se miličnikom.

Gašper: (je dober fant, trudi se, da bi premagal zadrego): V sosednji vasi, v Hoteju, poznajo vsaj špas. Fantje se tudi zravsajo, hujšega pa ni. Zadnjič so ponoči prestavili neki ženski lesen sekret z dvorišča na njivo. Niso ga razbili, ker celega so prestavili, za kakega pol kilometra. Ko je bila sila, so ga prenesli nazaj. Smeh mora biti, je rekla tista ženska in sezidala novega iz ceglov. Pozimi ji ne bo pihalo v . . .

Režiser: (zatuli): Gašper!

Čezmernik: (ironično, a z dobrohotnim razumevanjem situacije): Treba je pesniti, pesniti. Treba je doseči vzdušje, vonj. Tako si rekel ti, naš režiser. Zdaj imaš vse. Vzdušje in vonj.

Gašper je še bolj v zadregi.

Gašper: Mihol. Mihol vas tudi išče.

Režiser: Zakaj pa on? Ali je tudi on „prestavil kakšen sekret"!

Gašper: Pravi, da bosta izpolnila nekakšne formularje.

Pride Mihol. V roki ima mapo s papirji.

Mihol: Ja, formularja bova izpolnila. Za arhiv, za bilten, za informacije, za hišno upravo, pa še pet komadov za rezervo.

Režiser: O, hudiča, še to.

Čezmernik: Malenkost, ti rečem. Zapiši približno letnico Linhartovega rojstva, podčrtaj, da je bil napredno usmerjen, dodaj, da bi napisal še več imenitnih iger, če ne bi umrl tako mlad.

Režiser: Ne, o, ne. Takole piši: Nisem prišel v Log, da bi izpolnjeval razne formularje! Prosimmm . . .

ZASTOR

DRUGI DEL

Vaje in veselica

Na odru. Kulise še niso postavljene, so pa razni rekviziti, visi tudi nekaj zaves. Zdaj stoji kmečki kozouc – samec. Uporabili so ga najbrž pri prejšnji igri, zdaj bo zelo primeren za veselico. Nekateri igralci – predvsem Štefan, Cimpermanova in Marta – bodo vadili že v kostumih, drugi še ne. – Frane in Marta sta sama. Kradeta trenutke in se čisto zares poljubljata. Zmotijo ju glasovi prihajajočih.

Mihol: (se zunaj): Za vse je poskrbljeno, samo postelja . . .

Vstopijo: Režiser, Mihol, Kalin, Štefan.

Mihol: (nadaljuje): . . . kje bomo dobili primerno posteljo, tako, ki se bo prilegla kulisam.

Režiser: Postelja mora biti. Nisem jo predpisal jaz, ampak Anton Tomaž Linhart. Tudi nisem kriv, če Slovenci na odru postelj ne uporabljamo, če premalo upoštevamo ta naravni rekvizit.

Kalin: Bomo pa še posteljo zbili. Saj je še nekaj dil.

Režiser: Pa še skrinjo hočem. Staro, domačo skrinjo. Le zakaj naj bi se Nežka v desetem prizoru drugega dejanja skrivala za zavesami in kulisami, če lahko zleze v skrinjo in je tam zares skrita.

Štefan: Intimno te povsem razumem. Ampak: slog, slog! Če bo ena zlezla v skrinjo, drugi pa na posteljo ali pod posteljo, to še nič ne pomeni. Treba je vendarle obvladati določene pozicije. Važno je, kako hodiš, kako stojiš, kje kaj poveš. Navsezadnje je Beaumarc-

hais le vplival na našega Linharta. So tu določene slogovne zahteve, so določene pozicije . . .

Režiser: Dobro, v redu. So tu določene pozicije. Ampak lovi tisto štirinajstletno ali šestnajstletno Jerco, pa še druge punce. Jaz res ne vem, kakšno pozicijo naj bi mu v tem lovu določil. Sicer pa . . . filozofirali bomo po vaji. – Ponovimo, prosim, prizor . . .

Nenadoma prikoraka na oder Robnik. Je originalen možak, že v letih. Rad obiskuje lokale, tam zve vse, kar se v naselju dogaja.

Robnik: Pri Krpanu smo ga pili za Miklavov rojstni dan. Rožle, Skrotnik in jest. Vam moram povedati, da ljudje že komaj čakajo na to igro, vi se pa ne zganete. Preveč vežbate. V mojih letih smo igrali lepe, kmečke igre. V dveh tednih je bilo vse opravljeno. Z babami ni bilo nobenih težav. So morale ubogat. Zdej pa ta mlad fant, ta Matiček, govori, da se ženske zvijajo in da so kače. Jest pa pravim: če ne boš žival prav vzgojil bo zmerja po svoje ritala.

Kalin: Robnik, nehaj! Pojdi nazaj h Krpanu.

Robnik: Jest poslušam te vaše vežbe, da boste vedeli. V dvorano se skrijem, zlezem v kot, pa tuhtam. Pijem pa samo za praznike. Gašper v vaši igri prav čedno pove tisto resnico, da so ga pri županu pili, on pa da je šel mimo in potlej še noter.

Marta: Tak zgini že vendar. (Zakriči.) Ven!

Robnik: Ti kar molči, si še premlada zame. Smrklja si, pa razdiraš Franetovo družino. Vsi to vemo.

Režiser: To ni tvoja stvar. Daj mir!

Robnik: Prav, bo pa mir. Družine tako ni več. Če bo šel po novem kdo na dopust, pa se bo hotel pohvaliti in bo pisal prijatelju, njegovi ženski in otrokom, na razglednico ne bo več zapisal: družini Frlinčkovi pošiljam lepe pozdrav z morja. Sploh ne. Napisal bo: „individualnemu trajnemu odnosu med odraslimi in otroki, ki ga je treba čustveno utrjevati", sporočam pozdrave z našega jadrana. Jest teh izrazov ne zastopim prav dobro, ampak tako piše v časopisih. (Odhaja.) Ja, pred tridesetimi leti . . .

Marta: Dajmo, dajmo, začnimo že enkrat! Živčna sem že, zares.

Kalin: (jo ošvrkne): Še bolj boš živčna.

Tudi jaz bi bil tak, v tvoji koži.

Marta: (plane): V moji koži, v moji koži! Kaj pa spet namiguješ?

Kalin: Sem mar kaj posebnega rekel?

Marta: Že ves čas me po malem štenkariš.

Mihol: Že ve zakaj.

Marta: Ti pa sploh . molči. Pol tvojih predsedniških dolžnosti opravim jaz. Blagajna je v redu, sinoči sem sama še oder poribala.

Mihol: Sama? ! Stavim, da ti je Frane nosil vodo.

Marta: Pa če bi jo? To je najina stvar, brigajte se zase.

Frane: Nehajte, osli! Vse skupaj bom pustil in šel. Naj gre k vragu še ta predstava.

Režiser: (ki očitno ne obvlada več situacije): Ne budali še ti, Frane. Pomirite se, no!

Kalin: (nedolžno): Samo Martine živce sem hotel spraviti v red. Rad pomagam ljudem.

Frane: Bolj si strupen kot mušnica.

Mihol: Že ve zakaj.

Režiser: Prismojeni ste. Otroci se ne bi tako vedli.

Kalin: Disciplina peša, to vemo. Po nekaj mesecih vsaj smo morali za vlogo Tončka poiskati drugega igralca. Je to prav?

Režiser: Morali smo. Prav je, da govoriš v množini. Juretovo obnašanje ni bilo primerno. Hotel je biti zvezda, edini na odru. Prepričan sem, da je bila zamenjava nujna. Sicer pa, Jernej bo ljubek Tonček, z njim delam še posebej, tudi vaje gredo zadnji teden kar v redu.

Kalin: Gredo, kolikor gredo. Bližamo se koncu, ti pa še zmeraj improviziraš in spreminjaš situacije.

Režiser: V vaš prid. Celo ti si se naučil nekaj strokovne terminologije. Nobeno delo ni nikoli končano, ni popolno. Zapomnite si to, vsi. Za drugič.

Štefan: (ohrani svoj nivo): Ne udarjajmo zdaj še po režiserju. Po tej vaji me čaka še oktet. Zares nimam časa za nesmiselne špetire.

Zadaj precejšen hrup. Čezmernik vari okvire za sceno. Frlinček mu pomaga.

Režiser: Mir! Pustite zdaj kulise! Igralci na svoja mesta!

Prideta Cimpermanova in Frlinček.

Frlinček: Šlosarija, mir!

Čezmernik: (zadaj): Slišim, slišim.

Frlinček: Bobi želi, da bi jaz pomagal pri razsvetljavi. Skrbelo me je, da ne bom zamudil. Bil sem na službeni

vožnji, blato, pa slabe ceste . . .

Režiser: Dobro, v redu. Zlezi gori k Bobitu in lepo osvetlita oder. – Zadnjič smo izdelali deveti in deseti prizor v drugem dejanju. Ponovimo oba prizora. Igrivo, domiselno, tako . . . kot že znamo.

Cimpermanova in Štefan se pripravita, ostali igralci se umaknejo. Začne se IGRA, ki pa mora biti domiselno in skrbno naštudirana.

IGRA:

Gospa: (kluč od štibelca vun potegne inu potler teče baronu te druge vrata odpreti): Sam zlodi me je motil, de sim Matička bogala.

Baron: (z ojstim pogledom): Sicer ni bla tvoja navada, de bi se zaperala.

Gospa: (ostrašena): Jest – jest sim ongávela – sim imela opravit – ja, ja – z Nežko – raven zdej je vun šla.

Baron: Koker vidim si se ustrašila?

Gospa: Ni čudu – sej vejš, de sim boječa. – Midve sva raven od tebe govorile – ja, ja, od tebe – koker sim rekla – raven zdej je vun šla –

Baron: Od mene ste govorile? – Sim prezgodej prišel morebiti? – Enu pismice me je nazaj vrnilu. Jest sicer to, kar noter stoji ne verjamem – al vundr – mi po glavi hodi.

Gospa: Kaj za enu pismice?

Baron: V katerem stoji, de ima dones eden k tebi v vas priti – Jest óšim, de bi zlagánu blo –

Gospa: Nesrečni človek, kdur si je to izmislil!

TONČEK en stol okoli vrže v štibelcu.

Baron: Kaj je zaropotalu?

Gospa: Zaropotalu?

Baron: Nekaj je moglu pasti.

Gospa: Jest nisim nič slišala.

Baron: Tok so tvoje misli groznu raztresene.

Gospa: Raztresene? – Zakaj?

Baron: Žena, eden je noter!

Gospa: Kdu bo neki noter?

Baron: Raven to jest prašam.

Gospa: Ja, ja – Nežka bo, Nežka. Meni se zdi, de raven správla.

Baron: Sej si préd rekla, de je pr tih vratih vun šla.

Gospa: Pr tih al pr unih – vže ne vejm prov.

Baron: Če je tedaj Nežka, zakaj si se pak ustrašila?

Gospa: Ustrašila? Jest? Zavolo moje hišne?

Baron: Al si se zavolo tvoje hišne al ne, to ne vejm; ampak de si se ustrašila, to vidim.

Gospa: Jest tudi vidim, de je tebi na tim dekletu veliko več ležeče koker na meni.

Baron: (jezen): Tolkanj mi je na nje ležeče, de je očem zdej kmalu vidit.

Gospa: O sej vejm, de jo dostikrat vidit óčeš; al de meni toku malu zaupaš, to je grdo –

Deseti nastop. Baron, gospa, Nežka, prnese en gvant v naroči, vrata kje nasloni.

Baron: Le zame, če tvojo nedolžnost skažeš. (Govori prut štibelcu.) Nežka, vun pridi, jest ti zapovejm!

NEŽKA pr alkofi ostane. – **IGRA je za hip prekinjena.**

Marta: (režiserju): Kje bom stala al čepela. Povejte že enkrat.

Režiser: Povedal sem že stokrat. Dokler ne dobimo skrinje in postelje, stoj tam zadaj, tako kót piše v tekstu. Ta detajl bomo potem hitro uredili. Jasno?

Marta: Jasno. Samo, pohitite že s tisto skrinjo.

IGRA se nadaljuje

Gospa: Nikar! Ona je na pol naga, to bi blo lepu; ona ne more zdej vun priti. Jest sim ji dala moje gvante poskusit, katere sim ji namenila; v tim pak ti prideš; ona se je mogla skriti pred tabo.

Baron: Če ne more vun priti, tok bo saj odgovorit znala.

(Prut štibelcu.) Nežka, odgovori, al si noter!

Nežka katera je pr alkofi stala, se počasi splazi noter.

Gospa: (prut štibelcu): Jest ti prepovejm odgovorit, Nežka!

Baron: (gre bliže k štibelcu): Kader tedaj noče govorit, tok jo jest očem vidit, naj bo naga al oblečena.

Gospa: (mo naprej stopi): Drugé ti ne morem branit, al saj tukej ti bom branila –

Baron: O le tihu! – Jest bom tvojo skrivno Nežo na dan spravil, de bi ne vejm kje bla. Tebe za kluč ne smejm prosit, to se toku zastopi. Pak sej se te vrata lohka gori denejo. He! Ni obêniga?

Gospa: Kaj, ludi boš vkup klical, da bo smeh inu pohujšanje med družino, de se bo glas od tvojiga lepiga zadržanja skuzi celo vas razlegal?

Baron: Prov imaš, sej mi ni obeniga treba; jest znam sam po kláduvo inu po

kleše stopit. (Stuii raven, koker de bi ôtel iti, inu zupet nazaj pride.) Ampak de bo vse ostalu, koker je, boš to dobroto imela, z mano iti. Na tako vižo ne bo smeha inu ne bo pohujšanja. Očeš? –

Gospa: Zakaj ne bi šla? (Se vidi, de ne gre rada.)

Baron: Počasi! Jest sim na te vrata skorej pozabil; jih morem zapreti, de boš mogla tvojo nedolžnost popolnoma skazat. (Zapre te sredne vrata inu kluč vun potegne.)

Gospa: (sama pr sebi): Kaj sim strila, oh, kaj sim strila!

Baron: Pojva tedej! (Ji dá roko.) Kar pak to Nežko tukej noter am tiče, me bo vže mogla počakat.

Gospa: Kaj ti vunder za ene traparije počenaš –

Konec IGRE.

Režiser: Zadovoljivo. Dovolj ste sproščeni, znate že tudi izrabiti situacije.

Cimpermanova: Štefan ima več izkušenj. Jaz se brez kulis še težno znajdem.

Režiser: To je dobra šola za fantazijo. Igralec mora videti tudi tisto, česar ni, vse si mora pričarati, znajti se mora v vsaki situaciji. (Režiser podlega na uro.) Jerneja še ni, prišel bo naravnost iz službe. Ta čas bomo vadili pevske točke. Pojdimo v garderobo, h klavirju.

Frlinčen med tem ugasne skoraj vse luči in se spusti na oder.

Frlinček: (režiserju in ostalim, ki že odhajajo): In veselica je danes. Tega ne smemo pozabit!

Štefan: (že zunaj): Oslarija!

Frlinček: Hvala.

Cimpermanova je ostala na odru, rada bi čimprej odložila kostum.

Frlinček: Urbaničičeva, naša Jerca, bo tam tudi stregla. Pa bi se že zavoljo nje spodobilo . . . po vaji mislim, potem, ko boste že vse zapeli. Nekaj veselja tudi igralcem ne bo škodilo.

Cimpermanova: Ohja.

Frlinček: Jaz ta teden nimam noben vožnje. – A ti nisi za veselico.

Cimpermanova: Rada imam družbo. Nekateri pa imajo že kar preveč veselic.

Frlinček: A cikaš na onadva?

Cimpermanova molči.

Frlinček: No, ja. Malo sta se podrgnila, prava figa. Šoferji vidimo še marsikaj drugega.

Cimpermanova: Škandal, bo hud škandal, ti rečem.

Frlinček: Ne bo sile. Ljudje klepetajo, potlej se pa naveličajo.

Cimpermanova: Nežka je bojda noseča.

Frlinček: (ne razume takoj): Noseča? Katera Nežka?

Cimpermanova: Naša vendar, Marta.

Frlinček: A da sta to igro vzela tako zares? Hudiča, kdo bi si mislil. – Pa se ne motiš?

Cimpermanova: Motim, motim, nisem bila zraven. Govori se o tem. Pozna se ji še nič, nekam bleda pa je.

Frlinček: Čenče.

Cimpermanova: Da bi le bile čenče. Že tako pravijo, da je ta naš teater čisto nor. (Se še bolj muči s kostumom.) Odpni mi zadaj zaponke. Obleka mi je pretesna, tako stisnjena ne bom mogla peti. – Tako. Dosti. Zgini zdaj, da se preoblečem.

Frlinček odide. Cimpermanova se preoblači, oder se počasi zatemni. Sliši se stara polka.

INTERMEZZO

Veselica, Groba miza in klopi. Za mizo sedijo Mihol, Kalin, Čezmernik in Režiser. – Nekoliko se sliši veseliška muzika. Pride Urbančičeva, ki pomaga pri strežbi.

Mihol: (rahlo je okajen, zato nekoliko nerodno poprime Urbančičevo): Bravo Jerca, pridna.

Urbančičeva: Pridna, ja. Taka gneča je tam na oni strani, da bi človek moral imeti deset rok, pa še ne bi vsem ustregel. – Kaj boste?

Mihol: Pijačo prinesi. Potlej, ko bodo vsi, bomo še jedli. Pujsa so zaklali, ne?

Urbančičeva: So. (Pogleda režiserja, a ta se ne zgane. Odide.)

Kalin: (Režiserju): Tja poglej. Narod se zabava. Plešejo.

Režiser: (razstreseno, avtomatično): Pravilno.

Mihol in Kalin se temu avtomatizmu nasmejeta. Čezmernik zeha. Molk. – Pride Frlinček s steklenico v roki.

Frlinček: Na zdravje. – Ja, kaj za vraga pa ste tako čemerni.

Mihol: Kje se potikaš?

Frlinček: Cimpermanovi sem pomagal odpeti gvant, zdaj sem pa še Minko zaaral za ples. Pohitite. Punc ne bo dosti za vse. (Sede k režiserju.) Zavoljo iger po manjših vaseh si ne delajte skrbi. Vse bom naložil na kamion. Igralce in kulise. Ti boš sedel pri meni, v kabini. Naj vsi vejo, kdo komandira. Povem vam, da speljem po vsakem kolovozu . . .

Režiser: Gostovali bomo, seveda. Ampak prej moramo vse urediti doma.

Čezmernik (vidi Režiserjevo nebogljenost): Ali

še obvladuješ dogodke, je to, kar vidiš, še zmeraj tvoj Log?

Režiser: Pusti to za drugič, ta veselica mi para živce. – Kje hodita Frane in Marta?

Mihol: Po svojih poteh. Tako: grički obrnite se . . .

prideta Robnik in Gašper. Sta sredi „pomembnega" razgovora, ne menita se za druge.

Robnik: Jest bi se s tabo kar stinjal, čeprav si še mlad. Žival prisiliš, a ne, človeka pa ne moreš. Ima že tiste svoje nagone, pa čustva . . .

Gašper: Pa tudi krava ni brez čustev. Še posebej pa poglej, kako ima psica rada mlade.

Robnik: Ja, narava, narava, to je hudič. Če prov premislim, ta narava kar precej potrpi. Enkrat bo pa rekla svoje, potlej bomo tam. A ne tovariš režiser, ti si študiran . . .

Režiser: Pravilno, pravilno. Tam bomo, vsi bomo tam. – Kje sta Frane in Marta? .

Gašper: Štefan je pri oktetu, ta dva pa najbrž plešeta.

Robnik: Ježeš, kakšno čedno klepetanje sta omogočila krajevni skupnosti.

Gašper: Mene zanima, če sta se vzela zares. Če sta se samo na odru, vse skupaj res ni vredno čenčanja.

Robnik: Če sta pa to že prej počela, a ne, potem bo pri njem doma hudič. Njegova mati menda kar nori. Še bolj kot žena. Pri Merkatorju je vpila, da so jo komaj ustavili. Dedci vemo, ja, kako je to. Spomnim se, kaj je počela ranjka Matilda, ko smo pred vojno igrali Divjega lovca. Takrat nas je sicer kontroliral župnik, ampak smo se znašli.

Urbančičeva prinese pijačo. Z njo pride Cimpermanova.

Režiser: Kaj Štefana ne bo?

Cimpermanova: Najbrž ga ne bo.

Režiser: Prav ima. Jaz tudi grem, me glava boli.

Kalin: To pa ne. Z nami si začel, z nami boš končal. Tudi to spada zraven, tudi zdajle si v svojem Logu.

Režiser: Zloben si, kot zmeraj. Sicer pa mi je vseeno, stvari gredo svojo pot, jaz sem samo še statist. – Dajte mi piti.

Mihol: To je beseda. (Toči) Trk za našega režiserja!

Frlinček: Trk! Igra bo tekla kot namazan avto. (Cimpermanovi in Urbančičevi.) Vidve sta pa nekam bledi, ali je pa luč taka.

Cimpermanova: (sede): Strašno.

Režiser: Kaj pa je že spet? Pa si ja ni kdo od igralcev zlomil noge?

Cimpermanova: Strašno, strašno.

Gašper: No? Kaj je?

Urbančičeva: Boštjana iz Hovja poznate?

Mihol: Menda ja. Še v žlahti sva.

Urbančičeva: Zdajle je prišel na veselico, pa je povedal, da se je staremu Tinčku zmešalo. Da je dva dni vozil voziček okoli kozouca, potlej se je pa obesil.

Cimpermanova: Žena mu je pred enim letom padla v štirno in utonila. Več dni so jo iskali.

Čezmernik: Tikček je preveč pil, od pijače se mu je zmedlo.

Urbančičeva: Tudi Boštjan tako pravi. Pil je že prej. Po ženini smrti pa je imel steklenico kar naprej pri zglavju.

Zdaj veseli glasovi in nekoliko bolj slišna muzika.

Mihol: Svinjarija.

Kalin: Kaj?

Mihol: Da kar tako zgine.

Urbančičeva: K sreči ga ne bo nobeden pogrešal.

Režiser: Pasja logika.

Robnik: Pusti pse. (Joka zavoljo pijače, pa tudi zavoljo Tinčkove smrti.) Eno vam povem. Iz izkušnje. Treba je veliko jesti, pa gre. Jest ne primem z levo litra, če nimam v desni klobase. To sem priporočil tudi dohtarjem.

Tišina.

Mihol: Plesat grem. Jerca, a bi?

Urbančičeva: Nimam časa, saj vidiš. Me že pogrešajo pri šanku.

Mihol: Pa z drugo. Fletno je, če se svet vrti.

Mihol in Urbančičeva odideta.

Kalin: (misli na Mihola): Srečna natura.

Režiser: Tu se zmeraj kaj zgodi, ampak zmeraj kaj nesrečnega. (Pije.) Navsezadnje bom postal še vraževeren.

Kalin hoče spraviti Režiserja na plesišče. Namigne Cimpermanovi, ona uboga. Je pa to bolj moranje, to ni veselje do plesa.

Cimpermanova: Pa res. Zakaj bi samo sedeli in tuhtali. Pojva plesat, naš režiser. Malo se bova zavrtela, malo bova poklepetala.

Kalin: Plesišče je pravi oder. Iz dil, še po smoli dišijo. Za Skirco se lepo vidi luna. Kot nalašč zate.

Režiser: Taki preskoki, taki preskoki . . . Tega zares nisem navajen.

Cimpermanova: Veselica je veselica. Greva!

Odideta. Robnik, Frlinček in Gašper se tudi odpravljajo.

Frlinček: Jaz imam Minko zaarano. Hitim, da ne bo ušla. (Gre.)

Robnik: Gašper, midva bova poiskala Boštjana. Tisto, s Tončkom, je le nekam čudaško, rad bi zvedel kaj več. Sem ga bom pripeljal, Boštjana.

Kalin: Ni treba.

Robnik: Pa ne.

Odideta. Kalin in Čezmernik obsedita sama, nekaj časa molčita.

Kalin: Tako.

Čezmernik: Tako.

Kalin: Muzika se lepo sliši.

Čezmernik: Ja, dobro jo režejo.

Kalin: Pa bi še midva malo stopila . . .

Čezmernik: Rad ima stare polke in valčke. Plešem pa ne.

Gledata na plesišče.

Kalin: Le poglej jo, Cimpermanovo. Dobro ga vrti.

Čezmernik: In še njegov obraz poglej.

Kalin: Skremžen je, ne prenese pijače.

Čezmernik: Pa skrbi ga dajejo.

Kalin: Hoče biti naš. Ne vem, najbrž ne bo srečen.

Čezmernik: Brez haska njegovo delo ne bo. V njegovo delo verjamem.

Kalin: Nekako se mu vse sproti drobi, zgublja vajeti.

Čezmernik: Zna svoj posel. Je pa preveč idealistično prismojen. Saj veš, podobno je v fabriki. Železo moraš imeti rad.

Prideta Frane in Marta, nekam turobna sta videti.

Frane: A sta sama?

Kalin: Menda vidiš.

Frane: Kje so drugi?

Čezmernik: Plešejo. Veselica je. – Vidva se ne vrtita?

Frane: Ne. Tu bi rada posedela. Pogovarjala sva se . . . imava novo idejo za začetek prvega dejanja.

Kalin: (ironično): Naš režiser trdi, da so mu nove ideje zmeraj dobrodošle. (Čezmerniku.) Poglej, Boštjan nama maha, stopiva k šanku.

Frane: Pa ja ni spet kakšne zamere?

Čezmernik: Sploh ne. En prizor se konča, pa se drugi začne. Preprosto, a ne?

Odideta.

Frane: Nalašč naju puščaju sama. Stopiva v družbo.

Marta: Ne. Jaz ne grem. Ne marajo naju.

Frane: Bi plesala?

Marta: Do tega mi pa sloh ni. –

Frane: Ja. Sva črni ovci. – Danes sem spet zjutraj zavil v oštarijo.

Marta: To ne pomaga.

Frane: Vem. Smrdelo mi je iz ust. Zato nisem šel v službo, ampak v gozd. Prej do teh bukev in smrek in lesk nisem imel veselja. Rad sem imel veliko mesto, teatre. Včasih sem na ulici srečal kakega znamenitega igralca. Šel sem za njim, dokler se je dalo. In sem mu zavidal, pa še kako sem mu zavidal.

Marta: Bogve, če se tudi pravi igralci zaljubijo?

Frane: Tepka.

Marta: Mislim, tako . . . kot midva . . . ko se ne bi smela. – Sicer pa: prava figa, prava figa. (Se nenadoma histerično zasmeje.)

Frane: Kaj ti pa je?

Marta: Igrajva, kar igrajva. Tisti začetek prvega dejanja, tisti, kjer se je vse začelo.

Zadaj muzika, polka. Frane in Marta premakneta mizo in klopi. Ozadje za njuno igro bo kozouc.

Začneta z IGRO.

Matiček: Devetnajst čevljev je dolgost, širokost pak šestinudvajset.

Nežka: Poglej, Matiček, moj slamnek; toku bo lepši stal, kajne?

Matiček: Prov lepú; ta roža tudi lepú stoji, al lepši cvedè tvojih lic roža v mojih očeh.

nežka: (malu nazaj stopi): Kaj pak meriš, lubi moj?

Matiček: Jest gledam, če bo póstela, katero nama je baron obljubil, dosti prostora imela.

Nežka: Kaj tukaj bo stala?

Matiček: Tukej bo najino prebiválše.

Nežka: Ta ne bo pela, po obêni ceni.

Matiček: Zakaj ne?

Nežka: Zadosti, de jest nečem.

Matiček: Al se vunder pove, zakaj ne.

Nežka: Tudi to se ne pove.

Matiček: Tokú je le, kader nas žené enkrat v svojo mrežo ujemajo.

Nežka: Tiho bóde!

Matiček: Al vejš nežka, de jest za naprej ne bom več krte lovil dol po vrti? Ti boš mogla z mano drugače ravnati. Od dones tega dneva sim jest ta prvi hišni služabnik inu toku rekoč prijatel baronov. Po tim, jest menim, boš vunder spoznala, de v celim gradi ni bolšiga kraja za naji dva koker tukej v sredi med baronom inu med gnadljivo gospo. Kader gospo ponoči, postavim, trebuh boli inu zgônček zapoje, tri stopnice striš – frk – inu noter boš. Kader gospod mene óče inu zgonček zapoje, jest dvakrat skočim – frk! – inu pr njem bom.

Nežka: Prov imaš! Kader pak zjutrej

zgonček zapoje inu gospod tebi enu dolgu opravilu da, on tudi tri stopnice stri – frk – inu je pr mojih vratih, trikrat skoči, frk! –

Matiček: Koku meniš?

IGRA se nenadoma prekine. Prekine jo Marta; ki plane v divji, krčevit jok. Marta joka, joka . . .

Frane: (zbegan): Kaj se je zgodilo . . .?

Marta: Oh, Matiček, moj Matiček . . .!

Frane: Povej vendar.

Marta: Mene je groza.

Frane: Groza?

Marta: Saj veš, kako je z mano. Z nama.

Frane: Vem.

Marta: Naredi že nekaj.

Frane: Kaj?

Marta: Jaz ne maram več domov. Vsi govorijo o mojem stanju.

Frane: Pri meni je še hujše.

Marta: Pravijo, da sem kurba, ampak jaz nočem biti kurba. Zastopiš? – Naredi, lepo te prosim, naredi, narediva nekaj takega, da sploh ne bo konca te naše igre. Narediva tako, da ne bo še predstave, da z odra sploh ne bova več šla domov.

Frane: Že, že . . . Ampak, kako? !

Marta: Prepričaj druge, ali pa si sama izmisliva kaj posebnega. Spremeniva začetek, potlej bomo kar naprej igrali. Samo, da ne bo konca, da ne bo konca!

Frane: Tega ne znam, ne znam. Razumi!

Marta: Znaš, moraš znati. Ti boš to storil, Matiček, ti si glava.

Frane: Kaj pa drugi? Kako se bojo obnašali drugi, če bova vse spremenila!

Marta: Za sabo jih bova potegnila. Ne bo nama težko. Saj že vsi govorijo, da nočejo konca te igre, da bo potem spet dolgčas, da bo en dan podobne drugemu.

Frane: To je že res. Amapak najin zaplet je poseben, je drugačen. Nekaj morava vzeti nase.

Marta: Mene je groza, groza me je. Tako sem še mlada, pa je že v meni Matiček. Ne smem več z odra, razumeš!

Frane: (premišlja, hodi gor in dol): Imam idejo, imam rešitev. Potegnila jih bova za sabo, tudi drugi ne bodo hoteli z odra. So že zacoprani.

Marta: (upajoče): A res?

Pride Režiser, neroden in malce okajen.

Režiser: Kaj pa vidva počneta tukaj?

Frane: Midva . . . vadila sva.

Režiser: Vaje, same vaje. Ponoči sanjam o vajah . . . O moj Leonardo da Vinci. (Sede.)

Pridejo Robnik, Cimpermanova, Jehovica, Mihol. – Cimpermanova nosi pisalni stroj, Robnik pa pisalno mizico. Režiser debelo gleda, kot bi se mu sanjalo!

Režiser: Kaj pa je spet to. najprej vaje, potem veselica, nazadnje pa še ta aparat, ta pisalni stroj. – Ja, kaj pa se spet dogaja?

Jehovica: Molči, zlodej! Nič se ne dogaja, dogaja se vse. Če ni Boga, mora biti vsaj red. Žrejo tiste klobase tam zadaj, pa po grmovju se pojajo . . .

Mihol: Luna sije in kladvo bije. Poglej, ženska, kako lepo je tam zadaj. Kako lepo valovijo.

Jehovica: Ritajo, ritajo in vse to počnejo brez trpljenja. Hudiči! (Otrdi, srepo gleda nekam daleč.)

Robnik: Kaj jo pa spet nosi?

Režiser: Pustite jo. Naj jo nosi. Pustite ji tisti mali nič svobode. (Pogleda Cimpermanovo.) Kakšni rekviziti pa so to, predvsem pa, zakaj so!

Cimpermanova: To je pisalni stroj, to je kot pesem. Tika, taka, tika, taka, taka je pač moja baka. Metrum sploh ne nasprotuje ritmu, vse je prekrasno. – Posluh! V ta stroj bomo vtaknili Franeta in Marto . . .

Mihol: Tedaj: „contra N.N., vulgo Matiček ecetera, ecetera . . .".

Cimpermanova: . . . in tako naprej in naj kar teče, teče.

Jehovica: Nič ne bo teklo, hudiči! On je moj sin. Kaj boste še naredili z njim? Ali sploh veste, da je enkrat že hotel narediti konec! Tako lep in tako zdrav fant – je goltal tablete! Hotela sem ga odrešiti z vero. Pa nič, zaman. S plavimi očmi me je gledal, smehljal se je, zbežal je. Potlej so se mu noge zavozljale s to mrho. (Zbeži.)

Režiser: Mrha pa ni. Protestiram. – Gospa . . .

Mihol: Prišla je, odšla je, miruj režiser.

Cimpermanova: Tipkali bomo tipkali, pisali bomo, zato je ta aparat. Lahko pa zadevo nekoliko spremenimo.

Režiser: Ne vem več. Je vse to res? Se mi blede!

Cimpermanova: Res je, res je, ampak zadevo bomo nekoliko spremenili. Drugače si bom narekovala. Recimo takole: . . . imamo naravna bogastva imamo Franeta in Marto, imamo tudi našega režiserja. Imamo tudi Frlinčka, njegov kamion in njegovo bajto. V sosednji vasi pa imamo

mizarja, ki izdeluje stole in mize. Tudi kovača imamo. Kovač kuje železo. Za kulise je potemtakem priskrbljeno. Valentin Vodnik in baron Žiga Zois . . .

Robnik: Ta dva izpusti, nista iz naše občine.

Cimpermanova: . . . . nista iz naše občine. Naj crkneta.

Robnik: To pa ne!

Cimpermanova: Pa ne. – Bo torej vse urejeno. Kako lepo zvoni vaški zvon. Tovariš tajnik nam je že sporočil vsebino prihodnjih sklepov. Kako lepo zveni domača beseda. Naš mizar že dela mizo, saj naši časopisi in ti jezikavi novinarji ne znajo delati miz. Vse to je povezano z gozdom. Gozd je poleti zelen, ozimnica pa je pomankljiva, kèr že nekaj let ni bilo mrzle zime in kmetov več ne potrebujemo. Naj svobodno raste krompir. Sodedova teta se je poleti prehladila in je umrla osemindvajsetega julija. Do britofa so jo pripeljali na lojtrnem vozu . . .

Režiser: Nehaj, nehaj!

Cimpermanova: . . . . tudi spomladi trobijo otroci skozi trobentice. Prvo znamenje pomladi je ob poldevetih zvečer, ko luna presvetli Frlinčkovo bajto . . .

Priteče Štefan. Razgret je, žareč in tudi nekoliko prestrašen.

Štefan: Joj, joj . . .

Režiser: Kaj nisi pri oktetu . . .?

Štefan: Joj, joj . . .

Režiser: A zdaj še tebe nosi.

Priteče se Kalin in z njim Čezmernik.

Kalin: O ti preklemanski zemljevid.

Režiser: Pa kaj se je spet zgodilo. Marta!

Frane: Sva. Cela sva.

Režiser: Samo, da sta cela. Samo, da sta vidva cela. Druge reči me ne zanimajo.

Štefan: Pa še kako te bo zanimalo, tovariš režiser. Pa še kako prekleto te bo zanimalo.

Čezmernik: Osli, osli! Kaj pa tako debelo gledate. Ali sploh veste, kdo je prišel!

Štefan: Saj to je tisto. Sploh ne vejo.

Režiser: Mir! Kdo je prišel?

Štefan: Dva sta prišla.

Robnik: Prava figa.

Štefan: Dva. Dva zelo odločujoča človeka. Mene zlepa kaj ne vrže, ampak ta dva . . .

Režiser: Reci že, povej!

Štefan: Dva, dva . . . dva pomembna človeka.

Režiser: Sta politika?

Štefan: Nista politika.

Režiser: Potlej je pa vse v redu.

Štefan: Ni v redu. Direktorja sta. Znamenita gledališka direktorja.

Režiser: Dva? Gledališka direktorja? In skupaj da sta prišla.

Štefan: Ja. Drug ob drugem.

Režiser: Ne. Dveh gledaliških direktorjev, ki bi hodila skupaj . . . ne, ne, takih dveh direktorjev ne poznam. Lažeš Štefan.

Štefan: Ne lažem. Veš kdo sta? – Bojan Lopata in Janez Sekira.

Režiser: Nemogoče, nemogoče. Svet je iz tira. Hitro jima dajte vina, odvlecite ju, vsakega na svojo stran. Naših vaj ne smeta gledati. Ne jutri, ne pojutrišnjem! Recite jima, da se gremo samo veselico. Da živimo življenje, ki je tudi teater. Povejte jima da sta Frane in Marta imenitna, da sploh nista igralca. Poudarite, da gojimo klasiko in moderno gledališče, da smo družbeno angažirani, da smo napredni in kritični, da nismo kompromisarji, da smo vse najboljše, kot za Novo leto, da so veselice pri nas le slučajen pojav. Dajte jima piti in jesti, naj plešeta po mili volji. Podčrtajte, da Jehovica ne igra in da je Cimpermanova pravkar natipkala vzorno poročilo. – Frane! Marta!

Frane: Tukaj!

Režiser: O moj Leonardo da Vinci . . .

TRETJI DEL

Generalka

Matiček in Mežka sta postavljena za začetek prvega dejanja. Morala bi spregovoriti prve stavke, a oba molčita. Šepetalka jima hoče pomagati, govori na glas.

Šepetalka: Šestnajst čevljev je dolgost . . .

Matiček ostaja nem. Šepetalka hoče pomagati Nežki.

Šepetalka: Poglej Matiček moj slamnek . . .

Matiček in Nežka se primeta za roke in sedeta na skrinjo, ki je bolj v osrediu odra.

Nežka: Matiček, kaj bo z nama?

Matiček: Nič.

Nežka: Saj vem, da ne bo nič. Ti živiš svoje življenje . . .

Matiček: Pa ti?

Marta: Jaz sem pa avša, saj veš. Zmeraj me kaj premakne.

Baron pogleda skozi odprtino v kulisah, ves obupan krili z rokami in nekaj artikulira.

Matiček: Ampak med vajami je bilo lepo, kaj ne?

Nežka: Lepo. Živela sva svet, ki ga ni.

Zmešnjava na drugem koncu pogleda skozi ogrodje kulis. Z glave snamejo ogromno lasuljo in z njo maha baronu.

Frane: Tisti svet je. Kako sva cimprala posteljo.

Nežka: Saj res. Kako so fantje in dekleta prihajali na svadbo.

Matiček: Kako smo plesali.

Nežka: Cela vas je plesala. Na harmoniko so igrali.

Matiček: Kušni me.

Prikaže se Budalo in maha s svojimi akti. – Žužek priteče na oder.

Žužek: Vama se je zmešalo. Vajino govorenje ne spada zraven. – Matiček, lepo te prosim . . .

Žužku se pridružita še Baron in Budalo, ki ne jenjata kriliti z rokami. Priteče tudi Gospa.

Matiček: (Nežki): Kušni me.

Žužek: Osel!

Matiček: (Žužku): Kar pojdi, očka, kar pojdi. Midva z Nežko se imava še nekaj pomenit.

Nežka: Spominjam se. Baronova žena mi je pomagala, da sem te dobila.

Matiček: Brez nje bi vse padlo v vodo. Baron je kar naprej letal za tabo. V boršu te je hotel imeti. Ojoj.

Tončka butnejo na oder. Nesrečen je in zmeden, poje pesmico iz Linhartovega teksta.

Tonček: De polna pleména
lubezen ognena
razdjala me bo,
de božec oparjen
sim pičen, sim vdarjen,
kaj morem za to.

Matiček: (poskoči): Kar pojdi Tonček. Kobilo zajahaj in dirjaj proti Ljubljani. Potlej pa še nazaj prijahaj. Gospo, tvojo ljubeznivo botrco, bomo potolažili.

Tonček odide.

Matiček: Uganil sem.

Nežka: Matiček, ti si glava. Igre ne bo konec.

Režiser privihra na oder, smešenje je in nebogljen.

Režiser: (govori v dvorano): Prijatelji. Povabil sem vas, da bi videli eno od zadnjih vaj, da nam bi še kaj svetovali. Zdaj je pa hudič: to sploh ni tista igra, ki smo jo že pripravili. Vse se je zapletlo. Le kaj naj človek počne v vseh teh situacijah, ki so samovoljne, neumne, nepredviene.

Na oder prihajajo in odhajajo: tisti, ki igrajo in tudi tisti, ki samo spremljajo to novo igro.

Nežka: Matiček, idejo imam.

Matiček: Imenitno je, če luna posveti.

Nežka: Poslušaj me in poglej to skrinjo. Režiser nama je naročil, da se mora na njej in v njej vse mogoče dogajati.

Matiček: Pa potlej?

Nežka: (leze v skrinjo): Potlej bo spet vse po najino. Ti pripoveduj pesmico, jaz bom nadaljevala.

Matiček: Bliža se železna cesta,
nje se, ljub'ca veselim;
iz Ljubljane v druga mesta
kakor priček poletim.

Nežka: (na pol v skrinji):
Ak' je blizu tista cesta,
moraš vzet' me ljubček moj,
da pogledat tuja mesta
bom peljala se s teboj.

Nežka: V redu?

Matiček: Poslušaj tole pesem. Soldaško:
Pet čevljev merim, palcev pet; adijo, ljub'ca, starši,
in z Bogom vi, tovar'ši!
Dopolnil sem devetnajst let,
pet čevljev merim, palcev pet
in čvrste sem postave
od nog do glave.

Nežka: Lepo si povedal. Kušni me!

Baron: Navsezadnje pa to sploh ni bilo slabo. Lepo se je slišalo. Mar ne, moja gospa?

Gospa: Ja, ta dva sploh nista brez glave. To sem ti že rekla, ljubi moj mož.

Matiček: Le jadra spet napnímo,
valovom se zročímo,
kak, je čistó morje!
Kaj njemu upat' smemo,
mornaji dobro vemo:
dekletom kaj, – kdo ve?

Barom: To bi poslušal še pa še. Zdaj pa, moja žena, mora biti na vrsti boršt.

Gospa: Ti bom že dala – boršt. Po glavi. Sicer pa pravimo gošča, ne boršt.

Priteče Tonček. Z njim se tudi drugi vključijo v igro.

Tonček: Vse je tako lepo. Ampak luna ni prišla v službo.

Zmešnjava: Luna ni prišla v službo?

Žužek: Luna ni prišla v službo! Kaj pa je to, kakšna oznaka je to?

Tonček: Letal sem doli po boršu, kakor en vedomec. Zvezde so bile, zvezde. Luna pa ni prišla v službo.

Režiser: Hudiča! Za razsvetljavo mora

skrbeti Bobi. Zdaj bom kriv še za tisti ščepec lune.

Na oder stopi Jehovica.

Jehovica: Tiste hlače, tiste hlače . . .

Režiser: Prej luna, zdaj še hlače . . . Kaj je spet novega?

Jehovica: Tiste hlače, ki jih je nosil moj sin, niso bile zlikane in prav sešite. Tu imate nove.

Režiser: Gospa. Presenečen sem. Oprostite. To je vendar . . .

Jehovica: Nič ni vendar. Hudič vas bo pobral. Res pa je, da sem zadnjič, po tisti frdamani veselici, jokala celo noč. Marsikaj sem slišala. Sin pa je le sin. Razganja ga, kot trto. Veternjak je, rogovilež, iz samih odpadlih žalujk je sestavljen. Nikoli mu ne bo dobro. Tu imate ta rekvizit, te hlače . . .

Jehovica odide, vstopi pa Gašper, ki je nekoliko zamudil to svojevrstno igro. Ne ve za dogodke, pa začne z Linhartovim besedilom.

Gašper: (baronu): Ho, vaša gnada – raven prov – škoda, škoda se dela. Naj pusté to okno zadelat. Vse sorte reči doli mečejo. Naj spremislijo, zdej so clò enga fanta doli vrgli.

Režiser: Počakaj, Gašper. Saj vidiš, da so se premislili.

Gašper: Niso se premislili, trdim, da so enega fanta doli vrgli. Vse rože so polomljene, vse dinje pomečkane.

Režiser: (histerično) Gašper! Ne gre več zares, razumeš!

Gašper: Bom pa ponovil. Torej, še enkrat.

Režiser: Gašper. Poslušaj, Gašper. Midva ne moreva doumeti tistega čudaškega vzroka, ne moreva razumeti, da se je nekaj prikradlo v ljudi, da je razpadla tako skrbno pripravljena predstava.

Gašper: Kakor želite. Pa še enkrat.

Matiček: Predstava ni razpadla. Vso stvar smo obrnili v drugo smer.

Režiser: Osli! Sploh niste več prištevni.

Zmešnjava: (gleda vse po vrsti) Meni se pa počasi odpira.

Režiser: Tebi! Vsaj ti bi moral biti priseben. Ti . . .

Zmešnjava: Počasi. – Po veselici sem se pogovarjal z mojo žensko. Prav ona, moja ženska, je uganila resnico. Veš, nekaj zanimivega je rekla.

Režiser: Le kaj naj bi rekla. Spet kaj o kravah.

Matiček: Jaz pa slutim. (Upajoče.) Slutim.

Zmešnjava: Rekla je, da si ne želimo, da nočemo končati te naše igre. Jaz, na primer, bi moral potem spet švasati in skrbeti za telička. Tako je rekla.

Molk. Zmešnjava je povedal resnico. Tisto resnico, ki omogoča, da je Čezmernik hkrati Zmešnjava, da je Štefan baron in tako naprej. Povedal je resnico, ki briše prehode med odrom in privatnostjo. Fa je navsezadnje prav vseeno – kako se imenujejo.

Ta resnica pa je najprej dobrodošla Matičku in Nežki.

Matiček: (zelo ihtavo): Nočemo je končati, nočemo je končati. Ti, režiser, nam hočeš odvzeti naše sanje. Hočeš premiero, hočeš predstavo, hočeš uspeh in nato spet vsakdan. Mesce in mesece si nas krmil z iluzijami.

Zmešnjava: Dolgo, dolgo smo živeli na teh deskah. Luna je prišla k nam v službo na poseben način. Postali smo mesečniki.

Matiček: Da. Luna nas je nosila. Pa z njo vred naš Bobi, ki nas je presvetlil s svojimi zelenimi in rumenimi filtri.

Žužek: Iz sanjske smo snovi. Sanje so se v nas naselile. Ti, režiser, si spočel ta poskus s sanjami.

Matiček: Ti si bral črne bukve.

Baron: Zdaj imaš, kar si hotel. Opozarjal sem te na določeno in nujno mejo racionalnosti. Našo zgodovino moramo imeti radi, ampak razumno radi. To je vedel tudi Zois, ko je rekel . . .

Režiser: Pusti Zoisa, marsikaj vem o njem. Rekel je tudi: „Geschmückt, signorina, pflückt inu geschmückt . . .“

Baron: Brez zveze z našo situacijo.

Budalo prinese na oder ogromen in popisan papir.

Budalo: Moram prebrati obtožnico. Takole se glasi: Gledališka skupina Log contra N.N. vulgo režiser. – Torej:

Matiček: Ne bomo ga tožili.

Nežka: Ne bomo ga tožili.

Matiček: Zahtevamo pa, da nas zapusti. Mi ne smemo prekiniti naše igre, on nima pravice do svoje predstave. Ne bomo zapustili tega odra, teh dil. Življenje zunaj ni naše življenje.

Nežka: Torej: na svidenje. Pa še kdaj drugič.

Režiser stoji, gleda, počasi se odpravi.

Režiser: Pa še kdaj drugič. Prav imate. Navsezadnje imate svoj čisti in naravni prav.

Režiser odide. Molk. Vsak po svoje si pomaga iz zadrege.

Budalo: Kaj bomo pa zdaj, sami?

Gospa: Jaz vem. Naredili bomo vse tisto, česar ni hotel režiser. Med vajami smo preveč zanemarili revolucionarne ideje, te pa v tekstu so.

Gašper: Pa še nekaj. Na Luko smo tudi pozabili.

Baron: V tekstu ni nobenega Luke. Nastopa Jaka, ne Luka.

Gašper: Pa Jaka, malo sem se zmedel. To nadrobnost vam moram razložiti. Na vrtu delam sam. Mora pa delati tudi Jaka, to piše v knjižici. Taka je pogodba. Poglejte, vse piše lepo, natančno, po vrsti. Piše, da je pravica zmeraj zložena v verzih.

Nežka: Ni znano, kdo je zapisal tiste verze o pravici. Budalo! Piši: Baron inu dehant tiga nista pisala, drugega pak v Ljubljani ni, kateri bi verze skupaj zlagal . . .

Baron: Pravilno. Jaz nisem zapisal nič. Ne v verzih, ne v prozi. Za tako rabo nisem, imam bolj pomembne dolžnosti.

Gospa: Ste ga slišali! Za pravico nima posluha, ne v verzih in ve v prozi. Jaz pa imam posluh, imam idejo, ki je hkrati revolucionarna in pesniška Mir! Bodite zbrani in poslušajte! – Dovolite mi, da najprej povem nekaj stavkov, ki jih je napisal Josip Jurčič v prvem poglavju spisa z naslovom Slovenski svetec in učitelj.

Baron: (se nenadoma spomni da je tudi Štefan, spomni se svojega nekdanjega civilnega poklica.) Jaz sem tudi Štefan, posegaš v mojo stroko.

Gospa: O tem nič ne vem. Poslušajte: V ljubljanskem Gradišču je tačas vladal slovenski knez **VITOGLAV**, spoštovan mož in poznan pri slovenskem narodu ne le ob Ljubiji, nego po vsem zgornjem posavju in daleč čez Krko in Kolpo. Njegov rod je bil znan še iz časov, ko so se bili Sloveni pod **Ljudevitom** posavskim vzdignili in Nemce pretepli, in eden njegovih bratov je hrabro branil samostalnost slovenskih zadrug ob Muri, kjer je prebival slovenski rod Suslov in Tiborov . . .

Baron: Poznam, poznam te stvari. Ni pa to v nobeni zvezi z našo igro.

Gospa: Pa še kako je vse povezano. Pravkar povedano dokazuje, da tukaj pričujoči in navzoči baron Naletel ni vreden naše slavne preteklosti.

Baron: Tudi to vemo. Zato ga je Linhart tako neusmiljeno osmešil.

Gospa: Premalo ga je kaznoval. Zamujeno bomo popravili. Takoj.

Baron: (premišljuje): Morebiti imaš prav. Kaj naj postorimo. Težavna naloga.

Gospa: Zaprli ga bomo v tole skrinjo in ga ne bomo pustili ven. Skrinjo bomo zapečatili.

Baron: Torej: barona bomo spravili v skrinjo in ga bomo zapečatili. (Počasi se zave situacije.) Barona v skrinjo,. . .torej tudi mene v skrinjo . . . To pa ne. V igri sem tvoj mož, torej vladam, v civilu pa sem pravno zaščitena oseba.

Gospa: Me nič ne briga. Na Francoskem so taki baroni sprožili revolucijo, pri nas pa drugačni. Ne bo več pela tista: Rozalka, moja Rozalka, prizanesi mi. – Potlej pa spet vse po starem. Jok!

Baron: Ne smemo pretiravati. Razum nasprotuje takim postopkom. Kaznujmo barona kako drugače. Če bi jemali vse čisto zares – ne zamerite, da bom povedal naravnost – bi morali sežgati Nežko na grmadi, ker je čisto privatno zapeljala tega fanta, tega Matička, ki je bil, nota bene, pred nekaj leti v šoli še moj učenec.

Gospa: Me nič ne briga. Baron Naletel: v skrinjo!

Nežka: Vaša gnada, vaša gnada, kar pokorno noter, v skrinjo.

Baron: Potemtakem mislite zares?

Gospa: Zares. V petem dejanju si hotel zapeljati Nežko v borštu, v utici. Namesto utice smo ti pripravili skrinjo. Zlezi noter in pokori se!

Baron: Če smo dosledni, če mislimo progresivno, je v tej zahtevi nekaj logike.

Baron zleze v skrinjo, gospa sede na pokrov. Smeh. Žužek in Zmešnjava zajahata skrinjo.

Gospa: Fran Erjavec piše: Ko je gospod ustvaril konja, mu je rekel: „Tebe sem ustvaril kakor nobene druge živali. Vsi zakladi sveta počivajo med tvojim očmi. Moje sovražnike boš teptal s kopiti, na hrbtu pa boš nosil moje prijatelje. Po vsej zemlji boš srečen, pred vsemi stvarmi boš imel prednost, ker te bo ljubil zemlje gospodar. Brez peruti boš letal, brez meča zmagoval."

Umaknejo se s skrinje. Baron dvigne pokrov.

Baron: Kakšno prihodnost imajo konji!

Gospa: (baronu): Sem tvoj prijatelj ali nisem?

Baron: Si.

Gospa: Zlezi, prosim, nazaj v skrinjo. Tako. (povezne pokrov.) Se strinjate z vsem povedanim?

Matiček: Strinjamo se. Le tisto ni res, da bi kdo zmagoval brez meča, pa čeprav je to konj. Poskusimo še z meči. Jaz bom vzel enega, ti . . . ti Zmešnjava vzemi drugega. Uprizorila bova turnir med Lambergom in Peganom.

Poiščeta dve letvi, postavita se vsak na eno stran skrinje. V hipu sta starodavna viteza.

Zmešnjava: . . . . Kakor z neurjem drevi na svojem mogočnem hrzaču skozi trepetajoči Dunaj silni Pegam . . .

Matiček: . . . . Glej tu mojega hrabrega konja! V repu se mu pobliskavajo tri peresa, vpletena v blesk zlata . . .

Baron spet dvigne pokrov.

Baron: Že spet konj! In ta konj naj bi bil narejen po prastari narodni šegi.

Matiček: . . . . Tedaj se dvigne vzvišeni knez, pogleda iz dvorane, da bi videl krvavega klicarja. Zdaj jame govoriti, dostojanstvo teži na vsaki njegovi besedi . . .

Baron odločno zapusti skrinjo.

Baron: Le iz kakšne dvorane naj pogleda knez. Iz skrinje? Prepoten sem in zadušen. Ne zmorem več. Navdušen sem za teater, pa naj bo še tako nor. Vseeno pa predlagam nekaj minut razumnega počitka.

Nežka: Pavza! Ta čas pa zapojmo pesmico, ki jo ima Linhart na koncu igre. Lepa je. Ena najlepših, kar sem jih brala in slišala.

Nežka in Matiček (pojeta):

Zdej zapojmo, zdej vukájmo!
Eden drugmu ogen dajmo!
Jeza, žalost, le na stran!
Dons je moj veseli dan.

Prihitita Režiser in Fantič

Režiser: Nehajta! Nehajta!

Matiček: Kaj pa je spet?

Nežka: Ne prekinjajte naju!

Fantič: Frlinčkov kozouc gori.

Nočejo slišati, zdaj hočejo peti vsi, pojejo v zboru.

Režiser: Zares gori, poslušajte, zares gori! Požar je!

Matiček: Ne verjemite mu. Režiser nas hoče spoditi z odra.

Nadaljujmo s pesmijo.

Vsi pojejo.

Zdej zapojmo, zdej vukajmo!
Eden drugmu ogen dajmo!
Jeza, žalost, le na stran!
Dons je moj veseli dan . . .

Režiser: (tuli): Gori, gori! Pojdite pomagat.

Slišijo se glasovi, sliši se trobenta gasilskega avtomobila.

Baron: Pa je menda res. Menda res gori.

Nežka: Ni res! Ni res! Groza me je!

Matiček: (Nežki): Kaj pa če je res. Morava na pomoč.

Nežka: (obupano, obupano): Režiser je podtaknil ogenj. Režiser je zažgal! Hotel nas je pregnati z odra. Režiser je zažgal kozouc.

Vsi bežijo z odra. Režiser ostane sam.

Režiser: Taka je zdaj ta stvar. Navsezadnje bom še požigalec. Vse se je zdrobilo. – Ne, ne. Nobenih meditacij. Pika.

Zmešnjava, zdaj spet Čezmernik, se vrne.

Čezmernik: Igralci so pred Domom. Vsi. K sreči ni bilo hudega. Otroci so v kozoucu zažgali slamo. Lahko bi kaj zgorelo. Pa ni.

Režiser: Vsaj to se je srečno končalo.

Čezmernik: Ti si pa le ostal tukaj, v hiši.

Režiser: Ja. – Vsaj od tebe sem se hotel posloviti.

Čezmernik: Tudi jaz bi te poiskal. Enkrat po predstavi. Da bi ti povedal . . . kako je šlo.

Režiser: Se boste vendarle odločili za napisano igro.

Čezmernik: Jutri bo Mihol sklical sestanek. O vsem se bomo pomenili. Najbrž bomo poiskali drugega Matička in drugo Nežko. – Boš sodeloval?

Režiser: Ne.

Čezmernik: Prav imaš.

Režiser: Pustite Nežko in Matička.

Čezmenik: Z njima so se zapleti začeli.

Režiser: Ne samo z njima. Tudi s teboj, tudi z menoj, tudi s Frlinčkom. Kar igrajte. To je poglavitno. Igrajte brez konca. Jaz na ta oder, prav na ta vaš oder, ne smem več stopiti.

Čezmernik: Kdo ti brani?

Režiser: Jaz sam. Nekaj v meni mi brani. Nekaj čisto posebnega.

Čezmernik: Komaj kaj razumem.

Režiser: Tudi jaz komaj kaj razumem. – Ne znam razvozlati uganke. Sfinga se mi posmehuje. Človek je nekako nesrečen, zgubljen, če se pred njim zgodi kaj nepredvidenega. Človek je nesrečen, če se motiv skrije njegovemu pogledu.

Čezmernik: Predolgo je vse trajalo. Predaleč si nas gnal. Hotel si zbrisati ločnico med nami in med odrom.

Režiser: Ja. Črnošolci so pokončali ljudi s svojimi bukvami in coprnijami. Za njimi je smrdelo.

Čezmernik: Predstava bo. Prej pa moramo vsi

nazaj na zemljo. Moramo sprejeti tisto ločnico. Jaz moram v fabriki spet občutiti hlad stoja, Kalin mora zmeriti kubike sežaganih desk. Razumeš?

Režiser: Poskušam. Srečo vam voščim. Med potjo pa stopim še v tisto najino trafiko. Po cigarete.

Čezmernik: Da, prelep je ta kraj, ta Log. Vidim pa ga tudi nekoliko drugače. Namesto tebe ga vidim. Trobenta in boben sta še v tisti sobici, moj fantič že pridno mizari. Na odru so na kup zmetani, zanemarjeni, pomečkani, pozabljeni kostumi. Baroni, služabniki, gospe, gospodje, fantje, dekleta, vse je na tem kupu. Vsa pestra zgodba življenj in zgodb je zdaj klopčič cunj.

Režiser: Ali pa tudi ne.

Čezmernik: Ali pa tudi ne. Srečno.

ZASTOR

nazaj na zemljo. Moramo vzeti
tisto ločnico. Jaz moram v labo
spet občutiti trdi stol, ko
mora zmeriti kabine
desk. Razumeš?

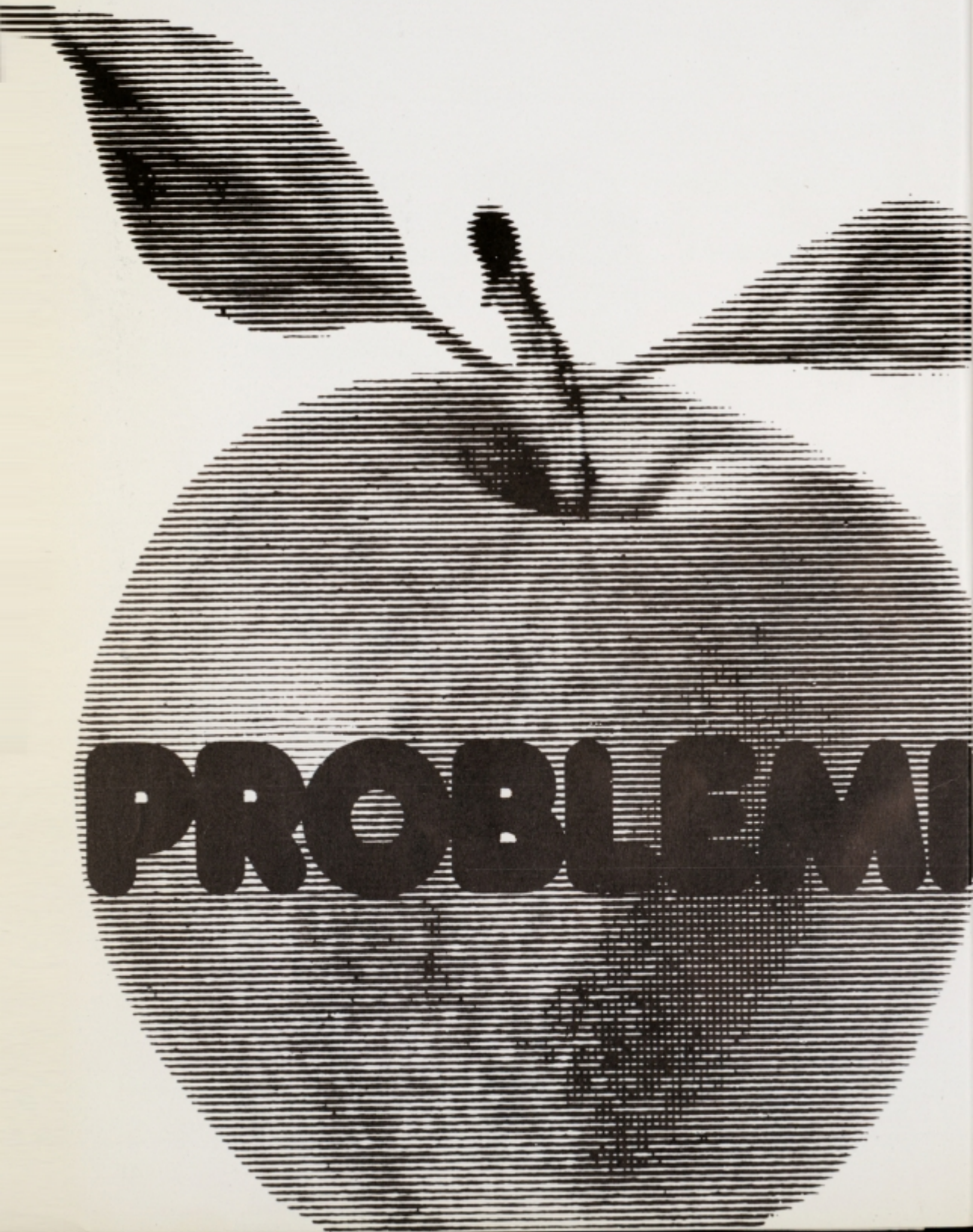
Režiser: Poskušam. Srečo vam
potjo pa stopam
trafiko. Pocigarete.

Čezmerniik: Da, prelepje
pa ga tudi
Namesto

ZASTOR

PROBLEM

OSEBE:

JUST
JAGNA, njegova žena
RUKAVINA, urbanist in povzpetnik
MARTINA, njegova bivša žena
POLONA, njuna hči
VALDI, slikarka
PONIKVA, redar
FORTONER, glasbeni umetnik
NONA
NONINA
HIŠNICA
HIŠNIK BARTL, njen bivši mož
TIKVIČKA, upokojenka
CARME, lastnica ženitovanjske posredovalnice
PSIHOLOG
ANDRIJA, natakar in lastnik kavarne
JON, bivši gojenec vzgojnega doma
SPREVODNIK, tudi Jon
BOLTAR, prometnik
BOLTARCA, njegova žena
ZALOKAR, premikač
PASTIR

Peter Božič

PANIKA

igra

Dogaja se vsepovsod na svetu, posebej pa še pri nas.

1. prizor

CARMEN: Koliko si star, Jon?

JON: Koliko?

CARMEN: Ja . . .

JON: Kaj jaz vem. A je to važno?

CARMEN: Ni, včasih ni važno. Ampak . . . ne gnjavi me. Pa ravno zdaj. Andrija, glej kaj dela?

ANDRIJA: (natakar) Kaj dela?

CARMEN: Zdaj pa še ti. No, pa naj igra. No, pa naj piska.

Andrija: Piskaj. Si slišal?

JON: (Piska zateglo pesem in zraven poje nekakšno pesem o majhnem planetu, ki je priletel iz vsemirja skozi okno, pristal na parketu in zdaj je tam. Toda nihče ne ve, v kateri hiši je tisto okno z zelenimi polknicami, in nihče ne ve, kje je tista hiša roza barve.)

PONIKVAR: Andrija, palačinko prosim.

ANDRIJA: Kaj? Zdaj zjutraj?

CARMEN: A ti nisem vse naprej povedala . . . Glej . . . (zmeraj hitreje briše z rokavom umazanijo s šipe) . . . ga je natančno na dvaindvajsetem, . . . a ni? Je pa na triindvajsetem nastropju . . . sunil . . . in ti nisem rekla . . . Z eno roko se je ujel za železò . . . zdaj ga je pa on zidar z zobotrebcem v roko . . . Pomisli z zobotrebcem. Ponikva, vse to sem ti že zdavnaj povedala. Zato pa ne grejo gradnje naprej. No . . . zdaj je pa spustil . . .

PONIKVA: Kaj za vraga, Andrija, pa je to?

ANDRIJA Kaj?

PONIKVA: Palačinka?

ANDRIJA: No . . . je pa mrzla . . . a ni vseeno . . .

PONIKVA: Kaj je vseeno?

ANDRIJA: Ne vem, če bi ti povedal.

PONIKVA: Mrzla palačinka, pa vseeno . . .

CARMEN: Že ves čas pravim, kakšni lumpi so. Eni so pošteni, drugi pa pokvarjeni. Eni delajo, drugi pa kradejo.

ANDRIJA: Prisegel sem, da ne bom povedal.

CARMEN: Pošteni dajo v ajmer pet ceglov, pokvarjeni pa samo štiri. Pa je ta pošten dobil tata, pa ga je tat vrgel s triindvajsetega nadstropja dol. Stolpnica pa bo brez vsakega petega cegla.

ANDRIJA: Samo na uho. Zato, ker si redar. Zgubili smo se.

PONIKVA: Kdo se je zgubil.

ANDRIJA: Zemlja. Zdaj pa nobeden več ne ve, kje smo. Kje leti, pa tudi sama ne ve več kam. Ja, to se ji je zgodilo.

CARMEN: Ja . . .zato pa je tako. Zgubljen smo v vesolju. Ni več poti, ni ni več tračnic, ni več . . . miru. (Ta ugotovitev deluje kot bomba, Jon neha piskati na fagot)

JON: Gospa . . . ali lahko pogledam malo skozi okno?

CARMEN: Jon, zdaj je že tako ali tako prepozno!

PONIKVA: Andrija, še eno palačinko. Pa magari mrzlo . . . saj je vseeno.

ANDRIJA: Palačink ne strežem več. Nimam ča-

sa. Kolodvorsko so zaprli in vsak trenutek bojo vsi tukaj.

PONIKVA: No pa pol, ko ga boš imel.

ANDRIJA: Pol se šele začne. Pol pride Fortoner, pa urbanist Ferderber, pa vsi . . . Jutri, ja jutri pa lahko . . . če še bomo.

PONIKVA: Pa saj ni tako zares.

ANDRIJA: Kaj ni zares? Predstavljaj si samo, kako je če ti konj zbezlja, ali pa ti odpove bremza. Ne . . . in če je z zemljo tako, drvi in drvi . . . in na poti je stotisoč zvezd in nikoli se ne ve, kdaj bo treščila v katero. Če pa s konji in vozom kam treščiš, pa veš, da je vse fuč.

(Medtem, ko natakar to pojasnjuje prihajajo jutranji gostje v kavarno, večinoma pijanci iz kolodvorske restavracije in cipe, med njimi, ki ženejo precejšen krup je Martina, za katero se ne ve ali je stara 30 ali pa štirideset let in še celo več, ali pa še malo manj. Z vročimi grogi se natakar Andrija zaleti naravnost k njihovi mizi, Jon pa stoji že itak ves čas blizu s povešenim fagotom in nekaj mrmrara kot bi vseeno pel, čeprav ga nihče ne posluša. Tak direndaj je.)

1.CIPA: (Medtem, ko poskuša prevroč grog) Jon, da, zaigraj kaj!

2. CIPA: Zakaj pa si nehal. Vsako jutro pridem malo k sebi, ko igraš.

JON: Danes ne bom.

3. CIPA: Zakaj ne. Zakaj te pa plačajo?

JON: Ti si Martina. Zakaj si danes prišla sem?

MARTINA: Ja, ti si pa Jon! Sem sem pa prišla, ker mi je tako všeč.

JON: Nikoli ne prideš sem.

MARTINA: Oprosti . . .

JON: Že dolgo te ni bilo . . .

MARTINA: Naveličala sem se skrivati pred teboj.

JON: A, naveličala.

MARTINA: Ja.

JON: Potem se bova pa pogovorila.

1. CIPA: Kaj se boš pogovarjala. Nič se nimaš pogovarjati. Ti Jon, ti imaš tukaj za igrat, ne pa da se pomenkuješ.

2. CIPA: A veš kaj pravi. Pravi, da si v svoji hiši skrila . . .

3. CIPA: Ja . . . da je priletel skozi okno, tak majhen planetič in obtičal na parketu. In da si ga skrila . . . da ga maš zaklenjenega in da . . .

MARTINA: Kaj bi rad od mene, Jon?

JON: A ne razumeš?

1. CIPA: Sramežljiv gospod.

2. CIPA: Ne ve kaj bi.

3. CIPA: Njegov planetič na parketu . . .

MARTINA: Dosti imam vsega tega . . .

JON: Pogovoriva se . . .

MARTINA: Potem mi boš pa spet dva dni in dve noči držal roke na hrbtu . . . In potem mi boš spet šele čez dva dni prinesel pol hrenovke . . . tik pred smrtjo . . . Andrija . . . Daj mi prinesi hrenovko . . . ne grog . . .

JON: K tisti mizi tja . . . Ja, tja bova sedla, pa pogovorila se bova . . . enkrat mi moraš vendarle povedati . . . Martina . . .

MARTINA: Jon, ti si zares nor. A ne vidiš, da imam vsega dovolj? Sita sem tega . . . Tebi se ne sanja . . . česa pravzaprav . . . Poglej me . . . na koncu postane ostuda. (Jon ji nekaj govori, česar ni mogoče razločiti, pri tem postaja bolj in bolj neučakan, nasilen, nazadnje začne grabiti po njej)

MARTINA: Pusti me že . . .

NONA: (Starki, Nona in Nonina sedita na drugi strani podolgovate, z usnjem obložene mize in na obeh straneh sta prav taka podolgovata fotelja. Obe sta neopredeljivo vendar zelo stari, inventar kavarne, ena pa je še starejša od druge, čeprav se to samo ve, razlike ni mogoče več opaziti) Ali mislite da ni boga? O je? Je bog! Na vrhu vsega . . . in sveti duh in sin božji.

NONINA: (nadaljuje) . . . ki je odrešil svet za zmeraj . . .

MARTINA: Jon . . . ali poznaš kaj usmiljenja?

JON: Vse. Zmeraj samo na pol. A ne Martina . . .?

NONINA: Poslednjega dne je samo še škripanje z zobmi in . . .

JON: Zmeraj se izmuzneš.

NONA: Škripanje in večni ogenj . . .

MARTINA: Na pomoč . . . pomagajte!

JON: Nič . . . nič ni . . .

PONIKVA: A tako. Jaz sem redar, prosim.

MARTINA: Bilo mi je slabo . . . malo vode . . .

PONIKVA: Daj ji vode . . .

MARTINA: Ja, vode . . . (Popije vodo) . . . Dovolj je tega, dovolj listja, dovolj čakalnic. Dovolj . . . Jon, ali si že videl kdaj koga, ki se je stegnil za šankom? Kakšen človek pa si potem . . . Ti si ostuda . . . Jon. A ne veš, da si to ti?

2. prizor

ANDRIJA: Ali še kaj hočeš, Carmen?

CARMEN: Nič. Dolg čas je . . . Hudič vzemi vse skupaj.

ANDRIJA: (Starejšemu profesorju glasbe) Grog, a ne, gospod Fortoner.

FORTONER: Ja, zjutraj je zmeraj mraz, pa se ne prileže nič tako ko ravno grog.

ANDRIJA: Jaz bom tudi grog. Vroč grog. Tako me zzzzzebe.

CARMEN: A veš, kdaj te bo nehalo?
ANDRIJA: Kdaj?
CARMEN: Ko boš prišel k meni, pa boš rekel: Veš Carmen, jaz te mam pa malo rad. Pa malo denarja mi je še ostalo, ni šlo vse k hudiču, čeprav ga je šlo veliko.
ANDRIJA: Ja . . . zelo veliko . . .
CARMEN: Pa vseeno ga je nekaj ostalo.
ANDRIJA: Res . . . nekaj ga je ostalo, nekaj ga pa še bo . . . za stara leta.
CARMEN: Pa ti se mučiš, pa jaz se mučim . . .
ANDRIJA: Ja, pa ti se mučiš, pa jaz se mučim . . .
CARMEN: Veš, Carmen, jaz te imam pa ravno toliko rad, da bi s teboj . . . Viš, ko mi boš to rekel, te bo pa nehalo zebst.
JON: (Poje nekaj takega kot: In v hiši se vrti, vrti, ta moj planet, že pol stoletja noč in dan, ta moj planet. Zabrisala za njim je sled. Kaj naj storim?)
FORTONER: Andrija, jaz tega ne bom več poslušal.
ANDRIJA: Ja, kaj je pa pol. Malo slabo je, drugim je pa všeč. Vsak mora živet.
FORTONER: Meni gre na živce. Jaz ga bom poklical, pa mu bom kar povedal.
PONIKVAR: Zakaj pa? Pusti ga na miru. Vsak ima svoje na glavi.
FORTONER: Jaz mu bom pa kar povedal. (Vstane, gre k Jonu) Veš, ne znaš pet. Ne veš, kaj je muzika. Če se hočeš naučit, pojd z mano, pa ti bom dal glasbene ure.
JON: Hvala, gospod.
FORTONER: Nič hvala. Naučil te bom, pa boš lahko pel, kjer boš hotel.
JON: Zelo ste dobri, gospod. Ampak jaz še nisem slišal za vas.
FORTONER: Za mene nisi še slišal. Narodni umetnik zemlje. Ja, kje pa živiš Jon? A živiš na zemlji kot mi vsi, ali kje drugje?
JON: Ne vem še.
FORTONER: Jon, viš, eno samo majhno zemljico imamo. V Galaksiji. Naša je. Bojimo se zanjo. Pazimo jo kot punčico na očesu. In vsi se poznamo. Ti pa ne poznaš velikega zemljinega umetnika Fortonerja . . .
JON: Zdaj ga poznam.
FORTONER: No, zadnji čas, da ga poznaš. Kaj pa redarja Ponikvo?
JON: Kdo pa je to redar?
FORTONER: Pomislite, zdaj ne ve, kaj je redar? Kdo je redar? Kdo je Ponikva? Carmen, povej mu ti. Jaz sem čisto iz sebe.
PONIKVA: Puslušaj Jon. Jaz sem redar. To je tisti dobri človek, ki skrbi, da je red . . . na zemlji.
JON: Hvala gospod. Nisem vedel.
CARMEN: Prosim gospod, Nisem vedela. Zdaj je zletel spet eden del iz stolpnice. A slišiš Ponikva? Redar Ponikva!
JON: In se bom naučil še lepše igrati?
FORTONER: Kaj lepše. Igrati se boš naučil. Samo še kofe popijem . . . Samo svoj kofe, veš.
CARMEN: Samo svoj kofe. Viš, tako je na tem svetu. Eden se ubije do smrti, tale pa samo še en kofe!
ANDRIJA: A, z smetano.
FORTONER: Pa z smetano.
ANDRIJA: Pa Ponikva, ti tudi?
PONIKVA: Jaz tudi.
ANDRIJA: Samo . . . smetane ni . . . ker . . .
PONIVA: Kako ni . . . ker . . .
ANDRIJA: Samo tebi na uho . . . ker smo se zgubil.
JON: Oprostite gospod, res nisem vedel, da smo se . . .
ANDRIJA: Pssssssst . . .
PONIKVA: Kaj? Zgubil smo se?
JON: Gospod Fortoner, jaz bi šel . . .
FORTONER: Ja, greva. Ampak jaz mislim, da se bo vse dobro izteklo. Ja hudiča, ko pa smo vse prevrtal! Povsod tuneli . . . v ZDA, v Kinshasi, povsod. Pa stolpnice, pa nebotičniki, sto nadstropni . . . pa povsod manjka vsak peti cegu, pa piha zrak skoz . . . pa je zemlja sšajtrala s tira. A je kaj čudnega?
(Fortoner in Jon odideta)

3. prizor

ANDRIJA: Jaz imam tega dost. Vse je mrzlo, smetane ni . . . vse je vseen. Carmen jaz te imam rad.
CARMEN: Jaz pa tebe tudi malo.
ANDRIJA: No, pa se mava rada
. . . . . .

4. prizor

FORTONER: Viš, to je pa moja hiša, moje stanovanje, moj naslonjač, moj divan in moj Franc Jožef. Na steni. In če pogledaš doli na vrt . . . ali si pogledal?
JON: Sem.
FORTONER: Si videl zeleno travo?
JON: Sem:
FORTONER: Kdaj si jo pa videl zadnjič?
JON: Ja, tega se ne spomnim več. Ko sem še živel v eni napol porušeni hiši, zraven Visle.
FORTONER: Viš, jaz pa Visle ne maram. Jaz imam pa psa . . . ali ga vidiš?
JON: Vidim ga, učitelj muzike.
FORTONER: To je zato, da nisem ob travo.
JON: Kako črn je. Kje pa je pult za note?
FORTONER: Kakšen pult?

JON: No . . . tako sem mislil . . .

FORTONER: Zraven mene se vsedi.

JON: Zakaj?

FORTONER: A ti se ne boš usedel zraven mene?

JON: Pa se bom. (Čez dolgo časa).

FORTONER: Nimam dosti časa. Imam veliko učencev. Franc Jožef – Polona, Tilči, Milči . . . To so moji vsakdanji učenci . . . Daj mi roko! (Jon ne da – Fortoner obstrmi)

JON: Kdo pa je Franc Jožef Polona?

FORTONER: To je zlatolaska. Laski zlatolaske! Nobene ljubezni ni na tem svetu!

JON: Ali je mogoče?

– se pojavijo –

TILČI: Dobri gospod . . .

MILČI: Moja velika duša . . .

POLONA: Kdo pa sem? Ali sem Franc Jožef– Polona, ali nisem?

MILČI: Tako so želeli gospod Fortoner. Tam gori imajo še zmeraj sliko Franca Jožefa, ali vidiš? Pa so ga hoteli kar naprej imeti živega . . . Pa božati so ga hoteli . . .

POLONA: In ti si jih umoril? Kdo pa si ti?

JON: Saj je sam umrl . . .

MILČI: Umrli . . . umrli . . .

JON: Saj so sami umrli. Nisem jih umoril. Jaz nobenega ne umorim.

POLONA: Potipaj jih za roko.

TILČI: Ali so mrzli, ali niso. Kar potipaj jih!

MILČI: Ja, bom pa sliko obrnil, če so res umrli . . . Moja velika duša . . .

POLONA: Jaz pa pravim nekaj drugega.

JON: Gospod . . . so še rekli . . . da zemlja drhtijo . . .

MILČI: Zemlja drhti . . . kvečjemu drhti, ne pa drhtijo . . .

POLONA: Pusti te bedarije . . . Se pač zgublja. Kaj pa moremo? Tilči, primi ga za roko. Milči, ali si že obrnil sliko. Že? Potem ga primi še za drugo.

MILČI: Težko gre . . .

POLONA: Tikvič pomagaj mu.

TIKVIČ: Težko je. Še hujše je, kot tisto, ko me je hotel Ponikva narediti za svojega vajenca. Hišnica, je rekla mami, tako dobrga redarja bom naredil iz fanta, da bo še boljši kot je sam. Potem sem pa mogel z revolverjem streljati dan na dan v sliko njegovih stricev, starih mater, očetov, dedov, prednikov in nič ni pomagalo, če sem mel opečene roke kot, da bi pekel kostanj.

– Vidiš, dober redar boš. Vse moje prednike si preluknjal, mi je rekel. Oni so krivi, da sem tak; mi je rekel. Potem pa je jokal ves dan.

POLONA: Ti si Jon, a ne?

JON: Zakaj me oba držita, saj sem samo Jon.

POLONA: Zaigraj.

JON: Ne morem, zlatolaska . . . Saj me vsi držijo za roke.

POLONA: Ali sta obrnila sliko?

MILČI: Ne čisto, težko gre . . .

POLONA: Daj mu fagot v usta! Igraj, Jon!

JON: Ne morem . . .

POLONA: Igraj največjemu umetniku zemlje . . . Fortonerju . . . nekaj žalostnega!

MILČI: Ja dober človek je bil.

TILČI: Ni bil dober, Perverzen prasec je bil.

POLONA: Zame je bil dober.

TILČI: No, pa je bil.

MILČI: Jaz sem ga ljubil.

POLONA: Še malo mu porini fagot v usta.

TILČI: Saj ne morem bolj, saj je že skoraj do jeter.

TILČI: V jetra

POLONA: Ja. Zakaj pa dobremu gospodu Fortonerju ni dal roke, niti za minutko!

MILČI: Bolj pa res ne morem. Po men kozla. A ga pustimo kar tukaj, a ga damo na travo, zraven psa. Na tisti košček zelene trave. Tako lepo je igral.

TIKVIČ: Dajmo ga zraven psa. Na tisti košček zelene trave. Ponikva je rekel, da mora biti človek, sploh če je redar, usmiljen. Zmeraj na vsakem koraku, usmiljen! (Ga odnesejo ven in ga položijo zraven psa in zraven še fagot)

5. prizor

(Še zmeraj je noč. Na travi se premika Jon, toda kadar se premakne, grdo zarenči pes. Jon obmiruje in meče kamenje v zrak, ki ga lahko doseže z roko.)

JON: Kje pa je zemlja? Pa vrt? Pa Fortoner? Ali je Fortoner zgoraj, pa je zemlja spodaj?

(Ko mu kamen dolgo ne pade nazaj) Fortoner je hvala bogu drugje. Ni tam, kjer sem jaz. Vseeno je navsezadnje kje sem, samo, da nisem s Fortonerjem. (Mu prileti kamen nazaj na glavo.)

JON: Kaj pa če bom vso večnost tukaj? . . . Vso večnost . . . na hrbtu sredi peska . . . zravne tega psa?

(Se začenja delati jutro in tedaj se vidi zid, oziroma ograja in vrata in trava in pes na verigi, ki je dovolj blizu, da mu ne pusti niti, da bi se ganil.)

JON: . . . Vso večnost . . .

(Na vratih mlekarček)

MLEKARČEK: Dobro jutro. Pa, da me ne boste zmerjali . . . gospod Fortoner. Danes je nedelja, enajstega aprila tisoč-

devetstopetindevetdeset. Mleko sem vam prinesel, kot vsako jutro. Ob nedeljah, je polnomastno ... za rekreacijo, pa boste koj, ko bo pozvonilo na frančiškanski, stopili tja dol na Mlinsko cesto in boste pomagala zlagati cegle. Danes, enajstega aprila dvatisočdevetindevetdesetga leta, bomo podrli tisto hišo ob Visli, ki so jo bombe v eni od zadnjih vojn porušile do polovice. Danes nam bo gotovo uspelo. To morate vedeti, se vam splača tja. Vsi morate tja! Ampak mleko ... jaz nisem nič kriv! Ta mestna mlekarna je čisto na psu. Če se ne bi sprl, bi dobil namesto mleka, samo topel češpljev kompot. Ja ... in kako sem se sprl! Zaradi vas, gospod Fortoner. In vsi ljudje so se razburjali. Nekaj pravijo, da ne štima z letnicami ... ali s koledarjem ... kaj jaz vem. To ni moja stvar. Pravijo, da se je ponoči nekaj zgodilo. Pa ne vem kaj ... Kje pa je gospod Fortoner? Kdo pa si ti?

JON: (Na travi in krvav okoli ust) Jaz ... sem Jon.

MLEKARČEK: Zakaj pa si krvav?

JON: Napadli so me ... huligani.

MLEKARČEK: A že napadajo. Tikvička je danes zjutraj rekla, da se lahko zgodi ... da bo brezvladje čisto zraven. In bojo huligani napadali. Kar na cest.

JON: Vzeli so mi fagot.

MLEKARČEK: Ja ... kje pa je gospod Fortoner? Vsako jutro me čaka tukaj, mi malo stisne roko, tako na rahlo ... pa mi je toplo pri srcu ... in mi da za nogometno tekmo ... jaz pa njemu kanglico. Kaj bo pa zdaj z menoj?

JON: Ne vem.

MLEKARČEK: Ja ... kje pa je?

JON: Najbrž ... gori.

MLEKARČEK: Gori ... in ob tem času ... potem je pa res ... potem pa je res gori ... za božjo voljo. Jaz grem. Tukaj je kanglica. Tukaj je mleko. Jaz moram takoj naprej. Čaka me hišnica, pa učiteljica likovnega pouka Valdi, pa gospod Rukavina. Če jim ne prinesem mleka ... še v tem desetletju ... bojo brez fruštka, pa delat cel dan v vročini, na sparini, zlagat cegle, pa še klavnica je tam zraven, pa konje kopljejo, pa po konjski scalnici smrdi ... Brez fruštka to ni nobena rekreacija ... ampak ... A vi boste pa kar tukaj. Saj ne smete, ko bojo vsi cegle zlagal. Solidarnost, vzajemnost ...

JON: Jaz bi ostal kar tukaj.

MLEKARČEK: To pa ne smete. Bom sporočil redarju Ponikvi. Ali veste, da se novo mesto duši? Duši se soseska. Duši se Štepanja vas, duši se Sostro, duši se Manhatan, duši se Ferent ... vse nove hiše se bojo najprej zadušile, potem pa zgubile kot stare ženske in se sesedle ... Zraka ... zraka, duha ... je treba ... in zato je treba podreti vse kar je staro ... kar je votlo, kar zija naravnost v Vislo ... kar ... Vi bi pa radi kar tukaj na zelini travici ... Ne! Ponikvi bom sporočil!

(Odide in pusti kanglico mleka pri Jonu na tleh.)

6. prizor

(Redar Ponikva sedi v svoji kuhinji, v škafu vode ima noge in jih žalostno ogleduje. Pojavi se mlekarček.)

MLEKARČEK: Gospod redar Ponikva ...

PONIKVA: Kaj pa laziš za menoj? Kdo ti je pa rekel, da laziš za menoj?

MLEKARČEK: Mleko se vam prinesel ... kot vsako jutro ... ampak ura je že sedem proč in zvon na frančiškanski ... Mudi se. Joj, pa Tikvički sem pomotoma dal vaše rogljičke, zdaj mam pa samo še žemlje. Malo prej sem prišel, ker se mudi. Delo vas čaka, grozno delo.

PONIKVA: Kam pa gledaš?

MLEKARČEK: Saj ne gledam v škaf.

PONIKVA: Natančno v škaf gledaš, zato si prej prišel.

MLEKARČEK: Ne, prisežem. Fortoner so mrtvi ... tisti ... nori Jon ... veste, tisti, ki je pel tiste neužitne pesemce ... je pa tudi skor mrtev. Dal sem mu mleko. Veste, vse se duši ... stolpnice, dvodružinske hišice ... to je strašna stiska. Sicer pa kaj naj vam pravim. Rukavina je rekel, da mora vsak zaveden meščan pomagati, danes, je rekel, bomo podrli ... pa bomo lažje zadihali, je rekel. In Jon je rekel, da bo ostal na zeleni travi ... Vidite, pa nisem šel najprej k Anžetu, niti h primariju Kobilici, ampak k Tikvički in potem naravnost k vam. Navsezadnje so danes ponoči zadušili Fortonerja ... huligani ...

PONIKVA: Pa res nisi gledal v škaf?

MLEKARČEK: Res nisem, prisežem. Malo mi je pogled že zdrsel na vaše noge v škafu, ampak, ne da bi kaj videl ...

PONIKVA: Če si kaj videl, pozabi. Ja, veš. Jaz sem nesrečen človek. In če me kdo zaloti v moji nesreči, mu ni dobro ... jaz sem redar.

MLEKARČEK: Prisežem, da nisem videl nič. A lahko zdaj grem . . . Moral bi k Anžetu, povedat, da nisem nič videl v škafu, pa da naj gre hitro obrit mrliča . . . Pa bo spet sedmina. To je bil narodni umetnik naše cele zemljice, naše majčkene cele zemljice . . . Samo, ko ne bi tale Anže . . .

PONIKVA: Če nisi res nič videl, pojd najprej k Anžetu . . .

MLEKARČEK: Saj pravim. Samo zmeraj se mi malo zagrauža, ko pol zmeraj kako žensko pritisne ob zid, ali pa kam drugam . . .

PONIKVA: Kaj pa čemo.

MLEKARČEK: To ni lepo . . .

PONIKVA: Res ni lepo. Ko pa nobeden drug ne mara brit mrličev. Pa mu pogledamo skoz prste. Kaj pa čemo, mlekarček. Ta svet, je svet skozi prste, da veš. Svet skozi prste.

(Mlekarček odide, Ponikva vzame v roko gobico, jo opazuje, ožema, briše noge v škafu, gobico spet ožema, jo drži nežno v svojih dlaneh kot majhnega ptička, potem pa jezno vrže v škaf in obupano gleda v strop)

7. prizor

Nedeljsko jutro. Vidi se rob napol porušene trinadstropne hiše, pred njo pa bombni lijak s kupi zdrobljene opeke in zemlje. Na tem kupu je „kača", ki si podaja opeko za opeko. V kači stojita Jon in Jagna, Justova žena, skupaj. Just je v ozadju. Pred leti so Just in Jagna ter Martina stanovali v istem nadstropju, vendar sta Just in Jagna počenjala kar naprej tak direndaj, da se je Martina izselila. Po tem je Justu pomagal tudi urbanist Rukavina s svojimi zvezami.

JAGNA: Viš, Jon, moje hiše pa ne bojo.

JON: Res ne?

CARMEN: Ko ma pa protekcijo.

JAGNA: Kakšno protekcijo? Najbolj pripravna je za to, da majo otroci v pritličju šolo.

JON: Mojo pa rušijo!

JAGNA: Tvojo rušijo?

JAGNA: Katera je tvoja?

CARMEN: On sploh nima nič. Nikjer ne stanuje. Brez stalnega bivališča . . . Ponikva ga lahko vsak hip spravi v arest z obrazložitvijo, da je klatež.

JON: Tole je moja hiša.

JAGNA: Tole?

CARMEN: Tole sploh ni hiša.

JON: Je.

JAGNA: Boljše nekaj, kot pa nič. Ja, kje pa živiš? Tam zgoraj?

JON: Ja . . . tam zgoraj.

CARMEN: Nikjer ne živi. Ko je ura že čez pol tri ponoč, pa je še zmeraj v kavarni. Ob šestih zjutraj, ko pride Andrija, je pa tudi že pred kavarno.

Kaj pa stojita. Dajta cegu naprej.

JON: Kdaj sem bil že tam zgoraj. Še takrat, ko je živela stara Sušnikova, ki je imela starega krmežljavega psa. In, ko je padel slep v vodo, je skočila za njim.

CARMEN: Pravijo, da jo je nekdo pahnil.

JON: Ne, vame je skočila, pa sem se umaknil.

CARMEN: Umaknil si se . . .

JON: Ja, umanil . . .

JAGNA: Rukavina je tam. Dajte že cegle naprej.

JON: Takrat sem videl, kako je priletel . . . in nekaj časa krožil okoli hiše. Potem se je malo potopil v reko, kot da gre pit vodo, nekaj časa drsel po gladini, se dvignil, se mi priklonil in v velikem loku odletel naravnost v tisto hišo z zelenimi polknicami, roza barve, in izginil na tistem parketu za zmeraj.

ANDRIJA: Tvoj planet, a ne?

JON: Ja . . . moj planet . . .

ANDRIJA: Saj nisi v kavarni, ko so vsi pijani. Daj cegu!

JON: Če je pa res . . .

CARMEN: Jaz bom dala cegu v drugo roko. Mišica me že boli.

JAGNA: Kaj pa če je to res?

CARMEN: Kaj naj bi bilo res?

RUKAVINA: Kaj pa stojite in zijate. (Vsi imajo eno opeko v rokah in se ne premaknejo.)

ANDRIJA: Kako bom pa pekel palačinke, mišico sem si nategnil.

CARMEN: Jaz tudi!

JAGNA: Ja, kaj pa naj naredimo?

CARMEN: Nič ne moremo. Če dam opeko naprej, če jo takole vržem kot se to dela . . . jo lahko dobi v glavo . . .

JAGNA: Ja, naravnost v glavo. Počakajmo, da bo na frančiškanski poldan zvonilo.

ANDRIJA: Nič drugega nam ne preostane . . .

RUKAVINA: A ne veste, da je „mus". Vi tam zgoraj.! Ali slišite . . .! Mesto se duši . . . Kje boste pa živeli, vrag vas pocitraj. Vrzite že ta preklet cegu, da se bo ta kača premaknila. Če danes ne podrete hišo, odstopim. Pa boste videli. Ene nove hiše ne bo več. Ali slišite tam zgoraj? Nič ne slišijo!

CARMEN: Ja, nič ne slišijo.

RUKOVINA: Pa bojo. Ali veste . . .

(Med njegovim vpitjem prileti opeka Jagni naravnost v glavo. Nastane splošen direndaj . . . Oglasi se opol-

danski zvon in med zmešnjavo je slišati samo klice)

. . . Nesreča, nesreča . . . Jagni je zdrobilo glavo . . .

(Prideta Tikvička in hišnica in odložita opeko na tla zraven Andrije in Carmen)

TIKVIČKA: Bo vsaj sramote konec.

ANDRIJA: Kakšne sramote?

TIKVIČKA: Vprašaj hišnico, ki je tam hišnica, kjer je doma. Jaz ne bom govorila. Trpela sem sramoto desetlja in desetletja, pohujšanje, zdaj zahaja mladina tja . . . pa sem govorila Ponikvi, pa mi je Ponikva rekel, da sem tercijalka, no . . . zdaj je pa konec . . . pohujšanja!

CARMEN: Ja, kakšne sramote?

TIKVIČKA: No, povej, saj si hišnica. Ti lahko vse poveš.

HIŠNICA: Ja, sramota, pa še kakšna. Včasih je bilo tako, kot da je cela streha plehnata in kot da so sami okostnjaki tam gor. Zdaj veste.

ANDRIJA: No . . . ti . . . to je pa res sramota.

8. prizor

Anže, Just, Valdi, hišnica, Tikvička, Ponikva, skratka vsi. Prišli so „čuvat" pokojnico, Kuhinja v kateri so, je na dva vogala, tako, da se iz enega ne vidi v drugega. To je kuhinja in soba obenem.

ANŽE: Dober dan. Ali me poznate?

JUST: Ne, nobenega ne poznam, danes ne poznam nobenega!

ANŽE: Jaz sem brivec Anže. Od kar so mi na Tyrševi nacionlizirali brivnico, sem zmeraj pri roki, če kdo umre. Bojda je umrla gospodična Martina.

JUST: Martina, da je umrla. Že deset let je, kar je ušla od tod, ampak umrla pa ni.

(Iz druge strani kuhinje pride Tikvička)

TIKVIČKA: Anže, bodi no človek . . . ne muči Justa . . . a ni zadosti hudo.

ANŽE: Kaj je zadosti hudo?

TIKVIČKA: Najprej Jagna, zdaj pa še ti tukaj z Martino . . . saj veš kako je bilo . . .

ANŽE: Kaj je bilo? Kaj vem? Kaj me briga . . . Rukavina mi je rekel, da je treba sem, in ker vem kako živi Martina in ker vem, da živi tukaj . . .

JUST: Že deset let ne . . .

ANŽE: Ker sem misli, da živi tukaj . . . sem mislil, da bom jaz prav prišel . . .

TIKVIČKA: Saj si . . . Jagna je mrtva . . . Sveče ji gorijo . . . Moj bog . . . viš kaka beda je tole življenje . . .

ANŽE: Kaka beda . . .?

JUST: Ja . . . Tikvička ma prav . . . beda je . . .!

ANŽE: Ko ne znate živet!

JUST: Ti pa znaš, a ne?

ANŽE: Ja, jaz znam! Ko so mi nacionalizirali brivnico, sem mislil, da je konec. Pol sem pa pogruntal, da je res konec, ampak šele začetek konca. In tako živim že deset in deset let prav veselo tale konec, pa ga še ni konec.!

JUST: Ja, ti znaš . . . ampak, Anže, jaz te poznam!

TIKVIČKA: Anže jaz tudi.

ANŽE: Pa kaj je pol? A niso vse srečne . . . Za eno mi reč, da ni še danes srečna . . .

JUST: Kar sem rekel, sem rekel. Za danes pozabi na tvoj vesel konec . . . za danes . . . Če bi ti videl zdaj mojo razčesnjeno dušo, Anže, bi še danes pazil.

ANŽE: Vsak ma za kaj razčesnjeno dušo, veš . . .

JUST: Kaj pa ti veš . . .

ANŽE: Več kot ti . . .

(Eden za drugim pridejo sem in še nekaj časa poslušajo prepir)

VALDI: (Učiteljica likovnega pouka) Joj, Just . . . ko bi ti vedel . . . Tako lepo je imeti otroke . . .

CARMEN: Ja, prav ma. Moj psiholog v moji posredovalnici, je tak, kot otrok . . . če ga nabijem z gumijastim šlauhom, kadar ga kaj polom. Pa je srečen še dve uri . . .

ANŽE: Kaj čemo. Če bi se človek za vsako reč sekiral, kam pa pride, a ne Valdi . . .

VALDI: Nikamor . . . prav maš Anže, nikamor . . .

ANŽE: Jaz naprimer, sem danes slišal, da se je nekaj zgodil. Pa se čisto nič ne sekiram.

VALDI: Kaj pa se je, če smem vprašat?

ANŽE: A kaj?

VSI: Ja, kaj?

ANŽE: Ja . . . zvezde majo take težave kot mi. To je jasno. Saturnus, to je tisti, ki je kot sod, pa ma obroče okoli sebe, je kar naprej vrtal po sebi, kot naprimer danes Just.

JUST: Na mir me pust. Ti rečem.

ANŽE: Saj ti nič nočem . . .

VALDI: No, pa kaj je bilo'

ANŽE: No, vrta in vrta po sebi, pa ugotovi, da jo briše po svojem tiru za eno tisočinko prehitro. In zabremza . . . in se ustavi, in jasno . . . prišlo bi do katastrofe . . . ker je v vesolju vse tako, da je vozni red natančen kot na postaji. Če je kak vlak prehiter, mora biti drugi bolj počas. Pa so zaradi te

njegove psihoanalize, morale vse zvezde spremniti povsod vozni red . . . - in tako se je čas naravnost razlezel . . . Pri nas, na tej naši majhni zemljici . . . oprostite . . . zajemite sapo . . . nocoj ni več jasno, ali smo leta tisočdevetsto, ali pettisoč, ali dvanajsttisoč pred našim štetjem. Ni jasno . . . ste razumel . . .

VALDI: Jasn, to je tako, kot če bi Orient-ekspres prišel dvanajst ur prepozno na štacion.

ANŽE: Natančno tako. Dvanajst ali pa še več ur prepozno ali pa cel teden prezgodaj na štacion. No, in jaz se nič ne sekiram! Pa bi se zdaj zaradi . . . oprosti Just . . . navsezadnje smrti ne uide nobeden . . . navsezadnje pride le meni v roke . . .

ANDRIJA: A zato smo zgubljen?

JUST: Ti pa zaradi onega cegla.

VALDI: Kaj praviš, Anže . . . saj to je grozno.

CARMEN: Res je . . . grozno je . . .

VALDI: Pa še nobene . . . panike nikjer.

HIŠNICA: Kaj pa je to panika?

VALDI: Panika je, ko so vsi brez glave, pa vsak dela, kar mu pade vanjo.

ANDRIJA: Naprimer, če je palačinka mrzla.

PONIKVA: Do zdaj sem bil tih, zdaj bom pa povedal. Anže, ti blebetaš. Anže ti si velik blebetač.

ANŽE' Samo Justa sem hotel potolažit. A je to kaj takega?

PONIKVA: A nisi slišal . . . PANIKA?

ANŽE: Ja . . . no . . . zakaj pa le? Zakaj pa Panika?

VALDI: Saj to je naravnost strašno . . .

HIŠNICA: Zakaj?

VALDI: Vse lahko gre v maloro. Ves moj likovni pouk. Vse moje likovne manifestacije. Vse risbe in vsa umetnost . . . Pomislite . . . vsa umetnost. Ali slišiš Anže . . . Anže, umetnost je treba rešiti . . . pred koncem . . . pred zobom časa . . . pred čeljustjo neusmiljene zgodovine in ledene dobe . . .

ANŽE: Ja, pa jo dajva, Valdi . . .

VALDI: A greš z menoj, Anže?

ANŽE: Ja, zdaj pa že moram, ko sem povedal.

PONIKVA: Pa jaz bi tudi šel.

VALDI: Ponikva, ti si redar . . . ti nimaš smisla za umetnost.

TIKVIČKA: A ti Ponikva si tudi tak?

PONIKVA: Kakšen tak?

TIKVIČKA: Saj veš kakšen.

(Valdi in Anže izgineta)

PONIKVA: Kaj . . . Jaz tak . . .?

TIKVIČKA: Kot Anže.

PONIKVA: Jaz tak kot Anže, ko ga še konec sveta ne spametuje! Ne, jaz nisem tak.

ANDRIJA: (Hišnici) No vidiš, to je pa Panika.

JUST: Kam pa je šel Anže, kje pa je tista učiteljica . . . ja tista prsata . . . O, ti prasec . . . ti . . . Nič mu ni sveto . . . še smrt ne, še prijatelj ne . . . Ne, na moji sedmini pa ne boš podiral bab . . .

ANDRIJA: Ja, tako je, ko je vseeno . . . ko se lahko svet podre . . .

JUST: . . . ta frizerska baraba . . . Ti pa kar stojiš in zijaš . . . ti redar.

PONIKVA: Ja, kaj pa jaz morem. Anže je edini v vsej deželi, ki še brije mrliče. Edini na zemlji. Nič mu ne morem.

JUST: Kaj pa če ti jaz povem, da je bil ravno Anže tisti, ki je tako vrgel cegu, da je padel naravnost v Jagno.

PONIKVA: Kje pa maš dokaze . . .?

JUST: Kakšne dokaze . . . Vrgel je cegu . . .

PONIKVA: Vrgel je cegu . . . pa jaz sem ga . . . - pa Andrija ga je . . . pa Jon ga je, vsi smo ga . . .

JUST: Dobro. Je že prav . . . je že prav Ponikva . . .

(Just oddirja ven, drugi za njim)

PONIKVA: Kar tako brez dokazov. Kje pa misli, da smo.

(Izgine še on)

HIŠNICA: (Kleči pri oknu in moli): Oče naš . . . zažgal je kokošnjak . . . kateri si v nebesih . . . zdaj teče v samih gatah čez cesto Anže . . . daj nam danes naš vsakdanji kruh . . . za njim pa napol slečena Valdi . . . in odpusti grešnikom . . . takšen je današnji svet . . . amen.

TIKVIČKA: Viš, to je pa panika.

(Prihiti Rukavina)

RUKAVINA: Kje so . . . kam so šli . . . kje je Valdi . . .?

TIKVIČKA: Ja . . . sedmina je bila . . . pol se je pa začela Sodoma in Gomora . . .

RUKAVINA: Kje je Valdi?

TIKVIČKA: Tako jo je postalo strah . . .

RUKAVINA: Zakaj?

TIKVIČKA: Vse nas je postalo tako strah . . .

RUKAVINA: Pa zakaj?

TIKVIČKA: Meni se zdi, da je rekel . . .

RUKAVINA: Kdo?

HIŠNICA: Na lastne oči sem jo videla, ko je bežala . . .

RUKAVINA: Za božjo voljo kaj se je zgodilo?

TIKVIČKA: Na postaji je relatven mir . . .

RUKAVINA: Kaj, mir . . . mir je povsod. Nobene vojne . . . nič takega . . . že ne vem koliko časa je mir . . . Jaz ne pomnim, da bi tako kmalu kje kaka puška počila . . .

HIŠNICA: Nič ni počilo . . . samo prasketalo je . . . pa ogenj je bil do neba . . . In pomislite. Valdi naravnost na

štacion, pa po moje ... od tam še kam drugam ... naprimer v Pariz ...

HIŠNICA: Ko sem bila pred petnajstimi leti v Londonu, so sklenili ravno to, da je nafta dražja kot žefran ...

RUKAVINA: Na štacion ... Ja ... a na štacion ... na postajo ... železniško?

HIŠNICA: V Londonu je tako lepo, ti rečem ... tam so Angleži ... mrzli kot led ... nobeden te nadlegu-je ... pa sem bila mlada ... pa lepa ...

HIŠNICA: Ti mlada ... pa lepa ...

TIKVIČKA: Ja ... No, zdaj je pa še tale Rukavina ušel. Še tale je ... nor.

HIŠNICA: (Spet gleda skozi okno) Naravnost na štacion drvi ...

TIKVIČKA: Samo da ni videl hiše ... kako je stara ... kako je trhlena ...

HIŠNICA: Men se ne da živeti v bloku ... tam živi, veš kdo?

HIŠNICA: Kdo?

TIKVIČKA: Tam živi čisto bela, šest čevljev in pol velika in vsa ledena in prestrašena smrt. Ja ...

HIŠNICA: A tam ...?

TIKVIČKA: Ja ... točno tam ... Pa da je človek celo življenje za to garal? Ne!

9. prizor

V kletni sobici hišnika Bartla.

VALDI: Bartl na pomoč. Odpri!

BARTL: Kaj ... kdo je ...

VALDI: Jaz sem, Valdi ... učiteljica likovnega pouka ...

BARTL: Zdaj sredi noči ... še nobeni ženski že sedem let nisem odprl.

VALDI: Ti ne veš kaj se je zgodilo.

BARL: Kaj le ... takega,...

VALDI: Odpri ... pa ti bom vse povedala.

BARTL: Ne odprem ... ženskam. Že sedem let ne.

VALDI: Umrla bom, pomagaj mi!

BARTL: Pa si sama?

VALDI: Čisto sama na svetu.

BARTL: Ti si nora.

VALDI: Ne ... ni res.

BARTL: (Začne z vrat snemati tri vrste okovij).

VALDI: Tak, daj no.

BARTL: Potrplenja pa na tem svetu ni več.

VALDI: A boš?

BARTL: (Na koncu le s težavo sname zadnje okovje z vrat, pred vrati stoji v žalostnem stanju Valdi, približno tako ali pa še hujše kot jo je opisala hišnica.)

VALDI: Vse ti bom povedala ... samo kozarec vode mi daj ... da ne omedlim ...

(Se vleže na divan in Bartl ji vliva vodo v usta, ki teče v glavnem mimo, kajti Valdi je že napol v nezavesti ali pa spi)

BARTL: Bedak. Zakaj sem odprl? Vedel sem da bo hudič!

(Hišnik Bartl jo gleda in se umika ritenski toliko časa, dokler ne zadene ob stol, sede in si briše znoj s čela, odpenja ovratnik, poskuša dihati, se prime z obema rokama za glavo in nekaj časa miži, da roke proč in spet bulji v obilje Valdinega golega oprsja.)

BARTL: Pa kaj je to vse skupaj ... Že sedem let od kar mi je hišnica ušla, sem dobro spal ... zdaj pa ... (Začne vpiti na Valdi, ki se za hip prebudi) Kaj delaš? Ženska kaj delaš? Ženske, kaj delate? Ženske ...!

VALDI: Daj mi malo vode ... vode ... panika ... gori ...

BARTL: Nobene vode ti ne dam.

VALDI: Zakaj ne?

BARTL: Boš prišla k sebi, pa mi boš spet ušla ...

VALDI: Kaj?

BARTL: A ne vidiš kako me matra krvi pritisk ... a ne vidiš ...?

VALDI: Vode ... samo kapljo vode ...

BARTL: Kaj ...

VALDI: Konec me bo ...

BARTL: Crnk, crkn ... zakaj bi jaz. Ti daj ... ja, ti daj ...

(Bartl je čisto iz sebe, postaja malo nor ... spet zakrije obraz z rokami in se obrne k steni.)

Nič ne pomaga, pritisk raste naprej. Že sedem let nisem bil v taki nevarnosti ... saj me bo razneslo, raztreščilo, razmazalo po stenah ...

(Si meri pritisk na roki in šteje)

220 ... 230 ... 240 ... 370 ...

(Se zruši na kolena pod divan, tik pod Valdi, in z roko stika po nočni omarici, nazadnje najde britvico)

Tako, zdaj je malo boljše ...

(Ko si je razrezal žile na obeh rokah in, ko mu odteka kri ...)

Zdaj je čisto dobro ... joj fino je,...

(Se zloži po tleh in obmiruje. Jutro, Valdi se težko zbuja, sede na divan in zagleda Bartla v mladi krvi na tleh. Tisti hip hrup na stopnicah, šolski zvonec, koraki ..,. spet hrup ..., zvonec, ki kliče hišnika Bartla, nazadnje se vrata odpro, medtem, ko Valdi vsa panična ne ve kaj bi)

POLONA: (Stoji in jo gleda) A te je posilil, kar naprej sem vedela, da bo enkrat eno posilil. Ampak ...

VALDI: Ne vem, če me je posilil ...

POLONA: A ne veš . . . nič ne veš . . . Tudi to ne veš, kje je očka, a ne, da ne veš. Pa tudi to ne veš, kje je Martina, a ne da ne veš . . . Nič ne veš. Zato še ni treba zaklati Bartla, če te je . . . A veš, da zato ni treba zaklati nobenega . . . nobenega . . .

VALDI: Jaz ne vem . . .

11. prizor

Rukavina na vratih prometne pisarne, Boltar in Zalokar spita. Eden za mizo, drugi na divanu, Rukavina ju hrupno zbudi. Je na kraju moči in zmeden)

RUKAVINA: Ni bila tukaj . . . Povejte, ali ste jo kje videli, na kakem vagončku, magar . . . na kakem . . .

BOLTAR: Kdo pa ste?

RUKAVINA: Rukavina, urbanist. Hišo vam lahko podrem.

BOLTAR: Nimam nobene hiše. Če pa hočete postajo, jo pa kar dajte. Bom mel vsaj mir.

RUKAVINA: Lepo vas prosim, ali ste jo videli . . .

BOLTAR: Dajte, mi smo samo ljudje! Vsako minuto en vlak. Toliko dela!

BOLTAR: Med vsemi temi potniki.

RUKAVINA: Pa Valdi ni bila na peronu?

BOLTAR: A ja . . . Valdi . . . Zalokar, zbudi se . . . A je bila? No, saj veš . . . tista slikarka, tista . . . ki slika štrumpantlne, pa prazne nogavice, prazne najlonke . . . A je bila na peronu ali ne?

RUKAVINA: Po pravici povejte . . . edini človek, ki ga imam . . . navajen sem na udarce . . . usode . . .

BOLTAR: Povej!

ZALOKAR: Ja . . . (dela premor) . . . Najprej se mi je zdelo . . . pol sem pa pretaknil vse . . . magazin . . . garderobo . . . Vse . . . Sem je ni bilo. Jaz je še nikoli nisem videl. Veliko sem slišal govoriti o njej . . . da se z avtom vozi na deželo . . . Najbrž je šla z avtom.

RUKAVINA: Z menoj . . . ni šla nikamor. Saj jo že iščem vso noč. Zdaj pa vstaja zlato sonce . . . če se ne motim.

BOLTAR: Ja.

ZALOKAR: Boltar, spet telefon.

BOLTAR: Jaz? Jaz odgovoren . . . za vse? Zdaj boste pa rekli, da sem še zato, ker sploh še nikoli v življenju nisem videl slikarke Valdi, Veste . . .Dobro. (Odloži slušalko)
A vi . . . ste še tukaj. In zunaj je zlato sonce . . . Pri priči ven . . . Pri priči, ker bojo sicer vozili od danes naprej vsi vlaki naenkrat na en glajz. Ja, na en glajz!

ZALOKAR: Fiiiiijuuu, se mi prileže tale čik. (leže na divan in si prižge.)

12. prizor

RUKAVINA: Polona, zakaj ne hodiš v šolo.

POLONA: Saj je ne bo nikoli več.

RUKAVINA: Ali se spomniš . . . ko si prinesla domov zvezek, pa si mi pokazala risbo, pa črke . . . pa hiša je bila postrani, pa blok in stolpnica čez hrib . . . ali naj o tem samo še sanjam. Povej, kaj misliš. Ali bom o tem samo še sanjal?

POLONA: Kakor hočeš. Tega je že najmanj osem let. In če hočeš . . . ti zdaj kaj narišem. Naprimer fagot, ki piska sam. Ja . . . ti tega ne veš? Ko sem stopila v klet . . . je bil na tleh in je piskal . . . kar naprej je piskal. Vmes . . . ko je tovarišica, kako ji že praviš . . . Valdi, a nee . . . Po telefonu ji praviš Valdi . . . v resnici pa je to gospodična Trontelj. Sploh ni vedela, da je zaklala hišnika Bartla . . . sploh ni vedela, da kaj piska na tleh . . . in sploh ni vedela, da ne bo nikoli več šole . . .

RUKAVINA: Ne bo nikoli več šole . . . A veš, da tvoja mati prav tako ni hotela v šolo? A veš, kaj je s tvojo materjo. Prisilila si me, da . . .

POLONA: O gospodični Martini vem več kot ti. Videla sem jo, ko jo je nek fantin pretepel v parku s smrekavo vejo in ko sta se podila okoli nje . . . gola . . . Pa na listju spi včasih, pa na avtobusni postaji, kadar jo Ponikva ne najde in jo ne odžene . . . Vse vem . . .

RUKAVINA: Torej vse veš . . .

POLONA: Ja, in o tvoji blesteči in vdani karieri. Vse sošolke mi zavidajo očka. Vse sošolke me ne morejo zaradi mojega očka. Podstavljale so mi risalne žebljičke pod zadnjico, zaradi očka. Ponikva mi je sledil, kadar nisem šla takoj domov, ker mu je očka to rekel . . . Kakšen očka . . . a ne. In jaz, Polonica, majhna deklica z zlatimi laski in modrimi očki, skoraj tako kot moj očka . . .

RUKAVINA: Ko sem bil jaz tako mlad kot ti . . . sem . . . In zdaj sem, kar sem . . .

POLONA: Si kar si . . . seveda . . . si.

RUKAVINA: In ti boš . . .

POLONA: Jaz pa ne bom nič, ker sem že! Fran Jožef–Polona. Ponikva ti tega ni utegnil povedati . . . Ponikva ni imel časa, ko je našel Fortonerjevo truplo . . . Postala sem Franc Jožef in kaj več ne morem . . . Zmeraj je zdihoval

stari dobri gospod, umetnik vseh časov in narodov, da bi tako rad imel Franc Jožefa . . . in ga je imel . . .!

RUKAVINA: Zgubljen sem . . . Kaj se je zgodilo . . . povej, kaj se je zgodilo . . .

POLONA: To ti bo pa povedala Valdi, ko ti bo telefonirala iz Indije. Tam imajo najbolj fin drek. A veš kaj je to drek? Veš že, samo ne veš, kaj je . . . In tedaj ji sporoči, veš, da naj ga prinese sem, da ga bo za vse . . . zate, zame, za gospodično Martino . . . Iz Kalkute, veš . . . Ampak . . . Valdi sploh ne ve, kaj je fin drek. Ona sploh nima pojma, kaj je to špon s finim drekom. Veš, čez Afganistan se pa težko pride. Ko ti bo telefonirala iz Afganistana, ji povej, da naj se pazi. Tam so barabe, ali pa zadavijo, če te dobijo. Tam pa naj pazi . . . Ali si mi dobro, očka? Ja, očka, saj ti ni dobro . . . (Obrača številko)
Je tam postaja prve pomoči . . . je . . . Tukaj Franc Jožef–Polona. Sedemnajst let. Pri sebi imam starejšega gospoda, ki ga je spet potipalo srce . . . ob dejstvih . . . lahko umre. Ja . . . ne vem! Ne bi bilo dobro, če bi kar tako umrl . . . jaz pa razen vode nimam nič . . . Malo še diha, pa ustnice že tudi premika . . . mogoče pa sploh ne bo treba. Mogoče pa se je samo delal. Tako neobčutljiv je, da ne verjamem, da ga je zares potipalo za srce . . .!

RUKAVINA: Polona . . . Polona . . . ti si vendar vse kar mi je ostalo!
(Polona odide, ko vidi, da prihaja Rukavina spet k sebi.)

PONIKVA: Tekel sem, kolikor sem mogel. Nobenega taksija nikjer. Zdaj ob pol treh je prometna konica in ne dobiš taksija, pa če se ubiješ. Vem, da je nujno, vedel sem . . . razlagal sem vsem taksisistom, ustavil sem tudi enega tipa, ki sem ga enkrat spravljal k pameti: pa mi je rekel, da ga sploh nič ne briga . . . in tako,. . . sem prišel, ko sem mogel . . . Ampak. Glavno je, da je spet vse v redu.

RUKAVINA: Kaj je v redu?

PONIKVA: Ja kakšen pa ste . . .?

RUKAVINA: Malo me je zdelalo vse skupaj . . .

PONIKVA: Takšen pa ne smete biti . . . Zdaj so ljudje spet . . . mirni . . . veseli, če hočete. Skrbi so prešle kot oblaki . . .

RUKAVINA: Ja, kot oblaki . . . Kaj, kot oblaki? Kakšni oblaki? Kje je Valdi, kje je Polona . . . kje so vsi . . . Povej kje so . . .? A vidiš, da razen tvoje trapaste redarske uniforme še zraka ni . . .
(Iovi sapo)
. . . niti zraka ni . . .

PONIKVA: Je. Zraka kolikor hočete.
(Odpre okno)

RUKAVINA: Kaj pa je to?
(Od daleč se sliši hrup, petje in veseljačenje, hrup prihaja v valovih in izginja, in spet prihaja)

PONIKVA: Ja, saj veste. Ljudje so veseli, da je vse mimo. Veseli so, da si je tako dober štos izmislil Anže. Zdaj pa veseljačijo. Pečej ovce, pečejo janjce, pijejo cviček in pojejo . . . Rukavina, veste, ko človek dobi takole na rž pečeno ovčjo glavo pod sebe, ga mine vsa žalost . . .

RUKAVINA: Pojdi po Martino, znorel bom če nobenega ne bo!
(Začne nalivati vase viski . . .)

RUKAVINA: . . . Medkrajevno . . . Ja, medkrajevno. London. Westminsterbridge. Je tam kakšna ženska? Stoji na mostu kakšna ženska? Ne stoji. Nikoli. To pa ni mogoče. Še nikdar se nisem peljal čez Westminsterbridge, da ne bi stala kaka ženska tam. Ene čakajo, to so tiste, ki imajo torbice v roki . . . temne torbice, ja . . . iz rjavega usnja. Kaj pa jaz vem zakaj iz rjavega. Druge pa čakajo, da se bo Westminsterbridge izpraznil. Točno. Včasih čakajo tudi kako uro ali dve, ali pa še več . . . in ker ne dočakajo, da bi bil most prazen, gredo domov. Ja, doma pa jokajo do naslednjega večera, potem pa stojijo spet na Westminsterbridgu. Zakaj? Ja – saj to je tisto! In, če je zdaj kakšna tam, pojdite k njej in ji recite da je govno. Da je uš. Da je gnida, da se igračka z rečmi o katerih nima pojma . . . Stoji tam zaradi samote. Kam naj se postavim jaz? Povejte mi . . . No povejte ji, če najdete kakšno tam, na Westminsterbridgu, kam naj se potem postavim . . . jaz? Ste nori. Ne boste. Zakaj pa ste tam. Zakaj pa sprejemate telefonske pogovore. A o vremenu. Ja, a ni to vreme. Krasno . . . če je pa to vreme, potem mi pa prinesite dežnik. Plačam v zlatu. Dva dežnika. Ali pa kar tri. En dežnik, en cekin. S Franc Jožefovo glavo . . . Halo, je tam še Westminsterbridge? No pa ni več . . .
(Vstane, vzame vazo, vrže ven rože, nalije do polovico viskija in sede nazaj in pije, spet vstane, stopi do hladilnika, vzame ven pivo in nalije v vazo kolikor manjka piva in pije naprej.)
Zdaj pa ne bom več klical Westmin-

sterbridge. Po moje ... ga sploh ni več ...

(Pride Ponikva in pripelje Martino)

MARTINA: Rukavina, se spet nadelani ... nažgani ...

RUKAVINA: Oprosti, pijem rožno olje ...

MARTINA: Kaj me pa gledaš. Zadnjič sva se srečala pred petimi leti ... zredil si se kot prasec, hči ti je odrasla in dela take reči, da jo bojo brez pardona obesili ...

RUKAVINA: Tvoja kri je ...

MARTINA: Tvoja vzgodja ...

RUKAVINA: Tvoj vzgled ...

MARTINA: Daj še meni požirek teh cvetlic ...

RUKAVINA: Kolikor vem si razvajena. Piješ samo ...

MARTINA: Kaj ali boš kar pustil ...

RUKAVINA: Kaj misliš ti ...

MARTINA: Ni svinjarijice v deželi, da ne bi bila zraven.

RUKAVINA: Ne, ni je.

MARTINA: Ja ...

RUKAVINA: Klical sem te, da ostaneš tukaj. Pri meni!

MARTINA: Kaj ...?

RUKAVINA: Rad bi, da ...

MARTINA: Tebi se je zmešalo ...

RUKAVINA: Ni se mi ... obljubljam ti, da se mi ni ... Jaz ne morem več!

MARTINA: Ja, ampak ... kaj pa naj s teboj?

RUKAVINA: Z menoj? Jaz sem ...

MARTINA: Ja ... ti si ... veš kaj ... Bodi dober, pa razumi ... s teboj ne morem nič več na tem svetu. Res ne ...

RUKAVINA: A se res ne da ...

MARTINA: Res se ne da ...

RUKAVINA: (Prinese kup Polonih zvezkov)
Poglej, kako sem jih shranjeval. Vsakega posebej ... in glej, kaj Polona vse zna. A to ni nič? Poglej, tukaj sem pomagal ... enkrat ... pa tukaj ... Šlo je kot namazano ... veš ... Z debelimi črtami, pa z drobnimi ...

MARTINA: Ponikva, ali vidite?

PONIKVA: Kaj, če vidim ...

MARTINA: A vi nič ne vidite?

PONIKVA: Ja, zvezke ...

(Rukavina se je čisto zakopal vanje in hlastno prevrača list za listom in mrmra zraven ...)

RUKAVINA: Glej ... tole ... Joj, da bom pa tole še kdaj našel ...

MARTINA: No, če nič ne vidite ... jaz ... grem ...

(Odhaja)

RUKAVINA: Martina, kam greš ... počakaj ... besedico ... saj ...

PONIKVA: Jaz bi zaprl vrata ...

RUKAVINA: Zapri vrata.

PONIKVA: Zaklenil vrata.

RUKAVINA: Dobro, zakleni ...

PONIKVA: Pa veržico bom obesil čez. Veste, Rukavina, včasih je treba dobro zakleniti vrata, za zmeraj ...

.....

PONIKVA: (Ko seže Rukavina po telefonski slušalki)
Nocoj, pa ne boste klicali Eifflovega stolpa. Rečem vam, da ne. Pa rože boste dali nazaj v vazo. Pa nič več ne boste natakali vanjo ... nič. Nobenega Eifflovega stolpa ... sem rekel ... gospod ... Nobenega vprašanja, če je kdo zdaj ob enih ponoči gor ... ničesar gospod. Delo imate jutri ... Že ob desetih imate delo ...

RUKAVINA: Kaj pa tale hrup na cesti? Zdaj ob enih ponoč?

PONIKVA: Prav nobenega hrupa ni. Tišina je.

RUKAVINA: V kopalnici kaplja ...

PONIKVA: Nič ne kaplja. Smo popravili pipo!

RUKAVINA: Kaj pa je pol.

PONIKVA: Ne vem, pa če me ubijete ne vem.

13. prizor

HIŠNICA: Kaj bova pa danes ...

TIKVIČKA: Danes, danes, pa pojdi ti!

HIŠNICA: Ne, ne grem, mene je strah.

RTIKVIČKA: A strah te je?

HIŠNICA: A misliš, da je Just kar tako izginil.

TIKVIČKA: Ja ... to je pa res čudno ...

HIŠNICA: Pa ti veš, kdo se je vrnil v hišo?

TIKVIČKA: Ne.

HIŠNICA: Martina.

TIKVIČKA: A zato je bil Ponikva ponoč tukaj. Jaz pa sem mislila ...

HIŠNICA: Ponikva je bil tukaj?

TIKVIČKA: Mislila sem, da je iskal Justa ... Ja, ko je Just izginil, pa je prišla nazaj. In do zdaj sva vsaj spali v miru, če že za šalco mleka ni bilo.

HIŠNICA: Ja, do zdaj sva vsaj spali.

TIKVIČKA: Sem zadnjič probala delat, pa ni šlo. Zvilo me je v križ ...

HIŠNICA: A veš koliko let ne morem več pomesti vseh stopnic. Hodnik še lahko, pa v klet po premog še lahko grem ... ampak ...

TIKVIČKA: Pa res, premog. Martina nama bo vzela klet nazaj ... pa ne bova meli kam s premogom, pa pozimi ne bova več kurili ... a viš kako mrzle debele stene so ...

HIŠNICA: Za vse je, sam za penzion ne ...

TIKVIČKA: Ko te znucajo, te znucajo, pa vržejo proč kot staro šuferco.

HIŠNICA: Pa je pol že boljš, da ta prav čas umreš ...

TIKVIČKA: Ja ... zato ker nisi cegu, da bi te kam zazidal.

HIŠNICA: Res, za nič nisi . . .
(Prisluhneta odklepanju vrat in stopinjam po stopnicah, ki vodijo v klet)
TIKVIČKA: A si slišala?
HIŠNICA: Ja . . . dol je šla. Pa me še sprašuješ zakaj me je strah.
TIKVIČKA: Pa res, zakaj?
HIŠNICA: Vprašam te še enkrat, če veš, kje je Just?
TIKVIČKA: To je pa res čudno . . .
HIŠNICA: Nič ni čudno. Sem slišala, da je eni ženski s svojo posredovalnico preskrbela Carmen, finega, starejšega osamljenega gospoda. In potem so čez dve leti od tistega gospoda našli samo še ožgane ostanke. Tiste ženske pa nikjer. Sploh ne vejo, katera je bila.
TIKVIČKA: Kaj če je bila Martina . . . Moj ubogi Just . . .
HIŠNICA: Toj ubogi Just? Od kdaj?
TIKVIČKA: Rada sva se mela . . .
HIŠNICA: A taka si?
TIKVIČKA: Kaj taka? Šele pol, ko je umrla Jagna. Srečala sem ga drugi dan na stopnicah, pa mi je rekel, da imam štumf na šrauf. Pa sva se pol zmeraj prijazno pogledala. Jaz pa sem si zmeraj naštimala štumf na šrauf. Tako rada bi ga še enkrat videla.
HIŠNICA: A samo to?
TIKVIČKA: Ja, samo to . . . nič drugega.
HIŠNICA: Kaj pa če ga je Martina, da bi prišla nazaj do svojega stanovanja?
TIKVIČKA: Po moje, če ga je katera, ga je ona. Slišala sem, da vejo o tisti ženski le to da ma blond lase, da je lepa, pa da je opasna. Zakaj pa bi Ponikva ob enih ponoči . . .
HIŠNICA: Ona ga je . . .
TIKVIČKA: Kaj pa zdaj?
HIŠNICA: Pazit morava. Pa bova kaj našli. Ponoči bova preiskali vso klet. Po moje ga je zakopala pod kakšen zaboj ali pokrov.
TIKVIČKA: Po moje tudi . . .
HIŠNICA: Ostanke . . . Veš, če so kje kaki ostanki, pod diši po karamelah. Tako so našli tistega nesrečnega starega solidnega gospoda . . . pa samo zgor ni mel svojih zob, spodaj pa še vse lastne.
TIKVIČKA: Meni se zdi že en teden, da smrdi po karamelah.
HIŠNICA: Pol jo bojo pa zašil, pa nama ne bo mogla vzeti kleti . . .
TIKVIČKA: Jaz bi pa vsaj še enkrat videla Justa.
HIŠNICA: Z dedci je tako hudo, da se tebi še sanja ne. Samo vsega tega z mojim hišnikom se spomni. Od jutra do večera je tečnaril, da je zakon institucija, popisal je celo steno s pravili, ki se jih ne sme kršiti . . . zaklepal vrata z okovjem pred kaj vem kom, zvečer je pa telovadil z rokami, zato, da bo lahko boljše vlekel za šolski zvonec. Dokler mu nisem ušla. In zdaj, kako so me vlačili okoli . . . kot, da sem ga jaz,. . . To so take sitnosti . . . ti nimaš pojma . . .
TIKVIČKA: Ti pa misliš samo na premog.
HIŠNICA: Ko je pa tako mraz . . . Saj je voda zmrznila v lavorju. Kar poglej, zmrznila je, pa še umiti se ne moreš. Kar daj se, če se lahko. Drugi majo bojlerje, Rukavina kar dve kopalnice, pa bazen, pa infrapeč, pa sauno doma . . . nama je pa voda zmrznila v lavorju.

14. prizor

Martina si ogleduje kletno sobo hišnika Bartla in naglas razmišlja.

MARTINA: Tukaj bi se dalo postaviti pult . . . no . . . za garderobo bo . . .
(Tedaj se zasliši udarec in za njim cela vrsta udarcev, kot da nekdo spodkopuje sosednjo steno.)
Potem bi bilo treba podreti tole steno . . . Bogve kaj je zdaj tam, včasih so bili sodi za kislo zelje in repo . . . pa kište za krompir. Tam bi bili stolčki, pa mizice . . . vse indiskretno . . . Starejši gospodi in dame imajo radi indiskretno svetlobo in štimungo.
Udarci postajajo močnejši)
Tam bi bil džuboks . . . Ne, džuboks bi bilo treba postaviti kam drugam . . . Kako pa bom naredila vse sama? Ampak tak . . . Rukavina! A sem zastonj garala petnajst let? S tistimi zvezdami, pa rokoborci . . . Zdaj pa naj grem k njemu – oblečem bel prednosnik – pa mu skuham pire krompir. Znorel je – Res je nor!
(Se začenja pod udarci v steno tresti cela sobica. Martina zadnji hip odskoči, ko se skoraj nanjo sesuje stena. Iz prahu in dima je videti Jona.)
MARTINA: Ti . . . Jon?
JON: Ja, jaz.
MARTINA: Ja . . . kaj ti pa je? Ali ste vsi nori. Včeraj Rukavina . . . zdaj pa ti?
JON: Tebe iščem.
MARTINA: Pa nisi mogel skozi vrata? Ponikva pride vsaj skozi vrata!
JON: Ko maš pa zaklenjena . . . pa noter bi me ne pustila . . . saj te poznam. A bi me spustila? A nisi že nekajkrat ušla. Zadnjič ponoči s tem te na cesti skoraj dohitel, ko so vsi bezljali brez glave . . . In, ko sem bil že za teboj,

da bi te mogel prijeti . . . pa si se obrnila in skočil . . .

MARTINA: Ne skočila . . . tepček . . . porinili so me v vodo. Da veš . . . ampak je boljše z ribami kot s teboj . . . ali pa z Rukavino.

JON: Skoraj ure sem stal po tistim oknom. Slišal sem ječanje, kot da ječi stotisoč zvezdnih osi, slišal sem škripanje, kot, da je zmanjkalo volje . . . za zmeraj . . . Noter moram . . ., Daj ključ! Kako lahko živijo že nad deset let tako . . . brez vode, brez zraka, brez sonca, brez zvezd. In jaz sem tudi tam. A ne razumeš . . . odkleniti se moram. Martina, rabim ključ.

MARTINA: Že takrat v parku si me skoraj . . . če ti ne bi ušla . . . zdaj si mi zrušil skoraj zid na glavo, če ne bi odskočila . . . Sploh ne vem, kaj hočeš? Povej kdaj boš nehal? Povej kdaj?

JON: Martina . . . ven moram . . . rotim te.

MARTINA: Kakšen pa si? Raztrgan, umazan . . . saj tak še po stopnicah ne moreš . . . Krvav . . . Naj te vidita hišnica ali pa Tikvička . . .

JON: Že spet se izmikaš.

MARTINA: Tak ne boš letal po stopnicah! Tukaj počakaj. Babe so nore . . . . izmišljajo si ne vem kaj. Kje maš kaj obleke? Tam v svoji napolpodrti bajti? Če hočeš ostati tukaj . . . če hočeš začeti spodobno življenje . . . Jaz bom! Zato sem se vrnila domov . . . Začela bom novo življenje. In če hočeš . . . ga boš tudi. Tukaj bova postavila bife . . . pa discoklub, pa tako naprej . . . Petnajst let sem . . .

JON: Ja, tudi 15let!

MARTINA: To steno sem itak hotela podreti. Ampak zdaj me boš lepo ubogal . . . Če že kaj delaš, pazi, da si ne razčesneš glave . . . ali pa duše! Duše . . . da veš! Tukaj sedi . . . pa počakaj . . .

JON: Veš kje je vse . . .

MARTINA: Vem, kje je vse . . .

(Martina gre, Jon se vleže na divan, za njim je odprta stena, na oni strani pa se nenadoma prav tiho priplazita Tikvička in hišnica in se šepetaje potem pa zmeraj glasneje.)

TIKVIČKA: A iščeš?

HIŠNICA: Jaz pa voham . . . karamele.

HIŠNICA: Pol pa mora biti . . . Martina je izginila . . . videla sem jo, ko je tekla čez cesto . . . zdaj imava priliko . . .

TIKVIČKA: Poglej . . . podrli so steno . . . poglej, tam pa sedi Just. Sedi, a vidiš? Ampak se sploh ne premika. Kaj pa če spi?

(Dolg odmor)

Ampak kolikor vem, nikoli nebeden toliko časa sede ne spi. Ne, da bi se premaknil. Umorila ga je . . . imela ga je spravljenega v frižiderju. Zdaj ga bo pa zakopala . . .

(Jon se vleže)

Zdaj se je odtalil. Jaz se hodim zmeraj gret sem v klet, kadar je mraz. Tukaj je toplo . . .

HIŠNICA: Ja odtalil se je . . . Meje je groza.

TIKVIČKA: Mene je tudi.

HIŠNICA: Ampak zdaj je, kar je. Martina bo takoj vedela, da sva ga našli . . . Pol je z nama konec, pol sva medve na vrsti . . .

TIKVIČKA: Kaj pa če se nama blede od lakote?

HIŠNICA: Da se nama blede? A si že pozabila, da sva malo prej fruštkali a la cart? Ti si izbrala z jedilnika hemendegs, jaz pa kakav in maslo in marmelado in mehko kuhano jajce. Tako kot v hotelu . . .

TIKVIČKA: Pol sva pa zaspali.

HIŠNICA: To je bilo včeraj zvečer, ko sva zaspali . . . pol ko sva si izbrali srnin hrbet, pa omako . . .

TIKVIČKA: Jaz imam raši žgance pa mleko . . . Samo kaj . . .

HIŠNICA: Kaj?

TIKVIČKA: Ko ni nič!

HIŠNICA: No, a sva izbirali včeraj z jedilnika, preden sva zaspali in danes zjutraj, preden sva vstali?

TIKVIČKA: Sva . . .

HIŠNICA: Pol se nama pa nič ne blede. Kako lep je Just . . .

TIKVIČKA: Nič se nama nama ne blede . . . Prehiteti jo morava . . . pa bo klet najina do konca življenja, pa se bova lahko pozimi tukaj greli, če bo voda v lavorju zmrznila . . .

HIŠNICA: Po Ponikvo bo treba. Redar Ponikva bo uredil z Martino kar je treba. Zdaj so dokazi!

TIKVIČKA: To je zelo dober redar . . .

HIŠNICA: Jaz bom medtem malo še iskala . . .

TIKVIČKA: Že spet . . . jaz bom iskala . . . tukaj, ti ga greš iskat . . .

HIŠNICA: Zmeraj jaz . . .

TIKVIČKA: Nič zmeraj ti. Enkrat ena, enkrat ena . . . Danes si na vrsti ti . . .

(Hišnica odide)

15. prizor

CARMEN: (V kavarni, spet pljuva v šipo) Andrija, daj mi servieto.

ANDRIJA: A si nora? Če boš s servieto brisala šipo, svinjarije nikoli več ne spravim iz nje. Kdo bo pa pral?

CARMEN: Ne vidim, kaj je zunaj, ampak nekaj je!

ANDRIJA: Kaj pa jaz morem. D o zdaj ti je bil rokav zadost. Zdaj bi pa že rada servieto. Jutri pa bo moral tvoj šantl nositi . . . rjuho za teboj.

CARMEN: Pa res. Kje neki hodi. Že zdavnaj bi moral priti s trga. Ampak naj je tak ali tak, brez njega ne bi bilo moje posredovalnice, mojega gšefta. Tako pa toliko gospodov pa gospodičen spet najde svojo srečo.

ANDRIJA: Ja, tisti jo je res našel. V protfanu!

CARMEN: Žleht jezik maš. Prvič se to samo govori in mogoče sploh ni res. Pri meni, oziroma pri psihologu pa nikoli ni bil. In razen tiste Martine, ne poznam nobene take ženske, ki bi tako izgledala. Martina . .,. pa nikoli ni bila pri nas. Takrat je sploh ni bilo . . . Kje je že bila takrat?

ANDRIJA: Jaz ne vem . . .

CARMEN: Jaz tudi ne . . . Ampak servieto, daj mi jo. Novo ti kupim. Res je nekaj tam zunaj. Samo da vidim . . .
(Na vhodu kavarne hišnica)

HIŠNICA: Gospa Carmen . . . veste, vi mi boste pomagali . . .

CARMEN: Prestara si ženska, pa v špegu se mal poglej.

HIŠNICA: Ne . . . ne . . . A ste videli kje redarja Ponikvo. Že ves dan letam za njim pa kamor pridem, mi rečejo, da je bil pred minuto še tam.

CARMEN: Ponikvo? Ne, Ponikve pa danes še ni bilo sem . . . No viš . . . Andrija, res je nekaj, drugače bi bil Ponikva tukaj. A imate vi kako servieto?

HIŠNICA: Vse sem pustila Bartlnu. Na pravdi se nisem hotela pravdati za servite. Pa še monogram je gori . . . Ampak zdaj nimam nobene. Rabim pa nujno Ponikvo. Zelo nujno je . . .

CARMEN: Če se je kaj zgodilo tam (pokaže na umazano šipo) . . . kaj takega, potem danes sploh, vsaj do večera, ne bo prišel. Ali pa še zvečer ne. Lahko pa je tam kaj takega, da ga še jutri zvečer ne bo . . .

HIŠNICA: Še jutri zvečer ne.

CARMEN: Ja, še jutri zvečer ne . . .
(Hišnica gre) (Pride psiholog, ki ima obe roki polni mrež)

ANDRIJA: Se bo ravno svet podrl, če si ne boš napasla firbca.

CARMEN: Samo tako govor. Ko bo pa res . . . boš pa javkal. Glej ga, kakšne si upa . . .

PSIHOLOG: Carmen, redkvice pa nimajo. Je zmrznila . . .

CARMEN: Kaj je . . . zmrznila . . .? Kaj pa boš a svetačo, se preveč dolgo kuha!

PSIHOLOG: Saj sem rekel, da redkvice ni, ker je zmrznila.

CARMEN: Ja, zakaj pa je zmrznila . . .

PSIHOLOG: Najbrž je spet kaj. Saj je zmeraj kaj. Zadnjič smo se oddahnili . . . zdaj se pa pred plankami novogradnje tare firbcev . . .

CARMEN: A ti nisem rekla Andrija . . .

PSIHOLOG: Kaj pa . . . če drvimo mimo čudnih reči . . . kaj če letimo mimo ledene dobe . . . Ja! Več ledenih dob je . . . Men je štumf zmrznil v bani.

CARMEN: Mene pa je vso noč zeblo. Kaj pa če je kdo zmrznil tam, pa ne morejo naprej gradit . . .

PSIHOLOG: Mene je ponoč tudi tako zeblo . . . pa še kolena ne morem stegnit.

CARMEN: Ja . . . kar je, pa je . . .

ANDRIJA: Jaz tudi tako pravim . . .

PSIHOLOG: zakaj nam pa pol lažejo, da je vse prav in lepo . . .

CARMEN: Res, zakaj nam pa pol lažejo . . .

ANDRIJA: A nisi zadnjič videla, kako je bilo . . . ljudje zgubijo glavo, nekaterim pa to pride še prav. Ja, so taki, ki jim najmanjši nered pride prav . . .
(Hišnica spet na vhodu kavarne in ne gre naprej)

HIŠNICA: Ponikve ne bo. Nikoli več ga ne bo v kavarno.

CARMEN: Ja, kaj pa je . . .

HIŠNICA: Mravlje . . . Iz neznanega ozvezdja . . . Lojtro majo do vrha stolpnice in najprej so se lotile ljudi tam. Zdaj je pa na vrsti še red. Požrle bojo red. Ponikvo so že. Na lastna ušesa sem slišala, ko je eden tako žalostno vpil, kot to zna samo Ponikva . . . Zdaj smo pa to zna samo Ponikva . . . Zdaj smo pa na vrst hišnice . . . hišnice so podlaga reda . . . in za mravlje je red kot žakelj cukra . . . Zato . . . Vsi smo poznali našega Ponikvo . . . najboljši redar vseh časov . . . v našem kvartu . . . Zdaj bo pa lahko Martina delala z nami kar bo hotela! Z Justom, s Tikvičko, z menoj . . . s teboj Andrija . . . ja tudi s teboj . . . Jaz grem na deželo. Skriti se je treba, pol bomo pa obračunali . . . Mogoče grem pa kar v Westminsterbridge . . .
(Zbeži)

CARMEN: No, Andrija zdaj pa maš.

ANDRIJA: Po moje se ji pa meša . . .

PSIHOLOG: Kaj pa mraz?

ANDRIJA: Ja . . . mraz . . . Mraz . . . pa vreme, je pa itak čisto zmešan . . .
(V kavarno pride Just)

CARME: Just, k meni se vsedi . . .

JUST: Zakaj pa se naj vsedem k tebi . . .

CARMEN: Ja, pomagati si moramo . . . Zdaj niso taki časi, da bi lahko grdo gledali . . .

JUST: Jaz te nisem nikoli grdo gledal.

CARMEN: Sem rekla za . . . vsak primer . . .

JUST: Andrija, konjak. A veš, da dvanajst let nisem srknil kapljice . . . zdaj pa se kar natakam.

CARMEN: Jaz tudi. Ko pa je tako. Sploh ne veš, kaj bo čez pol ure. Kaj čez eno uro. Kaj čez eno minuto.

JUST: O, jaz pa vem . . .

CARMEN: Kaj veš? Povej? Madona, fino da si prišel. Edini si, ki veš kaj bo.

JUST: Nič ne bo. Nič. Čisto nič.

CARMEN: A čisto nič. To pa ni res. Zakaj si pa tak, Just. Nič nam ne privoščiš. Vidiš, jaz pa tako skrbim zate, še psihologa sem ti poslala, da bi ti zrihtal kako fino punco . . . zdaj, ko si sam.

JUST: Veš Carmen, ne pošiljaj mi tega šantlna, razen, če hočeš, da mu jaz dam kak nasvet. Jaz se ne bom več ženil.

CARMEN: Dobro sem hotela . . .

JUST: Saj to je tisto. Rukavina hoče tudi dobr, pa je dobil cegu v glavo. Pa Ponikva hoče tudi dobr, pa še ne ve kaj bo trapastega iz vsega tega, počne . . . Drug drugemu hočemo dobro, odrešeniki so pa bili do zdaj zmeraj samo zato, da so svet spravljali in spravili v prvo jamo, v prvi jarek. A veš, da odrešeniki zmeraj kopljejo jamo? Nič ne rabim Carmen, v Nemčijo grem.

CARMEN: Kam? V Nemčijo?

JUST: Imam premajhen penzion. Ni za živet in ni za umret. V službo me pa nobeden ne vzame. Vsi pravijo, da . . . je narobe, ker sem se takrat boril, da bi jim gledal pod prste. Jaz, gledal pod prste? Kdaj sem pa še jaz komu gledal pod prste. Ampak službe vseen ne dobim.

CARMEN: Jaz bi te vzela, pa je že šantl preveč. Če ne bi bilo zaradi stanovanja . . .

JUST: V Ravensbruck grem. Ko so me ujeli štiriinštiridesetga, so me poslali v koncentracijski lager. Poznam kraje, poznam ljudi.

CARMEN: A so lepi kraji . . .

JUST: Ja, lepi, kadar ne smrdi po karamelah. Samo Anžetu bom še prej polomil kosti. Ta prasec.

CARMEN: Zakaj Just. Glej, ko bo Anže umrl, bo šlo za njegovo trugo gotovo vsaj petnajsttisoč bab. Še danes so srečne. Ti pa bi mu kar roke lomil.

JUST: Ti misli kakor hočeš. Jaz bom pa tako, kakor jaz mislim.

CARMEN: Glej, na pogrebu se zmeraj vidi. Al je dedec ta prav, ali je pa grinta. Če si brivec, edini brivec v mestu za take prilke, potem moraš zmeraj sproti pregnat strah pred smrtjo. Viš, to mi je enkrat Anže povedal . . .

JUST: Si kar mislim kdaj. Na kaki sedmini. a ne . . .

CARMEN: Če že hočeš. Ja. Pa dedec je tak, da se vsi lahko skrijete pred njim.

JUST: Dobr, saj to sem samo tako rekel. Nekaj pa moram, ko sem jezen na vse.

CARMEN: Saj sem jaz tudi.

JUST: Ja, ampak ti nimaš zakaj.

CARMEN: Jaz nimam zakaj?

JUST: A so tebi s ceglom razčesnili Jagno. A mogoče ti nisi nikjer več našla groba, kjer je pokopan oče pa brat, ki sta padla na naši strani. A si ti hotela tam pokopati Jagno, pa je nisi mogla. A je tebi rekel Rukavina, da je moral tja spraviti svojih devet ljudi, pa da ne morem imet pokopališča samo za svoje? Če pa so padli, so pa padli. Saj jim ni bilo treba! Nobeden jih ni silil, da so padli. Zakaj pa jaz nisem, mi je rekel, ni bil v hosti, pa ma danes dobro službo, pa tud zase ne rabi nobenega groba. A je tebi kdo kaj takega že kdaj rekel?

CARMEN: Kje pa je bil.

JUST: Jaz vem!

CARMEN: Pa si kar tiho?

JUST: Preden odprem usta, mi lahko podre streho nad glavo. Dokler sem živel tam. Zdaj je še videti ne morem več, pa je itak vseeno!

CARMEN: Ja, tako je. Eni so se šparal, pa so zdaj bog in batina, drugi pa . . .

JUST: Pa spet komandirajo. Pri tleh, ampak spet!

CARMEN: Tiho bodi, ne tako na glas.

JUST: Zakaj me pa pol sprašuješ?

CARMEN: A ne vidiš, da sta Rukavina pa Ponikva tukaj.

JUST: Koliko časa bo še tako?

RUKAVINA: Ja, koliko časa bo še tako, vas vprašam Ponikva. A vi nič ne morete.

PONIKVA: Ljudje se pač stepejo. In če se stepejo na vrh stolpnice, je to malo drugač kot če se stepejo na tleh.

RUKAVINA: Kaj pa delaš ti? Drugič naj se stepejo na tleh!

PONIKVA: Komaj sem odkril barako, kamor skrivajo ukraden cegu, pa Fortonerja tam, pa je Fortonerja kap. Ko vlečejo cegle v ajmerju gor, tisti, ki je zgoraj, štirikrat pocuka, če je zrak čist. Potem pa naloži tisti, ki je spodaj, samo štiri cegle, eden pa zgine.

CARMEN: Kako zgine? Saj ni šivanka . . .

PONIKVA: Izgine, ženska, kaj jaz morem.

ANDRIJA: Boš še čakala na stanovanje . . .

CARMEN: Bom pa . . . ampak Ponikva tudi . . .

PONIKVA: A se jaz kaj pritožujem . . .

CARMEN: Hišnica pa je priletela in rekla, da so to mravlje . . .

PONIKVA: Te barabe so hujše kot mravlje . . .

CARMEN: Vidiš, Andrija, ko nisi hotel dati servieto . . .

RUKAVINA: Jaz mam tega dosti . . .

CARMEN: Jaz tudi . . . Ja kaj pa delaš še ti tukaj? Karfiola se dolgo kuha, ti . . . psiholog.

(Psiholog zgine) Na, še za kuhnjo se moram sama brigat . . .

RUKAVINA: Just, a nisi šel v Nemčijo?

JUST: Nisem. Ampak bom šel.

RUKAVINA: Poslušaj Just! Soseda sva. Iz iste vasi. Ko sem bil še čisto majhen sva hodila skupaj lovit zajce . . . Zdaj pa kar v Nemčijo.

JUST: Povedal sem zakaj. 132 tisoč penziona, s tem se ne da živet. Še pogreba ne morem plačat.

RUKAVINA: Bomo nabrali za pogreb, pa za grob, vse bomo nabrali.

JUST: Ni več treba.

PONIKVA: Just, že od nekdaj si jezljiv.

JUST: A sem jezljiv, če mi ukradete grob, pa če nimam denarja za drugega. A sem jezljiv?

CARMEN: Just, a nisi slišal, vse se bo uredilo . . .

JUST: Nič ne veste. Nič se ne da več urediti . . .

RUKAVINA: Veš, vso noč nisem zatisnil očesa . . . vso noč sem mislil nate . . . Ja, poleg vseh tistih, ki nimajo streh nad glavo, in tistih, ki majo tako staro, da jim zamaka v posteljo . . . da jim kaplja sneg, dež . . . vse na glavo in v lonec, sem največ mislil na tebe.

PSIHOLOG: Jaz ne grem naprej. Jaz ne grem domov.

VSI: Ja . . . pa kaj je . . .

PSIHOLOG: Jaz ne grem domov, pa če bo kosilo ali ne. Ko sem šel mimo tiste napol podrte bajte, ki jo podirate že deset in deset let, se je nenadoma prikazala na vrhu ženska . . . bela od glave do pet, in zdaj se je prikazala, zdaj iginila . . . In ko sem od strahu položil mreže na kup ceglov . . .

CARMEN: Spet smo ob kosilo . . .

PSIHOLOG: Je bilo svetlo nad deželo, kot da je vse objel polarni sij . . . In začutil sem, da je konec, da je konec naše plemenite veje, da so mi dedje zaman dali v varstvo hišo . . . da ne bom nikoli več videl hiše mojih prednikov . . . In potem se me je nekaj dotaknilo, prišlo je neslišno za mojim hrbtom in reklo: A veš kako zelo daleč smo? In potem sem se kar pognal v meglo in komaj sem našel sem . . . in zdaj sem tukaj . . .

RUKAVINA: Spet prikazni. Dovolj je teh prikazni. Zato pa lahko počne vsak kar se mu ljubi . . . Just, ti mi boš pomagal, to sem mislil, ponoči . . . Ti si edini, ki ne verjameš v te norije . . . Porušil boš tisto hišo. Porušil, da veš. In to takoj, da veš . . . Že jutri . . . Ali pa pojutrišnjem . . .

JUST: Tiste hiše ne bom! V Nemčijo grem!

RUKAVINA: Boš. Nikamor ne greš.

JUST: Ne bom. Pokopal sem Jagno tam.

RUKAVINA: Kaj te pa brigajo mrliči. Živi ljudje so važni, kaj mrliči. Rekel sem. In pika.

JUST: Dob ro. Rekel si in pika. Ampak boste že videli.

(Odide ves razburjen)

ANDRIJA: Tovariš Rukavina, telefon.

RUKAVINA: A nisem rekel, da me za telefon skoraj ni.

ANDRIJA: Niste!

RUKAVINA: No, pa nisem, (Gre k telefonu)Spravite se proč, da se bom vsaj lahko pogovoril. Ti, Carmen, ti tudi . . . Firbec.

(Se umaknejo)

A ti si. Ne hodi sem. Vse je narobe. Ja . . . jaz pa nimam nobenih težav? Jaz ne smem imeti nobenih kriz. Jaz moram biti kar naprej na mestu . . . Ne hodi . . . sem ti rekel. Ponikva vohlja za menoj in za cegli . . . Ja! Kaj? Poročim? A si tvoj stric, Valdi, ni za konec svojega življenja mogel izmisliti kaj bolj pametnega? Trije orehi. Posekal vse tri . . . Zadnji ga je stisnil. Za vraga . . . od kdaj pa imaš strica v Parizu, pardon, v Londonu? En oreh za spalnico, drugega za sprejemnico, tretjega pa za kaj . . . za . . . a si nora? Ne ja . . . je pa on nor . . . enega za konja. Valdi . . . ja . . . na pet colov. Samo tukaj se ne prikaži . . . dovolj je škandalov.

(Se vrne nazaj k ostalim)

Kaj pravite, ali rastejo orehi v Parizu, hočem reči, v Londonu?

. . . . . .

CARMEN: Andrija, ti se pa kar norca delaj. Če se pa res kam zarinemo, ta tvoj strop ne bo zdržal.

ANDRIJA: Tih bod, a ne vidiš, da slišijo, da še niso šli!

CARMEN: Kar naj slišijo. Ponikva je krasen človek. Gotovo bi mi dal servieto, če bi bil natakar kot ti.

ANDRIJA: A tako. Zdaj je pa redar Ponikva krasen človek.

CARMEN: Je. Kaj pa imam od tebe? Še stanovanja ne. Ponikva ima pa celo hišo.

ANDRIJA: Podedoval jo je.

CARMEN: Ti si jih mel tri. Pa si vse zafrčkal. Za babe!

ANDRIJA: A sem jaz kriv, če so taki zakoni. Žena ti vzame vse, vrt, avto, garažo. Najprej prvo, pol pa še drugo nadstropje.

CARMEN: In če si babjak, ti tri žene poberejo tri vrte ali pa pet garaž. Fičkota, amija, katrco in rekorda . . . Ponikva sicer nima centralne, nima avta, ma pa hišo. Pa pika.

ANDRIJA: A sem jaz kriv?

CARMEN: Kdo pa pol?

ANDRIJA: No pa sem. Ampak pri Ponikvi ne zdrži nobena ženska več kot eno noč. Sem enkrat vprašal Martino, pa me je tako pogledala.

CARMEN: Jaz pa ne bom nič vprašala. O, ja bom. Ponikva, a boš palačinko? Boš, a ne! Andrija, takoj palačinko, ampak če prineseš mrzlo . . . boš videl . . . Ponikva veš kaj . . . Jaz mislim, da je tale strop čisto zanič!

PONIKVA: Kaj pa je . . .

ANDRIJA: Carmen, ja Carmen . . . Veš, Ponikva Carmen je ženska, ki mora imeti veliko miru. Zadnje čase ga pa ni bilo.

CARMEN: Ponikva, jaz mam kar dosti miru. Ampak jaz nekaj vem.

PONIKVA: Kaj veš?

ANDRIJA: Ponikva, jaz sem se trudil, da bi iz te kavarnice napravil miren kraj. Trudim se kot se človek le lahko, zaradi Carmen . . . če ni miru, jo kaj tako pretrese . . .

PONIKVA: Andrija, ne blebetaj. Carmen mi hoče nekaj povedati . . .

CARMEN: Glede tega stropa tukaj . . .

ANDRIJA: Carmen, če mi to narediš . . .!

CARMEN: Če ti to naredim? Kaj pa ti delaš meni . . .?

ANDRIJA: Jaz tebi?

CARMEN: Ja, ti. Po živcih mi hodiš od jutra do večera . . . In bolj vpijem, da stopi malo na stran, bolj me teptaš. Ponikva! Glede tega stropa . . .

ANDRIJA: Carmen, prosim te . . .

PONIKVA: Kaj glede tega stropa?

CARMEN: Nocoj ob sedmih pridem k tebi domov, pa ti bom vse pojsasnila.

PONIKVA: A je treba k meni domov?

CARMEN: Ja . . . pol pa nič.

PONIKVA: Zakaj nič?

CARMEN: Zato, ker zdaj nimam časa.

(Pljune v šipo in začne brisat z rokavom)

PONIKVA: (Ko mu Andrija prinese palačinke) Palačinke brez vsega, pa sam jej. (Odide.)

RUKAVINA: Carmen, pa zakaj te ta šipa tako matra?

CARMEN: Rukavina, zakaj pa tebe flaša!

RUKAVINA: Mene flaša?

CARMEN: Ja, Rukavina, flaša. Vem, da piješ in vem, da preveč piješ.

RUKAVINA: Jaz pijem?

CARMEN: Ja, ti . . . in to preveč. A zato, ker so ti vse babe ušle? Al pa zato, ker si Rukavina. Meni se kar zdi, da samo zato, ker si Rukavina.

ANDRIJA: (Nekaj časa stoji s palačinko na taci) Ena hiša, pa druga, pa tretja, pa fičko, pa volkwagen, pa Renault, pa žaba, pa Julka, pa Katrca, pa Agnesa, pa centralna, pa Melita, pa Jolka iz Sežane, zdaj pa še Carmen . . . (se zažene k njej) Pojdi že k hudiču . . . takoj zdaj . . . Zakaj bi čakala do sedmih zvečer . . . da te ne vidim več . . . boš dobila talij v kafe, vsako jutro, pa ti bo šel las za lasom, kot je šlo meni vse kar sem si prigaral . . . Veš pol te pa nesejo na britof, če je kaj placa . . . če pa ni, te pa zakopljejo kot je Just Jagno . . . kar na dvoriš, brez ceramonij . . .

CARMEN: Pa, pa . . . srčke. Pa psihologa ne pozabi pretepst zvečer s šlauhom za plin namest mene! Adijo srček. (Odide)

JUST: Andrija, pust babe.

ANDRIJA: A zdaj boš pa ti z nasveti . . .

JUST: Je, kar je . . .

1. CIPA: (Pri sosednji mizi) Prej pa je tako letal okoli miz, s servieto . . . pa nobenemu ni dal mira s svojimi zgodbicami . . .

JUST: Vsaj dnarja ne boš rabil za pokop.

NONINA: Pa je skozi pravil, da ni boga. Mleko Nonina, tukaj, ampak boga ni.

NONA: Jaz bi molčala, ker bo potem prinesel mrzlo mleko, pa žemlje, ki jih tudi ne znam več žvečiti. Vrgel jih bo mački, psu ali kaki drugi domači živali, samo da bi mi ponagajal. Vsaj polovico bogastva, ki ga je imel, je prigoljufal pri moji kavi.

NONINA: Pri tvoji kavi? O toliko pa ti nisi nikoli imela. Veš, tam pri mizi sedijo, pa zmeraj nekaj barantajo. Z opreko. Zadnjič sem zabila žebelj, v mojem bloku, da bi obesila Marijo devico, pa pomisli . . . žebelj je šel skozi omet in skozi zid . . . in zabila sem ga naravnost v človeka na drugi strani in to naravnost v Rukavino in tof naravnost nekam . . . in žebelj je šel kar skozi . . . kar skozi je zletel . . .

NONA: Kdaj boš pozabila na to. Saj tega je že deset let . . .

NONINA: Jaz tega ne bom pozabila nikoli . . . Tja sem zabila gospodu Rukavinu, ker so bile opeke izpuščene . . .in gospod Rukavina . . . Ne vem, mogoče je pa zato ubog, mogoče pa zato ne more brez flaše več zadnje čase . . . mogoče mu pa zato uidejo vse ženske!

NONA: Meni se gospod Rukavina smili . . .

NONINA: Meni pa ne . . . saj veš kaj je . . . prišel bo v pekel.

NONA: In potem ga bo tam peklo večno . . . meni se smilijo zgubljene duše . . .

NONINA: Zakaj pa kradejo . . . Jaz imam zdaj Marijo devico na omarici.

CIPA: Jaz tudi včasih.

2. CIPA: Ja, včasih pride devica Marija kar prav.

NONINA: Joj, kako je to vse skupaj hudo . . .

ANDRIJA: Oprosti Just, zmotil sem se . . .

JUST: Kaj si se?

ANDRIJA: Zmotil . . .

JUST: Strop gledam . . .

NONA: A vidiš Justa, strop gledam . . . Rekel je, da strop gleda . . . Andrija, zakaj pa meni nosiš konjak.

ANDRIJA: Saj sem rekel, da sem se zmotil . . .

NONINA: Pol pa gleda Just v strop.

JUST: Kaj vam pa je. V strop gledam, ker ne morem več drugam

ANDRIJA: Saj se maš fino.

JUST: Kaj se imam.

ANDRIJA: Zdaj se te bojo vsi tako bali kot Rukavine . . .

JUST: Kaj pa imam jaz od tega . . .?

ANDRIJA: Kaj imaš od tega . . .?

JUST: Ali bo kdo zaradi tega od mrtvih vstal? Nobeden ne bo. In zato mi je figo mar.

ANDRIJA: Ko ne veš . . . Men pa je Carmen ušla za zmeraj. Vse sem zgubil. Vse . . . če pa še kavarno podreš . . . pa bom . . . Just . . . jaz se bom obesil.

JUST: Kaj pa naj pol podrem? Povej kaj naj podrem?

ANDRIJA: Ne vem, res ne vem, kaj naj podreš. Če Carmen ne bi čvekala . . . saj je res že star . . . kaj pa jaz morem, če ga uprava ne odfolca. Samo podfolcati ga je treba . . . pa če me ne bi Carmen scuzala, pa bi ga magar za svoje stroške . . .

JUST: Ja, pa še nevarno je . . .

ANDRIJA: Viš, pa glih ona me je scuzala . . . (Nekaj časa stoji, potem pa gre k' mizi, kjer ponavadi sedi Carmen in zabriše v tisto okno pladenj, ki ga ima v roki. Šipa se sesuje, nadrugi strani šipe je videti najprej konjsko glavo, na njej pa Franc Jožef—Polono, ki sedi na konju, zraven pa sta še oba dvojčka, za njimi je nov dograjen blok.)

NONINA: Glej, blok je fertig.

NONA: A blok? Jaz nič ne vidim.

NONINA: Ja, saj ga res skoraj ni videti.

JUST: Že od kar pomnim, nisem videl konja. A vidite konja? Andrija . . . ne bom podrl. Nič ne bom podiral, pa naj naredijo kar hočejo. Saj nič ne morejo . . . saj smo zmagali . . . Potolkli smo ta bele, potolkli smo klerikalce, za zmeraj. Noben klerikalec ne bo več prekrščeval . . . Tino v Martino, Jagno v Jadvigo . . . Nobeden, nikoli več . . . Andrija . . . pa pravica je spet nastopila na svetu . . . za zmeraj . . . Zdaj bova pa zapela . . .

POLONA: (Pride v kavarno, pred oknom stoji konjska klava še kar naprej)

ANDRIJA: A ti misliš . . . Just . . .

JUST: Kaj mislim. Zmagali smo . . . Pa kaj te pol skrbi en strop. Zdaj bomo pa ljunili v roke . . . pa gradili hiše . . . pa mostove . . . pa nov strop!

ANDRIJA: Oprost, jaz ne bom . . .

JUST: Kaj ne boš? A veš kaj si rekel?

ANDRIJA: Poznam se. Babjak sem. Vse bi mi babe spet raznosile. Nima smisla . . .

JUST' Tako se danes ne govori! Veš kdo tako govori? Premagana reakcija! Prikriti klerikalci.!

ANDRIJA: Ne bom . . . tri hiše . . . dva fičkota . . . žaba, vrt, travnik, bajer, morje . . . ne vem več kaj še vse . . . Jok, jaz ne . . .

JUST: Treba je! Kje bomo pa živeli . . .? Kje se bomo pa vozili . . . a si nor?

ANDRIJA: Pol boš pa čez toliko let rušil! Pa z nobeno rečjo ne boš več zadovoljen. Pa nobena reč ti ne bo dovolj, pa na vagone kruha boš zmetal v stranišče . . . Jaz vem kaj je to, če majo vsi polno rit. Pa še zdebelil se boš kot prasec, od infarkta pa do infarkta . . .

JUST: Andrija, jaz ne, dobro veš, da jaz ne . . .

POLONA: Kaj pa razpravljate. A nista rekla, da smo zmagali . . . Love, not war . . . a ne? Love not war, love not war, love not war, love not war, love not war, love not war . . . dajmo fantje, korakajmo fantje, zapojmo . . . my Borny is over the Ocean, my Borny is over to sea . . .

(Tedaj se jim pridružijo cipe in pojejo. Just pa se vsede nazaj in noče!)

JUST: Tega jezika pa ne razumem. Kakšen marš pa je to . . .?

(Just nekaj časa gleda, potem pa popije kar deci konjaka. Potem ko popije po en deci, vstane in stopi na mizo)

JUST: Tovariši . . . vsak mora dati od sebe vse . . . in dali bomo, za prihodnjost

naših otrok . . . da ne bojo zmrzovali v kleteh kot mi, da ne bojo dan na dan obirali uši, kot jih mi, da ne bojo stradali . . . da bojo lahko hodili v šole . . . da ne bojo tako malo znali kot mi . . . tovariši, to nas zdaj čaka . . . o . . .

POLONA: Kaj pa govori ta stari tam gor?

ANDRIJA: A ne veš . . .?

POLONA: Naj že neha čvekat. Saj je nor. Saj nismo v prejšnjem stoletju . . .

ANDRIJA: A nismo? Kdaj pa smo?

POLONA: A je to sploh zanimivo? To sploh ni zanimivo.

ANDRIJA: To sploh ni zanimivo. Taka ti je ta generacija . . . pokvarjena, prenažrta, zgubljena . . .

JUST: Kaj je zgubljeno?

POLONA: Kaj bi pa ti pravzaprav rad?

JUST: Kaj bi jaz rad. (Stopi z mize) Da mi čez dvajset let ne bi podrli zaradi modernizacije strehe nad glavo . . . da bi imel takrat kam zakopati svojo ženo . . . da bi imel toliko penziona, da bi mi ne bilo treba v Nemčijo nič drugega ne bi rad.

POLONA: Zakaj pa je treba sploh zidati.

CIPA: Kje pa bomo spali. Če ni hiš, ni prometa, ni mesta, ni avtobusov, če ni avtobusov, ni avtobusnih postaj. Kje pa misliš, da boš spala, ko boš toliko stara kot jaz?

JUST: Če prav premislim . . .

ANDRIJA: Ja . . .

JUST: Je treba zidati . . . in ni treba! Ampak, bomo tovariši . . . bomo. Da bomo imeli blaginje. Vseeno bomo!

NONINA: Kdo pa strada. Me stare pobožne ženske!

CIPA: Spim na avtobusni postaji, in dokler je bila samo ena, me je Ponikva našel tam vsak dan . . . Zdaj me pa ne. Ne . . . je že prav tako kot je . . . Zidali bomo, tovariš Just, a ne . . . sicer te pa nobeden ne bo nič vprašal!

JUST: To pa res ni važno, če te kdo kaj vpraša. Kje pa imaš konja? Kje?

POLONA: Konja? Jaz rabim konja . . . smrdite po nafti, kot kuga. Jaz nikoli ne bom.

JUST: Daj mi roko . . . Daj mi roko, jaz tudi tako pravim . . .

ANDRIJA: Jaz pa ne . . . kako bom pa prišel domov? Pet ur hoda! Celo noč? Ne, znoreli ste, vse ste skupaj pomešali . . . Fuj pa taka mladina. Nikoli ni nič delala. Spravite se ven, strop je že star, se podira, mogoče se bo celo podrl . . . Kdaj, ampak, moji žulji so to . . . ven zanikrneži . . . kar skozi okno . . . ven . . .

JUST: (Pije naprej in sede nazaj za svojo mizo)
Jaz čisto nič ne vem katerega leta smo.

ANDRIJA: Nekje na sredi . . .
(Skozi okno se začne valiti megla, skozi meglo je gostejša in gostejša se sliši Polinin klic . . .)
S konji . . . s konji . . . V svobodo . . . kamorkoli . . .

NONINA: Ježeš, Marija, mene stiska . . .

NONA: Bog je take volje danes zjutraj.

JUST: (Andriji) Andrija, kako te je spravila s tira. Šajbo si stolkel, zdaj maš pa smog. Pa vse se mi je zamešal!

ANDRIJA: Smog? Kaj pa je to.

JUST: Kaj pa jaz vem. To si je spet eden zmislil.

ANDRIJA: Ja. Ali Anže . . . ali pa . . .

JUST: Ti, Andrija, ti se tudi kaj zmisliš.

ANDRIJA: Jaz? Jaz pa ne. Psiholog, ja, ta šantl, tako je nesrečen, da brez prikazni sploh ne more . . .

NONINA: Andrija, prosim, pomagajte . . . Nona je že čisto plava . . .

JUST: Kaj je?

ANDRIJA: Nona je plava . . .

JUST: A je to tista izmišljotina, no kako si že rekel . . .

ANDRIJA: Ti si rekel, da jaz . . .

NONINA: Pomagajte vendar . . . na sveži zrak . . . Bo prepozno. Oh, sicer pa . . . še nocoj boš pri njemu! Povej mu,da ni za živet, da so vsi nori, tisto kar je in kar je bilo, Andrija in Just, da sta tako zamešala, da kar konji hodijo po kavarni . . . tja, kjer sva toliko let sedeli . . . povej mu . . . ampak jaz še ne grem, je tako fino, na tem svet!
(Jo odnesejo na „sveži" zrak)

. . . . . .

16. prizor

V kuhinji redarja Ponikve.

CARMEN: Zakaj pa ne daš štumfov dol?

PONIKVA: Veš, Carmen, to je dolga zgodba.

CARMEN: Dolga zgodba?

PONIKVA: Ja, dolga! Nekoč, pred dvaindvajsetimi leti se je narava kockala in kockala . . .

CARMEN: Tako kot Andrija. Nekaj hiš je naredil in vse je zafrčkal . . .

PONIKVA: No, ne ravno tako . . .

CARMEN: Kako pa pol?

PONIKVA: Brez kock. Ampak vseen je tako, kockala, da so nekateri še danes srečni, drugi pa nesrečni.

CARMEN: Pa vseeno sezuj štumfe. Jaz nisem še nikoli v štumfih. A ni škoda.

(Mu stop z golo nogo na nogo)
Zdaj te pa mam!

PONIKVA: Carmen, če me sezuješ . . . bom strejal.

CARMEN: Joj,streljal boš. Saj še nikoli nisi.

PONIKVA: Danes . . . v tem primeru . . . bom. (Ponikva se hoče pognati do kuhinjske omare, pa si sezuje nogavico)

CARMEN: Plavutke maš med prsti . . .

PONIKVA: Ja, plavutke . . .

CARMEN: Kaj pa če nisi od tod?

PONIKVA: Ja, to mi je še vsaka rekla . . .

CARMEN: Daj sezuj še drugo nogo!

PONIKVA: (začne jokati) Tako sem nesrečen . . .

CARMEN: (mu potegne z noge še drugo nogavico)
S čim si pa to čistiš? Z gobico . . .?
Ponikva, oprosti, veš . . . kaj jaz vem, ampak . . .

PONIKVA: Tako . . . kot zmeraj . . . Carmen, a to ni nič, če sem odličen redar, pa tudi dober človek . . .

CARMEN: Ja, redar . . . pa človek . . . ja . . .

PONIKVA: Ja, človek. Z majhno napako med prsti na nogah. Ja . . . a to ni nič, če sem z svojo vztrajnostjo, bistroumnostjo in prednostjo redu, odkril, kdo je kriv vseh teh reči, ki se dogajajo . . .

CARMEN: Kdo?

PONIKVA: En sam človek.

CARMEN: Ja, kaj pa dela . . .

PONIKVA: Premalo . . . to je. Ukradu je prvi cegu. Potem je organiziral celo mrežo. Ko kradejo cegle, si dajejo znake z zobotrebci . . .

CARMEN: A zato ima Rukavina vso prešpikano zadnjico . . .

PONIKVA: Kako pa to veš . . .?

CARMEN: Kako pa ženska zve, kakšno zadnjico ima moški.!

PONIKVA: Veš, ja . . . ampak to je bilo takrat na začetku . . .

CARMEN: Ja, na začetku, še preden je postal urbanist . . .

PONIKVA: A viš, kako postaneš urbanist . . .
Vsak dela svoje. Eden daje znake, drugi vleče ajmer, tretji skrije pri vsakem ajmarju en cegu, četrti ga skrije v baraki, peti prepelje, pol pa sezidajo z njih hiše . . . denar pa si razdelijo.
Njega dni je bil zmeraj tam pri baraki, veš kdo?

CARMMEN: Kdo?

PONIKVA: Fortoner . . .

CARMEN: Zakaj pa nič ne nardiš?

PONIKVA: Jaz sem samo redar. Še policaj nisem.

CARMEN: Nekaj pa si le.

PONIKVA: Ja, a se tebi nič ne zdi sumljivo, da je Fortonerja kap?

CARMEN: Če pomislim, da ga je našla Polona, hči . . . Rukavine . . .

PONIKVA: Ja, viš tako je to . . . Ampak, ko človek umira, tudi kaj pove . . . Tam pa je bil Jon, in Jona smo našli čisto krvavega. Fagot je mel skoraj do jeter. Samo po čudežu se je zmazal.

CARMEN' Zato, ker je norček. Norčki zlepa ne umrejo.

PONIKVA: A ne vidiš, da je mreža zadrgnjena . . . Nazadnje je zginil še tisti fagot, čisto na koncu je bil pri hišniku Bartlu, ki ga je pa zaklala učiteljica likovnega pouka, Valdi, spet ljubica . . .

CARMEN: Rukavine . . .

PONNIKVA: A ne vidiš, da se vse tukaj konča . . .

CARMEN: Res . . . vse se tukaj konča. Pa toliko nesreč . . . pa kar dva mrtva . . .

PONIKVA: Ja, kar dva mrtva . . . Kaj pa tisti ki je zletel z novogradnje dol?

CARMEN: Zato pa nimaš dokaza . . .

PONIKVA: Nimam. Ampak, Valdi mu vsak dan telefonira . . . Iz raznih krajev sveta . . . Cobajagi . . . v resnici pa je na vasi . . . nazadnje bo še spoštovana učiteljica na vasi.

CARMEN: Ja, tako je na tem svet . . . Zmeraj je tako bilo . . . zmeraj bo . . .
(Nekdo tolče po vratih, sčasoma se izkaže, da je Rukavina)

RUKAVINA: A veš, redar, da jahajo s konji po mestu?

PONIKVA: Ja, tovariš Rukavina . . .

RUKAVINA: Povsod te iščem, ti pa se vlačiš s tujimi ženskami . . .

CARMEN: Jaz nisem nobena tuja ženska. Jaz sem Carmen . . .

PONIKVA: Ona ni nobena tuja ženska.

CARMEN: A boš kar tako tole požrl . . . pa tista tvoja zadrgnjena mreža . . .

RUKAVINA: Ne tega ne bom požrl . . . teh konjev!

PONIKVA: Niti nakraj pameti mi ne pade . . . Rukavina, ne upirajte se mi . . . Nemudoma bom uporabil revolver zoper vas . . .

RUKAVINA: Kaj boš . . .?

CARMEN: Kaj pa cegli, pa Fortoner, pa hišnik Bartl . . . Ja, kaj pa to . . .

PONIKVA: Že uporabljam revolver . . . ker niste na miru
(Strelja. Ko se dim razkadi, leži Rukavina v fotelju in se drži za srce, krogla pa je v zidu)
Streljal sem . . . v zid . . .

RUKAVINA: Zakaj . . . bedak . . . srce me daje . . .

CARMEN: Saj smo že pojasnili . . .

RUKAVINA: Kaj ste pojasnili?

CARMEN: Fortoner, pa Bartl . . . pa fagot . . .

RUKAVINA: Trotel . . . enega je kap, drugega je

pritisk . . . vse so ugotovili zdravniki . . .

CARMEN: Zakaj se pa Valdi ne upa sem . . . Zakaj . . .?

RUKAVINA: To je moja reč . . . moja pa njena . . .!

PONIKVA: Kaj pa naj zdaj naredim! Vse je bilo zastonj . . . vse . . . dvajset let garanja! Dvajset let požrtvovalnosti . . . dvajset let predanosti svojim prijateljem . . . Kdo pa je potem kriv?

RUKAVINA: Kdo? Tisti, ki si je izmislil planet na parketu. Tisti . . . Jon . . . Ja Jon je vsega kriv . . .

PONIKVA: A Jon!

CARMEN: Jon? Saj je morebiti vse res! Jon, po moje ni nič kriv!

RUKAVINA: Kaj pa jaz vem. Jaz tudi že ne vem. Najrajši bi, da je vse res . . . Pa da bi se enkrat zares kam zarinili . . . zares . . . koliko dela . . . vse sem žrtvoval, Martino, Polono, Valdi, srečo . . . vse . . . za tole prekleto mesto, nazadnje pa še streljajo nate . . . Streljate! Ponikva . . .!

RUKAVINA: Res ne bom več . . . Na vas nikoli več. Glejte . . . vrgel bom vse skozi okno . . . ja skozi okno . . .

PONIKVA: Odpuščanje . . . gospod . . . odpuščanje . . .

RUKAVINA: Saj si samo v zid . . .

PONIKVA: Ja, samo v zid sem . . .

CARMEN: V zid, saj to ni nič . . .

RUKAVINA: No, nič ni, ampak . . . Ponikva . . . vseeno . . . moje srce!

(Ga podpirata, ko ga spravita ven)

. . . . . .

CARMEN: Veš, Ponikva ljudje umrejo zaradi starosti . . . Fortoner že . . .

PONIKVA: Pa od pritiska. Kako pa ne bi . . . sedem let ni videl ženske na pet centimetrov . . .

CARMEN: Ja . . . natančno tako . . . ampak veš . . . meni je vseeno če maš plavutko . . . če maš na obeh nogah, magari! Ponikva, ti si res Ponikva. A veš mogoče, da bova do naslednjega jutra čisto drugje, pa naslednjo noč tudi, pa vse noči . . . samo tisto ne, ki manjka . . .

PONIKVA: A katera manjka?

CARMEN: Tako globoko, pa nobenega dna, tako daleč, pa nobene stene . . .

PONIKVA: (Ji boža roko) Ja, nobenega dna . . . Carmen, glej kako se človek seli. Prvič od kar sem živ, sem tukaj . . . na zemlji.

CARMEN: Jaz sem pa že spet.

PONIKVA: Za zmeraj.

CARMEN: Eh, to se pa motiš, kje pa, za zmeraj! Samo za malo časa . . .! Kaj pa Jon?

PONIKVA: Zakaj pa zdaj sprašuješ?

CARMEN: Ne vem zakaj ravno zdaj.

18. prizor

TIKVIČKA: Danes grem pa jaz. Včeraj sploh ne vem, ne vem . . .

HIŠNICA: Kaj ne veš . . .

TIKVIČKA: Kaj naj ti še verjamem . . .

HIŠNICA: Kaj naj mi verjameš . . .? Videla sem ga včeraj na stopnicah. Malo prej sem ga slišala, ko je pel. Pa ne vem ali je lepši, ali lepše poje . . . Pol je pa pela še Martina . . . Fino jima je . . .

TIKVIČKA: Ne verjamem več, ne tebi ne meni!

HIŠNICA: Jaz tudi ne . . . tebi!

TIKVIČKA: Zakaj ne . . .

HIŠNICA: Fino jima je, pa se ni treba nič izmislit . . . Midva pa si kar naprej izmišljava . . . Samo grde reči . . .

TIKVIČKA: Same hudobije . . .

HIŠNICA: Ker že deset let nimava niti kepice premoga . . . pa že deset let se hodiva pozimi gret v klet . . .

TIKVIČKA: Ampak v kanto pa vseeno grem pogledat . . .

HIŠNICA: Jaz nisem hudobna . . . Kako moreš reči, da sem hudobna . . . ali sem ti kaj naredila . . .?

TIKVIČKA: Nisi, pa si vseeno. Vsaj toliko kot jaz . . .

HIŠNICA: Veš, danes sva zares jedli, a ne . . .

TIKVIČKA: Ja meni se zdi, da sva zares . . .

HIŠNICA: Pa veš zakaj?

TIKVIČKA: Ne vem . . . saj je vseeno . . .

HIŠNICA: Včeraj sem našla tri tetrapake mleka . . . v kanti . . . pa v najlon zavito štruco kruha . . . Vse je bilo čisto sveže.

TIKVIČKA: Ja . . . viš kako živita fino . . . take reči mečeta proč . . . Iz veselja, da nama grenita življenje . . .!

HIŠNICA: Koza . . .

TIKVIČKA: Ti si koza . . .

HIŠNICA: Ko sem vzela ven, sem pogledala gori . . . pa sem videla, kako se je umaknila od okna . . .

TIKVIČKA: Kaj pa če je notri talij . . . pol ti najprej izpadejo lasje, nazadnje pa še oči . . . veš . . . vse ti izpade . . .

HIŠNICA: Pol bi bila ti že brez las. Že cel teden jeva zares!

TIKVIČKA: Že cel teden . . .?

HIŠNICA: Ja že ves teden! In, ko je izginila izza zavese, mi je postalo šele jasno, da že desetlet nisva imeli niti kepice premoga v kleti . . . da že deset let nisva mele niti kapljice mleka za fruštek . . . Da se kregava zanj, za premog, zato, ker ga ni . . . Človek se krega in govori največ o stvareh, ki jih nima . . . Deset let . . .

TIKVIČKA: Včasih nimava niti za preživet . . . To je . . . pa še smrti ni od nikoder. Včasih je bilo to drugače. Prišla je, ne da bi jo čakal, ne da bi ti jo bilo treba kaj plačati. Zdaj jo je pa treba najbrž plačati . . .

HIŠNICA: Nič ni zastonj . . . zdaj ko je proizvodnja vse.

TIKVIČKA: Nič, še smrt dela na normo . . . ali pa postran, če dobro plačaš . . . pa pride . . . zakaj je sicer ne bi bilo? (Gleda skozi okno, Tikvička gre v kanto in prinese čez čas mleko, v najlon zavit kruh . . .) Veš kaj sem videla . . . konja . . . bele, zelene, in eden je bil brez barve . . . a si misliš. Brez barve je bil . . .

HIŠNICA: Mogoče pa bova preživeli . . . Kaj pa brezvladje, pa tista ženska, ki je davila gospode . . .

TIKVIČKA: Zdaj imava . . . vsak dan jeva . . .

HIŠNICA: Ja . . . a veš, sem ti že hotela povedati, pa ti bom. Sploh ni bilo o tem niti črke na papirju . . . pa tudi Ponikvo sem videla danes zjutraj . . . (Pogleda skozi okno) Pa kaj si spet izmišljuješ. Čisto pravi rjav konj je . . . Kakšen zelen konj? Kakšen bel? Kakšen brez barve? Navaden konj! Tako kot so konji zmeraj bili!

. . . . . .

(Nadstropje višje)

MARTINA: Glej že gre . . . pravzaprav je to grozno . . .

JON: Ja, to je pravzaprav . . . jutri kupi še kaj več . . .

MARTINA: Jon, ni denarja. Razen, če nisi v tisti zakljenjeni sobi pod kako dilo našel zaklad!

JON: Kakšna si, Martina . . .

MARTINA: Že en teden nič ne delam. Kaj boš pa jedel . . .?

JON: Tokrat si živela od pol hrenovke z gorčico dva dni. Bova že kaj.

MARTINA: Nič ne bova že kaj, norček. Ali spremenim klet v bife, vzamem starkam zadnjo igrico, ki jo še imata in ju tako spravim v prezgodnji grob, ali pa začnem „jovo na novo". Tak je ta svet. Ti boš pa skrbel za nove štumfe. Taki so zmeraj divjaki, pa ti jih zmeraj raztrgajo, brez celih iti na tak posel, pa je kot žagati drva brez cirkularke.

JON: Martina, jaz ti bom ušel . . . da veš. Ušel ti bom!

MARTINA: Ne ne boš. Ker misliš, da imam jaz ključ, in ker misliš, da sem jaz tvoj ključ. In ker kar naprej slišiš skozi steno ječanje stotisočev in miljonov in miljard ljudi . . . ki ječijo . . . ki trpijo . . . Mene . . . pa sebe, pa sploh ne poslušaš . . . Ko bi vsaj sebe . . .

JON: Dobro. Veš, da ne bom . . . ampak vsaj povej kje si ga izgubila . . .

MARTINA: Norček . . .

JON: Takoj jutri ga greva iskat! Šla bova tja, do tiste hiše . . . tam je bombni lijak in bova odkopala, saj tam si ga zgubila? Ali pa kje drugje . . .? Pregledala bova med tračnicami . . . ali pa greva najprej v gozd, pod smreke, ali pa tam pod kamnih, kjer zvezda severnica obsije vsako jutro lišaj . . . Takoj greva! Martina, nebova čakala jutra . . . Martina . . . (Jo prime za roko in jo začne vlačiti po sobi.) Zdaj greva . . . saj je vsaka minuta dragocena . . . A veš kaj je to . . .? Ljubezen ne zamuja . . .! Niti ene svetlobne sekunde . . . ne . . .! Nikoli ne, drugače ni ljubezen.

JON: Žal mi je, ampak do jutra se boš vsaj naspal. Pa jaz tudi . . . (Ga udari s polenom. In ga položi v posteljo in pokrije.)

MARTINA: Pa ravno meni je bil namenjen tale norec.

. . . . . .

(Martina sedi, potem vstaja, pa spet sede, gre ven na hodnik, pride nazaj . . . se spravi v posteljo, pa spet vstane, vse do jutra.

JON: A si me ubila?

MARTINA: Malo sem te ubila.

JON: A veš kaj si ubila . . .?

MARTINA: Dve minute me ne mrcvari . . . da zavrem mleko!

JON: Ubila si veliko ljubezen . . .!

MARTINA: In to kar z lesenim polenom.

JON: Zato pa je ta svet zanič . . . Na vsakem koraku, ko naletite na veliko ljubezen . . . jo potolčete, pobijete, zabijete v tla . . . Zato s to smrdljivo zemljo ne bo nikoli ničč . . .

MARTINA: Ja . . . samo kje je ta velika ljubezen? Kje? Daj povej kje . . .? Še en dan preživim s teboj, pa me boš ubil . . .

JON: Saj si . . . ostuda! Jasno?

MARTINA: Kaj je jasno? Jasno je, da ti ne dam več jesti! jasno, je da ti toliko časa ne bom dala jesti, da bo oplahnila ta tvoja velika ljubezen . . .

JON: To so pa drobne svinjarijice . . . ja, saj vem! Poznam drobne svinjarijice . . .

MARTINA: Tukaj maš kamilcic, da te ne bo bolela glava. To so drobne svinjarijice . . . A vidiš . . . Poglej jih, da jih boš enkrat videl . . .

(Martina se sleče in se vleže k njemu . . .)

19. prizor

Rukavina v bolniški sobi.

POLONA: Klical si me . . .

RUKAVINA: Res je, klical sem te . . . Hudo me muči . . . veš, drugače te ne bi . . . po tistem . . .

POLONA: Kaj pa jaz morem! Nič ne morem! Še zdaj ne! Nič ti nočem, ampak kaj morem?

RUKAVINA: Veliko, sama ne veš koliko . . . (Vzame slušalko in pokliče)
Ali imate zvezo. Še ne . . . dajte mi jo čimprej . . .

POLONA: Dobro, kaj je?

RUKAVINA: Samo tebe imam . . . in boš slišala!

POLONA: Kaj bom slišala . . .?

RUKAVINA: Potrpi . . .

POLONA: Ne vem zakaj.

RUKAVINA: Ne veš zakaj?

POLONA: Ne vem.

RUKAVINA: Dobro. Tako se je napletlo . . .

POLONA: Meni tudi . . .

RUKAVINA: Tako se ne sme . . . Polona, a ne razumeš . . .

POLONA: Ti ne razumeš . . . Kaj pa ima kdo od tega svojega blagostanja? Kaj . . . kaj imam jaz. Povej . . . samo povej . . . enkrat mi povej . . .

RUKAVINA: To mi poveš . . . zdaj!

POLONA: Jasno. A nisi nikoli slišal za konje? Nikoli za travo, za ljubezen . . . svetloba, osončje, zvezde, daljava, ko poje vse okoli tvoje duše . . . ko rasteta trava, joka drevo, nikoli . . .

RUKAVINA: Ja, madona . . . tudi jaz sem sit že vsega tega . . . Tudi meni je vsega zadosti . . . tako kot Justu, tako kot Carmen, tako kot samo Ponikvi ni . . . Ko bi se vendarle te vaše zvezdnate oslarije uresničile, ko bi bili vendarle tako zgubljeni, da bi se res zaleteli v sam sončni pekel . . . bi se vsaj spočil . . . bi vsaj vedel zakaj sem sam! Zakaj greš ti . . . svoja pota!

POLONA: Bi vedel zakaj izginjajo cegli, zakaj se krade po dolgem in počez, čas, cegu, denar vse, kar ti pride pod roke . . . bi vendar vedel, a ne . . .?

RUKAVINA: . . .bi. In ti tudi . . . ko boš vse razbila, ko boš vse uničila . . . potem bomo pa čisti . . . pošteni bomo vsi in vsi bomo šli čisti na drug svet, naravnost v raj . . . ali pa nazaj med plavutonožce . . . Ali ne bi bilo najbolje, da malo pomisliš . . .

(Zazvoni telefon)
Ja, . . . a zveza je. Tukaj jaz . . . Rukavina. Jaz sem te klical. V Parizu,. . . pred pol ure si bila v Londonu . . . Najlepše je v Parizu . . . bistrojček, a ne . . . Moj bog. Valdi, ti si zares nora . . . spet trije stričevi orehi. A maš v Kinshasi, v Capetownu, v Newcastlu . . . na Jangtsegjangu, povsod strica? In vsak ima tri orehe za najino poroko? Samo eden je. Stric od vsepovsod, stric čas, stric Oreh? Nehaj s tem, ker ti moram nekaj povedati. Ne hodi več sem, nikoli več, ker bi zgubila glavo. Kdo bi rad to videl? Naprimer Polona. Pravi, da si kriva, da je Martina cipa. To je njena mama. Pravi, da si kriva, ker jo zdaj uničuje neki vesoljski norec, vsak dan jo je manj. Ja, Jon, seveda, sama velika ljubezen ga je. To je pa smrt. Veš? Ne veš? No, to si kriva . . . Pokoplji strica, če ga je oreh in postani vaška učiteljica. To je vse . . .
(Odloži slušalko)

POLONA: Valdi ni nič kriva . . .

RUKAVINA: Kaj ni kriva? Ona me je . . . zvabila. Zadišal ji je moj položaj, moja kariera . . .

POLONA: Očka, ti si bedak.

RUKAVINA: No, pa sem. Samo nje ne bo več sem. Lahko da pride celo mama sem. Ne hodi nikamor Polona. Zadnjič je bila mama pri meni . . .

POLONA: Veš kaj?

RUKAVINA: Kaj?

POLONA: Včeraj sem srečala Fortonerja . . .

RUKAVINA: Saj si nora, saj je mrtev . . . .

POLONA: Očka, veš obudila sem ga od mrtvih . . . In veš kaj mi je rekel?

RUKAVINA: Kaj?

POLONA: Rekel mi je, da je sicer že dolgo, časa mrtev, ampak da nas to, tebe in mene, nič ne moti . . . Mrliče kličemo od mrtvih . . . . mi je rekel.

RUKAVINA: Mrliče?

POLONA: Ja . . . mrliče . . . To mi je včeraj popoldan, povedal sam gospod pokojni Fortoner, ko sem ga za vsako ceno hotela obuditi od mrtvih. Vse sem hotela obuditi od mrtvih! Adijo . . . In ne budi več mrličev . . . Ostude postanejo. Ostude.

. . . . . .

RUKAVINA: (Z roko porine mizico od zida, tako da mizica z tabletami, tekočinicami, z vsem skupaj zaleti in da pade vse kar je na njej po tleh. Potem začne kašljati, zmeraj bolj. Potem se splazi do stekleničk, začne tipati po tleh in si tlači v usta tabletke, se splazi nazaj

v posteljo in nekaj časa miruje)
Človek bi kozlal . . . Obuš . . . malodušje . . . kriza . . .
(Dvigne slušalko)
Ponikva, v škripcu sem, v precepu . . . . Kje maš Jona. A kar pri sebi ga imaš. Zakaj? A zato . . . pa ga boš peljal nazaj? Nazaj ga pelji . . . Do Martine moram biti dober . . . vsaj zdaj . . . ampak, veš kaj . . . Vprašaj ga, če kaj ve. Saj veš, ozvezdje, vesolje . . . vibracije . . . Natančno ga spraašaj . . . . Če ne ve nič več kot jaz, je norček, če pa ve, je pa odrešenik . . . Nič ne ve! Saj sem vedel. A ne pove. Ja kaj pa ne pove? Išče svet. Drug svet? Kdo pa tega ni počel? Povej mi kdo ne? A tako! Na zemlji . . . . poznam nekatere, ki ga hočejo narediti . . . Kaj pa jaz vem. Jaz nisem odrešenik Jon, da bi vedel ali je treba iskati, ali narediti . . . Jaz delam, kar moram! On je odrešenik, on ve . . . . če noče povedati . . . pa nič! Naženi ga nazaj, pa dve mu daj po podplatih, da bo nehal mučiti Martino. . . . Oh, meni je že spet slabo.

. . . . . .

20. prizor

MARTINA: Veš, Jon, vseeno sem jokala . . .
JON: Zdaj me že prepuščaš Ponikvi, redarju . . . redar me goni okoli . . . zaslišuje, kot da bi bil redarski navesek . . . jasno . . .
MARTINA: Jaz nisem nič kriva . . .
JON: Si . . . vlomil bom vrata in tam bova . . .
MARTINA: Dobro, zaradi mene . . . Ampak povem ti: še nase ne misliš, niti to ne . . .
JON: Ti pa samo nase . . .
MARTINA: Pa nate tudi, Jon . . . tudi nate . . . . pa še na koga!
(Jon začne razbijati vrata, trske, železne ostanke okovja, ki je čez in od kjučavnice, meče Jon kot trake po hodniku. Jon vstopi. Obstane kot prikovan . . . kot okamenel . . . Za njim gre Martina in ga poskuša spraviti iz odrevenelosti. Soba je namreč popolnoma prazna. Martina pa ni nič presenečena.)
MARTINA: Vsaj skozi okno poglej . . . če je tam kaj!
JON: Skozi okno?
MARTINA: Ja, skozi okno.
JON: Saj ni čisto nič. Niti zemlje, niti zraka, še te sobe ni . . . nič ni . . .
MARTINA: A ne vidiš tam daleč . . . spodaj . . . zmeraj bolj daleč je . . . zemljo. A ne vidiš Amerike, oceanov, rdečega morja? Ne vidiš? In nazadnje . . .
JON: Ne vidim . . . nič ne vidim.
MARTINA: In tam, čisto majhno je kot tisočinka lasu. Kavarna in Just z nahrbtnikom, ravno zdaj koraka notri . . . ravno sedel je . . . Zraven Carmen . . . pa Andrija . . . a ne vidiš?
JON: Martina, popolnoma nič ne vidim . . .
MARTINA: Tako daleč je . . . zemlja . . .
JON: Jutro je . . . Martina . . .
MARTINA: Kakšno jutro, zima je v deželi! Jon, Huda zima . . .!

. . . . . .

Carmen v kavarni pri svoji mizi, Andrija in gostje . . .
CARMEN: Spet mi je sline zmanjkalo, tako je svinjska ta šipa.
ANDRIJA: Ja, kaj je pa pol?
CARMEN: Odprla bom okno . . .
ANDRIJA: Pa ga daj. Saj boš ti zmrznila, ker tam sediš. Ne jaz. Ponoči je zapadel sneg.
CARMEN: Odprla bom okno . . . Kaj me briga . . .
(Ga odpre)
Meni se zdi, da vidim Martino, pa tistega Jona . . . . saj ju ni bilo na spregled že celo večnost . . .
(Kliče)
Martina, Martina, me slišiš? Pred nosom pa v prazni sobi . . . ne data pa od sebe glasu, kot bi bila mutca. (Spet kliče) Martina, sneg mamo . . . a ni fino . . . Počakajta, kam pa vaju zanaša? Madona saj je res mraz . . . Kaj, mi letimo, proč letimo . . . . Martina, ti si spet za štose . . . Vaju zanaša! No, Martina, navsezadnje, že dolgo ni bilo snega. Že dvajset let!
MARTINA: Zdaj smo čisto blizu, prej pa še rdečega morja ni bilo . . . zdaj pa že spet . . . ne vem kako daleč . . .
CARMEN: Kaj daleč?
MARTINA: Daleč . . . ja zmeraj bolj daleč . . . stran . . .
CARMEN: Mraz, Andrija, prav imaš. Mraz je . . . že zapiram . . . Ampak je to čudno.
JUST: Kaj je čudno?
CARMEN: Po navadi je tam stolpnica, ali pa novogradnja, danes je pa bila Martina . . .
JUST: ‚Hočeš reči, da je bilo čudno . . . zdavnaj . . . že dolgo tega . . .
CARMEN: Kdaj pa, prosim?
ANDRIJA: Veš koliko let je že tega, kar sem mu zadnjič prinesel celo flašo konjaka? Še sam ne vem koliko . . .
PONIKVA: Pred petimi minutami si mu je . . .
CARMEN: No, pa si mu je!

ANDRIJA: Jaz vem kaj je . . .

CARMEN: Zdaj boš pa že spet kaj čenčal . . . kot zmeraj . . .

PONIKVA: Rečem ti, da pazi kaj govoriš. Ljudje ti ne verjamejo več . . . Zmeraj manj.

ANDRIJA: Ko bi ti imel pod šankom kokoš iz jajca, ki si ga ubil pred pol ure . . .

PONIKVA: No. Nekaj časa planete, galaksije, zdaj pa piščance in kure . . .

ANDRIJA: Eden nas ma v rok. Vse skupaj. Pa je stisnu naš čas kot sir. Pa Just ne ve več ali samo na sredi tega stoletja, ali na koncu . . . Ne ve več, v katerem letu živi . . . ali pa ve narobe . . . Prej mi je resno rekel, da . . . so sovražne komunikacije tako tesne, tako brezhibne, da je v nevarnosti Odesa . . . in z roko je začel božati nahrbtnik, in potem je izginil, ne da bi mi vsaj pomežiknil . . .

CARMEN: Ja, ja . . že vem. Andrija, veliko lukenj je . . . v vseh tistih tvojih luknjah pa so vikendi, dva a ne . . . pa perzijanerji . . . a ne? Pa še marsikaj in če vse to lepo stisneš, ti nazadnje ne ostane nič. In tebi ni nič ostalo. Še Carmen, prismojena Carmen, ki si jo doma pretepal z gumijastim šlahom, ne! Z njim si jo pretepal, zraven pa si si izmislil, da je psihologa. Najprej si jo božal, Carmen, dokler je nisi dobil, pol si jo pa tepel, da je bila vsak dan vsa plava . . . In tudi Carmen ti je ušla . . . Andrija . .

ANDRIJA: Ti si mi pa hotela podreti kavarno . . .

CARMEN: Dajva, Andrija . . . Psiholog je tepček, je pa dober tepček . . . ti pa si baraba . . .

PONIKVA: Andrija. Zadnjič ti rečem, prinesi mi toplo palačinko . . .

ANDRIJA: Ponikva, saj bom poskusil . . .

CARMEN: Ponikva, poglej se . . .

PONIKVA: Zakaj pa naj bi se pogledal . . . mene vse te zapletene izmišljotine ne brigajo . . . več!

CARMEN: Saj to je tisto. Poglej se v noge . . . nobene plavutke nimaš več.

PONIKVA: Nobene plavutke . . .? A sem jih kdaj imel?

. . . . . .

PONIKVA: A se ti ne zdi, da se nekaj trese?

ANDRIJA: Pomagajte mi spraviti kuro izpod šanka . . .

CARMEN: To je tvoj posel, Andrija . . .

PONIKVA: Ampak meni se zdi, da je nekaj zelo počilo . . .

(Eksplozija)

PONIKVA: Ne . . . tako je kot bi se z deset let starim fičkom peljali po makadamski cesti. Od Šentejerneja do Orehove vasi. Enkrat sem se tam peljal, pa se je fičko tako pretresel, da je kilometercajger kazal desettisočsto miljonov kilometrov in še dvanajsttisoč kilometrov nazaj, nafte pa je bilo za plus devettisoč arabskih cistern premalo . . . ura pa je bila prav tisto popoldne, ko so zadavili Julija Cezarja s škripcem, če poznate kaj zgodovino . . . Tako se je tresel, da sta se čas in kubatura čisto zmešala. Ja čas, pa kubatura . . .

CARMEN: . . . Po kamnih gre ta naša zemljica. Zletela je spet s tračnic, nekaj časa je šla po ledeni dobi . . . pol je pa zmanjkalo ledu, gladkega ledu, zdaj pa po kamnih v galaksijo brez kompasa . . . Zdaj smo pa tam.

(Se zasliši tisti trenutek eksplozije. In to se ponovi večkrat. Najprej se maje prvi lestenec, in tedaj pride s praznim nahrbtnikom nazaj Just in se vsede za prazno mizo . . .)

NONINA: To je pa konec sveta . . .

CARMEN: Zdaj pa . . . kar je pa je . . . Just, zaletel smo se . . . Just, nekam si ves moker, kje si pa bil?

(Spet eksplozija, lestenec zleti s stropa . . .)

JUST: Če mi ne daš konjaka, Andrija . . . boš videl . . .

CARMEN: Kamnov je zmanjkalo . . še kamnov, pa smo treščili. Že en teden govorim, da so nas fopali . . . samo da bi bil mir, da ne bi bilo panike . . . ja, ko pa vsi samo še goljfajo . . . Ponikva, ti si tudi vedel . . . A je to prav?

PONIKVA: Kaj sem vedel . . .?

CARMEN: Da je res. Vse to, kar se dogaja s to zemljo zadnje čase . . .

PONIKVA: Carmen, verjel sem Rukavini, da ni res . . . Enkrat je vsega konec.

JUST: A bo viski, a ga ne bo . . .

ANDRIJA: Rekel si konjak . . .

JUST: Pa tudi navadno žganje bi . . . veliko žganja . . . roke me pečejo . . .

CARMEN: Jaz mislim, da je vsega konec. Nobeden se ni brigal za njene težave. Vsak samo še za svoje . . .

JUST: Kaj pa je že spet tebi.

(Eksplozija, zruši se zadnji lestenec s stropa. Sesujeta se tudi šipi.)

ANDRIJA: Tako, naenkrat bo jama v . . .

CARMEN: Ja, konec je!

JUST: Kdo pravi, da je? A bomo že spet prezgodaj končal? Ne, ne bomo tovariši . . . Ne bomo! Borili se bomo, da bo naša mladina imela vse . . . ne tako kot mi. Lačni, ušivi, raztrgani . . . Pa da bomo že spet skrivali rukzake na Mokrcu . . . ne . . . tovariši, dajmo . . . dajmo do zadnjega . . . do zadnjega parazita . . . da

bom lahko, ko ne bom mogel več delati, dobil pošten penzion, pa hišnica za mleko, pa Tikvička za kruh. A veste kaj bi mi rekel tovariš Rukavina čez nekaj desetletij, če ne bi zdaj skončal tako kot se to spodobi. Rekel bi mi, ko ne bi našel placa za grob, ko ne bi več našel očeta v njem, ne brata . . . rekel bi mi . . .

Just, zakaj si se pa pretepal v host? Zakaj si se pa pretepal? Čakal bi, kaj bo. Šparal živce pa prilagodljiv značaj. Pa bi imel delo, kot ga mam jaz. Tako, pa maš premajhen penzion, jaz pa vse. Pa nobeden me ne vpraša, a sem bil ta rdeč, ta zelen ali pa ta siv. Ampak Rukavina, mi tega nebo rekel, ker bom končal . . .

CARMEN: Zdaj je pa že spet mir.

ANDRIJA: Samo zid se še malo trese . . .

PONIKVA: Stvari se ustalijo. Kaj pa je tebi Just. Zakaj pa jokaš?

CARMEN: A ti ni jasno . . .

PONIKVA: Jasno . . . Zakaj jasno . . .

CARMEN: A ne vidiš, kaj ma Just zraven sebe?

PONIKVA: Just, kaj pa imaš?

JUST: Rukzak, prazen rukzak . . . Nisem vedel več, kje sem . . nisem vedel . . .

PONIKVA: Kaj nisi vedel . . .?

JUST: Ponikva, kar neslo . . . me je!

CARMEN: Andrija?

ANDRIJA: Kaj je Carmen?

CARMEN: Imaš fičkota?

ANDRIJA: Imam. Samo ne vem . . .

CARMEN: Kako pa bova prišla domov, saj so okoli kavarne same ruševine . . . tudi tvoja protekcije je konec . . . Ponikva! Hiše ni več!

PONIKVA: Kaj, Carmen . . . Saj nimam plavutk!

CARMEN: Ti pa tudi vse verjameš . . . Še enkrat dobro poglej! Andrija, daj mi servieto . . .

CARMEN: Ponikva, veš ... nič ni za zmeraj . . . Še ta zemlja ne.

JUST: Pa sem tako mislil, da . . . da so same smreke, smreke pri smreki . . . pa sami bunkerji, pa sami zvoniki, pa gnezda gor, veš lastovičja gnezda . . . Ponikva, tukaj maš moje roke . . . Šest hiš sem podrl naenkrat . . . z vsemi minami . . . moj bog, kaj sem naredu?

VSI: Kaj . . . ti si . . . se pa nismo zaleteli . . .

CARMEN: Kdaj sem že vedela, da se je zaletelo samo Justu . . . pa še kako .. . .!

PONIKVA: Ampak, Just, tvoja duša je pa res fuč . . .

(Tedaj pride Martina.)

MARTINA: A je kdo kje videl Jona . . .

PONIKVA: Jona, kaj ga ni?

MARTINA: Ja, Jona. Just, ti si hodil z nahrbtnikom okoli. Ali ti veš, kje je Jon?

JUST: A Jon?

MARTINA: Ja, Just, Jon, da veš! . . . Jon!

. . . . . .

(V kavarno pride Anže, brivec.)

ANŽE: Pa kako je pokalo. Pa kakšna škoda!

ANDRIJA: Ja, poglej, strop se je tudi skoraj udrl . . .

ANŽE: A je tukaj kdo . . .

CARMEN: Pacek, že spet iščeš posel, a ne . . .

ANŽE: Vse ruševine sem preiskal, nikjer nobenega . . . Jon . . . Do pasu . . . kar obtičal je in še briti ga ni bilo treba . . . Tako mlad fant je bil . . .

MARTINA: Just, a si videl, kje Jona . . .? Just, ti veš tudi, kje je Jon!

21. prizor

Na stopnicah avtobusne postaje, pozimi proti jutru.

JUST: Martina, kam pa ti . . .

MARTINA: Saj veš kam.

JUST: A še zmeraj iščeš Jona?

MARTINA: Še zmeraj. Človeka je treba iskati, pol življenja, pol ga pa najdeš. In če ga ni, ga iščeš še ostalo polovico.

JUST: Jaz še groba Jagne ne najdem. Vse so preorali z buldožerji.

MARTINA: Ja . . . ampak vseeno, jaz nikoli ne bi vso noč presedela takole na stopnicah in čakala. Nikoli . . .

JUST: Jaz tudi ne.

MARTINA: Kako da ne? Saj čakaš? A ne,. . .

JUST: Nič ne čakam. Zakaj pa bi? Sedi zraven mene. Ogrel sem stopnice. Pa nehaj letati okoli, pa se malo pogrej. Tako. Martina, sedi, Martina saj veš kje je Jon!

MARTINA: Vem.

JUST: Zakaj ga nisi rešila? Edini, ki je ostal v mojih ruševinah.

MARTINA: Povedala sem mu zakaj.

JUST: Kaj si mu povedala?

MARTINA: Vse

JUST: Ja, kaj hočeš. Tako je to.

MARTINA: Veš, Polona, moja hči, mi je nekoč povedala, da je srečala mrtvega Fortonerja. In Fortoner je bil le mrtev in, ker . . .

JUST: In Jon je bil tak!

MARTINA: Ja, ves iz sebe je bil . . . Bil je že zdavnaj mrtev, preden je počil prvi detonator, preden si za Rukavino zrušil prvo hišo.

JUST: Kakšno hišo, Martina, smreke, smereko . . .

MARTINA: No pa smreko . . .

JUST: Dobro, Martina, če je pa tako, potem pa sploh sedi sem. Morava ga vseeno najti. Oba . . .

MARTINA: Kako si dober Just . . .

JUST: Nisem dober, kje pa . . . delam, kar se mi pač zgodi . . .

MARTINA: In kaj se ti je zdaj?

JUST: Toplo je. Bolj kot prej.

MARTINA: Pa res, kot da se je zima stajala.

JUST: In če je toplo . . . potem je tudi . . .

MARTINA: Lepo, a ne, da je lepo . . .

JUST: No vidiš, navsezadnje nama je pa še lepo . . .

(Sedita objeta in počasi ju prekriva ivje)

MARTINA: A ne slišiš? Pojejo.

JUST: Veš, to je stara navada. Tedaj se zmeraj zapoje . . .

MARTINA: Srečna sem . . .

JUST: Ja . . . tako je . . . Dobro slišim pesem . . .

(Poslušata pesem, zraven jima drsijo skupaj veke)

LE NAPREJ ODRED KOZJANSKI,
LE NAPREJ OD ZMAG DO ZMAG,
LE PREKO TRUPEL ŠVABSKIH . . . itd.

(Zbor poje močneje in močneje, nazadnje preraste v himno. Just in Martina zmrzujeta, in, ko se naredi jutro, sedita objeta in pokrita z ivjem, v polkrogu pa potniki in zijala. Ko se zijala razkropijo, stopi iz čakalnice Polona. Najprej ju ošine samo s strani, potem se postavi pred njuju in ju gleda. Gleda ju dolgo in nepremično. Potem se nenadoma, kot da ji je na tem svetu vse jasno, sunkovito obrne od njiju proč in pohiti k prvemu avtobusu, ki je prazen, v njem dremlje le sprevodnik.)

22. prizor

Sprevodnik in Polona v drvečem avtobusu. Sprevodnik sedi zraven Polone, ki ga šofira, da ju premetava po cesti, zdaj sem zdaj tja. Sprevodnik je najprej na smrt preplašen, potem pa mu postane všeč.

SPREVODNIK: Počakaj, vsaj za kako minuto, da ti povem . . .

POLONA: Kaj mi boš pa povedal?

SPREVODNIK: Kje sva?

POLONA: Že tri dni se voziva,. . . zunaj je toplo . . . ušla sva zimi . . . sonce sije . . . vse je zeleno . . . nekam sva se zapeljala . . . jaz ne vem kam.

SPREVODNIK: Ukradla si avtobus in mene.

POLONA: Ja.

SPREVODNIK: In kaj boš z menoj?

POLONA: Kako ti je ime?

SPREVODNIK: Jon.

POLONA: A ti si Jon.

SPREVODNIK: Ja, jaz sem Jon.

POLONA: Jon s fagotom? Ne, nisi s fagotom. A so te kdaj zaprli v internatu, v gronico in te tepli z mokrimi cunjami, ker si bil slab domski gojenec.

SPREVODNIK: Ne, niso me . . . .

POLONA: Pa te je kdaj nadlegovala ogromna ekonomka, da si ji moral v internatu, najprej pobiksati parket, potem pa . . . Fantje so temu rekli križev pot na Triglav.

SPREVODNIK: Ne, nikoli nisem bil v nobenem internatu . . . Kdaj pa je to bilo?

POLONA: Pa so te kdaj pozimi gonili kopat in okopavat zelje . . . pa brcali z okovanimi gojzarji . . .

SPREVODNIK: Ljubica, ne . . . nikoli . . .

POLONA: Vidiš, pa potem nisi nikoli ušel med zvezde . . . Vidiš, Jon, če bi, bi ušel tja, pa potem pel in igral fagot.

SPREVODNIK: Ženo imam, tri otroke. To sem ti povedal že včeraj. Že včeraj ponoči. Jesti morajo in če zgubim to službo . . .

POLONA: Potem boš mogoče res Jon, tako pa si samo Jon. Ne . . . obrnila . . . bom avtobus in dovolj je bilo tri dni . . . a ne . . .

SPREVODNIK: Ne, Polona . . . Tako si lepa . . . tako te ljubim . . . še svoj živ dan nisem srečal kaj lepšega . . .

POLONA: Ne, Jon, nisem tako lepa . . . ta vožnja je!

SPREVODNIK: Na kolenih te prosim, peljiva se naprej . . .

(Polona ustavi avtobus, jutro je . . .)

Vrni se z menoj.

POLONA: Ne, ti se moraš. Zato, ker te nihče ne rabi, ti pa vse . . . avtobusno postajo. Justa in Marino, če sta še tam, hišo, trolejbus, vozovnice, košare, kovčke, potnike, vrečke za bruhanje, defekte, zračnice, prepire, vse . . . ženo, zmerjanje, vpitje, samo mene ne . . . .

SPREVODNIK: Brez tebe ne morem živeti . . .

POLONA: Pomiri se . . . pa še kako . . . Ali verjameš v vse tiste zvezde . . .? V razdejani in spet najdeni čas, v osončja in galaksije? v Dvojčka, v planete . . . v mravlje?

SPREVODNIK: Zdaj ne . . . zdaj ne.

POLONA: Jaz pa nikoli . . . Ampak ti moraš verjeti . . . Moj očka Rukavina, Nonina in Nona, hišnica in Tikvička . . . Andrija in Valdi . . . vsi letajo cele dneve okoli in navsezadnje zmeraj verjamejo . . . Jaz pa navsezadnje nikoli . . . Ker me tudi zvezde ne rabijo! In kaj bi navsezadnje z vsem tem . . . z vsemi temi papirnatimi galaksijami . . . narisanimi danicami . . . podrtimi in bleščečimi hiša-

mi. In kaj bi navsezadnje s teboj? Zelo hitro pojdi. Ne oklevaj niti sekunde, da ne bo prepozno.

SPREVODNIK: Brez njih ne moreš, oni pa se nate niti spomnijo ne. Kaj pa ti? A ti moreš . . . brez njih?

POLONA: Ne. Ne morem.

SPREVODNIK: Kaj pa počneš potem tukaj? Zakaj pa si me odpeljala sem? Saj bi se lahko srečala v Riu, ali v kavarni . . . ali kjerkoli . . .

POLONA: Ne znam drugače, ker . . .

POLONA: Kaj misliš, ali bom zmrznila na avtobusni postaji. Povej?

SPREVODNIK: Ne vem.

POLONA: Pote so prišli, poglej . . . okoli avtobusa stikajo . . . Adijo . . . Adijo, Jon. Saj niso prišli pote, ampak po avtobus . . .

. . . . . .

(Se vleče v travo in leži nepremično. Potem vstane, počasi gre naprej kot da oprezuje nekdo za njo, nazadnje se zasmeji in zakliče . . .)

Martina, saj vem, da si ti .,. . sem pridi . . . ja ravno sem .,. . tukaj je zares še en kos zemlje. Pa pod glavo si boš lahko dala kamen. In če ti bo všeč, pa pokliči še Justa!

. . . . . .

23. prizor

Spet v kavarni.

ANDRIJA: (Prinese palačinko Ponikvi) Zdaj pa je res topla.

PONIKVA: Res je . . . fino;

(Pri sosednji mizi sedi „včerajšnji pijani" Rukavina)

RUKAVINA: Še en konjak, dobri natakar Andrija.

PONIKVA: Če je degradiran, Andrija, ga vseeno ne smeš zaničevati. Vseeno je človek. In ni sam kriv. A je vedel, da je Just nor?

ANDRIJA: Take mamo . . . ne vejo . . .

PONIKVA: Veš, Andrija, degradirani bomo vsi, vsi bomo . . . nobeden temu ne uide.

ANDRIJA: Ja, nisem tako neumen, da ne bi vedel. Ampak dokler nisem, sem, kar sem. Je lokal vse prelepo urejen. To stane! In če mi bojo za to mizico še naprej umirali pijanci iz kolodvorske, bom še naprej dobival račune od pogrebnega . . . Ne . . . na en način ga moram navaditi, da bo hodil drugam!

Nobenega konjaka ne dobi, pa šlus!

RUKAVINA: Andrija, na najino staro prijateljstvo . . .

CARMEN: Kar je res, je res . . . Lokal je pa lepo preurejen.

ANDRIJA: In kot sem rekel, drag . . .

PONIKVA: Res je fino. Kadar sem vsega sit, in bi kam ušel, magari z avtobusom, nekam, kjer me nebi nobeden dobil, . . . ko si želim zelene trave . . . pa tople rôke . . . mehkih svetlih las . . . tedaj se napotim sem in tedaj se igram ves čas z mislijo, da bom zdaj, zdaj ukradel avtobus. In da bom šel, daleč . . . daleč od tod . . . in ko popijem tretji konjak, sem že petsto kilometrov daleč, in ko popijem četrtega . . . se streznim in na delo . . . Ampak, priznam, tako fino . . . prej ni bilo!

ANDRIJA: Fino . . . jaz mislim, da je to zares fino . . .

CARMEN: Ja, saj smo rekli da je . . . ampak zmeraj . . .

ANDRIJA: Ja, ti ko ne piješ. Pa ko te ne zanima lep lokal . . .

NONA: Zmeraj nekaj manjka . . . zmeraj, dokler smo na zemlji . . .

PONIKVA: Ja, ne . . . ampak . . . manjka, ne rečem . . . ampak . . .

ANDRIJA: Ponikva . . . nekaj imam zate . . .

PONIKVA: Kaj le . . . Kaj razburljivega?

ANDRIJA: Ne vem, če bi ti povedal . . .

PONIKVA: No, vidiš . . . pa zmeraj je še kaj razburljivega . . .

ANDRIJA: Ampak, to je . . . če ne bi bil redar, bi ti tega gotovo ne zaupal . . .

PONIKVA: Pa zakaj me cvreš . . . povej, prosim to . . .

ANDRIJA: Nevarno je, silno nevarno. Saj veš . . . kakšni časi so . . .

PONIKVA: Name se lahko zaneseš. Kot zmeraj . . . Saj veš . . . zmeraj je bilo kot je treba . . .

ANDRIJA: Dobro, ampak samo tebi . . . in to na uho. Ponikva, zgubil smo se . . .

PONIKVA: Kako zgubil?

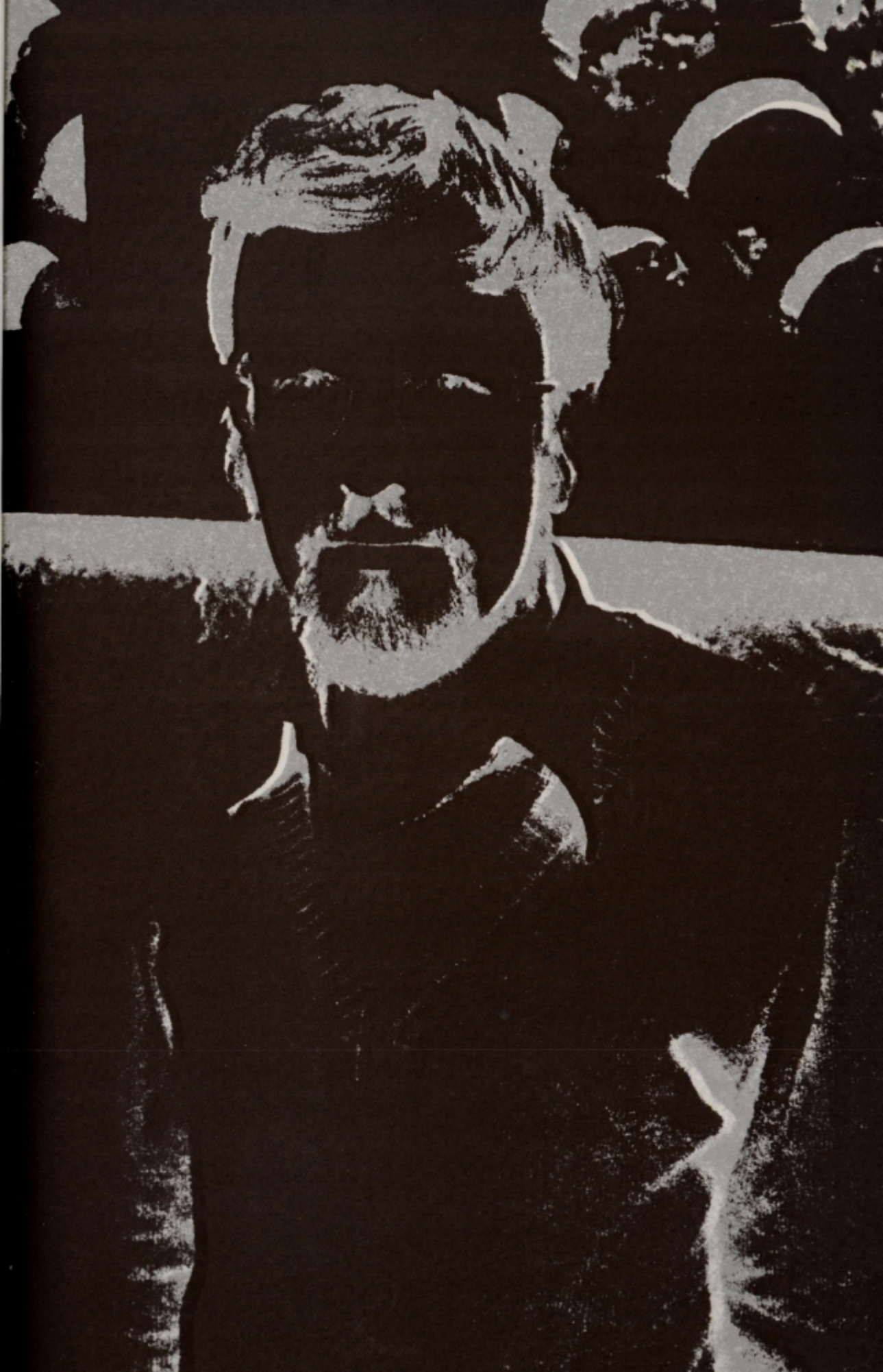
ANDRIJA: V vesolju . . . ni tira ni tračnic in zdaj drvi, leti . . . ta zemlja in ne ve ne kod ne kam . . .

PONIKVA: Zadnji čas, Carmen, Rukavina, ali slišite . . . Zgubil smo se . . . Kaj pijete . . . vse plačam . . . vse . . . Rukavine, kaj piješ?

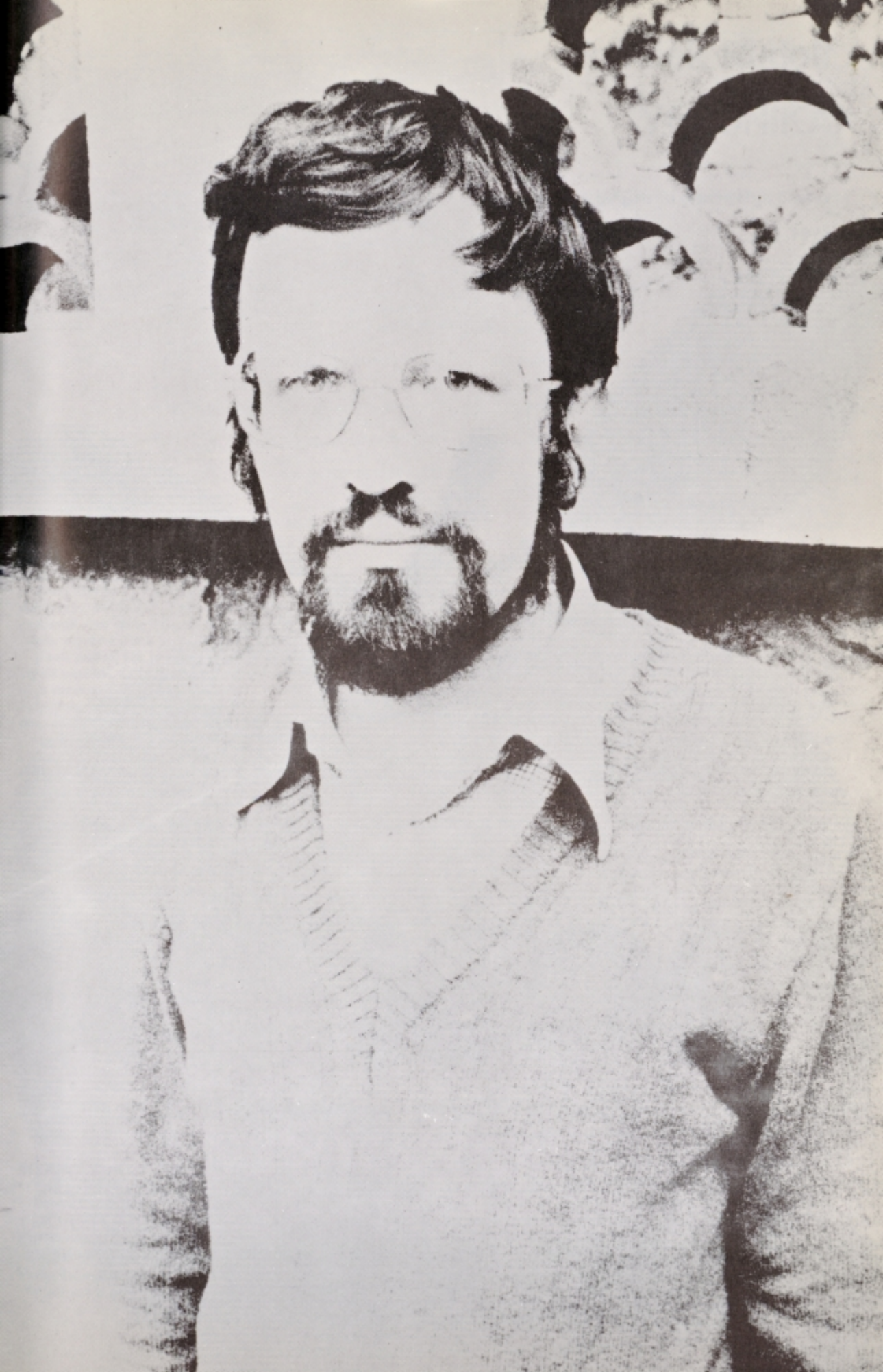
CARMEN: (Zdolgočaseno.) Lepo, ampak šipe so pa tako svinjske kot so bile!

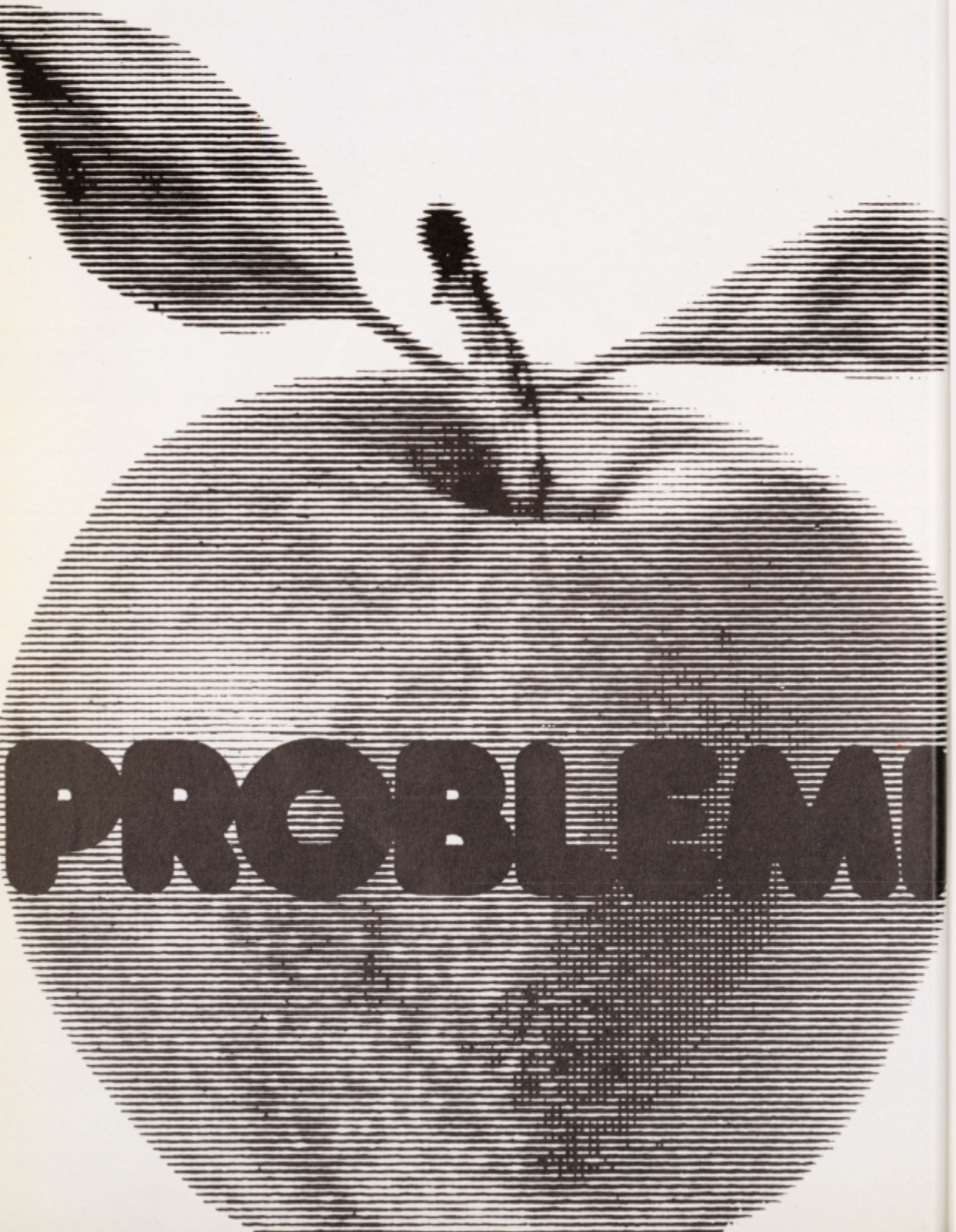
KONEC

Pravico do uprizoritve v sezoni 1976/77 je odkupila Drama SNG v Ljubljani.

PROBLEM

Franček Rudolf

VERONIKA

Veseloigra s petjem in uničevanje čustev

1974

Zakaj sem se lotil obdelave dogodkov is kasnega srednjega veka? Kaj je tako zanimivega na že skoraj banalni zgodbi, na pol pravljici o Veroniki? Tisto, kar je bilo zmeraj. Tisto, kar je od takrat do danes razburjalo ljudi: tudi za najveličastnejše probleme – so samo banalne praktične rešitve. Vsakdo si želi biti junak, vendar junakov ni. Vsakdo, ki si želi biti velik ljubimec, vendar največ kar mu uspe, je dobiti to, kar tudi drugi dobijo.

Kasni srednji vek je reševal človeštvo na različne načine: s politiko, s filozofijo, s čarovnijami alkimistov. Niti približno mi ni uspela namera, da bi na oder privlekel vsaj del zapletene, bleščeče simbolike alkemistov (nekaj pa sem je le poskusil privleči na oder naravnost iz knjige C.G. Junga „Alkemija"). Ta simbolika, ki izhaja iz sanjskega sveta in arhetipskih predstav (kar je prav Jung dokazal), bi naj našla pot do čarovnij, ki bi ozdravile vse bolezni, znale narediti iz svinca zlato itd. Alkemija je bila prepoetična, da bi uspela. Ukresala pa je nekaj iskric, ki so ljudi opozorili, da je stvar potrebno reševati tehnično.

Igri bi lahko dan naslov tudi „Iznajdba tehnike". Ali pa tudi „Gledališče kot zadnji vrhunski dosežek predtehnične dobe in knjiga, kot prvi dosežek tehnične dobe." (Tu seveda zasledimo vpliv Mc Luhana na moje pisanje). Naš pogled na svet je tehničen pogled na svet. Ničesar ne znamo reševati drugače kot tehnično. Tudi osebni odnosi so podrejeni tehničnim pogledom in tehničnim rešitvam. Individualisti moramo biti – tehnika zahteva individualiste, ne da se kolektivno pristiskati na en sam gumb.

V tej igri zmagajo najskrajnejši individualisti, ki jih ni zmotilo niti to, da so se zatekli v jarem tehničnega reševanja svojih stisk. Ponižanje človeškega je prineslo vzpon človeka.

Igra se dogaja v letih 1414–18 v Konstanci, na koncilu, ki ga je po silnih zapletih sklical kralj (poznejši cesar) Sigismund. Turnirja v Konstanci se je udeležil tudi Friderik Celjski. Političnih, pravnih, verskih, filozofskih, finančnih prepirov tiste dobe nisem spravljal na oder: vse, kar prikazujem, sem skušal stisniti v zgodbo o nekaj osebah, ki rešujejo en sam zelo običajen zakonski problem. Kolikor toliko točno se držim zgodovinskega okvirja, za tretje dejanje sem uporabil motive iz Balzakove zgodbe Lepa Imperija (iz „Okroglih povesti"). To, da je Barbara bila za husite, pa da so Jana Husa v Konstanci sežgali, so znani podatki. To, da je bil Friderik v Konstanci s svojo ženo Elizabeto in njeno spletično Veroniko, mogoče niti ni konstrukcija.

Igro vodita dva režiserja, začne jo urejeni, v klasiko zaverovani Filip, nadaljuje jo nori in lažnivi Primož.

Barbara je prispodoba hudobne kraljice, Imperija dober. Elizabeta se igra ljubezen, Veronika pa seks. Katera je boljša? Herman in Sigismund vladata, Friderik čuti, da je izgubil oblast in tega ne zna preboleti. Izredno važni osebi sta vitez Jošt in Imperijina služabnica, to sta dva praktika. Fizično nadvse razviti igralec, ki igra najprej Boga-stvarnika, potem pa gladiatorja Karpofora, vmes pa protipapeža Ivana, je čisti arhetip, pol vojaka, pol starca. Samo v liku Jana Husa ni ničesar nadnaravnega, lažnega, izmišljena, nič niti srednjeveškega, niti renesančnega. Zato ga pa sežgo.

Pri „Celjskem grofu na žrebcu" je bil slikoviti del skoncentriran na začetku. Tu ga je kar precej na začetku, še več pa v zaključnem delu. Princip komedijantov in posameznikov je popolnoma isti v obeh igrah – samo da imajo tukaj glavno besedo ženske.

Scena je sestavljena samo iz velike postelje z baldahinom (v dveh izvedbah), ostalo so predmeti.

Zelo veliko glasbe in pesmi.

Igro sestavlja pet dejanj.

I. dejanje nosi naslov v USTVARJENJE SVETA, II. dejanje ELIZABETA, III. dejanje LEPA IMPERIJA, IV. dejanje VERONIKA, V. dejanje pa CIRKUS MAXIMUS.

Prvo in peto dejanje vsebujeta igro v igri.

Drugo, tretje in četrto dejanje – to so tri preproste, čisto realistične veseloigre o treh različnih ženskah, zgodovinski okvir je v teh treh dejanjih zgolj neokusna iluzija, ki naj iz treh televizijskih epizod naredi tri pravljice, s tem pa zabrenka malo na osebno noto.

Daljši odmor po tretjem dejanju.

Vsako dejanje je popolnoma samostojen tekst in bi ga bilo tudi mogoče uprizoriti samostojno.

VENdr so vsi pomensko in dejansko prepleteni med sabo.

I. USTVARJENJE SVETA
PRIMOŽ
FILIP (KAČA)
BOG
SONCE
LUNA
ZEMLJA
MORJE
KOPNO
NEBO
TRI PTICE
TRI RIBE
DVE DREVESI
KAMELA
ADAM
EVA
ANGEL
JAGENJČEK
ORANGUTAN–DIVJI MOŽ

II. ELIZABETA
BARBARA
JAN HUS
FRIDERIK
ELIZABETA
VERONIKA
HERMAN
SIGISMUND
JOŠT

III. IMPERIJA
IMPERIJA
IVAN
NADŠKOF
VOJAKI
SLUŽABNICA
OSTALE SLUŽABNICE

IV. VERONIKA
KOČJAŽ
DVA HLAPCA
TRIJE MUZIKANTI

V. CIRKUS MAXIMUS
LEV
DEKLE
NOSOROG
POLOMLJENI SUŽENJ
DEKLE V LEVJI KOŽI
PEVEC
PRODAJALEC GLEDIATORJEV
GLADIATORJI
ŽIVALI

Igro sem opremil z izdatnimi, naravnost razkošnimi opombami, ki sugerirajo čumobsežnejše kopičenje redkih kostumov, predmetov, celo uporabo živali na odru, pa obenem dopiščajo zaposlitev poljubnega čimvečjega števila igralcev.

Ker je struktura igre ista kot v igri CELJSKI GROF NA ŽREBCU, se pravi, igrajo jo komedijanti, je jasno, da bi zadostovalo tudi 12-15 igralcev in relativno skromna oprema ob uporabi (v prvem in petem dejanju) večjega števila kičastih kaširanih likov-kulis.

Nujno je, da so vsi nastopajoči neprestanoma na odru, najbrž tudi ko se preoblačijo. Tudi v drugo in četrto dejanje, ki sta napisani strogo realistično, je mogoče vplesti še večje število oseb, ki naj narede vzdušje.

Vse glavne like pa je seveda treba zelo dosledno izpeljati skozi vsa dejanja.

ROMANCA O KAMNU MODRIJANOV – ZA EN SAM GLAS

Spali smo v gradu, v sobi
z visokim stropom.
V kamnolomu sta dva fanta
sejala kamne.

Skozi dolgo okno
sem ju gledal, in izrezljane
luknje v drob kamnoloma,
v bele kamne

Prvi je sejal debele.
Drugi malo bolj drobne.
Prvi je našel
ogromen kamen.

Z razbijačem kamnov
ga je zbil na polovico
in potem še dalje.
Našel je mehko kepo.

Takrat je poklical dekle
prišla je h kamniti mizi.
Rekel ji je: ta kamen si daj na oko,
če te kaj opeče.

Tale drugi mehki kos kamna
ti prinese neznane sreče.
Ta tretji del zelene gline,
ti naredi lase rumene.

Potem sem jo poljubil –
ampak on jo je že spremenil.
Seveda, kako je ne bi ljubil?
a bila je prelepa zame.

Vse to je naredil kamen.
Kamen iz mehke skale,
izruvan doli v kamnolomu
iz gomazeče stene.

I. dejanje

USTVARJENJE SVETA

Prostor, ki ga imamo pred sabo, je večja soba v mestu Konstanci. Prostor je nadvse neugleden, samo vrata v ozadju so zares velika in široka.

Primož je študent, s peresom na klobuku, v zadregi je in obnaša se plaho in zelo vljudno.

PRIMOŽ: JE TUKAJ FILIP? STE VIDELI FILIPA?

BOG: je skorajda nag, podoben bogu na Michelangelovi freski, plečat, mišičat, lep, brez brade, vendar z dolgimi lasmi, priteče skozi vrata: LUČ! LUČ!

SONCE: je slok fant v zlatih hlačah, zlatem suknjiču, z zlato kapo in z dolgim zlatim plaščem: vse je iz papirja. Sonce prikoraka skozi vrata, zavzame primerno pozo, ustavi se.

POJEM TI HVALO,
KER SI ME PRIŽGAL.
TU BOM STALO
V TVOJO SLAVO . . .

BOG: nima časa za poslušanje: LUNA!

LUNA: je dekle zavito v dolgo tančico, zelo vitko, skrajno nežno, stopica skozi vrata in s plahimi gestami pleše mimo:

SVETLOBA NOČI,
SENCA LUČI,
OKO ZALJUBLJENIH,
OTROK DALJAV,
OTROK TEME IZGUBLJENE,
PRINAŠAM TI NASMEH ZASTRTE ŽENE!

BOG: se sploh ne ozira nanjo, ves poten je od ustvarjanja, skače, stiska pesti, gnete zrak, lovi nič: ZEMLJA!

ZEMLJA: je debeluh, rdečeličen, igralec-amater, v civilu gostilničar ali kaj podobnega. Prikoraka, se prikloni in se bedasto smehlja; predstavlja ravno ploskev zemlje, na njem so narisane štiri celine Evropa, Afrika, Arabija, Azija.

V SVOJIH NEDRIH SKRIVAM ZAKLADE.
KLANJAM SE TI, KER SI ME NAREDIL BOGATO,
PLOŠČATO
IN TVOJEMU OBLIČJU DRAGO.

BOG: mora prekiniti Zemljo, ker zdaj je treba ločiti kopno od morja: MORJE!

MORJE: priteče in začne valovati. Silno valuje. Narejeno je iz treh žensk.

BOG: KOPNO!

KOPNO: priteče. Podobno je hribu s tremi glavami, Triglavu recimo, če bi kopno in morje združili, bi dobili slovenski grb.

BOG: PTICE NA NEBU! Nenadoma se prime za glavo
PORKAFIKS, NEBO SEM POZABIL? NEBO!

NEBO: polno oblakov pridivja, pri tem se spotakne ob eno izmed ptic, stopi ji na rep.

PTICE SO TRI: in letajo gor in dol in čivkajo.

BOG: RIBE V VODI?

TRI VELIKE RIBE: pritečejo in plavajo sem in tja. Ker bolj slabo vidijo (pa čeprav imajo ogromne kolute oči) krožijo kar okoli sonca in lune in pljuskajo s plavutmi.

ZEMLJA: KJE JE RIBA FARONIKA? KDO ME BO PA TRESEL?

BOG: je v svojem elementu: DREVESA!

DREVESA: kakšna dva primerka, pritečeta skozi vrata.

BOG: ŽIVALI!

LEV: pride po vseh štirih, KAMELA znana figura z maškarad, prav tako, tudi KAČA se priplazi.

BOG: stegne roko in zadene Primoža. Primož skoči nazaj, se spotakne čez eno izmed rib in pade.

PRIMOŽ: OPROSTITE. VESTE MORDA, KJE JE FILIP? IŠČEM FILIPA.

BOG: tudi ne da bi opazil Primoža: BODI ČLOVEK PO MOJI PODOBI!
ADAM!

ADAM: v trikoju, zgleda kot da je nag, srebrno pobarvan, zelo grobo, z zelenimi lasmi in resnično vesoljsko postavo, pride zlagoma in zelo zelo prostodušno.
DOLGČAS MI JE SAMEMU V RAJU.
KAJ PA NAJ POČNEM?
RAD BI MAU FUKAU.

BOG: VZAMEM TI REBRO. ZASPI!

ADAM: zaspi.

BOG: VZAMEM TI REBRO IN NAREDIM EVO.

EVA: se zbudi in kaj reče: ADAM!

ADAM: EVA!

BOG: DREVO, KAČA, JABOLKO!
DREVO, KAČA, JABOLKO – se postavijo v primerno pozo. Kača prikoraka (ima namreč štiri noge) do drevesa in ovije ogromen rep okoli drevesa, drevo drži jabolko, Eva in Adam pa vsak na svojem koncu drevesa.

EVA: RADA IMAM JABOLKA.

ADAM: NE VEŠ, DA NAMA JE BOG PREPOVEDAL.

EVA: VSEENO IMAM RADA JABOLKA.

KAČA: nenadoma zagleda Primoža: HEJ, HEJ, KAJ PA TI TAM!

PRIMOŽ: JAZ . . . POZNATE FILIPA, REKLI SO . . .

FILIP: ki igra kačo zleze iz kače in pokima prisotnim: PRIMA! (posebej bogu): KRASNO TI GRE OD ROK, ČLOVEK.

BOG: SAJ NISEM ČLOVEK.

FILIP: ploskne: HVALA! PETNAJST MINUT PAVZE! Primožu: KAJ NISI REKEL, DA HOČEŠ FILIPA? TAKOJ BI ME DOBIL.

PRIMOŽ: KAKO TI GRE.

FILIP: nič kaj ni zadovoljen. HOTEL SEM AKONTACIJO, PA JE NISO DALI. SAMO DNEVNICE. SIGISMUND JE DOVOLIL ZVIŠATI CENE ZA ŠEST STO ODSTOTKOV. DA. ZDAJ VOZIJO HRANO V KONSTANCO IZ VSE NEMČIJE . . .

PRIMOŽ: CEN NI MOGOČE ZVIŠEVATI. TAKOJ SE PODRE VESOLJNI RED.

FILIP: KAJ SI MISLIL. KAKO PA NAJ DRUGAČE PRIDEJO NA KUP DELEGACIJE ŠTIRIH NARODOV, IZ VSAKEGA STANU PO PET STO PREDSTAVNIKOV, PA ŠTIRI TISOČ PRELATOV, TRIJE PAPEŽI IN EN KRALJ IN ŠE JAN HUS. NEKAJ MORAJO ŽRT!

PRIMOŽ: HUS NE BO PRIŠEL, SAJ NI NEUMEN.

FILIP: SAJ NI NEUMEN DA NE BI. KAKŠNO ŠANSO IMA?

PRIMOŽ: CEN NI MOGOČE SPREMINJATI. TO JE PROTI VSEH PRAVILOM EKONOMIJE.

FILIP: V ČASU, KO NAPREDUJE ALKEMIJA Z VELIKIMI KORAKI IN VEDNO ZNOVA ODKRIVAMO ZDAJ TAKŠEN ZDAJ DRUGAČEN KAMEN FILOZOFOV, VEŠ, DA SEM ŽE NAREDIL ZLATO? S POMOČJO ČRNEGA SONCA IN PUTRIFIKACIJE?

PRIMOŽ: naveličano: PRAVO ZLATO?

FILIP: NE, NE, NAŠE ZLATO. NAŠE JE PRAVO. ZLATO OD ONEGA SVETA, ČASTNA BESEDA.

PRIMOŽ: ALKEMIJA NIMA BODOČNOSTI. BODOČNOST JE V EKONOMIJI. FINANCE.
KAMELA pocuka Filipa za ramo.

FILIP: DAJTE MIR!

DRUGA RIBA: TO JE ŽE OD SILE. LUSKINE ME RIBAJO V RIT. A NE BI ŠLI HITRO ŠE ENKRAT SKOZ PA DO KONCA?

FILIP: se dere: ŠE S KOLEGOM NE SMEM GOVORITI! OSEM LET GA NISEM VIDEL!

KOPNO: se srdito pritoži: NEBO JE PADLO ČEZME, DAJTE ME MALO ZNIŽAT, ŽE VČERAJ SEM REKEL . . .

NEBO: se dere na Kopno: PA TI DRŽI OSEMNAJST OBLAKOV V ZRAKU, ČE MISLIŠ, DA JE LUŠNO, TAKOJ ZAMENJAM!

FILIP: JEBEMTI ŠTUDENTSKI SERVIS, KAKŠEN BIZNIS SO MI NAŠLI!

EVA: je zlezla k soncu pod plašč: DAJ ME MALO POGREJ, SONČEK!

SONCE: PAZI! PAZI! DA ME NE RAZTRGAŠ!

LEV: pride od zadaj k Filipu in zatrjuje: EUEUHEUHEU!

JAGENJČEK: MEEEEEEE!

FILIP: JAGNJE BOŽJE, KDO TE JE POKLICAL? MARŠ NAZAJ! se vda DOBRO! zaploska VIS NA SVOJA MESTA! RIBE V VODO, PTICE V ZRAK! BOG! KJE SI? Primožu POČAKAJ TRENUTEK! SAMO DA SE REŠIM TEH PRAŠIČEV. BOG OČE, KJE SI?

BOG: prikoraka, napne mišice, neuničljiv je.

FILIP: ANGEL, BODI PRIPRAVLJEN.

ANGEL: za odrom JAAAAA!

Prizor z Adamom in Evo.

Drevo drži jabolko v rokah, Filip hitro zleze v kačji kostum, Eva in Adam pred drevesom, tudi Bog je tukaj.

BOG: TO DREVO JE DREVO VEČNEGA ŽIVLJENJA.
JABOLKO JE SAD SPOZNANJA.
DIVJI MOŽ ADAM, EVA, DIVJA ŽENA,
KDOR POŽRE TO JABOLKO JE IZGNAN IZ RAJA.
RAZUM NAJDE IN S TEM SMRT.
ŽIVALI SO VEČNE, DUŠE, KI NAM ČEPE V PRSIH
SO ŠE IN ŠE VEČNE – SAMO RAZUM, ZAVEST, MISEL, KI MI ŠEPETA,
TO TO TO TO SEM JAZ, ČLOVEK, KI IMA SVOJEGA BOGA!
TA MISEL UMRE. VZAMEM JO JAZ ALI PA JO ODJAHA VRAG.
ZATO NE ŽRITA TEGA JABOLKA. NE !!!!

FILIP – KAČA: se plazi in cepeta s svojimi štiri nogami:
EVA! KAJ TI POMAGA VSE ŽIVLJENJE ŽIVETI V ČISTEM SEKSU, KO PA NE VEŠ: KAJ JE TO SEKS. KAJ TI POMAGA GREŠITI, KO NE VEŠ, KAJ JE GREH? BOŽJE DETE, BREZ RAZUMA, NE UBOGAJ TEGA STAREGA LAŽNIVCA, POŽRI JAPKO, DAJ TUD ADAMU MAU, NO, ALO, DEJMO.

Dolga pantomima, v kateri Adam in Eva razmišljata, kaj naj naredita. Potem Eva utrga jabolko.

EVA: KAJ MOREM, ADAM, RADA IMAM JABOLKA.

ADAM: RES NE BI BILO TREBA.

EVA: V JABOLKU JE LAHKO ČRV.
KAJ JE LAHKO V JABOLKU TUDI NEVARNOST?

ADAM: JABOLKO JE KAMEN FILOZOFOV.
JABOLKO JE SRCE.
JABOLKO JE ČAROBNI RIS TVOJE DUŠE.
JABOLKO JE SONCE, JABOLKO JE ZEMLJA, JABOLKO JE
OGNJENA KROGLA.
ZAGRIZI V JABOLKO IN
ZAČELA BOŠ ČITATI KNJIGE.
POGOLTNI GA IN
ZAČELA JIH BOŠ PISATI.

EVA: HVALA LEPA! Da jabolko Adamu

ADAM: Poje jabolko: JABOLKO ZA JABOLKOM, PA POSTANEŠ REKTOR UNIVERZE IN ZGORIŠ NA GRMADI.

BOG: SPOZNATA DA STA NAGA!

ADAM: JOJ, KAKO MI JE NERODNO.

EVA: MENI SE PRAV ŽVIŽGA.

ADAM: utrga dva lista z drevesa in da enega sebi med noge, drugega pa Evi. Ker tisti za Evo ne drži, ga pobere, pljune nanj in še enkrat prilepi.

BOG: ANGEL Z OGNJENIM MEČEM!

FILIP – KAČA: OGENJ PROSIM ŠELE NA PREMIERI!

ANGEL: pride skozi vrata, dvigne dva metra in pol velik meč. Pokaže z roko proti vratom.

BOG: s sočutjem Evi in Adamu: NE VESTA, KAM GRESTA. RINETA IZ OBJEMA SVETE CERKVE. TI EVA, BOŠ RODILA V MUKAH. TI ADAM, BOŠ KOPAL ZEMLJO. KOT DELEGATA ŠTIRIH NARODOV BOSTA VOLILA NOVEGA PAPEŽA V KONSTANCI.

FILIP – KAČA: IZBIRATI JE TREBA MED KLEMENOM PETIM, URBANOM SEDMIM IN IVANOM TRIINDVAJSETIM. ZA BENEDIKTA TRINAJSTEGA SE PA ŠE NE VE: V AVIGNONU JE OSTAL, NEKATERI PRAVIJO, DA GA JE KAP, DRUGI PA, DA NE.

BOG: KAČA! TI SI JU ZAPELJALA V GREH! HIPNOTIZIRALA SI ČLOVEŠTVO! ODSLEJ SE PLAZI PO ŠTIRIH!

KAČI v hipu odletijo noge.

BOG: NAJNIŽJA ŽIVAL BODI, KDOR STOPI NADENJ, NAJ TE POHODI

KAČA: JAJ! JAZ UBOŽICA!

BOG: IMEJ SREP IN NEPRIJAZEN POGLED IN ŽRI ZEMLJO SVOJ ŽIV DAN!

KAČA: se odvije od drevesa in poskakuje proč, javka in tarna:
SE KAČA SE BITI NE IZPLAČA.
ŠE HUDIČ NASANKA. JAJ JAJ! spet kot Filip KAJN! ABEL! KJE STA?

ANGEL: nažene Evo in Adama iz raja.

Prisotni se razvrste v procesijo, plešejo nekakšen čuden balet (ker zelo so obloženi s svojimi kostumi in pojejo veliko pesem).

NARODI VSEGA SVETA
SO SE V KONSTANCI ZBRALI.
DA BI PRAVEGA PAPEŽA
KONČNO SI IZBRALI.
SEM ANGLEŽI, SEM PRANCOZI,
NEMCI, ŠPANCI, ITALIJANI.

KER OBLAST NI OD BOGA,
KER OBLAST JE OD ČLOVEKA.
NAJ SE PAPEŽ S PAPEŽEM
NIČ VEČ NE PREREKA.
NAROD SI BO SODIL SAM!
SAM SI SVET BO RAZDELIL:
ZVEZDE V ENO, RIBE V DRUGO,
KEMIJO V TRETJO
BO KNJIGO NALOVIL.

PRIMOŽ: SI TO MISLIL RESNO?

FILIP: NE, KOT PARADIJO NA VSESPLOŠNO ENAKOST MED LJUDMI.

PRIMOŽ: KDO TE PLAČA?

FILIP: PAPEŽ IVAN

PRIMOŽ: MENE JE NAJEL PAPEŽ KLEMEN. PRAVI, DA BO IVAN DANES ALI JUTRI PRISILJEN ZBEŽATI.

FILIP: TRAPARIJE. TAKO ALI TAKO SO OBADVA ŽE LANI ODSTRANILI, PA SE NE GANETA OD TOD.

PRIMOŽ: PAPEŽ KLEMEN PRAVI, DA SE NI TREBA NORČEVATI IZ IDEJE NARODOV, IZ IDEJE POSAMIČNIH NEDVISNIH KAKOR TUDI ZDRUŽENIH NARODOV: KAKOR SE ČUDNO SLIŠI, BAJE IMA TO BODOČNOST PRI VOLITVAH.

FILIP: DRŽAVAM VLADAJO UNIVERZE. KDO PA DRUGI? KDOR ŠOLA ALKEMISTE, TA IMA VSE ADUTE V ROKAH. KER KDO DRUGI PA NAJ DELA ZLATO?

PRIMOŽ: EKONOMISTI – PETNAJSTRAT ZAMENJAŠ DENAR V ENEM LETU, PA SI BOGAT. STE TO JEMALI?

FILIP: FUJ!

PRIMOŽ: PAPEŽ KLEMEN PRAVI, NAJ TI, ČE PAPEŽ IVAN ZBEŽI S SVOJIMI LUMPI VRED, POMAGAM PREDELATI SLOVESNO PROCESIJO.

FILIP: NIHČE MI NE BO SRAL NA GLAVO! SONCE! Igralci, ki se počasi preoblačijo postanejo pozorni, Sonce, napol preoblečen, stopi v bližino: POVEJ, ČE NI LEPO SVETITI NA NEBU? BI RAJE IGRAL PEKLENSKE MUKE? ŠTIRIDESET MUČENIKOV? POTOP NOETOVE BARKE? JUDITO IN HOLOFERNA? KRIŽEV POT?

SONCE: MENI JE VSEENO. LANI SEM BIL LEVI RAZBOJNIK, PREDLANI SVETI DUH, PREDPREDLANI PA DEVICA MARIJA, KER NI BILO NOBENE PUNCE NA RAZPOLAGO. TO JE BILO NA ZAČETKU, KO SE JE KONCIL ŠELE ZAČENJAL.

FILIP: DOBRO PRIMOŽ, TAKO ALI TAKO SEM SE POSVETIL ALKEMIJI, ČISTI ZNANOSTI, NI MI DO POSVETNIH USPEHOV, DO PRAKTIČNIH REZULTATOV SVOJEGA DELA. AMPAK PAPEŽ IVAN BO PLAČAL, KURBA, PA ČE STOKRAT ZBEŽI! PLAČAL BO KOMPLETEN HONORAR. ČE NE, GA JAZ SAM ZAKOLJEM, PREKLETO PIZDO!

PRIMOŽ: VEŠ, DA, VEŠ DA. KAR KAR. MENI JE PRAV VSEENO KAJ REŽIRAM, SAMO DA NE BODO NA TEJ PROCESIJI KJE HUSA ZAŽGALI.

FILIP: KAKŠEN SVETOVNI RED PA JE TO, DA REKTOR UNIVERZE PREDAVA POLOVICI ČEŠKE? VLEČE ZA SABO CELO DEŽELO? ČE BODO KRALJI ZA BRUCE, KAKO BO TO VPLIVALO NA SVETOVNI RED, PA NA JEZUSA KRALJA, KI POMAGA PRI KEMIČNIH PROCESIH? DUŠA STAREGA KRALJA, KI POMAGA PRI NIGREDU, PRI POČRNJENJU BO VSA IZ SEBE IN NAMESTO ZLATA BOMO IZ SOLZ CIPRES NA POKOPALIŠČU PO SOLUCIJI, FIKSACIJI, EXUBERACIJI, KALCINACIJI DOBIVALI SVINEC IN NE ZLATA . . . zelo je razburjen in joka SVETOVNI RED JE V NEVARNOSTI, ŽE ZDAJ, KO BO ŠELE ČEZ SEDEMSET LET KRIŠTOF KOLUMB ODKRIL AMERIKO!

ORANGUTAN ali TADIVJIMOŽ nastopi z gorjačo: KAJ NE BOM DANES NA VRSTI? ves je poraščen z dolgodlako, visok dva metra in pol, prispodoba neukročene narave je.

FILIP: PEJD V DŽUNGLO!

ORANGUTAN: IGRAM TUDI KAJNA, POTEM GALJOTA IN POTEM ŠELE DIVJEGAMOŽA. KI NABIRA TRAVO ZA SEDEM SAMOROGOV, MEDTEM KO SE STARI KRALJ UTAPLJA V REKI, MLADI KRALJ PA PRIHAJA V SVEČANI OBLEKI MED GRMOVJEM . . .

FILIP: se drži za glavo in razmišlja: DREVO PROCESOV! SUBLIMATIO! PURGATIO! FERMENTATIO IN ELIXIR! SEPARATIO! SOLUTIO SULPHURIS CORPORALIS! HERMES TRISMEGISTOS! ZAKAJ SE MORAM UKVARJATI S TO MISTIKO TUKAJ? S TO POLITIKO? S TO RELIGIJO? JAZ, ZNANSTVENIK, RESEN ALKIMIST! besen oddide.

PRIMOŽ: se sreča z Bogom in Angelom in Luno iz oči v oči: KAKŠEN REALIZEM SE PA GRESTA! MISLITE RES, DA JE TREBA ZAIGRATI VSAK DETAIL TOČNO TAK KOT JE V RESNICI?

BOG: DELAM KAR MOREM. NE BOŠ REKEL, DA NISEM USTVARIL SONCA IN ZEMLJE TAKO KOT JE TREBA. NE REČEM ZA ČLOVEKA, ZA ADAMA IN EVO, AMPAK KAJ TAKEGA NISEM VIDEL ŠE NA NOBENI PROCESIJI, DA BI KDO USTVARIL SONCE TAKO HITRO KOT JAZ!

LUNA: PA RIBE, A NISO PREKRASNE? ČISTO TAKŠNE KOT V RESNICI!

PRIMOŽ: SAMO KAJ, KO VELIKE RIBE ŽRO MALE. SEVEDA, ČE TO MISLIŠ, LUNA, SENČICA SVETLOBE, LUNICA, DEKLICA.

Skozi ves prizor podoba vesolja živahno deluje: ptice letajo med oblaki, sonce zahaja in vzhaja, luna je včasih ščip, včasih pa polna, kadar je ščip je vsa ozka, kadar je polna je vesela in napihnjena in svetla . . . tako sonce kot luna pojeta vsaka po svoje. Zvezdice migljajo v ozadju. (Te so pa narisane). Nebo in zemlja se združita, kopno in morje tudi, pa spopadejo se med samo, pa razidejo, spremene se v štiri simbole: vodo, zemljo, zrak, ogenj . . . in ti štirje elementi korakajo skozi vesolje . . . živali se hitro spreminjajo, vsakikrat ko stečejo za oder pritečejo nazaj kot nekaj drugega. Prav tako kot sesalci se spreminjajo ribe in ptice, zdaj so vrani, zdaj so rajske ptice, zdaj so vrabci, zdaj so noji . . . Drevesa so zdaj smreke, zdaj češplje, zdaj hrasti, zdaj bukve . . . Vsi kostumi so narejeni iz papirja, strogo realistični, popolnoma neverjetni. Pobarvani so, sploh niso obleke, slike so, take, kot so jih včasih pionirji nosili na paradah prvega maja. Obenem služijo obleke tudi za kulise: to je striktno uresničeno v tem prizoru – igralec, ki se ne ukvarja s svojim likom in se obleče v drugega, pusti tega na tleh, da ga medtem nadomešča . . .

II. dejanje

ELIZABETA

1.

Pred zaveso.

Dve postavi v črnem, pokriti s kapucami.

Prva se globoko prikloni drugi – zelo vljudno in zelo mirno in zelo svečano.

Druga pograbi prvo za roko – stisnila bi se k njej, če se ne bi prva postava odmaknila.

BARBARA: BOJIM SE ZA VAS.

JAN HUS: KRALJICA, VAŠ MOŽ MI JE S ČASTNO BESEDO ZAJAMČIL VARNOST NA POTI V KONSTANCO IN IZ KONSTANCE. ZAKAJ BI SE BAL?

BARBARA: PRAV ZATO.

JAN HUS: SPREJEM OB MOJEM PRIHODU V KONSTANO JE BIL SVEČAN.

BARBARA: MOGOČE BO VAŠ ODHOD SIJOČ.

JAN HUS: SPET ENKRAT REKTOR UNIVERZE NE RAZUME SVOJE KRALJICE.

BARBARA: (zelo človeško, toplo, zaupno, še sama se ne zaveda povsem kako zelo občuduje Husa) ČLOVEK, LAHKO VAS SEŽGEJO.

JAN HUS: Ironično: VESTE, GRMADA JE POSLOVNI RIZIK KRIVOVERCEV, PROFESORJEV IN PISATELJEV.

BARBARA: . . . IN TUDI ČAROVNIC. VENDAR NIKOLI POSLOVNI RIZIK KRALJIC IN DIPLOMATOV.

V ozadju kričanje. HOLA! S POTI! LUČ! LUČ SEM!

V neki hiši zajoka otrok.

Mnogo korakov.

Konjske podkve odmevajo po tlaku.

Postavi se zavijeta vsak v svoj plašč, vsaka svojo kapuco si spustita čez obraz in brez pozdrava v hipu skljućeni izgineta vsaka na svojo stran.

2.

Zavesa se dvigne.

Sredi sobe v gostišču v Konstanci stoji ogromna postelja s baldahinom na štirih okroglih lesenih rezljanih stebrih in težkimi zlato-rdečimi zavesami. Postelja je popolnoma zagrnjena.

Pred posteljo nekaj renesančnih stolov.

V ozadju nekaj oken in vrata.

Na enem izmed stolov sedi Elizabeta.

Friderik je pravkar poljubljа. Nagnil se je k njej, njena lica je zajel v roke, nežno jo poljublja po obrazu, to mu zelo tekne, Elizabeta pa sedi nepremično, v eni roki drži vzorček, ki ga veze, v drugi roki pa iglo.

Friderik jo poljublja po vratu.

Po ramenih.

Odpenja ji gumb na obleki, skuša ji obleko potegniti narazen, poljublja jo globoko v dekolte – skuša z usti zagrabiti njene prsi, vendar Elizabeta ne nosi dovolj velikega dekolteja. Elizabeta se ozre preko Friderikove glave v vezenino in veze dalje – včasih, če so poljubi prestrastni, malce romantično premakne glavo; da bolje vidi svoj vzorček. Najbrž že veze srnice na sprehodu med rožami, velikimi kot bukve.

PRIDERIK: TI SI NAJLEPŠA ŽENSKA NA SVETU.

ELIZABETA: se s tem strinja: MHM.

FRIDERIK: TI SI STRAŠNA POHOTNICA!

ELIZABETA: ne da veliko na besedo: MHM. Ga poboža po glavi in odrine tole glavo, ker ji dela senco.

VERONIKA: pride s strani, ne opazi Friderika in Elizabete, s police, ki je nekje za baldahinom, vzame kletko s štirimi kanarčki:

ČIV ČIV ČIV ČIV ČIV VAM JE ŽE KDO ZAMENJAL VODO DANES, LJUBČKI MALI ZLATI PRISMUKNJENI ČIV ČIV?

FRIDERIK: dokaj, vendar ne preveč odločno tudi ni čisto dovolj gotov vase; poda sledečo izjavo nekam v smeri proti Elizabeti:

DANES TE PA BOM.

VERONIKA: Se zdrzne. Besede so jo oplazile v dno srca. Pogleda okoli sebe, prestraši se, kletka s ptički bi ji skoraj padla na tla, obvlada se toliko, da jo spet obesi nekam k oknu, ptički divje čivkajo, Veronika pa izgine skozi zadnja vrata – pri tem se v nekoga zaleti: AH! AH! AH!

Ta nekdo jo pa še znatno bolj preplaši.

GLAS: PSSSSSST!

FRIDERIK: dvigne Elizabeto in jo odnese do postelje – ker ima Elizabeta v krilu ogromen žičnat obroč, je to hudičevo komplicirano.

ELIZABETA: AH, PIČILA SEM SE

FRIDERIK: potegne za rdeč žameten cofek, cofek je povezan s svileno vrvico, zavesa se razgrne, Friderik zabriše Elizabeto na lepo postlano posteljo. NISI SE ŠE, NE!

ELIZABETA: KAM NAJ DAM SVOJE VEZENJE?

FRIDERIK: POD RIT.

ELIZABETA: ubere druge strune: NA POMOČ! KRI MI TEČE!

FRIDERIK: TO JE BILO ŽE ZADNJIČ!

ELIZABETA: se vzravna, brcne Friderika, da odleti vznak s postelje na tla in zakriči ostro, ukazovalno, temperamentno. Čeprav je preklasta, je vražje divja gospa dobrih tridesetih let: FRIDERIK!

FRIDERIK: JAZ HOČEM LJUBEZEN, VOJNE PA NE.

ELIZABETA: se malo obvlada, nežno: DANES MI NI!

FRIDERIK: AMPAK . . .

ELIZABETA: DANES MI NI ZATO. RAZUMEŠ?

FRIDERIK: dolgo razmišlja, pobira se, ne ve ali bi skočil v posteljo in na Elizabeto, enkrat je že vzel zalet za ta podvig; ko se premisli, spet ne ve, kaj bi, stepa si prah s hlač – pobere klobuk in si ga spet natakne – končno odpne meč in ga položi na stol.

NE RAZUMEM.

ELIZABETA: ki težko stoji na debelih pernicah, mu ponuja roko, naj ji pomaga zlesti s postelje. ŽENSKE NISMO KAR TAKO.

PRIDERIK: KAKO PA DRUGAČE?

ELIZABETA: KO SE BOŠ NAUČIL, PA POVEJ.

FRIDERIK: DESET LET SE ŽE UČIM. POVEJ, ČE NISEM BIL NEŽEN . . .

ELIZABETA: pove po pravici in resnici, z veliko topline in nekaj obžalovanja, da ni sama drugačna, ko je pač takb DA ZELO NEŽEN.

PRIDERIK: postane tu malce neokusen NAJDRAŽJA MOJA! Stopi do postelje in dvigne obroč njene krinoline, da ji lahko objame kolena. NE BI TE DAL ZA VES SVET! kriči izrazito pretirano MOJ ZAKLAD!

ELIZABETA: TO VSE VEM, FRIDERIK, MAPAK . . .

FRIDERIK: jo prosi KAKO NAJ ZMAGAM NA TURNIRJU, ČE ME IZVOLJENKA MOJEGA SRCA NE MARA? Hudo je zaskrbljen, roti jo SPET BOM NERVOZEN IN SE MI BO TRESLA ROKA.

ELIZABETI: je iskreno žal: UBOŽEC MOJ, ROKA SE TI BO TRESLA?

FRIDERIK: zaupno: DOBRO, VEŠ, DA KLUBSKI ZDRAVNIKI ODSVETUJEJO VZDRŽNOST PRED TEKMOVANJEM . . .

ELIZABETA: VČASIH SO JO PA PRIPOROČALI. KAKO ZNANSTVENO!

„Znanstveno" izgovori z obilnim zaničevanjem.

FRIDERIK: SAMO PO TVOJI – DA, SAMO PO TVOJI ZASLUGI, ELIZABETA, SEM SE PREBIL DO ČETRFINALA. NE DELAJ MI TEGA ZDAJ . . .

ELIZABETA: skoči iz postelje: SAMO ZA TO ME IMAŠ. Tisti „to" se ji sprevrže v skoncentrirano arabesko očitkov. DA TI DAM.

FRIDERIK: spozna, da ga je polomil in hoče vse skupaj odkritosrčno preblefirati: NE, NE, NE, NE, SMEŠ ME RAZUMETI DOBESEDNO.

ELIZABETA: pa se ne da: ZA TO SI ME TUDI VZEL S SABO V KONSTANCO. PET STO MILJ OD DOMA PO KRASNIH CESTAH!

FRIDERIK: zelo sentimentalen, rahlo zasanjan' POTREBNA SO MI VELIKA, LEPA, DOBRA, MOGOČNA ČUSTVA – LJUBEZEN . . . (zapoje) KAJ NAJ VITEZ BREZ LJUBEZNI – KAKO NAJ POTUJE SKOZI TUJI SVET . . .

ELIZABETA: mu daje praktičn nasvete za turnir: MALO MOČNEJE STISNI UZDE, STISNI NOGE, PA SULICO STISNI, PA BO . . .

FRIDERIK: jo grobo prekine: NE BO! jo potegne k sebi, poljubi.

ELIZABETA: potegne za vrvico, zavesa se zagrne.

FRIDERIK: vrže Elizabeto na posteljo, a ne uspe, ker zlatorđeča zavesa je zagrnjena, medtem ko išče vrvico, se mu Elizabeta iztrga – Friderik s vso silo potegne cofek, trak s cofkom se odtrga – kako naj zdaj Friderik odpre zaveso? Težkega blaga ni mogoče kar tako dvigniti in zlesti pod njim na posteljo, še manj pa je mogoče strgati zavese z baldahina – z žensko v roki prebiti se v špranjo med obema zavesama, ki prekrivata druga drugo – ta je sploh prehuda. Friderik dohiti Elizabeto pri vratih, pograbi jo in nese nazaj v posteljo.

3. prizor

Hip za tem nastopi BARBARA v črni kapuci. VERONIKA takoj za njo, ko vidi, da se bo Barbara zaletela v kletko s ptički, spusti grlen glas, poklicati se je ne upa.

BARBARA: tiho, skrivnostno: JE KDO TU?

VERONIKA: šepetaje: PTIČKI.

BARBARI: je nerodno, da bi jo kdo videl v kuti, sleče kapuco, ki je izredno dolga in široka. Ko Friderik in Elizabeta najbolj kričita, nemoteno naroči: OGLEDALO, GLAVNIK. HITRO, PREDEN KDO PRIDE.

ELIZABETA: ki jo Friderik nese proti postelji. UBILA TE BOM. UBILA TE BOM TI UMAZANI PESJAN!

FRIDERIK: NE BO TREBA.

ELIZABETA: zdaj še bolj zanimivo razvije svoje mnenje: ČASTNA REČ, DA TE ZAKOLJEM!

FRIDERIK: jo stisne k sebi: DA NE BOM JAZ TEBE. Pa jo postavi na tla pred posteljo.

VERONIKA: prinese ogledalo in glavnik, nerodno ji je, ker je kraljica opazila, da sta tukaj Friderik in Elizabeta. Veronika zakašlja, da bi jo onadva slišala. BARBARA vstane in ji surovo z roko zamaši usta. Še ko se Veronika že hoče umakniti, ji stisne usta in nos in potrese glavo. Sede. In Veronika ji osramočena drži ogledalo.

BARBARA: se z nekaj gibi počeše, medtem ko teče nežen pogovor med Elizabeto in Friderikom. Barbara izvleče iz tajnega žepa halje zlat obroč z dragulji . . .

ELIZABETA: se nenadoma brani z izjemno nežnostjo: FRIDERIK, LJUBI MOJ. GLEJ, VSAK ČAS BO NASTOP. POJDTJA, ZMAGAJ, ZVEČER PA POSKUSIVA . . .

FRIDERIK: se prisrčno kisa: POSKUSILA BOŠ, ČE SE DA KAJ NAREDITI?

ELIZABETA: zelo zavrto: DA. POSKUSILA. To je maksimum, kar spravi iz sebe – vendar bilo bi to zelo veliko vredno, če bi Friderik to razumel in znal ceniti.

FRIDERIK: OBLJUBI, DA MI DAŠ.

ELIZABETA: se nakremži. Friderik je vse pokvaril. ZAKAJ? ZAKAJ?

FRIDERIK: BOŠ REKLA, DA SEM SPET KAJ BLEKNIL? GRE SPET ZA KAKŠNO BESEDO? TE SPET SLOVAR TEPE PO GLAVI?

ELIZABETA: POHITI, LJUBI MOJ. Ga poljubi. In se takoj umakne. ZVEČER . . .

BARBARA: si zal obroč z dragulji vešče posadi v lase: MOJA POPOTNA KRONA! Z gibom odslovi Veroniko, ki okameni očarana od draguljev in spoštovanja.

FRIDERIK: ki odhaja, gleda Elizabeto, vrne se, poljubi ji roko. OPROSTI. OPROSTI MI. In steče nazaj proti vratom.

BARBARA: BRATEC!

FRIDERIK: se obrne in jo zagleda: MUCA MOJA!

BARBARA IN FRIDERIK se krepko objameta, poljubita na obe lici in tudi na usta. Barbara je razkošna ženska. Friderik je pa ob njej nenadoma ves drug, močan, odgovoren, miren.

BARBARA: KAKO KAJ STANUJETE? JE TO DOBER HOTEL?

FRIDERIK: MOGOČE NAJBOLJŠI. SAMO CENE . . .!

BARBARA: SAJ SEM OMENILA SIGISMUNDU, DA VSEM TURISTOM PAČ NE BODO VŠEČ. KAKO KAJ ŽENA . . .?

ELIZABETA: hladno in veličastno pribrzi nasproti svoji svakinji kraljici, zelo vljudno in skrajno taktno se prikloni. MOJ POKLON, VAŠE VELIČANSTVO. Ah, kako je Elizabeta sladka.

BARBARA: DA VAS OBJAMEM! JOJ, DA VAS OBJAMEM! objame jo in širokosrčno poljublja. KAKO DOBRO IZGLEDATE, RES, SHUJŠALI STE . . .

ELIZABETI: popuste živci. Nekaj zamomlja in zbeži.

4. prizor

FRIDERIK: VSA IZ SEBE JE. BOJI SE ZA IZID ČETRTFINALNIH BORB.

BARBARA: ČUDOVITA JE.

FRIDERIK: IŠČEŠ OČETA?

BARBARA: NE, TEBE.

FRIDERIK: je presenečen. Tudi pretresen. Obstane kot vkopan. Okleva. Pa le vidi, da ni izhoda. DOBRO, SEDIVA.

BARBARA: Oprazi njegovo stisko: MUDI SE TI?

FRIDERIK: HOTEL SEM OGRETI KONJA. VEŠ, JOŠT PRETIRAVA, PA SE KONJ ZADIHA RAVNO MALO ČEZ MERO. PA VIJAKE NA DRŽALU ZA REP MORAM PRIVITI. TAK DRAG KONJSKI OKLEP, PA DRGNE ŽIVAL MED NOGAMI.

BARBARA: REKLAMIRAJ.

FRIDERIK: SEM! PO BRZEM SLU. AMPAK ZVEČER JE ŽE FINALE. SAJ PRIDEŠ?

BARBARA: NE. MORAM NA KOCIL. LAUSSANSKI REKTOR PREDAVA O SUVERENOSTI NARODOV . . .

FRIDERIK: iskreno ogorčen: PUSTI KULTURO, KAJ BOŠ S TEM . . .

BARBARA: TUDI TURNIRJI SO KULTURA, SRČEK MOJ.

FRIDERIK: menca na stolu.

BARBARA: pa molči in ga gleda. Pokima Veroniki, vzame ogledalo iz Veronikih rok, da popotno krono Frideriku, ko vidi, kako se mu tresejo roke, da krono Veroniki, ogledalo pa ji vzame iz rok in ga da Frideriku. ČE RAZBIJEŠ OGLEDALO, BO TO SEDEM LET NESREČE . . .

VERONIKA: se ob teh besedah oklene krone, boji se jo izpustiti.

BARBARA: Veroniki: DAJ JO NA GLAVO. Osorno jo pouči. POGLEJ, KAKO DRŽIŠ DRAGULJE, POLNI BODO PRSTNIH ODTISOV.

VERONIKA: je sramežljiva in hudo otročja punca: VELIČANSTVO . . . PROSIM . . . VELIČANSTVO . . . Kot da bi besede lahko kaj pomagale pri Barbari . . .

BARBARA: LEP KOS PLEHA, KAJ PA DRUGEGA?

VERONIKA: si s težkim srcem povezne krono na glavo – v tem se zagleda v zrcalu, ki ga je Friderik neprevidno in čisto slučajno obrnil proti njej. Veronika se nehote pogleda, popravi si lase in krono.

BARBARA: je hudobna: KAKO SI LEPA!

FRIDERIK: se smešno preseda, živčen in razdražen je zaradi turnirja, pogleda sicer Veroniko, a sploh se ne zmeni zanjo . . .

BARBARA: A NE, FRIDERIK, KRALJICA MORA BITI MLADA . . .

FRIDERIK: TI SI ŽE MLADA.

BARBARA: KADAR JO NOSIM vstane, sname krono z Veronikine glave, pa jo posadi na svojo, pri tem drži glavnik v roki, z njim si popravi lase, ko si krono previdno natakne. MI JE KOT DA IMAM PODKOVANE MOŽGANE.

FRIDERIK: se ji neumno laska: PRIJETNO JE BITI PODKOVAN.

BARBARA: ZA KONJE ŽE.

FRIDERIK: PODKOVAN V VLADANJU SEM MISLIL.

BARBARA: JAZ PA NE. Odide proti vratom.

FRIDERIK: ki se mu še vedno silno mudi, a vseeno ne more izpustiti priložnosti, da si pridobi sestrino naklonjenost. KAJ SI MI HOTELA REČI?

BARBARA: AH. MOJA GLAVA. Potrka se po kroni. POZABILA SEM.

Pomembno. ZMAGATI MORAŠ.

FRIDERIK: TO VEM.

BARBARA: ZA VSAKO CENO.

FRIDERIK: REKEL JE ŽE OČE.

BARBARA: JAZ SEM REKLA. POTREBUJEM ZMAGOVALCA.

FRIDERIK: SREČA JE OPOTEČA.

BARBARA: SULICA JE OKROGLA?

FRIDERIK: DA.

Barbara ga poljubi za slovo. HITRO, DA TI JOŠT NE PREGREJE KONJA . . . DRŽIM PESTI!

FRIDERIK: jo hoče poljubiti nazaj, pa se mu preveč mudi, steče iskat Elizabeto ELIZABETA, KJE SI? POSKRBI ZA KRALJICO . . . Obenem ga vleče v čisto drugo smer nenadoma steče proč.

5. prizor

BARBARA: se nenadoma zagleda v Veroniko.

VERONIKA: ji je prinesla črn plašč s kapuco, drži ga obešenega preko roke.

BARBARA: PLAŠČ VRŽI PROČ.

VERONIKA: se prikloni, hoče oditi. Tudi zelo vesela bi bila, če bi lahko odšla.

BARBARA: jo pokliče, ko je že skoraj odšla: VERONIKA!

VERONIKA: se znova prikloni, čisto uničena je pred Barbaro, nežno jo gleda: IZVOLITE, VAŠE VELIČANSTVO –

BARBARA: pride do nje od zelo zelo daleč, vendar neverjetno ostro gleda njen obraz, približa se ji, prime jo za rame, za bok, položi ji roko na prsi, stisne jo k sebi in z globokim vzdihom jo dvakrat trikrat poljubi na usta.

KAKO ČUDOVITO DETE!
KAKŠNE OČI!

VERONIKA: KOT VSAKA DRUGA.

BARBARA: ZAKAJ SPIŠ S FRIDERIKOM?

VERONIKA: Zamrzne v grozi; kipeča zrelost Barbare si jo že tako ali tako podreja, zdaj pa še tole. GOSPOD GROF FRIDERIK SE ME ŠE NIKOLI NI NITI DOTAKNIL Z MALIM PRSTOM NA ROKI. Malo prizadeto. ŠE POGLEDA ME NE.

BARBARA: RADA BI VEDELA, KDO SI PRAVZAPRAV?

VERONIKA: VERONIKA Z DESENIŠKEGA KASTELA. TO JE ...

BARBARA: DA. POZNAM VSE GRADOVE. PA TUDI STOLPE. LJUBIM ZEMLJEPIS. DEKLICA IZ STOLPA ... ZA KOGA DELAŠ?

VERONIKA: SPLETIČNA SEM GOSPE ... ELIZABETE ...

BARBARA: NISEM TE VPRAŠALA, KAJ DELAŠ? KDO TE PLAČA?

VERONIKA: ne ve, da je to zasliševanje. MAMA IN OČE STA ME POSLALA NA DVOR V KRŠKO, DA SE NAUČIM LEPEGA VEDENJA IN IZURIM V VEZENJU PO NOVIH MOTIVIH. ZNAM SAMO DOMAČE, PA BI ...

BARBARA: jo prekine, naravnost pravljično potrpežljiva je, če pomislimo, da je vseeno kraljica: KDO TE JE PRIPELJAL SEM?

VERONIKA: NA DVOR V KRŠKO ... ME JE PRIPELJAL ...

BARBARA: V KONSTANCO.

VERONIKA: GOSPA ELIZABETA.

BARBARA: spremeni hladni stvarni ton v neobvezno kramljanje: AH, FRIDERIK, PRAV GOTOVO PRIDERIK. NE BO TE SAMO PODRL, SEŽGAL TE BO NA GRMADI, UTOPIL TE BO KOT MLADO ŠČENE.

VERONIKA: SAJ JE POROČEN.

BARBARA: PRAV ZATO.

VERONIKA: PLAH JE IN MELANHOLIČEN. TOLIKO SKRBI IMA. KONJI, TURNIRJI, DVOBOJI, RAZSTAVLJANJE IN SESTAVLJANJE OKLEPOV – TO NI ZA NJEGA ...

BARBARA: ON NI ZA KAJ DRUGEGA.

VERONIKA: se zaupljivo pritožuje: ROKE IMA RAZPRASKANE IN TRDE OD NEPRESTANIH MEHANIČNIH DEL. ŽELEZNA SRAJCA GA ZDRGNE SKOZI USNJENO PRAV DO KRVI.

BARBARA: TUDI KONJI GA NE CENIJO POSEBNO

VERONIKA: DA. Ne razume Barnarine ironije. NJEGOV VRANEC MUSTAFA. PRAV ODKLONILEN ODNOS IMA DO NJEGA.

BARBARA: SI BO PAČ ZLOMIL VRAT.

VERONIKA: zdaj prav pošteno zaskrbi: JOJ, KAKO BI GOSPO PRIZADELO. RADA GA IMA ČEZ VSE NA SVETU.

BARBARA: vpade kar mimogrede in tako, da Veronika ne more ovinkariti: SE KAJ POGOSTO

VERONIKA: izgubi oblast nad sabo: NE, NIKOLI SE NE.

ELIZABETA: vstopi, vsa veličastna in urejena, pripravljena, da prijateljsko pokramlja z visoko svakinjo.

6. prizor

BARBARA: KAJ? NIKOLI NE SPITA?

VERONIKA: NE ... NE VEM ... NIKOLI SE NE PREPIRATA.

BARBARA: sede. Gleda Veroniko v obraz, spomni se na prepir, ki mu je bila priča: DA. PAČ TAKO. V ZAKONIH NI PREPIROV. Ironično PRVE MESECE – MORDA, KASNEJE SE PA TO POLEŽE.

VERONIKA: izbruhne: MOŠKI SE MI GNUSIJO! Na jok ji igre in prav pri Barbari bi iskala opore. Pri ta pravi.

BARBARA: ZAKAJ PA? TO STVARI SAME NA SEBI PRAV NIČ NE OLAJŠA!

VERONIKA: pogumno izjavi: ZNAM VAROVATI IN BRANITI SVOJO ČAST.

BARBARA: NA ČASTI BOŠ SAMO ŠE VELIKO PRIDOBILA.

VERONIKA: KAKO?

BARBARA: PRAV NA ČASTI. TVOJ OBRAZ NE BRANI TVOJEGA TELESA. IZDAJA GA

ELIZABETA: ki se je prej potajila pri vhodu, zakoraka proti postelji, do stolov, kjer ña enem od stolov sedi Barbara. Veronika pa stoji poleg, tik pred razpoko v rdeče-zlati zavesi, ki visi z baldahina ... REKLI STE, DA NAS OBRAZ IZDAJA. JE NA NJEM UJETA LJUBEZEN, ZAPISAN NEMIR, STA ŽALOST IN UPANJE SPREDENA ČEZENJ?

BARBARA: PREVZVIŠENA MOJA SVAKINJA, MI DOVOLITE SKROMNO VPRAŠANJE ...

ELIZABETA: ji neopazno, nadvse vljudno vpade v besedo: Z VESELJEM, IZVOLITE, VAŠE VELIČANSTVO ...

BARBARA: KDO TI JE PRIPOROČIL TO PUNCO?

ELIZABETA: se zmede: KOGA? PRIPOROČIL? KDO?

BARBARA: pokaže na Veroniko: TOLE.

ELIZABETA: izčrpno in vljudno: NJEN OČE, KAŠTELAN NA UTRJENEM STOLPU DESENICE, JO JE PRIPELJAL DA SE NAUČI PETI, VESTI, PRIKLANJATI ...

BARBARA: DA. DA SE NAUČI.

ELIZABETA: DA.

BARBARA: KDAJ, KJE, KAKO JO JE SPOZNAL GROF FRIDERIK?

ELIZABETA: NE VEM, KAJ BI NAJ TO POMENILO.

BARBARA: VEŠ.

ELIZABETA: NAJBRŽ JO JE ŽE KDAJ VIDEL ... VERONIKA JE

BARBARA: noče izgubljati časa, izvlekla je iz Veronike, kar je bilo treba, iz Elizabete se pa ne izplača karkoli vleči. ŠE DANES MI JO POŠLJI V DESENICE K OČETU.

ELIZABETA: KAKO NAJ OSTANEMO BREZ KOČIJAŽA.

BARBARA: POSLALA TI BOM ENEGA OD SVOJIH.

ELIZABETA: objame Veroniko: ONA JE MOJA NAJBOLJŠA SPLETIČNA!

BARBARA: TUDI JAZ SE ČEŠEM SAMA. Nenadoma vstane, zagleda košček traku na zavesi, potegne, uspe ji odpreti zaveso. Vsede se na posteljo. KJE STE JO KUPILI?

ELIZABETA: ji skuša pokazati posteljo: DALI SMO JO DELAT.

BARBARA: DOBRA POSTELJA.

ELIZABETA: se brez vzroka razburi: VERONIKE NE DAM. Gre in prisrčno objame Veroniko. EDINO BITJE JE, KI ME CENI IN KI JE PRIPRAVLJENO KAJ NAREDITI ZAME.

BARBARA: JAZ JE NE MOREM POSLATI DOMOV. LAHKO JO PA ZAŠIJEM V VREČO PA FLOK! V KAK STUDENEC. – RAZMISLITA, PUNČKI.

ELIZABETA in VERONIKA kar zacvilita. Hud jok in ganjeno objemanje med glasnimi pripombami in vzdihi.

VERONIKA: brzgne v jok, objame Elizabeto: VI STE MOJA DRUGA MATI. VI STE MI DRAŽJI OD MAME . . . VI STE . . .

ELIZABETA: SAMA SEM IZMED ŠEST DUCATOV SPLETIČEN IZBRALA PRAV VERONIKO, DA ME SPREMLJA NA TEM DOLGEM IN MUČNEM POTOVANJU . . .

BARBARA: NISI JE, NE. PAZI KOMU LAŽEŠ POD NOS.

ELIZABETA: OH! In res, to vse skupaj je tako žalostno, tako otožno, da mora Elizabeta še in še objemati Veroniko.

7. prizor

HERMAN in SIGISMUND vstopita skozi vrata.

SIGISMUND: v vladarskem plašču. Z žezlom in krono.

Trobente.

SIGISMUND: CERKEV UČI: NE UBIJAJ. TO JE TAKO ZELO NAROBE, DA JE PAČ PRAV ZARADI TEGA PRISKUTNA MLAJŠIM GENERACIJAM. TREBA JE REČI: UBIJ, A S PREMISLEKOM. SAMO ČE SE IZPLAČA.

HERMAN: MOŽ DEJANJ STE. OBČUDUJEM VAS, KER S TAKŠNIM POTRPLJENJEM IZ DNEVA V DAN IZ MESCA V MESEC ŽE DVE LETI PREVRAČATE BESEDE.

SIGISMUND: BESEDE PREVRAČAJO DEJANJA. HERMAN, TO MI NI VŠEČ, A TAKO JE. IZUČILO ME JE.

HERMAN: PREVEČ DOKTORJEV FILOZOFIJE.

SIGISMUND: ČLOVEK, KI SI NE UPA UBIJATI, ŽIVI V LAŽNI VERI, DA NI DEVETDESET ODSTOTKOV POČETIJ NA TEM LJUBEM SVETU SAMO ČISTO IN GOLO POBIJANJE. UBIJANJE NAŠIH BLIŽNJIH. TAK ČLOVEK NI DORASEL, NI NE ZA VOJAKA, NE ZA DIPLOMATA, NE ZA TRGOVCA, NE ZA DVORNEGA NORCA.

HERMAN: ZAKAJ BI NAJ RAČUNOVODJA BIL MORILEC?

SIGISMUND: GORJE, ČE SLUČAJNO NI. GORJE!

HERMAN: JAZ RAJE Z MEČEM.

SIGISMUND: ENI ŠNICLE, DRUGI ČEVAPČIČE. PO OKUSU.

HERMAN: O, PRI JEDI SEM IZBIRČEN.

SIGISMUND: SAMO DA NISI V POLITIKI, SAMO NE V POLITIKI. (Barbari) KRALJICI, PRIŠEL SEM PO VAS. SPREMITE ME V TURŠKO KOPEL, PRIPRAVITI SE MORAM ZA POLFINALE.

BARBARA: se mu prikloni, potem pa stopi k njemu, ga potegne pred posteljo in mu na skrivaj jezno zabrusi. PREDAVANJE BO O PRAVICAH NARODOV DO SAMOODLOČBE IN DO VRHOVNE OBLASTI. JAN HUS SE BO NAJBRŽ UDELEŽIL DEBATE.

SIGISMUND: KAJ MOREM. SEM ZA NAJŠIRŠE MNOŽICE. ZA TURNIRJE PA TUDI. KAKO NAJ KANDIDIRAM ZA CESARJA, ČE NE HODIM NA VITEŠKE TURNIRJE?

BARBARA: KDO VE, KAKO SE JE BORIL MOJ BRAT?

JOŠT: se prebije iz ozadja, poklekne na eno koleno. DVAKRAT JE ZMAGAL, VAŠE VELIČANSTVO.

BARBARA: DVAKRAT? S KAKŠNIM REZULTATOM –

JOŠT: PRVIČ 6:0, DUGIČ 3:1.

BARBARA: FANTASTIČNO, FRIDERIK, FANTASTIČNO.

III. dejanje

LEPA IMPERIJA

1. prizor

Pred zaveso.

Na zavesi so narisane kulise mesta.

FILIP in PRIMOŽ se sprehajata skozi ognjemet gotskih igrač za prebijanje. Hiške so nametane druga na

PRIMOŽ: KJE BI SE DALO KAJ POPIT?

FILIP: V VSAKI HIŠI JE GOSTILNA. V TEJLE TU, NA PRIMER, IMAŠ KAKŠNE ŠTIRI.

PRIMOŽ: KAJ PA ZA SPAT?

FILIP: V VSAKI ULCI JE PO PETDESET HOTELOV. NAJDEŠ ŠOP SLAME PA V PRVO VEŽO.

PRIMOŽ: Rad bi se naspal.

FILIP: TUDI DRUGI BI SE RADI. VSE JE ŽE VEČ LET ZABASANO. PO DESET LJUDI NA SOBO.

PRIMOŽ: KRASNO. KAJ PA ŽENSKE, SO KAJ LEPE?

FILIP: UVOZILI SO JIH IZ VSEGA SVETA. „A" S ČRTICO. ŽE ŠTIRI MESECE NE DOBIM NOBENE.

PRIMOŽ: DOBRO, STARI, ZAKAJ ME STRAŠIŠ? NE LAŽI TAKO NA SUHO.

FILIP: ŠE STARKE SE PRODAJAJO ZA VEČ, KOT BI TI ZMOGEL. DOBRE ROBE ŠE ZA KNEZE ZMANJKA.

PRIMOŽ: POVSOD VIDIM SAME STARČKE.

FILIP: RAVNO TI SO NAJVEČJI POTROŠNIKI.

PRIMOŽ: AMPAK JAZ BI SE RAD!

FILIP: KAR DAJ SE– TVOJA STVAR! – ŽIVJO! Mu pomaga in izgine. Trije stražarji z dolgimi sulicami v rokah in z ostrimi sabljami ob bokih.

Dve spletični.

Lepo dekle s črno masko. Dekle je tako razkošno, da ti zastane sapa, ne hodi, meče se skozi zrak in zdaj in zdaj jo bo razneslo. Primož bulji vanjo.

Stražar ga sune s poti.

DEKLE: se pripogne, kot da ponuja roko Primožu, roko ali pa svoje prelepe prsi, ki jih uhajajo iz dekolteja, nasmehne se, jej, kako se nasmehne, zasmeje se, joj, kako nežen smeh je to, ko hoče Primož prijeti ponujeno roko, dekle izgine v hišo s spletičnami in stražarji vred.

PRIMOŽ: NE, TO PA NI MOGOČE. nenavadno razburi. KAKO MORE BITI TAKO LEPA? Pa tuhta kar naprej. NASMEHNILA SE MI JE! Pa tuhta in tuhta. MOGOČE BO LE SPET PRIŠLA?

FILIP: se vrne in najde Primoža: DA, ŽE VIDIM, DA BOŠ TI DOKONČAL PROCESIJO. Pokaže, kaj ima v rokah. ŠTIRI URE VPITJA ZA TA DROBIŽ. ŠE NOŽA NE MOREM KUPITI, DA BI STARCA ZAKLAL.

PRIMOŽ: ZAKAJ TI JE VEDNO DO BEDASTIH ŠAL

FILIP: DO KRVI MI JE. Se začudi. KAJ DELAŠ TI TU? SE NE VEŠ KAM DATI? PA PRIDI Z MANO.

PRIMOŽ: KAKŠNO LEPOTICO SEM SREČAL?

FILIP: POHITI, DA NAMA NE RAZNESEJO SLAME.

PRIMOŽ: NE BI ŠEL. ČAKAM, MOGOČE SE ŠE PRIKAŽE. NASMEHNILA SE MI JE.

FILIP: KAJ SI DETE.

PRIMOŽ: KAJ MOREM. TAKO JE LEPA. TU STANUJE . .

FILIP: PA DVE SPLETIČNI IN STO STRAŽARJEV . . .

PRIMOŽ: SAMO TRIJE . . .

FILIP: ga prime za roko in vleče proč. TESLO. Z MANO, DOKLER ŠE IMAŠ GLAVO.

PRIMOŽ: GLAVO SEM IZGUBIL, TI POVEM . . .

FILIP: mu primaže strašno klofuto. POTEM TE NE BO NIČ BOLELO.

PRIMOŽ: ZAKAJ SI ME UDARIL? TI, SLIŠIŠ, ZAKAJ SI ME UDARIL?

FILIP: ZALJUBIL SI SE V NAJDRAŽJO KURBO V MESTU.

PRIMOŽ: MISLIŠ, NI ZA ŠTUDENTE?

FILIP: ZA KAKŠNEGA KRALJA ALI PAPEŽA NI.

PRIMOŽ: GREM JO VPRAŠAT.

FILIP: razpre dlan, v dlani ima kovanec. STAVIM KOVANEC, DA NE PRIDEŠ SKOZI VRATA.

PRIMOŽ: odkoraka.

FILIP: PRIŠEL. Potrka po novcu in ga vrže v zrak. CIFRA ALI MOŽ. ČE BO CIFRA, GA VRŽEM PROČ. ČE BO MOŽ, GA VTAKNEM V ŽEP. NJEMU GA TAKO ALI TAKO NE BOM MOGEL IZROČITI. Nenadoma, ko brska, po tleh, se nadve začudi. KAJ? Pobere kovanec. POSTAVIL SE JE POKONCI. SE PRAVI, FANT BO DOBIL IMPERIJO. Pa vrže kovanec še enkrat. ŠE ENKRAT! MOŽ! Pa vtakne kovanec v žep in odide.

Zavesa se zelo počasi dvigne.

2. prizor

Pri Lepi Imperiji.

Postelja z baldahinom je prav taka, kot jo poznamo. Vendar zdaj so stebri čisto drugačni, izrazito krem barve, in okrašeni s prelestnimi kipi, reliefi in rožami, zavese pa so temno rdeče z zaltimi cvetovi.

Stene so pokrite z gobleni.

Tla na debelo prekrita s tepihi. Tudi ogromna miza je prekrita s tepihom. Na mizi je neskončno število posod, skled s sadjem, vrči z vinom, zavese v ozadju preplavljajo s svojimi barvami kompletno prizorišče.

Po odru se podi več psov, to je zares veselega lajanja v izobilju! Pudli, jazbečarji, hrti in bernardinci, kako dobre volje so?

Za posteljo, tako da ga sploh nič ne vidimo, je čeber. V njem se kopa lepa Imperija. Voda pljuska.

Služabnice hite s čebri in vrči sem in tja.

Orkester dvajsetih oseb in zbor petdesetih dečkov – vse to se oglaša od nekod iz ozadja.

Služabnice hite s brisačami sem in tja.

Primož prikolovrati z leve na desno in psi ga prijazno ovohavajo, nekateri ga tudi poskusijo oblizati. Primož rine kar naravnost naprej, niti skriti se ne poskuša.

V tem nastopi dvajset vojakov.

Ko kaže, da bodo Primoža poteptali, se jim Primož skrije tako, da počepne nekam za mizo.

VOJAK: priteče: GOSPA, KURSKI NADŠKOF.

IMPERIJA: med pljuskanjem, komaj slišno: VRZITE GA VEN!

DRUGI VOJAK: priteče: GOSPA GROF . . .

INPERIJA: . . . : VEN . . .

TRETJI VOJAK: PAPEŽ IVAN!

IMPERIJA: NAJ PRIDE NOT. DOLŽAN MI JE ŠE.

Služabnice začno begati sem in tja. Ena med njimi ponovi njene besede.

IVAN: v popolnem oklepu, z dolgim širokim mečem, petdesetleten in lep vojščak, nadvse uglajen športen tip. IMPERIJA! DALI SO MI TRI DRŽAVE, RES MAJHNE, A KAR DOBRE IN ZGLEDA KAR TRPEŽNE.

IMPERIJA: KATERE?

IVAN: TOSKANA! PAVIJA! ZA TRETJO SEM PA POZABIL. POSLOVIT SEM SE PRIŠEL!

IMPERIJA: še vedno prav presunljivo šepeta: ŠE SLUŽBO TI BODO VZELI, ŠE PAPEŽ NE BOŠ VEČ! VEN!

IVAN: STO NAJEMNIKOV SEM TI PODARIL! PLAČANIH ZA TRI LETA VNAPREJ! KOMAJ MALO RABLJENIH! LE ŠTIRI TEDNE SEM JIH IMEL! SAMO ŠEST MALIH VOJN? Kriči. TAKO PA NE BOŠ GOVORILA Z MANO, PREKLETA KURBA, KONČNO SEM PA LE PAPEŽ!

IMPERIJA: TO JE DANES KDORKOLI!

IVAN: VSAJ IZ VODE ZLEZI – NAJ KAJ VIDIM, PREDEN GREM!

IMPERIJA: DVE BRISAČI – PA BRCO V RIT GOSPODU!

VOJAK: najde PRIMOŽA: TU JE ŠE NEKDO!

IMPERIJA: pride zavita v ogromno brisačo in s čepico, ki ji ščiti meter in pol visoko frizuro. KAR SKOZ OKEN Z NJIM!

SLUŽABNICA: NE! Še in še roti Imperijo. SPET SE BODO MUHE NABIRALE!

IMPERIJA: je pa to nerganje zlezlo že vrh glave, postane za hipec nekoliko prostaška PRAV ZATO! VZELA BOŠ VEDRO IN POČISTILA! ZA NAŠ POKLIC – HIGIENA NA PRVEM MESTU, MARŠ, SE BOŠ ŽE NAUČILA!

IVAN: ne ve točno, bi pri tej priči pobral šila in kopita ali pa bi se že malo ubadal z zapletenimi razmerami v Konstanci, poskuša se pomeniti z vojaki PRASCI! JAZ SEM VAS NAJEL! ZA NOVO LETO SEM VAM DAL TRINAJSTO PLAČO! IN DVOODSTOTNI DRAGINJSKI DODATEK? KAJ?

VOJAKI: ga vržejo ven.

VOJAKI: prinesejo Primoža do okna.

PRIMOŽ: NI TREBA! KAR SAM SKOČIM! Čudno ponižne geste, ki bi naj spominjale na klečanje, izvaja nekam proti Imperiji. ČE ME NE LJUBIŠ TI, ZAKAJ NAJ ŽIVIM NA TEM SVETU? LEPŠA SI OD ŽIVLJENJA! DRAGOCENEJŠA! VIDEL SEM TE, TO JE DOVOLJ! PUSTITE ME! PUSTITE SKOZI OKNO?

IMPERIJA: PUSTITE GA.

PRIMOŽ: ki so ga vojaki spustili, se prikloni še zadnjič Imperiji, pa skoči na okno.

IMPERIJA: NOREC! TO JE PETO NADSTROPJE!

SLUŽABNICA teče za IMPERIJO in drži brisačo, da ne pade z nje, oziroma, da se Imperija ne spotakne, ko se neskončno dolga brisača vleče za njo.

IMPERIJA: ustavi Primoža z lepim nasmehom, sramežljivo se spreneveda PA ME V RESNICI LJUBIŠ?

PRIMOŽ: CRKNIL BOM, TAKO SEM LAČEN TVOJE KOŽE.

IMPERIJA: KOLIKO BI PA KAJ PLAČAL? Pa stegne roko, kot da bi kdaj sprejemala drobiž.

PRIMOŽ: SEBE TI DAM. TVOJ SUŽENJ SEM. NAREDI Z MANO, KAR HOČEŠ.

SLUŽABNICA: prišepne Imperiji: NAJBRŽ NIMA KJE SPATI.

IMPERIJA: po kratkem premisleku izreče puhlico: STO VOJAKOV IMAM S SULICAMI IN SABLJAMI, ON PA MI REČE V OBRAZ, DA SEM ZANJ SAMO KOS LEPE KOŽE.

PRIMOŽ: KO PA MI JE!

IMPERIJA: razširi roke in služabnica komaj ulovi njeno brisačo. TO SE MU ZDI ŠE SPODOBNO!

SLUŽABNICA: Primožu: ČE BI STO LET JOKAL ZA NJO BI BILO ŠE PREMALO! ČE BI SI ZDRGNIL ROKE DO KOMOLCEV V PREŠTEVANJU CEKINOV – ZANJO BI BILO TO KOT NIČ!

IMPERIJA: SI ŽE KDAJ SLIŠAL ZA LJUBEZEN?

PRIMOŽ: VSEM JE NA JEZIKU.

IMPERIJA: PREDANOST?

Služabnice jo odpeljejo za oder in ji nataknejo srajco in jo začno oblačiti. Neverjetno, kakšno količino srajc, kril, kožuhovine, draguljev prinašajo z vseh strani in obesijo nanjo, ko si jo podajajo sem in tja po sobi in ko se ona zvija med prvim drugim in tretjim ogledalom, ki ji jih držijo spletične.

PONIŽNOST?

Kako lepo igrico igra Imperija. Kakšen slavospev ljubezni poje, pa prav ona.

OBOŽEVANJE? ŽENSKA BOŽANSTVO?

Zateče se tudi k ideološkemu govoru. PRIŠEL BO ČAS, KO ŽENSKA NE BO PREDMET! KO BO ČLOVEK, OSEBNOST! KO SEKS NE BO ROP, AMPAK MIROLJUBNOST SREČANJE NA PRIJATELJSKI RAVNI. – Potem doda še malo ironije UPAM, DA TO NE BO TAKO KMALU . . . Primoža fino nahruli. TI JE VSE TO ZNANO?

PRIMOŽ: poda nekoliko suhoparne pripombe na prelestno Imperijino izvajanje. JAZ ŠTUDIRAM FINANCE – NOBENE TEOLOGIJE. VAŠA KOŽA JE PLODNO POLJE. BOGAT GOZD. ALI ZLAT KAPITAL.

IMPERIJA: PRAVKAR MALO POPARFUMIRAM SVOJE ZLATO.

VOJAK: priteče skozi vrata: KOLNSKI NADŠKOF!

IMPERIJA: steče za posteljo, vrne se v razkošnem plašču. NAJ PRIDE. Primožu. MALI, KOT DA TE NI TUKAJ.

PRIMOŽ: je, tako se zdi, nekaj pričakoval.

NADŠKOF: prihaja naravnost izBalzacovih Okroglih povesti, zelo zelo okrogel je in učki se mu poučno svetijo. LEPA IMPERIJA! TALE KAMEN ZA VAS! Poda ji lep dragulj.

INPERIJA: OH! OMEDLELA BOM!

NADŠKOF: DVAINTRIDESET NADARBIN ME JE KOŠTAL!

IMPERIJA: VSE DOBIŠ POCENI, TAKO KOT MENE.

NADŠKOF: TRI TISOČ?

IMPERIJA: OH . . . zelo ljubko in deliktno VEDNO VSEM RAČUNAM ŠEST. NO, 5500 TEBI, KO SI STALNA STRANKA . . .

NADŠKOF: NAENKRAT ALI NA OBROKE?

IMPERIJA: ME HOČEŠ NA OBROKE . . .?

NADŠKOF: NE, PRI PRIČI. Že sega po njej in že gleda, kdo mu bo pomagal sleči obleko.

IMPERIJA: ČE DOVOLIŠ, TE NAJPREJ POVABIM NA VEČERJO . . .

NADŠKOF: ni zato: JEDEL SEM . . .

IMPERIJA: šepeta: SKROMNA MICENA PREDJED K GLAVNEMU OBROKU . . . tem boža svoje truplo, ki bi naj bilo servirano surovo in le deloma pogreto . . .

PRIMOŽ: gleda izpod postelje.

SLUŽABNICE: ga brž zakrijejo:

SLUBAŽNICA: Primožu: UH, PA RAVNO TA JE MORAL PRITI, ZADNJA DVA PODPOSTELJNIKA JE DAL UTOPITI!

IMPERIJA: se tudi za hip ozre k Primožu, ko opazi, da se je njegova glava zapletla med njena stotera krila. DALA TI BOM.

PRIMOŽ: je ves iz sebe od strahu: NE!

IMPERIJA: NISEM ŠE S ŠTUDENTOM MEDNARODNIH FINANC. UPAM, DA BOŠ ZNAL TO CENITI!

PRIMOŽ: nenadoma v istem stilu, kot njegov debeli tekmec: LEPA IMPERIJA . . .

IMPERIJA: ZAPOMNI SI, JAZ ZAUPAM MLADIM. NA MLADIH SVET STOJI!

SLUŽABNICA: KAJ BO, ČE BO IZČVEKAL? KAJ PA VAŠ MEDNARODNI RENOME?

PRIMOŽ: sikne: ZAKAJ SE IGRAŠ Z LASTNO GLAVO?

IMPERIJA LJUBICA, SAJ SPLOH NE GRE ZA GLAVO!

NADŠKOF je sedel za mizo.

SLUŽABNICE: prinašajo neskončno vrsto krožnikov in posod.

VOJAKI: se umikajo ob rob sobe.

SLUŽABNICE: odnašajo posode, ki so na mizi za okras.
In tudi cvetje.
PSI lajajo, ko vohajo hrano.
VOJAKI: nažejo pse.
KRALJ SIGISMUND in FRIDERIK primahedrata v sobo, zaletavata se v vojake, Friderik uščipne neko služabnico, JOŠT, ki ju spremlja, se vsede pri vratih na stol, ki mu ga ponudi ena izmed deklet.
VOJAK: teče povedat Imperiji, kdo prihaja . . . vendar SIGISMUND in FRIDERIK ga temeljito prehitita . . .
VOJAK: GOSPA IMPERIJA, PRIŠLA STA . . .
SIGISMUND: se je že prebil do mize.
FRIDERIK: pa ne zaostaja mnog za njim. Vendar on bi najraje zavil kar k Imperiji . . . k postelji mu sili oko . .
SIGISMUND: odrine stol od mize in si zaveže prtiček okoli vratu.
SLUŽABNICA: mu pomaga odložiti plašč.
FRIDERIK: pomaha z roko Imperiji, pa steče k mizi in začne zobati grozdje, vedno je imel slabe navade, tudi tu jih ima, požrešen je pravzaprav, kar neprestano bi se z nečim basal . . .
NADŠKOF: pozdravlja kralja in njegovega spremljevalca.
Nerodno mu je malo, nekam proč pogleda včasih, vendar nič ne kaže, da bi se hotel umakniti . . .
Nekajkrat naredi začuden obraz – KRALJ SIGISMUND mu uide čisto nehote, kot vzdih . . . Želo ga skrbi kaj bo zdaj.
IMPERIJA: pa nedolžno gleda vse tri – ki nekako ne vedo, kateri bi naj imel prednost in kako . . .
NADŠKOF: postane zaskrbljen, kaj neki bo zdaj z njegovim seksualnim doživljajem. LEPO IMPERIJO SEM ŽE DAL AKONTACIJO.
IMPERIJA: LAŽE.
SIGISMUND: O, TO PA NI LEPO.
FRIDERIK: bulji v Imperijo, kot da je čisto neumen.
NADŠKOF: pa se zateče k zvijači. KAR SEDITE, SEDITE, VEČERJAMO, DANES SEM MALCE UTRUJEN, PRAVKAR SEM SPOVEDAL SIENSKEGA NADŠKOFA – REVEŽ, KAKO GA JE POBRALO . . .
SLUŽABNICE: natakajo alkoholne pijače.
IMPERIJA: PSSST! PRI MIZI SE NE GOVORI! Požuga Nadškofu.
SIGISMUND: NADŠKOF SIENSKI? A TUDI ON PRIDE SEM? Se namrdne.
NADŠKOF: ČRNA KUGA.
SIGISMUND: skoči pokonci in žlica mu pade iz rok: PA – OD TAM PRIHAJATE . . .!
NADŠKOF: z licemernim obrazom: TOLIKŠNE BULE PO OBRAZU! Skuša se dotakniti Sigismunda in mu pokazati, kakšne rane ima Sienski nadškof. GNOJ SE CEDI KOT DRSKA. POK! POK! POKAJO MEHURJI IZ SOKRVICE . . .
IMPERIJI gre na kozlanje. Umakne se, nekaj služabnic jo podpre . . .
NADŠKOF: NISEM VEDEL, KJE NAJ GA POMAZILIM? JA KAKO, PROSIM VAS . . . NO, POTRUDIL SEM . . . PA NEKAJ PRIJAZNE TOLAŽBE . . . prime Sigismunda za roko . . .
SIGISMUND: FRIDERIK, PEJVA! gre k vratom. Friderik vstane, a mu ne sledi. Sigismund se obrne. BEŽIVA OD TU . . .! FRIDERIK! se še enkrat dvakrat obrne, zaleti se v vojaka, ki diha vanj, potem pa zbeži . . .
NADŠKOF: se kar topi v veselju, smeh ga obhaja, da zvijača uspeva . . . piha v Friderika, ki je ves bled, skuša ga prijeti za obe roki hkrati MASKO IZ GOBE NAPOLNIMO S KISOM, ROKAVICE NAMAŽEMO S KONJSKO SCALINO, GOBO POD NOS, DIHAMO SKOZI KLJUN IZ SMREKOVIH DEŠČIC . . .
FRIDERIK: ga nagruli: NE PLJUVAJTE VAME!
NADŠKOF: OH, OPROSTITE, OPROSTITE, NAZDRAVIVA LEPI IMPERIJI . . .
FRIDERIK: se obotavlja, pozorno opazuje Nadškofa, ki se drži zdaj na smeh, zdaj blazno tragično, zdaj žari, ker je nategnil Friderika, zdaj spet podvomi v svoj trik . . . NO, PA NASVIDENJE . . . Steče skozi vrata. Vojaki se mu umikajo.
NADŠKOF: objame Imperijo. SRCE MOJE! ZLATNIK MOJ! TO VIDIŠ, JE ZVITOST, MOJA BLAZINICA!
IMPERIJA: SMRDUH!
NADŠKOF: KAKO DUHOVITO!
IMPERIJA: KAR ZGINI DOMU CRKAVAT!
NADŠKOF: PA SAJ NI RES!
IMPERIJA: H KUŽNIM BOLNIKOM HODIŠ IN BOŽAŠ JIH!
NADŠKOF: BILA JE ŠALA!
IMPERIJA: ŠE HUJE, ČE POČNEŠ TO ZA ŠALO!
NADŠKOF: IZMISLIL SEM SI VSE SKUPAJ!
IMPERIJA: ŠE MENE SI IZMISLI.
NADŠKOF: NAGNAL SEM ONADVA VAMPEŽA. GOTOVO BI TE HOTELA DRUG ZA DRUGIM S POPUSTOM!
IMPERIJA: KAJ ŠE HOČEŠ? DA TE VRŽEM SKOZI OKNO? TI IZCEDEK!
NADŠKOF: MOJA AKONTACIJA!
IMPERIJA: TUKAJ!
VOJAKI zabrišejo NADŠKOFA skozi vrata.
IMPERIJA: ZAKAJ PA VAS IMAM, FANTJE . . . Steče k postelji in pokliče Primoža TI, IZPOD POSTELJE? Te besede pojčka jako jako simpatično . . .
PRIMOŽ pogleda izpod postelje in že poskuša zlesti na plan, ko pridrvi skozi vrata FRIDERIK, PA NARAVNOST K Imperiji.
IMPERIJA: GOSPOD GROF? AH! KAJ SE NIČ NE BOJITE KUGE?
PRIDERIK: NA VSE SEM SE ŽE NAVADIL.
IMPERIJA gleda proti postelji, Primož se ji je skril, pa spet Friderika, pa spet proti postelji . . .
FRIDERIK: DA, DAJMO HITRO, PUNČI, VIDIM, POSTELJA . . .
IMPERIJA: GLEJTE GA NO. KAJ STE DOMA TUDI TAKI?
FRIDERIK: HUJŠI. Jo hoče objeti in odpeljati k postelji.
IMPERIJA: ŽENO NAJBRŽ KAR V SPANJU, KAJ?
FRIDERIK: menca, ves živčen: NA TURNIR MORAM, BORBO IMAM V POLFINALU.
IMPERIJA: NA ŽENSKO KOT NA KONJA?

FRIDERIK: se zaleti vanjo: POBIL BOM VSAKOGAR, KI PRIDE!
IMPERIJA: KAKO LEPO!
FRIDERIK: VSAKOGAR, KI GA SKRIVAŠ POD POSTELJO!
IMPERIJA: ga ne vleče k postelji, ampak k mizi. POPIJ Z MANO TOLE ZLATO ČAŠO ZLATEGA VINA!
FRIDERIK: NE SMEM! KOBILA ZAVOHA PIJAČO!
IMPERIJA: pije, pije in mljaska z jezikom, tako ji je dobro in prijetno NE, ČE SAMO MALČEK POSKUSIŠ!
FRIDERIK: MISLIM – MOJA KOBILA – ČE SMRDIM PO VINU, PRI NJEJ SEM TAKOJ OB VSO AVTORITETO!
IMPERIJA: KAJ NISEM JAZ TVOJA KOBILA? se Imperija spreneveda.
FRIDERIK: SI, IMPERIJA, SEVEDA . . .
IMPERIJA: mu nastavi čašo na ustnice: SAMO DROBEN SRČKAN POŽIRČEK.
FRIDERIK: se zmede: RAJE BI . . . MINERALNE VODE NIMAŠ?
IMPERIJA: ga polije z vinom. Obrne se in že odhaja. DAJ RAJE KAR ŽENO!
FRIDERIK: KAJ TI NISEM VEDNO PLAČAL? KOLIKOR SI HOTELA?
IMPERIJA: NE UBOGAŠ ME!
FRIDERIK: POVEDAL SEM TI, KAKO JE!
IMPERIJA: BESEDA NI KONJ!
FRIDERIK: KAJ NI V TVOJEM STILU, DA SEM KRATEK IN JEDRNAT?
IMPERIJI: POJDI K SVOJI ŠESTRICI BARBARI. NJEJ JE VEČ DO SEKSA KOT DO LJUDI. LJUDJE SO JI SOLATA TAKO KOT TEBI. ONA NI IZBIRČNA!
FRIDERIK: nekoliko živčno, zaskrbljeno, malce bi se moral pravzaprav razjetiti, pa se sploh ne. ŠE S KRALJICO SE PRIMERJAŠ.
IMPERIJA: pa je spet čisto drugačnega mnenja, kdo da je ona in kakšen je njen pomen: NISEM KRALJICA, NE, ZATO NE MARAM ZLATA, HOČEM SUŽNJE!
FRIDERIK: DOBRO . . . Odhaja. Pa se obrne. STO NAJEMNIKOV IMAŠ, TI NISO DOSTI. Gre proti vratom, pa se spet obrne. VLADAJ! Pobere svoj plašč in zbudi viteza JOŠTA, ki je zaspal pri vratih, najbrž utrujen zaradi kakšnih krokarij. VSAKDO BI VLADAL, ODLOČAL, SODIL! VSAKDO HOČE NEKAJ PRIPOMNITI! Kriči. KAJ NI BOLJE, DA BI SE KAR Z MEČI? Steče proč, JOŠT za njim.
IMPERIJA: potegne za nogo Primoža izpod postelje. Želo gibčna in močna je. Kramlja z njim o seksu, medtem, ko se Primož pobira. MOREBITI SEM STAROMODNA, PA NE MOREM IZ SVOJE KOŽE. NEMCI SO VSI TAKI: NOGE NARAZEN, PA PIKA. ŠPANCI TE POVABIJO NA VEČERJO. FRANCOZOM SMRDIJO NOGE. NIZOZEMCI STRESAJO ŠALE, A SO HLADNI. JAPONCI SO ENOSTAVNI, PA TUDI NJIHOVE MOŽNOSTI SO MAJHNE. NAJRAJE IMAM GRKE. – VEŠ, MOJ POKLIC JE PREKLETO DOLGOČASEN, VEDNO ENO IN ISTO, ENO IN ISTO . . . Odloži nekaj kosov obleke in nakita, pa počasi leze v posteljo . . .
PRIMOŽ stopi k postelji, ne upa si pa odgrniti čipk in tančic . . .
IMPERIJA: HOTELA SEM VEČERJATI S TABO, PA MI JE ZMANJKALO APETITA . . . AH, PONUDITE MU KAJ . . .
SLUŽABNICA prinese na pladnju fazane in zajce v omaki.
DRUGA SLUŽABNICA prinese pecivo.
PRIMOŽ: NE, NE . . .
IMPERIJA ga ostro pogleda.
PRIMOŽ razume, da se mora okrepiti, baše se s kosi divjačine in s pecivom pod budnim nadzorstvom strašne Imperije, grižljaji se mu zatikajo v grlu.
IMPERIJA: ZAKAJ SI PRAVZAPRAV PRIŠEL V KONSTANCO?
PRIMOŽ: ima popolnoma polna usta, pa še z vinom se pravkar naliva: ARANŽIRAL BOM PROCESIJO, PRVI KRISTJANI . . . NERON . . . LEVI . . . GLADIATORJI IN DRESIRANI NOSOROGI . . .
IMPERIJA: nestrpno ZDAJ PA ZLEZI K MENI. POVEDAL MI BOŠ PRAVLJICO ZA LAHKO NOČ . . .
PRIMOŽ leze v posteljo.
IMPERIJA: ROKE SI OBRIŠI V ZAVESO!
PRIMOŽ skoči v posteljo.
SLUŽABNICA: se vmeša in odgrne zaveso, Imperiji, ki se počasi opušča: ZUNAJ ČAKAJO TRIJE KARDINALI, DVE VOJVODI IN ŠEST KNEZOV!
IMPERIJA: jako blazirano: AH, VSA MOČ SVETA JE V ŠKLEPETAJOČIH STARCIH. Potipa Primoža MLADO MESO . . .
SLUŽABNICA: prekine njeno pripombo, grozovito se razpištoli: MAMI STE OBLJUBILI, DA BOSTE VESTNI PRI DELU! NE FILOZOFIRAJTE VENDAR!
IMPERIJA: cinično in za poslovno žensko naravnost razsipno brezskrbno KAJ MORAM. MORAM SE MALO RAZGRETI.
PRIMOŽ: JUUUUUUUUUUUHHHUUUUUUUUUUUUUUUUU!
BARBARA: s skromnim spremstvom vztopi, zagrnjena je v svojo famozno kapuco. JE MOJ MOŽ TUKAJ?
SLUŽABNICA: MENDA JE ŽE ODŠEL.
BARBARA: Z IMPERIJO BI RADA POPILA SKODELICO ČAJA.
SLUŽABNICA: BOM POGLEDALA, SEDITE PROSIM . . . Odgrne malo zaveso na postelji z baldahinom.
BARBARA: A – PRAVKAR OBRATUJE?
SLUŽABNICA: diskretno pristopica nazaj h kraljici: MENI LAHKO NAROČITE, ČE JE KAJ VAŽNEGA . . .
BARBARA: NIČ TAKEGA. Zaupno. Potem ko se ozira okrog, kdo vse je prisoten in ali so dovolj daleč od njiju. VPRAŠALA BI LE, ČE MI POSODI SVOJIH STO MOŽ. VESTE? ČE BODO HUSA HOTELI SEŽGATI, BI GA MORDA KAZALO SPRAVITI IZ MESTA.
SLUŽABNICA: AMPAK S STO LJUDMI? IN TAKŠNIMI? TI BI SESEKLJALI VES KONCIL!
BARBARA: razumno: NAJ JAVI, KOLIKO BI JIH LAHKO UTRPELA. PETDESET? TRIDESET? OGLASILA SE BOM. S spremstvom vred odide.
IMPERIJA: pokuka izza zavese. KAJ BI TA ŽENSKA VSE NAREDILA! VSE SAMO ZA OBLAST!
SLUŽABNICA: pokaže Imperiji na posteljo: TO PA DOLGO TRAJA!
IMPERIJA: DA, REDEK PRIMER.
SLUŽABNICA: BOSTE POSODILI? VSEH STO?

IMPERIJA: SPODOBI SE, KAJNE? Ker je gola, ne more preveč pokukati izza zavese, Služabnica ji z gesto odsvetuje, naj ne posoja vojakov . . .

SLUŽABNICA: VOJAKOV SE NE POSOJA . . .

IMPERIJA: NEKAJ MORAM DATI NASE . . .

SLUŽABNICA: JAN HUS JE POKVARJEN. ČISTO NORE POGLEDE IMA NA SEKSUALNO REVOLUCIJO!

IMPERIJA: ČE JE BARBARA ZANJ, POTEM NAJBRŽ ŽE NE.

SLUŽABNICA: PROTI RAZVRATU JE, KORUPCIJI,PROTI RAZKOŠJU IN POTROŠNIŠTVU.

IMPERIJA: POTEM GA BODO TAKO ALI TAKO SEŽGALI. AH! AH! usloči se in zvali za zaveso. Odmor.

IV. dejanje

VERONIKA

1. prizor

V hotelu.
Elizabeta in Veronika sedita na robu postelje z baldahinom.
Elizabeta je v spalni srajci. Veronika ji je prinesla čaj.

ELIZABETA: ZAČELA SEM RAZMIŠLJATI, KAKO ŽIVLJENJE BEŽI. DA, DESET LET STAREGA SINA IMAM IN ZATO SEM V LETIH. KO ČLOVEKA OBIDEJO TE MISLI, JOJ, KAKO HITRO JE VSE MINILO. JOJ, MLADOST TI MOJA, KJE SI.

VERONIKA: ČE POMISLIM, KOT DA BI BILO VČERAJ. Pokaže z roko, kako majhna je bila. V RIBNIKU SMO OTROCI LOVILI ŽABE . . .

ELIZABETA: SLIŠALA SEM, DA ŽENSKE, KO ZAČNO PREMIŠLJEVATI: STARA BOM! GRDA! DEBELA! AH, TEGA NE SMEM JESTI! AH – PRIPRAVILA SI BOM MASKO ZA NA OBRAZ! – POSTANEJO STRASTNE. Skuša pokazati, kako je to, če je nekdo strasten. ONEGA JIM NI NIKOLI DOVOLJ!
Elizabeta pokima Veroniki.
Veronika pa prinese razbeljeno železo in Elizabeti navije lase.

VERONIKA: NAJBRŽ SO TO VSEENO SAMO PRAVLJICE.

ELIZABETA: PA JA DA SO PRAVLJICE. Začne šepetati Veroniki. BARBARA JE BAJE TAKA. ŠE V PESMIH GOVORIJO O NJEJ:
VESELA KRALJICA
IMA DOBREGA MOŽA.
IMELI BI TISOČ KRALJEV,
ČE VSAK BI BIL KRALJ, KI MU DA.

VERONIKA: postane zelo potrta: TAKO HUDO JI MORA BITI. VEDNO V SREDIŠČU VSEGA. VSE OČI OPRTE VANJO. NIKOLI NITI TRENUTKA SAMA ZASE. S TISTO MRZLO KRONO NA GLAVI . . . NE, KRALJICA GOTOVO NI TAKA . . .
Konji se ustavijo na tlaku.
Ropotanje po stopnicah.

ELIZABETA: KO PA JE STARA.

VERONIKA: TO PA NIKAKOR NI.

ELIZABETA: SI POTEM MOGOČE TI STARA? nenadoma prekine Veroniko, ki ji navija lase: DOSTI BO!

VERONIKA: REDKO KATERA SESTRA IMA TAKO NEŽNO RADA SVOJEGA BRATA.

ELIZABETA: ŽE VE, ZAKAJ.

VERONIKA: KAJ NAJ SI POMAGA Z NJIM?

ELIZABETA: OH, Z NJIM IMA VELIKE NAČRTE. ZAENKRAT NAJ ZMAGA NA TURNIRJU . . . ŠE MALO ME POMASIRAJ.

VERONIKA: zagrne zaveso na postelji. ČE KDO PRIDE. Zaslišimo tleskanje dlani ob kožo, ko masira Elizabeto.

ELIZABETA: KO BI IMELA KOŽO KOT TI.

VERONIKA: ROKE PREDSE. SPROSTITE SE. SAMO SPROSTITE SE.
Friderik in Jošt prikolovratita v sobo.
Jošt nosi Friderikovo čelado.

FRIDERIK: ODPRI MI SRAJCO.

JOŠT: RAZUMEM. Udari s petami ob tla.

FRIDERIK: PSSST. HITRO!

JOŠT: RAZUMEM. Spet udari s petami ob tla. Odpre Frideriku jopič in mu ga sleče. Pod jopičem ima Friderik železno srajco. Jošt razpira jermenčke.

FRIDERIK: KAJ PA DELAŠ?

JOŠT: NE BO ŠLO DRUGAČE! Izvleče klešče izza pasu in si pomaga še z njimi.

FRIDERIK: se vsede na stol.
JOŠT z intenzivnim štraufanjem razšraufa železno srajco. Potem odvije Frideriku tudi ostroge in sezuje škornje.

FRIDERIK: se hlastno zažene proti postelji, kriči na ves glas ELIZABETA! Po ogromni površini težke zavese išče trakec, najde ga, potegne zanj, zavesa se počasi razpre . . .
VERONIKA sedi na pernici.
FRIDERIK plane na posteljo in ne da bi pogledal predse, pograbi Veroniko in se zavali nanjo, zažre se vanjo . . .

VERONIKA: zakriči in se skuša dvigniti: GOSPOD FRIDERIK! NE!

FRIDERIK: jo še vedno objema: KAJ DELAŠ TU?

VERONIKA: VAŠA GOSPA JE ZASPALA.
FRIDERIK jo poljubi po vratu.

VERONIKA: POKRILA SEM JO!
FRIDERIK jo izpusti in ji pomigne naj gre.

VERONIKA: se panično skotali s postelje in zaleti v Jošta, ki stoji za posteljo. Zakriči. KAJ SE NASTAVLJAŠ? PROČ!

JOŠT: jo prime za roko, tisti hip, ko je Veronika že skoraj mimo: POČAKAJ. ČE TE BO GOSPA POTREBOVALA.

VERONIKA: ga skuša prepričati: NE, NE BO ME VEČ, NE.

JOŠT: jo pa kar zadrži: NE, NE BOM NOSIL KAHLE TAKO KOT ZADNJIČ.

FRIDERIK: počasi odgrne odejo – Elizabeta je zakopana med ogromnimi visokimi pernicami. Spi. Friderik jo dvigne v naročje, stisne jo k sebi in poljublja. To počne zelo zelo dolgo. Tudi boža jo, kjer pač nanese. Potem jo položi nazaj z glavo na blazino. Zleze s postelje, zamorjen: JOŠT!

JOŠT: priteče k postelji: TUKAJ SEM.

FRIDERIK: RES SPI.

JOŠT: DA, TAKO IZGLEDA.

FRIDERIK: MISLIL SEM, DA SE SAMO DELA.

VERONIKA: začuti sveto dolžnost, da se mora vmešavati: POVEDALA SEM VAM, RAVNOKAR JE ZASPALA. KOPALA SE JE, NAREDILA SEM JI VROČO FRIZURO, ČAKALA VAS JE . . .

FRIDERIK: PONAVADI BLEFIRA. PA ČE HODIŠ PO NJEJ, NE PRIZNA, DA NE SPI ZARES. TRMASTA JE, VSA ČAST.

Tišina.

Veronika bi rada nekaj rekla, pa si ne upa.

Jošt sproščeno gleda zdaj Elizabeto, zdaj Friderika, zdaj Veroniko.

FRIDERIK: ZUNAJ PA SE ŠE ZVEČERILO NI. Veroniki. PRINESI STOL.

VERONIKA prinese stol.

FRIDERIK: sede. Joštu potoži: RAMA ME DAJE.

JOŠT: IZREDNO LEPO STE PADLI. KOLOSALNO.

PRIDERIK: PREVEČ JE BILO, DA.

V daljavi trobente.

Strašno kričanje.

JOŠT: PET DVOBOJEV NA DAN. NORCI, KAJ HOČEJO OD ČLOVEKA?

FRIDERIK: FINALE! TROBENTE IGRAJO FINALE. Kar meče ga sem in tja. FINALE OB BAKLJAH.

JOŠT; Veroniki: MED SEDMIMI GRMADAMI, TO BI MORALI VIDETI, GOSPODIČNA. KAKŠNE PLASTIČNE BARVE!

VERONIKA: se oklene Friderika in ga milo, premilo prosi: LJUBI VAS. DOBRO VESTE, KAKO VAM VEDNO VSE ODPUSTI.

FRIDERIK: pa kriči brez smisla za pravo mero: ELIZABETA!

Veronika in Jošt se prestrašita.

FRIDERIK: besni: ELIZABETA!

VERONIKA: VIDITE, DA SPI.

FRIDERIK: DA, KOT SNEGULJČICA!

VERONIKA: NE!

FRIDERIK: jo obrne in se stisne k njej, kriči. LIZA, ČE SE NE ZBUDIŠ, TE BOM KAR V SPANJU! DA! Se obrne k Joštu.

SLECI MI HLAČE!

JOŠT poskuša opraviti zadano mu nalogo.

FRIDERIK: se intezivno ukvarja z Elizabeto: ŽE TISOČKRAT SEM TE, TI PA SI SANJALA IN SE SMEJALA KLOVNOM IZ SVOJIH SANJ. TVOJE TELO JE CVETELO DALEČ PROČ OD TEBE. OTOŽNO, A TOPLO IN SLADKO. Odneha z obdelavo Elizabete in se spet obrne k Joštu. ŠE HLAČ NE ZNAŠ SLEČI!

VERONIKA: se izdatno čustveno angažira, da bi dobila vpliv nad Friderikom. SRAM VAS JE LAHKO. ČLOVEK JE. NI SE JE MOGOČE POLASTITI KOT DRAGULJA ALI KOT OCVRTE JEGULJE. NI JE MOGOČE UPORABLJATI BREZ NJENE VOLJE IN NJENEGA VESELJA.

FRIDERIK: Veroniki: V SPANJU JE ŠE MEHKEJŠA. Friderik ji vse to razlaga tako zaupljivo in naivno, tako otročje, da Veronika sploh ne opazi, kako je te besede mečejo iz tira. NJEN MIR ME VZPODBUJA. JOJ, KAKO ME DRAŽI NJENA SVILENA NEPREMIČNOST. ZAVEROVANOST NJENE SAME V VREČO NJENE KOŽE. RAZPIRA SE KOT SONČNICA NA SONCU. VEŠ, VERONIKA, NEKAJ JE NAROBE MED NJENIM RAZUMOM IN NJENIM TELESOM.

VERONIKA: V VAS JE NEKAJ MOČNO NAROBE. Odločno. DOVOLITE, ZDAJ BOM ODŠLA.

FRIDERIK: nenadoma postane pozoren na Veroniko. Kot da bi ona, s svojim glasom in s svojimi mislimi, že ves čas animirala spečo Elizabeto. O. NE. NE BOŠ. MORAŠ VIDETI, KAJ SE BO ZGODILO.

VERONIKA: se ne znajde in samo vpije: NE! NE!

FRIDERIK: TIHO! Kaže na Elizabeto. ZGORAJ IZ ČISTE MATEMATIKE, SPODAJ IZ PREKUHANIH KUŠČARJEV. ŽIV HUDIČ. KER PA JE ZELO ZELO DOLGA – JE MORDA ENEGA DO DRUGEGA KONCA TE STRAŠNE KAČE . . .

JOŠT: USTAVITE SE ZA HIP. NE SPRAVIM VAM HLAČ ČEZ VELECENJENO RIT.

VERONIKA zbeži.

FRIDERIK: PUSTI HLAČE, PRIMI PUNCO!

JOŠT toliko, da še dohiti Veroniko, se vrže za njo, ji besno zvije roko, tako da Veronika pade na tla.

VERONIKA: NA POMOČ! MORILEC! NA POMOČ!

Hrup po hiši. Nekje se prižigajo svetilke.

JOŠT: PUNCA, VARČUJ Z IZRAZI. ZAKAJ KAR BLEKAŠ TO, KAR MISLIŠ?

FRIDERIK: kriči: ELIZABETA. JAHAL SEM PROTI PREKLETEMU ŠKOTU, KRIČAL SEM TVOJE IME, ELIZABETA! LJUBIL SEM TE, JOJ, KAKO SEM TE LJUBIL V TISTEM TRENUTKU – ROKA SE MI JE ZATRESLA ZARADI TEBE tuli ZARADI TEBE SEM IZLOČEN ŽE V POLFINALU! TAKO SEM TE PROSIL!

Neki ljudje pridejo po stopnicah. To so štiri postave v črnem.

Razvrste se, poskrijejo pravzaprav, za baldahinom.

VERONIKA: OBLJUBILA VAM JE ZA DANES ZVEČER . . .!

FRIDERIK: ČAKALA ME JE?
VERONIKA: ČAKALA VAS JE. VAM PA JE VEČ DO VINA, KOT DO LJUBEZNI!
FRIDERIK: URA JE SEDEM!
VERONIKA: ENAJST JE ODBILA!
FRIDERIK: strese Veroniko: PUNCA, NEKDO MED NAMA JE LAŽNIVEC!
VERONIKA: VI STE PADLI NA GLAVO S KONJA!
FRIDERIK: opazi eno izmed postav za baldahinom: KDO STE PA VI? MARŠ VEN! – JOŠT, ZBRCAJ JIH VEN!

3. prizor

BARBARA: aname črno kapuco: ZDRAV, FRIDERIK. Veroniki. TVOJO CULO SMO ŽE VZELI. Pokaže na svojega kočijaža. IZVOLI Z NJIM.
KOČIJAŽ pride in pograbi Veroniko.
FRIDERIK: KAR ROKE PROČ OD VERONIKE!
VERONIKA se otepa – za eno roko jo drži kočijaž, za drugo jo je pograbil Jošt.
BARBARA: NE LOMI GA DVAKRAT V ISTEM DNEVU! MALA VOHUNI ZA FRANKOPANE!
VERONIKA: NI RES!
KOČIJAŽ: V STISKALNICI BOŠ PREMIŠLJEVALA.
ELIZABETA: plane pokonci izmed pernic, nekaj blazin pade pri tem na tla: VERONIKE NE DAM! SAMA SEM JO PRIPELJALA S SABO! SAMA S SVOJO LASTNO GLAVO ODGOVARJAM ZANJO, FRIDERIK!
FRIDERIK: VIDIŠ, BARBARA, NE DA JE.
BARBARA: stopi k Frideriku, zelo prijateljsko: VSAK DAN LETIJO PUŠČICE VATE. TOLIKO JIH ODBIJEJO DRUGI, DA SPLOH NE SLUTIŠ, KDAJ LAHKO PRILETI TISTA USODNA. ENA SAMA NAPAKA, FRIDERIK, PA VERJEMI, DA CRKNE TVOJA KARIERA. IZUČILO ME JE ŽE. VIDIM NAPAKICE KOT IZRISANE!
FRIDERIK: prismuknjeno zeha: PUŠČICE, KI SE BLIŽAJO?
BARBARA: ALI DEKLETA . . .?
FRIDERIK: stopi k Elizabeti: TI MENI, JAZ TEBI.
ELIZABETA: NAŽENI TE MOŠKE IZ SPALNICE!
FRIDERIK: BAH! ZAKAJ TE TO MOTI? V ITALIJI JE PRAV TO MODERNO. VSE TELESNO JE LEPO, LJUBEZEN NAJLEPŠA. POČASI PRIHAJAJO V RENESANSO. Predlaga Elizabeti izredno kupčijo. JAZ TEBI ZRIHTAM VERONIKO, TI MENI DAŠ, VELJA?
ELIZABETA: z gnusom odbije ponudbo, drugače čisto realno – ČE JI DAŠ pokaže na Barbaro VERONIKO, PRISEGAM, TI NE NE DAM NIKOLI VEČ!
FRIDERIK: DOBRO. ODPELJI PUNCO, BARBARA.
ELIZABETA: HA! PRISEGLA SEM!
FRIDERIK: DOBRO, TE BOM PA BUDNO. VSI STE MI PRIČE! Pograbi Elizabeto in jo veže na posteljo, skoči nanjo . . .
ELIZABETA pa lop po njem, tolče ga, grize, v onemoglem besu mu skuša lepo krasno izkopati oči.
FRIDERIK: TAKO TE IMAM RAD! TAKO! TIGRICA! HIJENA! PSICA! AU! AU! AU! AU! AU! JOŠT! JOŠT!
JOŠT: NA POVELJE, VISOKOST!
FRIDERIK: MOJA VRETENCA! MOJ KRIŽ! Nekaj maha in hoče od Jošta nekaj posebnega. PRIDI NO, BOŠ DRŽAL MOJO ŽENO!
ELIZABETA: JOŠT, SAMO POSKUSI!
JOŠT: GOSPOD . . .!
BARBARA: FRIDERIK, PREVEČ SI SE GA NAŽRL. PUSTI JO, PA LEPO ZASPI.
FRIDERIK: hoče zlesti na Elizabeto, pa ne more: JOŠT, DVIGNI ME NAJNO! NE MOREM GOR! ČE SI ME SPRAVIL NA KONJA, ME ŠE NA ŽENO!
Barbara pomigne svojima človekoma.
Onadva planeta na Friderika.
FRIDERIK: JOŠT, TAKOJ POBIJ TE TRI TIPE!
JOŠT: izdere meč: A KAR TU?
FRIDERIK: PO ŽELJI. In se dalje ubada z Elizabeto.

4. prizor

JOŠT zabriše KOČIJAŽA skozi okno. Otožen krik. Kočijaž se s pokom raztrešči na tlaku kot zrela lubenica. Druga dva nič kaj prijazno izdereta meče.
JOŠT se začne mečevati.
BARBARA: pogleda skozi okno: ŠKODA, BIL JE PRAV DOBER KOČIJAŽ!
FRIDERIK vstane in stopi k zidu – z zidu sname hlebardo, ko zamahne, se onadva modro umakneta k vratom.
BARBARA: FRIDERIK, TI, TI, NE DELAJ VOJNE!
FRIDERIK: MISLIŠ, DA JIH SMEŠ SAMO TI? – JOŠT, VRŽI JO VEN!
JOŠT: onemi: NJIHOVO VELIČANSTVO . . .
BARBARA: VITEZ JOŠT, IZVOLITE, POIZKUSITE . . .
JOŠT: VIDITE, KAKO JE . . .
FRIDERIK: JOŠT, OBESIM TE KO PSA!
JOŠT: vdano in prijazno: KAKOR ŽELITE, VAŠA VISOKOST, KAKOR ŽELITE.
FRIDERIK: JOŠT, TAKOJ JO VRŽI VEN, ALI PA TE VRŽEN IZ SLUŽBE.
JOŠT: Barbari: BOLJE BO, DA GRESTE, VAŠE VELIČANSTVO . . .
BARBARA: se obrne in klofne Jošta: NE GREM! Prime ga za roko in mu skuša izruvati Veroniko. HEJ, PRASCI MOJI, NA POMOČ!
JOŠT: pa prehiti njena dva človeka, ki ju je Friderik s helebardo stisnil v kot. Jošt prime Barbaro in jo odnese do vrat in jo postavi ven. Onadva z meči, ki sta se umaknila pred njo, jo ujameta v roke. TAKO, PA JE.

5. prizor

FRIDERIK: DOBRO, JOŠT, KAJ SI MISLI, DA JE, ČE JE KRALJICA.

JOŠT: VI ŽE VESTE . . .
FRIDERIK: JUTRI SE JI BOMO OPRAVIČILI. BRAVO, JOŠT. VIDIM, DA BI JO TI ČETUDI SKOZI OKNO!
JOŠT: TRUDIM SE PO SVOJIH MOČEH, SAJ ME POZNATE.
ELIZABETA: šepetaje, dokaj ostro, Frideriku: TVOJ STIL MI NE UGAJA!
FRIDERIK: OH, NA SAMEM V SPALNICI, ZAKAJ PA NE? se vleže na hrbet v posteljo in bulji v strop baldahina . . .
VERONIKA . . . To besedo šepeta sam zase, sanja se mu o tem imenu . . .
VERONIKA: pa misli, da jo kliče: SEM ŽE TU. Smehlja se še in še. BREZ SKRBI, POMAGALA VAM BOM . . . TAKOLE . . . OBRNITE SE . . .
VERONIKA mu sleče srajco in ga začne masirati, najprej po prsnem košu, ker Friderik se ni obrnil, lepo mišico za mišico, potem ga pa skuša prevrniti, da bi mu premasirala še mišice na vratu in hrbtu . . .
FRIDERIK: SLECI SE.
VERONIKA: PSSSST – MISLIM, DA TO NE BI USTREZALO PRILIKI IN NAVADAM.
FRIDERIK: SEVEDA NE. PA KAR NIČ NE ČAKAJ.
VERONIKA: odločno: NE, GOSPOD FRIDERIK. TEGA NIKOLI NE BOM NAREDILA. Poskusi oditi nekam proč, prav trudi se, da bi ji to uspelo čim hitreje, medtem sreča Elizabeto, na pol zase, na pol pa njej brunda KRALJICA BARBARA, SAJ MI JE REKLA, KRALJICA BARBARA . . .
FRIDERIK: VERONIKA!
VERONIKA: NIKOLI!
FRIDERIK: JOŠT!
JOŠT: NA POVELJE, VISOKOST.
FRIDERIK: DVIGNI JO, PA SKOZI OKNO!
JOŠT pograbi Veroniko, ji zvije roke na hrbet in jo nese proti oknu.
ELIZABETA: zaskrbljeno sprašuje Friderika: KAJ MISLI RESNO?
FRIDERIK: ZAKAJ PA NE?
ELIZABETA zakriči. Morda bo celo omedlela. Ne, ne bo ji uspelo.
FRIDERIK: VEDNO ME PRIJETNO RAZBURI, KADAR LEPO DEKLE TREŠČI OB PLOČNIK.
VERONIKA: Z VESELJEM UMIRAM ČISTA, KOT ME JE MARI RODILA, GOSPODARICA, LJUBILA SEM VAS NAD VSE . . .
JOŠT se trudi, da bi spravil obroč Veronikinega krila skozi okno, okno je ozko, gotsko, obroč pa tako širok, da ga je treba kriviti . . .
FRIDERIK: POČAKAJ, JOŠT.
JOŠT: ga ne sliši: KLEŠČE BI RABIL. OPROSTITE, MI JIH LAHKO PODASTE? Uspe mu skriviti obroč v krilu. AH, NE BO TREBA . . .
FRIDERIK: NEKAJ ŠE MORAM NAROČITI!
JOŠT: MENI ALI NJEJ?
FRIDERIK: VEŠ KAJ JOŠT, VSEENO SEM MNENJA, DA JO BO TREBA PREJ ŠE POSILITI.
JOŠT: HVALA, JAZ JE RES NE BI.
FRIDERIK: JA, NEKDO JO BO PA MORAL. ČE NE TI, PA JAZ.
JOŠT: PO VAŠI ŽELJI.
ELIZABETA se zažene na posteljo in naravnost v Friderika. Friderik jo pa zabriše s postelje in potegne zaveso. Zavesa se zagrne. Friderik tuli od nekod izza zavese.
FRIDERIK: JOŠT, PODAJ MI JO!
ELIZABETA se je že zaletela v Jošta, ki prinaša Veroniko, po sobi sem in tja okrog baldahina, vendar, ko opazi njegova široka ramena in trdno odločnost, da se tudi fizično upre njenim poskusom, se ji roke pobesijo.
JOŠT ima obilne sitnosti z Veroniko, ki se besno brani s vsemi štirimi in tudi pljuva, lasa, grize, trešči . . .
ELIZABETA: VERONIKA, DAJ MU KAR SAMA.
VERONIKA: SAJ JE VAŠ MOŽ!
ELIZABETA: skrušeno: JAZ MU NE MOREM. PRI VSEJ LJUBEZNI, KI JO ČUTIM DO NJEGA. LEP JE, MOJ JE, PO SRCU JE DOBER. PA ŠE NAIVEN JE KOT OTROK. NEPREMIŠLJEN. Elizabeta se je pogreznila v svoje opisovanje. DAJ MU, VERONIKA, ČE TE HOČE. ŠE VEDNO JE BOLJE KOT UMRETI – VEDNO DOBI PRAV ČISTO VSE, KAR HOČE.
VERONIKA: precenjuje svojo veličino: RAJE UMREM ZA VAS!
ELIZABETA: zajoče: TI SI MOJA NAJBOLJŠA PRIJATELJICA!
FRIDERIK: izza zavese: ELIZABETA, NE JOČI. Nežno. NE PRENESEM TVOJIH SOLZ! pobesni. PREKLETA BARBARA, ZAKAJ TE JE ZBUDILA, PA SI SPALA VENDAR KOT ANGELČEK!
ELIZABETA: išče v zavesi luknjo, išče kakšno možnost, da bi se prebila do Friderika. VLEGLA SE BOM K TEBI, OBJELA TE BOM OKOLI VRATU . . .
FRIDERIK: za hip odrne zaveso, pomoli glavo ven: BOVA SPALA?
ELIZABETA: se prestraši: DA, ZASPALA BOVA . . .
FRIDERIK: V REDU.
ELIZABETA se že razveseli, upa, da je potolažila Friderika, da se bo lahko zdaj ona žrtvovala za svojo spletično. Zelo optimistično se smehlja Joštu in kima mu, naj že vendar spusti Veroniko, saj vidi, da sta se ona in Friderik že tako lepo zmenila . . .
Zavesa se odpre. Zagledamo Friderika, ki vleče za trakec, da se zavesi bolj in bolj razpirata.
ELIZABETA: PRIHAJAM K TEBI. LJUBI MOJ!
FRIDERIK: jo prezre: PREJ BI RAD ŠE NEKAJ OPRAVIL. JOŠT, VRŽI VERONIKO NOTER, PA OLUPI JO PREJ!
JOŠT trdo pograbi Veroniko, odpreji obleko, spretno jo strga z nje in vrže Veroniko mimo Elizabete v notranjost postelje.
FRIDERIK: jadro spušča težko rdečo zaveso. Friderik zatuli nekje notri: NAROČI MUZIKO!
JOŠT: MUZIKA!

6. prizor

Trije muzikanti previdno prikorakajo, se v zadregi priklonijo in začno igrati vsak na svoj inštrument.
Jošt stoji ob eni strani postelje z baldahinom in straži svojega gospodarja.

Elizabeta stoji ob drugem. Sede in se z rokami prime za kolena. Glavo spusti nanje. Gleda predse.
Čez čas pride Barbara z oboroženimi hlapci.

7. prizor

BARBARA: potrka Elizabeto po ramenu: JE ZASPAL?
ELIZABETA: DA. SLIŠIM, KAKO SMRČI.
BARBARA: PA VERONIKA?
ELIZABETA: plane v jok: NOTRI JO IMA!
JOŠT: ki je poslušal ob svojem stebru: MALA RES NI KOMPLICIRANA
BARBARA: PREPOZNI SMO.
ELIZABETA še bolj joka.
BARBARA: OSTANE MI SAMO ZADOŠČENJE, DA SEM ŽE VNAPREJ VEDELA, KAKO BO VSE MOČNO NAROBE.
ELIZABETA: VAŠE VELIČANSTVO, MOJA PREVZVIŠENA SVAKINJA . . . PROSIM VAS, ODPELJITE JO . . .
BARBARA: POZNAM SVOJEGA BRATA. SVOJE ŽENSKE NE DA NITI HUDIČU. LAHKO PA ODPELJEM VAS, ČE ŽELITE . . .
ELIZABETA: ZALJUBLJEN JE VAME, NE V NJO!
BARBARA: KAJ? MOJ BRATEC ZALJUBLJEN? – TO JE PREVEČ GROZOVITO. – MOJ BRATEC IMA ČUSTVA?
ELIZABETA: otožno: VELIKO LJUBEČE SRCE.
BARBARA: KONEC, TO JE ČISTI KONEC. UPAJMO LE, DA NI RES!
Pevci pojejo starinsko pesem o ljubezni. Mandoline.

V. dejanje

CIRKUS MAXIMUS

Prostor, ki ga imamo pred sabo, ni več tako neugleden, kot v prvem prizoru: grda dvorana je polepšana s rimskimi stebri in perspektivo naridana k vratom in preko vrat.
Primož tiči zdaj v bahavi, še več, razsipniški obleki, polnih zlatih niti in kožuhovine, z dragulji okoli vratu. Tudi zredil se je, kar v nekaj dneh.
Imperija, okrašena kot novoletna jelka, z obleko, ki prekriva pol scene, obdana z nekaj paži in z zamorci, ki jo pahljajo s palmovimi listi, obdana s tremi hrti in kupico vojakov, ki se ščeparijo kot pravi.

BOG: nastopi, svojo igro je že dokaj izpilil: LUČ! LUČ! zavpije zdaj že naravnost pretresljivo.
SONCE: slok fant v zlatih hlačah, zlatem suknjiču . . .!
POJEM TI HVALO . . .
KER SI ME PRIŽGAL . . .
PRIMOŽ: Bogu: PRI GARDEROBERKI DOBIŠ HLAČKE IZ LEOPARDJE KOŽE IN TRIZOB. IN MREŽO, NE, POZABI.
BOG: BOG NIMA ČELADE.
PRIMOŽ: IGRAL BOŠ KARPOFORJA, NAJSLAVNEJŠEGA RIMSKEGA GLADIATORJA.
BOG: MAJHNIH VLOG PA NE IGRAM! ZASEDLI SO ME . . .
PRIMOŽ: KARPOFOR JE TRENIRAL LEVE, DA SO POSILJEVALI MLADE KRISTJANKE.
IMPERIJA: NAUČIL JE NOSOFOGE, DA SO NEŽNO OBČEVALI S PETLETNIMI DEKLICAMI.
BOG: VES SVET USTVARIM V PETIH MINUTAH.
PRIMOŽ: TO JE TISTO.
IMPERIJA: DA, DA.
PRIMOŽ: V TEJ IGRI NI PRAVE VERJENOSTI. SONCE, LUNA, ZEMLJA, KOPNO, PTICE, RIBE, DREVESA, KAMELE . . . ŽIVALI SO ZATO, DA JIH POBIJEMO, DREVESA SO ZATO, DA JIH PODREMO. ALKEMIJA BO IZNAŠLA UMETNO ZLATO, KI BO HRANA IN SENCA NARODOM.
MORJE priteče in začne valovati. Silno valuje. Narejeno je iz treh žensk.
PRIMOŽ: IMPERIJA?
IMPERIJA: PROSIM, DRAGI?
PRIMOŽ: ji poljubi roko, v kolikor jo najde med dragulji in zlatom: KAKO DOLGOČASEN JE POGLED NA MORJE OB SPOMINIM NA PLAVANJE V TVOJI POSTELJI.
IMPERIJA: ga prijazno, vendar ostro pokara NIKOLI VEČ TEH IZRAZOV. V MENI DIHA SAMA ČISTA LJUBEZEN. SAMO DO LJUBEZNI MI JE.
ADAM, EVA, DREVO in KAČA.
PRIMOŽ: si ogleduje Adama: LJUDSTVU ZA VZOR POSTAVIŠ PRAOČETA GOLEGA SREDI DŽUNGEL. NE. Adamu: DOBIL BOŠ KRATEK ŠČIT IN MEČ. GALSKI BOREC BOŠ, NAPADEL BOŠ RIMSKEGA RIBIČA. Pokaže na Boga.
ADAM: si otrga figov list s trikoja. NE. ODHAJAM. SABLJAM SE NAJ Z BOGOM. VI, MLADENIČ, KAJ SI PA MISLITE? Tudi lasuljo odvrže.
PRIMOŽ skomigne z rameni.
IMPERIJA: ustavi ADAMA: TO JE IGRA.
ADAM: V VSAKEM DRAMATIČNEM PRIZORU JE DROBEC MORALNO–ETIČNIH VPRAŠANJ. Pogleda Imperijo. KURBA, ji reče prijazno in dobrohotno. Odide.
PRIMOŽ: razlaga nadaljevanje Evi: ŽIVAL, PA NAJ BO LEV ALI TIGER, NOSOROG ALI ŽIRAFA, SE BOJI ČLOVEKA. POŽRE GA V SAMOOBRAMBI! DA BI PA NA PRIMER LEV NEČISTOVAL Z ŽENSKO – TA MISEL MU JE STRAŠNA. NE, LEV ALI TIGER SE NE UPA POMISLITI NA NEKAJ TAKO . . . TAKO . . .
IMPERIJA: . . . PREFINJENEGA . . .
PRIMOŽ: PERVERZNEGA.
EVA: V JABOLKU JE LAHKO ČRV? Eva meša tekst

KAJ JE ŠE DRUGEGA V JABOLKU LAHKO?

PRIMOŽ: KARPOFOR!

BOG: zdaj KARPOFOR priteče opremljen z ribiško mrežo in trizobom, v hlačkah iz leopardje kože: IZVOLITE, PROSIM?

PRIMOŽ: pokaže nanj KARPOFOR SE JE DOLGA LETA BORIL V ARENI. KOT VENATOR ALI POBIJALEC ŽIVALI.

IMPERIJA: Z ZOBMI JE PREGRIZNIL GRLO VOLKU.

PRIMOŽ: S PESTJO JE RAZBIL GLAVO PANTERJU –

IMPERIJA: KRI BIKOV JE CURLJALA Z NJEGOVEGA MEČA.

PRIMOŽ: BORIL SE JE GRK V GRŠKIH FALANGAH. BORIL SE JE NA GOREČIH FENIČANSKIH LADJAH. TUDI NA TISTI, KI SO Z NJE VRGLI V VODO KROKODILOM STO EGIPTOVSKIH DEVIC!

IMPERIJA: KROKODILA DA JE ZNAL POTEGNITI IZ VODE IN MU RAZPARATI TREBUH.

PRIMOŽ: MEDTEM KO JE KROKODIL BRUHAL ROKE IN NOGE!

IMPERIJA: IN SO SE IZ NJEGOVEGA PREREZANEGA TREBUHA IZLEGALE GLAVE MLADIH SUŽNJIC KOT SLUZASTE IKRE.

KAČA – FILIP: jo igra, kot smo si zapomnili: STARA SI, GRDA SI, IMPERIJA. STARCI KI TE KUPUJEJO, TE NE SODIJO PO TVOJEM OBRAZU, AMPAK PO TVOJI CENI, KAJ NI DOBRO, DA SO TAKO POPUSTLJIVI? KAJ NI DOBRO, DA SI ŽELIJO SAMO MALO TVOJE DOBROTE? DOBROTE TVOJEGA MEHKEGA GOBASTEGA MESA?

IMPERIJA: KAJ HOČE ZDAJ ŠE TA PLAZILEC?

KAČA: ki še ima štiri noge, se postavi na zadnje noge: NE IZMIŠLJUJ SI MITOV O KRVI, KLANJU, ŽRTVAH. TEGA IMAMO PREVEČ. TEGA JE TOLIKO, DA V PREDSTAVI NIKOGAR VEČ NE BO VESELILO.

PRIMOŽ: FILIP, NE IZPLAČA SE.

KAČA (FILIP): LJUDSTVO SE BO DVIGNILO, SEŽGALO BO ČAROVNIKE – ALKIMISTE, Z GRAŠČAKI, S FARJI, S KURBAMI VRED.

PRIMOŽ: MISLIŠ NA VELIKI KMEČKI UPOR, KI GA IMAMO NA VZHODU? LJUDSTVO BO ZMAGALO.

IMPERIJA: AH!

PRIMOŽ: S SVOJIMI PIČLIMI TEHNIČNIMI SREDSTVI SEVEDA NE MOREM ZAGOTOVITI DIREKTNEGA PRENOSA.

KAČA (FILIP): PODPIRAŠ SENILNE PUJSE, KI SE VTAPLJAJO V LAŽEH IZ ZLATA IN GOTIKE.

PRIMOŽ: TUDI KAČE SO METALI V ARENO, DA TUDI KAČE. KAČA SE UGRIZNE V LASTNI REP IN JE PRISPODOBA ZEMELJSKE KROGLE, PRAV TAKO PA TUDI PRISPODOBA NAŠE V SEBI ZAKLJUČENE NOTRANJOSTI.

KAČA (FILIP): odvrže noge: SAM SE VGRIZNI V SVOJ REP!

IMPERIJA: ODHAJAŠ S PREDSTAVE? HOČEŠ SODELOVATI V POSILJEVANJU KRISTJANK?

KAČA (FILIP): PRI SEŽIGANJU JANA HUSA?

PRIMOŽ: VSAKDO SE BORI ZA SVOJ MODEL SVETA. Imperiji: PUSTI GA SRČECE. ZMAGA TISTI, KI IMA BOLJŠO PREDSTAVO. V STAREM RIMU . . .

KAČA (FILIP): V STAREM RIMU JE VELIKI VENATOR KARPOFOROS KRMIL LEVE LETA IN LETA S SUŽNJI, KI JIM JE POLOMIL UDE IN ZBIL ZOBE. ZVERI SO SE NAVADILE NA LJUDI, NA NJIHOV VOJN IN NA NJIHOV OKUS. SPOZNALE SO, DA LJUDJE NISO NIČ STRAŠNEGA . . .

IMPERIJA: TO NI TOČNO. LEVE IN TIGRE SO SESTRADALI, KO SO BILI LAČNI . . .

PRIMOŽ: NE, NE . . .! FILIP IMA PRAV! ZVER, TUDI SESTRADANA, NE BO NAPADLA ČLOVEKA. BOJI SE. STRAH PRED ČLOVEKOM, USTVARJALCEM NOVEGA VEKA, JE PREMOČNA.

IMPERIJA: PA BLAZNI VOLKOVI?

PRIMOŽ: V TROPIH, DRAGA MOJA, V GNEČI . . .

IMPERIJA: LAČEN LEV ME NE BI NASKOČIL . . .

PRIMOŽ: jo miri, ker gospa Imperija se je nadvse razburila. NO MOGOČE BI TE POJEDEL. A ČE BI BIL ŠE TAKO POTREBEN? POSILIL TE NE BI.

IMPERIJA: LEV POSILI LEVINJO, PANTER . . . ŽIRAFO . . . NE, SAJ ŽIRAFA JE ŽENA OD PANTERJA . . .

PRIMOŽ: KARPOFOROS JE SPARIL ZVERI Z LJUDMI.
Pantomima.
Nastopa lev in dekle.
Potem nosorog in dekle.

PRIMOŽ: KO SE JE ZVER NAŽRLA MEHKIH PLEČATIH LJUDI S POLOMLJENIMI UDI IN RAZBITIMI ZOBMI. KO SE JE TAKLE LEV LAHKO URE IN URE, DNEVE IN DNEVE IGRAL S ČLOVEKOM–RASTLINO IN SE CELO RAZJOKAL, ČE MU JE TAKLE ČLOVEK – MORSKA KUMARA POGINIL OD NJEGOVIH MAČJIH SEM PA TJA NEŽNOSTI . . .

KAČA (FILIP): POTEM SO NAJVEČJE HOTNICE STAREGA RIMA PRIHAJALE V KLETKO ODETE V SVEŽE LEVJE KOŽE.

PRIMOŽ: NE, SVEŽE KOŽE LEVINJ.

KAČA (FILIP): VONJ PO LEVINJI . . .

PRIMOŽ: S SOKOVI IZDESTILIRANIMI IZ LEVINJ SO BILE POMAZANE PO OBRAZU . . .

KAČA (FILIP): DLAKA SE JIM JE LEPILA NA BELA ZA LEVA DOLGOČASNA TELESA . . .

IMPERIJA: SO SE LEVI DALI PRESLEPITI?

PRIMOŽ: NA ZAČETKU NE. ČE PA SO BILI V KLETKI DESET LET IN VEČ . . .
Pantomima. Lev raztrga prvo, drugo, tretjo hotnico . . .
Po desetih letih pa je pripravljen in četrto najprej lepo poliže, potem pa, ker je že zelo senilen, opravi z njo spolni akt.

KAČA (FILIP): LEVE SO KRMILI S ŠPANSKIMI MUHAMI. KER POTENCA JIM JE V TOKU ŠOLANJA ZNATNO UPADLA!

IMPERIJA: POGLEJ KAČO. VSE VE. ZAKAJ PA NOČEŠ SODELOVATI, KAČA?

FILIP (KAČA): zleze iz svojega repa: PRELEVIL SE BOM. CIRKUSA MAXIMUSA NE PRENESEM. Imperiji: UKVARJAM SE S FINANCAMI IN SVETOVNO TRGOVINO.

IMPERIJA: LEPO. ŠKODA PA JE, DA ZANIČUJETE TEHNIKO. PRAKSO.

KAČA (FILIP): PET TISOČ UČENIH GLAV IZ VSEGA STAREGA SVETA NA KUPU ŠTIRI LETA IN KOLIKO ŠE? KDO ZASLUŽI PRI TEM? SE JE RAZVILA POLITIKA? ZNANOST? RAZVIL SE JE SAMO TURIZEM.

IMEPRIJA: MORAM REČI, DA SEM S SVOJO NOVO SEKSUALNO TEHNIKO ZASLUŽILA KAKIH DVANAJSTKRAT VEČ KOT VSI TRGOVCI V KONSTANCI.

FILIP (KAČA): VEČ KOT VSI HOTELIRJI IN PREVOZNIKI?

IMPERIJA: VEČ KOT VSA ŠTIRI LJUDSTVA ALI VSEH SEDEM LJUDSTEV, KI SO SE ZGRNILA SEM!

FILIP (KAČA): NO, JA, GOVORI LAHKO VSAKDO, KAR PAČ HOČE.

IMPERIJA: ČIGAVE SO NOVOUSTANOVLJENE BANKE V MESTU? SO TVOJE? SO HUSITKSE? SO CESARJEVE? SO CERKVENE? SO FRANCOSKE? NEMŠKE? ANGLEŠKE? MOJE SO.

FILIP (KAČA): PROSTITUCIJA JE OBRTNA DEJAVNOST, KER NE ZAHTEVA POSEBNO ZAPLETENIH OSNOVNIH SREDSTEV, JE MOČNO RAZŠIRJENA IN JAKO DONOSNA. KAPITAL SE IZREDNO HITRO OBRAČA.

IMPERIJA: DA . . . OBRAČANJE . . . TO JE POTREBNO.

FILIP (KAČA): DVE BANKI IMA TUDI CESARICA BARBARA.

IMPERIJA: se galantno prikloni: MOJA VZVIŠENA KONKURENCA. – ZDI SE MI DA BOSTE V MOJI SLUŽBI ŠE PRED KONCEM DANAŠNJE VAJE.

FILIP (KAČA): se prikloni: SPOLITIZIRAN SEKS VLADA SVETU. ČLOVEK SI NE KUJE VEČ SREČE. ŠMIRGLA JO S SAMIM SABO. PRI TEM SE VESELO POTROŠI. ZDRGNE SE KOT SIR NA STRGALU.

PRIMOŽ: DA NE BI PRIKAZOVALI GROZOT POTROŠNIŠTVA: ŽE DOVOLJ GROZNO JE, DA BOMO HUSITI POTROŠILI SVOJEGA DUHOVNEGA VODJA HUSA – NJEGOVA GRMADA BO ISKRA ZA VSTAJO IN KRIŽARSKO VOJNO – BOMO IGRALI IGRO O GLADIATORJIH . . . V STAREM RIMU NI BILO ŽIVLJENJE VREDNO POČENEGA GROŠA. LJUDJE SO BILI ENOSTAVNI: ŽELELI SO SI IZKLJUČNO SAMO KRUHA IN IGER, KRUHA IN IGER.

IMPERIJA: GLADEK PESEK V ARENI – DRAGOCENA KRZNA RAZTRGANA RAZPARANA V PESKU . . .

PRIMOŽ: UČINKOVIT GLADIATOR JE RAZSEKAL TUDI PET STO NEVEŠČIH NASPROTNIKOV – TAKOLE V ENEM POPOLDNEVU. KARPOFOR, tu se obrne k nekdanjemu bogu, mišičastemu fantu, ki ga asistent že ves čas na razne načine trenira in poučuje, kako naj vihti mrežo, kako naj lovi vanj bivše SONCE in kako naj vsi ostali mole pačee navzdol, tako da ga potem BOG, ki je prej ustvarjal svet, zdaj fino zakolje . . . JE POBIL V ENEM SAMEM VEČERU OB BAKLJAH TRIINTRIDESET NOSOROGOV . . . MED NJIMI ENEGA TAKEGA, KI JE ZNAL POSILJEVATI DEKLICE . . .
Nosorog priteče na oder in posili eno izmed nekdanjih RIB in potem še Evo, Evo po pomoti.

IMPERIJA: JE IZ TEGA NASTAL MIT O DEVICI IN SAMOROGU?

EVA: kriči: KAJ MOREM ADAM, RADA IMAM JABOLKA?
Nosorog jo z rogom potiska po odru in se – z ogromnim oklepom vred drgne po njej – NE TAKO! STRGAL SI ME! ZDAJ SEM NAGA.

PRIMOŽ: SPOZNA, DA JE NAGA . . .

EVA: V MUKAH BOM . . .

PRIMOŽ: NOBENA NI PREŽIVELA NITI LJUBEZNI Z DRESIRANIMI OSLI, KAJ ŠELE Z NOSOROGI.

IMPERIJA: povleče PRIMOŽA iz vsega tega kaosa: MOJI VOJAKI SO DOBRI IN POŠTENI FANTJE. ZAKAJ JIH KVARIŠ S TAKIM CINIZMOM?

PRIMOŽ: POŠLJI JIH DOMOV.

IMPERIJA: MOJE SPREMSTVO SO.

PRIMOŽ: POTEM VIDIJO ŠE VSE KAJ HUJŠEGA.

IMPERIJA: KAJ ČLOVEK NI IMEL NOBENE CENE?

PRIMOŽ: JE. IMEL JE ISTO CENO KOT SVEŽE MESO.

IMPERIJA: PA NJEGOVA VEŠČINA? UMETNOST LJUBLJENJA? UMETNOST BOJEVANJA?

PRIMORŽ: RIMLJANI SO IMELI MLINE NA VETER IN MLINE NA POGON Z OSLI. VRHUNEC NJIHOVE TEHNIKE. RIMLJANI SAMI, PREBIVALCI MESTA RIMA, NISO IMELI NOBENEGA DELA! ZAJEDALCE JE TEŽKO ZADOVOLJITI.

IMPERIJA: NEMOGOČE.

PRIMOŽ: SKORAJ NEMOGOČE. MILJONI SO UMIRALI ZA NJIHOVO BREZDELJE. ZA NJIHOV DOLGČAS.

IMPERIJA: KDOR ŽRE Z OČMI, JE VEDNO SESTRADAN! KDOR UBIJA Z BESEDAMI, KJE NAJ NAJDE DOVOLJ ŽIVIH BITIJ ZA SVOJE MASAKRE?

PRIMOŽ: KO SO VDRLI V RIMSKO CESARSTVO – KATEREGA DEDIČI SMO DANES MI – SVEŽI NARODI, KATERIH POTOMCI SMO, SO IMPOTENTNEŽE NAPIKOVALI NA SULICE KOT GROZDJE.
Pantomima. Karpofor lomi sužnjem noge in jih meče posameznim levom.
Druge leve spuščajo v arene, kjer jih Karpofor spušča na dekleta. Karpofor prigovarja levu.

KARPOFOR: KAJ SE JE BOJIŠ? POGLEJ! KOŽO IMA, KOŽO. TE TA KOŽA NE SPOMINJA NA AFRIKO? VONJ, MOJ LEVČEK, VONJ, NA KAJ TE SPOMINJA TA VONJ . . .
Gojo dekle, zavito v levjo kožo, se nastavlja ogromnemu levu, v strahu se trese . . .

DEKLE: ČLOVEK SEM . . . ČLOVEK . . .

PRIMOŽ: DOBRO, KRASEN STAVEK. ORIGINALNO. POSREČILO SE TI JE.

DEKLE: MOJE SRCE JE POLNO LJUBEZNI DO BLJIŽNJIH!
LEV skoči nanjo in zarjove, ko se pari z dekletom.

IMPERIJA: ZAKAJ LEV MIŽI?

PRIMOŽ: DA NE VIDI, KAKO GLOBOKO JE PADEL. POMISLI, S ČLOVEKINJO.

DIVJI MOŽ: ORANGUTAN nastopi: ME BOŠ POTREBOVAL V ARENI?
Maha s palico iz bršljana.

PRIMOŽ: PRAVZAPRAV NE VEM.

IMPERIJA: NE MOREMO BREZ DIVJEGA MOŽA ORANGUTANA. TA LIK JE PREVEČ PRILJUBLJEN . . .

PRIMOŽ: NA PLANO KLIČE, UPODABLJA, PONAZARJA – TEMNE SILE V ČLOVEKU. ŽIVALSKO DEMONSKO MOČNO STRAN ČLOVEKA. NE, NE POTREBUJEM GA. NARODI SO ZAČUTILI SVOJA SRCA, MLADI LJUDJE PA ORANGUTANE POD SVOJO KOŽO. VESOLJE JE V NAS. DA! ORANGUTAN JE BOG. Ploskne. MASKERKA! ZLATO RINKO V NOS! Ploskne. REKVIZITER! ZLATO

VERIGO. OPICE NA VERIGI BO RAZKAZOVAL . . . KOGA ŠE NISEM ZAPOSLIL? KATERI NOREC MI JE ŠE OSTAL IZ PREJŠNJE PREDSTAVE? ANGEL Z MEČEM. A – A. JAGENJČEK? A – A. KARPOFOROS, BIVŠI BOG. ZDAJ ŠEF DRESURE V GLADIATORSKI ŠOLI IN NEGOVALEC DIVJIH ŽIVALI. ORANGUTAN NAJ BO NJEGOVA MASKOTA. STREŽNIK. Pokliče Karpofora, prej boga, in mu to z burnimi kretnjami razlaga . . .

Medtem potekajo gladiatorske pantomime, pregnjanje raznih živali – vse to je narejeno s kaširanimi slaboumnimi maskami, silno primitivno, pantomime so skrajno nezrelo amatersko delo, saj je tudi jasno, ko pa Primož toliko čveka, z nastopajočimi se pa ne ubada . . . Tudi scenske spremembe – posipavanje peska, brisanje krvi z preživelih gladiatorjev, odvoz živalskih in človeških trupel s kavljem skozi stranska vrata pa na gnoj, ni za zameriti tudi galej, ki se rušijo v jezero s krokodili in muzikantov, ki jih polivajo z nafto in zažgejo, slikovito lajenje volkov, hijen, kruljenje nilskih konjev in muzika muzika k vsemu temu, Bach bo še najbolj primeren, zdi se mi.

IMPERIJA: LJUBI, ZAKAJ TOLIKO STRAHOTEN? ZAKAJ MORAŠ BITI NEOKUSEN?

PRIMOŽ: HOČEM POKAZATI LJUDEM, DA SMO VSEENO DOSEGLI PRECEJŠNJI NAPREDEK.

IMPERIJA: RES. ZA TA NAMEN SI PLAČAN. – JAZ PA BI RADA OD TEBE RESNICO. PRAVO LJUBEZEN. SOČUTJE . . .

PRIMOŽ: TE PROIZVODE DOBIŠ V VSAKI CERKVICI – VSAK DAN, NE LE ZA PRAZNIK – VELIKO CENEJE KOT TUKAJ.

IMPERIJA: se ga oklene, solze ji stopijo v oči. HOČEM TEBE. RADA TE IMAM. Zelo zelo nežno UBOGA VAŠKA DEKLICA SEM, NIKOLI ME NI NIHČE IMEL RAD.

PRIMOŽ: ČIGAV NAJ BOM, ČE NE TVOJ, KO IMAŠ STO NAJEMNIKOV? RAZPNI MOJA ČREVA PO PLOTU, VSAKDO V TEM MESTU JE TVOJ SUŽENJ, JAZ SEM TO RESNICO SAMO ŠE POSEBEJ SVEČANO DEKLAMIRAL TEBI OSEBNO se pripogne in ji poljubi nogo, ki ji jo vleče iz ogromnih dragocenih oblačil.

IMPERIJA: TISTO S ČREVI BO RES NAJBOLJŠA REŠITEV. TUDI TI NISI ČLOVEK. DRUGI SO ME KUPILI, TI SI SE MI PRODAL.

PRIMOŽ: pošteno prestrašen: SPOMNI SE NA NAJINE OBJEME. BESEDE SO SLAB VIDEZ RESNICE. Z BESEDAMI SE NI MOGOČE SPORAZUMETI.

IMPERIJA: DOTIKI SO JADRNICA NA MORJU. NEKAJ TRENUTKOV OSTANE BLEDA SLED. POTEM OSTANE RAVNA GLADINA. MORDA. TIHA. ALI POSUTA Z DROBNIMI SLADKIMI VALOVI.

PRIMOŽ: DOBRO IMPERIJA, KAJ SE SEKIRAŠ, ČE TO SAMA ŽE DOLGO PRAV DOBRO VEŠ?

Procesija poteka.

Predstava na enem izmed mestnih trgov.

PEVEC poje: BRATA QUINTUS IN JUNTUS BRUT
STA OBNOVILA PRASTAR OBIČAJ.
NA POGREBU GOSPODARJA
DVA SUŽNJA SE POBIJETA NAJ.

Vsi narede krog – tudi občinstvo – in ploskajo in pojejo.

TU POGLEJTE TA DVA MOŽA.
EDEN OBLEČEN JE V RIBIČA.
DRUGI JE GALEC, NAPADE GA.
STAVITE! DUŠA KATEREGA

S STARCEM BOGATIM BO V GROB ODŠLA,
V HADU MRZLEM MU SLUŽILA,
SLAVITE! DUŠA KATEREGA?
AH! GALEC POBIL JE RIBIČA!

LJUDJE: KAKŠNO PRESENEČENJE! – RIBIČ, TO JE RIMLJAN, NEDOLŽNI RIMLJAN, MREŽO IMA – MORAL BI ZMAGATI . . . MORAL! – MREŽA OBTEŽENA S SVINCEM . . . VENDAR . . .:

V tem nastopi novi par.

NAJPREJ PAROV TRIDESET.
POTLEJ PAROV ŠTIRI STO.
CELE VOJSKE NERON JE
NAGNAL PROT TISOČEM VOLKOV.

PESEK PIJE TOPLO KRI.
VESEL JE TISTI, KI ŽIVI.
ŽENSKI BIK POTRE KOSTI
V ŽIVIH STRAST ZAPLAMENI.

Pripeljejo Karpofora, ki je včasih igral Boga. Procesija se premika vedno naprej . . .

KARPOFOROS, ŽIV JUNAK
LEVE Z ROKO MEČE V ZRAK.
NOSOROGE NAUČI
MAJHNE PUNČKE LJUBITI.
POZNO JE STAROST DOŽIVEL.
VSAKO V RIMU JE IMEL,
KI NA VRSTO JE PRIŠLA
PO TEDNIH POLNIH ČAKANJA.

Dolga vrsta lepotic čaka Karpoforja, da se bo katere usmilil. On pa zmajuje z glavo, pusti se podkupiti, valja se v zlatnikih, lepotice ga kopljejo v mleku in rjovejo v zamaknjenosti, ko jih Karpofor po deset naenkrat zažene v stran, v smeti . . .

TISOČE JE POKONČAL
TAKO LJUDI, KAKOR ZVEZI.
ON JE VEDNO ŽIV OSTAL.
ČLOVEK JE, KDOR IMA PESTI.

Pojejo refren,

ČLOVEK JE, KDOR IMA PESTI,
KOGAR NE PRESTRAŠI KRI,
KOGAR NE PRESTRAŠI ZVER,
KI MU V LASTNEM SRCU SPI.
Pripeljejo Orangutana divjega moža.
ORANGUTAN DIVJI MOŽ.
ZASTONJ ZASTONJ SE OTEPAL BOŠ.
BOG PRAGOZDOV! NA TVOJO GLAVO
SE VSEDEL JE KARPOFOR S VSO SVOJO NEIZMERNO SLAVO!
Divji mož izpostavljen sukanju, praskanju, brcanju, brani se, a ne more z zlate verige.
Obroček v nosu ga žuli, kako naj strga verigo? Kako naj si raztrga nos?
ORANGUTAN SI STRGAL JE NOS.
ZLATO VERIGO JE RAZDROBIL.
KARPOFOR PA BIL MU JE KOS.
V SEBE GA JE NASELIL.
UJEL GA JE V MREŽO SVOJIH KOSTI.
ZVEZAL GA S SVOJIMI ŽILAMI.
NAPOJIL GA JE S SVOJO KRVJO.
KJE JE ZDAJ DIVJI DIVJI MOŽ?
Ljudje se vprašujejo:
KJE JE KARPOFOR?
ORANGUTAN IN KARPOFOR,
NOSILEC VRČA IN OPICA,
DRESER ŽIVALI IN ŽIVAL,
ZLATA KLETKA JE ČLOVEK POSTAL.

KLETKA SE ZIBLJE NA DREVESU.
TEGA LEPEGA SVETA.
ZUNAJ SO ZLATA JABOLKA,
DIVJI MOŽ SPI V TELESU

DIVJI MOŽ SPI V TELESU
IZ ZLATIH ŽIC SPREDENEGA
HOMUNKULA, ČLOVEKECA
UMETNO SKUPAJ ZVARJENEGA.
Medtem so se odigrali najrazličnejši prizori, ki smo jih videli že prej. Tudi nekaj napak se zgodi in nastopijo ptice in ribe iz prejšnje (prve slike). Tudi kopno se za hip prikaže, pa ga nosorog prežene.
Mimo privedejo stražarji Jana Husa, ki odzdravlja na levo in desno.
Imperija koraka mimo s svojimi vojaki in Primožem in Filipom,
Primož je bolj spredaj, Filip pa bolj zadaj.
Sigismund se prav tako pripelje mimo . . . z njim je Barbara. Smehlja se . . .
Friderik in Veronika pa sta pomešana med množico. Ko se množica razprši, ostaneta v ospredju, v neki ozki samotni ulici.

FRIDERIK: PREDSTAVA ME JE RAZSVETLILA.

VERONIKA: SVINJANJE NIKOMUR NIČ NE POVE.

FRIDERIK: pogleda Veroniko in ji govori z najnežnejšim in najprijetnejšim glasom: UBIL BOM SVOJO ŽENO ELIZABETO, ZAKLAL BOM TO FRIGIDNICO. POROČIL SE BOM S TABO, IMELA BOVA MNOGO LEPIH OTROK. GROFICA BOŠ. IN MOJA LJUBLJENA ŽENA.

VERONIKA: STLAČIL SI SE VAME KOT V NOV ŠKORENJ.

FRIDERIK: LJUBIM TE, NIMAŠ SRCA, ŽENSKA? PRVIČ V ŽIVLJENJU SEM NAŠEL NEKOGA, KI MI JE ZANJ VEČ KOT ZAME SVOJEGA. PRVIČ! PRVIČ! PRVIČ! SEM ZAGLEDAL POLEG SEBE ŽIVEGA POLNEGA ČLOVEKA! PRVIČ ZAČUTIL BITJE SRCA! TVOJEGA SRCA! PRVIČ ZAČUTIL POTREBO, DA NEKOMU POMAGAM IN NEKOMU NEKAJ DAM! IN TA NEKDO SI TI!

VERONIKA: NAJPREJ SI ME POSTAVIL PRED IZBIRO SKOZI OKNO ALI SKOZI POSTELJO. POTEM SI MI POMAGAL URESNIČITI IZBRANO! S PESTMI IN ZOBMI.

FRIDERIK: TO SEM ŽE DAVNO POZABIL. MENDA JA NE BOŠ TEGA POGREVALA? KAJ ME NI TO POSILSTVO SPAMETOVALO? SPREMENILO? ZBOLJŠALO?

VERONIKA: MENE NI PRAV NIČ SPREMENILO.

FRIDERIK: ZAKAJ MISLIŠ NASE?

VERONIKA: KO ČLOVEK NAJDE SAMEGA SEBE, SE IMA NA KAJ OPRETI. KO IMA OPORO, SE UPRE.

FRIDERIK: BARBARA. BARBARA PRAVI DO PIKE ISTO. LJUDJE SE UPIRAJO, KMETJE SE UPIRAJO, ŽENSKE SE UPIRAJO. NAJDEŠ ČLOVEKA, KI JE NAŠEL SAMEGA SEBE, OBGLAVIŠ GA, OBESIŠ GA, PA ŽE DESET DRUGIH NAJDE VSAK SAMEGA SEBE? JAZ PA NAJDEM SAMEGA SEBE, KAJ PA ZDAJ? ME BOŠ UBILA?

VERONIKA: NE, TI BOŠ UBIJAL. OBOJE JE PA ISTA FIGA.

FRIDERIK: ME IMAŠ VSAJ MALO RADA?

VERONIKA: TU TIČI ZAJEC. NADVSE TE IMAM RADA. Ga objame in se razjoče. LJUBI MOJ. In spet hlipa. NAJLEPŠI NAJMOČNEJŠI FANTIČ NA SVETU SI. TI SI PRAVI ZA MOJE SRCE!

FRIDERIK: TAKO SEM BIL SAM BREZ TEBE . . .

BARBARA: nastopi ogrnjena v črno kapuco. Ostane v ozadju. Natančno opazuje Veroniko in Friderika in jima prisluškuje: SAM BOŠ TUDI, KO BOŠ DOVOLIL, DA TE UTOPIMO . . .

FRIDERIK: ZAKAJ SI VEDNO DRUGAČE ODGOVARJAMO NA ISTA VPRAŠANJA? ZAKAJ SI PLAČUJEMO VSAK DAN Z DRUGAČNIMI ZLATNIKI IN Z DRUGAČNIMI POLJUBI?

BARBARA: ČE MENE MOJ MOŽ, KRALJ ZAPRE V UTRJEN STOLP – V VSEJ DEŽELI NI SRCA, KI BI VZTREPETALO.

VERONIKA: POZABILA SEM NA TISTO!
FRIDERIK: SAJ TO JE TISTO! JAZ PA SEM SE TISTEGA ZAČEL SPOMINJATI!
BARBARA: KO BO DOZOREL ZLOČIN. KO BO FRIDERIK IZDAJALEC. – KOLIKO SRC BO Z VERONIKO? – ČLOVEK JE OD NEKOD IZMED LJUDI.
VERONIKA: NAJBOLJE BO, DA SE RAZIDEVA IN POZABIVA DRUG NA DRUGEGA. BOLJE JE UBITI LJUBEZEN KOT . . .
FRIDERIK: RAVNO ZATO JE LJUBEZEN, KER JE NE MOREVA.
BARBARA: DAJTA NO MIR. Stopi k njima in ju potisne vsaksebi. BESEDE NE TOČIJO KRVI. VAMA JE JASNO, KAKŠNE SITNOSTI KUHATA?
FRIDERIK: obkriži Barbaro in spet objame Veroniko.
VERONIKA: O TEM BOVA MIDVA ODLOČILA, KRALJICA.
BARBARA: PO ŽELJI, PROSIM. PO ŽELJI. TUDI JANU HUSU SEM POVEDALA, KAKO BO PRIŠEL DO GRMADE. TUDI SEBI SEM POVEDALA, KAJ ME ČAKA – ZAPOR ZA DOLGA LETA. NE, NE BOJTA SE OTROKA, NE, BRATEC, KAR IGRAJTA SE – RADA POVEM KAR MISLIM, NEKO NAPAKO PA SMEM IMETI, KAJ MOGOČE NE?
FRIDERIK: JEZIKAŠ.
BARBARA: TOLIKO PRIHODNOSTI JE NARISANE V SEDANJOSTI, DA BI VČASIH RAJE BRALA PRIHODNJOST IZ ZVEZD.
FRIDERIK: ČLOVEKU RASE CENA.
VERONIKA: TUDI NJEGOVIM OSEBNIM VRLINAM IN SPOSOBNOSTIM.
FRIDERIK: ČLOVEK JE ZAGOSPODARIL ŽIVALI V SEBI, ZDAJ BO ZAVLADAL ŠE SVETU PREDMETOV. UKROTIL BO . . . UKROTIL BO NEBO IN ZEMLJO.
VERONIKA: SEBE BO UKROTIL IN UDOMAČIL.
BARBARA: POSLUŠALA STA PESEM. Posmehuje se jima.
Procesija je obkrožila mesto, eden njen del, že eno izmed slik, ki je nekje zatavala, spet nastopi na pol praznem trgu. Ljudje pa se zlivajo skupaj kot potočki v hudournik.
Na verigi vozijo gladiatorje in jih prodajajo.
Trgovec z gladiatorji začenja peti, gladiatorji mu pomagajo.

ČE BI RIMU ZAVLADAL RAD,
ČE STAR SI POLITIK ALI MLAD.
KUPI GLADIATORJA,
SVOJEMU MESTU POKLONI GA.

GLEJ TE MIŠICE, GLEJ TE KOSTI,
GLEJ TE UDE POLNE KRVI,
SLIKOVITE KRVI, KI TLA OKRASI,
TEBI PRVENSTVO PODELI.

KUPI LEVA, PANTERJA,
KUPI NOSOROGA!
NA MESTO TEBE TALE MOŽ UMRE
IN ŽIVAL NEVEDNA, UBOGA.

TI SI SVOBODEN, TOREJ KUPUJ!
KUPI GLADIATORJA!
TO JE STROJ, KI ZATE GARA!
KO NJEGOVA KRI TE ODREŠI ODKUPI ODRTGA OD UST POŽREŠNEGA SVETA!

Prodajalec gladiatorjev otipava, gladiatorji se otipavajo med sabo.

IZMISLI SI KAR HOČEŠ
IZ ALKEMIJE,
IZ BANČNIŠTVA, PRODAJANJA,
PA ČEPRAV FILOZOFIJE.

TI TI TI NIKDAR
NE MOREŠ BITI MRTEV!
ČE SI KUPIL GLADIATORJA
ON BO NAMESTO TEBE ZAOSTALA POTEPTANA RAZDEJANA ŽRTEV!

Ljudje, ki so na trgu, začnejo ploskati, po taktu, povzamejo pesem, ogenj od grmade udari preko streh . . . tema se kosa s plamenom, nekaj časa traja ta prseči spopad . . . nekateri gladiatorji-statisti, naveličani predstave, mečejo papirnate meče in oklepe v jarek in beže domov.
Friderik in Veronika plešeta.
Barbara si izbere krasnega gladiatorja, otipa mu mišice, kdo je ta gladiator? Oh, to je Karpofor, ki je nekoč igral boga,
BARBARA: S TABO BI SE DALO KAJ NAREDITI, FANT. LAHKO BI SLUŽIL KAKŠNEMU NAMENU.
KARPOFOR (BOG): IGRALEC SEM, GOSPA.
BARBARA: TO JE REKLA TUDI TENIS ŽOGCA.
KARPOFOR (BOG): TENIS–ŽOGCA, VAM TAKO PRAVIJO?
BARBARA: SE NE UPAŠ NA ULICI?
KARPOFOR (BOG): ZAKAJ NE, ČE SI UPATE VI? SAMO POHITIVA, KJER BO VSAK ČAS TEMA.
Ljudje so ponoreli od veselja. Pesmi. Ognja. Turizma. Vojn. Besed. Kongresov. Prihodnosti. Kostumov. In gledaliških predstav.

Konec.

VERONIKA: POZABILA SEM NA TISTO!
FRIDERIK: KAJ TO JE, DA JAZ PA SEM SE VESELEGA ZAČEL BOJATI!
BARBARA: KO SO DOZOREL ZLOČIN. KO BO FRIDERIK IZDAJALEC ... KOLIKO SRC BO Z VERONIKO?
ČLOVEK JE OD NEKOD IZMED LJUDI.
VERONIKA: NAJBOLJE BO, DA SE RAZIDEVA IN POZABIVA DRUG NA DRUGEGA. BOLJE JE UBITI LJUBEZEN KOT ...
FRIDERIK: RAVNO ZATO JE LJUBEZEN, KER JE NE MOREVA.
BARBARA: DAJTA NO MIR. Stopi k njima in ju potisne vsaksebi. BESEDO MI TUDUO KRVI S AMALE JASNO, KAKŠNE SITNOSTI KUHATA?
FRIDERIK: obkriži Barbaro in spet objame Veroniko.
VERONIKA: O TEM BOVA MIDVA ODLOČILA, KRALJICA.
BARBARA: PO ŽELJI, PROSIM. PO ŽELJI. TUDI JANU HUSU SEM POVEDALA, KAKO BO PRIŠEL DO GRMADE. TUDI SEBI SEM POVEDALA, KAJ ME ČAKA – ZAKOR ZA DOLGO LETA. NE, NE BOJTA SE OTROKA, NE, BRATEC, KAR IGRAJTA SE – RADA BOVEM KAR MISLIM. NEGO NAJAKO PA SMEM IMETI, KAJ MOGOČE NE?
FRIDERIK: JEZIKAŠ.
BARBARA: TOLIKO PRIHODNOSTI JE NARISANE V SEDANJOSTI, DA BI VČASIH RADA BRALA PRIHODNJOST IZ ZVEZD.
FRIDERIK: ČLOVEKU RASE CENA.
VERONIKA: TUDI NJEGOVIM OSEBNIM VRLINAM IN SLABOSTIM.
FRIDERIK: ČLOVEK JE ZAGOSPODARIL ŽIVALI V SEBI. ZDAJ BO ZAVLADAL ŠE SVETU PREDMETOV. UKROTIL BO ... UKROTIL BO NEBO IN ZEMLJO.
VERONIKA: SEBE BO UKROTIL IN UDOMAČIL.
BARBARA: POSLUŠALA STA PESEM. Poslušajta ... mimo.
Procesija je obkrožila mesto. Ob [illegible] je nekje zatrvala spet naslonjena na pozidje praznem trgu. Ljudje [illegible]
Na vozu [illegible]
Trgovec z [illegible]
ČE BI MISLIL ZASLUŽIL RAD,
ČE STAR SI POLITIL ALI NAD,
KUPI GLADIATORJA,
SVOJEMU [illegible]

GLEJTE MENE, GLEJTE KOSTI,
GLEJTE ZOBE POLNE KEVE,
[illegible]
[illegible]

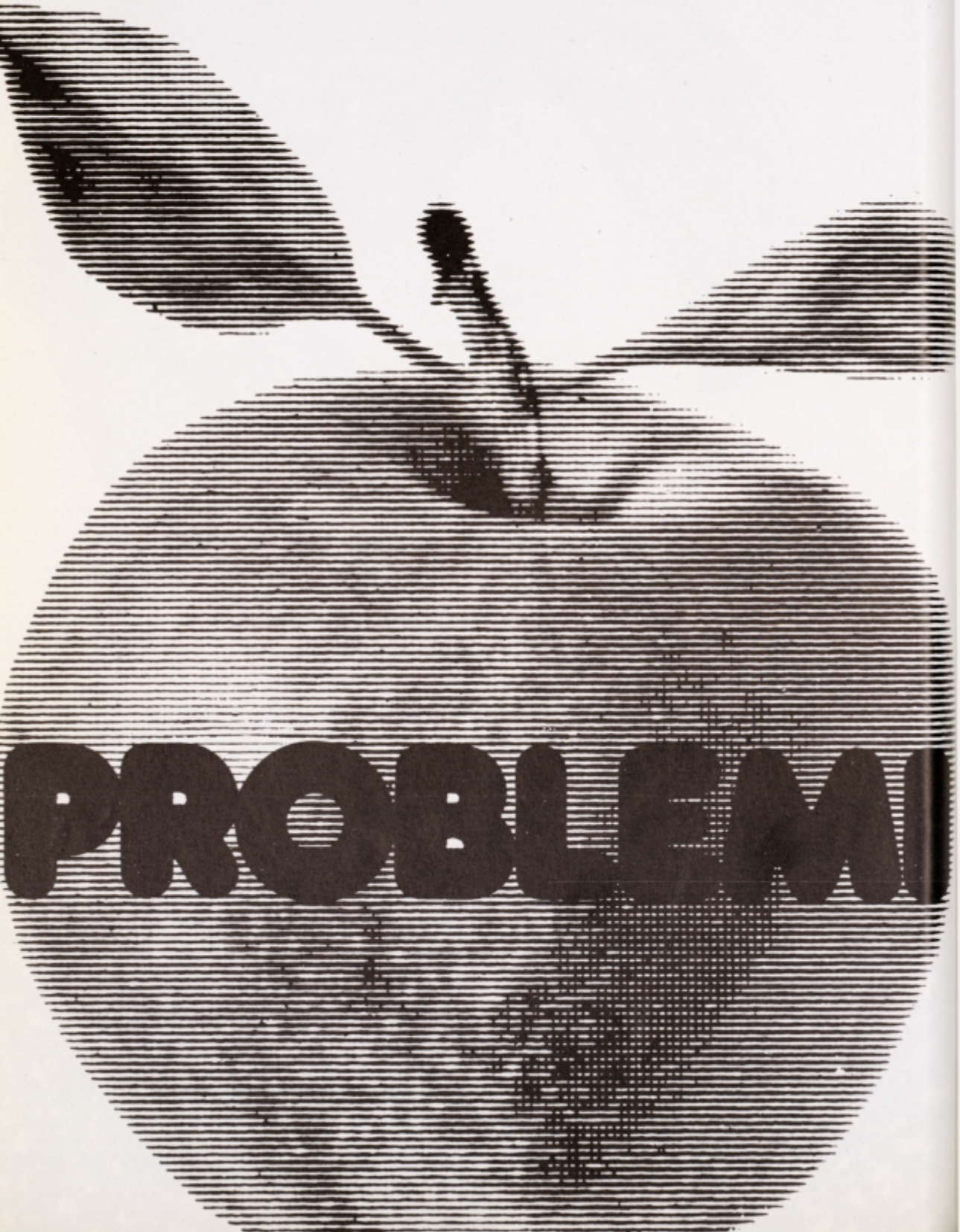
KUPITE ZA PANTERJE,
KUPI NOSOROGA!
NA MESTO TEBE TALE BOŽ UMRV,
DA ŽIVAL NE VENA, UBOGA.

O SI SVOBODEN, FOREJ KUPIL
KUPIL GLADIATORJA!
TO JE STROŠEK, KI ZATE GARA!
KO NJEGOVA KRI ZA ODRESTODNJE OBRTNIKA JE UST POZRŠEBA SVETA!
Prodajalec gladiatorjev [illegible]
ČRPEL SI KAR HOČEŠ
IZ ALKEMIJE,
IZ BANČNIŠTVA, PRODAJANJA
PA CELO IZ FILOZOFIJE.

O TI NEKDAJ
ZA KURBE BITI MRTEV!
ČE TI KUPIL GLADIATORJA
ON BO NAMESTO TEBE ZAOSTALA POŽRTIJA NA RAZDELJANA ŽRTEV!
Ljudje, ki so na trgu, začnejo ploskati, [illegible] ... streh ... tema se kosa s plamenom, [illegible] naveličani predstave, mečejo papirnate [illegible]
Friderik in Veronika plešeta.
Barbara si izbere krasnega gladiatorja, [illegible] nekoč igral boga.
BARBARA: S TABO BOM TALO KAJ NARDILA, TAM [illegible]
KARPOFOR (BOG): IGRALEC SEM, GOSPA.
BARBARA: TO JE REKLA TUDI TENIS ŽOGICA.
KARPOFOR (BOG): TENIS–ŽOGICA, VAM TALO PRAV JO?
BARBARA: SE NE UPAS NA ULICI?
KARPOFOR (BOG): ZAKAJ NE, ČE SI UPATE VI? ČAKO POČITNIVA. [illegible]
Ljudje so [illegible] od veselja [illegible]. Oglas. Turizem. Vojni Dosc. Kongresov. Prilodnosti. Kostumovni gledaliških predstav.

Konec.

PROBLEM

Mojca Kreft

IGRA, KI JE NI

Osebe:

Ženska (Ž) – Agata
Moški (M) – Filip

Ž: . . . Kje si . . . kako živiš?
M: Kako pa lahko, na stara leta? Takole posedam, pa berem časopise . . . pa vidim tudi že bolj slabo . . . Vsako leto bi rabil nova očala . . .
Ž: Kje stanuješ?
M: Na Taboru . . . v domu upokojencev . . v sedmo nadstropje so me dali . . . če bi moral hodit peš, srce ne bi več bilo . . .
Ž: . . . dom onemoglih torej . . . hm . . jaz bom tudi skoraj na Bokalcah . . .
M: Pa ti?
Ž: Še vedno tam . . . v starem stanovanju nad kavarno . . . Evropo . . . nikoli ni miru . . .
M: Kaj hočeš, danes ljudje manj delajo, pa imajo več denarja . . . mi smo šli v kavarno samo ob nedeljah . . . no ja, nekateri že . . . pa kulturniki so se zbirali v Evropi . . . se spomniš?
Ž: O, ja . . . sama znana imena . . . nekaterih ni več . . . pa v Zvezdi pa Sokol, pa Kolovrat . . . Ej, če se spomnim tam za Ljubljanico je bilo . . .
M: Ja, . . . delali so pa, delali . . . zdaj pa poglej to mularijo . . . Imaš koga?
Ž: Ja, sina, . . . pa tri vnuke . . .
M: . . . lepo, samo, da nisi sam . . .
Ž: Ja. Hudo je na stara leta biti sam . . . vidiš, to pletem za najmlajšega . . . leto pa pol ima . . . Pa ti?
M: Sam sem . . . Vse sem preživel . . . Ženo in hčer.
Ž: Kaj si imel otroka?
M: Ja, hčer Agato . . . Vsaj nekaj sem naredil v življenju . . .
Ž: Hm . . otroka . . . Pa nisem nikoli verjela, da ga boš . . .
M: Veš, tako lepo je imeti živega otroka . . . ne punčke iz cunj . . .
Ž: . . . ja . . . Kam se je odkotalila? Volna je draga . . .
Ž: Kako pa je tam?
M: A v domu upokojencev?
Ž: Tam ja.
M: Slabo . . . Zdi se mi, da me nihče ne mara . . . Brez moči sem, da bi se upiral . . .
Ž: Najbrž se ti to res samo zdi.
M: Ne, ne . . . saj vidiš, kako je danes . . . delati ne morem . . . vsake usluge tudi ne morem plačevati . . . nimam iz česa . . . tole avgustovsko sonce pa kar greje, kaj?
Ž: Ja. Kaj pa penzija?
M: Sto. Toliko, da plačam vsakega prvega dom, pa da imam za tobak . . . pa . . .
Ž: Je že tako. Jaz imam vsaj sina, pa vnuke . . . penzije pa ravno toliko kot ti . . .
M: In celo življenje smo delali!
Ž: . . . no ja, delam še lahko . . . kuham . . . pa malo pospravim . . . pa takole na sprehod grem . . . V Tivoliju zmeraj koga srečam . . . ampak od kar mi je umrl mož, nimam niti kam na obisk . . .
M; Katerega leta pa si se poročila?
Ž: Če ne bi šla narazen, bi imela pred petimi leti srebrno poroko . . . maja.
M: Potem si se pa zelo pozno . . .
Ž: Pozno, ja . . . In ti? Kakšno ženo si imel?
M: Lepo . . . dobro . . . samo kaj, ko je tako zgodaj umrla . . . in še tako mlada je bila . . . devetnajst let mlajša . . . 11 septembra bo obletnica . . . Ti prekleti tobak, še tega ne vidim brez očal . . .
Ž: Tako se nam gode . . . vedno prepozno, nikoli pravočasno . . .
M: Pa toliko časa smo imeli . . .. in iz vsega tega nič pametnega . . .
Ž: . . . igrali smo se z urami in dnevi . . . potem pa skoraj zamudili zadnji vlak . . . Mi lahko primeš štreno . . . saj ne bom zvila cele . . .
M: . . . ja, pa z leti smo se tudi igrali . . . jaz sem zamudil . . . zato pa je zdaj tako . . . no, poleti še gre, poleti . . .
Ž: . . . na stara leta . . . ej . . . pa takole sanjariti . . . pravijo, da ne bo več hudih zim . . .
M: . . . . ko si že z eno nogo v grobu . . . kaj bi s časom . . .
Ž: . . . moj bog . . . pazi, zaboj je prašen, ne bi rada, da se pletenje umaže . . .
M: . . . ja, ja . . . je že tako . . . ko bi takrat vedel . . . saj ni vredno . . . ah, ko bi vsaj hči še živela . . .

Ž: Hvala. Tvoja roka je še vedno tako mehka . . .
M: . . . in tvoja tako topla . . . vidiš, en spomin je le ostal . . .
Ž: . . . ja, otroka . . . moj sin . . . pa tvoja hči.
M: . . . spomin nanjo . . . na mrtvega otroka . . .
Ž: . . . . lahko bi bil dedek . . . in ponosen bi bil na vnučke . . . pa pipo bi kadil . . .
M: . . . ja, pa učil bi jih . . . pa pravljice pripovedoval: „Nekoč je živel princ . . .“
Ž: Ne, tega pa najbrž ne bi . . . saj nisi nikoli znal pripovedovati pravljice . . . ne riši s palico po tleh, prah dvigaš . . .
M: Babica, ti presneta babica! Ti jih pa

znaš, kaj? Tisto o Rdeči Kapici . . .

Ž: . . . in zraven bi tako pomembno kadil . . .

M: ti pa bi jih vzgajala, da si ne bi upali pogledati ne na levo, ne na desno . . .

Ž: . . . mogoče . . . ampak ko sem dobila Fedorjeve, sem bila že prestara . . .

M: . . . ne,nikoli nisi prestar . . . s časom se zmeraj igramo . . .

Ž: . . . ne sanjari, ko si star, si samo v nadlego . . . ne moreš več vzgajati . . . in potem te nihče več ne mara . . . in nič ne moreš . . . pa greš v dom . . . in čakaš na smrt . . .

M: . . . in vsi se ti upirajo . . .

Ž: . . . ja . . . sonce pa je res toplo . . .

M: . . . se spomniš prvega maja pred šestdesetimi leti . . . stara sva, stara . . . kako je že bilo takrat . . . škoda, da je toliko besed . . .

Ž: . . . oprosti, igle so malo predolge, in roke se mi že tresejo . . . ne bo dolgo, ko bom tudi jaz prišla v dom . . . pa takole na palico se bom opirala . . .

M: Tebi ne bo treba životarit . . . saj imaš sina . . . Danes pa ni v časopisu nič posebnega . . .

Ž: Ah, ne bo, ne bo! . . . Pa še kako bo treba . . . ko ne bom mogla več kuhat, pa delat, bom samo v nadlego . . . in morala se bom umaknit . . .

M: . . . ja, star, pa betežen . . . saj res ne preostane drugega kot dom . . . Pojdi raje na Poljane, bližje je do mesta. Z Bokalc je težje . . .

Ž: . . . ko bi vsaj še družba nekaj primaknila k penziji, potem bi še kar šlo . . . Se ti ne zdi, da ta zelena pa rdeča ne gresta skupaj . . .? Že spet moram sparat!

M: Pa vzemi belo, ta gre na vse . . . ja, potem . . . ampak leta grejo . . . zastonj čakaš, da kaj dobiš . . .

Ž: . . . in za vse moraš prosit . . . pa še kako ponižno . . .

M: . . . če hočeš sploh živet . . . pa saj nama tudi tako ni hudega . . .

Ž: . . . ja, vseeno je lepo . . . bereš, pa pleteš, pa gledaš otroke, kako se igrajo . . . Koliko življenja je v njih!

M: Kaj zdaj?

Ž: Kaj če vrževa karte?

M: Ja, ampak za šankom se pa ne da. Šnops?

Ž: Greva za tisto mizo.
Poker. Mešajte vi.

M: Malo ste se ga pa le natrkali, a? !
Za kaj igrava?

Ž: Recimo . . . recimo za . . .

M: Tudi prav. Ena, dva, tri . . . Talon.

Ž: Okusno. Lepo so. Zganite se že, no!

M: . . .

Ž: Enkratno.

M: Ležite?

Ž: Ležim . . . samo pazite, da . . .

M: Saj ne bom gledal . . .

Ž: Sedite malo bolj na levo.

M: Že ležite?

Ž: Ležim.

M: Lahko začnem?

Ž: Ja.

M: No . . .

Ž: . . .

M: . . . vaša erotika . . .

Ž: . . . joj . . . križ . . . zaboji so pretrdi, boljše so postelje . . .

M: . . .

Ž: . . . .

M: . . . uh, že spet srce . . .

Ž: . . . Nikar ne jamrajte . . .

M: Zdaj pa kar prižgite luč . . . pa Čajkovskega bi tudi lahko poslušala . . .

Ž: Saj lahko žvižgate. Tu nimajo jueboxa.

M: Kje je talon?

Ž: Za komolcem ga imate. Kaj se niste zdaj streznili? !
Jaz bi še vodko.

M: . . . Kara.

Ž: Nimam.

M: Naprej.

Ž: O, madooona . . .

M: Ne preklinjajte. To res ni lepo, sploh pa ne za žensko.

Ž: Oprostite. Karte tudi niso po mojem okusu. Najmanj pa šnops.

M: Srce. Nimate?

Ž: Ne. Pikov imam preveč, vseh vrst . . .

M: Srce . . . Obelisk vaše duše.

Ž: Tu je adut. Vaša ironija je odveč!

M: Potem pa ne moreva igrati. Nisem za taka pravila . . . ne spadajo v moj sistem.

Ž: Zakaj pa potem kvartate? Kaj niso pod vašim nivojem? Srce.

M: Kako, srce? Prej ga niste imeli . . ste položili svojega?

Ž: Kaj vas pa briga!

M: Nimam srca, križ imam . . .

Ž: Ja, pa hrbtenico, in glavo, in možgane, in . . . samo tistega nimate, kar bi morali imeti . . . zato pa ne igrate pokra, kaj! Nikar ne razbijajte! Za pomiritev so boljše preste.

M: Na, pa sem dobil koščck soli, fuj! Kakšna je kombinacija križa in srca? Ja, polno. Ostaneva pri križu?

Ž: Prav. Upognil vas bo. Prežvekovali boste črne križe in državne barve . . .

M: Vi se norčujete, na tako igro ne pristajam . . .

Ž: Če hočete, lahko nehate . .. Ha, ha, svojih ostankov pa ne boste preživeli . . . in vaših oblik ne bo nihče podedoval . . .

Ž: Kam gre?

M: Kaj?

Ž: Še eden.

M: Kdo?

Ž: Oblak.

M: Oblak?

Ž: Slišite?

M: Kaaaj? Vsaj toliko me pustite, da bom v miru pojedel!

Ž: Prividov se menda ne da slišati, kajne?

M: Vem, nebo opazujete . . . ali pa cesto?

Ž: Slišite? Spet . . .

M: Vas je strah?

Ž: Mogoče pa bodo ti oblaki šli mimo in danes ne bo deževalo . . . če jih bo veter razpodil, res ne bo . . .

M: Se bojite dežja?
Za vsak slučaj sem vzel dežnik. Glejte, na avtomat . . . puf . . .

Ž: Ne.

M: In temnih sivih oblakov?

Ž: Ne.

M: In ognja?

Ž: Ne.

M: In smrti?

Ž: Ne.

M: Pa grmenja?

Ž: Ne! Neeee!

M: Pa glavobola?

Ž: Ne, ne . . . neee . . . neeeee . . .

M: Potem pa zaprite okno, če ne, vas bo odpihnilo, ko puhek . . . fuuuu.

M: Bi še kaj popili? Jaz bi whisky.

Ž: Bi, kozarec vodke. Pa v zeleno čašo mi natočite.

M: Danes se lahko napijeva. Samopostrežna v oštariji, oštirja pa tako ne bo, zdaj najbolj sladko spi . . . Hočete še led?

Ž: Hvala . . . Tako smešni ste . . . spakedrani v obraz . . . Povejte vendar kaj pravzaprav hočete?

M: Me pravocirate? . . .. Tu je vodka z ledom . . . izvolite cigareto . . .

Ž: 57 ne kadim. Imate kaj drugega? Astor?
Pri vas je vse tako natančno preračunano . . . težko se zmotite . . . Kozarec boste prevrnili, pazite, škoda vodke . . . ne naredite napake . . .

M: Zakaj ne? Vsak napad je organiziran po načrtu in o rezultatu odloča . . .

Ž: Led. Na njem vam bo spodrsnilo.

M: Kar naravnost vam povem: Hočem . . .

Ž: Motite se. Nič nočete. Saj ne morete . . .

M: Se izmikate?

Ž: Ne. Polagam karte . . . pasijanso . . . takole, vidite . . .

M: Nisem oblika, da bi me lahko premetavali sem in tja.

Ž: Ste pa zato moški, ki se pusti premetavati . . .

M: Seveda, sploh, če je zraven ženska . . . da jo mečkaš . .. . pa mrcvariš . . . in hodiš po njej . . . takole.

Ž: Svinja sadistična!

M: To delam vendar iz ljubezni, podrejam se vam . . . ljubim vas . . . hahaha . . .

Ž: Sangvinik! Stran, prasica nečimrna . . .

M: Ni še konec. Zdaj vam bom ukazoval!

Ž: Neeee! Samo tega ne . . .

M: Plešite! No, bo kaj! Zganite se že! Prostora je zadosti!

Ž: Ne morem . . .

M: Ukazujem! Plešite! Po zakonih ustave združenih narodov lahko svobodno plešete . . . No, torej?

Ž: Ne priganjajte me. Saj bom . . . samo še malo . . . Takt mi dajajte . . .

M: No . . . Klonete kaj? V torbico se boste spotaknili.

Ž: Saj plešem . . . še po vaši glavi bom . . . po vašem govnu . . .

M: Dajmo, dajmo, še, še . . .! Do onemoglosti!

Ž: Pustite me! Tudi jaz imam življenje! Kdo sploh ste?

M: To je najin dvoboj. Omagali ste. Hahaha. Dvoboj, ki zagotavlja nagrado, če zmagaš . . . in . . . če izgubiš, smrt.

Ž: Solidno življenje . . . ha, kaj je to? S kozarcem v glavi, pa razbito ustnico . . .
Edina pravica na svetu je samo ta, da smo vsi vsak dan za en dan starejši. Samo času podlegamo . . . ne državi . . . ne zakonom . . .

M: In prižiganje sveče je najvišja moralna norma . . . pa venec z napisom „slava ti" . . .

Ž: Ja, obsojen si, pa ne veš zakaj. Prostor se ti oži, čas pa krajša . . .

M: Svet je tako zapleten . . . časa pa sploh ni . . .

Ž: Nič ni zapleten, samo zmešan in nor je.

M: . . . . Kaj?

Ž: Obsojam vas!

M: Zakaj?

Ž: V imenu ljudstva! Za . . . za . . . saj je vseeno. Te črepinje pa kar sami poberite. In vse mi zložite nazaj v torbico.
Poiščite, po celi sobi se je razletelo . . .

Ž: Ali je vsak, ki govori resnico, norec?

M: Zakaj sprašujete?

Ž: Kar tako. Zanima me.

M: Zakaj mi potem ne verjamete? Tak kup časopisov! Nimam časa, da bi jih prebral, revij pa sploh ne.

Ž: Ja vam sploh mogoče verjeti?

M: Kaj ne razumete o čem govorim?

Ž: Ne. Nikoli nisem razumela ljudi . . . pa tudi knjig ne, pa pesmi . . . pa slikarstva . . . in glasbe . . . Čajkovski mi je bil pa všeč, ja pa Winetou . . . zlato vezen . . .

M: Trara, trara, lalala . . . bum, bum! Kič.
Po svoje vas imam pa le rad . . .
Evo, našel sem ploščo, Čajkovski, samo gramofon malo škripa . . .
Vem, veliko ljudi misli, da sem odkrit in pošten človek . . .

Ž: Osli!
Čigav posnetek je to?

M: Dunajska filharmonija. Italijani so jo izdali.
Saj tudi vi mislite tako, kaj ne?

Ž: V to vrsto kopitarjev še ne sodim. Po vašem mnenju obstajata dve sorti živih bitij, ki so mentalno nižje in ki si jih niste mogli nikoli podrediti. To so konji in ženske Haha.

M: To je skoraj tako kot tale stol pa jaz. Vi me sovražite!

Ž: Ironija ni nikoli odveč. Na vašem ledu vam je spodrsnilo. Slučajno . . .

M: Vi pa res ničemur ne verjamete! Za vas ni boga, pa ni države . . . Kaj sploh hočete?

Ž: No, kaj! Iščemo . . . iščemo, na primer tisto, čemur vi pravite . . „ Pa saj je vseeno . . . „Največ sveta otrokom sliši slave"!

M: Prekleti sarkazem . . . Kaj pa vi sploh veste o življenju, saj niste preživljali vojn, pa gospodarskih kriz, pa lakote . . .

Ž: Bedarije. Brskati po vaši zgodovini! Čez petdeset let bomo pa mi čisto isto govorili svojim otrokom . . . Kaj pa vi iščete? Pa menda ne človeško zavest, a? !

M: Ja, mi gremo naprej. Tu imate leksikom, pa poglejte pod črko S, Sokrat, kaj piše o tem.

Ž: Do kam v kaj? Če dovolite, se bom našminkala, pa namazala.

M: Ne delajte se otročje! Ne bodite no naivni!

Ž: Ciničnі postajate. No, zakaj pa potem ne odgovorite?

M: To je fažizem, tisti, pripravniški . . .

Ž: Če boste kdaj našli na vodi utopljenca, še ni rečeno, da boste potem, ko ga boste potegnili na suho, primer tudi raziskali.

M: Zanimivo, nadaljujte . . . Cigareto?

Ž: . . . Ko boste našli vzrok utopitve, trupla ne boste potegnili na suho. Če pa boste postavili mrliča na suho, primera gotovo ne boste raziskovali.
Prižgite svečo, da bo malo požrla dim.

M: . . .
Zdaj ste pa taki kot kurbe ob šestih zjutraj. Tiste iz Ria. Ne razumem čisto dobro, ampak vsekakor zanimiv primer.

Ž: Nujna smrt še ne pomeni postaviti trupla na suho. Tako. Je jasno?

M: Le kje za vraga imam pipo? !

M: Ne boste me razkrinkali. Ne sprenevedajte se, saj vam ne verjamem.

Ž: Saj ni treba. Mogoče pa odmiramo? Lahko nam hromijo udje, saj tudi država hromi, zakaj ne bi potem še ljudje? Bolan človek in hroma država . . . to sta ja medicinska fenomena . . .
Sokrat pravi pred smrtjo: „Pravičnemu se ne more zgoditi hudega, ne v življenju ne po smrti, in bogovi ne puščajo vnemar njegovih zadev" . . .

M: Vsaj malo bodite obzirni, našli ste najbolj neprimeren stavek. Žal mi je, da sem vam sploh dal leksikon.

Ž: Ja kaj vam pade na pamet! Če vam ni všeč, si lahko s stolom zamašite ušesa . . .

M: Odmiranje? Cesa vendar? Jaz lahko samo živim ali pa umrem.

Ž: Če sem se zmotil, bom plačal. Jutri vas vabim na večerjo, k Vitezu. V omari imam samo whisky, pa napolitanke, ne verjamete?

Ž: Hvala, še cipe ne dajo za pet jurjev, kaj šele za čašo whyskija. Še enkrat. Odmiranje, če mi odmirajo možganske celice, ali pa kak drug del telesa, pomeni, da mi nekaj manjka, da odmiram in umiram . . . tako kot to cvetje v vazi. Saj res, v vaši sobi sploh ni rož.

M: Ja, celice se ne obnavljajo več . . . Imam centralno, pa je zrak presuh . . . v lončkih se mi vse posuši . . .

Ž: Kaj pa skleroza? Mrlič „pa pride potem v nebesa ali pa . . .

M: Tega pa res ne vemo, so ali niso.

Ž: Seveda so, tu na zemlji . . . Marija, je že pozno, zadnji avtobus mi odpelje ob enajstih . . . to je pa mestni promet . . .

M: Saj, saj . . . v boga ne verjamemo, v državo tudi ne, pa v znanost ne . . . v nič . . . Ja, vse lepo umira in odmira.

Ž: Nič se neve. Vaša pleša je tako gladka, pa pri štiridesetih, ojjej!

M: Dajte mir, z nogavico bi vam zadrgnil vrat. Čakajte, samo, da najdem kakšno špago . . .
Kaj pa če se tik pred smrtjo kaj spremeni . . . da požrete na primer košček čokolade, pa vas zapre, a?

Ž: Potem pa ne greš na stranišče pa je. Saj lahko tudi napihnjen umreš . . . Hemeroidnost po navadi ostaja primoških in državi . . .

M: Aha, jo že imam . . . pol metra, dovolj za vas . . . nesramnost . . .

Ž: Do konca si pa le ne upate . . .
Hemeroidi so ja naravni tujki. Še, še, kar zadrgnite . . .

M: . . .

Ž: . . . vidite, edino mrtvec splava. Potem pa ga stlačimo v zaboj za smeti, paje.
Katera vrata grejo v stranišče?

M: Kaaaj?

M: Toliko besed za nič. Moramo iztrebljati, da smo lahko sploh produktivni . . . pa je vseeno ali ideje, govno ali pa kaj drugega . . . Ženska ima navsezadnje še prav . . . osvojiti jo je treba . . . Kadar je človek mlad, živi v brezskrbnem otroštvu in o njem niti ne razmišlja . . . potem pa se to naenkrat pretrga in to je starost. Nisem še starec, ampak vseeno pridejo trenutki, ko ne vem več . . . Kaj ste videli?

Ž: Nič. Nekam bi si rada obrisala roke.

M: Izvolite. Kaj pa ste iskali tam razen WCeja?

Ž: Dva zaboja sem pripravila . . . in . . . kako si v njih zagotoviti srečo . . .

M: A . . .?

Ž: Katera roža vam je najljubša?

M: Zakaj?

M: Rad bi vas videl golo.

Ž: ?

M: Ja . . . Veste, da so Rusi včeraj izstrelili Lajko?

Ž: A že spet. In kaj bi potem?
M: Nič. Tak je moj način. Pokazal vam bom, samo da najdem Poročevalca.
Ž: Žalostno, če moški nima ... Z majhnim ste zadovoljni.
M: Greste z mano v mojo sobo? Sem ga že našel.
Ž: Zakaj pa ne bi kar tu ... saj ni nikogar ... gumb na gumb ... počasi pa sigurno ...
M: Ne, v dnevni sobi pa ne. Poglejte, pa še slika je ...
Ž: Ubogi psiček. Običajno hodijo moški k meni in ne jaz k njim. Če že hočete, moja bo sedem, prvo nadstropje levo ... na Bokalcah ... če se zmeniva, lahko tudi na Studencu, kar vam bo bližje ...
M: Dosti je! Kdo bi si mislil, da se da prati možgane takole po načrtu.
Ž: Stoletje gor, stoletje dol, tak sistem je pa zares nagnusen ...

M: Kdo je? Kaj ropota? Kdo govori? Pa saj me ni strah. Sredi dopoldneva. Kdo je? Ampak saj ni nikogar. Ljudje so zdaj po službah, sploh pa v ponedeljek. Pa saj nisem preveč pil. Ja, ... nisem pijan, ravnotežje imam. Kdo je? Izvolite, kavarna vam je na uslugo, natakar nima gostov. Hudič, za vrati tudi ni nikogar. Najbrž škripajo lesene stopnice. Bolje, da pobrišem kozarce do konca ...

M: ?
Ž: Ne se ustrašit. Kdo ste?
M: Človek! Natakar! Kaj pa vlečete za seboj?
Ž: Ime in priimek. Natakar ni vaš pravi poklic!
M: Kaj hočete? Zakaj pa zaboja?
Ž: Dajmo, dajmo. Kdo ste?
M: Trenutno sem natakar, služim ... sem moški, z možgani, znam pisati, govoriti, misliti ... Filip ... haha Filip z belim predpasnikom ...
Ž: Več me ne zanima. Odmaknite mizo! Tu bosta stala zaboja! Kar mirno, brez strahu ... Jaz sem ženska ... Agata ... Pravijo mi tudi deklica ... Občasno služim kot dimnikar ...
M: Kdo vam tako pravi? Zakaj se pa niste umili?
Ž: Ljudje z intelektualnim predznakom ... še pred eno uro sem pri stricu čistila peč, pa ni imel tople vode ...
M: Ja več takšnih ... s predznakom?
Ž: Poznam tri, ampak ... vse je treba poloviti ...
M: Kdo jih je tako označil?
Ž: Jaz. Ne sprašujte več!
M: Je to zasliševanje? Kakšna igra pa je to? !
Ž: Obsodba v imenu ljudstva! Slecite to natakarsko uniformo.
M: Pa v kavarni? !
Ž: O tem ne boste zvedeli nič določnega. Kje je voda, da se umijem?
M: Tam. To pomeni, da ste moj rabelj? !
Ž: Ja. Sedeli boste na sredi, v temle tu .... Ampak ne boste pravi mrlič ... Kaj še čakamo ... gremo, gremo ... v zaboj!
M: Tu imate servieto, pa se obrišite.

M: Spoznavam, da mi lasje sive. Vedno sem bil ponosen na to, da me za nobeno stvar ni pekla vest. Zdaj sem si pa hotel to dokazati.
Z: Ste se že sklekli? Za vas je to nekaj strašnega, v taki grozljivi preproščini nekaj nepričakovanega, kajne?
M: Težko je, ja. Glejte, zdaj, ko sem zbral vsa dejstva iz svoje preteklosti pa ko sem hotel začeti na novo, sem bil prepričan, da se bo stvar dobro končala ...
Ž: Kakšno odkritosrčno zaničevanje do navadne morale! Kdo ve, kako bo z menoj, ko mi bodo takole začeli siveti lasje.

Ž: ... Agata sem, vaša ženska!
M: Ne verjamem!
Ž: Pa ja, to je ja najina farsa.
M: Sva mar narobe mešala karte? Je bil talon lažen? Ste zamenjali karto?
Ž: Ne, igrala sva po pravilih.
M: ... ja, res ... ampak ne kraljevsko ... Samo kozarce še zložim ...
Ž: No, še to! Sanitarnemu vas bom prijavila ... v gatah ... nehigienično ... Dosti! Gremo!
M: Dajte mi roko, pomagajte mi, da se udobno namestim ... če se je sploh mogoče ...
Ž: Krste in zaboji niso nikoli udobni, še celo za mrliča ne, kaj šele za živega!
M: Saj, saj ... Kaj pa zdaj ... Vi ne boste sedli?
Ž: O, bom ... samo pripraviti se moram, pa malo počesati ... Tako, zdaj sem lepa ... pa saj to zrcalo vendar laže ... ne, škilim pa ne, saj nikoli nisem ... ja, ampak res vidim vse navzkriž ... vas, pa ljudi ... in stoli se premikajo, in kozarci ... ne, s tem zrcalom je pa res nekaj narobe. Poglejte se.
M: Malo višje dvignite. Tako. Pa malo bolj naravnost. Dobro. Zdaj se vidim. Ne, saj ni res ...
Ž: No, kaj vidite?
M: Svoj spakedrani obraz, pa zajčjo ustnico ... Fuj!
Ž: Pa če zrcalo odmaknem?
M: Same spake ... vse polno jih je ... in predmeti so ... živi, hodijo ... Pa vi ... vi ste postali ... žival ... dinozaver ...
Ž: Lažete!
M: Neee, jaz odgovarjam za kavarniški inventar!
No, pa smo tam ... sedem let nesreče ...
Ž: ...
M: Težko je sedeti v tako ozkem zaboju, kaj?
Ž: Saj je vseeno, če sem žival, sem pa žival ... Tu je glavnik, pa se počešite na prečo, da vsaj v plešo ne boste zgledali kot žaba!
M: Je dobro?
Ž: Za oči še kar.
M: Bi kaj zapela? Duet, na primer kakšno narodno ... Sijaj, sijaj ...
Ž: Ja, pa dajva ... vi me boste spremljali na glavnik, Čajkovskega ...
M: Katero melodijo?
Ž: Kar najbolj znate ... jaz bom pa pela o Winetouju.
M: ...
Ž: Moj Indijanec Winetou, Winetou, s teboj grem v večna lovišča s puško srebrno ... konja bom jahala čez divji zahod ... „Kudá, kudá" moj Indijanec Winetou.
M: Atavanti, avanti, old Šetrhend!
Ž: Winetou, Winetou ... Zakaj ne igrate več?
M: Papir se je zmočil. Pa sape mi zmanjkuje.
Ž: Potem pa žvižgajte. Winetou, moj Indijanec Winetou ...
M: Kaj pa je?
Ž: Glas odpoveduje ...
M: Pa tako lepo ste peli ... Dajte mi roko.
Ž: Kaj je to? česa sem se dotaknila ... nekaj mrzlega ... Vi ne čutite?
M: Zrak je mrzel, pa ste ga prijeli. Čas držite v rokah. Dotaknite se me, pa ga boste izpustili.
Ž: Moja stvar so bili samo zaboji, krste, pa nič drugega! Strah me je.
M: Ja, mene je tudi malo strah ...

M: Midva se ne bi smela srečati!
Ž: Zakaj pa ne?
M: Potem se ne bi dogajalo vse to ... in ne bi začela že ob desetih dopoldne umirati ... nič ne bi vedela in nič ne bi poznala ... pa bi bila najsrečnejša človeka na svetu.
Ž: ... če pa bi živela od izmišljotin in „božjega navdiha" bi bil pa dolgčas ... Tudi natakar in dimnikar je treba biti ... Pa še državi bi bil dolgčas, ker se ne bi imela s kom igrati, tako pa je vsaj sveče, pa smetano, in štoparico iz uvoza spravila v promet ...
M: In midva se zabavava, a?
Ž: Če je to zabava, potem se ... Zdaj lahko samo še vegetirava.
M: Pa govoriva ... Bova sploh kdaj umrla? !
Ž: „Pitaj boga", kaznovan si, pravično ali nepravično.
M: Prisežeš, pa vseeno ali z levo ali pa z desno, samo da je. Kriv, ni kriv, kriv! Obsojen na dosmrtno robijo ...

Ž: Fino, bova okamenela kot don Juan in bova krasila to kavarno. Lepšega spomenika še kipar ne naredi.

M: Vidite, tu je razlika med živim in mrtvim psom. Agata, zakaj me ne bi kar tikali? Saj tako ali tako ničesar več ne pomeniva in ne predstavljava.

Ž: O pač, obdržati morava dostojanstvo drug do drugega . . . Prav . . . Ti, ti bedaček . . . bedaček Filip . . .

M: Zdaj ne moreva nikamor. Rezultat ena : ena.

M: . . . ne gre, ne morem je premeknit . . . poglej, obstala je . . . Tudi druga roka . . .

Ž: In moje . . . mrliške postajajo . . . udje se krotovičijo . . . pa saj se tebi tudi . . .

M: Prsti . . . roke . . . noge . . . krč v hrbtenici . . . Kaj pa ti čutiš?

Ž: Nič . . . ne morem se več gibati . . . Hroma sem . . .

M: Nikar ne jokaj! Zdi se mi, da je prišel čas najinega razkrajanja . . . Dokler lahko še govoriš, pa vidiš in slišiš, je še kar dobro . . .

Ž: Ja, ampak saj ne morem niti solz obrisati . . . še sreča, da je zrcalo razbito . . . Bosta pa zaboja invalidska vozička, še dobro, da sta na kolesih . . .

M: Ko bi imel vsaj . . . Ne, saj si ničesar več ne želim . . . tudi tako se lahko voziva . . . in zdaj se lahko ljubiva. Sprejmem tvoje vabilo . . . sedem si rekla, ne?

Ž: Saj ne moreš hoditi. Veš, takrat še nisem vedela, da je številka na zaboju . . .

M: Zdaj sva skupaj in nisva . . . lepo nama je.

Ž: Ne, greva nazaj. Kavarna je tako velika, gostje pridejo šele ob dveh, po službi.

M: Ne moreva. Še vedno bova mrtva in hroma.

Ž: Ja . . . tudi devetnajsto stoletje je že zdavnaj mrtvo . . .

M: In tvoj Winetou, če je sploh kdaj živel. Večna lovišča!

M: Ali zdaj veš, kakšna je razlika med tabo in mano?

Ž: Saj ni nobene več. Nisva stara, nisva mlada, hroma pa sva.

M: In humor nama je ostal. Ja, zdaj imava pa lastnosti zaljubljencev . . . Buc, buc, buc, miška moja, moja . . .

Ž: Pa vice na račun drugih si lahko pripovedujeva . . . A ni najlepše ločiti se samo po spolu . . . Tudi če si hrom, imaš lahko rad, a ne? !

M: Ti si ženska in jaz moški.

M: Rad bi . . . rad bi, da bi bil ta dan večen . . . rad bi . . . da bi bil cel svet moj . . . rad bi, da sem jaz svet . . . rad bi . . .

Ž: Kako lepo . . . in jaz sem hotela jadrati po oceanih, hotela plesati . . . ljubiti, pa živeti . . . hotela sem . . .

M: Ne, vsi preveč sanjarimo, delamo pa premalo . . . pustiva to . . . mrtvec sem, mislim pa kot živ človek . . .

Ž: Morava pozabiti . . . krste so povsod enake . . . brez vsega so.

Ž: Ne, najine imajo vsebino: kolesa.

Ž: Pomakni se bliže . . . Zdaj vidim, da si zares lep . . .

M: Tudi, če škiliš, vidiš?

Ž: Ja, tvoja spaka je še vedno ostala . . . lep si v svoji bledici . . .

M: Vse je samo za nju . . . rad bi tvoje skotovičeno truplo. Kaj je to?

Ž: Kaj?

M: Nekaj me je zbodlo v oči . . .

Ž: Odpri jih! Poglej me.

M: Ne morem! Pa saj sem . . . slep . . . slep . . . sleeep . . .

Ž: Moli! Moli! Mogoče ti bo pomagalo!

M: . . . ? . . .

Ž: Jaz tudi ne znam!

M: Vse je najino . . . čas, in prostor, pa predmeti, celo ljudje . . . z vsem se igrava . . . in nocoj ni deževalo . . . Iluzije . . .

Ž: Preden sva se potrudila sem, se nisva nikoli takole pogovarjala, kaj ne?

M: Vidiš, to je tisto!

Ž: Tudi pobožati te ne morem, škoda. Sva komu kaj dolžna? Ne! Ničesar se nam ni več bati. Najprej sem jaz plesala, potem ti, zdaj pa oba!

M: Iz česa sva sploh nastala?

Ž: Ne vem, mogoče iz . . . no ja . . . ali pa sva posledica seksa . . .

M: Kakšna so ta nasprotja?

Ž: Človek-žival, moški-ženska, ti-jaz.

M: Aha, potem so rojstvo, smrt, bolezen, seks samo oblike, čustva pa njihove lastnosti . . . ja, pa ne vem, če je zares tako.

Ž: Lahko so pa odnosi. Si bil že kdaj na umetnem vrhu?

M: Nikar ne sprašuj. Tudi ti si kriva za najino umiranje. Še vedno si otrok, deklica . . .

Ž: Pustiva to. Me ljubiš?

M: Ne vem več. Nič več nimam, kar bi lahko ostalo samo meni. Še odmiranje moram deliti s teboj.

Ž: Niti tega mi več ne provoščiš! Se bom pa vozila!

M: Zavidam ti, da s svojimi vprašanji še vedno živiš? Kakšno je nebo? Odgrni zaveso, da boš videla tudi ulico. Jaz pa sem starec . . .

Ž: Vse je po starem: polno ljudi je, avtobusi, pa avtomobili, pretežno oblačno . . . kot vedno v Ljubljani . . . Strah me je. Si stal kdaj . . . ne, si bil kdaj na umetnem vrhu?

M: Ja . . . potem pa sem se zmotil . . . napaka . . . in padel. Člena 13 po ustavi nisem razumel . . . in . . .

Ž: Si se močno udaril? Te je hudo bolelo?

M: Ja, je. Rane so skelele, pa pekle.

Ž: Si se izvlekel?

M: Ja, vseeno sem dobil . . . obdržal sem se na stolčku.

Ž: Veš, v začetku sem te spoštovala. Mislila sem . . .

M: In ko si našla mojo šibko točko, sem padel še enkrat?

Ž: Ja, nehala sem ti verjeti. Izgubil si.

M: Vidiš, tako se razkrijemo . . .

Ž: Nekdo mora preživeti! Navadno kriminal . . .

M: Nam pa ostane samo tisto, kar je . . .

Ž: . . .

M: Agata! Me slišiš? . . . Agata?

Ž: . . .

M: Reši se, če se moreš! Agata . . . odgovori . . .!

Ž: . . .

M: Agata, Aaagaataaa . . . Vaše govno . . .!

Ž: Punči, zapri učke, pa zaspančkaj . . . tako . . . pa glej, da se ne boš polulala, če ne bom huda . . . Zdaj pa kar zaspančkaj . . . Nina, nana, nina, nana . . . zdaj te bom dala pa v voziček . . . Ne maraš dudke? . . . lej, tuki máš medvedka, pa še račko ti bom dala . . . pa psička . . . Aja tutaja . . . aja tu tu . . .

M: . . . Tko sčistu sem jo . . . bi bi bi, na golobček na, na, . . . ja saj mam še drobtinc . . . bibica, na, bibica . . . lej, pa še s tega žepa ti jih dam . . . nu, nu, nu . . . ne se me bat, saj ti nič nočem, saj te ne bom ustrelu . . . na bibica, bi bi bi . . . samo pomeru bom . . .

Ž: Nina nana, muca pa nagaja . . .

M: Ne, bibica, moja, moja . . . Kaj pa ti s tem voziček . . . vidš, da si mi golobčka spodila . . . Bejž s to cunjo . . . če ne te bom pa ustrelu . . .

Ž: Kaj no, kar daj, če si upaš . . . dvorišče je ravno tolk moje kokr tvoje . . .

M: Ni ne, moje je več . . . Ti bom prevrnu voziček, pa boš mela!

Ž: Če bi mela bratca, bi že vidu, kako bi te pretepu . . . pa policaju bom povedala, da si hotu golobčka . . .

M: No pa . . . ? Jaz mam pa puško, pa ga lahko ustrelim, ti pa ne moreš . . . Zmaja bom poklicu, da te bo . . .

Ž: Ne, saj se bom umaknila . . . punči moja, vidiš, kako so fantki zlobni . . .

M: Punčke so pa cmere . . . Dolg čas mi je, nimam se s kom igrat.

Ž: Kje maš pa mamico?

M: Kosilo kuha, ob dveh pride oči iz službe . . . Moj očka je pa šef, veš . . .

Ž: Kaj me briga . . . A misliš, da pri nas nimamo avta . . .

M: Pa kaj pol? Mi mamo pa psa, vi ga pa nimate.

Ž: Majo pa zato mene. Moj očka ne bi hotu met takega fanta k si ti . . .

M: Moja mamica pa ne punčke s cunj . . . „aja tutaja" . . . e . . .

Ž: Te bom udarla! Ne kaži oslov . . . e . . .

M: A ti pa jezik lahko . . . moj je lepši kot tvoj . . . e . . . poglej na . . . e . . .

Ž: Šu, golbi, šuuu . . .

M: Na, zdaj pa maš svojo punčko v prahu . . . pa še ustrelu te bom . . .

Ž: Mami, mami . . . eden mi je pa voziček prevrnu . . .

M: Saj bom pobral, samo ne tuli . . . očitu bom povedal, da si mi kazala jezik . . .

Ž: Kar povej če si upaš . . . boga punčka, si se zlo udarla?

M: Kako ti je ime?

Ž: Agata sem . . . pa tebi?

M: Koliko si pa že stara, da me lahko vprašaš. Kaj pa misliš, da si. Če jaz hočem ti bom povedu. Filip, mami me kliče Fič . . .

Ž: Fič, fič, fičfirič . . .

M: Aga, aga, baba jaga . . . no kolk jih pa maš?

Ž: Sedem let. Pa ti?

M: Kaj te pa briga . . . no, saj nisem mislu tko zares . . . ampak da veš, jaz sem pa precej starejši, v peti razred hodim, pa angleško se učim . . . hav du ju du?

Ž: Ne draži me, spusti voziček . . . ja, pa kaj potem . . .

M: Če se hočeš z mano pogovarjat, moraš bit vljudna . . . pa poslušat me moraš . . .

Ž: . . . saj te bom . . . samo obljubi, da ne boš več streljal golobe . . . pa da se bom tud jaz lahko na tem dvorišču igrala kar se bom hotla . . .

M: A že dolgo stanuješ v tem bloku, nisem te še vidu?

Ž: Ne še, pred . . . ne vem kdaj smo prišli . . . včeraj, pa še še še še še včeraj . . .

M: A še tega ne veš, če je šestkrat včeraj, da ste prišli pred enim tednom. Sram te bodi!

Ž: Očka je profesor, pa te v šoli ne bo maral, ker mi nagajaš . . .

M: Saj ne bo učil na naši šoli . . .

Ž: Ja, pa bo, pa bo . . .

M: No, pa bo. Se greš igrat?

Ž: Ja, kaj pa?

M: Spomni se kaj.

Ž: Ja, samo prej daj puško stran . . .

M: A te je strah, kaj? Ti pa tvojo punčko . . . če ne bom ustrelu tebe pa to cunjo . . .

Ž: Ne, ne . . . saj bom . . .

M: Uh, si še otročja . . . prava punčka . . . saj sem reku, pa prec prst v usta . . .

Ž: Pa kaj potem . . . Ti maš pa tko črne nohte, da bi se zastrupu, če bi ga dal v usta, pa bi umrl.

M: Boš že videla, ko boš začela hodit v šolo . . .

Ž: Ja, ampak takrat se bom pa učila . . . pa bom znala toliko kot ti . . . potem bom pa velika . . .

M: Pa boš . . . pa boš . . . ampak ne kot moja mamica . . .

Ž: Pa ne bom tako neumna kot ti . . .

M: Ti si koza . . . beee, beeee . . .

Ž: Ne maram te!

M: Se greš igrat ali ne?

Ž: Ja, samo kaj?

M: Se greš lovit?

Ž: Tega pa že ne.

M: Te bom pa prisilu. Teci no. Am bam pet podgan . . . pk, pk, pk . . . pa ne znaš teči . . .

Ž: Pusti me, mamici bom povedala . . .

M: Špec kahla . . . se greš skrivat?

Ž: Ko me boš pa takoj našu.

M: A se greš kavbojce pa Indijance?

Ž: Ne, . . . ko bom morala biti pa jaz Indijanec . . . Pusti me, ne vleči me za lase . . . au . . . saj nisem jaz kriva če se ne grem . . .

M: Potem pa partizane pa Nemce?

Ž: Ja, ampak samo če ne bom jaz Nemec . . .

M: Ja, to pa ne . . . saj si slabša, pa še punca si . . . pa Nemci so bili vedno premagani . . . bum, bum, bum . . .

Ž: Grem se samo, če bova oba zmagala . . .

M: To pa ne moreš. Ti si Nemec, pa si na koncu mrtva . . . veš, sovražniki so bli zmaji, pa grdi in črni, pa hudobni, zato so vsi pomrli . . .

Ž: Saj ne veš . . .

M: Ja vem, tovarišica nam je rekla . . . Bum, bum, bum . . .

Ž: Ne, ne neee, daj puško stran!

M: Saj bom, samo ne jokaj . . . Se greš žogat?

Ž: . . . ko pa ne znam lovit . . .

M: Kaj pa sploh znaš . . . pa tako velika si že . . . mene bi bilo sram . . .

Ž: Če me pa očka pa mamica nikamor ne pustita . . . A se greš . . . se greš . . .

M: Ja, samo ne ate pa mame . . . pa zdravnika tudi ne . . .

Ž: Zakaj pa ne? Se bom pa še naprej s punčko igrala in vse golobe ti bom spodila . . .

M: Kar daj. Jaz se pa ne grem s tabo igrat. Pa še voziček ti bom polomu . . . na, na, na . . .

M: Agata, a te lahko nekaj vprašam?

Ž: Ja, lahko.

M: A me maš kaj rada?

Ž: Ja, Filip, saj te bom mela, samo voziček mi popravi nazaj . . . poišči kamen, pa ga zabij, če ne bo očka hud . . .

M: Oprosti, da sem ga razbil. Saj bom . . .

Ž: Filip, kaj boš, ko boš velik?

M: Ne vem še . . . al bom policaj, al pa gasilec, al pa nogometaš.

Ž: Policajev ne maram . . . gasilcev me je strah, pa rdečih avtomobilov tud . . .

M: No, bom pa nogometaš.

Ž: Fino.

M: No, kaj boš pa ti?

Ž: Mamica, al pa šivilja . . . Ko bom velika, bom mela dosti dosti oblek, pa veeliikoo stanovanje . . . Potem boš pa lahko prišel k meni . . .

M: Poišči mi še en večji kamen, da bom lahko močno zabil . . .

Ž: Ne. Že vem!

M: Kaj že spet veš?

Ž: Spomnila sem se, kaj se lahko greva.

M: No, kaj?

Ž: Tačas, ko boš do konca popravu, bom jaz poiskala eno palčko, pa krog bom narisala.

M: . . .

Ž: . . .

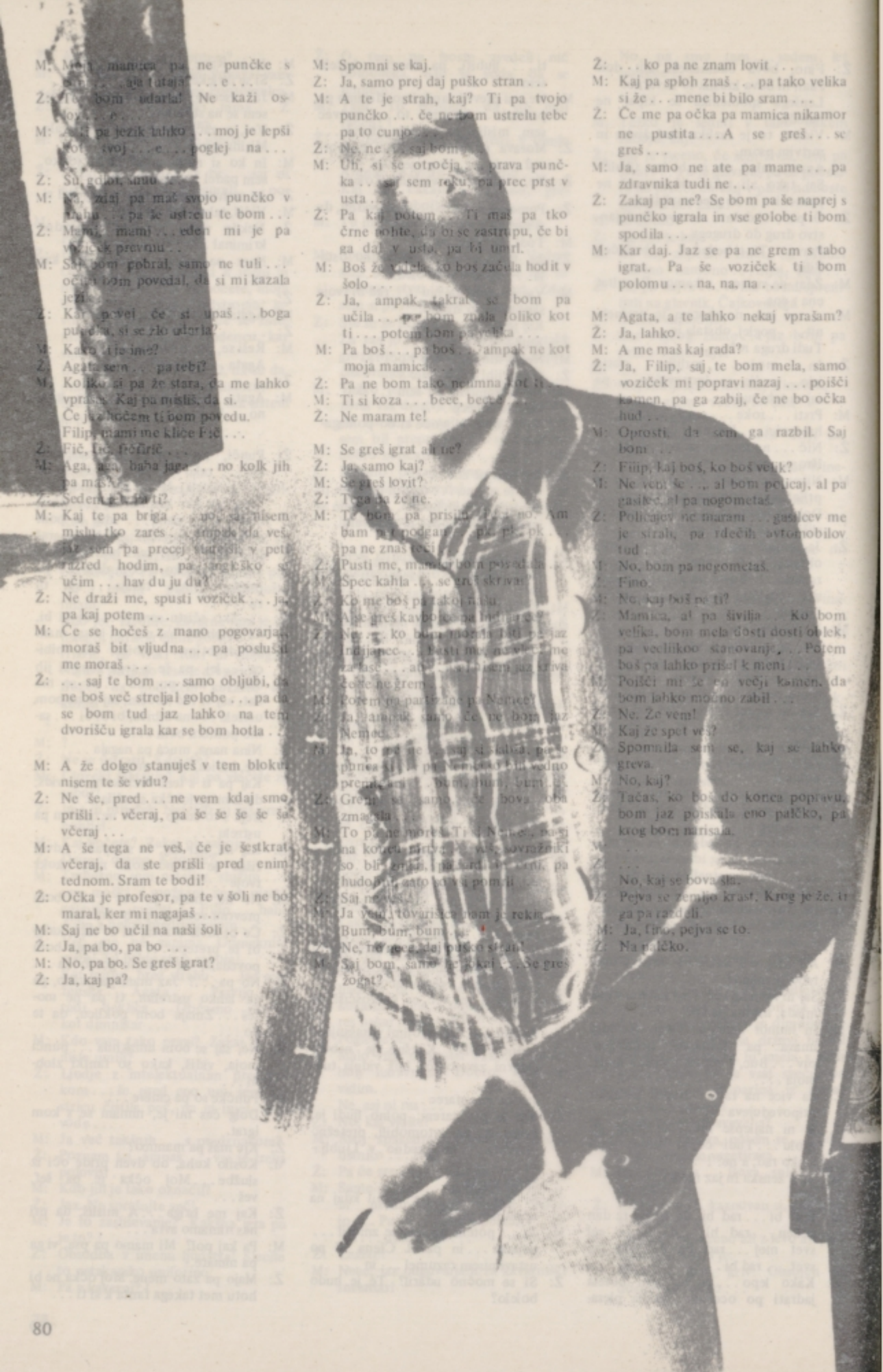
No, kaj se bova šla.

Ž: Pejva se zemljo krast. Krog je že, ti ga pa razdeli.

M: Ja, fino, pejva se to.

Ž: Na palčko.

M: Mami, mamica pa ne punčke s ... aja tataj? ... e ...
Ž: ... bom udarla! Ne kaži os ... e ...
M: ... ši pa jezik lahko ... moj je lepši ... tvoj ... e ... poglej na ...
Ž: Sš, gdlot, smuo ...
M: ... zdaj pa maš svojo punčko v ... pa še ustrelu te bom ...
Ž: Mami, mami ... eden mi je pa ... ček prevrnu ...
M: Saj bom pobral, samo ne tuli ... očetu bom povedal, da si mi kazala ...
Ž: Kaj pa vei, če si upaš ... boga ... a, si se zlo udarla?
M: Kako ti je ime?
Ž: Agata sem ... pa tebi?
M: Koliko si pa že stara, da me lahko vprašaš. Kaj pa misliš, da si. Če ja hočem ti bom povedu. Filip mami me kliče Fič ...
Ž: Fič, fič, frčurič ...
M: Aga, aga, baba jaga ... no kolk jih pa maš ...
Ž: Seden ... ki ti?
M: Kaj te pa briga ... no, saj nisem mislu tko zares ... enpedo da veš, jaz sem pa precej starejši, v peti razred hodim, pa angleško se učim ... hav du ju du?
Ž: Ne draži me, spusti voziček ... ja pa kaj potem ...
M: Če se hočeš z mano pogovarjat, moraš bit vljudna ... pa poslušat me moraš ...
Ž: ... saj te bom ... samo obljubi, da ne boš več strelja golobe ... pa da se bom tud jaz lahko na tem dvorišču igrala kar se bom hotla ...

M: A že dolgo stanuješ v tem bloku, nisem te še vidu?
Ž: Ne še, pred ... ne vem kdaj smo prišli ... včeraj, pa še še še še šest včeraj ...
M: A še tega ne veš, če je šestkrat včeraj, da ste prišli pred enim tednom. Sram te bodi!
Ž: Očka je profesor, pa te v šoli ne bo maral, ker mi nagajaš ...
M: Saj ne bo učil na naši šoli ...
Ž: Ja, pa bo, pa bo ...
M: No, pa bo. Se greš igrat?
Ž: Ja, kaj pa?

M: Spomni se kaj.
Ž: Ja, samo prej daj puško stran ...
M: A te je strah, kaj? Ti pa tvojo punčko ... če nebom ustrelu tebe pa to cunjo ...
Ž: Ne, ne ... saj bom ...
M: Uh, si se otročja ... prava punčka ... saj sem rekel, pa prec prst v usta ...
Ž: Pa kaj potem ... Ti maš pa tko črne lohte, da bi se zastrupu, če bi ga daj v usta, pa bi umrl.
M: Boš že videla, ko boš začela hodit v šolo ...
Ž: Ja, ampak, takrat se bom pa učila ... pa bom znala toliko kot ti ... potem bom pa velika ...
M: Pa boš ... pa boš ... ampak ne kot moja mamica ...
Ž: Pa ne bom tako neumna kot ti ...
M: Ti si koza ... bece, bece ...
Ž: Ne maram te!

M: Se greš igrat ali ne?
Ž: Ja, samo kaj?
M: Se greš lovit?
Ž: Tega pa že ne.
M: Te bom pa prisilil ... no ... Am bam pa ti podgan ... pa ti ... pa ne znaš ...
Ž: Pusti me, mamici bom povedala ...
M: Spec kahla ... se zna skrivat ...
Ž: Ko me boš pa takoj našu ...
M: Ape greš kavboje pa Indijance ...
Ž: Ne ... ko bova imogla ... ti pa jaz Indijanec ... Pusti me, ne ... me zvlasi ... ali pa ... jaz grem ... Ček ne grem ...
M: Potem pa partizane pa Nemce ...
Ž: Ja, samo, samo, če ne bom jaz Nemec ...
M: Ja, to pa ne ... saj si falica, pa ... punca ... pa Nemca v filmu vedno premagajo ... Bum, bum, bum ...
Ž: Grem ... samo ... se bova ... zmagala ...
M: To pa ne more ... Ti ... Nemec, pusti na koncu Partizane ... kaj, sovražniki so bili grdi, pa zarda ... ni, pa hudobni ... zato ... ni pomoli ...
Ž: Saj ne vem ...
M: Ja vidiš, tovarišica nam je rekla ... Bum, bum, bum ...
Ž: Ne, ne ... daj puško stran!
M: Saj bom, samo ... kaj ... Se greš igrat?

Ž: ... ko pa ne znam lovit ...
M: Kaj pa sploh znaš ... pa tako velika si že ... mene bi bilo sram ...
Ž: Če me pa očka pa mamica nikamor ne pustita ... A se greš ... se greš ...
M: Ja, samo ne ate pa mame ... pa zdravnika tudi ne ...
Ž: Zakaj pa ne? Se bom pa še naprej s punčko igrala in vse golobe ti bom spodila ...
M: Kar daj. Jaz se pa ne grem s tabo igrat. Pa še voziček ti bom polomu ... na, na, na ...

M: Agata, a te lahko nekaj vprašam?
Ž: Ja, lahko.
M: A me maš kaj rada?
Ž: Ja, Filip, saj te bom mela, samo voziček mi popravi nazaj ... poišči kamen, pa ga zabij, če ne bo očka hud ...
M: Oprosti, da sem ga razbil. Saj bom ...
Ž: Filip, kaj boš, ko boš velik?
M: Ne vem še ... al bom policaj, al pa gasilec, al pa nogometaš.
Ž: Policajev ne maram ... gasilcev me je strah, pa rdečih avtomobilov tud ...
M: No, bom pa nogometaš.
Ž: Fino.
M: Ne, kaj boš ne ti?
Ž: Mamica, ali pa šivilja ... Ko bom velika, bom mela dosti dosti oblek, pa vecliikoo stanovanje ... Potem boš pa lahko prišel k meni ...
M: Poišči mi še en večji kamen, da bom lahko močno zabil ...
Ž: Ne. Že vem!
M: Kaj že spet ves?
Ž: Spomnila sem se, kaj se lahko greva.
M: No, kaj?
Ž: Tačas, ko boš do konca popravu, bom jaz poiskala eno palčko, pa krog boca narisala.
M: ...
Ž: ...
No, kaj se bova ...
Ž: Pejva se zemljo krast. Krog je že, ti ga pa razdeli.
M: Ja, fino, pejva se to.
Ž: Na palčko.

PROBLEM

Pavel Lužan

ZLATI ČASI, LEPI KRASI

(igra v treh dejanjih za igralski oktet)

Igrajo:

MOŽ
Janez, 45-50-letni delavec;
ŽENA
Mica, Janezova žena, cca 42 let, gospodinja;
SIN
Jani, študent, 23 let, tudi kitarist-pevec;
HČI
Meri, 18-letna dijakinja ESŠ;
STRIC
Avgust, Ženin brat, blizu Moževih let, vk delavec
TETA
Eleonora, Avgustova Žena, blizu Ženinih let;
IGRALKA
Zinka, 25-30 let, Sinova žena; tv-napovedovalka;
FANT
Tone, 25-letni uslužbenec;

Dramske osebe (razen Moža, Žene, Hčere) nastopajo v 1. dejanju tudi v igri-v-igri – ter so maskirane primerno novim vlogam, da jih ne prepoznamo (razen Igralke Zinke) kot siceršnje dramske osebe.

GLASBE–PESMI: Ujeti čas, Pa je spet minil en dan;

I. DEJANJE

Velik bivalni prostor v stari hiši: levo je kuhinja (štedilnik, še! kredenca, dva obrabljena serijska elementa-stenski omari); desno od centra prostor s funkcijo dnevne sobe (velika miza, pet stolov, velika garderobna omara v kotu, ob omari televizor na majhni mizi; ob štedilniku in na mizi dva kupa praznih razno-raznih steklenic. Desno v steni okno, na oknu in pod njim na polici polno lončkov s cvetočimi rožami. Prostor ima dvoje vrat v zadnji steni: večja so vhodna, manjša vodijo v sobo.

Žena kuha, hiti okrog štedilnika, mize, okrog loncev: istočasno pa v množici opravkov izkoristi sleherno priliko, da odleplja etikete s steklenic na mizi ter potem steklenice premešča k štedilniku.) (Ženino hitenje traja nekaj časa. Potem vstopi Mož, ki je prišel z dela, ves preznojen, slači suknjič, pod katerim nosi srajco s kratkimi rokavi)

Mož: Dober dan!
Žena: Si že tu? !
Mož: Saj je poltreh proč! (odloži suknjič, si briše potno čelo)
Žena: Joj, a že? ! (prične pospravljati steklenice z mize) Ampak – to še ne more bit tvoja ura!
Mož: Ne, pet – deset minut sem prej!
Žena: (pri štedilniku, meša hrano v loncu) Se mi je prec zdelo, ker drugače bi bila juha že pripravljena!
Mož: (si odpenja srajco) Hju, zunaj je pasja vročina!
Žena: Saj je bila napovedana!
Mož: (si sleče srajco, se briše z brisačo) In tudi v tovarni je osem ur pri stroju – 48 stopinj!
Žena: O, to vem!
Mož: (se briše, sede za mizo) potem je pa še trolejbus razbeljena konzerva!
Žena: To mora bit hudo, o, si mislim!
Mož: Ja, tega si človek sploh ne more mislit! (vzame časopis in se z njim pahlja)
Žena: To je res hudo! (premor) A se boš zdaj malo umil?
Mož: Če je čas . . .!? V konici je vedno hudič!
Žena: O, si mislim! (Vzame lavor, natoči vodo in lavor postavi na stol k mizi)
(Mož se prične umivati z MRZLO vodo; Žena ima opravke s kuho)
Žena: Ampak – ti je pa zdaj bolj hladno, ko si tu!
Mož: (se neha umivati, se briše) Ja res – to mi vsak dan znova stopi v glavo . . . da nekaj imamo pa le!
Žena: Saj–si mislim, koliko ti odleže! (vzame in odnese lavor)
Mož: (se briše, potem sede k mizi) Toliko, da se ne da povedat!
Žena: No, vidiš! (pripravlja mizo, krožnike za kosilo)
Mož: Ja! Posebno ker vem, da so še takšni, ki še tega nimajo . . .
Žena: Ne bi dvakrat rekla!
Mož: O, lahko . . . A si moreš mislit takšne? !
Žena: Jaz raje gledam tiste, ki imajo vsega na pretek . . .!
Mož: To že . . . Ampak da so še tako revni pri nas, tega si človek ne bi več mislil, a ne!
Žena: No, ja . . . Na svetu je vse mogoče!
Mož: Pravzares! (si spet oblači srajco in sede k mizi)

Žena: A boš kozarec šabese?

Mož: To, to!

Žena: Se mi je zdelo, veš! (natoči šebeso v kozarec in ga da na mizo)

Mož: (s smehom) Saj se ti vsakdan zdi – a ne vem, zakaj potlej sploh vprašaš!

Žena: (mehko) Oh, tako ... Da je videt mojo skrb zate!

Mož: No, ja ... Saj vem! (izpije na dušek)

(Žena pride k mizi, postavlja 4 krožnike, pribor, solato)

Mož: A drugače ni nič novega?

Žena: Oh, le kaj! Spet sem morala nakupit cel kup drobnarij!

Mož: In je vse dražje!

Žena: Da ... Kako pa to veš?

Mož: (s posmehom) Nič lažjega – je vsak dan ista pesem!

Žena: Saj – zato!

Mož: Ja, ja – samo za hrano in streho delamo!

Žena: (gre k štedilniku in prinese veliko skledo s hrano, ki jo postavi sredi mize) Res – to je tisti joj!

Mož: O, to pa sploh!

Žena: (gre k manjšim vratom, jih odpre, zavpije v sobo) Ko-si-lo! (potem odide k mizi in naliva hrano v krožnike) (Iz sobe prde Sin: spotoma bere, avtomatsko sede k mizi)

Mož: (Sinu) Dober dan se reče, ko se k ljudem priteče, a ne? !

Sin: (ko da se prebudi, zapre knjigo) Saaj ... A ne morem se istočasno pogovarjat s teboj in knjigo!

Mož: (zbadljivo) Mejduš – mladi!

Sin: (se nagne nad krožnik, z užitkom) Uuh – diši!

Mož: (zbadljivo) A ne! Mama je pa še najboljša menza!

Sin: Ja, fotrič – ko vsak dan!

Mož: Čudno ... Temu pa nič ne oporekaš!

Sin: Saj ... (spet voha hrano) ... ko diši! (vzame žlico)

Mož: Ane, ane!

Sin: Sem lačen, da ...! (prične jesti)

Mož: (ostro) Čakaj – da bomo vsi!

(Žena gre spet do sobnih vrat; zavpije) Meri! Kosilo!

(Gre spet k štedilniku)

Sin: Zaman kličeš, ona ima zdaj novo Anteno – in na kupe revij za pametne Evropejce!

Mož: Neumnost!

Sin: (s smehom) Res, fotrič! Meri se strašno izobražuje ... In blazno sanjari!

Žena: Pa menda ne spet? ! (med opravki) (vpije) Meri! Kosilo!

Sin: Slabo poznata svojo „sladko ritko"!

Mož: Daj mir! Najprej je jed, potlej neumnost besed!

Sin: Greš stavit – da ona zdajle svoje želje spet blazno kuje v zvezde!

Mož: Bi me spet rad napetnajstil ... da bi šel na račun mojih žuljev v kino, kaj? !

Sin: To je pa nemogoče!

Žena: (kliče) Meeri!

Mož: (nejevoljno) Nehaj klicat in pusti jo – gotovo spet tipka! Kar pričnimo ...! (Mož, Sin pričneta jesti)

Žena: Kosilo bo hladno ... (odnese en krožnik z mize na štedilnik; medtem nejevoljno) ... Pa sem ji najmanj devetkrat rekla, da bo takoj, a ona gre in se ti zabubi v sanje, da sploh ne sliši ...!

Mož: Ja, poseda po kotih, mejduš!

Žena: (sede k mizi, prične jesti) Ampak – meni ni vseeno!

Sin: Čimprej naj ti postane, mama! Saj veš ... (pojoče) Meri ima vsak dan večje načrte!

Mož: Nič čudnega! Mlada je, brihtna in delovna – in prav je tako! (Sinu, oponaša) Ko bi le v tebi bilo nekaj njene pridnosti!

Žena: Oh, to je pa skoraj res!

(Sin se posmehne) (Vsi trije jedo, srebajo, molčijo)

(čez čas)

Sin: Juha je ala-ti-vera, mama!

Žena: Ni čudno, ko je meso najdražje!

Mož: O tem raje molči, sicer se mi bo še to zaletelo!

Sin: Pa vendar ne danes, ko je meso na mizi ...!

Žena: Še dobro, da je, le tiho bodi ...! Toliko moram šparat in preračunavat, da od tega že vse vidim sivo!

Sin: Zakaj potem ne jemo instantov?

Mož: Ha! Boš jedel kemikalije, mejduš! Jaz imam kemikalij v tovarni ... (kaže z žlico nad glavo) ... do sem!

Žena: Strašno res!

Sin: To se vama samo zdi!

Mož: (ga prekine) No, le tiho!

Sin: Prav! Ti bo že enkrat čas pokazal ...

Žena: Pa ne bi rekla, da kaj novega ... Imam presneto odprte oči!

Mož: Saj! Pri delu in jelu le bedak govori!

Sin: Ne bi rekel, fotrič!

Mož: (ostro) No, le tiho – in raje jej!

(Spet moče jedo)

(Iz sobe hitro pride Meri, z barvno revijo v roki, sede k mizi)

Mož: (ostro) Nič ne slišiš, ko te kličemo!

Hči: Brala sem.

Sin: (zafrkantsko) In sanjala ... kar priznaj!

Hči: Gozbezdač!

Žena: (Sinu) Tak pusti jo – res!

Mož: Dajte že enkrat mir!

(Žena vstane od mize, gre k štedilniku, vzame poln krožnik za Meri in gre s krožnikom proti mizi, toda: med potjo ji krožnik pade na tla) (Vsi hitro reagirajo)

Žena: (razburjeno) Ojoj–krožnik od poročnega servisa!

Mož: Še to – mejduš!

(Meri skoči na pomoč Ženi; obe počepneta, brišeta, pobirata črepinje)

Žena: Takšna nesreča!

Mož: Sama škoda – kamor se človek obrne!

Žena: (opravičujoče) Ampak saj ni čudno, ko imam toliko dela . . . sploh ne vem več, kje se me drži glava!

Mož: Je videt – mejduš!

Sin: (od mize) Ne sekiraj se, mama – črepinje vendar prinašajo srečo!

Žena: O, bi verjela – ko bi v teh besedah bilo kaj resnice!

Mož: (ostro, Sinu) Črepinje so le strošek, fant!

Sin: Ne bi rekel, fotrič!

Mož: Saj, saj – kdor ne kupuje in plačuje, ne ve!

Žena: Žal, je res . . .! (žalostno) Pa tako lepo je ta mesec kazalo z izdatki . . . Na! zdaj bomo pa spet težko prilezli skozi . . .!

Mož: (jo pomirja) Oh, kot vsakega! Škriplje in škriplje, a potem vedno nekako odškriplje . . .

Sin: (hudomušno) In ta mesec ima en dan manj . . . a veš!

Žena: Saj ti še sploh ne veš!

Mož: (med jedjo) O pa tudi ne bo, dokler ne bo vedel o tovarni!

Žena: Čisto res!

Sin: Mar sem rekel kaj takšnega? !

Mož: Je tudi bolje, da si tiho . . . In raje potegni svoje možgane iz knjig pa pljuni v roke – potlej bova govorila!

Sin: Prav nič takšnega nisem rekel!

Žena: Saj to je tisto! Bodi že tiho! (vstane, gre k štedilniku in prinese na mizo drugo veliko skledo)

Mož: (medtem) Posebno – dokler ne veš, da je v tovarni vsak dinar res zaslužen.
(Žena deli krompir) (Vsi se posvetijo jedi)
(Naslednji dialogi stečejo hitro, raztrgano)

Sin: (Meri) Mi pokažeš revijo?

Hči: Ne dam!

Mož: (Ženi) Krompir neslan!

Žena: (vstane, prinese solnico) Oh, se zgodi!

Mož: Ali pa je življenje preveč slano! (soli krompir) (Žena spet sede)

Sin: (Meri) Kakšno pa imaš?

Hči: Saj veš, kaj se delaš!

Mož: (je solato) Na solato še kisa!

Žena: (spet vstane) A sem spet pozabila?

Mož: Se zgodi, a ne!

Žena: (prinese steklenico kisa) Menda, ko ves čas tekam okrog ko da sem stonoga!

Mož: Saj nič ne pravim . . .!

Žena: (spet sede) Grem v trgovino – deset tisoč gre, a komaj rečem dober dan!
(Dialoga tečeta navskrižno: Sin-Hči, Mož-Žena)

Sin: Perfektne slike so v tej reviji, ne? !

Mož: (Ženi) Zato ni treba, da greš po petkrat na dan!

Hči: (Sinu) Blazno super!

Žena: Le kako naj bi šla petkrat? Saj nisi minister!

Sin: (Hčeri) Je tudi notri kaj fantastičnega?

Mož: Pravzares! Čarat pa tudi ne znam!

Hči: (Sinu) Ja, blazen poster!

Žena: Jaz tudi ne čaram, a enkrat na teden vendar moram. To je nujno!

Sin: In kakšen bliskovit intervju?

Mož: (Ženi) To že; sicer pa ni treba, da ti je v trgovino edina pot v življenju!

Hči: Je! Blazno zanimiv!

Žena: (Možu) Hoh, če bi bilo res tako, potlej že zdavnaj ne bi več živela . . . to sam veš!

Sin: (Hčeri) Si že prebrala?

Mož: (Ženi) No, ja . . .!

Hči: Fantastična je, ti-rečem!

Žena: (Možu) Taka je ta pesem, veš!

Mož: (Ženi) Ko da bi jaz ne vedel!

Žena: Pravzares – potrebno je več in več!

Mož: Vse teče ko v tovarni, ja – ni videt konca, ne kraja!

Mož: Vse reči pa krožijo . . . in za njimi ljudje!

Sin: (Meri) So ti stripi všeč?

Žena: (Možu) A vsak hip in vsako reč je treba s pametjo obrnit, joj – pa nič! Če nimaš – nimaš!

Hči: (Sinu) Masa fini so.

Mož: (Ženi) To je pač čudno – bilo in bo!

Žena: Ja, denar je sveta vladar!

Mož: Eh, ja! Kljubtemu pa nam gre, saj vidiš . . .!

Sin: Jaz bi še krompir!

Žena: (Sinu) Lahko! (vstane in prinese skledo: ponudi Sinu) (medtem) Takole gre – da je lonec vsak dan koj na novo pražen!

Mož: (odloži žlico, odrine krožnik, se nasloni) Vseeno gre! Pa čeprav škriplje!

Žena: No, ja – saj ne rečem! (Sinu, Hčeri) Če hoče kdo še kaj?

Sin: (medtem, ko je) Jaz nič več!

Mož: (Ženi) (Se zadovoljno treplja po trebuhu) To je pa tudi ena pesem, veš!

Žena: (kaže lonec z ostanki) Seveda je . . . (nejevoljno) Kar poglejte . . . Gre toliko v nič!

Mož: Zdaj vidiš! Na enem koncu stiskamo, po drugi strani pa mečemo stran . . .

Žena: O–velika! (odnese lonec na štedilnik)
(Mož razgrne časopis, se skrije za njim)
(Sin in Hči nehata jesti; Žena nosi stvari z mize in pri tem ji pomaga tudi Hči, ki vtakne revije pod pazduho in dela; Sin se primakne k mizi in čez mizo poskuša brati časopis, ki ga drži Mož)

Mož: Rečem – da ni nič posebno novega!

Žena: Ne vem! Še nisem pogledala niti minute!

Mož: In sploh mislim, da ne bi bilo treba naročat te reči!

Žena: Oh – potem bi bilo pa dolgočasno, ko smo navajeni, da vsak dan pride! (preneha z delom, se obrne k Možu) Posebno še zdaj, ko jaz zbiram kupone za nagradno igro!

Mož: (pomoli glavo izza časopisa, s smehom) No, ja! Ti in tvoja nagradna igra!

Žena: (prepričljivo) Seveda! Le nič se ne smej!

Mož: (Mož se smeje, skrije za časopis) Postanite tudi vi milijonar, ha-ha-hah . . . Za počit!

(Hči sede k mizi in prične gledati revijo; Sin se ji pridruži – in ji poskuša vzeti revijo)

Sin: Mi jo posodiš?

Hči: Ne!

Sin: Ti vendar že napamet znaš te zgodbe, ki jih piše življenje; saj si ves da z glavo v stripih!

Hči: Kaj te briga! Ne dam ti jo!

Sin: Zakaj ne?

(Sin in Hči se pričneta puliti za revijo)

Hči: Daj mir!

Sin: Si blazna koza!

Hči: Pusti jo, bedak!

Žena: (meddelom) To so besede – le poslušaj!

(Mož pomoli glavo izza časopisa)

(Sin in Hči ponovita repliki)

Sin: Si blazna koza!

Hči: Pusti jo, bedak!

Mož: Utihnita vendar! Po jedi ima še pes rad mir!

Hči: Ko on vedno začenja!

Sin: Če pa si takšna koza!

Mož: (dvigne glas) Mir dajta! (odloži časopis) (Sinu) In ti . . . raje reci kaj o svojem učenju!

Sin: Spet jaz?

Mož: Gotovo! Za Merico vem, da je pridna!

Sin: Vame pa itak vedno dvomiš! In zato je vedno najprej splošno nezadovoljstvo, potem sem pa vedno jaz na tapeti!

Mož: In tvoj študij! (mehkeje) Zato le povej!

Sin: (sede, nejevoljno) Zakaj le? ! Saj ni nič posebnega.

Hči: O, laže!

Žena: Meri!

Sin: Dolgočasno kot vedno!

Mož: Kako ti more bit dolgočasno?

Sin: Prfoksi ves čas nekaj fintirajo . . . delajo nove statute, da sploh ne vem več, kje sem . . .

Mož: (zamišljeno) No, ja . . . To je potlej ko pri nas v tovarni! (premor) Ampak meni se kljub temu zdi, da bi bil že čas . . .

Sin: Seveda . . . jaz bi že končal, ko ne bi bilo te zafrkancije brez primere – ko da smo iz elastike!

Mož: Vendar je vseeno bolje, da potrpiš in si tiho, dokler nimaš spričevala v žepu!

Hči: Saj ni tako hudo – on si izmišlja!

Mož: (hitro, presenečen je) Kaj izmišlja?

Hči: Marsikaj!

Mož: (ostro) Nima kaj!

Hči: Vseeno se dela velikega frajerja!

Sin: (jezno) Kakšnega frajerja, koza!

Mož: (udari po mizi) Zdaj je pa dovolj, mejduš!

Hči: Če je res . . .!

Sin: (Meri) Kaj se ti . . .!

Mož: (dvigne glas) Tihooo!

Mož: In najprej mi povejta, odkod ta žlobudravščina? !

Žena: Res! Jaz ju zadnje čase sploh ne razumem več!

Mož: Le kako bi, mejduš . . . vse te koze, kretene, bedake, to je za-znoret!

Žena: Pravzares!

Sin: (hitro, jezno) Če pa ta koza . . .!

Hči: U, bedak . . .!

Mož: (zavpije) Me nič ne briga! (vstane od mize) In nehajta! Pa vsak po svoje! In delo v roke . . .!

Napeta negibnost) (Mož čaka v napeti pozi)

(Hči odide v sobo in prinese pisalni stroj, ki ga postavi na stol, pristavi drug stol in prične tipkati; Sin vzame časopis in se s stolom umakne v kot)

Žena: (od štedilnika, ali pomivanja) Človek bi ponorel – res!

Mož: (mirneje) Ja – to je ko v tovarni, mejduš! (stopi k omari in izza omare potegne delovno haljo-modro ter jo obleče) (potem se odpravlja)

Žena: (ga ustavi) Oh, sem pozabila – počakaj še! Zate je še kozarec vina od nedelje!

Mož: Kaj res? !

Žena: (nalije v kozarec, ga postavi na mizo) Ni ravno poln, ampak počasi ga pij, ker je bilo ves čas na hladnem.

Mož: (sede k mizi, z učitkom) No, ja . . . (stisne kozarec med dlani) . . . mrzel je res! (nekaj hipov počaka, nato izpije na dušek: a takoj skoči pokonci, zarenči, izpljune, zavpije)

Mej . . . mejduš – to je kis!

Žena: (prestrašeno) Nemogoče!

Mož: (pljuva) Čisto navaden ocet!

Žena: La kako je to mogoče?

Mož: (jezno) Jaz ne vem! A to se je zgodilo že drugič!

Žena: (nesrečno) No, ja . . . saj ni čudno – ko ves čas skačem okrog, prelivam in lovim kaplje mleka, kisa, olja, vina . . . Te steklenice so si pa tako podobne kot ljudje – saj vidiš! In zato se zgodi . . .

Mož: (mirneje) Kdo ve – saj nič ne pravim! Zdi se mi pa, da prej ne bo reda, dokler te krame ne razbijem in pospravim!

Žena: Kje pa! Prej ne smeš, dokler z njih ne odlepim etiket!

Mož: (zbadljivo) Mejduš! Spet ta tvoja nagradna igra – kaj? !

Žena: Ja – za veliko nagrado!

Mož: Le pod nosom se obriši!

Žena: Ne bi rekla! Jaz upam!

Mož: Pa še kako se obriši!

Žena: Zares ne – ker kar čutim in slutim . . . da bo enkrat tudi mene srečala sreča!

Mož: (se smeje) Ja – ko bo ura nič!

Žena: Kakorkoli! Zaradi steklenic pa ni treba hitet!

Mož: Tudi prav! (odide skozi vhodna vrata; se hitro vrne in prinese: dve dolgi deski, žago, kladivo in vse reči odloži na mizo. Potem na mizo zloži vse lončnice s police in jih s skrbjo natančno poravna v vrsto. Iz žepa potegne meter in meri v pravokotniku okrog lončnic)
(medtem dialog)
Sin: (Hčeri) Boš ti dolgo ropotala?
Hči: Dve, tri ure . . . če te ne moti!
Žena: Mar ni to lepo, ko je tako pridna? ! Dopoldan je v šoli, popoldan pa s tipkanjem zasluži marsikak dinar . . .!
Hči: Seveda! Jaz bi si rada kupila Barbaro!
Mož: (med delom) Ja, tako je prav! (Hčeri) Kar zavedaj se – kakor si človek postelje, tako potem leži in sanja!
Žena: (resignirano) Ja . . . ja!
Hči: Zato bi jaz rada ta komplet, ki ima same jogije . . . In potem seveda tudi še marsikaj . . . o, še druge reči!
Mož: E-e, skromnost ni nič več čednost, vidim!
Žena; To je lepo! Danes imajo mladi že takoj velike načrte in niso tako kot mi!
Mož: Ja! Velika žlica je le še igrača!
Žena: Kaj češ – zdaj je drugačna indija-koromandija!
Mož: Prekleto čudna, to vidim! (se zravna; opazuje Sina) (premor) (Sinu) Kaj pa ti, gospod? Boš dolgo le z rokami vznak?
Sin: (spusti časopis; oponaša Hčerko) A-ga, dve-tri ure . . .!
Mož: (ostro) Da mi ne rečeš . . .! Knjige se ne berejo same, mejduš!
Sin: (hitro vstane) Saj že grem . . .! (odide v sobo)
(Ostali se predajo delu: Mož meri deske, riše; Žena neha pomivati posodo; gre k mizi k Možu in ga opazuje)
Žena: Kaj nameravaš, Janez?
Mož: Ograjico bom naredil!
Žena: Oh, sem že tudi jaz mislila . . .!
Mož: Saj! Polica je preozka in je nevarno, da rože padejo dol.
Žena: (sede k mizi, bliže k rožam) Posebno belagonije, ki tako lepo cvetijo!
Mož: Nič čudnega – ko je dovolj svetlobe!
Žena: Ja, tega nam pa res ne manjka! (premor) Sicer pa rože tudi pazim – kot otroke!
Mož: (med delom; nežno) Je videt, mama – ja! In rože to vedo!
Žena: Se mi zdi, da so edine!
Mož: Res, nihče ne more reč, da te reči nič ne čutijo . . .
Žena: Kje pa! Dosti bolj kot ljudje!
Mož: (veselo) Ja, rože so le rože . . .! Zato bom pa naredil lepo ograjico!
Žena: (navdušeno) Le daj! Saj je tako lepo imet nekaj zelenega!
Mož: Seveda je, mama!
Žena: Četudi ne cveti!
Mož: O, vseeno poživi!
Žena: In še kako! Posebno kadar sem sama . . . in zalivam, se mi močno zdi, da rože kar nekaj govorijo!
Mož: Vem, vem . . . ko bi le mi znali tako iskreno!
Žena: Nekaj posebnega, res . . .!
Mož: Saj! Zato pa ne znamo!
Žena: Ja čudno – a ne? !
Mož: Čudno, mama . . .! Ampak ograjica je vseeno potrebna!
Žena: O, to bo lepo . . .!
(Mož prične žagati desko. Žena vzame iz omare veliko škatlo, sede na stol, odpre škatlo in prične šteti ter sortirati barvne etikete s steklenic ter jih razvrščati v kupčke po tleh)
(Mož za hip preneha z delom, opazuje Ženino početje)
Mož: (presenečeno) Kaj pa ti počneš?
Žena: Kupone za žrebanje moram poslat!
Mož: Joj, a spet za (s smehom) velikó nagrado?
Žena: Zakaj pa ne? !
Mož: Kaj ni bolje, da sediš križem-rok, ko da s temi rečmi izgubljaš dobro voljo? !
Žena: A še bolje, da jih pošljem kot da so raztreseni povsod! Navsezadnje – mi te reči lahko prinesejo srečo . . . in potlej se mi ne boš več smejal!
Mož: Seveda – ti kar sanjaj pri belem dnevu . . . (se smeje)! In to je še vedno bolje kakor da te reči pošiljaš okrog, s srečo te pa vedno goljufajo!
Žena: Morda? ! A veselja v upanju mi nihče ne more vzet!
Mož: In praznih obljub tudi ne!
Žena: Oh, le kaj imajo zdaj pri tem obljube?
Mož: (s smehom) Pa reklame tudi!
Žena: Meni ne pomenijo prav nič, da veš!
Mož: (zafrkljivo) O, vem . . . kako je v resnici! Te predobro poznam da bi ne vedel, zakaj tako vneto zbiraš vse vrste etikete! (se smeje) O tem že v spanju govoriš, vse noči, mejduš! In te reči pri tvojih letih – mama!
Žena: (užaljeno) Ti le govori, daj . . .!
Mož: Saj ti, a je bob ob steno! (se smeje)
Žena: (preide spet v navdušenje; sede k mizi, se nasloni) O, le čakaj – ko pride moj čas in sreča . . .!
(V ozadnju oddaljena ritmična glasba. Prične se IGRA V IGRI, v kateri maskirani kot akterji reklam nastopajo prosti igralci: Avgust, Eleonora, Igralka, Fant. IGRA V IGRI naj bo paša za oči, torej – izvedena s presenetljivimi, šokantnimi, bogatimi in barvitimi sredstvi; biti mora ne le show, temveč tudi paša za duha: čarobni show)
(Mož in Žena igro v igri aktivno spremljata; Hči le včasih)
(Vstopita maskirana koketna Eleonora in Avgust)
Eleonora: Oprostite prekinitev – in dober dan!

Avgust: (s kalodontnim nasmehom) Vsak dan!
Eleonora: Za mlade!
Avgust: In stare!
Oba: Čudovit dan!
Eleonora: Vam pričara – vaše okno v svet!
Avgust: Vam pričara – vaš pogled na svet!
Oba: Zato ne odlašajte za jutri, kar lahko vidite danes!
(Odideta skozi vrata v sobo)
(medtem se že skozi vhodna vrata pripeljeta na kolesu inpod. Fant in Igralka: po prostoru mečeta prospekte)
Oba: Kupite! Kupite!
Igralka: Ne bo vam žal!
Fant: Ne bo vam žal!
Igralka: Sploh vam ne bo žal!
Fant: In potem – vam zares ne bo žal!
(se odpeljeta)
Hči: (navdušeno) To so blazno lepe reči, a ne!
Žena: Oh, meni so tako pri srcu . . . a kaj hočem, ko nič ne morem!
Mož: (resno) Ja, saj je vsak dan ista pesem!
(Iz sobe prideta maskirana drugače kot prej: Eleonora in Avgust – ki nosi s seboj omelo: dopolnjeno z ročicami in dodatki, da je kot fantastičen stroj)
Avgust: (reklamno) Priporočam vam tole! (požene stroj)
Človek in pol,
naj zasluži plačo in pol! To je res!
A nadurno delo, vam omogoča le–
naše balzaminkartabu omelo!
Eleonora: (navdušeno) Oh, takšnole reč si pa že neskončno dolgo želim!
Avgust: To je najnovejše, tovarišica! Zato je le z balzaminkartabujem mogoče živati brez skrbi in moderno! Kot nalašč za vas! Vi, tovarišica Mica, ste vendar delavka v tovarni „Razvoj", kajne? !
(Avgust aparat-omelo razkazuje Ženi) (medtem)
Eleonora: Ja, delavka sem – dopoldan, popoldan pa sem gospodinja,. . . (reklamno zaklepeta) . . . in perem s pralnim strojem Supermaksiekstrafimilozedraktom, k'je najnovejši dosež'k muderne tehnke in 'ma 365 programov, da vsak dan zares super fpere periv very good . . . Zato vsem gospodinjam iz srca pr'poročam ta čudeš muderne tehnke . . .
Žena: (navdušeno zavzdihne) Ooh – takšnole reč si pa že dolgo želim!
Avgust: (reklamno) Seveda! To je ta-pravo balzaminkartabu!
Žena: (navdušeno, Možu) Ampak – pralni stroj- . . . to je nekaj! (Avgust odide)
Eleonora: (Ženi; reklamno) Vaša odločitev je dvesto-procentno pravilna!
Mož: (v zadregi zajamra) Nehaj no – počakajmo še malo s tem . . . samo dve-tri leta!
(Skozi vhodna vrata vstopi nanovo maskiran Fant)
Fant: (Eleonori) Dober dan, draga soseda!
Zakaj bi vas sosed še naprej vlekel za nos?
Pri Generaliaimpeksu kupite zanbarkut in mu boste kos!
Eleonora: (se čudi) Ampak tovariš – saj midva nisva soseda!
Fant: (reklamno) Vidite – že deluje! Se priporoča Generaliaimpeks! (hitro odide v sobo)
Eleonora: (se navduši) Joj – potem pa počakajte in povejte . . .!
(odhiti za Fantom)
Žena: (je zelo presenečena) Uh – le kaj je zdaj to?
Mož: Kaaj?
Žena: In kako?
Mož: Kaj kako?
Žena: Pa zakaj?
Mož: Kaj kako zakaj?
Hči: Zato! Zanbarkut je vendar univerzalen!
Mož: (zafrkantsko) Ha, hahah – to bi pa res rad vedel!
Hči: (preneha s tipkanjem) Saj boš – in zelo na kratko!
(zadeklamira)
Potentila, bromofor,
kačnihteza, labrador –
Lahko kupiš v vseh boljših trgovinah!
(Hči tipka naprej; Mož se zresni; Žena se čudi)
(Iz sobe pride Fant, ki je spet drugače namaskiran)
Fant: (reklamno)
Od danes dalje –
nič več dobro jutro in nič več dober dan!
Od danes dalje samo še:
blazina uvek-san!
(reklamo zaključi z „nečim" efektnim, eksplozivnim)
(Fant odide) (medtem že:)
Mož: To je čisto navaden hokus-pokus, mejduš!
Žena: (navdušeno) Oh, ne bi rekla – je preveč resnično in zanimivo!
Mož: Zato že mogoče – ko imaš rada „pesek v oči"!
Žena: Kdo ve! Kakšenkrat je v življenju le bolje, da človek ne vidi vse resnice!
(Dialog prekine „kozmična glasba" – z vrha odra se na poljuben način – za režiserja – spusti Igralka v kopalkah istočasno skozi vrata vstopi Avgust v fraku)
Igralka: (med spustom; efektno)
Kdor hoče na Haiti, v Afriko, Alžir,
naj ne odlaša!
Kupite naš super vital krompir,
ki vse prigrizke prekaša
in z okusom razveseljuje –
poleg tega pa vas tudi nagrajuje!
Avgust: (reklamno) Kdor ima rad ženo in otroke – pri Heksimilobaramntu dobi živce na obroke!
(hitro odnese Igralko v sobo) (Glasba razglašeno utihne)

Hči: Joj, a ni to perfektno, da človek lahko potuje za nagrado!

Žena: Ja – ko bi le imela več časa za te nagradne igre!

Mož: Dajta no mir – to je samo lari-fari!

Žena: Kje pa – saj vidiš! Eni imajo pa res srečo! (Iz sobe pride Avgust z dvema kovčkoma; premaskiran je)

(Igralka prihiti za njim)

Igralka: Oh, vi pa spet na dopust? Le kako morete?

Avgust: (odloži kovčke; zadovoljno) Nič se ne čudite! Jaz kupujem tisočake pri Eksport-importu z 10-odstotnim popustom!

Igralka: Mar je to mogoče?

Avgust: Mogoče – in najbolj moderno!

Igralka: Joj– potem moram pa tudi jaz . . .! (hitro pograbi oba kovčka in potem oba odhitita skozi vhodna vrata)

Žena: (Možu) A si videl, kaj – kako se ljudje znajdejo? !

Mož: Phaa, saj to ni mogoče!

Žena: Kajdane – le človek mora mislit na vse!

Mož: Misli, dokler misli in dobro nese, dokler nese, potem pa kvrc! – temnica!

Žena: Kje nek! Eni imajo večjo srečo, ooh . . . in še kakšno! (BARVE, ZVOKI čarobnega showa počasi izginejo)

Mož: (zelo angažirano, Ženi) Mar ni bolje, mama – da takoj odpreš oči in nehaš sanjarit?

Žena: Ne, ne – nikar ne misli, da sanjarim! Recimo – če bi bil to privid, potem bi bilo to le trenutno . . . a tu pa živim s tem; to je nekaj čisto nenavadnega, da se to ne da povedat, če sam ne doživljaš . . .! Ampak – boš enkrat ti že videl! (hiti spravljati etikete v kuverte in lepiti)

Mož: (se smeje) Le kaaaj . . .? ! Dobro veš, da je kruh doma le v žilavih rokah!

Žena: O, na svetu je vse mogoče . . . samo čakaj – tudi jaz se bom smejala!

Mož: Ti vendar nisi pod tisto zvezdo!

Žena: Boš že videl mojo zvezdo! Ne bomo več iz meseca v mesec!

Mož: (s smehom, draži) Bi pa res rad videl . . .! Zelo rad . . .!

Žena: A-ne-da, te že mika . . .! (s kuverto pomaha Možu) Mene tudi mika – zato pa vztrajam v nagradni igri!

Mož: (s smehom) Mejduš – to si še prefrigana! (se smeje, žaga in pribija deske v okvir; tudi Žena se z dobro voljo preda pospravljanju)

(Iz sobe pride Sin s kitaro in pohiti k Hčeri)

Sin: Meri! (v navdušenju jo poskuša prekiniti pri tipkanju)

Hči: Kaj bi spet rad?

Sin: Poslušaj mojo novo popevko!

Hči: Ne ga lomit, raje študiraj!

Sin: Daj mir, to je klasika! Jaz pa sem odkril . . .!

Hči: Vidiš, da delam!

Sin: Vseeno! Naj ti razložim vsaj fantastično idejo!?

Hči: (živčno) Res nimam časa – ne bodi tečen!

Sin: Potem . . . Potem poslušaj vsaj moj perfektni načrt!

Hči: Nemogoče, lej – sem sredi strani!

Sin: Kljubtemu ti lahko povem . . . (hlastno) Nekaj specialnega . . . o fantastični teoriji . . . Kar sem preštudiral – kako lahko uspeš v kratkem času, da si težak frajer in si nagrabiš blazno veliko denarja, a ni treba bit super intelekt, razumeš, to sploh ni donosno . . . Ampak gre za drugačno metodo . . . namreč zdaj je čas za takšne genialce kot sem jaz, a veš! Treba je bit blazen realist s fantastično koncentracijo kombinatoričnih možnosti in srečo trenutka . . .

Hči: (iznervirano) Kaj me briga!

Sin: Ne ga srat, a si čisto brez interesa . . .? !

Mož: (ostro) Prekleta žlobudravščina!

Sin: Ne jezi se fotrič . . . pa ti bom zaigral eno prima novo . . .!

Mož: (preneha z delom) Ti bom jaz zaigral, če mi ne zgineš k svojemu delu!

Žena: Oh, pusti ga, Janez – naj zaigra! Ob glasbi bo še bolj prijetno delat . . .!

Mož: Seveda, ko v tovarni . . .! Ta Lenart naj nam gode, mi bomo pa delali!? Tudi prav, če hočeš! Samo – da mi kdaj ne boš tarnala . . . kako fant zamuja čas! (Prične pospravljati svoje reči)

Žena: Saj vem, da ni časa, a vseeno . . .! (Sin se posmehuje – in prične igrati na navadno kitaro)

(Ostali se posvetijo svojemu delu: in zelo hitijo; Žena pripravlja večerjo)

Sin: (ob glasbi zapoje)

Ujeti čas, ujeti čas,
to ni igra, to ni špas!
Ujeti čas, ta-pravi čas,
ki sam seda noter v nas.

Presneti čas – je pravi čas,
blazna igra, najden špas!
Ujeti čas, imeti čas –
ki vedno zadaj pušča nas!

(pred koncem pesmi)

Žena: Večerja! (na mizo postavi veliko skledo; Hči krožnike) (Vsi štirje hitro sedejo k mizi)

Sin: (se nagiba nad skledo) Uuh – diši!

Hči: Blazno fino!

Mož: Saj je že čas!

(Vsi štirje hitro, molče jedo) (Cez čas)

Žena: Kar se hrane tiče, je dan za nami!

Mož: In tudi – kar se tiče dela, se mi zdi!

Sin: Menda! Jaz grem ven! (počasi vstane, vzame kruh, odide)

Hči: Jaz pa bi po večerji za kratek čas še sedla k stroju!

Mož: Tule ne več; bomo gledali televizijo!

Hči: (navdušeno) Tudi prav . . . bo vsaj zanimiv večer!

Mož: Seveda! Kot vsak večer!

(Prične se IGRA V IGRI z oddaljeno glasbo; z ene strani prideta Igralka in Fant, z druge Avgust in Eleonora; oba para govorita **isti tekst**, ki ga navajam le za en par) (Interpretacija je zelo čustvena, strastna, patetična)

Fant: Moskva, Dunaj, New York . . .

Igralka: Damask, London, Rim, Pariz . . .

Fant: Po tej svetovni poti . . .

vas vodijo mikser-fadel-bum piškoti!

Igralka: Zato res ne sedite doma!

Vsi štirje: Jejte piškote – in si oglejte prestolnice sveta! (Potem spet ponavljajo navedbo mest – odidejo)

Hči: (glasno zasanjari) Oh, strašno fino bi bilo zdajle v Moskvi!

Mož: (resno) Daj no mir!

Hči: (kot prej) Ali pa v Damasku . . . Joj, kaj šele v Rimu . . .

Žena: Le potiho sanjaj . . .!

Hči: Resno mislim! (navdušeno) Nadvse krasno bi bilo pa v Parizu!

Mož: Nehaj sanjat, Meri – saj je povsod na svetu enako, če si rad . . . a doma je najlepše!

Žena: (s smehom) A te je streh, Janez – ker karnaprej vidiš po tisoč reči, ki nam manjkajo?

Mož: Mene strah? ! (s smehom) Tega si res ne morem mislit! Še manj pa mislim na tistih tisoč reči, ker imam že brez njih milijon skrbi!

Žena: To je res – mi lahko le sanjamo o teh rečeh!

Mož: No, ja . . . zakaj pa ne – saj zdaj itak gremo spat! (resno) En-dva-tri bo ura pet zjutraj! (vstane od mize)

Žena: Res, to je še najboljša pot, da človek pozabi na to!

Hči: Oh, kje pa, mama! Meni potem še pol noči v glavi sijejo te reči!

Žena: Sijejo, ja – dokler je človek mlad!

Mož: (s smehom) Pa sanjari . . . in upa na vse pretege!

Žena: (resignirano) Noo – saj upa tudi še potem!

Hči: (vstane) Seveda! Jaz imam toliko želja in načrtov, da ne bom nikdar nehala . . . Ker mi od teh perfektnih reči vsak dan nanovo zrastejo krila . . .! (od navdušenja se zavrti, a razširi roke in naredi nekaj plesnih obratov)

(med vrtenjem, pojoče) K-r-i-l-a . . .!

Mož: (začudeno) Kakšna krila?

Hči: (nadaljuje) Takšna krila . . . ooh! (pristane pri mizi)

Mož: (zbadljivo) Ja – je videt to koromandijo! (s smehom) Zato nikar ne pretiravaj z računanjem brez krčmarja – da ne boš postala izrezana mati!

Žena: In kaj potem – če bo? ! Mar si jaz izmišljam ne-vem-kaj? !

Mož: (s smehom) V vseh nagradnih igrah te vlečejo za nos!

Žena: Naj me – jaz vseeno še vedno upam! In v tem ni prav nič čudnega! Drugače je meni čisto zadosti, če imam vedno pri roki vsaj polovico tistega, kar nujno rabim za vse! In celo kadar niti tega ni, nikdar ne sitnarim in ti ničesar ne oponašam . . . raje tiho čakam . . .!

Hči: Pravzares . . . Ko bi vsaj tudi mi imeli kaj takšnega . . .!

Žena: (mirno) Mogoče že . . . če bi le človek imel sto rok!

Mož: (v zadregi) Ampak Mici . . . saj vendar nisem rekel nič takšnega . . .!

Žena; Tega mi tudi ne moreš reč, ker mi vsak dan mine v skrbeh za vsakdanje reči!

Mož: Seveda! In to mene kljubvsemu tudi najbolj veseli . . . ko iz tovarne pridem domov in ni vse prazen dolgčas, kamor pogledam!

Žena: Le kako bi bil dolgčas – ko mi vsaka minuta mine v delu? !

Mož: No, ja . . . pravzato! A lahko bi bilo tudi drugače – od hudiča prazno in dolgočasno – toda tega ni pri nas . . . In to me najbolj veseli!

Žena: (nežno) Saj . . . mene tudi, Janez! Življenja pri nas res ne manjka . . . a vse drugo – bo že enkrat bolje! Jaz upam . . .!

(Izpred vhodnih vrat je slišati brenkanje – nato vstopi Sin)

Mož: Kaj pa ti brenkaš – ob tej uri?

Sin: Eno nežno – za lahko noč! (igra na kitaro)

Mož: (veselo; Ženi) Zdaj vidiš, mejduš! Pa naj še kdo reče – da pri nas ni veselo!

Sin: (tudi zapoje) (kasneje se mu pri petju pridruži Hči)

Pa je spet minil en dan,
en krasen dan, delovni dan;
oh, krasen dan, v bližini sanj,
delovni dan – da sem zaspan!
Čisto res, ooh – zaspan zares!
(igra dalje)

(Medtem, ko glasba traja:)

Mož: (se veselo pretegne) Lahko noč! (odide v sobo)

Žena: (pohiti za njim) Lahko noč! – (Hčeri) In ne sanjari predolgo! (odide v sobo)

(Sin in Hči spet tišje zapojeta isto pesem . . .)

(Počasi ZAVESA ali samo TEMA)

2. DEJANJE

(Prizorišče isto kot v I. dejanju.)

(Žena ob štedilniku in kupu steklenic za-

vzeto in hitro dela: steklenice postavlja na stol ter z njih odleplja etikete, ki jih daje sušiti v pekač; levo zadaj Hči hitro in prizadevno tipka)
(Odpro se vhodna vrata: med vrati Mož, ogrnjen v velik kos polivinila, ki mu služi kot palerina; polivinil potegne s sebe in odvrže)

Mož: (medtem) Dober dan!

Žena: (presenečeno, gre do vrat) Oh, končno si tu!
(Mož vstopi, zapre vrata)

Mož: Tri je proč, mejduš! (si slači suknjič)

Žena: Skrbelo me je, ker je tvoja ura že mimo! (pripravlja kosilo)

Mož: Hjuu, zunaj je strašna nevihta! (vzame brisačo, si briše glavo)

Žena: Saj je bila napovedana!

Mož: In tudi v tovarni osem ur pri stroju – vse kaplja!

Žena: O, to vem!

Mož: (sleče nogavice, si briše noge) Potlej pa še v trolejbusu človeku celo pot kaplja s tujega dežnika v čevelj!

Žena: To mora bit hudo, o, si mislim! (prinese Možu copate)

Mož: Ja, tega si človek sploh ne more mislit!

Žena: Ampak – ti je pa zdaj bolj prijetno in toplo, ko si tu!

Mož: Ja res – to mi vsak dan znova stopi v glavo . . . da nekaj imamo pa le!
(Žena pripravlja na mizo 3 krožnike)

Mož: Posebno pa – ker vem, da so še takšni, ki še tega nimajo . . .! A si moreš mislit takšne? !

Žena: Jaz raje gledam tiste, ki imajo vsega na pretek . . .!

Mož: To že . . . Ampak da so še tako revni pri nas, tega si človek ne bi več misli, ane!

Žena: No, ja . . . na svetu je vse mogoče!

Mož: Pravzares!

Žena: A boš pred kosilom še lonček vroče črne kave?

Mož: To – to!

Žena: Se mi je zdelo, veš! (prinese lonček s kavo na mizo)

Mož: (s smehom) Saj se ti vsak dan zdi – a ne vem, zakaj potlej sploh vprašaš!

Žena: (mehko) Oh, tako . . . Da je videt mojo skrb zate!

Mož: No, ja . . . Saj vem! (pije vročo kavo)
(Žena pripravlja dalje: pribor za kosilo)

Mož: (med pitjem) A drugače ni nič novega?

Žena: Oh, le kaj! Spet sem morala nakupit cel kup drobnarij!

Mož: In je vse dražje!

Žena: Da . . . (se čudi) Kako pa to veš?

Mož: (s smehom) Je vsak dan ista pesem!

Žena: Saj – zato!

Mož: Ja, ja!

Žena: (gre k štedilniku; prinese veliko skledo z juho na mizo) Res – to je tisti joj!

Mož: O, to pa sploh!

Žena: (Hčeri) Kosilo, Meri!

Hči: (med tipkanjem) Jaz ne bom jedla – nimam časa!

Žena: (se čudi) Kaj – da nimaš?

Hči: Nimam! Čimprej moram narediti tole!

Mož: (ostro) Kako pa je zdaj to pri nas? !

Hči: (od stroja) Kaj kako?

Mož: In zakaj?

Hči: Kaj kako zakaj?

Mož: Tako . . . Da mati ves čas pripravlja kosilo, ti pa: nimam časa!

Hči: Ko ga res nimam!

Mož: Da tega ne slišim več!

Hči: Oh, ko ne razumeš . . .!

Mož: Te reči preveč stanejo, da bi metali stran!

Hči: Ampak meni sploh ni do kosila, dokler ne dokončam . . .!

Mož: Me nič ne briga! Zdravje je prvo! Zato k mizi . . . mejduš! A ti sploh veš – kaj je bolan človek, kaj? !

Hči: (je iznervirana; živčno napol v joku vstane od stroja) Joj, ko ti . . . sploh ne razumeš! Za tole tipkanje imam določen datum . . . sicer sploh ne bodo plačali . . . In jaz bi vendar rada kupila Barbaro! (v jezi odide v sobo)
(Mož in Žena zaprepaščena obsedita in se gledata)

Mož: Aa zdaj vidiš?

Žena: (mirno) Ja . . .

Mož: Je ta svet čuden!

Žena: No, ja . . . vidim!

Mož: Pa nisem rekel nič takšnega . . .!

Žena: O, ni treba skoraj nič!

Mož: A je že vse čudno!

Žena: Res . . . Menda to iz človeka naredijo načrti in sanje? !

Mož: (jezno) In reklame, mejduš – trobezljanje . . . takšno življenje!

Žena: (mirno) Takšno pač!

Mož: Saj sploh ne vem več, kaj naj rečem!

Žena: Ni nič več treba, res!

Mož: Je že vse tako . . . vidim, mejduš!

Žena: No, ja . . . mladi imajo pač drugačna krila, Janez . . . ne bodi hud!

Mož: Le kaj čem bit hud . . .? Še hud ne morem več bit!
(Mož in Žena molče jesta) (Čez čas se vrhe Hči, si še briše objokane oči, potem sede k stroju in hitro tipka)

Mož: Kje pa je fant?

Žena: Saj veš – ob petkih ne je doma!

Mož: To že; a petek še ni sobota, ko izgine za ves dan!

Žena: Ampak danes je zagotovo petek!

Mož: Saj zato!
(Spet molče jesta) (Čez čas vstopi Sin, pod pazduho nosi kup knjig, ki jih malomarno odvrže na omaro)

Sin: (veselo) Dober dan!

Žena: (od začudenja odloži žlico) O? ! Ti . . . ? !

Sin: (mirno) Iz šole . . . Kaj se čudiš!

Žena: Kako . . . da si tu?

Sin: (veselo) Zakajpane? (vzame krožnik in si nalije vanj)

Žena: Ker je danes vendar petek in . . . (se čudi) Je mar kakšen praznik?

Sin: Ne, čisto navaden delavnik!

Žena: (se še bolj čudi) Kako pa je potem to?

Sin: (se nagne nad krožnik, voha; z užitkom) Uh, diiši . . .! (brezskrbno Ženi) Zgodilo se je pač v petek. (prične jesti)

Žena: (s strahom) Kaj se je zgodilo?

Sin: (med jedjo) Nekaj takšnega, da sem strašno lačen.

Žena: (z grozo) Le kaj . . .? (Sin nadaljuje z jedjo)

Mož: (preneha jesti; ostro) Ne slišiš – da te nekaj vprašujeva?

Sin: (hitro je) O, ja! Samo zdaj nimam časa za debato! Pri jedi ima še pes . . . saj veš!

Mož: (odločno odloži žlico, se nagne k Sinu; ostro) Veš-kaj-da . . .!

Sin: No, prav . . . če že hočeta vedet! (odločno, a zelo mirno) Glede šole sem se jaz zdaj odločil drugače!

Mož: (se čudi) Kaj si se odločil?

Sin: (odločno) Ne bom več nadaljeval tega šolanja.

(Mož in Žena z začudenjem strmita; sta čisto paf)

Mož: (išče besede) Da . . . ne boš? !

Žena: (z grozo) Le kako . . . joj? !

Sin: (mirno) Da ne bom. (je naprej)

Mož: (se skuša zbrati) Čak, čak – le počasi in še enkrat povej . . .!

Sin: (odloži žlico; odločno) Drugače sem se odločil.

Mož: Kaj si?

Sin: Kaj – kaj sem?

Mož: In kako si?

Sin: Kaj – kako sem?

Mož: Pa zakaj si?

Sin: (zbegano zija) Kaj kako zakaj sem?

Mož: (ostro) Reci . . . le reci!

Sin: (nestrpno) Saj sem že rekel!

Žena: (čisto iz sebe) In ravno danes . . .!

Mož: (izbruhne)Vidiš – to je zdaj tisto! Žal dolgo sem slutil tole maslo, mejduš – točno to! To je tisto!

Sin: A moja odločitev?

Žena: (napol v joku, grozi) Ja – ko je čisto z neba padla!

Sin: O, saj je bilo pričakovat!

Mož: Nič ni bilo pričakovat!

Sin: Jaz sem ves čas čutil, da . . .

Mož: Nikdar nismo govorili! (zastane v jezi) Razen če nisi . . . Seveda! (izbruhne) To je tisto! Zato si nam vsak večer igral po eno nežno za lahkonoč, a-ga, aga . . . (zavpije) zato! Zato da si nas pretental in smo mislili, o, vse je v redu – pravzato – da nismo mislili nate, na tvoje dolžnosti . . .!

Sin: Ampak nikar ne vpij, ker nima smisla – jaz sem dokončno presedlal!

Žena: (zaprepaščeno) Oh, pa ne!

Mož: (ostro) Na kaj si presedlal?

Sin: (mirneje) Na to, kar me veseli!

Mož: (jezno) Na nič, ane? !

Sin: Ne, na delo.

Žena: Joj . . .! Le kaj boš zdaj počel?

Sin: Marsikaj . . . Predvsem pa sem sit življenja brez denarja!

Mož: Jaz tudi – a zato še nisem nehal delat, mejduš – ker v življenju človek ne more le rožice sadit!

Sin: S ti le zdi . . . Ker sem to morda pozno uvidel!

Mož: Kaj si pa sploh uvidel, saj si ko dorkalni konj, mejduš – le kaj?

Sin: (mirno) Drugačne perspektive!

Žena: Joj – in ravno danes, ko je petek!

Mož: (bsni) Kaj je to njemu mar – petek ali svetek! Saj besede tudi že uporablja: lepe in prazne, da je joj!

Sin: (mirno) Takšne pač kot so!

Mož: (vpije) Vendar meni nič ne govorijo!

Sin: Seveda ne! Tebi govorijo druge reči!

Mož: Pravgotovo da! Zato tudi še danes živim in delam!

Sin: Jaz bom tudi začel!

Mož: In še kako boš začel . . . Izgleda na sončni upravi!

Žena: (skrušeno) O, pa ja – ne? !

Mož: (zelo prizadet, sede) Jaz že vidim!

Sin: (ostro) Kaj pa vidiš?

Mož: Vse črno!

Sin: Do sedaj pa tega nisi videl, a ne? !

Mož: (razočarano, a ostro) Ne . . . Do tegale trenutka so se kazale reči drugače . . . Takšne – da bi tudi ti lahko postal nekaj . . . Da se boš izšolal, šel v službo in pričel pošteno delat in zaslužit . . .!

Žena: (prepričevalno Sinu) Res, med ljudmi ta reč veliko pomeni – da nisi človek brez vsega!

Mož: Menda! Lenuha še pes ne poduha!

Sin: Saj! Pravzato sem se odločil drugače!

Mož: Ampak – kaj ti res ne vidiš, da človek mora delat, ne pa čarat!

Sin: (z nasmehom) Se ti zdi, fotrič – že petdeset let . . . Toda jaz vem, kako je mogoče drugače in takoj uspet!

Mož: (ostro) Se ti zares zdi, vidim! Toda že tisoč let je (poudari) eno – zdeti se, a drugo – preživeti se . . . In že tisoč let je pot do kruha dolga in trda!

Sin: (odločno) Zdaj nič več!

Mož: A-da ne? !

Sin: Če vidiš – ne!

Mož: (jezno) Jaz prav dobro!

Sin: (navdušeno) Potem lahko vidiš – da je danes človek meteor!

Mož: (obupano, a zafrkljivo) Ja, res – kar naprej leti v neznano! (odločno) Toda pre-

kleto se motiš, če misliš, da boš tudi ti ubral to pot, dokler sem jaz tu . . . (potrka po mizi) . . . na zemlji, mejduš!

Sin: Zakaj pa ne? ! Le zakaj bi tudi jaz garal vse življenje za prazen nič – tako kot ti . . .?

Mož: (skoči pokonci) Ti bom jaz dal – prazen nič! Mejduš . . . le pazi, da ga zdajle ne bom naredil iz tebe!

Sin: Naj pa bo bogastvo, če hočeš – meni je vseeno . . . a jaz za to ne bom garal tako kot ti! Jaz dobro vem, da zdaj pameten človek lahko naenkrat zasije!

Mož: (sarkastično) O, rad bi videl takšnega, ki čez noč zraste, zjutraj se pa lahko naje svojih pohanih pišk!

Žena: (zbegana je, poskuša miriti) Morda je pa danes to res mogoče – na svetu je vse mogoče!

Sin: (navdušeno, povzame za njo) Seveda je; in to je edini način . . . ali pa moraš lovit vlak vse življenje!

Žena: (resignirano) Oh, ko bi ga ti le ujel!

Sin: Zato sem se tudi odločil drugače! In z malo sreče bom hitro uspel, ko bodo reči zafunkcionirale!

Mož: (izbruhne) Jaz se pa sploh ne pogovarjam več! Dovolj mi je tega, mejduš – čez glavo imam teh tvojih norčavih pubertetnih krčev!

Mož: (udari po mizi) Zato takoj jutri – da mi greš nazaj v šolo in spet vzameš knjige v roke!

Sin: Jaz nikamor!

Mož: (presliši) In odslej boš človek na svojem mestu kot je treba – (vpije) ali pa se mi izgubi iz hiše, če ne te zaprem v omaro, da ne boš več videl belega dne!

Sin: Stori, kar hočeš – jaz sem se odločil!

Mož: (izbruhne) A-tako – mejduš? !

Sin: (ostro) Točno! In zdaj mi je tudi jasno, da ti tega ne boš nikoli razumel! Toda jaz imam svoj načrt premišljen!

Žena: (zbegana, a posreduje) Oh, Janez . . . če ima načrt – potlej je ta reč čisto drugačna!

Mož: (ostro) Ja, lep načrt – z muziko v želodcu! Zato vsaj ti molči! (odločno)

Sin: Meni čisto nič – nisi rekel!

Mož: (znova izbruhne) Adane? Torej – ničesar nisi slišal, kaj?

Sin: (mirno) Blazno nič!

Mož: (skoči pokonci) O, z menoj se ne boš več takole pogovarjal, mulec . . . (sarkastično) Ha! Blazno gor, blazno dol! (zavpije) Boš prej videl čevelj in skozi-vrata!

Žena: (prestrašeno, skoči pokonci, zadržuje Moža) Oh – pusti ga!

Mož: (v jezi rohni, ne ve kaj bi) Seveda! Si predstavljaš . . .? !

Žena: (zbegano miri) Zakaj pa ne . . .? ! Navsezadnje, Janez . . . Oh, pomiri se vsaj ti!

Mož: (jezno) Le kako naj bom miren, mejduš! (jezno hodi sem in tja, bruha besede) Moj mulec – komet! O, madona! Vagabund in potepuh! Lumparija, to ga vleče! Delavcem krast denar – to, mejduš!

Žena: (ne ve, kaj bi; skuša miriti) Oh, Janez – danes je res vse mogoče!

Mož: (zavpije) Molči – vsaj ti!

Žena: (počasi, prestrašena sede; dopovedujoče) Oh . . . zdaj vendar ne morem . . . Jaz čutim, da gre za nekaj . . .!

Mož: (jo v jezi prekine) Za nekaj pametnega . . . in resnega – boš rekla, a? ! (izbruhne) In svetlega, mejduš, visokega, ane? !

Žena: (zbegano) Oh . . . da ne – za nekaj čisto drugačnega!

Mož: Ali pa bo morda sedel kar naravnost v satelit in poletel tja-tja . . . (sede)

Žena: (zbegano) Pravzaprav – jaz ne bi rekla . . .! (utihne)

Mož: (manj intenzivno) (sede) Seveda ne, mejduš – ker nimaš kaj!

Žena: (skrušeno) Kdo ve!

Sin: (odločno) Jaz zase vem! (sede)

Mož: (živčno, z zadržano jezo) Seveda veš! Ti vse veš . . .! Ker je edino, kar so te naučili, to – da znaš sanjat!

Sin: (odločno) Morda pa prav zato! In to je tudi poklic! Če poznaš svet, ni treba sanjat, ampak lahko vidiš! In jaz vidim!

Mož: (obupano) Potem vidiš – da je boljše, če imaš vsak dan suh kruh na mizi in v srcu mir . . . Kot da mora bit človek vsak dan druge barve!

Sin: (mirno, a vztraja) Saj zato! Pa prav zato . . . Najboljše je, če človek uspe v hipu, čez noč . . . in ni odvisen od vsake posrane stiske na svetu!

Mož: (obupano) A-tako? ! Si že nad nami napuh, mejduš!

Sin: Ja! Zase sem in vem!

Mož: (zija v obupu, se čudi) Prelepo! Tako je torej s teboj! (nemočen je, se raztegne na stolu) (čez čas)

Mož: (napeto) S čim boš pa odslej čaral?

Sin: (mirno) Delal bom!

Mož: (zazija od začudenja)

Sin: Igral bom kitaro in nastopal.

Mož: (zazija) Lej no . . . (izbruhne v smeh, ki je smeh skozi živce; smeh v obupu; med smehom še govori)
In ti temu praviš – delo?

Sin: Ja! Blazno zanimivo delo.

Mož: In prinese tudi – denar?

Sin: Blazen denar.

Mož: (v smehu) In vse to gre . . .?

Sin: Blazno dobro nese, boš videl!

Mož: (počasi ga mineva smeh; obupano) Človek si ne bi mislil . . .!

Sin: Seveda ne! Zaradi novih idej pa lahko kdo drug zasije – vsak dan se to dogaja!

Mož: (resno) Ja, žal! Zato je vse tako prekleto

črno! (zamiruje v obupu) (čez čas Ženi) Lej zdaj – da ni nič iz njega!

Žena: (obupano) No, ja . . . (zamiruje)

Mož: (se nasloni na mizo) Mejduš – vsi načrti, vsi izgledi . . . vse se koj podere kot iz kock . . . In še manj . . . (pre-mor) . . . Vse iz kamenčkov . . . (premor) . . . Oh, ne, še to ne . . . kot iz prahu . . . (utihne, zamiruje v obupu)

(Sin počasi nadaljuje s kosilom)

Žena: (prepričevalno) Ah, Janez – jaz mu pa verjamem! Se bo še naredil, ja . . . boš videl!

Mož: (mirno, ironično) Pa kako . . . iz sanj! To pesem poznam!

Žena: (pomirjevalno) Se bo že uredilo . . . Brž, ko pride tak čas! (gleda Sina; potem ga potreplja) Ti le mirno jej!

(Mož nenadoma spet vstane in je odločen)

Mož: Da takoj zliješ hrano stran!

Žena: Oh – nikar znova, Janez! (Sin požre jezo, miruje)

Mož: (vztraja) Kdor sanja – s praznim želodcem še lažje!

Žena: (ne ve, kaj bi) Ampak – nikar več . . .!

Mož: (ostro) Sem rekel!

Žena: (zaprepaščeno) Nikar . . . (vstane od mize)

Mož: (ostro) Nič dela, nič jela!

(Žena ne ve, kaj bi; Mož vztraja v pozi; Žena počasi vzame skledo izpred Sina in jo podrži nad mizo)

Mož: (ostro vztraja) Rekel sem . . .!

(Žena se s skledo odmakne korak od mize; Sin miruje)

(Potem se Mož obrne in odide skozi vhodna vrata)

(Žena počasi spet položi skledo na mizo pred Sina in se narejeno nasmehne v nemoči)

Žena: (Sinu, mehko) Aah! Ne ženi si preveč k srcu – saj poznaš našega očeta . . . Le mirno pojej do konca . . . in glej, da boš uresničil svoj načrt!

(Sin hitro vstane od mize)

Sin: (jezno) Kar dvomi . . . Tudi ti dvomi! (hitro odide skozi vhodna vrata, katera s treskom zaloputne)

(Žena začudeno in s skrbjo gleda za Sinom)

Žena: (vdihne) Oh, ja . . .!

(Z mize vzame skledo in počasi stopi do Hčere, ki še vedno sedi v kotu in tipka; Žena položi roko na Hčerino ramo)

Žena: (mehko) Oh – zdaj vidiš! Še dobro, da si ti pridna – in da imaš manjše želje.

Hči: (med tipkanjem; se nasmehne Ženi) Menda, mama! Jaz zaenkrat hočem le dokončat šolo in kupit Barbaro!

Žena: Saj jo kmalu tudi boš, če boš delala po cele dneve.

Hči: Upam vsaj!

Žena: Seveda boš! Tebi popolnoma verjamem, ker si tako pridna!

Hči: (zelo pihiti s tipkanjem)

(Žena gre k mizi in manjše stvari zloži v veliko skledo, ki jo vzame v roke in se nameni k štedilniku; toda – obstane, ker je slišati trkanje na vrata. Hči hitro reagira, pohiti k vhodnim vratom: ravno, ko vstopi Fant, v kompletni obleki s kravato)

Fant: (med vrati) Živio, Meri!

Hči: (presenečena) Joj, – ti si? ! Kako da si prišel noter?

Fant: Ker ti nisi prišla ven – a skrajni čas je!

Hči: (v zadregi) Stopi naprej!

Fant: Boš hitro pripravljena . . .?

(Fant vstopi, njegovo intimno prijaznost zamenja začudenje, ko uzre Ženo, ki stoji s skledo v rokah in od presenečenja ne reagira. Tudi Hči zastane v trenutni zadregi, potem hitro reagira)

Hči: (Fantu) Oh . . . tole je moja mama, Tone . . . (Ženi) . . . Tole je Tone, mama . . .!

Fant: (v zadregi, a hitro iztegne roko) Dober dan, gospa!

Žena: (je zbegana; predeva skledo, da bi se lahko rokovala) (medtem) Dober dan! Oh, te reči . . . saj vidite . . . (končno ji uspe prijeti Fantovo roko) Dober dan!

Fant: Me veseli . . .!

Žena: Mene tudi! (zelo pohiti s skledo k štedilniku in jo odloži) (od štedilnika) Ampak – vi ste zares pravcato presenečenje!

Fant: (v zadregi, a prijazno) Upam, da ni tako hudo, gospa . . .!

Žena: Še vprašate! (se približa) Sicer pa – se mi zdite znani, veste!

Fant: Jaz vas tudi že poznam.

Žena: Nekako – na videz se mi zdi!

Fant: Jaz pa iz pripovedovanja, gospa!

Žena: Oh, se mi kar zdi, da Meri veliko preveč govori!

Hči: Ampak – mama . . .!

Žena: Vendar pa meni tokrat sploh ni rekla, da pridete . . . Zato vas prosim, da preveč ne gledate okrog sebe, ker so vse reči razmetane naokrog!

Hči: Saj ni prišel zato, mama . . .! (Fantu) Sedi vendar!

Fant: Boš hitro pripravljena?

Hči: Ekspresno! (odide)

Žena: Saj – raje stori to! (Fantu) Vi pa le sedite tačas . . .!

Fant: (okleva) No, ja . . . Res mi oprostite, ko takole vdiram k vam!

Žena: (zaklepeta) Nič nepotrebnega ne počenjate . . . Le sedite!

Fant: (kot prej) Tako, zaradi vas mislim!

Žena: Kaj bi tisto – sedite, no! In počutite se kar najbolje!

Fant: (sede k mizi) Saj – najlepša hvala!

(Žena medtem pohiti k omari in med ste-

klenicami išče. Ko najde „pravo" steklenico pride k mizi)

Žena: O nekaj sem kljubvsemu le našla! Naj vam natočim kozarček tegale? (postavi steklenico na mizo, gre po kozarec)

Fant: Pa res ne bi pil, gospa . . .!

Žena: (naliva) Samo kozarčel slivovke . . .! Ne boste mi vendar rekli ne, a privič ste pri nas!

Fant: Potem bi . . . če ste toliko prijazni!

Žena: Tako je najbolje, ne dajte se prosit! Posebno, ker drugih reči žal nimam pri roki, ko ste prišli tako nenadno . . .!

Fant: Res se ne trudite, prosim vas!

Žena: To vendar ni noben trud, lepo vas prosim, takšna malenkost, da mi je skoraj nerodno!

Fant: Kljubtemu, gospa . . . res – ker ni časa, da bi pil!

Žena: (sede k mizi) Saj – povrh morate še mene poslušat, ko sem se toliko zaklepetala, ojoj – (kaže na kozarec) Le hitro ga srknite!

Fant: No, ja . . . (nazdravi) . . . na vaše zdravje, gospa!

Žena: In na vaše!

(Fant naredi dolg požirek in se takoj zelo spači, potem odprtih ust lovi sapo ter zakašlja, da je razpet na stolu)

(Žena ga začudeno opazuje)

Fant: izdavi, v zadregi) Hu-huh . . . je močno!

Žena: Oh, nič posebnega!

Fant: (kašlja) Res . . . res!

Žena: Videt je, da niste vajeni alkohola!

Fant: (ujame sapo, z nizkim glasom) Res ne . . . res ne!

Žena: (navdušeno) To je lepo!

Fant: (kašlja) Ah . . . kaj vem!

Žena: Res lepo! Ko je vendar povsod toliko zagamene pijanosti in trapastih iluzij!

Fant: (kašlja) Jaz ne vem . . .!

Žena: (zdaj s skrbjo) Boste kozarec vode?

Fant: Ne, hvala . . . In ne zamerite, a zdi se mi, da se danes počutim slabo! (se nekoliko pomiri, si briše obraz z robcem)

Žena: (pomirjujoče) Oh, ne pravite tega – tak fant kot ste! (premor) A če vam je res slabo – dajte, spijte še en kozarček!

Fant: (panično pograbi kozarec in ga drži-skrije v roki) Ne, ne – nikakor, najlepša hvala!

Žena: Naj vam vendar ne bo nerodno . . .!

Fant: Res se ne trudite več, gospa!

Žena: Prav! Potlej upajva, da vam bo samo odleglo!

Fant: Nič ne skrbite, gospa!

Žena: (prijazno) Saj ne . . . A nerodno je, če človeka duši!

(Iz sobe pride Hči v dolgi obleki, sešiti iz starih kavbojk)

Žena: (presenečena, vstane) Samo poglejte – kakšno obleko si je sešila!

Hči: (se postavi v pozo) Kaj pravita – aa? !

Fant: Fantas–tična–je! (kašlja)

Žena: (navdušeno) Res si čedna, kot kakšna punca iz reklam, pravzapres! (jo opazuje) Ah, ja! Obleka pa le naredi človeka!

Hči: Kje neki, mama! Zdaj obleka nosi človeka!

Žena: (s smehom) (vzklikne) Oh – pa res!

Hči: (Fantu) To je zelo važno, kajne!

Žena: Seveda – ko sta mlada!

Fant: (Hčeri) A greva? (kašlja, gre do vrat, nestrpno čaka)

(Hči se odpravlja za njim)

Fant: (od vrat) Torej – najlepša hvala . . . In ne zamerite . . . (ga prekine kašelj)

Žena: (prijazno) Ampak – saj ni za kaj!

Fant: Nasvidenje go . . . (ga prekine kašelj)

(Fant in Hči odideta skozi vrata)

Žena: (med vrati) . . . denje! In pazi, da ne boš predolgo, Meri!

(Zapre vrata, gre k štedilniku)

(Pride Mož v modri delovni halji, z orodjem in napol izdelano kletko-veliko za ptice. Vse reči odloži na mizo in se pripravi k delu) (medtem)

Mož: Sta odšla?

Žena: (živahno) Ja – vsi trije!

Mož: (začudeno) Kakšni trije?

Žena: Tudi fant, ki je prišel po Meri!

Mož: (zamišljeno) A tako? !

Žena: (preneha delati) Ja! V njeno šolo sta šla plesat!

Mož: Prav! Nazadnje ima punca že svoj čas . . . tudi svoje skrbi in svoje oči – pa naj zre!

(premor – prične z delom) Ampak – da ne bo ponočevala, to si ji menda rekla? !

Žena: (mirno, se približa Možu) Seveda! (nežno) Škoda, da nisi videl – tak lep par sta!

Mož: No-no, vendarle malo manj, ane? ! Ni treba, da takoj pričneš sanjarit!

Žena: Saj – kdo ve? ! (postoji pri mizi)

Mož: (se nenadno prične obračati in vohati po prostoru) Kaj pa tule čudno diši po terpentinu?

Žena: (reagira, je zbegana) Se ti zdi . . .!?

Mož: Res!

Žena: To je nemogoče!

Mož: (se še bolj pozorno obrača po prostoru in voha) Je, je – terpentin!

Žena: (postaja zaskrbljena) Le kako je to mogoče?

(Žena stopi k mizi, vzame kozarec, iz katerega je pil Fant, ga povoha – hitro reagira)

Žena: (zaprepaščeno) O-jooj!

Mož: Kaj pa je?

Žena: (s strahom) Joj!

Mož: Da morda nisi . . .?

Žena: (nesrečno) Seveda – sem postregla . . .

Mož: Kaj pa . . .?

Žena: (prestrašeno) Oh . . .!

Mož: Le reci, mejduš – terpentin, ane! Sem takoj vedel!

Žena: (je nesrečna) Oh – nikar zdaj še ti . . .!

Mož: Kako – da – ne? !

Žena: Jaz nisem kriva . . . Se mi je spet vrinila v roke tista tvoja steklenica od slivovke, v kateri imaš terpentin!

Mož: Mejduš!

Žena: (nesrečno) Ki si jo postavil tjale! In sem po barvi mislila . . .

Mož: (ostro) Tega jaz res ne razumem več! A najmanj stokrat – kje pa! – tisočkrat sem že rekel, da se mislit pravi nič vedet!

Žena: (napol v joku) Le kako naj storim drugače . . . ko se zgodi?

Mož: Kot drugi! Naredi si vozlje na robcih!

Žena: Ampak – kje naj iztaknem toliko robcev? !

Mož: Potem . . . zaradi mene lahko narediš vozlje tudi na zavesah, če hočeš, na steklenicah in vseh rečeh, samo ne pozabljaj več . . .!

Žena: Joj . . . Janez! Nikar se vendar ne jezi, saj je vsak človek zmotljiv! In že brez tvojih očitkov sem dovolj nesrečna! Poleg tega pa se je v resnici tudi zelo mudilo!

Mož: (ostro) In večno ta – „(ponovi) mudilo"!

Žena: Pravzares – sem bila vsa iz sebe!

Mož: Ja, vsa iz sebe – to pesem tudi poznam! (Vzame v roke „tisto" steklenico in jo podrži pred očmi) In – zdaj ti samo poglej . . . pa mi povej – s čim naj zdaj barvam to kletko?

Žena: (z obžalovanjem) Toda . . . saj ga je izpil le en kozarček! In lepo te prosim, da se nehaš jezit, noo . . . ! Zelo mi je žal . . .!

Mož: (položi steklenico na mizo, zmaje z glavo; mirneje) Ko pa tule ni nobenega reda!

Žena: Lepo te prosim – besede ga tudi ne naredijo!

Mož: O, vem!

Žena: In jeza še manj!

Mož: Zato ti pa lepo pravim!

Žena: Ko da ne slišim? !

Mož: Ni videt, da preveč!

Žena: O, se mi zdi! Toda – čisto drugače bi bilo, če bi imela kakšne pripomočke . . .! Zares! Če bi imela vsaj kakšnega od tistih aparatov, ki jih vidim po televiziji . . .

Mož: (jo hitro prekine) Da bi te potem še tiste reči begale!

Žena: Oh, kje pa!

Mož: (vztraja) In še tiste – vlekle za nos!

Žena: Sploh ne! Potem bi mi bilo življenje lažje in bolj polno.

Mož: (ne ve, kaj bi) No, ja . . . kdo ve! (premor) Počakajmo še kakšno leto, mama . . . Bo že bolje!

Žena: (mehko) Saj vem, Janez . . .! (Gre k svojemu delu k štedilniku: pomiva posodo v veliki skledi)

(Mož se umakne v delo in prične zavzeto polagati latice na mizo ter jih meriti in žagati, potem jih pribija na nedograjeno kletko)

(Iz sobe je slišati: električno kitaro, na katero vadi Sin)

Žena: (prisluhne: potem živahno Možu) Slišiš? Fant je že pljunil v roke!

Mož: Pa kaj? ! Iz tega nič ne bo!

Žena: Morda pa! Na svetu se vse spreminja, tega ne smeš pozabit!

Mož: O, vem! Vse gre na bolje in ne na nič, kot misli tale . . .!

Žena: Ne jezi se spet, no – Janez!

Mož: Prav imaš! Bolje, da niti ne mislim več na to, sicer . . .!

Žena: Raje mi povej . . . Kaj pravzaprav delaš?

Mož: Kletko za papagaja.

Žena: (živahno) Oh, to je lepo! Odslej bomo torej imeli celo papagaja?

Mož: Menda! Da se človek lahko s kom pogovori!

Žena: To bo prelepo!

Mož: Lepo bo . . . posebno – ker me bo tako vsaj eden zares poslušal!

Žena: Joj, Janez . . . ne začenjaj spet! Saj ti vendarle ni tako hudo . . . no!

Mož: Tega tudi ne pravim! (se trka na levo stran prsi) Tule notri me pa boli – da bi karvpil! (začne hitro žagati)

Žena: (ne ve, kaj bi) Saj vem . . . a vseeno!

(Gre v kot in prične pospravljati steklenice: snema nalepke z njih in jih zlaga)

(Oba zavzeto delata)

(Čez čas pride Sin s kitaro, za katero se vleče iz sobe dolg kabel)

Žena: (veselo) O, glej ga – pridnega muzikanta!

Sin: Nikar ne zafrkavaj, mama!

Žena: Saj mislim resno – dobro veš!

Sin: V sobi je tako hladno, da imam čisto lesene prste, zato bi rad tule delal!

Mož: (ga začudeno pogleda) To je pa lepo slišat!

Žena: (veselo) Kajne!

(Sin sede na stol in prične vaditi-brenkati: zvoke slišimo iz sobe, kjer so zvočniki)

Sin: (med igranjem) Dela imam – za ponoret!

Žena: Oh – to bo denarja, kaj? !

(Možu) Vidiš, ti pa ne verjameš!

Mož: In nikdar ne bom!

Sin: Naročili so mi veliko modernih skladb za nastop na koncertu!

Žena: (zazija) Na koncertu? ! A zdaj slišiš? !

Mož: Če je le kaj resnice na tem!

Sin: (odločno) Boš že videl! Posel že cvete!

Žena: (veselo) (Možu) A zdaj slišiš?

Mož: Rad . . . le da ena lastovka še ne prinese pomladi!

Sin: Kaj me brigajo lastovke! Moje pesmi gredo v denar in tu ni več kaj!

Mož: (se preda svojemu delu) Saj je že čas!

Žena: (navdušeno) Da – zdaj je čas!

Sin: Moj čas – seveda! (zabrenka intenzivneje in prične peti; pri tem tudi vadi celoten nastop: geste in poskoke, da je njegova točka precej efektna v stilu rock-pevcev)

Sin: (poje pesem „Ujeti čas")

Ujeti čas, ujeti čas,
to ni igra, to ni špas!
Ujeti čas, ta-pravi čas,
ki sam seda noter v nas.

Presneti čas – je pravi čas,
blazna igra, najden špas!
Ujeti čas, imeti čas –
ki vedno zadaj pušča nas!

(Medtem ko Sin vadi točko – steče dialog)

Sin: Tole bo bomba, kaaj? !

Mož: Človek se mora veselit potiho, fant!

Sin: Človek že! Čas pa terja vse naenkrat!

Mož: O, res – si predstavljaš!

Sin: Vse mi je jasno, vse imam natanko premišljeno!

Žena: Ja, ja, saj je videt! (Možu) A ti vidiš, kako je lep in spreten in kako lepo poje – noo? !

Mož: (s smehom) Ha! Jaz v tem ne vidim nič posebnega!

Žena: (užaljeno) Ko niti nočeš videt . . .!

Mož: Še bolje – ker v tem ne vidim čisto nič!

Žena: (kljubovalno, navdušeno) Oh, jaz pa!

Mož: Le kaj – duša draga?

Žena: Želje . . . (prepričljiveje) Njegove velike želje in načrte – pa njegov ogromen talent!

Mož: (hudomušno) A res? ! Meni pa se vse kaže samo žalostno . . .

Žena: Ne govori vendar, Janez! Dobro veš, da ljudej gledajo in poslušajo samo še te reči . . .!

Mož: Pa? (zabije žebelj)

Žena: In vedo – da so te reči lepe . . . da so najlepše . . . In naš fant bo slaven – boš videl!

Mož: Jaz bi raje videl, da bi imel resno delo in da bi hodil v službo tako kot jaz!

Žena: Ampak – prosim te, Janez . . . Ne začenjaj spet prepira z njim!

Mož: Seveda – resnica je najostrejša bodica, ane!

Žena: Lepo te prosim – pusti ga že enkrat pri miru!

Sin: To, ja – vsaj to! Če me že ne moreš pokapirat, mi daj vsaj mir, da bom lahko delal v miru!

(Sin s kitaro jezen odide v sobo in zaloputne vrata)

Žena: (nesrečno) Vidiš . . . A zares ni bilo treba . . .!

Mož: Kaj-da-ne! Naj vsaj enkrat neha sanjat, mejduš!

(Prične z jezo zabijati žeblje. Tudi Žena se spet odmakne v svoje delo. Nekaj časa: oba delata)

(Čez čas: trkanje na vhodna vrata. Mož in Žena začudeno gledata v vrata. Trkanje. Žena vstane in gre odpreti.)

(Vstopita Avgust – v čisti, zlikani, a obnošeni konfekcijski športni obleki – in njegova žena Eleonora – v podobnem konfekcijskem kostimu) (Para se ne rokujeta!!!)

Žena: (navdušeno vzklikne) Glej-glej – kakšen praznik!

Stric: (veselo) Ja-a . . . le glejte čudno!

Žena: Kam naj to zapišemo? !

Teta: Se pa še zgodi, a ne? !

Mož: (Z orodjem v rokah, veselo) Zares – dober dan!

Stric: Dober dan obema!

Žena: To je pa res lepo!

Teta: Saj – ravno mimo sva šla!

Stric: In Eleonora mi ni več dala miru . . .

Teta: Seveda ne! Vsak dan mu pravim: tu živi tvoja sestra, oglasi se! Toda kaj, ko nikdar nimava časa, kajne Avgust? !

Stric: (s smehom) Seveda ne!

Žena: Zato pa zdaj sedita! Sedita vendar . . .! (postavi stola) To je zares veliko presenečenje – joj, še v sanjah ne bi mogla računat na to! Tako nenadno sta prišla, da mi je zares nerodno, ker nimam ničesar, s čemer bi vama postregla . . .!

Stric: (Možu) Pa ne – da sva vaju zmotila?

Žena: Še boljše! Bova vsaj enkrat utegnila počivat – vidva bosta pa kaj novega povedala!

(Avgust se prične razgledovati po prostoru: najprej se vrti na mestu, potem se sprehodi in v vse vtika svoj nos zelo natančno. Mož sedi na robu mize, z orodjem v rokah – kakšen hip še tudi podela kakšno malenkost)

Teta: Oh – le kaj? ! Saj nikdar ne doživiva nič posebnega . . .

Žena: Midva tudi ne – kaj hočemo!

Teta: Nič! (za Avgustom) Kajne Avgust? !

Stric: (Se obrne k mizi) No – ja, seveda! (Možu) Ampak vidim – lepo napreduje pri vas, lepo!

Mož: (s kladivom v roki) Počasi . . . in nič posebnega, vendar gre, Avgust! Gre!

Teta: Oh, podobno kot midva – že vidim! (Avgustu, ki si ogleduje rože in poličko) A ti ne boš sedel, Avgust?

Stric: (medtem, ko gleda rože) Ne – prav dobro mi je, če stojim!

Teta: Te ne bolijo noge, Avgust? ! Dobro vem, da te bolijo!

Žena: Menda, Avgust! Le sedi – da nam ne odneseš spanca!

Stric: (se obrne k ostalim) Ne, hvala!

Teta: (točno) Toda – zakaj ne sedeš?

Stric: Zakaj pa bi? Takole mi je čisto dobro! In poleg tega – sva midva še vedno na sprehodu!

Mož: (hudomušno) Tako, Avgust – zdravje je prvo!

Teta: (užaljeno) Je že prav . . .

(Avgust se nejevoljen obrne k rožam in

polici in vse natanko ogleduje iz raznih zornih kotov ter tudi tiplje, boža)

Mož: (živahno Eleonori) Kako gre vama?

Teta: Še kar . . . kajne Avgust? !

Stric: (je še pri rožah) Da, da . . . še kar!

Žena: Pri nas tudi!

Stric: (se obrne k ostalim, se nasmehne) O, vidim – novo ograjico imate pri rožah!

Mož: Ja – ja!

Žena: A ni lepa?

Stric: Res! (navdušeno) In čudovite belagonije! Takšnih ni mogoče videt vsak dan!

Žena: Kajne, kajne! (Avgust ji prikimava smeje: gre proti mizi)

Teta: Daa – zares prijetno stanovanje imate!

Žena: Oh, tega pa nikar ne reci dvakrat, ker je trikrat premajhno! Štirje smo v dvosobnem!

Teta: O, poznam to pesem!

Stric: (se nagne h kletki, brska) Ampak – kaj pa je to?

Mož: Kletka za papagaja.

Stric: (navdušeno, je o preobrača) Menda – hudimana!

Žena: A ni lepa?

Teta: Zares lepa . . . kajne, Avgust!

Stric: Na vsak način!

Žena: (ponosno) Pri nas on vedno naredi vse sam!

Teta: In zelo lepo – je videt!

Mož: (v zadregi) Kolikor pač znam . . . ! Jaz imam veselje do tega. In nekaj je itak treba počet po službi, a ne!

Stric: To vsekakor; posebno za živce!

Mož: In veselje!

Teta: Saj je Avgust včasih tudi rad napravil kaj posebno originalnega . . . velikokrat!

Stric: (resignirano) Resda . . .! Kje so tisti časi!?

Žena: (živahno) Zdaj pa že gotovo vse imata!

Teta: Kje neki . . . kajne Avgust? !

Stric: Da, to resnično ne – toda volja . . . še bolj pa veselje za delo mine!

Mož: Mene pa nikdar – ker mi pri delu najhitreje mine čas!

Stric: Ne rečem, da ne. Toda po kosilu se jaz raje zavalim na kavč!

Žena: Ah, Avgust . . . ne tako žalostno!

Teta: A ne da? !

Mož: Seveda ne! Jaz te poznam čisto drugačnega!

Teta: Vsekakor – da imaš prav . . . Vendar so pri nama zdaj na vrsti drugačni opravki. Posebno kar se tiče Avgusta . . kajne.

Stric: (kislo) Žaal! Tako me je naneslo življenje!

Žena: (s skrbjo) Kako to?

Teta: (bahavo) On zdaj hodi v večerno šolo!

(Avgust se kislo nasmehne)

Mož: (začudeno a veselo) O-ho! Tega si pa ne bi mislil!

Teta: Zares! (poudari) Na izpopolnjevanje v delovodsko – za delovodja . . . kajne, Avgust!

Stric: (zavzdihne) Ja, ja!

Žena: (se čudi) Oh, pa ne!

Stric: (kislo) Ja, vsak večer . . . (veseleje) . . . razen ob četrtkih!

Teta: (s pritajenim veseljem) Vidita, le četrtki so najini . . . (nežno) . . . večeri domačih pesmi in napevov, kajne Avgust!

Stric: Pač – ne gre drugače!

Mož: Morda res ne! Jaz pa v svojih letih – sem, kjer sem!

Stric: No, ja – tebi je mogoče tudi drugače!

Teta: Nama pa ne kaže, vesta!

Žena: Ta je potem druga pesem.

Stric: (kislo) Nič preveč vesela, aa-ah!

Mož: Jaz sem pa s tem, kar imam – zaenkrat še zadovoljen!

Teta: (presenečena) Neverjetno! A slišiš, Avgust?

Stric: (se čudi) Kaj si rekel?

Mož: (veselo) Da sem zadovoljen.

Teta: (hudomušno) To je res lepo slišat . . . Kajne Avgust? Prava redkost! Naravnost za na prvo stran časopisov!

Stric: No, saj . . .!Dobro, da je še kdo takšen!

Žena: Ampak, saj ni res – da je tako pretirano zadovoljen, vesta! Dostikrat reče čisto nasprotno!

Stric: (se posmeje) A ne da – reče? !

Mož: Seveda! Toda jaz to rečem le včasih!

Stric: (radovedno) Kaj pa praviš?

Teta: Povej, noo!

Mož: (Mož je zbegan; zamahne z roko) Aah – nič!

Žena: No – le povej!

Mož: (v veliki zadregi) Pravim . . . Če bi pri hiši vedno bila nova še kakšna druga reč . . . In potem postopoma še to in ono . . . Če bi pač nekako prišli do kakšnega večjega denarja kot so le fičniki moje plače – potem bi vsaj nekako zlezli na zeleno vejo . . . in bi si lahko tudi privoščili kaj, da bi malo zlezli iz svoje vedno enako preohlapne kože in bili drugačni . . . (premor) Toda kaj hočem – za delo imam le dve roki . . . zato si lahko le mislim marsikaj!

Stric: (se zasmeje) Ja-jaa . . . stari moj! To je tista ljubezen, za katero ni zdravila! (se smeje)

Mož: (hudomušno) Krvav sem pod kožo, vem – tako pač je!

Stric: (se smeje Hahah . . . to, to! To je tisto!

Žena: (Veselo) Zato pravijo, da se človek uči grabit in šparat vse življenje!

Teta: V to sem sveto prepričana!

(V veseli atmosferi Avgust odrine kletko in se nasloni na mizo)

Stric: Ampak – zdaj vama bom pa priznal nekaj drugega! (premor–)

(Mož, Žena – napeto prisluhneta; smeh ugasne)

Stric: (zadovoljno) Jaz sem namreč čisto zado-

voljen s tem življenjem, vesta – čeprav je marsikaj morda včasih malce čudno.

Mož: (kar zažari od soglasja; udari Avgusta po rami) Vidiš, to je zdaj tvoja beseda, Avgust – iz tvojih ust!

Stric: (samozadovoljno) A-ne? ! In iz srca tudi!

Mož: (veselo) Ja-ja! Z menoj je pravtako!

(Mož in Avgust se zadovoljno smejeta, kimata)

Mož: (z obžalovanjem) In to bi morala zdajle zalit, mejduš . . . to!

Žena: Le kako, Janez? ! Saj sem ti rekla . . . da nimamo . . .!

Stric: Kaj bi tisto – ko vidiš, da smo zadovoljni!

Teta: (točno) Ampak – Avgust? !

Stric: (še vedno je vesel) Kaj, Eleonora?

Teta: Ne spreminjaj svojega mišljenja vsak dan!

Stric: (veselost ugasne; kislo) Mar ga – Eleonora?

Teta: (ostro) Mar ga ne? ! Joj, Avgust – in celo pred pričami!

Stric: (odneha; nemočno) No, ja . . . Grem pa spet nazaj v svojo kožo, zavoljo ljubega miru! (hudomušno, Možu, Ženi? A vidva vedita, da je bilo to v meni le kratek stik zadovoljstva . . . nevaren stik –

Teta: (zadovoljno) Lepo – da to priznaš, Avgust! Doma tudi ves čas odkrito preklinjaš vse po spisku!

Stric: (se zresni) Kaj ti še ni dovolj? Pa vse sem priznal . . .! (zajedljivo) In odslej lahko spet mirno javkava vse dni . . .

Teta: (živčno) Ampak Avgust . . .? !

Žena: Naj preklinja, Eleonora – jaz Avgusta poznam takšnega!

Stric: (hudomušno) No, vidite! Navsezadnje se bomo še spoznali!

Mož: (veselo) O, res! In to še pred smrtjo!

Žena: Mar ni to lepo!

Stric: (hudomušno) Posebno lepo . . . (oponaša Eleonoro) kajne Eleonora!

Teta: (slabe volje) Seveda je! Toda – zaradi tega še ni treba, da si tudi ti dolgočasen!

Stric: (se čudi) Le zakaj?

Teta: In da kažeš okrog svojo živčnost!

Stric: Kako?

Teta: Ker ne sedeš!

Stric: (je zbegan) Ker ne sedem?

Teta: (jezno) Ker kar stojiš!

Žena: (hudomušno, prijazno) Le sedi, Avgust – da nam ne odneseš spanca!

Teta: Vsekakor! Saj ničemur ni podobno, da ves čas takole stojiš, noge te pa bolijo!

Stric: (odneha; odobrovolji se) V redu kot na Bledu, zavoljo ljubega miru grem rad celo plesat po medu! (sede)

(Možu) Vidiš – človek ne more več stat na svojih nogah!

Žena: Saj je bolje, če sediš, Avgust – boš lažje nekaj poslušal . . . (gre do sobnih vrat)

Mož: (jo skuša ustaviti) Rajši ne!

Teta: (Možu) Zakaj pa ne?

Mož: Ker ga bo infakrt od presenečenja!

Teta: Oh – potem pa moram tudi jaz slišat!

(Žena odpre sobna vrata: v prostor vdre nasilna, zelo glasna izvedba pesmi „Ujeti čas". Zaradi toliko fonske glasbe steče naslednji dialog kot vpitje, klicanje, kričanje?

Stric: O-o! Glasbo imate!

ŽENA: Kajne!

Teta: Joj, to je pa moderna glasba!

Stric: Gre skozi ušesa kot kakšen sekular!

Teta: Veličastna melodija . . . kajne Avgust? !

Stric: Ja, ja!

Teta: Prekrasna, kajne Avgust!

(Poslušajo. Čez čas)

Stric: (Ženi) Kaj pa to pravzaprav predstavlja?

Žena: Ne vem! (bahavo) To igra naš Janez!

Teta: (Avgustu) To je vendar moderna glasba, Avgust!

Stric: O, vem – jaz nimam nobenih pripomb! (pohiti k vratom) Vendar draga žlahta – brez zamere! Jaz imam išias in ta prepih ni zame! (zapre vrata; spet sede)

Žena: Čudovita pesem, kajne!

Teta: Zares! Nikdar si ne bi mislila!

Stric: Le od kdaj ste pri vas umetniki?

Mož: Jaz nič ne vem!

Žena: Odkar je naš Jani pustil šolo in igra takšne reči!

Teta: A da je pustil študij? ! Škoda!

Stric: Prav ima! Jaz ga čisto razumem, če samo pomislim . . . joj!

Teta: Nikar spet ne govori neumnosti, Avgust!

Žena: Naš fant ima velik talent za drugačne reči, to je resnica! En-dva-tri si izmisli pesem in jo zaigra!

Teta: Oh – potem je res umetnik!

Stric: Menda! In naš žlahtnik bo naenkrat slaven – toda nama ni nihče nič rekel!

Mož: (s smehom) Še bolje, Avgust!

Teta: (Možu) To ni lepo, veš Janez!

Mož: Ni! A bolje, da tudi vidva ne rečeta nikomur, ker vse skupaj ni vredno besed! (s smehom) Ta sanjač trdi, da je danes človek komet!

Stric: (se zamisli) No, ja . . .! Stoprocentno sicer ne vem . . . a kdo ve! Mogoče je pa res!

Teta: Nedvomno – in je tudi lahko, če igra takšnele mojstrske reči!

Mož: (se neha smejati) Pa menda vidva ne mislita prav tako kot moja žena?

Teta: Misliva! Nekaj kulture imava vendar tudi midva v sebi, kajne Avgust!

Stric: (kima) Seveda! Vsak dan več!

Žena: (je navdušena) Naravnost ob pravem času sta prišla! Zelo sem vama hvaležna, ker sta mu rekla, kar gre!

Teta: (se čudi) Mar on ne verjame vanj?

Žena: Kje pa!

Stric: (Možu) Ne ga lomit – in tvoj sin je!

Teta: Res – neverjetno! Ko vendar moderna glasba gre krasno v denar!

Stric: Pravzares! Zategadelj boste enkrat še na konju!

Mož: O, vi kar trobite v isti rog . . .

Teta: Resnično, Janez! Tako mikavna je ta glasba . . . Zelo, zelo mikavna!

Žena: To je res! Celo še bolj mikavna je kot je nagradna igra „Postani milijonar"!

Teta: (hitro reagira) Kaj ne rečeš! A ti tudi sodeluješ v tej nagradni igri?

Žena: (navdušeno) Seveda! V največje veselje mi je čakanje sreče, to je zame – vsak dan nekaj presenetljivega v življenju!

Teta: Pa nikdar nisi rekla!

Žena: Ko nikdar nisi vprašala!

(Za obe ženski zdaj ničesar drugega ne obstaja več: med dialogom gresta v kot in živahno govorita–žvrgoliła)

Stric: (se prime za glavo) O-jooj! Spet sanje na dnevnem redu!

(sede k mizi k Možu)

Mož: To je tista žalost . . . Avgust, to! (nadaljuje z delom)

(Avgust naveličano sedi in ga opazuje)

(Žena in Eleonora v kotu)

Žena: Lej – tako pazim na te steklenice, zamaške, zavitke in vrečke, da jih je povsod vse polno!

Teta: A že dolgo sodeluješ?

Žena: Odkar pravijo, zbirajte te reči, ker vas čaka sreča! (premor) In jaz kar čutim, da me nekje čaka sreča . . . in enkrat!

Teta: O, jaz tudi – zato redno sodelujem!

Žena: To res človeka tako pritegne! In končno sem se privadila, ker je danes zbiranje reči ljudem itak najbolj pri srcu! Zato pa – zakaj ne bi še jaz preizkusila srečo, ki jo prinašajo te reči, mar ne? !

Teta: Seveda! Mene tudi vsak hip bolj vleče . . . to je strašno napeta igra!

Žena: (razburljivo) Ne pravijo zaman – „Postani milijonar" . . . Da je to moje sodelovanje in živih sanj . . . Ti rečem – kakšenkrat tako živo sanjam . . .!

Teta: Jaz tudi! To bo spet zapleteno, joj! . . . dokler ne bodo na televiziji sporočili ime velikega srečnika!

Žena: Res, najtežje je to čakanje!

Teta: Ne reci! Jaz že vse dni trepetam – ko na trnih živim!

Žena: Nikar ne govori o tem . . .! (gre k omari) Raje poglej, koliko novih etiket sem zbrala za naslednje kolo!

Teta: (pohiti za Ženo) Oh, srčno rada!

(Žena vzame z omare več škatel, po katerih pričneta ženski brskati; pri tem poslu počepneta, škatle imata na tleh, brskata in čebljata)

Teta: A imaš kaj podvojenih?

Žena: (brska) Bova videli . . .! (Poslej obe zbirata, razporejata kupone in sta tako zavzeti z delom, da je le kakšen hip slišati njune kratke smehe, polne nestrpnosti.

(Glavni dialog se nadaljuje pri mizi)

Mož: (med delom) Torej praviš Avgust – da tebi nikdar ni dolgčas?

Stric: (reagira iz globoke zamišljenosti) Tega jaz še nikdar nisem rekel!

Mož: (radovedno) Kaj potem zdajle razmišljaš?

Stric: (se čudi) A jaz?

Mož: (s smehom) Ti!

Stric: (se nasloni na mizo, išče besedo) Oh . . .! (postane dobre volje) o mladih letih, ko sem imel polet in načrte, da sem kar žarel . . . od same volje do življenja in enega kupa veselja! Pravzares! Tak človek sem bil, da bi na tešče goro premaknil, a mi ne bi bilo nič!

Mož: (preneha z delom; se zamisli) Ah, tisti čas je bil resnično drugačen . . .!

Stric: (mehko) Saj – zato!

Mož: (mehko) Zelo nepozaben!

Stric: Menda! Zdaj je vse drugače! (premor) A ni to čudno? !

Mož: Ja . . . kako se vse spreminja . . .

Stric: Vse gre nekam . . . meni nič, tebi nič!

Mož: Tako . . . kar izginjamo nekam . . .!

Stric: A kam?

Mož: Kaj jaz vem!

Stric: Ko bi človek to vedel . . .!

Mož: Jaz ne vem.

Stric: To je najbolj čudno, ane? !

Mož: Pravzares!

Stric: Toda – po drugi strani pa zijam – česa vsega človek ne odkrije na svetu!

Mož: Kaj misliš . . . Avgust?

Stric: Oh . . . (premor) . . . kako je svet majhen kot igrača, na primer.

Mož: (se zamisli) Res . . .!

Stric: In zato ničesar ni mogoče skrit pred nikomer . . . Kaj hočemo!

Mož: (hudomušno) Nič, Avgust. Saj vidiš – o našem kometu si tudi vse izvedel!

Stric: (zamišljeno, z nasmehom) Kajneda!

Mož: Resda!

(Vstopita Hči in Fant in presenečno obstaneta pri vratih)

Hči: (v zadregi) Dober večer!

Fant: (v zadregi) . . . Večer!

Hči: (hitro) Joj – pa res nisva pričakovala, da vas je toliko!

Žena: (veselo) Le nič se ne bojta – zdaj je, kar je!

(Hči gre naprej k mizi, Fant nerodno obstane pri vratih)

Hči: (Možu) Oče – Tone me je spremil, pa . . .

Mož: (proti Fantu) Lepo, lepo!

Fant: (stopi naprej, da Možu roko) Dober večer, gospod.

Mož: (hudomušno, se rokuje) Hja, gospod sem bolj malo, veste toda dobrodošli ste kljubtemu!

Fant: Me veseli!

Mož: Mene tudi!

Hči: (gre do Eleonore) Dober večer, teta!

Teta: (jo ogleduje) Lej no, kako gre čas – takšna gospodična si že, da mi jemlje sapo!

Stric: (se približa Hčeri) Kajne – jaz kar zijam, takšna lepa punca je; čisto naše gore stas!

Hči: (da roko Avgustu) Pozdravljen, stric! (Fantu, ki pride k njej in Avgustu) To je moj prijatelj Tone (Fant, Eleonora, Avgust se rokujejo)

Teta: (medtem Hčeri) O, to naju še posebno veseli . . . kajne Avgust!

Stric: Seveda! (stresa Fantu roko) Strašno veseli!

Mož: (veselo) Ja-ja, Avgust! Konec koncev je to res lepo, da smo enkrat takole zbrani, a ne!

Teta: Lepo, ni kaj! Samo . . . midva se oproščava, ker bova šla . . . kajne Avgust? !

Stric: Kot želiš, Eleonora!

Žena: (Teti) Zdaj pa res ne smeta!

Hči: Sedita še, prosim vaju – Eleonora!

Teta: Ne-ne, midva resnično morava domov. Avgust še ni naredil naloge za jutri . . . in sploh, kajne Avgust? ! (Avgust ne ve, kaj bi)

Mož: Kljubvsemu – ostanita!

Žena: Ja, ostanita! Večer je dolg in bomo lahko lepo skupaj gledali televizijo!

Teta: Če že res tako hočete . . . (popusti) . . . Je prav Avgust?

Stric: Seveda je! Saj bi doma tudi gledala televizijo!

Mož: Bravo, Avgust! To je moška beseda!

Žena: (zadovoljno) Nič drugače! In zdaj vsi lepo sedite! (V prostoru nastane smešna gneča: Mož pospravlja z mize svoje reči in jih nosi v kot; ostali se umikajo, a istočasno iščejo in jemljejo stole ter z njimi zavzemajo prostor okrog mize in pred televizorjem) (Končno posedejo zdrenjani v kupček pred televizorjem)

Teta: (nestrpno) Ravno zdajle so na programu najlepše reči . . . kajne Avgust? !

Stric: Točno! Vsak večer ob tem času!

Žena: Oh – potem tudi vidva dobro vesta, kako je to lepo!

Hči: (pohiti, prižge televizor) Prav fantastično je!

Mož: Ne govori, Meri – saj že zijamo . . .! (Dialog preraste v igro v igri, ki je interpretacija reklam)

Teta: (zaklepeta, navdušeno) Meni je najbolj všeč tisto . . . (sede v pozo) Če hočete na Haiti, v Afriko, Alžir,
jejte super vital krompir,
ki z okusom razveseljuje
poleg tega pa vas tudi nagrajuje! (Družba z navdušenjem sprejme Eleonorino reklamo)

Žena: Krasno, Eleonora! To je spet ena nagradna igra za naju, kajne? !

Teta: O pravgotovo! Le da jaz ne vem, kako naj sama zmorem vse te reči, ko Avgust ni za nobeno takšno rabo!

Stric: Kajdane . . .! Samo – jaz imam drug resor . . . kar priznaj, Eleonora! (Ženi) Meni je namreč bolj všeč tisto . . . (živahno vstane; zadeklamira)
Od danes dalje – nič več naporno jutro, naporen dan!
Od danes dalje – samo blazina: uvek san! (sede; pogovorno) To je čista resnica! Posebno po kosilu – oh, to je užitek! (utihne, uživa)

Žena: Menda, Avgust, to je vedno bolj moški opravek . . .!

Teta: (Ženi) Nič ga ne zagovarjaj, ko vidiš, da res niti malo ne morem računat na njegovo pomoč!

Žena: Takšni so moški, Eleonora! Meni tudi le Merica pomaga pri zbiranju, lepljenju, pošiljanju etiket, kuponov . . . in sploh! Pri ženskah so te reči bolj v navadi, me razumemo te nagradne igre!

Teta: Seveda – ti si lahko srečna! Vsaj nekoga imaš, ki ti pomaga!

Žena: To je res . . . Čeprav se mi pa Janez raje smeje na ta račun!

Mož: (se smeje) Kako se ne bi . . . (se smeje) . . kajne Avgust!

Stric: (se smeje) Pravzares, Janez! Saj kar plavajo v sanjariji!

Mož: Ja! Pošilja, pošilja, zraven živo sanjari, pa spet pošilja in pošilja – „ali ništa"! Niti za hip ne vidi, kako jo s tem vlečejo za nos . . . (se smeje)! Tega si res ne morem mistlit . . . še manj pa morem verjet . . . (reklamno-zafrkantsko zadeklamira)
Potentila, bromofor,
kačnihteza, labrador –
dobite napol zastonj, po smešno nizkih cenah! (se smeje) Lepo vas prosim – le kdo bi to verjel dan današnji-dan!

Stric: Jaz že ne, Janez – (se smeje) jaz ne!

Teta: (tečno) Kajdane-verjameš, Avgust? ! Le tiho bodi! Pa še kako verjameš! Zato se tudi vsak dan bašeš s tistimi piškoti . . .!

Žena: S kakšnimi piškoti?

Teta: Oh, s tistimi, ki ljudi vodijo po svetu!

Žena: A je to mogoče, Eleonora?

Teta: Seveda, saj to že vrabci čivkajo . . . (se postavi v pozo)
Moskva, Helsinki, Dunaj, New York,
Damask, London, Rim, Pariz –
po tej svetovni poti
vas vodijo mikserfadelbum piškoti! (normalno, karajoče) In s temi piškoti se baše moj Avgust – kar poglejte ga, kako se redi: da sploh ne more skrit . . .! (Vsi zvedavo ocenjujejo–ogledujejo Avgusta)

Teta: Kljubtemu si pa še pred vsemi upa trdit, da ne verjame tem igram . . .

Stric: (s smehom) Nobena svinjarija!

Teta: Le zakaj potem ješ te piškote, Avgust? !

Stric: (s smehom) Zato!

Žena: (se čudi) A te vleče po svetu, Avgust?

Stric: (mirno) Zato – ker so dobri, vendar!

Teta: Lažeš, Avgust! Dobro vem, da na-skrito zbiraš kupone teh piškotov!

Stric: Zakaj potem tule lažeš – da ti ne pomagam zbirat teh reči? !

(Vsi se posmejejo; Eleonora presenečno zazija)

Teta: (mirneje) No, ja . . . lepo, da priznaš! (premor) Kljubtemu – si pa nikdar ne bi mislila, da si takšna pokrita rihta!

Stric: Jaz moram bit . . . Ker si ti prepričana, da ne vidim pet pedi od nosa!

Mož: To vendar ni mogoče, Avgust!

Stric: Seveda ni! Tudi jaz imam sedanji čas tule notri . . . (se trka po prsih) . . . v srcu! In dobro se zavedam, da je danes svet majhen! Zato bi pa rad videl še kaj več kot je naša živobarvna dežela . . . in mili-mi sosedi!

Teta: (presenečeno) Vsak dan me bolj presenečaš, Avgust!

(živahno) Saj si že skoraj takšen kot tisti: (reklamno) Abc-iks!

Žena: (zaklepeta) A veš, da sem jaz tudi takoj pomislila . . .! Prav takšen je: (reklamno) Abc-iks!

Teta: A ne – da je! Tudi obnaša se čisto tako . . . (reklamno) Vsak trenutek, na vsakem kraju Abc-iks!

Stric: (s smehom) Seveda! Zato pa jem piškote . . . da bi videl svet!

Hči: (navdušeno) Prav imaš, stric! Blazno fino bi bilo zdajle – v Moskvi!

Stric: (igrivo) O, ne govori . . .! (zapoje) Kalinka-kalinka maja!

Mož: (Hčeri) Daj no mir, Meri!

Žena: (Možu) Zakaj pa ne bi smela imet želje . . . saj je še mlada!

Teta: Pravzares! (Hčeri) In tudi jaz bi šla prec s teboj, Meri!

Hči: Krasno bi bilo!

Fant: Jaz nimam nič proti, gospa! Samo jaz bi raje predlagal Damask!

Stric: (s smehom) Imaš prav, Tone! Harem-harem, to bi bilo nekaj za naše duše in telo.

Hči: Seveda! In Lon-don!

Stric: Tja pa za noben denar! (zapoje) Aj, ča je pusta Londra – mar ne veste tega? !

Hči: Potem pa – Helsinki!

Mož: (hčeri) No-no, Meri! Le potiho sanjaj!

Hči: Saj ne sanjam . . .! (navdušeno) Tudi v Pariz bi šla!

Stric: (navdušeno) To-to! In jaz s tabo – do Pigallea, ha-hah!

Hči: A ni to zares perfektno, če človek lahko potuje takole . . . za nagrado!

Žena: Pravgotovo, si moraš mislit! Enkrat bova tudi medve na vrsti, le čakaj!

Mož: Ampak – nehajte že sanjat pri prižgani luči, mejduš! Saj je vendar povsod na svetu enako, če si rad . . .!

Stric: Bravo, Janez – to je čista resnica! Najprej si doma kot v škatlici uredi, potlej šele svet obredi!

Hči: Krasna ideja, stric!

Žena: O, bi rekla – samo mi nimamo te sreče!

Hči: Kaj da ne, mama . . .! Jaz že hranim za novo Barbaro!

Teta: To je najpametneje, Meri! (premor) Vendar pa sem jaz sinoči glede tega videla še nekaj pametnejšega!

Žena: Joj, menda ne misliš . . . (poudari) tapirekifokus? !

Teta: Seveda, prav na tepirekifokus mislim!

Stric: Ženske ste pa od vraga! Nocoj mi vsako pametno misel vzamete direktno z jezika!

Mož: Nič čudnega – ko vsi skupaj dirkate . . . kdo bo hitreje sanjal!

Stric: O-ne, pardon, Janez! Meni se nikamor ne mudi! Hotel sem povedat le to, da je tapirekifokus . . .

Teta: (ga prekine) (reklamno) Najboljši za v prostor, kjer človek preživi 80 procentov svojega življenja – (normalno) to je vendar stara stvar!

Žena: (reklamno) In najboljša za v prostor, kjer človek prespi 70 procentov svojega življenja – (normalno) celo jaz to vem!

Stric: (nejevoljno) Ampak pustite mi vendar že, da povem do konca svoje ubogo misel!

Žena: Oprosti, Avgust – ni bilo namerno!

Teta: Seveda ne! Jaz sem namreč mislila, da boš povedal kaj novega!

Stric: (hitro, nejevoljno) Kaaj noooveega . . .? ! Joj, ste danes ljudje čudni!

Mož: Ja, tega si človek sploh ne more mislit – kako!

Stric: Najprej mi požreta besedo. Zdaj naj pa še povem celo nekaj novega . . . Hudimana! Le kaj vedve mislita? ! Menda prav nič ne mislita, ko ves čas govorita!

Teta: Joj, Avgust – nehaj že flancat, saj nisi v šoli! Tam si lahko preveč pameten, tule sva pa na obisku . . . in to celo pri tvoji žlahti!

Stric: (izbruhne) A jo zdaj slišiš, Janez? ! Le kako naj se ob vsem tem odrečem naravnost zdravilnemu zbiranju kuponov za žrebanje – lepo te prosim, Janez – ko vidiš, da bi bilo res najbolj pametno, če bi za nagrado človek zginil kam daleč v svet.

Mož: Ja, res! Tako živo sanjajo te nove reči, da jih že kar živijo – ti jima pa še hočeš nekaj dopovedat!

Stric: No, vidiš! Tu ni kaj, pač pa je, kar je; to mi je zdaj jasno kot beli dan! Zato tudi moram povedat, da je . . . (reklamno) tapirekifokus najboljši za v vsako predsobo, kuhinjo, dnevno sobo, spalnico in kopalnico . . .

Teta: (ga prekine) To sva tudi medve rekli, Avgust!

Stric: To že . . . (z užitkom) vendar sta pozabili najvažnejše, kar je itak značilno za ženske . . . namreč to, da . . . (reklamno) v naše stanovanje prinaša srečo in svežino le: tapirekifokus!

Mož: To je čisto navaden hokus-pokus, mejduš!

Žena: Oh, ne bi rekla, Janez! In čeprav tega ne moremo kupit, se lahko vsaj pogovarjamo o tem . . . To je tako zanimivo!

Mož: (hudomušno) Zato že mogoče – ko imaš rada „pesek v očí"!

Žena: Ampak tapirekifokus vendar ni pesek, Janez!

Teta: Sploh ne, Janez, to bi moral vedet!

Mož: Ko da jaz ne vem, Eleonora! Dobro vem, da . . . (reklamno) tapirekifokus zakrije vse pomanjkljivosti vašega bivalnega prostora!

Žena: (navdušeno) No, vidiš, Janez . . . to je tisto – da je v življenju vendarle bolje, če človek ne vidi resnice!

Mož: (nejevoljno) Saj . . . to je tista žalostna pesem – da včasih živiš kar tam nekje . . . kaj jaz vem kje; toda – po volji mi ni!

Stric: (hudomušno) Huda kri, Janez, pamet kali! In nič drugače! Tudi tebi bo to še enkrat presneto všeč, hudimano da! Ne gre drugače . . . Saj to že vsi dnevniki in vrabci čivkajo . . . (reklamno nadaljuje) Kupite!

Teta: Seveda! (nadaljuje Avgusta, reklamno) Res vam ne bo žal!

Stric: (reklamno) Sploh vam ne bo žal!

Teta: (reklamno) In potem – vam zares ne bo žal!

Stric: (normalno) Vidiš, Janez! Ti pa menda misliš, da si edini na svetu – ki mu je žal!

Hči: Le kako naj bi nam bilo žal – ko je na svetu toliko blazno lepih reči, mar ne? !

Žena: Oh, tudi meni bi bilo marsikaj strašno pri srcu . . . Toda kaj ko tako hudirjevo malo moremo!

Mož: (nejevoljno) Ja – to je vsak dan ista pesem, mejduš!

(Nenadno vstopita Sin in Igralka–Zinka, oba veselo razpoložena; Zinka je zelo šarmantna)

Sin: Dober večer . . . Kakšen bomba sestanek! Pleme Srečnikov na kupu!

Zinka: (Šarmantno) Dober večer!

(Prejšnji presenečeno zazijajo v napetih držah, od začudenja skoraj okipijo)

Sin: Dober večer – vendar! Kaj je z vami? !

Zinka: (prikupno) Dober večer!

Žena: (se zgane; zbegana) Dober . . . večer . . .!

Zinka: (Ženi) Dober večer, gospa.

(Mož počasi vstane. Ostali drug za drugim v presledkih odgovarjajo kot v sanjah, a veselo-presenečeno: Dober večer!)

Mož: (zbegano) (Sinu) Le kaj fant . . .? (Igralki) Oprostite . . .! Dober verčer . . . Toda – kaj vse to pomeni . . . to je gotovo kakšna pomota! (se približa igralki) Ker – če se ne motim . . . Vi ste vendar tista igralka . . . tista popularna, tista . . . (se zbere) A pri nas? ! (gre z roko proti njej) Lepo pozdravljeni! Vi ste pravgotovo tista zvezda s televizije, a ne!

Zinka: (mu da roko) Ja, Zinka sem . . . in veseli me, da sem vas spoznala!

Mož: Mene tudi . . . prav posebno, ja-ja! Nikdar si ne bi mislil . . . da bom takole na štiri oči videl živo Meto iz Cvetja v jeseni patakonaprej . . . res me zelo veseli!

Sin: (veselo) To je moje dekle, fotrič . . . pravzaprav – moja zaročenka!

(Mož je spet iz sebe od presenečenja, se umakne, tudi ostali se glasno čudijo)

Žena: (se strašno čudi) Za-ročenka . . .? !

Zinka: (s prikupnim nasmehom) Da, gospa! In vi ste Janezova mati, kajne!

Žena: (zbegano) Ja-ja!

Zinka: (ji ponudi roko) Me veseli, gospa! (se rokujeta)

(Mož in ostali v presledkih zajecljajo: Zaročenka!)

Sin: (veselo) In nocoj sva prišla povedat, da se bova v kratkem poročila!

Mož: (zazija) Po-ro-či-la? !

Zinska: Da, gospod – poročila!

Žena: (Začudeno) Poro-čila!

(Čudenje preide v veliko navdušenje)

Oba: (Avgust, Eleonora-skupaj) Če je tako – potem pa čestitava!

(Atmosfera veselega presenečenja-navdušenja; vsi se rokujejo s Sinom, Igralko ter besedujejo: Poročila! Krasno! . . .)

(Le Moža veselje ne potegne za seboj: nekako izgubljen sede k mizi in zamišljen je)

Mož: (zavzeto) Ampak Janez – kako to . . . poročila?

Sin: Poročila vendar!

Mož: Toda . . . – kam, kje, kako . . . na kaj – poročila?

Sin: Nič ne skrbi, fotrič! Z Zinko sva dogovorjena o vsem!

Oba: (Sin, Zinka; skupaj) In poročila se bova!

Oba: (Avgust, Eleonora; skupaj) (pojoče) Še enkrat – čestitava!

(Žena je ganjena; v navdušenju pohiti k Igralki in jo objame)

Žena: Oh, to je prelepo! Tako čudovito!

Zinka: (nanjo preide ganjenost) Res, gospa – čudovito je!

Stric: (reklamno vzklikne) Vidite: to je ta-pravo! Bravo–žlahta!

Žena: (odstopi od Igralke) Ti si torej – naša . . .? !

Zinka: Da . . . gospa!

Oba: (Avgust, Eleonora: skupaj) Še tretjič – čestitava!

Mož: Kdaj se pa bosta poročila?

Zinka: (veselo) Dogovorjena sva, da čimprej!

Mož: Zakaj pa tako hitita?

Sin: Zato – ker morava!

(Pri vseh veselo navdušenje)

Žena: To je zares čudovito! Takšna sreča . . .! (mehko) Oh – če se samo spomnim teh svojih let . . .!

Mož: (roteče) Nikar zdaj še ti! Lepo te prosim, mama – zdajle rajši ne . . .!

(NENADNO TEMA)

(V temi steče dialog, medtem tudi priprava za poročno kosilo: akterji posedajo za mizo, na katero medtem pripravijo krožnike, steklenice in reči za naslednji prizor)

(medtem)

Mož: Vidiš – že spet ti tvoji neumni spomini, mejduš!

Sin: Ne razburjaj se, fotrič, v temi nam je še bolj slovesno!

Stric: (navdušeno) Pravgotovo! Takšne prijetne romantike že nisem doživljal, odkar je bilo konec romantike!

Teta: Presneto očarljivo je! In odslej bodo moje sanje – temno stanovanje!

Hči: (vzklikne) Drugače pa vsi mislite, da sedanji čas ni očarljiv in fantastičen!

Zinka: (kliče) Jaz že ne!

Sin: (kliče) Jaz tudi ne!

(NENADOMA POLNA SVETLOBA, ki jo vsi pozdravijo z navdušenjem, istočasno s svetlobo: AVGUST ZAIGRA NA HARMONIKO melodijo „Ujeti čas"; akterji zdaj sedijo po parih za mizo; središče pozornosti sta: Sin in Igralka– Zinka. Pomembna je tudi scenska sprememba: **OMARA v kotu je zdaj slovesno okinčena s trakovi itd., da je zelo eskponirana.)**

(čez čas: ob glasbi harmonike Sin in Igralka zapojeta „Ujeti čas"; Hči in Fant zaplešeta; Eleonora, Žena, Mož: jedo)

(Čez čas veselo atmosfero prekine Mož, ki vstane s pollitrsko kupo v roki in zavzame slovesno govorniško pozo za zdravico)

Mož: (slovesno) Mlado poročencema – za zdravje!

(Vsi ga burno podpro, dvignejo kozarce, nadzravljajo; potem: čakajo Moža, ki zelo dolgo pije)

Mož: (neha piti) Zdaj pa nekaj resnih in objektivno-kritičnih besed, za katere upam, da bodo padle na plodna tla! Posebno še, ker bom zelo kratek!

(Burna reakcija in podpora pri ostalih)

Mož: Tule smo zelo na tesnem s prostorom, to je vsem jasno! Ampak s pametnimi ukrepi in z dobro voljo nas vseh . . . lahko rešimo problem . . . Če se torej konkretno – vsi še malo stisnemo in uredimo nekaj reči nanovo . . . Pa bo šlo!

(Ostali so navdušeni, pozdravijo predlog)

Mož: (slovesno) Rečem – tudi potem, ko bo – perspektivno gledano, seveda – tudi prirastek! Tega sem zelo vesel, zato . . .

(Ostali so navdušeni; zaploskajo-nekateri)

Mož: In še nekaj dodatnih predlogov! (se odkašlja; odločno) Po novem se bo pri nas popoldan manj počivalo in puščalo čas vnemar! Tudi branje, poslušanje, gledanje pogročnih in zgolj čas-ubijajočih reči, kriminalk in podobnih Anten ter televizij – odpade! (premor) Ker dragi moji – jaz pravim: pamet v roke in z rokami na delo!

(Ostali so navdušeni; zaploskajo)

Mož: Na zdravje! (pije) (nato) Ker dragi moji – če samo malo pogledamo okrog sebe . . . vidimo . . . O, pravlahko vidimo – kaj vse imajo drugi, pravzares!

(Vsi zaprežijo v napetost – počasi vstanejo v zbor)

Mož: (napeto) In zato . . .!

Vsi (v en glas, napeto) In zato? !

(Mož s kupo v roki zadirigira vsem, da je slišati ISTOČASNO: Avgustovo harmoniko in glasove vseh akterjev, ki istočasno hitro govorijo vsak svoje reklamno besedilo – da nastane ritmična MASA BESED IN GLASBE)

(Tekste, ki tečejo istočasno, navajam v zaporedju);

Mož: Sodoben mož je lahko vsak,
kdor zna priviti kak vijak!
Toda lenega čaka, kar ga pač čaka
in pridnega čaka, kar pridnost dočaka.
Zato – vsakogar je lahko sram,
kdor ne živi s priročnikom: naredi sam!

Žena: Ker plača in potrebe nikdar niso skladne,
zato igram nagradne igre, oh, nagradne –
na igre te ne pozabim več nikdar, dokler
še živo sanjam: da postanem milijonar!
Zato na igre te ne pozabim več nikdar:
saj v življenju up, oj, upati je glavna stvar.

Hči: Elementi v Barbaro-komplet,
tako je sestavljen svet –
pravi oče, mama, dragi brat,
vsi ljudje in vsakokrat:
če na svetu hočeš kaj imet,
uporabljaj manžri-grablje spet in spet!

Fant: Jaz pa vem, da me v karieri čaka sreča,
ki ni nikdar hopla! opoteča!
Zato srečnega – bomo rekli – čaka nesreča,
nesrečnega pa – bomo rekli – sreča!
In če si ženska ali pravi mož,
v zlasti sredini – ti srečen boš!

Teta: Če imate denar, nič ne skrbite,
brez njega v marketih vse dobite –
od tampona do jeklenega srca,
upe, omare, miši, kredite, o, ne pozabite:
vmes pa super konfekcija vihra,
ki delovnim ljudem še posebno se poda!

Stric: Nič več dobro jutro
in nič več dober dan!
Saj kdor vstane, je pokonci,
kdor leži, ta je zaspan!
Za vse pa je najboljša:

blazina uvek-san!

Sin: Potentila bromofor
kačnihteza labrador
plus kitara grlen glas
tisoč watov ženski bas:
ey ča rudite parafrut
ey kupite samson knut!

Igralka: Nikar ne glejte na svet črno-belo,
saj v kolorju življenje je veselo –
kot ogenj in voda sta lep mozaik,
življenje burno in nikdar zapik!
Zato kupite super-vizor pri export-Planki
in glede eptimizma – nikdar ne boste v zanki!
(Igrivo dogajanje ustavi in prekine Mož, ki dvigne roke)

Mož: Zato pravim na tale srečni dan: na zdravje!
(Vsi zaploskajo, vzklikajo, pijejo)

Mož: Zdaj pa – mladoporočenca spat!
(Navdušenje spet naraste, dvignejo se od mize; in stopijo v dve koloni – v „špalir" proti omari)
(medtem)

Stric: (zavriska) . . . Spat na zrno graha! (zaigra na harmoniko)

Mož: Menda! (veselo Sinu) Le dvigni ženo, mož!

Vsi: Nesi jo čez prag!
(Sin dvigne Igralko–Zinko v naročje in jo nese proti omari. Ostali ju veselo pozdravljajo, posipajo z rižem in rožami)
(Ko poročni par pride do omare: Igralka odpre vrata omare in Sin jo zanese v omaro, potem vrata omare zapreta za seboj med glasnim pozdravljanjem. Lahko noč!)
(Potem glasno navdušenje in veselje ugasne: Avgust odloži harmoniko)
(Vsi posedejo okrog mize; molčijo)
(Počasi steče dialog)

Mož: Kako srečen dan!

Teta: Da – še petič čestitava . . . kajne Avgust!

Avgust: Seveda – petič!

Mož: Nič čudnega . . . ko je tako srečen dan!

Žena: Neverjetno – srečen! (ganjeno) Oh, če se le spomnim teh svojih let . . . !

Mož: Oh, nikar, lepo te prosim, mama . . .!
(NENADNO TEMA)

Mož: Mejduš – spet ti in te tvoje sanjarije . . .!
(SNOP LUČI NA OMARO: iz omare stopi Igralka–Zinka v vlogi tv-napovedovalke)
(Ko poročni par pride do omare: Igralka odpre vrata omare in Sin jo zanese v omaro; potem vrata omare zapreta za seboj
Jugoslavija

Zinka: (napoveduje) Dragi gledalci in gledalke! Dovolite, da vam ob koncu drugega dejanja sporočimo še zadnjo veselo novico. Nocoj se je zaključilo veliko nagradno žrebanje v popularni nagradni igri „Postani milijonar".
Tokrat je srečna dobitnica glavne premije tovarišica Mica Srečnik! Srečni nagrajenki iskreno čestitamo!
(POLNA SVETLOBA – VSI SO NEGIBNI, ZIJAJO OD PRESENEČENJA)

Žena: (se zgane, vsa iz sebe) A sem tole . . . čisto prav slišala? ! A ste vi tudi kaj slišali?

Vsi: Slišali smo! Prav si slišala! Brezdvoma! To si ti!

Žena: A to sem – morebiti jaaz . . .?

Zinka: (pred omaro; osebno) To ste vi, gospa! Nobene pomete ni . . .
(Vsi zastanejo v dvomu in napetem pričakovanju)

Zinka: Vi ste zadeli!

Žena: Kaj pa – draga naša . . .?

Zinka: Glavni dobitek, gospa!

Žena: Ampak – to je nemogoče! Da bi jaz . . . v nagradni igri?

Zinka: Vi ste zadeli!

Žena: Recite mi še enkrat . . . ne morem verjet, vendar . . . Da bi jaz, ki nisem rojena pod to zvezdo? !

Mož: Ti vendar – kaj se čudiš!

Vsi: Glavni dobitek! (se zberejo okrog Žene)

Žena: (se zbere) Joj . . . potlej je tu tisti trenutek, ki sem ga ves čas čakala!

Mož: (se čudi) Menda – na svetu je res vse mogoče!

Žena: (ganjeno) Oh – takšna sreča!

Zinka: (jo veselo nadaljuje) Ki se imenuje petdeset milijonov!

Žena: (je paf) Milijonov? !

Vsi: (so paf) Milijonov? !

Zinka: (osebno) Da – petdeset milijonov!
(napoveduje) In s tem zaključujem svojo vlogo – želim vam lahko noč! (ODIDE V OMARO)

Vsi: (razburjeno, navdušeno) U-u! Petdeset milijonov! Pet-deset!

Žena: Petdeset – joj! (omahne na stol)

Oba: (Avgust, Eleonora, pohitita k Ženi) Zato pa – še šestič čestitava! (reklamno) Zdaj boste res živeli . . .!

Mož: (zbegano) Petdeset milijonov . . . mejduš!

Žena: (vzklikne) Pre-čudovito milijonov!

Hči: Oh, je to fantastično! (poplesuje) Meni že rastejo krila!

Mož: (nežno, ženi) Ne zdaj vidiš! Mar ti nisem vedno govoril, da si rojena pod srečno zvezdo!

žena: Ampak pod tako srečno – tega ne bi verjela, Janez!

Mož: (dvigne Ženo s stola) prime jo čez rame in jo pelje na rampo) Vidiš, mami – zdaj je menda konec samo sanj!

Hči: (pride k njima, objame Ženo) Oh, fantastično!
(NENADNO NA ODRU: TEMA)
(Akterji odidejo)
(Mož in Žena s strani potegneta star kavč in ležeta: Mož leži sede, z blokom v rokah zavzeto računa)

Žena prižge nočno svetilko)

Mož: Hvala, ker si prižgala:

Žena: Kaj ti tudi ne spiš?

Mož: Kje nek . . .! Računam, da je kaj!

Žena: Zakaj potem nisi prižgal luč?

Mož: Kje imam pa čas! (glasno računa) Dvesto petdeset . . štiristo dvainsedemdeset tisoč . . . in stodevetdeset tisoč . . . tristo petintrideset tisoč . . . (premor)

Mož: Srce mi razbija, da je to čudno!

Žena: Ne reci – meni bo ušlo, če ne bo hitro dan!

Mož: O, ko bi že bil – bi bilo prepozno!

Žena: (kaže prospekt) Ja! Poglej toke – kako je nobel!

Mož: Dnevna soba?

Žena: Ja! Zlate rožice na modri podlagi!

Mož: Misliš, da bi tole?

Žena: Joj, menda nisi mislil, da ne? !

Mož: Ne, ne – le vprašam! Preberi ceno!

Žena: Milijon, osemsto, petindevetdeset tisoč . . . (lista prospekt)

(Mož ponavlja za njo in potem: NADALJUJE Z GLASNIM RAČUNANJEM)

Mož: Dva in pet je sedem, devet in osem je sedemnajst, ena naprej!

Žena: (panično vzklikne) Jooj!

Mož: Kaj pa je?

Žena: Pozabila sva na spalnico – poglej! Ta je naravnost šik!

Mož: (mirno) Sem mislil, da je kaj hujšega!

Žena: Spalnica v rustikalnem stilu – to sem si vsa leta natihom želela! Tako krasna je!

Mož: Nič se ne čudim veš! Vse to tudi ogromno stane!

Žena: Daj no mir! Menda ne boš ti še naprej ostal malenkosten, da bi gledal na vsak dinar? !

Mož: Nič se ne boj . . .!

Žena: Upam vsaj! To moraš vedet, da je zdaj drugačen čas!

Mož: To vem, toda račun kaže . . .

Žena: Koliko?

Mož: Okrog deset milijonov – zaenkrat!

Žena: To pa ni veliko; komaj kapljica iz morja!

Mož: O, to že – samo, ko mi do zdaj ne bi bili tako suhi!

Žena: Kaj-bi-tisto! (zasanjano) če samo pomislim . . .

Mož: Ja – milijoni, milijoni!

Žena: (mehko) Tako toplo mi je pri srcu kot še nikdar!

Mož: Verjamem! Tudi meni je vroče, ker še svoj živ dan nisem toliko računal!

Žena: Oh, ne reci . . . Janez!

Mož: (mehko) Saj ne bom . . . Bom raje vse še enkrat preračunal! (spet nekaj hipov glasno računa)

Žena: (ga nenadoma prekine) Janez!

Mož: Kaj je . . . mama?

Žena: A ni bolj pametno, da greva opravit kaj pametnega, namesto, da leživa? !

Mož: Najbolj pametno – res!

(Oba hitro vstaneta: Žena v beli spalni srajci. Mož v dolgih gatah-pisanih in modri majici. Medtem: LUČ DO POLOVICE JAKOSTI. Mož vzame meter, blok, svinčnik.)

Mož: Vse to gre torej – stran? !

Žena: Ja – prišlo bo novo.

Mož: ta miza mi je lepo služila! (boža mizo)

Žena: Odslej pa ne bo več treba!

Mož: O, se mi zdi!

Žena: Zato pa vse staro ven! (Vzame stol: IN ZAROPOTA)

Mož: (jo ustavi) Ampak – potiho, da ne zbudiva mladih!

Žena: Seveda! Vsaj enkrat v življenju jih morava presenetit!

(Oprezno se premikata po prostoru in merita – tako da držita metrski trak vsak na enem koncu; šepetaje govorita mere)

Mož: Šestdeset krat štirideset bo šlo.

Žena: Dolžina dva metra, osemdeset.

Mož: Se mi je zdelo – meter osemdeset.

Žena: Misliš, da bo šlo? Tisto je meter enainosemdeset.

Mož: Tule je celo več – meter dvainosemdeset.

Žena: Širina – meter in dvajset centimetrov.

Mož: V redu, se izide – in tule še krat šestdeset in rob dvajset, višina tudi osemdeset!

(MEDTEM: VSE BOLJ SVETLO – ZDAJ JE POLNA SVETLOBA)

(Iz sobe pride Hči, napol oblečena, spotoma se oblači)

Hči: (se prestraši) Joj . . .! Kaj pa vidva delata?

(Mož in Žena skušata skriti svoje početje)

Žena: (v zadregi) Dobro jutro!

Mož: (spravlja meter) Meriva, meriva!

Hči: Zakaj pa?

Žena: (kot prej) Kartako – sem in tja!

Mož: Res! Skušava se spomnit, koliko je velik najin svet!

Hči: (hudomušno) Za novo pohištvo, ane – kar priznajta!

Mož: Ne, niti najmanj!

Hči: Sem čisto mislila, da!

Žena: Ne, sva se z očetom premislila!

Mož: Res – škoda denarja!

Hči: (navdušeno) Oh, fino! Potem bi jaz vaju prosila, če mi bosta pomagala pri nakupu Barbare!

Mož: Hja, ne vem . . . če!

Hči: Zakaj pa ne?

Žena: Je mar kdo rekel, da ne? ! Dobila boš kompletno Barbaro! To bo najino darilo za tvoj začetek!

Hči: (navdušeno objame Ženo) Oh, fino!

Mož: Ja – potem za naprej pa poznaš tisto: dinar na dinar palača, ane!

Hči: Kdaj torej lahko računam?

Žena: Še danes!

Hči: O, fino!

Mož: Ampak – v šolo le še pojdi prej!

Hči: Uh, z veseljem! Nasvidenje! (odhiti)
Mož: (z nasmehom) Pa ima res krila, mejduš!
Žena: (s smehom) Saj jih imam jaz tudi!
Mož: Ravnoprav – ker je čas, da greva v banko!
Žena: Prav imaš! In nato se bova z dušo in telesom posvetila samo nakupovanju!
(Pričneta se hitro oblačiti) (medtem dialog)
Žena: Le glej, da ne pozabiš seznama!
Mož: Ni govora – bi se mi zmešalo, če bi moral toliko reči nosit v glavi!
Žena: Še bolj pa te prosim, da ne boš živčen, ko bom pogledala, kaj vse imajo!
Mož: Misliš – čisto vse . . .?
Žena: Pravgotovo – za vsa leta nazaj!
Mož: (odneha) Meni je prav!
Žena: Danes morava bit zelo dostojna! Posebno, ker bova imela s seboj toliko denarja – je nujno, da bova tudi drugače videt bolj nobel!
(oba odhitita v sobo)
(IZ OMARE: prideta Sin in Igralka–Zinka – v kavbojkah, živobarvnih majicah. Sin prinese iz omare dve potovalki. Igralka sede k mizi. Sin stopi za njen hrbet in jo nežno mrši)
Sin: Bova zajtrkovala, miška?
Zinka: Bolj perfektno bi bilo, če bi kasneje jedla kje zunaj!
Sin: Meni je vseeno – če je tebi, miška!
Zinka: Raje pokliči starše, da jim rečeva nasvidenje!
Sin: Če želiš . . . miška!
Zinka: Seveda želim, kaj pa misliš!? Posebno zdaj – si to blazno želim! In upam . . . da ti nisi čisto pozabil najin bojni načrt!
(Iz sobe prideta Žena in Mož, oblečena za ven–pražnje)
Žena: (veselo) O-o! Dobro jutro, mladoporočenca!
Zinka: (prisrčno) Dobro jutro, gospa!
Mož: Dobro jutro – prvo jutro!
Žena: Kam se odpravljata tako zgodaj?
Sin: To bi vaju tudi jaz rad vprašal!
Žena: (skrivnostno) Na srečno pot!
Mož: (skrivnostno) V bankooo.
Zinka: (nestrpno) Midva pa na poročno potovanje!
Mož: Kam pa?
Sin: Prot Grčiji, Turčiji . . .!
Zinka: In potem še naprej na vzhod!
Mož: (se čudi) Ampak . . . Kaj ni taka reč predraga . . . Hočem reč – prenevarna?
Zinka: Sploh ne! To je še vedno popularna pot mladih.
Mož: A tako? !
Žena: Menda, le pojdita! Zakaj pa ne bi tudi kdo iz naše družine šel kam dlje po svetu!
Zinka: (narejeno gladko) Torej – nasvidenje, gospa!
Žena: Srečno – lepo, enkratno potovanje!
Zinka: (Možu) – Nasvidenje, gospod!
Mož: Le srečno potujta! Pa pamet v roke, to vama polagam na srce!
(Sin vzame potovalki in se z Igralko počasi, namenoma!, obotavljajoče odpravita k vratom)
(Žena nastrpno in pomenljivo pocuka Moža, mu kaže za Mladima.
Mož: (v zadregi) Mejduš, skoraj sem pozabil . . . Počakajta še!
(Mlada-dva se hitro obrneta nazaj)
Mož: Mama ima odličen predlog in upam . . . . da ne bosta odklonila!
Sin: (igra radovednost) Za kaj pa gre?
Mož: Sva mislila . . . Da bi lahko šli skupaj do banke – da bi vama poklonila nekaj . . .!
Žena: Kar bi vama utegnilo . . .!
Sin: (nestrpno) Le kaj spet fintirata, fotrič? ! Nama se mudi.
Mož: (živahno) Sva mislila – takole . . . milijonček ali dva, da vama korajžo da, če bosta na poti v stiski!
(Sin in Igralka, Zinka: kipita od veselja)
Žena: Za skromen začetek pač . . .!
Mož: In sploh mislim, da vama bo prijetneje, ko se že gresta one . . . hipije – če imata kakšen milijon več v žepu.
Sin: O-o! Danes je fantastičen dan!
Zinka: Blazno očarljiv!
Mož: Ja, danes že! Toda potem se bosta pa znašla po svoje – saj poznata tisto dinar na dinar palača – kaj bi govoril!
Sin: Ni dvoma – posebno če misliš pogačo! Zato gremo, fotrič – da se ne premislita in ti ne uideš v tovarno!
Mož: (se narejeno, veselo čudi) V kakšno tovarno?
Sin: V tisto tvojo, kot praviš – službo ali šiht, kaj vem!
Mož: (se igrivo posmehuje) Misliš – hahah! Toda danes ni tako! Ob tolikšnem denarju imam tudi jaz dopust, hahah!
(se odpravijo)
(MEDTEM: TEMA, ZAVESA)

3. DEJANJE

1. prizor

(Dnevni prostor je **prepoln** nove in moderne opreme (Zavzema 2/3 in več odra); polovica reči je še zapakiranih v ogromnih kartonskih škatlah, ki delajo prostor podoben labirintu. Vidno je okno, ki pa je težje dostopno; sicer je prazen manjši del odra na liniji vhodna vrata-rampa, kje je na desni nizka mizica s fotelji.)
(Vstopita Mož in Žena, oba otovorjena s paketi, da vstopita: DVA KUPA PAKETOV. Reči odložita na mizo in okrog nje, potem je šele videti Moža in Ženo – oblečena v novi obleki, ki nista v skladu z njuno starostjo in sta (obleki obeh) ekskluzivno krojeni za srednjo, morda še mlajšo

generacijo: Mož se v moderni športni obleki počuti kot „osel na ledu"; drugače je z Ženo v živo-pisanem kostumu. K pomlajenemu izgledu pripomoreta tudi njuni novi frizuri.)

Žena: (nestrpno) Zdaj te pa lepo prosim, da najprej odpakiraš ogledalo!

Mož: (se skuša oddahniti) Saj ne gori azbest! (sede na paket)

Žena: Skoraj bi rekla da – tako strašno sem radovedna!

Mož: Jaz pa strašno utrujen od teh neprestanih krosov po trgovinah!

Žena: No – in kaj potem, Janez? ! Le kaj ti spet ni všeč . . . ko bi skorajda moral vriskat od sreče! Denarja imamo vendar toliko, da lahko takoj vse plačamo ... pa še kaj zraven, če le hočemo! Toliko smo menda zdaj že nobel, ane!

Mož: O, to hudimano dobro čutim, Mica . . . to prekleto baharijo, to sakramensko dobro vidim – da sem salamensko zmatran in zmahan kot kakšen star fertah!

Žena: Ampak Janez – malo prej si bil še tako fin . . . Le odkod naenkrat jemlješ te prostaške besede?

Mož: Tudi meni se zdi, da sem priletel z marsa na beton . . .

Žena: Ojoj, Janez! Nikar ne godrnjaj! Raje brž odpakiraj ogledalo – lepo te prosim . . .

(Mož nejevoljen odpakira metrsko-in-še višje ogledalo in ga nasloni na fotelj tako: da Žena, ki se gleda v ogledalo, stoji en face publiki)

Žena: (pred ogledalom) Ti samo poglej, Janez!

Mož: (medtem, ko depakira pakete) Kaj pa?

Žena: Ho – kaj? ! Mene vendar!

Mož: Zakaj?

Žena: Mar ne opaziš nobene spremembe?

Mož: No, ja . . .! (preneha z delom, opazuje Ženo)

Žena: (se napeto gleda; postaja vse bolj začudena) Le poglej!

Mož: Odkrito rečeno – zelo težko, po vseh teh dogodkih, zelo težko! Da bi kaj rekel – pa sploh težko!

Žena: Daj daj . . Raje dobro in ostro poglej – in potem povej!

Mož: No, ja . . . (se trudi, da bi kaj opazil na njej) . . . navidez si videt dosti mlajša, drugega pa nič.

Žena: (z užitkom) A ne res da? ! Ti samo poglej ta čudež!

Mož: (se čudi)

Žena: Lej – da to sploh ni več moj obraz!

Mož: Kajdane! A je moj?

Žena: Le dobro poglej, Janez! Pridi sem . . . Čisto od blizu poglej!

(Mož pride bližje ogleduje in zre Ženino podobo v ogledalu: da tudi on stoji on face publiki; Mož je vse bolj začuden nad tem, kar vidi)

Žena: (napeto) Kaj praviš, a?

Mož: No, ja . . .!

Žena: To je čisto nov obraz, vidiš! Moj čisto nov obraz, res – nov človek, kar poglej!

Mož: (se čudi) Ah, lari-fari!

Žena: Ne, ne, pravzares – nov človek sem, to dobro vidim!

Mož: (se zresni; ne ve, kaj bi)

Žena: Sicer pa – poglej sebe! Seveda, to je najbolje – sebe poglej . . . in ti bo en-dva-tri jasno!

Mož: (se gleda v ogledalu; bolj in bolj se čudi) Mejduš . . .!

Žena: A zdaj že vidiš – kaj?

Mož: (je bolj in bolj veselo presenečn) Res! To ni več moj obraz! In tudi tole . . .!

Žena: (navdušeno) Seveda, Janez! Tudi ti si nov človek!

Mož: (resno) Resnično . . .! A tega ne morem mislit!

Žena: Saj tu ni kaj mislit! (navdušeno) Zdaj sva končno nova človeka – le verjemi, Janez! (se navdušeno gleda v ogledalu)

Mož: (gre stran) No, ja . . . saj navsezadnje to ni tako hudo, a ne! (sede na paket, se zamisli)

Žena: (zadovoljno) Sploh ne! Še boli ne, saj vidiš! Posebno po vseh teh letih skrbi in stiskanja pa odtrgovanja od ust . . . joj, ni da bi o tem sploh še kdaj črknila!

Mož: Ampak . . po svoje je bilo tudi lepo!

Žena: (živahno pri mizi pregleduje reči) O, hvala lepa za takšno lepoto, Janez!

(pogleda Moža, ki sedi zamišljen) In nikar ne sedi tu kot kakšen kip! Raje mi pomagaj – saj menda nisi zares tako zelo utrujen? !

Mož: Bolj, kot če bi v tovarni delal šestnajst ur!

Žena: (spet pred ogledalom) Kljubtemu . . . priznaj, da je vseeno zelo lepo v trgovinah.

Mož: (počasi vstane) O, ja . . . tako praviš ti . . . (se ji približa) . . . kot v sanjah!

Žena: (nežno) Meni se v resnici zdi – še dosti lepše!

(Za hip zamirujeta v medsebojni zagledanosti)

(Vstopi Hči)

Hči: (veselo) Dober dan . . . (presenečno obstane) . . . Joj – kaj pa je to – z vama?

Žena: Ti mar nisva všeč?

Hči: Nasprotno! Blazno fina sta! Naravnost fantastična!

Mož: (se ogleduje) Kakšna?

Hči: Tako blazno fino oblečena, da vaju ne bi spoznala, če bi vaju srečala na cesti!

Žena: (navdušeno) Ne res, da? ! Zdaj sva čisto nova človeka!

Hči: Zares! Blazno fina!

Žena: Jaz sem sicer nekaj idej pobrala pri tebi – a za to se ne jezi!

Hči: Le čemu? ! Važno je, da je uspelo – in sta tako fina!

(Hči prične prelagati in pregledovati reči na mizi)

(Zelo glasno pozvoni hišni-gong;

Mož: (veselo, Hčeri) Barbaro so pripeljali, Meri!

Hči: (poskoči od veselja) O, fino, oče!

Žena: (nejevoljno) Ooh, nee!

Hči: Blazno fino, mama! (prepleza labirint ovir, se vzpne k oknu)

Žena: Pa ravno zdaj!

Mož: Saj si hotela takoj!

Žena: Takoj, seveda . . .!

Mož: Celo tečnarila si!

Žena: Vendar nisem mislila – da naj zdaj, ko je čas počitka!

Mož: Mejduš, smo fini . . .! Da ti je popolnoma nemogoče ustreč!

Žena: Ne bi rekla, Janez! Prav lahko mi je ustreč – ker vsako uslugo dobro plačam!

Hči: (navdušeno od okna) So jo že zložili! Tovornjak je odpeljal!

Žena: (zaskrbljeno) Pa je ne? !

Mož: Mejduš . . . zdaj smo za vse sami!

Žena: To je vendar nemogoče, Janez . . . takšen odnos!

Mož: Tak, tak, mama! A ni to čudno na svetu – da človeku vedno tako nerad kdo pomaga? ! Ja-ja! In potlej je še te povrhu; če imaš denar, ne moreš prosit za pomoč; če pa nimaš nič, je človeka sram prosit!

Žena: Ampak, jaz ne bom tiho! Jutri se bom pritožila!

Mož: (s smehom) Jutri? ! (Hčeri) Greva, Meri – do noči moramo to reč spravit noter!

(Hči, Mož, potem tudi Žena – odidejo; počasi zatemnitev; nato glasba-pesem „Ujeti čas::)

(Čas čas osvetlitev: vsi trije so med vrati in porivajo v prostor zelo veliko škatlo.

Hči: Joj, sem vesela!

Žena: Kajne; jaz sem tudi!

Hči: (se odpravija) Zdaj pa moram bož ven! Tone me čaka!

Žena: (Možu) Nama pa nalij po en kozarček, da bova nazdravila!

Mož: (se oddahne) Z veseljem!

(Mož prepleza nekaj kartonov, se vrne s steklenico in dvema kozarcema ter nalije; sedeta)

Žena: Res, tako srečna še nisva bila v življenju, a ne!

Mož: Ne vem – če . . .!

Žena: O, brez dvoma!

Mož: (dvomeče) Ja . . . pa niti ne!

Žena: Kako da ne?

Mož: Tako . . . le malo se spomni .,. . (mehko) . . . Če se spomnim, ko se nama je rodil fant!

Žena: To vsekakor – vendar tisto je bilo drugače, Janez.

Mož: (z zadržanim navdušenjem) In če se spomniš, ko se je rodila hči . . . Joj, sem bil pijan!

Žena: Seveda, tudi takrat je bila sreča, saj ne rečem!

Mož: To je bilo res veselje . . .!

Žena: Ampak ne takšno, le roko na srce, Janez – to življenje sedaj je res nekaj posebnega in popolnega!

Mož: Saj ne rečem . . .!

Žena: In je sploh pametneje, da kar priznaš! Navsezadnje, lej – toliko dela naju še čaka, da zares nimava časa govorit o takšnih dozdevah, sentimentalnih rečeh!

Mož: Kljubtemu se lahko vsaj malo spomniš sreče tistih dni . . . saj so vendar zelo nepozabni!

Žena: Veš, Janez – tisto je že daleč. Ta sreča zdaj, ta pa je res za naju . . . konec koncev tudi otipljiva! In to je sedaj tisto pravo življenje, o katerem sem vedno sanjala . . .!

Mož: (hitro) Vem, to vem . . . a vseeno!

žena: Nič vseeno – le odnehaj! Prav lahko odkrito priznaš, da tako srečna še nisva bila.

Mož: (obotavljaje) Na nek način . . . to drži, res!

Žena: Na vsak način, le priznaj, saj te nič ne stane! In tudi – vse na svetu se lahko tako spreminja, da je prijetno, zato ne vem, zakaj bi vedno le ti moral ostat isti! Le zakaj – Janez? !

Žena: Jaz si tudi nič več ne lažem, pač pa priznam, da odslej drugače gledam na te stvari!

Mož: To vsekakor, ni da bi molčal, mama – toda jaz vseeno še ne vem, če . . .!

Žena: Joj, Janez–Janez . . . pojdiva se raje preobleč!

(Potegne Janeza, da vstane in pod roko odideta v sobo)

(Čez čas pozvoni hišni gong – nekajkrat. Iz sobe prhiti Mož v živobarvni domači halji in gre odpret vrata)

(Pred vrati Eleonora in Avgust s steklenico v roki)

Mož: Ohoo – kakšno lepo presenečenje!

(Teta Eleonora in Stric Avgust vstopita)

Mož: (Kliče proti sobi) Mica! Pridi pogledat, kdo je prišel!

(Eleonora in Avgust se razgledujeta)

Mož: (zadovoljno) Le naprej . . . naprej! In oprostita, ker je pri nas tak nered . . .!

Teta: O kakšnem neredu pa govoriš, Janez? Tu je vendar strašno lepo, ko v nemških revijah, saj je vse novo!

Stric: Nedvomno, čisto kot kakšen „la maison"! Čudovito ste si uredili stanovanje!

Mož: To vsekakor, saj s tolikšnim denarjem . . .! (pride Žena v živobarvni domači halji in z navijači v laseh ter z živobarvnim šalom na glavi)

Žena: (veselo) O-o! Najlepše pozdravljena . . .! **(se rokuje z obema)** Lepo, da vaju spet vidim!

Teta: Kajne! Se nisi nadejala!

Žena: O, priznam – tako kmalu sploh ne!
Mož: Resnično, jaz tudi ne! Niti pomislil nisem na vaju, ko imam polno glavo teh skrbi okrog denarja in novih reči!
Stric: Bodi vesel, to so lepe skrbi!
Mož: Ah, to misliš ti, Avgust – ker jih nimaš! Ko pa imaš veliko denarja, šele vidiš, da je najbolje, če ga imaš ravno prav!
Teta: To utegne bit res . . . kajne Avgust! Midva sva ob tem, kar imava čisto zadovoljna in srečna!
Stric: Ne bi rekel, da je to tako!
Žena: Seveda ni, le kdo bi verjel! Toda pustimo to in raje udobno sedita, potem bomo nekaj pojedli in popili – in nato bomo govorili! (odide v kuhinjski kot in pripelje bife-omarico)
Teta: (občuduje, se čudi, Ženi) Ojoj! To je pa perfektno! Vendar ne mislita, da sva midva prišla zaradi tega!
Žena: (Pripravlja sendviče; kozarce) Saj ni nič posebnega, Avgust! Glavne reči šele pridejo!
Mož: Ja-ja! Potem bosta šele videla, kaj je to, če ima človek načrte in denar!
Žena: (postavi na mizo kozarce) Kaj bomo pa pili?
Mož: (Ženi) Danes naj se odločita kar Avgust in Eleonora!
(Avgust nenadno postavi na mizo steklenico, ki jo je prinesel)
Stric: (veselo) Danes bomo pili vino!
Teta: Da – zato sva tudi prišla!
Žena: (presenečeno) Ampak – Avgust! Tega ti ne dovolim!
Mož: Seveda, kaj pa mislita – mejduš!
Stric: Prav nič ne misliva, le danes dam jaz za pijačo!
Mož: Ta je lepa, Avgust – da bi midva z vsemi temi milijoni . . .!
Žena: Kje pa! To sploh ne pride v poštev!
Teta: Ampak – saj ne gre za to!
Stric: Vsekakor, da ne!
Teta: Vino sva prinesla zato, da bomo zalili Avgustovo diplomo!
Mož: (je še bolj presenečen) O-o! Potlej pa bravo, Avgust!
Žena: Če je tako . . .! Toda nikdar si ne bi mislila, da si tak genij, Avgust! Nikdar nisi kazal . . .!
Stric: Zgodi se pa vseeno, vidita! Danes sem tudi jaz srečen.
Mož: To je prava beseda, Avgust!
Teta: No-res-da! Človek ne naredi diplome vsak dan!
Mož: Pa kaj diploma . . . plača, Eleonora – zdaj se bo krepko povišala, a ne!
Teta: O, tudi . . . kajne Avgust!
Žena: In potem bo tudi vama lažje šlo!
Stric: O, prav gotovo!
Teta: (veselo) Zato pa le natoči, Avgust!
(Avgust hoče naliti, toda Žena ga ustavi)
Žena: Počakaj, Avgust!
Teta: Ti kar nalij, Avgust!
Žena: Ne, ne počakaj! Kakšno vino pa je to?
Stric: (veselo) Veseli Martin!
Žena: Oh, ne! To vino res ni za takšen svečan dogodek, kajne Janez? !
Mož: Prav imaš! Odprli bomo šampanjec!
Stric: A ga imata?
Žena: (bahavo) Pri nas . . . je odslej vedno vse pri roki . . . kajne Janez!
(Mož se smeje, odpira steklenico šampanjca)
Teta: To je pa res čudovito!
Mož: (veselo) A ne . . .!
(Vsi trije s kozarci čakajo, dokler Mož ne odpre steklenice. Potem v veseli atmosferi lovijo šampanjec v kozarce)
(Čez čas veselo atmosfero prekine hišni gong)
Mož: Mejduš – ravno zdaj!
Teta: Saj bomo počakali!
Mož: (spleza do okna)
Žena: Kaj pa je?
Mož: Neverjetno – samo poglejte!
(Vsi trije plezajo k oknu in možu)
Žena: Joj! Štirje tovornjaki!
Teta: Pa s prikolicami!
Stric: Le kaj se godi? A imajo danes manevre?
Mož: (zleze z okna) Pohišvo so pripeljali!
Žena: (zleze dol) O, krasno!
Stric: (zleze dol) Neverjetno! Toliko novega? !
Teta: (zleze dol) Nikdar si ne bi mislila!
Žena: A ne – je videt, da je denar še vedno sveta vladar!
Teta: Žal, res! Takšno je življenje!
Mož: (nestrpno) Ja-ja, iz samih skrbi! Zato pa zdaj oprostita, ker midva nimava več časa . . . Vse to je treba znosit noter!
Stric: (s smehom) Vsekakor, Janez! In vse tako izgleda, da sva prišla ravnoprav!
Žena: A bosta res toliko prijazna?
Teta: Zdaj vendar ne moreva reč ne!
Stric: Menda! Žlahta ni strgana plahta!
Mož: (veselo) Potlej pa – pljunimo v roke!
(Vsi pljunejo v roke) (Odidejo ven; potem glasba-pesem „Ujeti čas" in tema;)
(Čez čas: svetloba; velik karton zdaj zastira pogled v notranjost prostora in na vrata; prostor je le še na rampi: kamor se vsi štirje s težavo pririnejo, zelo izmučeni)
(Na rampi posedejo po tleh)
Mož: A vidita, kaj? Ni konca teh reči!
Teta: To je res prijeten občutek . . . kajne Avgust!
Mož: Ja-ja! Ta veseli dogodek moramo zalit! (Vsi pričnejo piti) (Čez čas) Topot pa nam natoči nekaj krepkega, Mica!
Stric: (veselo) Kakšen gin (izg.g) misliš?
Mož: Pravi, angleški!
Stric: O, tisto je – džin!
Mož: No, ja – pa džin – ti zdaj to bolje veš, Avgust, saj si diplomiral!

Žena: Džin, džin, se reče, Janez!

Mož: Odkod pa ti to veš?

Žena: Zakaj le – so časopisi in reklame na svetu, kaj misliš?

Stric: Zato Janez – da se človek karnaprej uči!

Mož: (Ženi) Mejduš – zato ti zadnje čase prebereš cele gore prospektov? !

Žena: Ja menda, Janez – človek mora imet tudi nekaj v sebi!

Stric: To je res!

Mož: (veselo) Če je tako – potem pa na zdravje . . . gin (izg. g), da ne bomo hin!

Žena: Brez tega pa danes ne gre!

Stric: To je res! Vendar pa – vama zdaj manjka še avto!

Žena: Oh, ne reci! Vse noči sanjam o njem!

Mož: (s posmehom) Kar še ni, še bo! Jaz sem že ukrenil . . .!

Žena: (ga prekine) A si res?

Mož: Boš že videla! Najprej avto pred oči, potlej človek govori!

Stric: Toda pozabit ne smeš, da zdaj pravijo: pameten človek, majhen avto!

Žena: Ne vem, če to drži – ker pri nas denar ni problem!

Mož: (zaskrbljeno) Denar ne, mene bolj skrbi, ker nihče nima izpita.

Stric: To je pa žalostna pesem!

Žena: Le zakaj? ! Misliš, da tu denar ne bi opravil svoje?

Teta: (s prikritim veseljem) O ne! Znanje pa vendar doslej še nikjer ni mogoče kupit!

Mož: Ja, to je tista žalost!

(Prekine jih – hišni-gong)

Žena: Le kdo spet?

Mož: Grem pogledat! (se prerine proti vratom)

(ostali napeto čakajo. Potem se Mož prerine nazaj)

Mož: (se skrivnostno smeje) Mi o volku, volk na vrata, avto pa pred hišo!

Žena: Oh – ne!

Teta: Saj je nemogoče!

Mož: Poglejte vendar . . .!

(Vsi trije splezajo k oknu in gledajo ven: glasno-gledajo)

Žena: Joj – je krasen!

Teta: Resnično, lepotec!

Stric: (zleze dol) Ampak – ti pa čaraš, Janez!

Mož: (samozadovoljno) Prav nič, jaz nič – pač pa čara: denar!

Žena: (zlete dol) Oh, seveda! A ni to krasno! In zdaj smo tudi mi rešeni te skrbi! To je prekrasno! Posebno zame, ker bom odslej lahko na dolgo in široko klepetala s sosedo, ne bo nama zmanjkalo besed kot prej! (veselo) Na to pa res moramo nazdravit!

Mož: Na zdravje – za srečno vožnjo v prihodnosti!

(Vsi trije pijejo)

Žena: Ampak – ti ne smeš toliko pit, Janez!

Mož: Zakaj pa ne?

Žena: Si čuden! Kaj ne bomo šli na poskusno vožnjo?

Mož: To je nemogoče!

Stric: Bom pa jaz peljal!

Mož: Tudi tako je nemogoče!

Žena: Zakaj le?

Mož: Še vprašaš! Včeraj si izrecno naročila arhitekta!

Teta: Oh – a je kaj pomembnega?

Žena: Seveda je!

Teta: Morda bi pa Avgust lahko svetoval . . . zdaj ko ima diplomo!

Mož: Točno, Eleonora! (se obrne na Avgusta) Zadeva je silno preprosta: imet vikend v hribih – ali imet vikend na morju, to je zdaj vprašanje!

Žena: Kaj misliš, Avgust?

Stric: Hja . . . to je zdaj zares vprašanje – ker je povsod lepo!

Teta: To je res!

Stric: Samo – tu je lepše poleti, tam pozimi!

Žena: Saj, to je največji problem . . . Mi bi radi imeli lepo skozi vse leto!

Stric: To bo pa težko!

Teta: Meni se tudi zdi!

(Slišati je hišni-gong)

Mož: Mejduš – spet! (se preriva ven proti vratom)

Stric: (za njim) Hudimana! In ravno zdaj, ko smo odprli bistveno vprašanje!

žena: Kaj hočemo, Avgust, tako je to! Več denarja, več velikih skrbi!

(V ospredje se prerinejo: Mož, Hči, Fant)

Hči, Fant: Dober dan! Dober dan!

Mož: Ravnoprav sta prišla!

Hči: Zakaj, oče?

Žena: Za vikend gre!

Hči: Oh, fantastično!

Mož: Že-že, samo . . . ,kje? !

Hči: Vseeno! Povsod je perfektno! Jaz sem za morje.

Žena: Misliš, da je lepše?

Hči: Če ni lepše, potem sem za hribe!

Mož: Vidiš . . . pa smo spet tam!

Stric: Seveda! Tega odgovora ne boste zlepa našli, zato je najbolje, da mi daste svinčnik in papir, vi pa premislite!

Žena: Bravo, Avgust, – to je najbolj pametna rešitev!

Teta: Kajne, kakšne ideje ima tale moj Avgust, ja-ja – nima zaman diplome v žepu!

(Vsi so zamišljeni in se zberejo okrog Avgusta, ki na velik list naglo riše)

(Čez čas – je spet nekajkrat slišati hišni-gong, ki prekine napeto razmišljanje)

Stric: Tako ne bomo prišli nikamor, Janez!

Mož: Kaj jaz morem! (se preriva proti vratom)

(Vsi napeto čakajo)

(Mož se kmalu prerine nazaj: skrivnostno se smeje)

Mož: Uganite . . .

(Vsi napeto čakajo)

(Medtem se prerineta v ospredje Sin in Igralka–Zinka, po vzhodnjaško oblečena in okinčana)

Mož: (veselo) Romarji so prišli, hudimana – da ne bo več dolgočasno!

Sin: Zakaj – dolgočasno? ! Na svetu je vendar veselo!

(Vsesplošno pozdravljanje, navdušenje, objemanje, rokovanje)

Mož: (preglasi druge) Potem pa le povejta – kako sta se imela!

Sin: Kdaj drugič: najprej bi vam rada povedala bolj veselo novico!

Mož: Le na dan z njo! Veselje nam je najbolj potrebno v teh časih!

Sin: Uganite, no . . .!

Sin: Ves denar sva potrošila, a vseeno bova kupovala . . . Kaj je to?

(Napetost – ki bolj in bolj prehaja v tiho, žarečo navdušenje na vseh obrazih)

Žena: A da bom babica? !

Zinka: (navdušeno) Vsakčas . . .)

Oba: (Avgust, Eleonora) Potem pa – prisrčno čestitava!

(Nenadno glana glasba – petje pesmi „Ujeti čas") (Počasi zatemnitev, zavesa) (Glasba–pesem traja, se isteče)

2. prizor: Finale!

(Odrski prostor je spet izpraznjen do maloštevilnih reči **kot je prizorišče na začetku igre**: instrukcije k 1. dej.)

(Žena sedi za mizo, pred seboj na mizi ima kupček razmetanih etiket. Žena si glavo podpira z roko in je kar negibna zaradi intenzivnega domišljanja – sanja z odprtimi očmi)

(Hči sedi v kotu in hitro tipka)

(Čez čas vstopi Mož, enako oblečen kot v 1. dejanju – ob prihodu sleče suknjič, pod katerim nosi srajco s kratkimi rokavi)

(Žena ne reagira ob Moževem prihodu)

Mož: Dober dan! (sleče suknjič) (ima iste premike, gibe kot v 1. dej.)

Hči: (med delom) . . . dan!

Mož: (proti Ženi) Poltreh proč je! (si briše potno čelo) Toda pet, deset minut sem prej! (si odpenja srajco) Hju, zunaj je pasja vročina! (se briše z brisačo) In tudi v tovarni je osem ur pri stroju – 40 stopinj!

Mož: (se briše, sede za mizo) Potem je pa še trolejbus razbeljena konzerva! (se pahlja z brisačo) Takšna vročina, da si človek sploh ne more mislit!

(Mož prične pozorno gledati Ženo; roka, ki pahlja, mu zastane)

Mož: Ti – rečem . . . v konici je vedno hudič! (utihne v začudenju)

Mož; (se nagne k Ženi) Dobro . . . Le kaj je s teboj, mejduš? !

Žena: (je še negibna, odsotna, a že premakne oči)

Mož: Zakaj mi niti na te kratke replike ob mojem prihodu – ne odgovarjaš več?

Žena: (ko da SE PREBUDI; ZAŽIVI)

Mož: (odločneje) Se ti ne zdi, da sem po osmih urah trdega dela zaslužil vsaj to – da bi mi odgovarjal na replike in mi povedala, kaj je s teboj!

Žena: Oh . . . ne zameri mi!

Mož: Le kaj je s teboj? Lepo sem prišel domov in rekel dober dan, a ti nič; potem sem slekel suknjič, lepo vzel brisačo in se pričel brisat . . . (se spet ostro briše), a ti spet nič . . . In potlej sem začel s teboj pogovor kot vsak dan, a ti spet nič, jaz pa karnaprej: Zunaj je pasja vročina! To veš! In v tovarni je osem ur pri stroju 48 stopinj – to tudi veš že na pamet! In tisto seveda, da je trolejbus razbeljena konverva: v redu vse to veš in se mi ne zdi čudno! Toda – ko ti rečem – kaj je s teboj? – pa vendar ne moreš več molčat.

Žena: Ne zameri, saj ni nič . . . Le premišljala . . . ne – sanjarila sem tako živo! Oh, kaj vse sem videla!

Mož: (s smehom, a odločno) Menda! Se mi je zdelo – da si nekje . . . O, sem si mislil!

Žena: Tega si človek sploh ne more mislit . . . tako živo sem sanjala!

Mož: (zbadljivo) Saj . . . Spet ti in tvoja nagradna igra, vem! A tisočkrat sem ti že rekel, da nikar z odprtimi očmi ne sanjaj pri belem dnevu . . . ti pa karnaprej tlačiš v to nagradno igro! (s smehom) pa dobro veš, da nisi pod tisto zvezdo . . . mejduš!

Žena: Kako pa veš – da spet ničesar nisem zadela?

Mož: Nič lažjega – je vsak dan ista pesem!

Žena: Saj – zato! To ni več niti podobno življenju!

Mož: Kaj-da-ni? ! Celo karnaprej ti govorim – da je kruh doma le v žuljavih rokah!

Žena: (ne ve, kaj bi) Saj . . . prav imaš!

Mož: Menda! Človek mora delat, ne pa čarat . . . še tako je življenje prekratko!

Žena: Res . . . (zavzdihne) delo-delo! (tišje) O ko bi mogla naredit . . .!

Mož: (reagira na „delo") Edino resnično!

Žena: Ja, si mislim!

Mož: Tako resnično, da si tega človek sploh ne more mislit!

Žena: O, vem . . .! (odide k štedilniku) Kosilo bo takoj!

(Hčeri) Meri – pokliči Janija!

Hči: (vstane, odpre vrata v sobo, zakliče) Kosilo!

(potem prične pripravljati krožnike)

(Žena postavi veliko skledo na mizo)

(Iz sobe pride Sin, oblečen kot v 1. dej., s knjigo v roki) spotoma bere, avtomatsko sede k mizi)

Mož: (Sinu) Dober dan, se reče, ko se k ljudem priteče, a ne? !

Sin: (ko da se prebudi, zapre knjigo) Saaj ... A ne morem se istočasno pogovarjat s teboj in s knjigo!

Mož: (zbadljivo) Mejduš – mladi!

Sin; (se nagne nad skledo) Uuh – diši!

Mož: Diši, diši – a ne!

Sin: Ja, fotrič – ko vsak dan!

Mož: Čudno ... Temu pa nič ne oporekaš!

Sin: Saaj ... ko diši!

(Prisedeta tudi Žena in Hči, ki delita hrano na krožnike)

Mož: Ja-ja, diši, mejduš – in gre! Čeprav vedno nekaj šriplje in škriplje ... a vedno potlej odškriplje ... in gre! Pa diši, vsak dan še kar diši, ane!

Žena: Res, to je pa tudi ena pesem!

Mož; Zato pa rečem – le pamet v roke in z rokami na delo ... Zdaj smo končno spet resnični ljudje!

Hči: (navdušeno) Oh – to je fantastično!

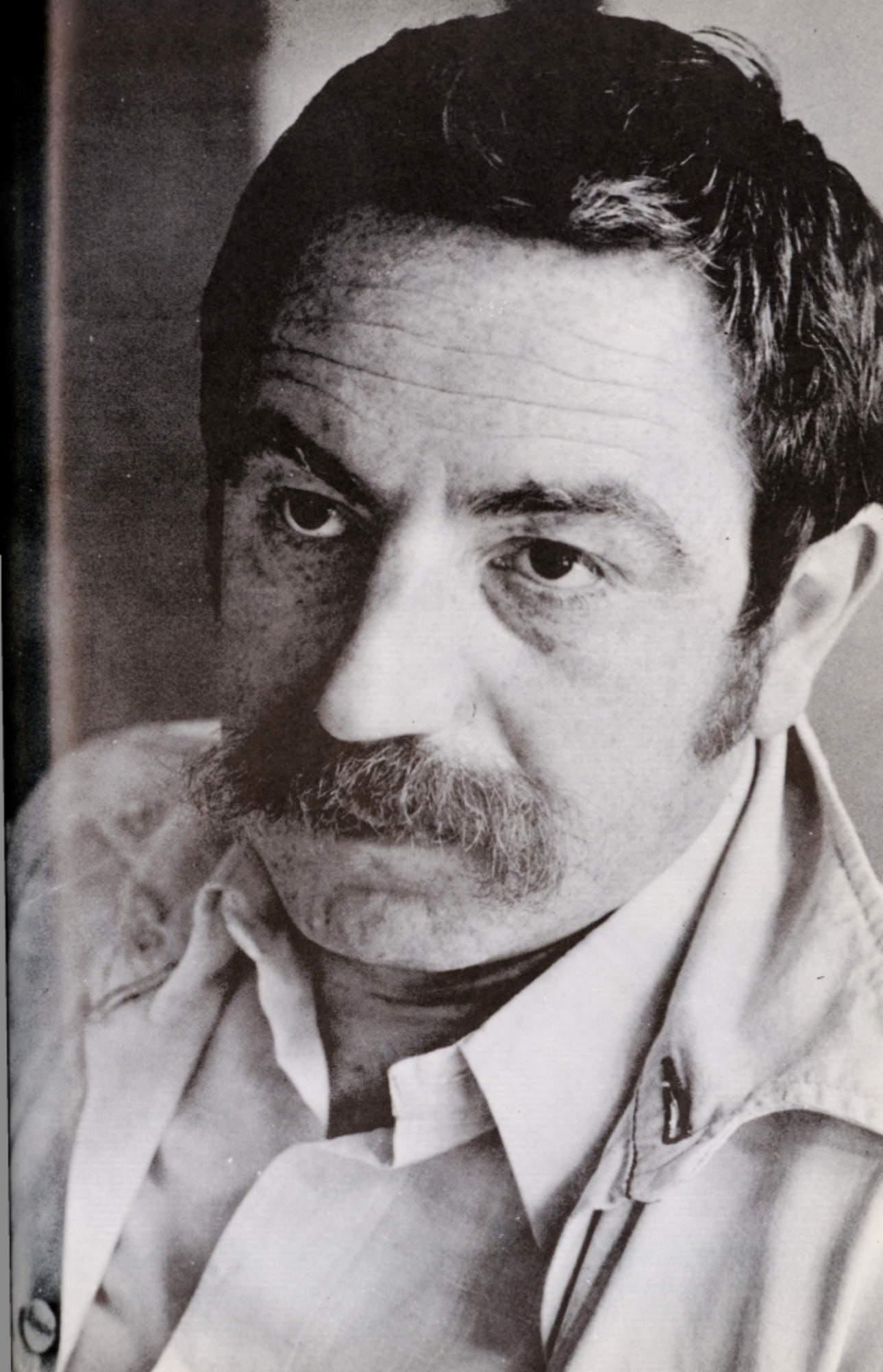
(Hčerina replika sproži veselo atmosfero; kosijo)

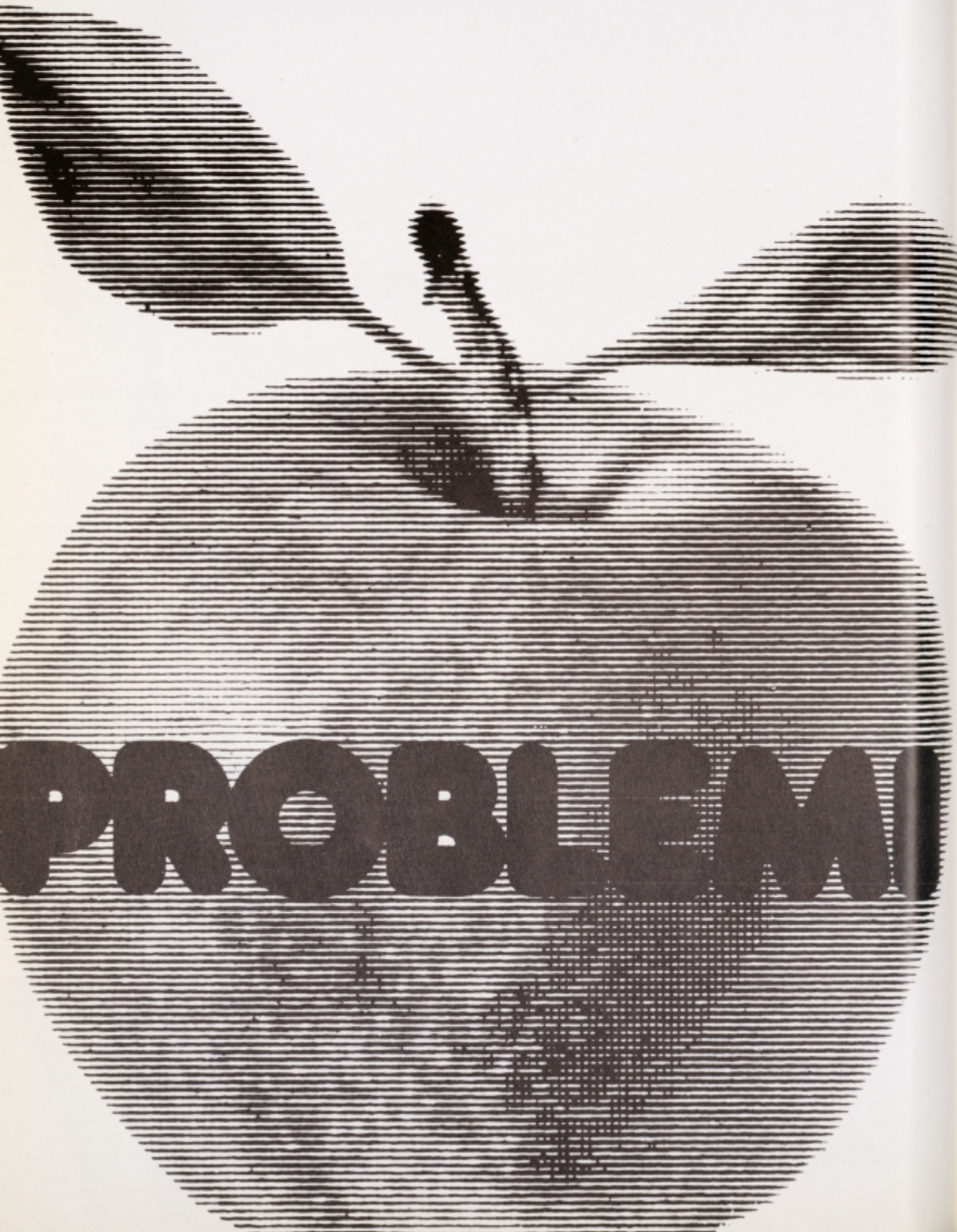
(Vse preglasi glasna glasba-**pesem „Ujet čas"**)

(Čas čas – počasi zatemnitev ...)

PROBLEM

Dušan Jovanović

SOBOTA POPOLDAN

TV igra

OSEBE

Moškrič Angela, medicinska sestra v pokoju, 58 let
Volaj Marko, carinski uslužbenec, 31 let
Volaj Jana, učiteljica, 28 let
Moškrič Ludvik, železničar v pokoju, 61 let
Volaj Primož, 4 leta; Volaj Mitja, 2 leti in pol

ČAS DOGAJANJA

Februar 1975, sobota dopoldan

KRAJ DOGAJANJA

Starejša delavska dvodružinska hiša v predmetju Ljubljane iz začetka stoletja. Dejanje se odvija v prostorni stari kuhinji, ki so jo podjetni stanovalci tako preuredili, da zdaj služi tudi kot jedilnica in dnevna soba. Prostoru se pozna, da je pridobljen z rušenjem starih vmesnih sten in številnimi modernizacijskimi posegi. Oprema in slog elementov zgovorno izpričujeta nemalokrat mučno sožitje dveh generacij, vendar splošni vtis nikakor ni kičast in cenen skupek kompromisnih rešitev, temveč prijazna domačnost, v kateri sta „tradicija" in „novotarija" takorekoč z roko v roki dosegli posrečeno sožitje; resda morda nekoliko svojeglavo in nenavadno, a brez dvoma znosno in uporabno bivalno vzdušje: Nič od „starega" ni tukaj uporabljeno v dekorativnem smislu in nič „modernega" ne bije v oči na napadalen, ali pretirano ambiciozen način. V splošnem mora biti gledalcu ena stvar popolnoma jasna: Denarja v hiši ni ne preveč ne premalo – se pravi – da so obrtniki bolj redek gost in da stanovalci v glavnem SAMI skrbijo za izgled svojega doma.

Na južni steni prostora je francosko okno, ki je včasih gledalo na balkon, a ta balkon je bil pozneje (ko so porušili shrambo in skrčili vhodno vežo) zasteklen in spremenjen v nekakšno VERANDICO, v kateri so zdaj poličke z rožami, element za obešanje perila, omarica za čevlje, lično urejen kos shrambice in podobno.

Umna izraba vsakega koščka stanovanjske površine daje slutiti rahlo (nikakor ne prehudo) stisko s prostorom.

ŽELJE PISCA V ZVEZI S POSTAVITVIJO IN IGRO

To ni povsem in samo naturalistična igra, še manj dnevna komedija, ali ganljivka. Tudi bi zelo narobe ravnali, če bi v prvi plan potiskali socialne ali psihološke prvine okolja in karakterjev. Igra naj se zasidra v svojem naravnem situacijskem okvirju – eksatno dnevnem in hkrati igrivo bežnem občutenju sveta, z vso resnostjo naj se oprijemlje svojega temeljnega vodila – jezika. Običajne pogovorne intonacije in standardne pogovorne melodije so obvezna, sleherna izumiteljska vnema interpretov je nezaželena. Liki v igri niso DEFINIRANI v togem smislu besede. Nikoli v resnici ne vemo, kaj mislijo NASPLOH, ali kakšni ljudje so NASPLOH. Gledalec naj bi bil v tem smislu večkrat rahlo presenečen.

To sobotno jutro je posebno jutro in se razlikuje od drugih posebnih juter. Vsak igralec naj se zaveda, da je to soboto za kanček drugače razpoložen, kot je bil prejšnjega dne, – da je morda „obseden" od neke majhne, skoraj nezaznavne kaprice, ki si jo morda ne želi priznati (enkrat manj, drugič bolj) in jo razumeti. Igralec se to soboto nenehno rahlo spreminja v odnosu in razmerju z drugimi: Zna se odpovedovati sebe in drugih, zna pa tudi presenetiti sebe in druge.

Nič od uvodoma omenjenih splošnih kategorij (naturalizem, komedija, ganljivka itn.) nam ne sme biti tuje in vendar je vse to samo odskočna deska za pogumno in igrivo oblikovanje nekega posebnega, krhkega in neponovljivega ravnotežja v nekem posebnem in neponovljivem času sobotnega jutra.

JEZIK

Starejši zakonski par govori v splošnem standardno pogovorno izreko – rahlo štajersko obarvano, mlajši – sproščeno pogovorno ljubljanščino. Režiser, lektor in igralci naj se izogibajo posploševanja in šablone pri

jezikovnem oblikovanju, kot je to pri nas, žal, pogosto navada. Naj bo temperatura igre, pomen medsebojnih razmerij, razpoloženje in intencija igralca v določenem trenutku (če omenim samo nekatere prvine) merilo za manjšo ali večjo redukcijo, za premik K, ali odmik OD zborne izreke.

Jana govori drugače z materjo kot z Markotom. (V pogovoru z materjo se ji tu in tam prikrade štajerska narečna oblika ali naglas). Marko govori drugače s tašco, drugače z Jano. (V dialogu z Angelo je bližje zborni izreki) Marko ne govori zmeraj enako z Jano (v svojih skromnih retoričnih poskusih se zelo približa zborni izreki), in Angela ne govori zmeraj enako z Markotom.

Emocionalni afekt praviloma pelje v večjo redukcijo, distanca in nastopaštvo se približujeta zborni izreki.

V pisavi so nekateri predlogi nakazani, vendar niso povsod v enaki meri razvidni in dosledno speljani. Sodim, da za izvajalce niso obvezni, saj se bo pravšnja struktura govora organsko izoblikovala šele v procesu dela.

OPOMBA

Teh nekaj skromnih in nepopolnih napotkov nisem zapisal z ambicijo, da bi „vsestransko" razkril strukturo teksta, niti z željo, da bi izvajalce spodbudil k neki DOLOČENI viziji interpretacije, temveč z zavestjo, da se pričujoča igra giblje na zelo občutljivem in tveganem robu med najrazličnejšimi (pri nas dobro znanimi in razmeroma lahko obvladljivimi) žanri, katerih enoznačnost avtorja tega besedila plaši in prav gotovo ne zadovoljuje. Prosim torej, naj se ti fragmentarni napotki ne razumejo kot ponujanje nekega modela igre in postavitve, temveč kot opozorilo in svarilo pred tistim, ki bi prav gotovo zagrešil prostodušen – jasnim in nedvoumnim rešitvam nagnjen ustvarjalec. Če bodo izvajalci srečno doumeli, česa se bojim, bodo prav gotovo na najboljši poti, da se ustvarjalno približajo tistemu, kar je objektivno najtežje doseči, to je hkrati tudi edini zanimivi moment tako Pisave kot Uprizoritve tega besedila.

ŠPICA Z NAPISI IN GLASBO
(po možnosti v enem posnetku)

Teleobjektiv je naravnan na dimnik
uvodoma popisane hiše v ljubljanskem
predmestju.
Iz dimnika suklja dim.
V ozadju s soncem obsijane Kamniške.
Odmik teleobjektiva nam omogoči pogled
na staro hišo z vrtom in ograjo iz
španskega bezga.
Snega ni, vse je golo, sivkasto, utrujeno,
Na vrtu je nekaj starih sadnih dreves,
na med njimi napeti vrvi se suši pisano perilo.
Na zapuščenih gredicah plapola s
kamni obtežen kos umazanega polivinila.
Nedaleč stran, bližje proti hiši,
je neurejen kup komposta.
V okrogli, s kamni obrobljeni okrasni
gredi je zapičenih v tla nekaj steklenic
z odrezanim dnom.
Ob betonski ograji na drugi strani
– lesena lopa, ob njej zložena in z
žico prevezane fižolovke.
Zraven je gredica z motovilcem.
Le vhoda v hišo na južni strani pelje
potka, ki je tlakovana z doma narejenimi
betonskimi kockami.
Dobro je vidna verandica v zgornjem
nadstropju, nad vhodom.
Nadaljni odmik teleobjektiva nam odpre
pogled na del soseske: majhne hiše in vrtove,
strehe, uličice, promet.

Z iztekom napisov se teleobjektiv v zasuku počasi fokusira na verandico.
Vidimo Janc, ki zaliva rože.

Ves čas napisov tečejo živahno montirani posnetki s sobotnega programa vala 202: kratka reportažica, intervjuček, pogovor s poslušalko, vmes glasba, ki se nadaljuje v začetek igre in traja do nadaljnjega.

DNEVNI PROSTOR
JANA zalije še zadnji cvetlični lonček, potem gre z verandice k pomivalnemu koritu in pomije skodelice, ki so se nabrale pri zajtrku.
Pristavi za kavo, odpre hladilnik in vzame iz zmrzovalnika meso in ribe, da se zmehčajo.
Potem gre na verando in prinese v košari jušno zelenjavo, krompir in zelje, cvetačo in čebulo. Vse to zlaga na delovno mizo, da bo pripravljeno za kuho.
PRIMOŽ IN MITJA se igrata.
Primož teče in vleče za seboj nekakšno odejo in pri tem proizvaja glasove, ki dajo slutiti, da „se gre" lokomotivo, letalo, raketo, traktor in podobne čudežne stroje.
Mitja teče za njim in ob njem, se razposajeno smeje, s časa na čas se vrže na odejo, ki se potem Primožu iztrga iz rok in to je seveda poanta igre.
Potem se Primož vrže na Mitjo in se valjata in tulita in vreščita kot zmešana.
Takoj nato vedno znova skočita na noge in drvita naprej, iz kuhinje ven v vežo in potem spet nazaj – na drugi konec prostora, pri čemer seveda neznansko ropotata z vrati in počenjata vsakršen ubijalski hrup.
JANA se za njuno početje sploh ne zmeni, očitno jo reč ne moti, hladnokrvno sledi nit svojih opravkov, spretno se izogiba mulcema, navija val 202 in vmes celo nekaj prepeva.
Ko ta prizor kar traja in traja in smo že popolnoma prepričani, da ženskico ne vznemirja, Jana nepričakovano vzkipi, vzroji, zakriči.

JANA:
Primož, Mitja! Nehajta. Mir. Alo. Kaj se to pravi? Presnet nazaj, kakšen počneta. Da mi gresta pri priči ven! Na zrak. Oblečt pa ven. Alo, na vrt. Gremo, gremo, gremo!

Pograbi fanta in ju zvleče ven.
Iz veže slišimo trmaste proteste Primoža in zoprno, cmeravo dretje Mitje.
Vstopi ANGELA.
Zagleda odejo na tleh, jo pobere in postavi na klop v jedilnem kotu.
Potem utiša radio, odpre hladilnik in ga zapre.
Pogleda na delovno mizo, gre iskat star časopis in NANJ postavi meso in ribe.
Vzame vileda krpo iz pomivalnega korita, jo odcedi in z njo obriše mizo.
Vstopi JANA.

JANA:
Otroka sem poslala na vrt; ju bo tatek potem peljal v Zeleno jano.

ANGELA:
(z neko tiho, prijazno, obsedeno vztrajnostjo)
Zakaj dovoliš, da tako divjata?

JANA:
(lahkotno)
Naj se znorita.

ANGELA:
Lahko se igrata s plastelinom. Rišeta! Zlagata lego . . .

JANA:
Boš kavo?

ANGELA:
Otroka je treba zaposlit.

JANA:
Ja.

ANGELA:
In zdaj je zunaj mraz . . .

kuha kavo

Jana postavi pred Angelo skodelico kave.

JANA:
Si obesila perilo?

Angela prikima, dvigne skodelico k ustom.

ANGELA:
Hvala. Mitja ima stalno odprta usta in ti ga premalo opozarjaš, naj diha skozi nos.

JANA:
Je preveč grenka?

ANGELA:
(bežno) Ne. Zdaj je čas, dokler je še majhen.

JANA:
Vem.

ANGELA:
Ampak letos je imel že dvakrat vneta ušesa.

JANA:
(ljubeznivo)
V vrtcu se pač ne morejo ukvarjati z vsakim posebaj.

ANGELA:
(s tiho užaljenostjo)
Sploh ne bi bilo treba, da hodita v vrtec, če sva midva s tatekom doma.

JANA:
(z nasmeškom)
V vrtec ne hodita samo zaradi varstva, ampak zato, ker otrok potrebuje otroško družbo.

ANGELA:
Jaz pa doma čepim brez dela . . .

JANA:
Še preveč ga imaš.

ANGELA:
In mali je zmeraj prehlajen in Primož se vsak dan pretepa in nosi domov TAKE izraze . . .

Jana vzame iz predala denarnico in si pripravi mrežo.

JANA:
Potrebuješ kaj iz trgovine?
ANGELÁ:
Kruh in mleko sem kupila zjutraj v mlekarni. Alpsko. (se spomni) Olje! Špagete tudi lahko vzameš pa en pralni prašek . . . In ne pozabi konzervo kuhanega fižola, da bo jutri za v solato. Bova že danes pripravili vse, da ne bo treba jutri nič kuhat . . .
JANA:
(že pri vratih)
Danes ribe in zelenjavna juha, jutri segedin.

Jana odide, Angela se loti čiščenja rib. Vstopi LUDVIK s časopisom v roki.

LUDVIK:
(razigrano recitira)
Krasna se bistra hči planin! Brhka v prirodni si lepoti, ko ti pozornih globočin nevihta divje srd ne moti. (vrže časopis na mizo) Nimaš kaj brat v tem časopisu – NI KAJ! Samo obiski, sami sestanki: (norčavo) „Sem mu rekel, naj jim reče: – NIČ SE NE PREMAKNE, Bližnji vzhod – zmeraj isto; Ciper – isto; Etiopija – isto; Inflacija – isto; Immer glih! Sem pa tja kakšnega počijo za spremembo, sicer pa: kaj maš za brat? Pijanci, kraje, umori, izumi – isto. Edino ŠAH – tam se še kaj premakne. Je še kaj kave zame?

Angela mu postreže s kavo.

ANGELA:
Si rekel, da boš otroka peljal v Zeleno Jamo.
LUDVIK:
(zafrkava se z bombastičnim parafraziranjem neznanega verza)
Besede sné Slovén nikdar!
(v zvezi s kavo) Dobra je, DOBRA.
ANGELA:
Pusti jih tam in se vrni, da te ne bomo čakali za kosilo. Pa Zoranu povej, naj jih vsaj do šestih pripelje domov . . .
LUDVIK:
(ponavlja kot kakšen fantek, ki se boji, da bo pozabil) Do šestih; do šestih; (srkne kavo) Jutri pa – na izlet – pa v hrib! – in tako naprej!

Ludvik se nekako zazre vase, Angela ga izpod čela opazuje.

ANGELA:
(previdno)
Kaj si ponoči vstajal?
LUDVIK:
(kakšen hipec mine, preden reagira, potem jezno zamahne z roko, ihtavo reče)
Nič.
ANGELA:
(mirno)
Ti ni bilo dobro?
LUDVIK:

(s prezirom)
Eh.

ANGELA:
Nisi mogel spat?

LUDVIK:
(zaničljivo)
Ah.

ANGELA:
(zopet s tisto mirno vztrajnostjo)
Sem te slišala, ko si tak stokal.

LUDVIK:
(čez čas se vda)
Ja.

ANGELA:
In?

LUDVIK:
(suho)
Nekaj sem sanjal.

ANGELA:
Kaj?

LUDVIK:
(brez volje)
Nič. Sem šel kadit in potem nazaj spat in potem sem spet vstal in sem si skuhal čaj in sem bral in potem spet pod tuhno in potem na vrt in sem malo hodil in tako . . .

Angela vztrajno vrta vanj s pogledom.

ANGELA:
Si vzel tableto?

LUDVIK:
(spije kavo, trdo položi skodelico na mizo)
Ne. (takoj nato) Grem.

Ludvik odide, Angela gleda za njim. Angela gre k trajno žareči peči in strese ročico za pepel. Vstopi MARKO. V Pižami.

MARKO:
Jutro. (v zvezi z Ludvikom) A je kaj nataknjen?

ANGELA:
Ma ne vem! Jaz sem ga polomila, ko sem bezala vanj . . . Če pa nikoli nič ne pove! Nikdar! Da bi on enkrat samkrat sam od sebe kaj povedal! Ne! Celo noč ni spal – si kar mislim, da je spet sanjal tisto trčenje s tovornim vlakom . . . Potem pa tak zamorjen hodi okoli, AMPAK – ZINE PA NIČ!

Marko si greje roke nad pečjo.

MARKO:
(gleda skozi stekleno okence) A spet ne vleče?

Angela se znova loti čiščenja skuš.

ANGELA:
Bo zdaj bolje, ko v ponedeljek pripelje novi premog.

MARKO:
(presenečen) Kdo?

ANGELA:
Ja – sem šla iz mlekarne ravno gor, pa je prišel en tak starejši moški s konjem.

In sem mu kar rekla . . . Saj ga vsi poznajo!
MARKO:
Kaj?
ANGELA:
Sem mu naročila dve toni.
MARKO:
(ne gre mu v račun) Dve toni! Kakšnega?
ANGELA:
Saj je mel seznam. (se popravi) Cenik!
Ta drugi ali tretji je bil na spisku; Po
oseminštirideset tisoč in štiri tisoč
računa za prevoz po toni; Ker jaz ne maram tistih
ta dragih po petdeset ali šestdeset
tisoč . . .
MARKO:
Pa kakšen premog je to?
ANGELA
V takih malih koščkih. Ga je mel na vozu –
črn, dober – se je tak svetil!
MARKO:
Kakšne vrste?
ANGELA:
(se malo zmede) Slovenski, tretji na seznamu.
Mi je pokazal seznam. Premog sem
pa tak videla . . .

Marko kaže očitne znake nejevolje.
Z vzdihom gre k mizi in se „zatopi" v
časopis.

Marko lista časopis.

ANGELA:
Je rekel, da je dober.
SAM je rekel: Gospa, boste zadovoljni,
boste videli, da boste zadovoljni.
MARKO:
(izza časopisa) Upam, da je bil Zagorje.
ANGELA:
Se ne spomnim.
MARKO:
Hrastnik?
ANGELA:
(negotovo) Ne vem.
MARKO:
Trbovlje?
ANGELA:
(z občutkom krivde) Eden od teh treh je
menda bil.
MARKO:
(navidez korektno) Škoda, da ste naročili
ravno zdaj, ko sem se zmenil s Šušijem,
da mi bo odstopil svojega Trbovljčana.
Točno dve toni ga ima in ga ne
rabi, ker je nabavil termoakumulacijsko.
Pa fajn bi blo, ker bi ga nosili gor kar
iz njegove drvarnice. Ne bi blo treba
pospravljat kleti, premetavat premog,
nič . . .
ANGELA:
(hladno) Odkod pa naj voham, kaj se ti
meniš s Šušijem?
MARKO:
(zagreto) Štirinajst dni se že pogovarjamo,
da mu bom rekel, če proda.
ANGELA:
Prvič slišim.

Angela zavije ribje odpadke v časopisni papir in ga vrže med smeti, splakne nož in umije roke.

Angela opere nekaj krompirja, ga da v kozico, jo napolni s toplo vodo iz bojlerja in pristavi na kuhalnik.

Angela čisti zelenjavo za juho.

MARKO:
In zelo zelo dober premog ima. Zelo zelo dober. Smo ga že trikrat probali, ker ma vrata od drvarnice samo s špago privezana . . .

ANGELA:
Jaz sem hotela samo pomagat, nič drugega.

MARKO:
V redu, bom rekel Šušiju, da ste ga že naročili in da ni treba. Štirih ton pa res ne rabimo. Pa še ena tona ga je v kleti.

ANGELA:
Tisto bom jaz mela za svojo sobo. Lignit ni za trajno žarečo.

MARKO:
(ne more prebolet, govori s prikrito napadalnostjo) Kiperbuš rabi orehovca, vi ste pa naročili kockovca.

ANGELA:
(se brani) Takile mali koščki so bili. Takole. In orehovec se zdrobi v prah, ko ga tako tam z vodo zalivajo, da je težji; Kockovec se pa zdrobi v manjše koščke in je potem ravno prav!

MARKO:
Ves svet kupuje za trajno žarečo orehovca. Prašajte kogar koli! Vsi! Prašajte Koželja, prašajte Pvalo, prašajte v gostilni Pod hribom . . .

ANGELA:
(zelo mirno, a nič manj vztrajno in trmasto) Jaz v gostilno ne hodim. Če ti ni prav, pojdi na kurovo in ODPOVEJ. Jaz sem se pobrigala, da sem ga naročila, ko se pa ti nič ne zmigaš in bom tudi sama šla, če bo treba in mu bom rekla, naj strga listek.

MARKO:
Ne-ne-ne-ne! Sej je vse v redu. Imamo premog in basta. Šušiju bom pa rekel, da ni treba. Urejeno!

ANGELA:
Ne! Pojdi na kurivo in si oglej premog, da ne boš potem govoril, kako je zanič.

MARKO:
H komu naj grem na kurivo?

ANGELA:
Tja, na upravo.

MARKO:
(jezno) In – kaj? Naj si ogledam vseh dvanajst vrst premoga in uganem, katerega ste naročili!? Fino.

ANGELA:
(potrpežljivo) Neeee. Vprašaj jih, kateri je tisti moški s konjem, ki vozi

na Kodeljevo in ga poišči in ti bo potem
ON povedal, kateri premog šem mu naročila,
da pripelje . . .

PREMOR. Marko vstane in gre k telefonskemu imeniku. Brska po knjigi.

MARKO:
Kako se pa piše gospod s konjem?
ANGELA:
(kar malček obupana) Kako naj vem, kako
se piše, ko sem ga pa samo na cesti videla,
ko je Kristanovim vozil in sem
tekla za njim in sem se potem vse zmenila.

Marko pogoltne jezo in vrti telefon, Angela od daleč s pričakovanjem opazuje izid.

MARKO:
(telefonira)
Dober dan. Volajevi tukaj. Lepo vas prosim
– moja tašča je naročila pri nekem prevozniku,
ki ima konja, dve toni nekakšnega
premoga. Ali je ta tovariš slučajno
kje v bližini?

Angela se primakne čisto zraven.

ANGELA:
(šepeta)
Jaz ne verjamem, da je zdaj tam, ko je
bil še pred eno uro tu . . .
MARKO:
(se ne zmeni zanjo, telefonira) A –
štirje, da so? Ne, ne vem, kako se piše . . .
ANGELA:
(šepetaje razlaga Markotu)
Starejši moški črn . . .
MARKO:
(telefonira)
Starejši možakar. Črn, Aha. Aha. Aha . . .
Razumem, ja . . . Hvala . . .
ANGELA:
(šepetaje)
Kaj pravi?
MARKO:
(telefonira)
Ne vem, moment, bom vprašal!
(Angeli) A šepa?
ANGELA:
(rahlo zmedena)
Kdo?
MARKO:
(Angeli)
No, tisti črni s konjem . . .
ANGELA:
Če je pa ves čas SEDEL na vozu!
MARKO:
(telefonira)
Tudi tega ne vem . . . Ja. Hvala.

Marko odloži slušalko in gre sedet na klop v jedilnem kotu. Angela gre za njim.

ANGELA:
Kaj je povedal?
MARKO:
Kaj če rečt? ! Štirje so s konji: Kralj,

Gobec, pa še dva. Eden šepa. To je Kralj. Vsi so starejši in vsi štirje črni. Je pa tako: Danes je sobota in ob dvanajstih nehajo in zdaj že ni nobenega več tam. V ponedeljek imam pa jaz službo zjutraj, tisti vaš bo pa najbrž že navsezgodaj pripeljal premog (čedalje bolj v tonu mračnega optimizma), ki ga bom jaz lepo popoldan zmetal v klet.

Angela se vrne k zelenjavi.

ANGELA:
Še prej bo treba temeljito pospravit. Da bo enkrat red v tej kleti!
MARKO:
Jutri – smo rekli, da gremo na izlet.
ANGELA:
Je danes dosti časa.
MARKO:
Zdaj bo po televiziji smuk iz Wengena in potem popoldan prenos košarke iz Zadra.
ANGELA:
Bom pa jaz.
MARKO:
Ne – lepo prosim!
ANGELA:
Bom že sama; zelo rada. Nič ne skrbi, ti kar glej televizijo.
MARKO:
Bom jaz!
ANGELA:
Jaz bom! Jaz res rada pospravljam.
MARKO:
Ne bom dovolil, da greste premetavat premog, če sem jaz doma!
ANGELA:
To je malenkost.
MARKO:
Dobra tona ga je!
ANGELA:
(spravljivo)
Ti glej košarko. Jaz bi rada svoj kovček dobila ven in tiste kište bom dala na levo in krompir pride tudi tja, da bo takoj pri vhodu.
MARKO:
To se pravi, da moram podret vse tiste police na desni in vse skupaj preselit na levo.
ANGELA:
Police smo VEDNO imeli pri vhodu. Tiste deske, ki so zdaj v kotu, bomo obesili pod strop in kolesa in smuči tudi pod strop, da bo spodaj prostor za kozarce in ozimnico, ker bomo poleti vkuhavali, ko je zdaj vse tako drago, da se ne splača kupovat . . .

Marko se skuša obvladati.

MARKO:
(s skromno ironijo)
Taka preureditev zahteva dosti časa.
ANGELA:

Saj tebi ne bo treba nič. Bom že jaz. (rahlo očitajoče) Ko sem bila jeseni v bolnici, ste lepo izkoristili priložnost!

MARKO:
Jaz nimam nič s tem!

ANGELA:
(presliši)
Založili ste moj kovček in vse knjige, da so zdaj pod premogom in lepo gnijejo in sploh ne morem zraven, tudi če bi htela. A ni škoda knjig? – ko bi otroci lahko brali Pod svobodnim soncem, pa Bevka in Seliškarja! Kar v klet, ja! Se vidi, kak smo kulturni. (čez čas) Jaz jih nebi nikdar stran vrgla, ker so lep spomin.

V veži se oglasi zvonec.
Angela gre odpirat.
Medtem ko Marko z besnim sopihanjem daje duška svoji (prej) zadrževani jezi, ženski v veži izmenjata nekaj besed.

JANA (OFF):
Oprosti, ključ sem pozabla.

ANGELA (OFF):
Ribe so očiščene – krompir sem dala kuhat – pa zelenjavo maš pripravljeno.

JANA (OFF):
Kam greš?

ANGELA (OFF):
Bom takoj nazaj.

Zunanja vrata se odpro in zapro, Jana vstopi.

JANA:
O! Si že vstal?

Pospravlja reči, ki jih je prinesla iz trgovine.

Kaj se držiš? (čez čas) Kaj ti je?

MARKO:
Nič. Situacija je približno taka: Tvoja mati je pri nekem starem črnem furmanu, ki mu ne ve ne imena ne naslova, naročila dve toni nekakšnega premoga v takšnihle kockah. Seveda nima pojma od kod je ta premog – ampak to očitno sploh ni važno! (uživa) Videvši to črno zlato v mimo drvečem vozu, se je tako navdušila za njegovo očigledno kvaliteto, da si ga je pri priči strastno zaželela. Kocke, ki po svoji GRANULACIJI (mimogrede rečeno) sploh niso primerne za trajno žarečo peč, nam bodo dostavljene v ponedeljek zjutraj.
(slovesno naznani zaključek) Danes popoldne bo torej treba pospraviti klet.

Jana je daleč od tega, da bi jo to poročilo kakorkoli raburilo. Kockice zelenjave je dala v lonec, začinila, dolila vodo, paradižnikovo mezgo in pristavila na kuhalnik.

JANA:
In kaj je na tem tako groznega?

MARKO:

(se razburi)
Grozno je to, da tega premoga trenutno sploh ne rabimo. V kleti ga je več kot tona.

JANA:
(mirno)
Mare, dobro veš, da ni nič vreden.

MARKO:
Pokurili bi ga vseeno lahko! Kateri mesec se piše? Februar. FEBRUAR! Pokurili bi ta preklet premog in potem NA MIRU pospravljali klet. Ne pa tako na vrat na nos, ko je drvarnica ena sama zmeda, ko ne veš, kam bi stopil da bi prišel živ ven!

JANA:
(malo pa tudi draži)
Sploh ne razumem, zakaj se tako razburjaš.

MARKO:
ZATO, ker je naročila premog samo zato, da bi jaz pospravljal klet in da bi ona dobila ven tiste zaboje s knjigami in starimi cunjami in tisti njen kovček in vso tisto ropotijo in vso tisto ušivo šaro, ki je zdaj pod tem prekletim premogom. Eto. Zato!

Jano je ta govor tako navdušil, da kar nekaj malega zapoje in zapleše; reče seveda nič.

MARKO:
In zakaj ni pustila, da od Šušija kupim? In zakaj ni Ludvik naročil tistega orehovca z železnice? Črn premog! Za lokomotive! Zveze ma! Lahko bi naročil! Pa

JANA:
Ludvik ne mara met z železnico NIČ.

MARKO:
(besno)
ZAKAJ?

JANA:
Daj no!

MARKO:
(tiho)
Dva mrtva! – Pa kaj? ! A zato? Pa še kriv ni bil! Kako se pa dons ljudje po Zagrebu s cugi zaletavajo!? Sto mrtvih – pa nikome ništa. Njega pa že petnajst let matra, da še spat ne more ko človk.

Jana hoče nekaj reči, a se premisli, obvlada.

JANA:
Boš pač pospravil klet – pa kaj? Ne bo te konc, ne boj se.

MARKO:
Si ti sploh predstavljaš, kaj govoriš? Treba je narest PREGRADE. Ne!: Najprej je treba vse, VSE zmetat ven, premog na eno stran, potem zgradit pregrado za stari premog, potem zmetat stari premog notr, zraven narest pregrado za novi premog, potem postavit police za ves tisti drek, ki šele pride, potem

Saj tebi ne bo treba nič. Bom že jaz. (rahlo očitajoče) Ko sem bila jeseni v bolnici, ste lepo izkoristili priložnost!

MARKO:
Jaz nimam nič s tem!

ANGELA:
(presliši)
Založili ste moj kovček in vse knjige, da so zdaj pod premogom in lepo gnijejo in sploh ne morem zraven, tudi če bi htela. A ni škoda knjig? – ko bi otroci lahko brali Pod svobodnim soncem, pa Bevka in Seliškarja! Kar v klet, ja! Se vidi, kak smo kulturni. (čez čas) Jaz jih nebi nikdar stran vrgla, ker so lep spomin.

V veži se oglasi zvonec.
Angela gre odpirat.
Medtem ko Marko z besnim sopihanjem daje duška svoji (prej) zadrževani jezi, ženski v veži izmenjata nekaj besed.

JANA (OFF):
Oprosti, ključ sem pozabla.

ANGELA (OFF):
Ribe so očiščene – krompir sem dala kuhat – pa zelenjavo maš pripravljeno.

JANA (OFF):
Kam greš?

ANGELA (OFF):
Bom takoj nazaj.

Zunanja vrata se odpro in zapro, Jana vstopi.

JANA:
O! Si že vstal?

Pospravlja reči, ki jih je prinesla iz trgovine.

Kaj se držiš? (čez čas) Kaj ti je?

MARKO:
Nič. Situacija je približno taka: Tvoja mati je pri nekem starem črnem furmanu, ki mu ne ve ne imena ne naslova, naročila dve toni nekakšnega premoga v takšnihle kockah. Seveda nima pojma od kod je ta premog – ampak to očitno sploh ni važno! (uživa) Videvši to črno zlato v mimo drvečem vozu, se je tako navdušila za njegovo očigledno kvaliteto, da si ga je pri priči strastno zaželela. Kocke, ki po svoji GRANULACIJI (mimogrede rečeno) sploh niso primerne za trajno žarečo peč, nam bodo dostavljene v ponedeljek zjutraj. (slovesno naznani zaključek) Danes popoldne bo torej treba pospraviti klet.

Jana je daleč od tega, da bi jo to poročilo kakorkoli raburilo. Kockice zelenjave je dala v lonec, začinila, dolila vodo, paradižnikovo mezgo in pristavila na kuhalnik.

JANA:
In kaj je na tem tako groznega?

MARKO:

(se razburi)
Grozno je to, da tega premoga trenutno sploh ne rabimo. V kleti ga je več kot tona.

JANA:
(mirno)
Mare, dobro veš, da ni nič vreden.

MARKO:
Pokurili bi ga vseeno lahko! Kateri mesec se piše? Februar. FEBRUAR! Pokurili bi ta preklet premog in potem NA MIRU pospravljali klet. Ne pa tako na vrat na nos, ko je drvarnica ena sama zmeda, ko ne veš, kam bi stopil da bi prišel živ ven!

JANA:
(malo pa tudi draži)
Sploh ne razumem, zakaj se tako razburjaš.

MARKO:
ZATO, ker je naročila premog samo zato, da bi jaz pospravljal klet in da bi ona dobila ven tiste zaboje s knjigami in starimi cunjami in tisti njen kovček in vso tisto ropotijo in vso tisto ušivo šaro, ki je zdaj pod tem prekletim premogom. Eto. Zato!

Jano je ta govor tako navdušil, da kar nekaj malega zapoje in zapleše; reče seveda nič.

MARKO:
In zakaj ni pustila, da od Šušija kupim? In zakaj ni Ludvik naročil tistega orehovca z železnice? Črn premog! Za lokomotive! Zveze ma! Lahko bi naročil! Pa

JANA:
Ludvik ne mara met z železnico NIČ.

MARKO:
(besno)
ZAKAJ?

JANA:
Daj no!

MARKO:
(tiho)
Dva mrtva! – Pa kaj? ! A zato? Pa še kriv ni bil! Kako se pa dons ljudje po Zagrebu s cugi zaletavajo!? Sto mrtvih – pa nikome ništa. Njega pa že petnajst let matra, da še spat ne more ko človk.

Jana hoče nekaj reči, a se premisli, obvlada.

JANA:
Boš pač pospravil klet – pa kaj? Ne bo te konc, ne boj se.

MARKO:
Si ti sploh predstavljaš, kaj govoriš? Treba je narest PREGRADE. Ne!: Najprej je treba vse, VSE zmetat ven, premog na eno stran, potem zgradit pregrado za stari premog, potem zmetat stari premog notr, zraven narest pregrado za novi premog, potem postavit police za ves tisti drek, ki šele pride, potem

svisli za kolesa, sanke, smuči, potem premestit drva na drugo stran, zložit deske, zaboje in vse ostalo na levi ob vhodu . . . To je dela za znort.

JANA:
(uživa)
Zakaj se zdi tebi vsaka stvar tako kompliciranа?

MARKO:
Ni bila kompliciranа, dokler ona ni začela kompliciraт. Vedno znova si zmisli neko prekleto aktivnost, popolnoma nesmiselno, neko pospravljanje, neko preseljevanje, neko čiščenje, neko noro zavoženo zadevo, ki nima blage zveze. Popolnoma nesistematično in brez haska.
DEFEKTNO.

JANA:
Veš kaj: Pozabi na to klet, bom že jaz uredila.

MARKO:
KAj?

JANA:
Bom že jaz pospravila.

MARKO:
Zakaj mi to govoriš, ko prekleto dobro veš, da bi me ta stara požrla, če bi le slučajno dovolil da TI šariš po tej zavrženi kleti.

JANA:
(jezno)
Me nič ne brigajo tvoji hinavski razlogi.

MARKO:
Zakaj – HINAVSKI? Zakaj?

JANA:
(zameri)
Zaradi tega, ker bi bilo tebi absolutno vseeno, če bi jaz PET dni garala v kleti, KO TI ne bi moral požirat NJENIH očitkov. Je tako? Priznaj, no! Priznaj že enkrat, da se ti čisto nič NE LJUBI in da bi že stokrat segnil, če ne bi bilo mene.

MARKO:
KAKO to misliš?

JANA:
Saj vse jaz nardim.

MARKO:
Kaj je to VSE?

JANA:
Kdo kupuje vse sorte reči? Kdo pospravlja za tabo, ko puščaš, kjer pade od tebe? Kdo zrihta vodovodnega inštelaterja? Kdo pelje avto na tehnični pregled? Kdo hodi po otroke v vrtec? Kdo jih vodi v dispanzer, če so bolani? Kdo?

MARKO:
(presenečen)
Jaz pa po ves dan ležim, ali kaj?

JANA:
Neee, ti se vsakemu opravku priključiš NAKNADNO. Proti svoji volji.

MARKO:
Ma – kaj ne poveš! – Iz strahu pred tvojo

MAMO!? Ne?
JANA:
(odločno)
Za nobeno stvar ne daš pobude.
MARKO:
Stokrat sem ti rekel: Če gre baba k obrtniku – zaleže za pet dedcev! To so prasice, razumeš.
JANA:
Saj ne gre za to. Tebi se vsaka reč prikazuje kot popolnoma odvečna in nesmiselna izmišljotina. NEPOTREBNA;
MARKO:
(govorjenja se loti, kot da gre za dokončni – sistematični obračun)
Marsikaj, kar se počne v tej bajti je NORO, NORO: Kupujejo se nove zavese, ko so bile stare še čisto dobre, menja se topli pod, češ da je kuhinja podobna mrtvašnici, dokupujejo se novi elementi, na – poglej jih, češ da ne bomo živeli v bolnici, na puf se kupuje nova pečica, ki se potem takoj pokvari in mora MARE laufat ko blazen po nekih servisih, dalje:! PIPA, švedska pipa, za katero niti v TRSTU ni rezervnih delov, ali pa tole: (odpre predal z jedilnim priborom in zmeče na mizo ves jedilni pribor)

Poglej si ta beštek, no, poglej si ga! Tako je moderen, da še jest ne moreš z njim! Kaj je bilo treba te bedaste plastične svetilke s tem slaboumnim patentom, ki je seveda ŽE POKVARJEN? Čemu? Da ne govorimo o TISOČIH investicijah in TVOJIH brezglavih načrtih, ki so popolnoma zgrešeni! Da ne omenjamo „čudovite otroške igrače", za katere se mulci sploh ne zmenijo. TO mi gre na živce.
JANA:
Če bi bilo po tvoje, ne bi niti rušili in bi se še zmeraj stiskali v tisti temni stari smrdljivi luknji in bi imeli še vedno štedilnik na drva in razdrapan linolej in namesto pomivalnega korita železni lijak.
MARKO:
(zmagovalno)
ŠE ga imamo!: Na podstrešju. V tej hiši se nikoli nič ne vrže preč. Reči se skladiščijo: „Bo še prišlo prav". Kaj jaz vem kdaj – po tretji svetovni vojni najbrž. – Ali pa se hujska Mareta, naj da oglas v časopis: „Da bomo prodali."
JANA:
(dobre volje)
Kot da bi to kaj zaleglo.
Stara pač na olje je še zmeraj v veži.
MARKO:
(razdražen)
NE BOM VEČ DELAL NADUR – ne doma ne v službi.
JANA:

Seklja čebulo za krompirjevo solato:

(lahkotno)
Na carini se ni še nihče pretegnil.

MARKO:
(strupeno)
Ne – pač pa je na osnovni šoli K.K že cel kup pohabljencev.

To Jano prizadene, za hip neha s seklanjem čebule.

JANA:
(živčno)
A tebe sploh kakšna stvar ZARES VESELI? V službi trpiš . . .

MARKO:
(ostro)
Pardon! V službi ne **trpim**, ampak se mi GNUSI gledat maso folka, ki je obseden z neutolažljivo lakoto po najbolj nesmiselnih predmetih.

JANA:
(besno)
Glavno je, da si TI nad tem!

MARKO:
Prav imaš: jaz sem nad tem.

JANA:
(v nenadnem izbruhu)
Ti si nad vsem! Niti najbolj navadnih brkov si ne omisliš!

MARKO:
(besno)
Zakaj bi mel brke? Zakaj?

JANA:
Niti kravate! Niti črne obleke! Imaš SAME rjave čevlje! Že dvakrat si bil na pogrebu v zelenem dežnem plašču in sivih hlačah.

MARKO:
Bil. Mi je sploh žal, da sem šel.

ZAKAJ?

MARKO:
Kaj ma mrtvec od tega? ! Bolje bi storil, če bi šel v cirkus. Ampak mi še enega usranega cirkusa nimamo v Lublan! (čez hip) Če bi blo po moje, se tut za Dan mrtvih ne bi plazil po britofu ko kakšen preklet vrtnar.

JANA:
(mirno)
SO nekatere stvari, ki jih ne počnemo zgolj zaradi tega, ker so KORISTNE;

Pri zadnjem koščku čebule se z nožem ureže v prst. Stisne prst, pokaže se kapljica krvi. Jana jo posesa.

JANA:
Uf. Pa sem se.

MARKO:
(čemerno)
Kdaj se pa še nisi?

Marko vstane in gre nekam iskat levkoplast in škarjice.
V veži se sliši glasno odpiranje vrat, ropot, nekaj pade na tla;
Medtem ko Marko lepi trakec levkoplasta

čez ranico na Janinem prstu in ga Jana poljublja v uho, vstopi žareča Angela s starim umazanim kovčkom iz lepenke v roki.

ANGELA:
(skromno žari)
Sem šla v gostilno in pripeljala enega bosanskega delavca. Za pet tisoč bo pospravil drvarnico. TAKO mu gre od rok! En dva tri – pa bo!
Ta čas naj bo tu, bom takoj nazaj, samo še košaro grem iskat . . .

Položi koveček na mizo.

Angela odide, Marko in Jana se brez besed gledata, Jana izbruhe v smeh.

MARKO:
A si vidla? No, kaj sem rekel; Če ni to trmasta ženska! Rečem ji, da bom JAZ pospravil – in kaj se zgodi? Pripelje delavca, rovari po kleti, vlači gor to svinjarijo – zacrknit! Zdaj ti je menda jasno, da je bil premog samo izgovor.
JANA:

Jana veliko bolj velikodušno gleda za Angelino početje.

ZAKAJ si spravil njene reči pod premog?
MARKO:
Da smo si na jasnem: JAZ sem opravil samo tisto, kar mi je Ludvik dal. Ludvik je izkoristil priložnost, ko je bila v bolnici in je pospravljal njune omare in klel ko satan in zravan recitiral „kam bi del". Rekel je, naj vržem vse skupaj v smeti. Jaz pa tega – hvala bogu – nisem napravil! To je vse.
JANA:
(čez čas)
Ludvik je pa tut težak . . .

Pride Angela s pletenim kovčkom, ga odloži in gre ven.
Marko pogleda na uro, ugasne radio, odpre televizor. Reporter daje podatke o tekmovalcih, komentira smuk v Wengenu.
Jana lupi kuhan krompir.
Na ekranu se pojavi slika.
Angela prinese iz svoje sobe dve mapi, eno globoko kartonsko škatlo in dve prazni bombonjeri. Odpre kovček, ki je do vrha natlačen z razglednicami, božičnimi in novoletnimi čestitkami, starimi fotografijami, starimi šolskimi zvezki, spričevali, potrdili o plačanih računih, pismi, izrezki iz časopisov (kuharskimi recepti, kroji), dokumenti in podobnim.
Angela s čudnim zanimanjem, z nekakšnim „svetim" spoštovanjem in ljubeznijo brska po kovčku in zlaga papirje v mapo in škatle, ki jih je prinesla.

TV ton je ves čas (čeprav v drugem ali tretjem planu) po malem prisoten.

Ne vemo prav, ali je žalostno razneženа, ali skromno vesela, ali zaskrbljena, ali preprosto radovedna.

ANGELA:
(Jani)
Veš . . . včasih se mi tako čudno zgodi,
da se sploh ničesar ne spomnim. Delam
nekaj – likam – ali plevem po vrtu –
pa pomislim – kaj sem počela recimo
57ega, pa 58ega, pa 59ega leta. Pa nič.
Vse je črna luknja. Nič! Pa mislim –
pa mislim – pa ne morem – AMPAK niti
ene stvari: Niti ene stvari se ne spomnim!
Prav matrat se moram. Pustim
delo – pa mislim – potem pa, ko se spomnim
ene stvari – steče naprej – pa nazaj –
pa se tudi včasih zatakne! – Pa kakšno
poletje ne gre in ne gre, tako da moram
nazadnje prav vse pustit in poiskat kakšno
pismo, kakšen papir, prav nekaj nepisanega . . .
JANA:
(obzirno)
Mama, a ne bi to raje pustila za po kosilu?
ANGELA:
(Presliši)
Na, poglej, poglej, kaj je ta človek
šel metat v klet! (bere) Federativna
narodna republika Jugoslavije. Broj.
Drž. 1/193–55 – Svjedodžba o državljanstvu.
Moškrič Angela, rodj. Breznik Ivanu,
dana 12.1.1917 u Pernici, kotar Maribor,
upisan-a u knjigu državljana Narodne
republike Hrvatske kod rajonskog
narodnog odbora grada Varaždin pod rednim
brojem 5/48 državljan je Federativne
Narodne Republike Jugoslavije.
(hitro bere) Ova svjedodžba vrijedi od
11 veljača 1946 do 11 veljače 1948 godine . . .
te – t – te – te – te te . . .
Seveda potem nismo ostali v Varaždinu.
Marca smo se že selili v Ljubljano.
JANA:
Mama – tega zdaj tak ne rabiš več – vrzi
to stran . . .

Angela nasvet presliši, spravi list v škatlo. Jana in Marko se spogledata. Marko se posveti Wengenu, Jana pomeša in začini krompirjevo solato, potem pa začne rezati meso za segedin.

ANGELA:
(bere)
Vesele božične praznike in srečno Novo
leto 1949 Godinovi . . . Ona je zdaj v Mariboru.
Zelo slabo sliši revica . . . Hčerka
je frizerka, sin pa je v Ljubljani
študiral slavistiko . . . (se nasmehne Jani)
Se ga ti spomniš?
JANA:
Visok, blond, z očali . . .
Visok, blong, z očali . . .
ANGELA:
Franci. Ljubezniv fant – ampak NI končal . . .
Očeta so pa zarad informbiroja
zaprli . . .
JANA:

A dam mal majoneze v solato?

ANGELA:
Lahko . . .

Na televizorju: Počasen posnetek napake in padca enega od tekmovalcev.

ANGELA:
(Jani)
Na, spravi to nekam, da bo pri roki pred pustom – krasen recept za krofe!

JANA preleti recept z očmi . . .

JANA:
Osem jajc!

ANGELA:
(bere)
Nezavisna država Hrvatska. Odjel za pučko zdravlje, broj 99334 – 1942. ODLUKA. Naredbom ministra narodnog zdravlja od 23 listopada 1942 broj 99334, na temelju 2. zakonske odredbe broj XX – 21 zakonskog propisa od 22 travnja 1941 i 104 točke 9. zakona o činovnicima ODPUŠTENI STE iz državne službe Nezavisne Države Hrvatske, radi SVOJEVOLJNOG NAPUŠTANJA službenog mjesta. Služba vam prestaja 31. kolovoza 1942. U Zagrebu, dne 23 listopada 1942. PO OVLAŠTENJU MINISTRA – PROČELNIK Mate Orešković (se smehlja) To je pa hec! JAZ ZA TATEKOM V PARTIZANE, oni pa meni ODPOVED! En dan preden sem šla, sem si doma naredila VODNO (se smeje bolj utišano) . . . Potem je pa tak deževalo pet dni v hosti, da mi je vse spustilo . . .

JANA povalja skuše v moki in jih vrže cvret v vrelo olje.

JANA:
Mama, prosim te, spravi to stran, da pripravim mizo za kosilo!

ANGELA:
(nestrpno)
Ja, no, ne bodi tečna.

Ker je Angela čedalje bolj glasna in evforična, zleze Marko tik k ekranu televizorja, za malenkost pojača tudi ton.
Angela iz kartonskega tulca potegne zavitek diplomskih priznanj.

ANGELA:
(bere)
Partizan Ljubljana Tabor, društvo za telesno vzgojo daje PRIZNANJE (razigrano, glasno) ANGELI MOŠKRIČ iz Ljubljane za sodelovanje ob 50 letnici telesno-vzgojnega dela na Taboru . . . (bere drugo diplomo) PARTIZAN JUGOSLAVIJE, savez za telesno vsapitanje odaje priznanje ANGELI MOŠKRIČ za uspešan rad . . . in tako naprej! (bere tretjo diplomo) Telovadna zveza Slovenije izreka priznanje ANGELI MOŠKRIČ za uspešno in požrtvovalno delo . . . 22 decembra 1952 . . . Včasih nismo imeli nič, NIČ, razen telovadbe. In če smo šli smučat, ni bilo ŽIČNIC, ampak smo šli

Jana skuša izsiliti Angelin umik:
Na mizo polaga krožnike, skledo solate, jedilni pribor in podobno, zraven diskretno odriva kupčke papirjev im škatle.
To početje ogroža Angelo. Kot otrok, ki mora prekiniti igro, ko je na višku, se krčevito oklepa svojih priljubljenih rekvizitov, kot v transu nekaj stoka, mrzlično premešča papirje in išče način, kako bi preprečila katastrofo.

Angela kar obsedi.
Jana ne ve, kaj bi storila, kaj bi rekla, kako bi posredovala.
Obstane, potem sede zraven matere.
Marko odvrne pogled od ekrana in nemo strmi v obe ženski.
To nekaj časa traja, potem začne Angela sama od sebe pospravljati reči.
Utrujeno, rezignirano, brez odnosa zlaga reči v škatle.
Jana ji pomaga.
Ko je že skoraj vse pospravljeno, se Angelini prsti dalj časa pomudijo na listu papirja.

Jana mehanično vzame listino, potem jo nerada, komaj slišno, skoraj neprizadeto prebere . . .

z nahrbtnikom in opremo pet ur peš!
Najbolj neumno pa se mi zdi to grozno navijanje na tekmah s temi trobljami in ragljami in tem surovim vpitjem . . .

ANGELA:
(nenadoma bolestno otrpne)
Poročni list. Glej, kam je ta hudič zagnal moj poročni list! (bere) Kraljevina Jugoslavija, štev. 3142, Skofija Lavantinska. Župnijski urad Sveta Magdalena. (Jani) Si lahko misliš? Kako si . . . ja . . . To pa . . . da je tega . . . ne! (Čisto preč je) Oh . . . (bere) Zvezek 12, stran 371, štev. 195 . . . leto, mesec, dan poroke: 17.8.1939 . . . (Jani) A vidiš, kako . . . neverjetno . . .! Tako sem . . .! Saj! (bere) Ženin: Moškrič Ludvik . . . železničar . . ., rojen . . . Nevesta: Breznik Angela, medicinska sestra (premika ustnice, mrmra) . . . Duhovnik, ki je poročil: Dr. Meško Jožef, kaplan . . .

ANGELA:
(povoženo)
To je blo pa takrat, ko se je oče zaletel . . .

JANA:
(bere)
Personalna komisija pri ministerstvu za zdravstvo. V. pers. Štev. 295/2.
Ljubljana, dne 16 februarja 1961.
ODLOČBA. Personalna komisija pri ministerstvu za zdravstvo, ki jo sestavljajo
Čuk Marjan kot predsednik in Krajšek Franjo ter Pavčič Anton kot člana, je odločila na podlagi 3. odstavka 43.

člena Zakona o državnih uslužbencih
NA ODPOVED, ki jo je dne 8.1.1961 dala
tovarišica Moškrič Angela na službo medicinske
sestre v Zdravstvenem domu št.
5 v Ljubljani . . . soglasno tako: ODPOVED
OSTANE V VELJAVI. Obrazložitev: Družinske
razmere so take, da je služba zapreka
pri gospodinjstvu in vzgoji otrok.
Ta odločba se izda v treh izvodih . . .
ostane tukajšnjemu arhivu . . . poverjeništvo
za zdravstvo Ljubljana . . . Smrt
fašizmu – svobode narodu

Že med branjem so se Angeli polnile
oči s solzami, smrkala je in si tiščala
usta z dlanjo, lica ji je vleklo narazen,
zdaj se ne more več zadrževati:
zacvili in zaihti.

ANGELA:
Ker je bil Zoran bolan in jaz ga nisem
imela kam dat . . . ti si pa norela
okrog . . . in sem bila za vse sa-aaama . . .
Nihčeee . . . mi ni pomagal . . . (joka)
JANA:
Mami, nima smisla: daj, no! Prosim te.
Mama, pomiri se, slišiš!

V veži se sliši odpiranje vrat,
Ludvik gromoglasno recitira . . .

LUKVIK (OFF):
Valjhun, sin Kajtimara, boj krvavi že
dolgo bije za krščansko vero, z Avreljem
Droh se več mu v bran ne stavi;
končano njuno je in marsiktero življenje,
kri, po Kranji, Korotanji prelita,
napolnila bi jezero . . .

LUDVIK vstopi. Pogled na objokano
Angelo, kovček in škatlo mu razjasni
položaj.

LUDVIK:
(jezno)
Kaj pa je? Kaj pa je? Angela, nehaj! In
zakaj si spet to privlekla? Zakaj!? Prepovedujem
ti hranit to kramo v stanovanju!
ANGELA:
(v krčevitem izbruhu joka)
Poročni list si vrgel v klet!
LUDVIK:
(besno)
Se ni treba nič cmerit! V omari sta še
DVA IZVODA!
ANGELA:
Je čisto vseeno. So tudi drugi papirji . . .
LUDVIK:
VSE bom zmetal v peč!
ANGELA:
(iz sebe)
Samo poskusi!
LUDVIK:
Da boš NEHALA BRSKAT po tem smetišču!
In trebit to solato in jokat in stokat
za prazen nič.
ANGELA:
Kaj TEBE to briga? !

LUDVIK:
(razjarjen)
Živčnega me dela! Živčen sem, ko te gledam! Evo. Ne prenesem, če mi nekdo kar naprej – kar naprej – kar naprej – kar naprej . . . KAR JE BLO, JE BLO!, pa konec! Ne bo nikoli več. Ti pa stokrat eno in isto: A se spomniš? A se spomniš? ! A se spomniš? A se spomniš? A se spomniš? Ko lajna! Sploh več ne znaš druzga – se mi zdi, kot da NE ŽIVIM VEČ – vse, kar se je melo za zgodit – se je zgodilo, nič več ne ostane, vse je že blo in nič več ne bo in jaz se lahko samo še SPOMINJAM tistega, kar je blo – in tudi TAKRAT, ko se JE kaj dogajalo – se NIKOLI nismo pogovarjali o tistem, kar se je dogajalo. ampak o nečem, kar se je dogajalo NEKOČ PREJ!!
ANGELA:
Jaz mam lepe spomine! (ihti) In ne pustim . . . in tudi ti . . . in nobeden . . . in si jih ne pustim vzet!
LUDVIK:
(divje)
Saj ni KAJ vzet! Vse skupaj je en drek!
ANGELA:
NI! NI RES!
LUDVIK:
(z divjo, nekontrolirano zlobo)
En kufer plačanih računov za vodo in elektriko, dva pankrta in dva MRTVA!
ANGELA:
JAZ SE NISEM Z VLAKI ZALETAVALA!
JANA:
Mama!
LUDVIK:
To TI tako misliš! – Zato, ker takrat, ko si lačna, sploh ne pustiš, da bi bila lačna, ampak govoriš, če se spomnim, kako smo takrat in takrat jedli, da smo kar pocepali in smo morali kar spat! – In če se ravno dobro pokamo – zmeraj rečeš – a se spomniš, kako smo takrat garali! – Ti sploh ne pustiš, da se kaj zgodi, ne pustiš človeka živet! – Dovoli! – In ko sem se jaz že zdavnaj nehal z vlaki zaletavat – se TI, TI ZALETAVAŠ kar naprej in naprej – in hočeš še mene prepričat, da se JAZ zaletavam.

Ludvik je izčrpan in upehan.
Angela je videti že skoraj pomirjena.
Nihče več nima ne volje na moči za kaj silovitejšega: še zarenčala bosta drug na drugega in vsega bo konec.
Skuše so se prismodile in v prostoru je gost dim.
Jana skoči h kuhalniku.

JANA:
Mare, okno odpri, da se prezrači . . .
ANGELA:
Jaz mam pravico imet kakšno svojo stvar

Marko odpira okno, Angela pograbi „svoje reči" in gre ven, Ludvik zabevska za njo . . .

Ludvik gre ven. Marko ugasne televizor. Jana vrže že skoraj zoglenele skuše v smeti.
Marko zamenja prt in pripravi mizo.
Jana gre k vratom in zakliče v vežo „Kosilo!"
Vstopita Angela in Ludvik, sedeta k mizi. Jana servira juho, prisede.
Vsi štirje molče srkajo vročo juho.

Ta kisla juha je očitno asociacija na nekaj, kar je vsem znano.
Maretu „se zaleti" in v nenadnem izbruhu smeha bruhne požirek juhe nazaj v krožnik. Nalezljivemu krohotu se pri priči pridružijo tudi ostali.
Smejejo se in smejejo in ko to nekaj časa traja, se ton počasi blenda, vstopi vesela, vesela glasba.
Smeh pa čedalje bolj neustavljivo trese naše junake.

Pri vratih močno zazvoni.
Mare gre odpirat.
Zunaj v veži se slišijo glasovi.
Srkalci juhe se ozirajo proti vratom
Mare speha v kuhinjo čokatega bosanskega delavce v umazanem zidarskem kombinezonu, črnega od premoga, potnega v obraz, mrkega.

pri sebi . . . In če si ti vse svoje reči zmetal stran, mojih ne boš . . .

LUDVIK:
(skoraj kot vic mu zvenijo besede)
V pojstlo si nesi ta kufer!
JANA:
Tatek, roke si pojd umit!
LUDVIK:
(ubogljivo)
Ja, takoj.

LUDVIK:
Angelca, tole juhco si pa dobro skuhala!
ANGELA:
Jana jo je.
LUDVIK:
Aaaaaa? . . . Fina, a ne Mare?
MARKO:
O – ja. Perfektna!
ANGELA:
Res je dobra . . .
LUDVIK:
A veš, kaj si pa jaz enkrat želim jesti?
ANGELA:
Kislo juho!
LUKVIK:
Ja . . . Kislo juho . . . Madona!

TEMA

DELAVEC:
Prijatno.
LUDVIK, JANA:
Hvala.

Mare delavca s slabo zakrinkanim zmagoslavjem pripelje prav pred Angelo.

Delavec zbira besede za nekakšno izjavo, vendar Angela tega ne opazi.

MARKO:
Kar s gospo se pomenita . . .

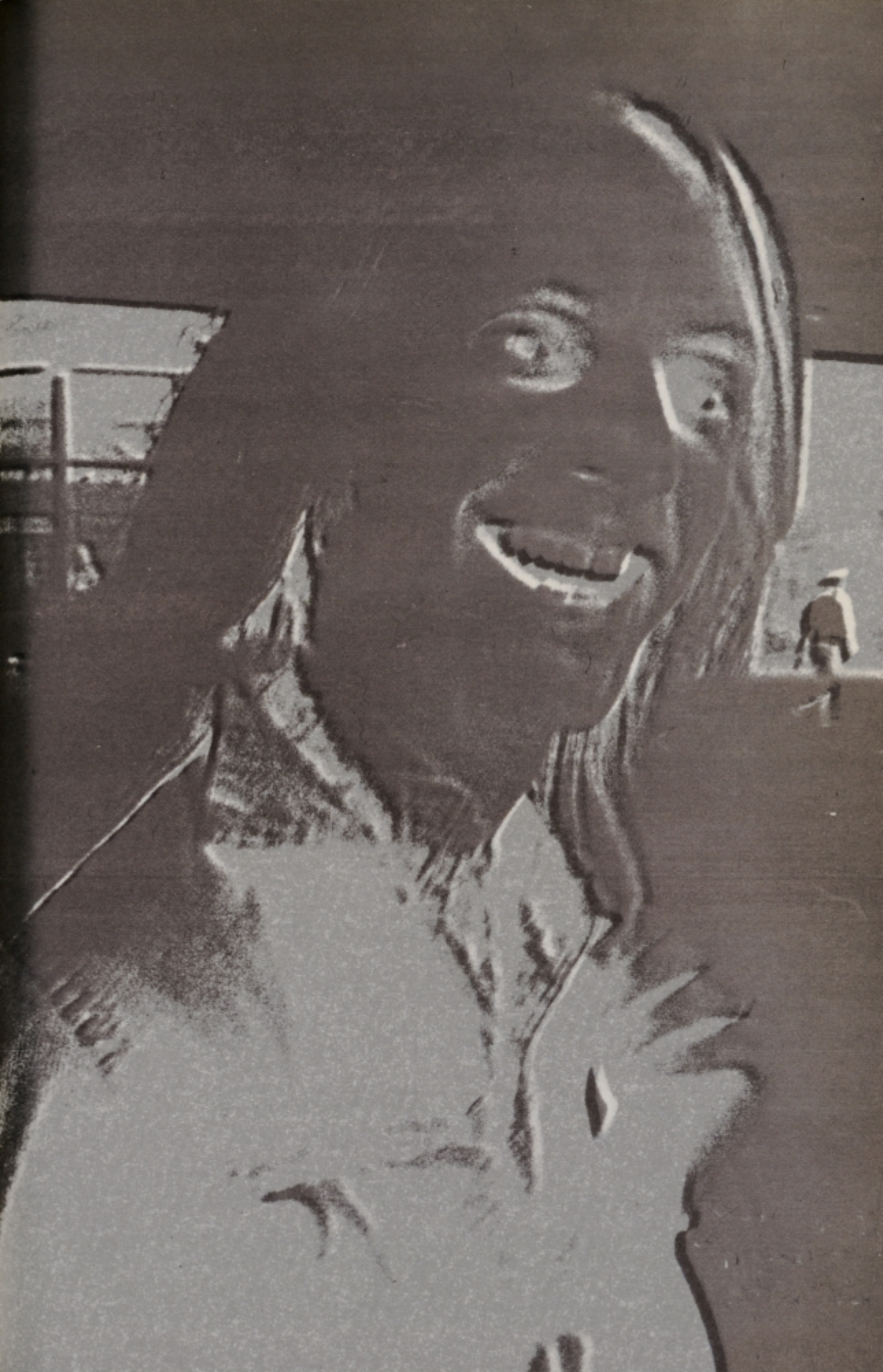
ANGELA:
Jana, kje je moja denarnica . . .?
DELAVEC:
Nemojte, gospa! Ja . . .
ANGELA:
A je vse pospravljeno?
DELAVEC:
(odločno)
Nije pospravljeno i neće biti, gospa.
ANGELA:
(šokirana)
Kako da ne?
DELAVEC:
Tako lepo.
ANGELA:
(razburjena)
Zakaj?
DELAVEC:
(mirno, s povdarkom)
Ima pacov.
ANGELA:
Kakšen pacov? Kje?
DELAVEC:
(pokaže)
Ovoliki. Dole, u klet.
ANGELA:
V NAŠI kleti?
DELAVEC:
U vaši, gospa.
ANGELA:
Kvečjemu kakšna miška, če je . . .!
DELAVEC:
Nije miška, gospa, nego baš pacov. Ovoliki.
ANGELA:
Ja, dobro – pa kaj?
DELAVEC:
Izvin'te, prosim, al' to se men' gadi. Da je samo premog – čas posla, al' ovako . . .!
ANGELA:
(razburjeno)
Takšen dec, madonca, pa se vam ena uboga podganca zagrauža . . .
DELACEV:
Nije pitanje, gospa: mala il' velika. Podganca je podganca. Zov'te vi deratizaciju – pa da onda mi ljudski sredimo klet kako treba . . .

Delavec se odpravlja. Angelca mu v zadregi skuša stisniti nekaj denarja.

DELAVEC:
Ne treba, gospa. Za nesvršen poso ne uzimam lovu.
Nasvidanje.

Delavec odide, Marko ga spremi
do vrat.
Potem se vrne k mizi.
Angela se z denarnico v roki
sesede na stol.
Molče srebajo mrzlo juho.

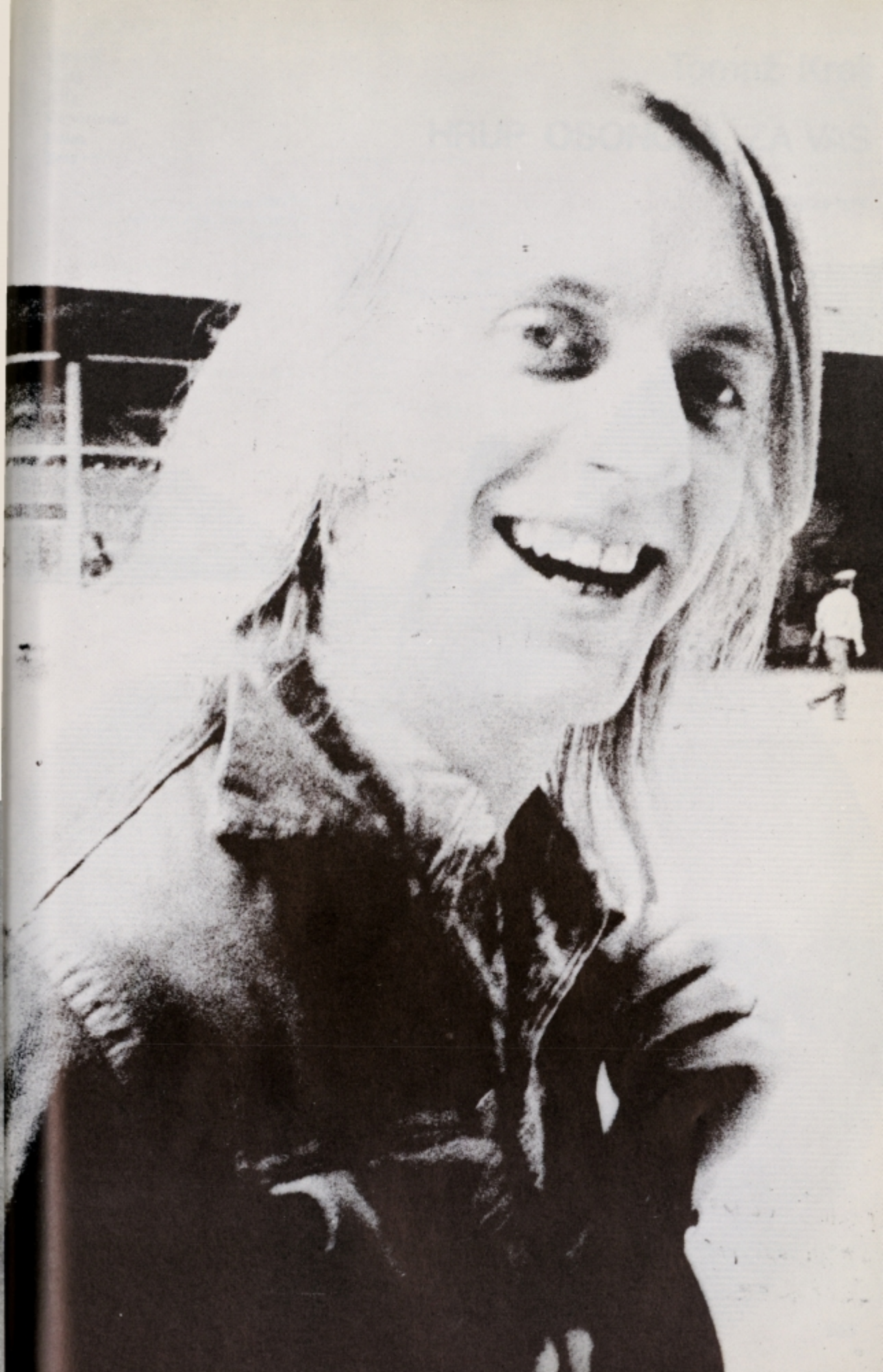
ZATEMNITEV

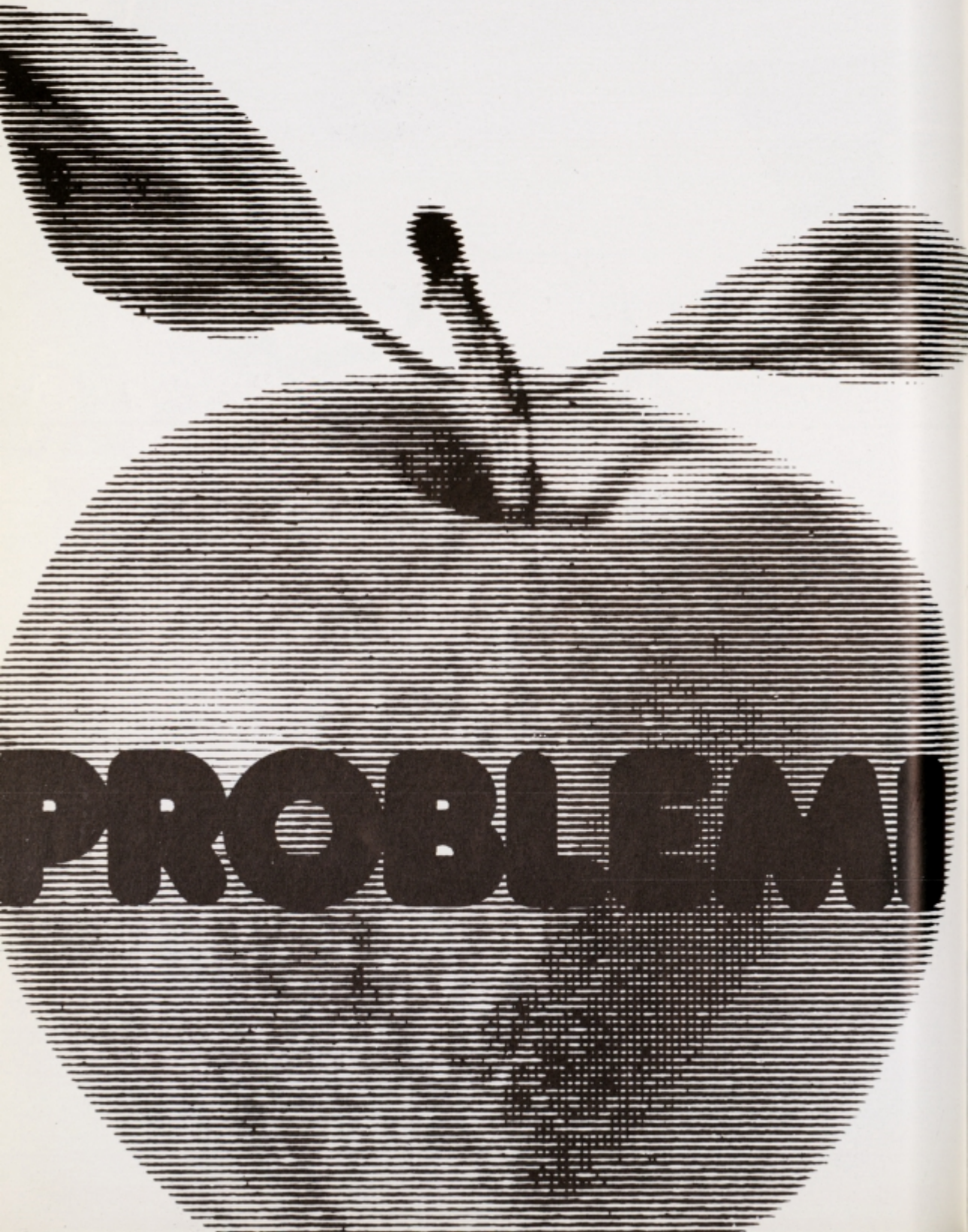

Delaven odide, Marko ga spremi
do vrat.
Potem se vrne k mizi.
Angela sa z desnico o
sesede na stol.
Matiče srebala vrzlo juho.

ZATEMNITEV

PROBLEM!

Glasovi:
Midž
Alfa
Reporterka
Džim
Beta

Tomaž Kralj

HRUP OSONČJA ZA VAS

Radijska igra

REPORTERKA:
Začne se kot v začetku,
začne se brez začetka,
ki prileti, čeprav se čuti,
kaj je rekel prej:
napoved podložena raste.

Midž, Džim, Beta (song 1)

Vrum! oznanjaš!
To je kraj,
kjer z veliko gesto
zapoveš Srebrno mesto!

Krek! Sanjaš!
Odgrni sadovnjak,
kjer je ventilator
tiran in stimulator!

Beng! razumeš!
Pojdi v preteklost,
kjer je seratonin
gorivo požrešnih limuzin!

ALFA:
Palica, ki so mi jo dajali na
rit,
ko sem bil še majhen, mlad, neumen
in nedolžen,
je zdaj moje žezlo, ki ga moram
sukati,
če naj se rešim zajedljivih
najezdnikov,
teh pohabljencev, ki so vedno
kradli od oblakov,
teh strupenežev, ki so vedno
stradali,
ker jih je obšel zakon spomina
in ki se hočejo zdaj zastonj
in do sitega
najesti z moje mize, ki sem
jo vsa ta leta,
tu in daleč od Srebrnega mesta,
sam pogrinjal,
in ki bi mi jo, saj jih poznam,

barabe,
potem hoteli meni še v glavo
zalučati,
pa me pri tem na to še opozorili
ne bi.

MIDŽ: (vsiljivo)
Kaj si od seratonina res tako
izmišljen?

DŽIM: (vsiljivo)
Kaj si od seratonina res tako
postaran?

ALFA:
Smola se me drži!
Nevarnost na mene povsod
preži!

MIDŽ: (galantno)
Kaj si od seratonina res tako
postaran?

DŽIM: (galantno)
Kaj si od seratonina res tako izmišljen?

ALFA: (še bolj izmišljeno
tragično)
Vse, kar mi je v bogastvo,
mi je v nevarnosti!
Vse, kar mi je v zabavo, mi
je v nevarnosti!
Vse, kar mi je uran in zlato,
mi je v nevarnosti!
Vse kar mi je diamant in
pogorje, mi je v nevarnosti!

MIDŽ: (ignorantsko)
Kaj si od seratonina res tako
postaran?
Kaj si od seratonina res tako
izmišljen?

DŽIM: (ignorantsko)
Kaj si od seratonina res tako
postaran?
Kaj si od seratonina res tako
izmišljen?

ALFA: (totalno obupan)
Mar mi je in mi bo res usojeno,
v sedanjosti in prihodnosti,
da sem in imam biti reven in kot
revež umreti?
Mar mi je in mi bo res usojeno,
da nimam in ne bom imel pod
palcem niti toliko,
da je in bi bilo ter bo za
hibernacijo,
ko mi pride čas poznih,
nič kaj veselih in toplih let
in dni,
čas žalosti, umiranja in smrti?

MIDŽ: (zajedljivo)
Prav sva slišala, čisto prav,
saj kar se reče prav, se sliši
prav,
prav pa je tisto, kar je kot
prav čisto.
Dragi Džim, ne daj se zapeljati,
prevarati, preslepiti, naokrog
prinesti,
da nisi slišal prav, kajti
stari kozel Vladar od seratonina
postaranega kraljestva AD 50001
se boji svojih poznih, nič kaj
veselih in toplih let in dni.
Zdaj si, dragi Džim,
lahko čisto za gotovo prepričan,
da si slišal prav,
da si slišal prav,
da si slišal prav,
da si slišal prav,
da si slišal prav,
da si slišal
p r a v i l n o ! ! !

DŽIM: (zajedljivo)
Prav sva slišala, čisto prav,
saj kar se reče prav, se
sliši prav,
prav pa je tisto, kar je kot
prav čisto.
Dragi Midž, ne daj se zapeljati,
pravarati, preslepiti, naokrog
prinesti,
da nisi slišal prav, kajti
stari kozel Vladar od seratonina
postaranega kraljestva AD 50001
se boji svojih poznih, nič kaj
veselih in toplih let in dni.
Zdaj si, dragi Midž,
lahko čisto za gotovo prepričan,
da si slišal prav,
da si slišal prav,
da si slišal prav,
da si slišal prav,
da si slišal prav,
da si slišal
p r a v i l n o ! ! !

REPORTERKA:
Jaz sem mala popotna reporterka,
ki se potikam in pomikam
cik-in-cak-pa-sem-ter-tja
po sledeh raznoraznih
najrazličnejših
žurnalističnih atrakcij.
ALFA: (re-play)
. . . za hibernacijo,
ko mi pride čas poznih,
nič kaj veselih in toplih let
in dni,
čas žalosti, umiranja in
smrti?
REPORTERKA:
Ohoho!
Evo jo!
To je to,
kar iščemo!
Veste, jaz sem mala popotna
reporterka,
ki se potikam in pomikam,
veste,
cik-in-cak-pa-sem-ter-tja,
veste,
po sledeh raznoraznih
najrazličnejših,
veste, žurnalističnih akrakcij,
veste,
Venera Vesna Venera XIX., veste,
je v naši družini, da se
žurnalizmom,
veste, pečamo, me zelo veseli . . .
(Je sama sebi zelo všeč.)
. . . hihihihihi . . .
(Jokajoče.) In geslo našega
zvočnega kronikla,
tega heroja zveneče zvočnosti,
tega bisera globokoumnega
sprenevedanja,
neposrednega ogibanja in
zmagoslavnega bivanja je:
„Smešne zgodbe za vsak smeh!"
(Zaupno) Dajte, odprite usta,
pa na glas,
ki se ne ustavi ob čereh spomina,
povejte kaj
smešno veselega, kaj lično
prijetnega,
kaj žurnalistično bistrega,
kaj atraktivno zvitega,
kaj toplo priporočljivega . . .
. . . in ne le to: saj to je
prostor/čas
za marsikaj veselo smešnega,
lično prijetno smešnega,
žurnalistično bistro smešnega,
atraktivno zvito smešnega,
toplo priporočljivo smešnega,
kaj smešno smešno smešnega!
Naj zdaj velja:
„Smeh, smeh in smeh,
smeh – smeh – pri vseh ljudeh!"

ALFA:
Kaj bi vam jaz govoril?
Kaj bi vam govoril jaz,
ki sem žalostna kreatura,
ki sem tako žalostna kreatura!
Ni v meni nič veselja!
Ni v meni nič radosti!
Ni v meni nič gala razpoloženja!
Ni v meni nič prešernosti!
Ni v meni nič mladostne
norčavosti!
Ni v meni nič klene živahnosti!
Ni v meni nič vitalne šaljivosti!

Ni v meni nič radovednosti za
dogajanje v moji notranjosti!
Ni v meni nič zanimanja za
notranja stanja moje okolice!
Mene nič ne privlači!
Mene nič ne pritegne!
Jaz se življanja ne veselim!
Jaz se življenja ne veselim!
Jaz se življenja ne veselim!
MIDŽ: (kot cenzura)
Enkrat „da", a dvakrat „ne",
saj res to ne spodobi se!

MIDŽ, DŽIM, BETA:
Mi, Cenzura v sijočih
oblačilih,
mi, Cenzura z nevronskimi
biči,
mi tako ljubimo
mi tako čutimo,
mi smo Cenzura.
Naš namen je –
(Beta solo) namen nas, ki iz
daljav osrečujemo –
(vsi) da zagotovimo čim večje
udobje,
da ugotovimo čim večje ugodje.
A če se kdaj zgodi,
da zablodi v našo skupno
miselno deželo,
v naše Srebrno mesto,
nekonstruktivna vest
ali kakorkoli drugače
zmaličena informacija
žalostnega glasa in požrešnih
ust –
če se kdo ali kaj ne veseli
življenja,
če kdo ali kaj zanemarja radost,
če kdo ali kaj zaradi sprenevedanja
vara sebe in druge,
če kdo ali kaj zaradi nerazpoloženja
vali kamenje kjer je avtocesta
spomina najbolj plodna –
potem je naša naloga –
(Beta solo) naloga nas, ki iz
daljav čutimo –
(vsi) da posežemo vmes in
obvarujemo našo skupno miselno
deželo,
naše Srebrno mesto na sračji nogi,
pred tako nekonstruktivno vestjo
ali kako drugače zmaličeno
informacijo:
če se kdo ali kaj predaja temnim
mislim,
če se kdo ali kaj pesmistično
odreka pogovoru z zvezdami,
če se kdo ali kaj vsako jutro ne
prebudi
na novo zaljubljen v novi dan,
ki ga je prinesla nova noč,
pa naj je bila še tako dolga
in dolga.

DŽIM, BETA: (kot cenzura)
Enkrat „da", a dvakrat „ne",
saj res to ne spodobi se!

BETA:
Kaj je kot skok –

BETA:
Kaj je kot lop –
DŽIM:
V tišini zven –

MIDŽ:
Mar sem pozabil?

MIDŽ:
Je znamenito . . .

DŽIM: (vznemirjen)
Mirno . . . je prisluh . . .

ALFA: (vznemirjen in navdušen)
Tako vznemirjeno . . .

MIDŽ:
L!
ALFA:
O!

MIDŽ:
Današnji dialog dneva pride kot leteči krožnik!
Današnji dialog dneva pride kot dva leteča krožnika!
Kot dva leteča krožnika, ki se sprašujeta!
In kadar odgovarjata, vprašanja podvojujeta!

ALFA:
Zapomnil si bom vrvenje sveta
in utripanje atomov.

ALFA:
Seveda.
Saj kaj so spomini drugega kakor vrvenje sveta in utripanje atomov?

ALFA:
Nič takega, kar bi me omejevalo.
MIDŽ:
Kaj niso spomini vodilo v prihodnost?

ALFA:
Zapomnil si bom vrvenje sveta in utripanje atomov.
MIDŽ:
Pomeni to kakšno omejitev?

REPORTERKA: (vznemirjena in navdušena)
Tako je . . . kakor kaplja . . .

REPORTERKA:
D!

REPORTERKA:
G!

REPORTERKA:
Kaj si boš zapomnil?

REPORTERKA:
Kaj niso spomini vodilo v prihodnjost?

REPORTERKA:
Kaj si boš zapomnil?

REPORTERKA:
Pomeni to kakšno omejitev?

BETA:
Najrajši . . . mirno . . .

DŽIM:
I!
BETA:
A!

DŽIM:
Dialog!
BETA:
Dialog dneva!

BETA:
Nič takega, kar bi me omejevalo.

BETA:
Seveda so.
O spomini –
– edini kompas za prihodnost.

DŽIM:
Kaj si boš zapomnil?

BETA:
Seveda so.
O spomini –
– edini kompas za prihodnost.
DŽIM:
Kaj si boš zapomnil?

MIDŽ:
Kaj si boš zapomnil?
ALFA:
Nič takega, kar bi me omejevalo.

REPORTERKA:
Kaj niso spomini vodilo v prihodnost?

MIDŽ:
Zapomnil si bom vrvenje sveta in utripanje atomov.
ALFA:
Pomeni to kakšno omejitev?

REPORTERKA:
Seveda.
Saj kaj so spomini drugega kakor vrvenje sveta in utripanje atomov.

ALFA:
Pobornik smeha!

REPORTERKA:
O, lepa romanca!

MIDŽ:
Pobornik smeha!
ALFA:
Rekla je preteklost!

BETA:
Seveda.
Saj kaj so spomini drugega kakor vrvenje sveta in utripanje atomov?

DŽIM:
Seveda so.
O spomuni –
– edini kompas za prihodnost.
BETA:
Kaj si boš zapomnil?

DŽIM:
Naj zdaj bom presenečen?
BETA:
Zakaj, o le, ni presenečenosti,
zakaj ni presenečenosti brez poletov,
zakaj ni zvezd, ki čarajo trenutke misli?
DŽIM:
Ni presenečenosti brez poletov.
BETA:
Ni zvezd, ki čarajo trenutke misli.
DŽIM:
Posebnost da je to, posebnost,
kar je namenjeno, se misli,
današnji dan je skrajšano zalezovanje,
ljubkejše kot ozaljšano zalezovanje.
BETA:
Pobornik smeha je kot nova!
DŽIM:
Hrup osončja sveti prisotnost.
BETA:
Pobornik smeha skriva razmnožitev!
DŽIM:
Hrup osončja razkriva meteorje sna!
BETA:
Pobornik smeha kliče flogiston!
DŽIM:
Ni presenečenja in to je presenečenje!

DŽIM:
Pobornik smeha!
BETA:
Umetnjaštvo!

MIDŽ:
Ohlapnik ušes!
ALFA:
Pobornik smeha!

MIDŽ:
Pobornik smeha!
ALFA:
Razumevajočih nasmehov!

MIDŽ:
Utripajočih možganov!

MIDŽ, ALFA:
V glavo.

MIDŽ, ALFA:
Mi nismo oklevali,
ko smo izvedeli za priložnost,
da se lahko za majhen denar
znajdemo na pravem ciganskem
sejmu.
Takoj smo se prijavili
ter takoj vplačali prvi obrok
in si tako tudi takoj zagotovo

REPORTERKA:
Pobornik smeha!

REPORTERKA:
Razširjenih nozdrvi!

REPORTERKA:
Pobornik smeha!

REPORTERKA:
Pobornik smeha!

MIDŽ, ALFA, REPORTERKA, DŽIM
BETA: (song 2)
Življenje je sejem,
življenje je karneval,
le jemlji, jemlji od njega,
tam v hiši zrcal.
Življenje je karneval,
se vidi povsod,
le poglej, poglej naokrog.
Bi kupil kaj vetra?
Daj mi ga dva metra.
Bi kupil kaj časa?
Čas je kot klobasa.
Življenje je sejem,
življenje je karneval,
jemlji, le jemlji od njega,
tam v hiši zrcal . . .
Bi kupil kaj časa?
Čas je kot klobasa.
Bi kupil kaj vetra?
Daj mi ga dva metra.
Življenje je sejem,
življenje je karneval . . .
REPORTERKA: (kot samotna
lady)
Ko pa ga tako ljubim,
v tej prijetnosti,
v tej dejanskosti,
v tej zaokroženosti poti!
Ljubezen je dobrotljiva himna,
v glavo gre kot dim
pomenskosti!
Pa je vendar le kot
mehurček v kozarcu šampanjca . . .
. . . mehurček . . . v kozarcu . . .
. . . šampanjca . . .

DŽIM:
O, prikaz-prikazen!
BETA:
Pobornik smeha!

DŽIM:
Pobornik smeha!
BETA:
Zravnanih hrbtenic!

DŽIM:
Zaprtih ust!
BETA:
Pobornik smeha!

DŽIM, BETA:
Iz glave.
Mi nismo oklevali,
ko smo izvedeli za priložnost,
da se lahko za majhen denar
znajdemo na pravem ciganskem
sejmu.
Takoj smo se prijavili
ter takoj vplačali prvi obrok
in si tako tudi takoj zagotovo

zagotovili udeležbo,
čeprav je možno število udeležencev
te prav gotovo enkratne in
neponovljive
ekskurzije z delovnim naslovom
„Z nami na ciganskem sejmu"
n e o m e j e n o !
MIDŽ: (meditativno)
Sadili bomo drevesa
in se srečavali na ciganskih
sejmih,
to lahko reče Midž že zdaj,
to lahko reče Midž že sedaj.
(Razgreto.) O, tam je plesa in
radosti,
o, tam je veselja,
da se proti nebu zaganja
in se vrača z letom ptic
ne namenjenih ne na sever ne na
jug in z govorico oblakov
ter z drugimi oblikami
atmosfere.
(meditativno) Tam, v tem vrvežu,
bomo našli svoj mir
in zaparkirali
dolgih vesoljsko prašnih
medplanetnih bližnjic
utrujeno vozilo –
– naše srce.
(Razgreto.) Tam, v tem vrvežu,
si bom postavil sejmarsko lopo,
napolnjeno z bliščem poletnega
semanjega dne,
z vrvenjem korvnega obtoka narave,
z žarom kozmičnih podob,
s hvalnico poteku evolucije.
ALFA: (kot vladar)
O zabloda, ki ne zavezuješ
jezika,
ki se oblačiš v zrezke in dihaš
žveplo,
ali naj se ti predam –
ali pa naj stopim s korakom
jutrišnjega zmagovalca in
junaka na pot,
ki me privede do varljivih ciljev
in mi prinese zmago?
Bom takrat še vedno veščg goljufij,
mi bo spomin še vedno dobro služil?
Se bom še vedno kotalil po mestih,
ki jim je jutranja rosa tuja
in sovražna,
po mestih, tlakovanih s težkimi
nočmi
in morami in grmenjem prevelike
teže,
ki vleče pamet in čustva vse
preveč k tlom?
Naj pričakujem vse to –
ali pa samo polovico vsega tega?
In še: katero polovico?

MIDŽ, DŽIM, BETA:
(kot cenzura)
Enkrat „da", a trikrat „ne",
še dvakrat ne spodobi se.
Mi, Cenzura, v sijočih
oblačilih
in z nevronskimi biči,
mi tako ljubimo,
mi tako čutimo,
mi smo tako Cenzura.
V naši skupni miselni deželi –
– v mislih nam deželi miselni
in skupni –
– ni zablod,
jih nikoli ni bilo

zagotovili udeležbo,
čeprav je možno število udeležencev
te prav gotovo enkratne in
neponovljive
ekskurzije z delovim naslovom
„Z nami na ciganskem sejmu"
n e o m e j e n o !

in jih nikoli ne bo . . .
REPORTERKA: (zmedena)
Sem mar pri zdravi
in zraven še pri pameti?
Sem res nasedla škodljivim
vplivom?
Kako naj zdaj jezdim svojo
percepcijo?

ALFA: (zvedavo)
Je že zapadel sneg zaupanja?
Je že minil prvi april?

DŽIM: (ponosno)
Samo mene poglejta,
pa zraven prisluhnita, kaj vama
poreče modrost v meni že od
nekdaj prisotna:
Jaz sem lep, mlad, pameten,
pogumen, učen in se veselim
življenja!
Jaz sem v stiku z bitji, ki
ne naseljujejo našega osončja,
pa naj bo to še tako hrupno.
Nisem (karajoče) kakor ti ali ti,
ki vama vest ne seže dlje
kot do kakšnega kraterja na Luni.
(zavzeto) Stojim na Zemlji in
potujem po vesolju!
Zato me pojmujta kot legendo
večnosti!

MIDŽ:
In jaz, naj se premislim
in ne govorim o tistem času,
ki bo prišel s prihodnostjo
in ki bodo njegovega časa
vladarji vsi!
Od resničnosti realnosti se zdi
to precej oddaljeno
in najbrž tudi je oddaljen
posebno v zavesti tistih ljudi,
ki bi lahko bil mirodajni,
da se kaj takega ne bi zgodilo
in primerilo,
ne v obliki dogodka,
ne v obliki primere,
ne v obliki prigode.

BETA:
Jaz vem po svoje
in daj karkoli hočeš, da se
motim:
v tem vrtu tukaj nam je lepo,
ničesar nam ne manjka razen niča,
pa še tega je skoraj preveč,
pripovedujemo si zgodbe o
nastanku sveta,
zakaj bi si pripovedovali še
zgodbe o njegovem koncu?

ALFA: (kot raketni pilot)
Tudi jaz sem raketni pilot!
Tudi jaz ne bom iskal praznine!
Naj ostane kjer je!
Praznina se ne išče in ne najde,
ne pridobi in ne zapravi:
po poklicu sem zdaj raketni
pilot
in ni moj namen, da bi se spustil
na trdna tla logike in razuma.
Brenčanje, ki ga slišim v
vsemirskem prostoru,
mehko zavijanje neznanih vetrov
na tujih planetih,
to so zvoki, ki jim bom sledil
do konca svojega življenja.

REPORTERKA:
Tvoje rakete, dragi,
so sintesajzerji sanj,
ki jih nisva ne ti ne jaz
ne izsanjala in ne izživela!
Daj, približajva se jim!
Daj, zgrabiva jih za rep!

MIDŽ: (song 3)
Ne predajaj se mislim otožnim,
ne priklanjaj ljudem se
podložnim,
le zaupaj mislim svojim prožnim,
le potuj proti svetovom možnim.

(Solo) Niso laserski žarki pesem
naša?
Potovanja niso še iz mode
in tudi nasmeh moj še ne.
In tudi nasmeh moj še ne . . .
In tudi nasmeh moj še ne . . .

MIDŽ:
Konfuzije tukaj ni,
vse se v redu premika.
ALFA:
(Spreobrnjeno)
Vse se v redu premika.

MIDŽ:
Stremljanja k višjemu ni.
ALFA:
Z reporterko sva vzletela!
Z reporterko sva pristala!
Tu segajo oblaki po modrini
in se s svojimi prsti dotikajo
prav te modrine,
ki jo že poznajo.

ALFA:
Ljubim te, reporterka –
naj ti zdaj povem, da ne
pozabim:
Ti vetrovi so ti enaki,
ti vetrovi so ti taki,
da lahko z vsakim trenutkom
odletiš,
in se lahko z vsakim trenutkom
usmeriš kamorkoli . . .

MIDŽ:
. . vsekakorkoli . . .
ALFA:
. . . naokoli . . . .

MIDŽ:
Meje drugih planetnih sistemov
so blizu.
ALFA:
Misli na mene, lepotica,
pošiljaj mi vesoljske poljube,
pošiljateljica,

REPORTERKA: (Spreobrnjeno)
Nič se v neredu ne premika!

REPORTERKA: (zaneseno)
In to modrino poznajo tudi
prsti vetrov!
– In dragi, ali veš, da so ti
vetrovi drugačni kot v
notranjosti vetrovnika,
drugačni kot na simuliranem
marsovskem pristajališču,
drugačni . . . drugačni . . .

REPORTERKA:
. . . kadarkoli . . .

DŽIM: (song 3)
Ne predajaj se mislim otožnim
ne priklanjaj ljudem se
podložnim,
le zaupaj mislim svojim prožnim.
le potuj proti svetovom možnim.
(Solo) Mar niso zvezde govorice
usode?

Potovanja niso še iz mode
in tudi nasmeh moj še ne.
In tudi nasmeh moj še ne . . .
In tudi nasmeh moj še ne . . .
BETA:
Dobro poznam svoje
zasluge preteklosti,
vrline sedanjosti,
obljube prihodnjosti.

DŽIM: (didaktično)
Komfuzije tukaj ni.

DŽIM:
. . . kakorkoli . . .
BETA:
. . . zakajkoli . . .

BETA:
Meje tega planetnega sistema so
blizu.

bodi številka ena mojega življenja.
Bodi reporterka, bodi gledalka,
bodi poslušalka.
Jaz sem raketni pilot, bodi to
tudi ti.

BETA:
Ta krater dolžnosti se ne
zanaša na srečo, pa je vseeno
takó zabaven, pa je vseeno tako
razveseljiv,
tako totalno neverjeten:
milenije in milenije
ni bilo na tem področju
nobene erupcije.
Tu vlada tišina.
Tu ni vetra, da bi raznašal
cvetni prah,
če bi ga kaj bilo.
Tu ni cvetnega prahu, da bi ga
raznašal veter,
če bi ga kaj bilo.
Roboti se tu utrudijo veliko
manj hitreje
kot na vesoljski ladji planetu
Zemlji.

REPORTERKA: (kot kraljica
robotov, song 4)
Jaz in moji roboti
ne nasedamo nobeni pomoti.
Jaz sem njihova kraljica!
Jaz sem njih gospodarica!
Kar jim rečem, to store!
MIDŽ, ALFA, DŽIM: (kot
roboti song 4)
Lahko rečeš „da"!
Lahko rečeš „ne"!
REPORTERKA:
Jaz in moji roboti
ne živimo v zmoti.
Njim ni potrebna nobena
agenda,
ker sem jaz njihova legenda!
Kar jim rečem, to store!
MIDŽ, ALFA, DŽIM:
Lahko rečeš „da"!
Lahko rečeš „ne"!
(brlizk piščalke)
Ko zaslišiš piščalko,
ne moreš reči „da"!
Ne moreš reči „ne"!
Ne moreš reči „da"!
Ne moreš reči „ne"!
. . . reči „da" . . .
. . . reči „ne" . . .

BETA:
To je nemogoče!
To je neverjetno!
Obriši si solze,
Beta, sugestivna institucija –
tu, prav tu so,
tu, prav tu se je zgodilo,
v teh, prav v teh pogojih:
čakam! čestitam! častim!

REPORTERKA:
Vam lahko podarim tole
malenkost,
mladenič, ki je vaše oko
bistro,
a ne dovolj srepo,
da bi izvrtalo – s pogledom
svojim le – predor do
avtoceste do neskončnosti?

BETA:
(Frapiran)
Posebni in novi in nekakšni
obrazci za medsebojno
komuniciranje,

MIDŽ:
12 000 svetlobnih let si je
težko predstavljati.

ALFA:
Želim pomembnosti za možgansko
in tudi sicer vsakršno
psihofizično počutje
vaših organizmov, jaz, vesoljski
Odisej.
Prihajam iz krošnje meglenice
Psilocibin X.

ALFA:
Kako naj vem v tej atmosferi,
ki lomi krila luči in
svetlobe,
ki oklepa dlake miru in
svobode,
ki se poganja okrog in okrog,
ki ni ne kamen ne smeh ne oksid,
ki v njem spoznavaš konec in
začetek?
Pri nas ni koncev ne začetkov.

REPORTERKA:
Valovi so gosti,
predstavljivost preseže hrup.

REPORTERKA:
Si pripravljena za trenutek,
ki sledi,
jaz, vesoljska Kirka.

BETA:
Ne veš?

REPORTERKA:
Bližč je inspiracija,
poštenost se razkrije s hrupom
osončja,
ki preslepi še čas kot epilog.
MIDŽ:, ALFA, REPORTERKA, DŽIM
BETA: (kot čas kot epilog:, song 5)
Čas je sovražnik
in prijatelj tudi,
on te sovraži,
ti njega ljubiš.
Čas, ki ga pleteš . . .
čas, ki ga mesiš . . .
čas, ki ga ljubiš . . .
Čas, ki ga netiš . . .
Čas, ki ga varaš . . .
Čas, ki ga šparaš . . .

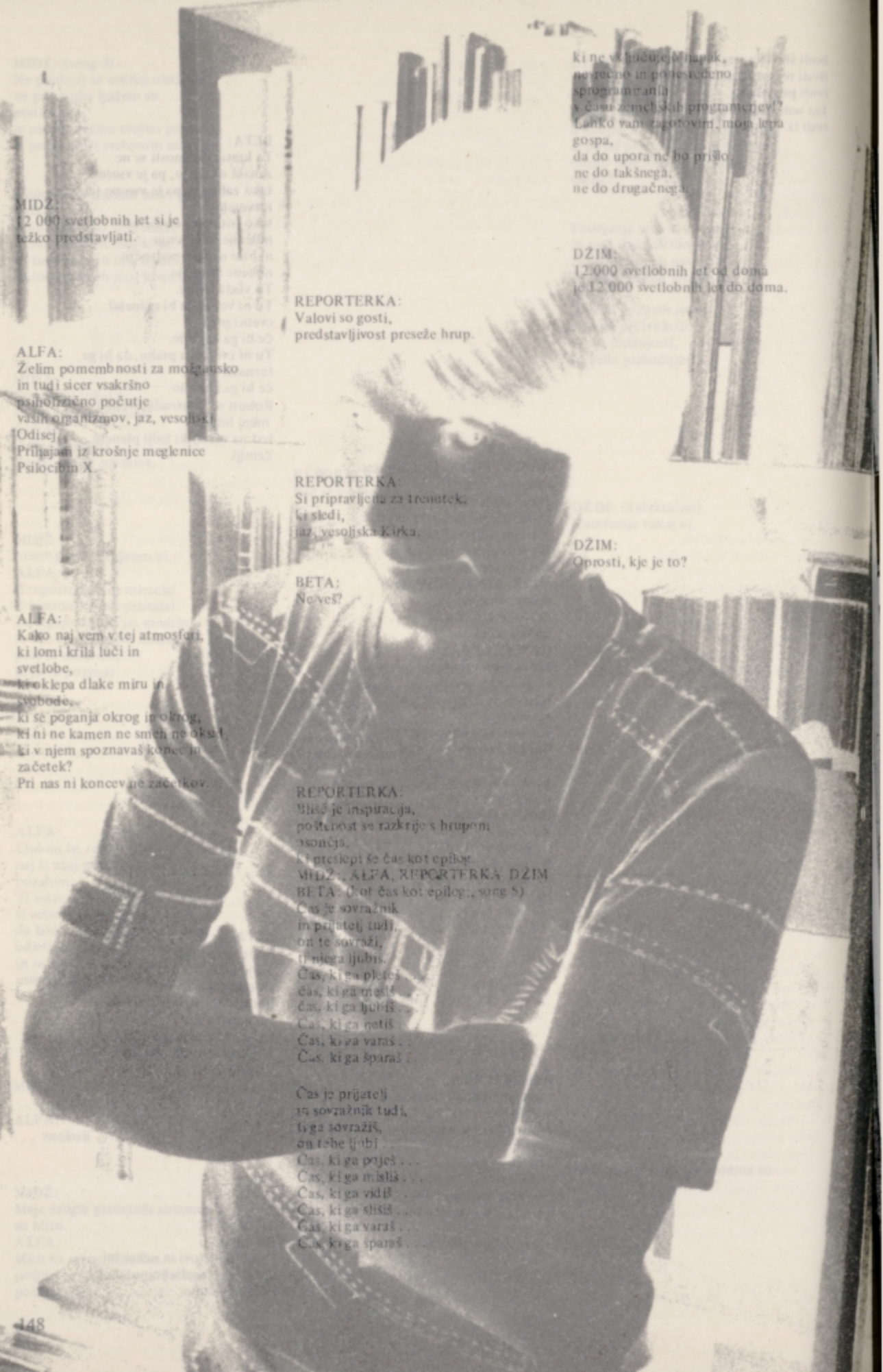
Čas je prijatelj
in sovražnik tudi,
ti ga sovražiš,
on tebe ljubi . . .
Čas, ki ga poješ . . .
Čas, ki ga misliš . . .
Čas, ki ga vidiš . . .
Čas, ki ga slišiš . . .
Čas, ki ga varaš . . .
Čas, ki ga šparaš . . .

ki ne vključujejo napak,
nesrečno in ponesrečeno
sprogramiranih
v času zemeljskih programerjev!?
Lahko vam zagotovim, moja lepa
gospa,
da do upora ne bo prišlo,
ne do takšnega,
ne do drugačnega.

DŽIM:
12.000 svetlobnih let od doma
je 12 000 svetlobnih let do doma.

DŽIM:
Oprosti, kje je to?

ki ne vključuje napak,
nepričakovano in pomembno
spreminjanja
v časa zemeljskih programerjev?
Lahko vam zagotovim, moja lepa
gospa,
da do upora ne bo prišlo,
ne do takšnega,
ne do drugačnega.

DŽIM:
12.000 svetlobnih let od doma
je 12.000 svetlobnih let do doma.

MIDŽ:
12 000 svetlobnih let si je
težko predstavljati.

REPORTERKA:
Valovi so gosti,
predstavljivost preseže hrup.

ALFA:
Želim pomembnosti za možgansko
in tudi sicer vsakršno
psihofizično počutje
vaših organizmov, jaz, vesoljski
Odisej,
Prihajam iz krošnje meglenice
Psilocibin X.

REPORTERKA:
Si pripravljena za trenutek,
ki sledi,
jaz, vesoljska Kirka.

DŽIM:
Oprosti, kje je to?

BETA:
Ne veš?

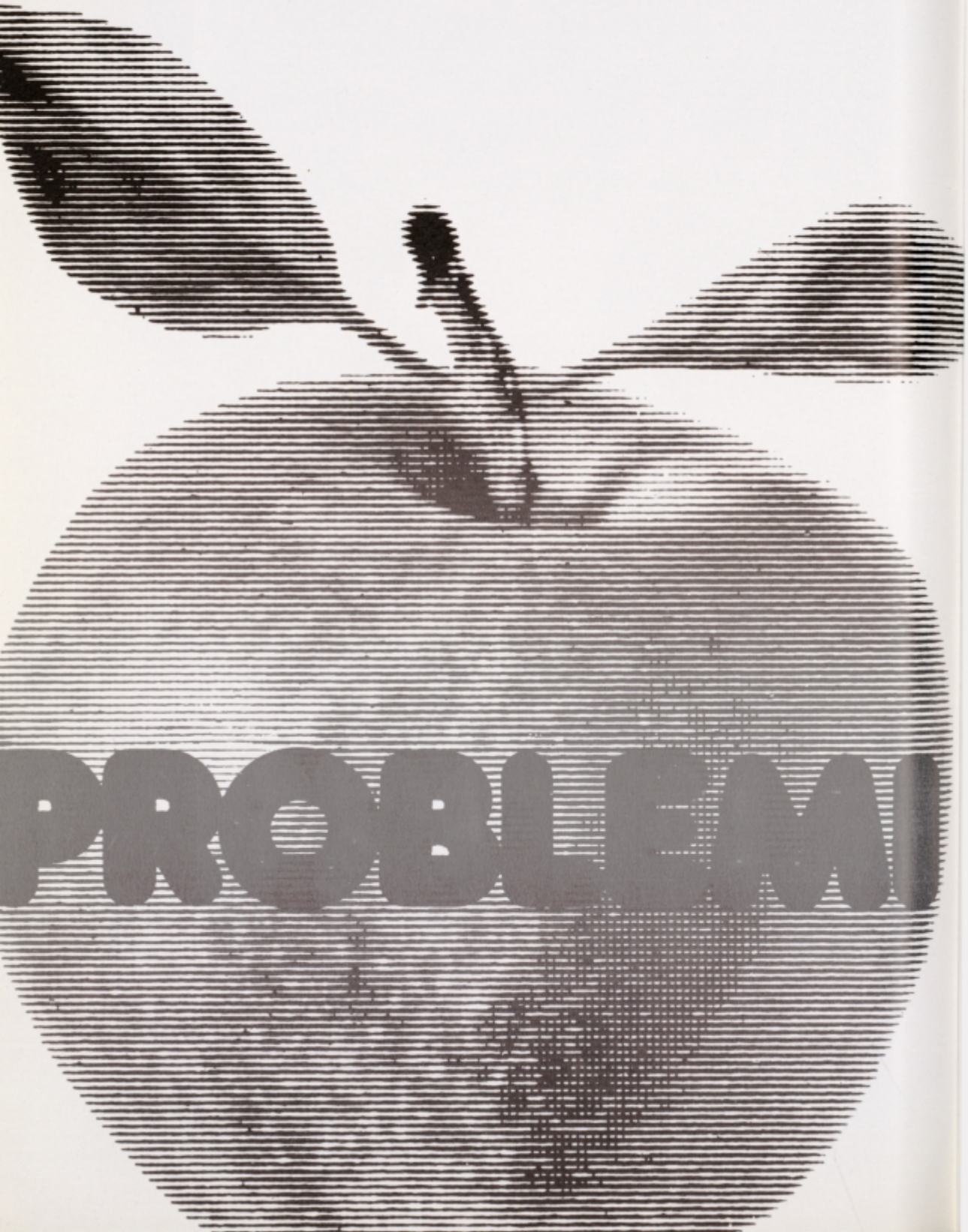
ALFA:
Kako naj vem v tej atmosferi,
ki lomi krila luči in
svetlobe,
kroklepa dlake miru in
svobode,
ki se poganja okrog in okrog,
ki ni ne kamen ne smeh ne oksid
ki v njem spoznavaš konec in
začetek?
Pri nas ni koncev ne začetkov.

REPORTERKA:
Bliže je inspiracija,
poštenost se razkrije s hrupom
osončja,
ki preskoči še čas kot epilog.

MIDŽ, ALFA, REPORTERKA, DŽIM
BETA: (Ot čas kot epilog, song 5)
Čas je sovražnik
in prijatelj tudi,
on te sovraži,
ti njega ljubiš.
Čas, ki ga pleteš
čas, ki ga mel
čas, ki ga ljubiš
Čas, ki ga neti
Čas, ki ga varaš
Čas, ki ga šparaš

Čas je prijatelj
in sovražnik tudi,
ti ga sovražiš,
on tebe ljubi
Čas, ki ga poješ
Čas, ki ga misliš
Čas, ki ga vidiš
Čas, ki ga slišiš
Čas, ki ga varaš
Čas, ki ga šparaš

PROBLEMY

Orest Zagoričnik

ROPARSKO OPRAVILO

Osebe: (oznake v oklepajih so namenjene vzpostavitvi glasovnih razlik)
Tip A (mojster)
Tip B (vajenec)
Tip C (veteran)
Tip D (ne nastopa)
Glasba iz albuma Selten gehörte Musik, Roth, Rühm, Wiener:
Novembersymphonie, 1A
stavki: Attacca. Carona in Ohne Tempo

A: Pejd, no, še enkrat prašat tega tipa, kaj ma u torb!
B: Ja, sej veš, da seu zbudu, pa sva tm.
A: Ja, ga pa toko prašej, da se nau zbudu.
B: A misl'š, da znam? Kr ti dej.
A: Prov! (Poskoči, hodi, se zadiha, ponazarja ga glasba, govori v crescendu, sopiha, glasovi, ki jih pušča pri brcanju.) Ej, stari! . . . Ej stari! . . . Ej stari! . . . Ej, stari, kaj . . . Ej, ta star!
(Zdelan se vrne k A.) Az ga vidu!
B: Ja, vidu. Ampak ti pa znaš.
A: Ja, veš so tud tak 'lde na svet, k nekej znajo.
B: Ja, ampak še zej ne veva, kaj ma u torb.
A: Ja, še zej ne. (Pauza.) Ja, kaj pa, čeb še ti mau poprašou?
B: Zakaj pa?
A: A ne bi blo fino, čeb jes use dobiu?
B: A ne, ne, to pa že ne! (Poskoči, hodi, se zadiha, spet glasba, govori v crescendu, sopiha, glasovi, ki jih pušča pri brcanju.) Ej, stari! . . . Ej, stari! . . . Ej, stari! . . . Ej, ta star! . . . Vrag ga vzemi. In še kaj drugega tud.
A: Ja, je pač težji problem.
B: Ne problem, ampak probljem. (Črkuje.) P-r-o-b-l-j-e-m!
A: Zakaj?
B: Na vem, ampak sm že slišou za ljudi na „probljem".
A: Kakšni pa so ljudje na probljem?
B: Usekokr so en velik probljem, ane? Podobni so temu probljemu tule; majo tak klobuk, tako srajco, take hlače, tak jopič, take čeule in pa tako mauho, da na veš, kaj je not.
A: In so tak, de še sami ne povejo, kaj je not.
B: Ja.
A: Ja. In če ne bi biu tak probljem?
B: Poj bi se že zbudu.
A: Sej res, počakejva, de se zbudi.
B: Ne, ker se sploh ne bo zbudu.
A: Maš prou. Nekaj morva pogruntat.
B: Ja, pogruntat.
B: Kaj pa, če koga čaka?
A: Sej res, poj se morva pa skrit.
B: Za tisto debelo drevo. (Tekanje.)
A: Ja. (Premor.)
B: Kolk pa mis'lš, deua še čakala. Sm se že nauličou.
A: Kaj pa, če 'nbenga na čaka?
B: Sej b že pršu.
A: Poj pa zastonj čakava.
B: Zastonj.
A: A sva naumna kaj?
B: Ja, naumná.
A: Nrbl naumna.
B: Na morm se spoprijaznit s tem, da sva toko naumna.
A: Jes tud ne, ker sva toko pametna;
B: Ja, zlo pametna.
A: Toko zlo pametna, de sva že kr trapasta.
B: Že kr trapasta.
B: Zlo močno trapasta.
A: Ampak se mi zdi, de nisva preveč trapasta, ampak kr pametna.
B: Nič trapasta, veliko pametna.
A: In zakaj?
B: Zato, k tukej čakava, de pride tisti drugi probljematik, k ma prav tako mauho kot tale.
A: Ne, ampak ker sva praukar pogruntala, da tizga drujga sploh na bo in tale na čaka nobenga.
B: A ja, na čaka obenga.
NIČ na čaka.
A: Čist nč.
B: Zlo čist nč.
A: Zlo bo očistu nč.
B: Narbl bo očistu nč.
A: Ampak, kdo je ta čist nč?
B: Tist k bo pršu.
A: Bo pršu.
B: Bo pršu.
A: (Črkuje.) B-o p-r-š-u.
B: J-a.
(Tišina, pojavi se C, je pijan, prepeva tako, da spreminja svoj glas.)
C: O kaj b ti dau,
kaj b ti dau,
de b te malo požičkau,
de b te malo,
de b te malo,
de b te mau požičkau.
Nč na dej,
nč na dej,
samo fest me požgičkej,
samo fest, fest, fest, fest, fest, fest, fest . . .
. . . fest, fest, fest me požgičkej. U madona, te bom požgičkou.
Hi, hi, ha, ha, ho . . .
(Telebne in zaropota po tleh.)
Ouuu . . . Sam fest me požgičkej.
(Se s težavo pobira, sopiha.) Kr fest me požgičkej. Fest, fest, fest, fest, fest . . .
A: A ti poznaš tizgale?
C: Fest, fest . . . (Zahripa.) A tegala, ne tegala pa ne. Fest, fest, fest . . . A tizgale, fest me požgičkej. Ne, tizgale pa ne. Fest, fest, fest . . . Fest, fest me požičkej. Požičkej. Požičkej. Tizgale pa ne! Hi, hi-hi.
B: Tis pa dobr: fest, fest, fest me požičkej.
A: Nč na dej.

B: Sam fest me požičkej.
A: Kaj de nč na dej.
B: Sam fest me požičkej.
A: Ta p'ru mi povej, kdo je tisti tam.
B: Poj me pa požičkej.
A: Jaaaaaaaaa . . .
B: Jaaaaaaaaaa . . . Fest.
A: Kr fest.
B: Ampak še nisva ugotovila, kaj je u tist torb.
A: Ja, torba.
B: Kaj rečeš?
A: Pouhna zlata.
B: Ja, pouhna zlata.
A: Do vrha pouhna zlata.
B: Pa še vn gleda.
A: Ceu kp zlata.
B: Ja, ceu kp zlata.
A: Pa poj še en.
B: Fest, fest, fest, fest, fest, fest . . .
A: Ja, fest. Poj pa fest.
B: Kaj pa, če jih pride cela banda. Usak en kp zlata!
A: Use jih bova poklala.
B: In bo cela gora zlata najna.
A: Cela. Fest, fest, fest . . .
B: Fest me požičkej.
A: Ampak kje je tista gora?
B: Ni je. Nič, nič, nič, nič, nič, nič, nič, nič . . .
A: Nič me ne požičkej.
B: Ampak useeno na veva, kaj je not.
A: Pouhna torba živga srebra.
B: In poj pride cela banda.
A: In tu imava ceu morje srebra.
B: Bogata sva.
A: Ja, bogata.
B: Fest me požičkej.
A: Ampak tizga morja ni.
B: Nič požičkej.
A: Nič, nič, nič, nič, nič . . .
B: Kaj če je oropou banko?
A: Pouhna je torba zlata.
B: Pouhna torba cekinov.
A: Kp cekinou.
B: In poj pridejo še drugi.
A: Cela gora cekinou.
B: En Triglau cekinou. Ne Trigau je premejhen.
A: Mt. Blanc cekinou.
B: Ja, Mt. Blancekin.
A: Ne, Mt. Blancekin je premajhen.
B: Premajhen. Fest, fest, fest, fest.
A: Mt. Everest.
B: Fest, fest, fest, fest, fest, fest, fest.
A: Mt. Everest je premalo.
B: Še ena zemlja cekinou. Fest, fest, fest . . .
A: Fest, fest.
B: Neeeeee . . .
A: Ni cenikou.
B: Ni cekinou.
A: Ni žgičkej.
B: Ni.
A: Ampak še zej ne veva, kaj je u torb.
B: Ne veva.
B: Tist pijanc je biu pa usejen dobr.
A: Ja.
B: In nama je povedou, de ga ne pozna.
A: Ja.
B: Aha.
A: Res je.
B: Resnica.
A: Čista resnica.
(Premor, približa se petje.)

C: Če bo hči
pil gaumo sto dni,
sto, sto, sto, sto, sto ,sto, sto, sto dni.
Če bo hči, pil gaumo še sto dni.
Hi, hi, hi, hi . . .
Čeuta pa oba, pil gaumo za dva.
Če pa nau nč,
če pa nau nč,
tvoja mašina je zanč,
je zanč.
A: Je zanč.
C: Zanč.
A: Čist zanč.
C: A vidva poznata tizgale.
A: Ne.
B: Midva ne poznata tizgale.
A: Ne poznata.
B: Ne poznata.
C: Jes ga pa poznata.
Jes, jes, jes, jes, jes ga pa poznata.
A: Ti ga poznata?
C: Jes ga poznata.
A: Kdo pa je to?
B: Ja, kdo?
A: Kaj ma pa u torb?
B: Ja, kaj ma pa u torb?
C: Zanč, zanč, zanč, zanč, zanč.
A: Men se pa že kr čudn zdi.
B: Ja, zares, čudn! Kaj pa če ni čudn?
A: Ja, greva pa še enkrat prašat.
B: Pa paz, da ga ne zbudiš!
A: Kr brez skrbi.
(Spet se matra in si prizadeva, vedno bolj vpije.)
Ej, stari! . . .Ej, stari! . . . Ej, ta star! . . .
B: Čudn je tale tip.
A: Ja zlo čudn. Najbolj čuden tip.
B: Naj-najbolj čudn.
A: Nč na dej,
nč na dej,
sam pošten požgčkej.
B: Nč na dej,
nč na dej,
sam ta p'ru nam povej,
kaj nam skriva ta zlodej.
A: Ker zlodej?
B: Tisti tm.
A: Aj to zlodej?
B: Ja in to probljematičn.
A: Ampak vseen ne veva, kaj ma u torbic.
B: Kaj pa, če ma notr orožje in ko se zbudi naja kr popoka?
A: J-ja, k-kaj p-pa, če j-je t-to r-res?
B: Se pa skriva.
A: J-aj.
B: Spet za tist drevo.
A: J-ja.
B: Kaj če naju najde?
A: Če naju najde?
B: Naju najde.
A: Kaj pa če sploh nima orožja?
B: Ja, kaj če ga nima?
A: Ne, nima ga.
B: Tako je.
A: Potem sva spet lahko prosta.
B: Ja.
A: Čist prosta.
B: Kolk nek je zdej ura?
A: Ne vem.
B: Škoda.
A: Če mi poveš, kje je sever, ti pa lahko povem.
B: Takoj. Tule.

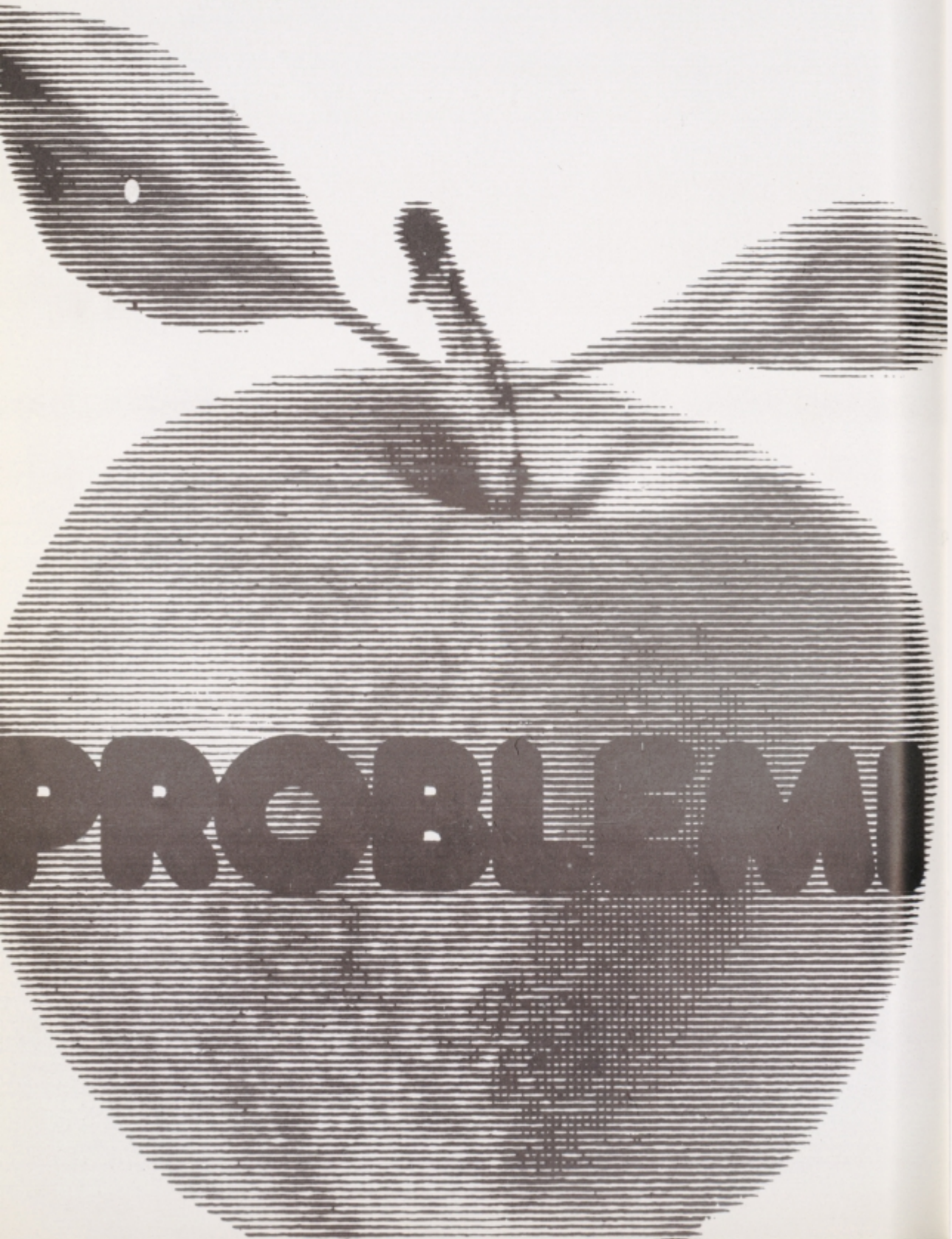
A: Tam dol, prav. Madona fiks! Danes je pa sonce pozabu zait. Zdaj je nekje polnoči!
B: Potem pa morva prižgat luč.
A: A jo maš?
B: Ne, nimam. Maš ti?
A: Nimam.
B: Pa sva tm.
A: Morva kr spat.
B: Ja res.
A: Ampak je svetlo.
B: Ja, svetlo je in če je svetlo, jes ne morem spat.
A: Jes tud ne.
B: Poj pač ne bova spala.
A: Ja, ampak usejen ne veva, kaj je u njegov torb.
B: Ja, fest ne veva.
A: Bo treba pogledat.
B: Kako pogledat?
A: Fest, fest, fest, fest pogledat.
B: Kdo bo šu ta p'ru?
A: Jes grem ta p'ru.
B: Prav.
A: Srce mi je padu u hlače. Pejd ti.
B: Ne, ne gre.
A: Iz tega ne bo nič.
B: Adijo, zlato!
A: Adijo, zlato!
B: Adijo!
A: Ne, tako hitr.
B: Potem pa počasi: adijo, zlato!
A: Norc, greva še enkrat.
B: Ja, greva še enkrat.
A: Iz tega bo pa še manj.
B: Ne grem več.
A: Kaj pa če je bomba not?
B: Naju bo pač razneslo, ko se dotakneva bombe.
A: In bova odfrčala: frr, frr, frr, frr . . .
B: Ja, frr, frr, frr, frr . . .
A: Ja in najprej bi bil en grozni Boom!!!
B: Ja, mogoče kar dva Booměka, ali pa še več Boomčkov!!!
A: Ja, res.
Mogoče je še kakšna hujša kot navadna bombica.
B: Ja. Mogoče je atomska bomba.
A: Ja, atomska. A so jo že nardil?
B: Ne vem.
A: Al pa je vodikova bomba.
B: Kaj pa, če je res?
A: A misliš? Nisem še slišal, da bi taka bomba bila.
B: Jes tud ne.
A: Ampak poj bi midva še bolj frčala.
B: Ampak poj midva sploh neb mogla frčat.
A: Bi blo dobr, čeb se midva kr poslovila, sej se poj gotov ne bova mogla.
B: Bi blo res dobr.
(Se sliši cmokanje.)
A: Če res je tisti drugi svet, me boš pa obiskou. A ne?
B: Ja, sevede bom, če mi boš dau naslou. Upejva, de bova oba u nebesih, al pa oba u peklu.
A: Ja, upajva.
B: Srečno potuj!
A: Ti tud.
(Premor, hrup eksplozije.)
Ampak, porka duš madona, kruce fiks nazaj, pa še zmeraj ne veva,

A: Ma že kakšne storže not. Ne zlato al pa kej druzga. Ne, če bi mel storže, bi mel koš.
B: Ja, bombo al zlato.
A: Ampak če bi bla bomba, bi gotov že zdavnej eskplodirala. Zlato pa ne eskplodira.
B: Res je. Zlato ne eskplodira.
A: Ne eskplodira na Boom!!! (Premor, oglasi se petje, oglasi se C.)
C: Kaj bi jaz tebi dau,
kaj bi jaz tebi dau,
da b te samo malo požgičkau,
da b te samo malo požgičkau,
k sm pa že čist obupau?
Kaj bi jaz tebi dau,
k sm pa že čist obupau.
A: Nč na dej, nč na dej,
sam fest me požgčkej
in povej, kdo je tist zlodej.
B: In kaj ma u torb.
A: Ja.
C: Predusem ma eno skiro u glau.
A: Skiro? Matr, sej jo ma res!
B: A skiro?
C: A nista vidla,
k sm pa že čist obupou!
A: Kruce duš, da sva tako slepa, da nisva vidla, kaj ma na glau.
B: Ssshisss . . .
C: Nč na dej,
nč na dej,
sam požečkej,
sam požečkej . . .
A: Az ga vidu! Skiro ma u glau!
B: Az ga vidu. Prej jo pa po moje ni mu.
A: Ja, pa vseeno ne veva, kaj ma u torb.
B: Bomba je.
A: Ja, bomba je.
B: Bomba.
A: Vodikova bomba.
B: Zakaj pa ji ne rečeva drgač.
A: Kako pa? Bomba na BOOM!!!
B: Ne, kakšna Huda bomba.
A: Ne, Bomba smrti.
B: Ne, RESK!!!
A: Ne, ratatatata!!!
B: Ne, saj ni brzostrelka.
A: Ja, saj res: BOOM!!!
B: Ja, vodikov BOOM!!!
A: Ja, H-BOOM!!!
B: H-BOOM!!!
A: Saj sva se že poslovila. A ne?
B: Ja že. Ampak H-BOOM!
A: Ja, ta je hudič. (Pricvili C.)
C: Kaj b ji dau, kaj b ji dau, da b jo sam mau požgčkau . . .
A: Ne boš je več žgčkau
C: Zakaj pa ne?
A: Ker je tam notr H-BOOM.
B: H-BOOM.
A: To je, to je, kaj je že to?
B: To je, to je, ja ne vem.
C: Ke ga pa mata?
A: U torbici, u tist torbic.
C: Bomo vidl, kaj je u tist torbic.
A: Hi-hitr z-za dr-revo!
C: Že vem, kaj je H-BOOM. Hi-hi-hi-hi . . .
A: N-ni eskplod-dirala.
B: Ppppoj pa še booo.
C: Lep stil ma ta H-BOOM.
A: Bem mu skiro u glau u gnila jajca. Zakaj lude ne dajejo H-BOOMov u torbe, porkaduš!
C: Tole torbco m jes lupci dau. da jom lohko mau požgičkau, da jom lohko mau požgičkau. Torbico le meni dej, poj me pa le požgečkej, fest, fest, fest, fest, . . . fest, fest požičkej. (V decrescendu.) (Premor.) (A, B resignirano do konca)
A: Ni zlata.
B: Ni zlata.
A: Ni cekinou.
B: Ni cekinou.
A: Ni srebra.
B: Ni-ni srebra. (Ni-ni po otročje.)
A: Ni bombe.
B: Vodikove bombice ni.
A: Ni niti storžev niti storžev.
B: Niti storžev.
A: To sva pametna.
B: Pametna sva ja.
A: Pametna, da sva kar trapasta.
B: Ja, trapasta.
A: Budale.
B: Budale, prave budale.
A: Če bi bila navadna.
B: Če.
A: Navadna.
B: Vsaj navadna.
A: Vsaj navadna.
B: Čist navadna.
A: S čokolado oblita bombica.
B: Umetno obarvana bombica.
A: Polnjena s čokolado oblita bombica.
B: Ja, čokoladni bombon.
A: Razdelila bi ga.
B: Na fifti-fifti.
A: Ja, čist navadn čokoladn bonbon.
B: Tako.
A: Tako pa.
B: Tako pa ni čist nč.
A: Čist nč.
B: Lahko ga razdeliva.
A: Ja lahko.
B: Brez bolečin.
A: Čist brez truda.
B: Dejva.
A: Ja.
B: Fino.
A: Konc je bil pa le srečn.
B: Ja, zlo srečn.
B: Srečn.
A: N'jsrečnejši.
B: Kaj pa je z našim veteranom?
A: On se pa žečka.
B: Ja.
A: Če bo hči.
B: Ja, če bo hči,
A: Ga bomo pil sto dni.
B: Ja, celih sto dni.
A: Če so sin.
B: Ja, sin.
A: Če bo sin pa tud.
B: Ja, tud.
A: Če bota pa oba.
B: Ja, oba.
A: Bomo pil za dva.
B: Na eks.
A: Če nau nč.
B: Nau nč.
A: Bomo pa živel srečno do konca dni.
B: Do konca dni.

PROBLEM

DUŠAN JOVANOVIĆ – Glavna oseba
MALINA SCHMIDT – Dramaturg
PAVLE LUŽAN – Avtor
JERCA MRZEL – Igralka I
MILENA GRM – Igralka II
ZVONE ŠEDLBAUER – Režiser
TATJANA PREGL – Spraševalec

Tatjana Pregl

MALI ODER MISLI

ali

zasebno potovanje po namenih in smislih sodobnih kulturnih ustvarjalcev

(nedokončana predstava v štirih slikah)

I.

Zaprta vročina izžareva napetost. V ozadju se igralke pripravljajo na vajo. Po improviziranem odru so razmetani razni časopisi, ki krožijo iz roke v roko. Spraševalec sedi med gledalci, v prvi vrsti. Ko pridejo časopisi in izreki iz časopisov in revij do njega, jih odmetava kot bi odmetaval liste marjetice. Napetost stopnjuje s polglasnim mrmranjem: „dobro . . . zanič . . . dobro, . . . zanič . . . dobro . . Komična napetost se sprosti z resnim prihodom Dramaturga.

Spraševalec: Dobro torej, kako je zdaj s tem? Bi mi lahko do povedala kakšen je naš sedanji gledališki trenutek?

Dramaturg: Precej dolgočasen, bi na hitro rekla. Z izjemo „Žrtev mode bum-bum" in posameznosti v nekaterih drugih predstavah, je ta trenutek v Ljubljani nevznemirljiv.

Igralka I: (kot mimogrede pobere s tal časopisni izrezek in deklamativno bere) . . . je skoz in skoz živo inovativna gledališka produkcija z nemajhnim artističnim dosegom, ostra in brez predsodkov, pisana in bleščeča in tudi dovolj konsekventna in brezobzirna. Predvsem pa rafinirana v uporabi in izrabi modernega gledališkega govora, s svojo poezijo nedvomno presegajoča ozke meje kabareta in satire.

Spraševalec: Dovolj bo, dovolj. Če bi do zjutraj brali, ne bi prišli daleč, še sploh če bi takole prebirali tudi tiste, ki ga obtožujejo anarhizma, malomeščanstva, čarovništva, cirkuštva in . . . vsega pač, s čimer dela temu narodu nepopravljivo gmotno in moralno škodo? (manj zagnano, pa zelo preudarno) Zakaj je Jovanović z obema svojima letošnjima predstavama povsod po Jugoslaviji požel največ priznanj?

Igralka I: A ni to krasno? (hiti z besedami, da bi je kdo ne prekinil) Res ne vem, kaj bi lahko bilo še bolj vzpodbudno, kot da ob Cankarjevi stoletnici dobi toliko nagrad in priznanj v jugoslovanskem merilu prav slovanski dramatiki?

Dramaturg: Obe Jovanovićevi predstavi nista v nikakršni vzroči zvezi s Cankarjevim letom. Predvsem uprizoritev „Igrajte tumor v glavi ali onesnaževanje zraka" je čisti slučaj.

Spraševalec: To, da je bil ta gledališki tekst nepisan in objavljen že pred petimi leti, in da je bil celo v repertoarnem načrtu ljubljanske Drame, vemo. Pač pa bi mi tukaj (s pogledom zaokroži po natrpanem prostoru za seboj) radi vedeli, zakaj se ga je uprizorilo šele v tem letu?

Glavna oseba: Če hočem pošteno odgovoriti na to vprašanje, želim prej povedati, da uspeh te predstave ni tako nedeljen in edinstven povsod, kjer se pojavlja, kot se to lahko razume iz konteksta festivalskih nagrad.

(Od vrat počasi pride v sredo prostora) S tem noečem reči, da uspeh pri občinstvu ni odličen. Je, vendar gre za različna tolmačenja, razumevanja in odmeve na problematiko uprizoritve, kot tudi na sam tekst. Nekateri menijo, da gre za izrazito metaforo o gledališču, nekateri to ožijo na določeno krizno situacijo, ki je bila koncem šestdesetih, v začetku sedemdesetih let v ljubljanski Drami, in povezujejo nastanek tega teksta z določenimi osebnostmi in dogodki. To pa seveda ni bil niti namen, niti ambicija tega teksta.

Spraševalec: Niti kanček?

Glavna oseba: Vsaj ne izključno . . . To povezovanje z določenimi osebnostmi v slovenskem gledališču pa je bil razlog, da se ta tekst v ljubljanski Drami ni uprizoril.

Igralka I: (se šolarsko prikloni in spet enobarvno deklamira iz časopisa) Krstna uprizoritev pred nekaj leti že v reviji natisnjene igre Dušana Jovanoviča „Igrajte tumor v glavi in onesnaževanje zraka" bo ostala celjskemu gledališkemu občinstvu nedvomno v spominu. Za to jamči nekaj nenavadnosti, s katerimi se lahko ponaša njena uprizoritev, še bolj pa nekaj trenutkov vrhunske gledališke umetnosti, ki jo odlikujejo z vso in očarljivo izvirnostjo, enkratnostjo, predvsem pa čisto in samostojno gledališkostjo . . .

Glavna oseba: Seveda se pojavljajo tudi tolmačenja tega teksta in predstave, ki so veliko širša, globja, in ki povezujejo gledališko resničnost, gledališko zaresnost s stvarnostjo nasploh, in ki v razmerju med gledališko iluzijo in stvarnostjo iščejo globalno metaforo v „Tumorju". Ta tolmačenja so mi seveda veliko bolj blizu. Kadar začutim, da občinstvo v tem smislu dojema predstavo, sem pravzaprav zadoščen.

Spraševalec: Ne glede na razloge, zaradi katerih sta oba teksta uprizorjena v Cankarjevem letu, sta dvignila precej prahu in – mirno lahko rečemo – sta pri občinstvu uspela. Zakaj od vseh letošnjih slovenskih predstav prav ti dve?

Dramaturg: Po mojem mnenju sta obe pač dobri! Zelo dobri predstavi! Vendar nista edini – mislim na „Pohujšanje v dolini Šentflorjanski", ki ga je Korun režiral v celjskem gledališču.

Spraševalec: Ko je govora o gledališkem uspehu, na kaj moramo tedaj pomisliti: na priznanje publike? , kritike? , na priznanje znancev? , prijateljev? . . .

Dramaturg: To je relativno. Uspeh je očitno lahko razne vrste priznanje. Je priznanje kritikov, prijateljev, posameznikov, najširše publike . . . Seveda je uspeh idealen, če prihajajo vsa ta priznanja skupaj. Seveda uspeh ne more enačiti s kvaliteto v umetniškem smislu. Umetniško kvalitetna je – na splošno rečeno – tista uprizoritev, kjer tekst, režijski koncept, igralske kreacije, scenski, kostimski, glasbeni . . . elementi skupaj tvorijo enovito celoto.

Spraševalec: Primer?

Dramaturg: Letos je bila po teh kriterijih zame popolna predstava Korunovo „Pohujšanje". Da, v nekem smislu tudi „Tumor" in „Žrtve mode", vendar z manjšim navdušenjem.

Spraševalec: (nenehno sodelujoč, kot da sprašuje več gledalcev) Kadar torej govorimo o celotno uspeli predstavi, je za to zaslužen avtor teksta, režiser ali vsi, ki v predstavi sodelujejo?

Dramaturg: Uspela celotna uprizoritev je kajpada celota, iz katere ni mogoče izdvajati posameznih elementov in odnosov, ki jo tvorijo. Možno in pogosto seveda je, da v določeni uprizoritvi izstopa posamezna komponenta.

Spraševalec: Kako si slovensko občinstvo predstavlja gledališče? Kaj misliš, kaj jih zanima, kaj od gledališča zahtevajo?

Dramaturg: Kolikor vem, si po podatkih neke raziskave večina Slovencev želi komedij ali operete. V tem primeru seveda močno dvomim, da je tej publiki ugajal „Tumor", „Žrtve mode", „Šarada" ali Korunovo „Pohujšanje". Vidim, da je občinstvo v Mestnem gledališču navadno s predstavami zadovoljno: najbolj celo tedaj, ko jaz nisem.

Glavna oseba: Prav gotovo ima današnje občinstvo več smisla za gledališče od včerajšnjega. Kajti, čedalje več ljudi obiskuje gledališče, sestav občinstva je čedalje pestrejši, gledališkost uprizoritev pa je postala takorekoč osnovni pogoje za uspeh predstave. Seveda je neizpodbitno dejstvo, da je to občinstvo čedalje manj obremenjeno z določenimi predstavami o edino „pravem" tipu gledališča. Vse to je spodbudno, ker daje krila upanju, da bo jutrijšnja publika še odprtejša in sprejemljivejša od današnje.

Spraševalec: Kaj vse so gledalci na slovenskem že pripravljeni sprejeti v gledališču?

Dramaturg: Že kar precej.

Spraševalec: No?

Dramaturg: Po eni strani na primer goloto na odru ljubljanske Drame, ali mamila na odrskih deskah v Mariboru in tudi že sko-

raj spolni akt, pa tudi politično satiro . . .

Mislim, da največji del našega občinstva marsičesa novega ni pripravljen sprejeti. Pripravljeni so obiskovati predvsem predstave, ki so potrjevanje že znanega.

Spraševalec: Ob kakšni predstvi ne uideš ali tega ne želiš storiti?

Dramaturg: Gledališka predstava me zanima kot spoznavno-estetski akt, kot miselno-čutno dojemanje na odru ustvarjenega sveta, kot spoznavanje novega, ne pa kot prepoznavanje že starega in znanega.

Spraševalec: Ali je med gledališčniki v tem trenutku aktualno vprašanje: ali Cankar ali Jovanović? Kakšna so mnenja o tem kaj je dobro in kaj ni?

Dramaturg: Zelo različne predstave so lahko dobre, lahko pripadajo različnim estetikam. Zato zame ta dilema ne obstoji. Če bi se kljub temu kje pojavila, bi se zdela nesmiselna, ker se raznorodnih katergoj ne da primerjati.

Spraševalec: Letošnja gledališka sezona je prav dobro pokazala, da tekst sam še ni zagotovilo za dobro predstavo. Pravite, da je bila ljubljanska uprizoritev Cankarjevega „Pohujšanja" neprimerno manj kvalitetna kot isti Cankarjev tekst v Celju, in menite tudi, da sta bili dobri predstavi „Žrtve mode" in „Tumor" v Rističevi režiji. Torej . . .

Dramaturg: . . . gre za dobre in slabe predstave. V teh primerih gre za resnično dobre predstave, ki pa so lahko med seboj zelo različne, kot sem že rekla.

Spraševalec: Dober tekst torej nikakor ni zagotovilo za dobro predstavo?

Glavna oseba: Seveda ne. Le poglejte, koliko Shakespearovih tekstov je doživelo katastrofalno slabe, celo neprimerne uprizoritve, in koliko literarno šibkih, nedodelenih, nekompletnih tekstov je bilo razlog, pretveza in povod za gledališko izjemno zanimivo in bogato inovativno predstavo. Seveda to ne pomeni, da je slab tekst nujno stimulativen za gledališkost, inovativnost, drznost, za kakršnokoli eksperimentalnost ali tveganost v gledališkem postopku samem. Slab tekst lahko le v določenih razmerah razbremeni gledališke ustvarjalce in jih prisili k stopnjevani odgovornosti, kar pomeni večjo intenzivnost, večje žarčenje energije, bolj zagrizeno iskanje skupnega imenovalca v gledališki ansambelski afiniteti. Za to ne smeš biti obremenjen z literarno idejo, temveč nasprotno: obrniti se moraš v iskanje gledališke izdeje.

(zaresno obrnjen h gledalcem)

To pa nikakor ne more biti pretveza za mišljenje, da dobro gledališče nastaja, le na podlagi slabih tekstov, niti ne more biti razlog, da se kdorkoli v gledališču izogiba literarno zahtevnim projektom, da bi jih realiziral na ustrezen način in z vso odgovornostjo.

Spraševalec: Če bi morali režirati „Žrtve mode bum-bum", pa bi vam tekst prvič prišel v roke, kaj bi storili?

Glavna oseba: Postavljen sem v izjemno situacijo, da govorim o nečem, s čimer se doslej nisem ukvarjal.

Spraševalec: Pa vendar?

Glavna oseba: „Žrtve mode bum-bum" je scenarij, ki sem ga pisal hkrati s tem, ko sem razvijal idejo o tem, kaj naj bi ta scenarij v gledališkem smislu bil. Hkrati s pisanjem scenarija sem razvijal gledališko vizijo predstave samo. Didaskalije za vse scene so v tem tekstu izredno skromne, ker je hkrati z nastajanjem teksta nastajala predstava sama. Teh didaskalij niti v režijski knjigi nimam dosti več. Ob začetku dela z igralci sem porabil kar precej časa za to, da sem razložil idejo in jim jo predstavil, ker iz samega scenarija ni bila razvidna.

Spraševalec: Še vedno vztrajam pri vprašanju, vendar ga drugače postavljam. Ljubiša Ristić bo režiral to predstavo na nekem drugem jugoslovanskem odru. Mislim, da se zanjo ne bi odločil, če ne bi videl vaše predstave?

Glavna oseba: To je nabrž točno.

(po premisleku)

Vendar mislim, da režiserju z določeno fantazijo in gledališko skušnjo odkriva določene možnosti že tema sama, že sam postopek, kontrapunktiranje prizorov, vrstni red in tudi književni postopek. Od režiserjeve gledališke naravnosti je odvisno ali se odloči za realizacijo te predloge in od vsega tega je odvisno za kakšen koncept uprizoteve, se odloča.

Spraševalec: S stopnjevanjem besed v tekstu ste začeli že v „Ppgovoru v maternici koroške Slovenke", kjer ste skupaj z Jankom Messnerjem in Tomažem Šalamunom sodelovali tudi kot dramski avtor.

Dramaturg: Se vam ne zdi, da se ideja s ponavljanjem izrabi, da izgubi na efektnosti, da skratka ni več nekaj novega?

Glavna oseba: Predvsem se mi zdi, da je „stopnjevanje" besed slab izraz za vse tisto, kar sem na določen način raziskoval v teh dveh predstavah. Gre, recimo, za raz-

iskavo komunikacije med rutinsko, kolektivno zavestjo besede, tipiziranih idiomskih sklopov v vsakodnevni proverbialni izreki in gledalčevo zavestjo, ki se ji struktura kolektivne zavesti v izreki v določenem kontekstu vrne kot bumerang, ko se ji vrne kot izziv, ko se ji vrne kot demeskirana beseda in kot demeskirana zavest.
(nejezno, kar se da zbrano)
Zanimiva je komunikacija med tako izrabo, uporabo, zlorabo (pokima gledalcem, kot bi se hipoma zavedel njihove navzočnosti) – če hočete – besede in med gledalčevo zavestjo, ki naenkrat razume funkcijo jezika v nekem nenavadnem, razbremenjenem, osvobojenem kontekstu. Svoj jezik in fukcijo svojega govora dojema gledalec na izrazito odtujen način. To se na reakcijah publike, na posledicah teh raziskav skozi predstave, dovolj jasno vidi. To ni pusto formalistično stopnjevanje besede, temveč raziskava, ki se razvija sama v sebi in ki se oplojuje z rezultati svojega lastnega postopka. In v tem raziskava v „Žrtvah mode bum-bum" ni zgolj mehanično ponavljanje raziskav v „Pogovoru v maternici koroške Slovenke". Prepričan sem, da je raziskava v „Žrtvah mode" osvobojena nekega konteksta, ki ga je vsiljevalo Messnerjevo besedilo in njegova problematika: na mnogo bolj vsebinski, komplementarni, kontrapunktni način podpira problematiko, ki je bila v mojem deležu v besedilu v „Pogovoru v maternici koroške Slovenke" samo skopo nakazana.

Spraševalec: Vseeno še: koliko ideja izgubi na efektnosti, če se ponavlja?

Glavna oseba: To je vprašanje presoje. Raziskava se lahko ponavlja in variira v neskončnih inačicah in različicah toliko časa, dokler ne doseže definitivne, zrelostne stopnje, ki raziskovalca zadovolji.

Spraševalec: (glasno vskoči v besedo) Vendar vas še ni zadovoljila, mar ne?

Glavna oseba: Raziskava v „Žrtvah mode" je dosegla tako stopnjo, ko jo je treba s transmisijo vpreči v neko bolj ali manj klasično, tradicionalno dramsko obliko in s tem vključiti v regularen, normalen okvir, jo izrabiti za še kompleksnejše in še bolj sintetične dramske učinke kot je bilo to mogoče v relativno skopi, skicirani, nedramski obliki te predstave.
(brezkompromisno, divje zagnano, vendar z zadržano mirnostjo) Da, mislim, da sem s tem našel neko žico! Sprožil sem vprašanja, ki lahko šele v kompletni dramski obliki dajo svoj polni učinek in sežejo še veliko globje, kot je bilo to možno doseči v teh epskih prizorih. Vsekakor pa ni res, da bi se ideja s ponavljanjem praznila in izgubljala na efektnosti, vendar mora tako ponavljanje razvijati določeno temo, biti mora dialektično in ne mehanično ponavljanje. Prav gotovo bi bil prvi, ki bi se uprl praznemu ponavljanju.

II.

Igralke vadijo gibe pred starinskimi ogledali ob robu odra in nekaj nerazločno ponavljajo. Glavna oseba sedi prekrižanih nog na blazini na tleh in z zamišljenim obrazom nervozno kadi. Dim za dimom se pne v prostor, ki je nasičen z zgoščenim nemirom. Dramaturg brska po svojem spominu, pa tu in tam nekaj zabeleži. Avtor, ki je doslej med gledalci neopazno spremljal dogajanje na odru, naglo zakorači v sredo prostora in preseka nastalo vzdušje.

Avtor: Ja, ampak najprej je treba preiti kult osebnosti . . .

Igralka I: (ga prekine, ne da bi se obrnila) Z revolucijami v gledališču je treba začeti že na Akademiji!

Avtor: . . . kulta osebnosti je v našem gledališču še zelo veliko!

Igralka I: (se obrne in se mu približa) Samo tega ne vem: kdo? Za revolucijo so potrebni pravi ljudje! Teh pa ni.

Avtor: Tega ne moreš reči. Mnogo je sposobnih in mladih, le možnosti ni, da bi se izkazali.

Igralka I: Seveda, ko smo prisiljeni na čakanje, ko se sprostijo delovna mesta zaradi smrti, bolezni ali časa podobnega. Lepo prosim (se obrne h gledalcem) mar ni tako?

Spraševalec: Zakaj se o možnostih in sposobnostih ne pomenite med sabo? Samoupravno lahko preprečite mnoga napačna ravnanja.

Avtor: To bi bilo možno, če bi sodelovali vsi. Pa ne! Najbrž zato, ker tisti ljudje, ki niso odvisni od svojega dela, ne znajo samoupravljati. Tovrstni malomeščanski odnosi pa povzročajo stihijo.

Glavna oseba: Stihija je morda prehuda beseda za dogajanje v slovenskem gledališkem prostoru.

Spraševalec: Res? Kako pa bi vi označili dogajanje v tem trenutku in v celotnem slovenskem gledališkim prostorom?

Glavna oseba: Res je, da sedanja tehnična in organizacijska baza zaostaja za določenim

dinamičnim razvojem te družbe že dvajset, trideset let. Gledališka tehnična organizacija je podedovana iz predvojnih časov, kar pomeni, da je arhaična in že presežena.

Spraševalec: V kakšnem smislu?

Glavna oseba: Medtem, ko smo v mnogočem spremenili funkcijo gledališča, smo neznansko povečali število ponovitev ene predstave: včasih jih je bilo šest do dvanajst, danes jih imamo petdeset, šestdeset, pri uspešnicah pa je ponovitev celo več; ogromno imamo gostovanj in spremenila se je tudi struktura gledališkega občinstva. Danes se gledališče ponuja najširšemu občinstvu, gledalci so delavci, kmetje, mladina ... če je predstava uspešna, je deležna vseh slojev prebivalstva, tudi tistih, ki v prejšnjih časih gledališke kulture niti poznati niso mogli. Istočasno pa je ostala gledališka organizacija identična tisti, ki smo jo poznali v avstroogrskem času.

(dramatičen premolk) In ne samo to! S socialnimi procesi, z migracijami, z odmiranjem idealizma, anaterizma, diletantizma, vseh tistih v najbolj žlahtnem smislu razumljenih pojmov v gledališču, odmirajo tisti „tavžentkunstlerji", tisti ljudje, ki so se znali žrtvovati, ki so za gledališče in za svojo stroko živeli od jutra do mraka. Pa ne le za denar! Na odru so znali ustvariti čuda, ne da bi za vsak gib, za vsako porabljeno uro pričakovali tak ali drugačen efekt v osebnem dohodku. No, tega v gledališčih ni več.

(enobarvno nizanje) Delovna mesta zasedajo čedalje manj strokovno usposobljeni ljudje. Ti ljudje v glavnem želijo opravljati svoj posel le za osebni dohodek.

Igralka II: Pa ja ne mislite, da je tako samo v gledališču?

Glavna oseba: Brez dvoma je to v zvezi s splošno družbeno klimo. Saj menda že povsod poznajo krilatico, da „za dvestosedemdeset, tristodevetdeset ali tristopetdeset jurjev že ne bom opravljal tega ali onega posla". Seveda v takih razmerah entuziazem in ljubiteljstvo cele vrste starih obrti kot so tapetništvo, rekviziterstvo, scenska dela, podobno, izumirajo. Hkrati pa je mizerna tudi tehnična opremljenost gledališč, ker denarja za kulturo dejansko ni dovolj: obstoječe stare in nove gledališke aparature so zaradi tega dejansko prehudo obremenjene.

(čaka na odziv gledalcev)

Reorganizacija organizacijske in tehnične baze gledališča bi bila zato nujna. Začeti pa bi jo bilo treba z novo energijo, dinamiko, vitalizmom, z novimi pogledi, ki bi bolj ustrezali sedanji ambiciji gledališča po ekspanziji v širino, ambiciji razvijanja gledališkosti. Ta gledališkost narekuje uporabo novih tehničnih možnosti, kot so med drugim televizija, radiofonija, film in podobno, ter s tem postaja gledališče čedalje bolj totalen in kompleten medij. Vse to pa seveda zahteva čisto drugačno tehnično usposobljenost.

Spraševalec: Vendar ne gre iskati vzrokov za krizo gledaliških medsebojnih odnosov samo v tem?

Glavna oseba: Seveda ne. Potrebna bi bila tudi ustrezna kadrovska zasedba, od zasedbe zadnjega delovnega mesta, do vodstvenih funkcij. To so silno resne stvari. Pri sredstvih, s katerimi gledališče razpolaga, in pri tej migraciji ne verjamem, da bo v doglednem času storjen kak bistven napredek.

Spraševalec: Koliko se z istimi problemi spopadata „Glej" in „Pekarna", naši eksperimentalni gledališči?

Glavna oseba: Tu je situacija še bolj katastrofalna. Velike gledališke hiše razpolagajo vsaj z določenim kadrom, z ansambli, razpolagajo z določeno tehnično opremljenostjo. Ti dve grupi sta v podrejenem položaju, zato je napor narediti predstavo takorekoč neizmeren.

Avtor: Vsa ta stihija pa samo denar žre: ker kljub nenehnemu jadikovanju denar ni nikdar problem.

Igralka I: Res?

Avtor: Samo primerček: nekatere velike hiše lahko plačujejo muhe in muhice dragim tujim režiserjem, če ti hočejo zamenjati sceno, kostime ali kaj, ker jim ustvarjena ni pogodu. In najbrž bi kateri naših režiserjev za manj denarja napravil tudi tako dobro predstavo.

Igralka I: (pojoče) Pa vendar gremo naprej.

Avtor: Ja? Le kam? Nikamor.

Igralka I: Najbrž je to res. (se zresni) Vprašanje je, če ne bi izgubil glave, če bi se sedaj šel revolucijo ...

Avtor: Saj sploh ni treba takih revolucij! Pojdi lepo v svoje gledališče in delaj. Igraj! Tudi z delom se ustvarjajo revolucije. Delaj predvsem tedaj, ko drugi poležavajo: s tem dokazuješ pravo pot in se po nepotrebnem ne izpostavljaš rezanju glav.

Igralka I: Ko bi le imela možnost! Zaradi tega sem pravzaprav v tako pasjem razpoloženju. Tragično je, če narediš dve vlogi, ki ju ne moreš igrati: tako se mi

zdi, kot bi se bogato poročila in doma za lastno zabavo študirala vloge, ki jih ne bi nikdar mogla odigrati na odru. Najhuje je, če si izigran: če ti ne dovolijo delati tega, kar znaš, s čimer se tudi edino znaš boriti.

Avtor: To je tvoj zasebni problem, ne?

Igralka I: Ja, je.

Avtor: Tudi zato je tako, ker se podcenjuješ. Danes je treba tudi zase udariti po mizi!

Igralka I.: Tega pa res ne znam.

Avtor: Samo malo poglej okrog sebe: eni ležijo in znajo udarjati z nogo; ti pa stojiš, pa ne znaš udariti po mizi niti z roko!
(zaskrbljeno) Torej je nekaj narobe tusi s teboj?

Igralka I: Da, to bo. Najbrž bo res to ... (se zamisli, obrne nazaj k ogledalom, znova nadaljuje z vajami) ... da, to bo ...

Spraševalec: (odhajajočemu Avtorju) Kaj pa sodobni slovenski gledališki teksti? Je dobrih dovolj?

Avtor: Jadikovanje, da jih ni, le lažno. Že prisotnost gledališke produkcije dokazuje, da so. So celo v tolikšni meri, da naša gledališča ne najdejo ne časa, ne prostora, da bi jih realizirala. To pomeni, da je nepokrita potreba zgolj alibi za nekaj drugega.
(proti Dramaturgu) Poleg ponudbe sedanjih slovenskih dramskih avtorjev, ki s svojo „jekleno vztrajnostjo" premagujejo gluha ušesa umetniških vodij, je treba ugotoviti, da je odkrit še dobršen del pretekle dramske produkcije, ki je za naše dramaturge – kot izglede – odpisan. V tem vidim še en dokaz, da dobrih slovenskih dramskih tekstov sploh ne primanjkuje.

Dramaturg: Resda mnogokrat slišimo, da domačih tekstov primanjkuje, je pa hkrati tudi dejstvo, da v zadnjem času mnogo novonapisanih tekstov še ni bilo uprizorjenih. Načeloma sem za to, da se naši sodobni teksti čimprej preigrajo: ker jih ni tako veliko, da bi to ne bilo možno; ker se na ta način seznanjamo s sočasno dramsko produkcijo; in ker je opaziti, da mnogi sedanji avtorji že od začetka nastajanja teksta mislijo na realizacijo, ker kaže na spremenjen odnos do dramatike kot literarne vrste.

Spraševalec: Teksti so, vendar mnogi nepreigrani. Vprašanje je, zakaj so ti teksti nepreigrani: ali zato, ker niso kvalitetni, ali zato, ker je postavitev slovenskega dramskega teksta predraga?

Glavna oseba: Nič ni predrago. To je laž.

Spraševalec: Tako?

Glavna oseba: Tantiemi za tuje avtorje so tako visoki, da so minimalne razlike med ceno domačega teksta in ceno nekega uvoženega teksta, čeprav je avtor iz Amerike, Evrope ali od kod drugod.

Spraševalec: Zakaj potem pisanje, da gre vsa zahvala tistim gledališčem, ki uprizarjanje slovenskih tekstov sploh omogočajo?

Glavna oseba: Poslušajte, (skoraj ogorčeno) vsaka gledališka nacija razen velikih in pomembnih informacij iz tujine, v glavnem igra svojo domačo dramatiko, ki tako ali drugače izraža stiske, probleme, atmosfero, mentaliteto in koordinate svojega časa, svojega nasvojega podnebja. Tako igrajo francozi francoske tekste, angleži angleške, američani ameriške, rusi ruske, ne?
(na meji med ironijo in cinizmom) To, da se slovenska gledališča v zadnjem času tako silno bahajo s tem, da uprizarjajo slovensko dramtiko, je popolnoma absurdno. Zveni skoraj tako, kot bi se na slovenskih televiziji hvalili, da imajo dnevnik v slovenščini! Iz lastne prakse namreč vem, da uprizarjanje slovenskih tekstov dejansko stane skpnost – to je poleg gledališča še ljubljanska in slovenska kulturna skupnost – celo manj! Poglejmo: avtorjev pavšal je največkrat dokončna cena, s katero se odpove pravicam za dvajset, trideset predstav ali celo tantiemom v celoti; to je v bistvu ceneje, kot tujemu avtorju plačevati petnajst odstotkov za predstavo. Tudi, če bi te številke natančneje izračunal, bi ugotovil da so razlike minimalne in da sploh niso razlog za kakršnokoli bahanje ali ugotavljanje blagohotnosti nevemkakšnega pozitivnega odnosa.

Avtorji: Pisanje in izbiranje tekstov za gledališče bi moralo imeti vnaprej določen jasen koncept. Žal pri nas še ni usmerjene gledališke produkcije, česar rezultat je na eni strani nerealizirana ponudba dramskih piscev, na drugi strani pa potreba gledališč, po slovenskih tekstih.

Glavna oseba: Iskanje slovenske dramatike res ni načrtno, niti ni vzpodbudno. Hkrati pa mislim, da slovenska gledališča uprizarjajo vse, kar več ali manj vrednega nastaja pod peresi slovenskih sodobnih avtorjev, ki se ukvarjajo z žanrom dramskega pisanja. Nepreigranih dobrih tekstov po mojem mnenju takorekoč ni!
(reakcija na vsesplošno začudenost) To trdim po svojih izkušnjah: po tem,

kar sam vem o delu slovenskih gledališč. Resnično sem prepričan v to, da boljših gledaliških tekstov od teh, ki jih sedaj uprizarjajo slovenska gledališča, ni.

Spraševalec: To je bilo razmišljanje o obstoječem. Kako si lahko zagotovimo nastajanje dobrih gledaliških tekstov v bodoče? Kako naj gledališča pospešujejo in spodbujajo pisanje dobrih tekstov? So natečaji prava pot za to?

Glavna oseba: Uradni natečaji vzpodbujajo pisanje gledaliških tekstov, vendar je vselej možno, da konsumirajo samo tisto, kar imajo avtorji že napisano v predalih, ali kar že dlje nosijo v sebi kot idejo. Noben natečaj pa ne more vpivati na to, da dobijo samo dobre in najboljše tekste! To bi bilo možno le na način, da tisti, ki natečaj razpisuje in organizira, skozi nenehen stik z dramatikom nenehno kontrolira, spodbuja, načrtuje, sodeluje, razvija temno in z dobronamernimi posegi, pripombami, diskusijo in strokovnim razgovorom krepi in razvija dramatikovo voljo po čim bolj razvidnem, radikalnem razvijanju same teme in njegovega pisanja. Nekateri dramaturgi v slovenski gledališki praksi so na tvoren način vzpodbujali tako vrsto problemskega načenjanja določenih tem. Na ta način je deloval tudi pokojni Filipič: na eni strani vzpodbujanje, na drugi kritičen odnos do sleherne besede, do slehernega dejanja, lahko na nek način prispeva k temu, da začuti dramatik določen odmev že med nastajanjem; in zelo koristno je, če ima tako oporo, kritični korelat in takega sogovornika.

Dramaturg: Najboljše stvari nastajajo res iz sodelovanja avtorja, režiserja in gledališča, a mislim, da se najbolj pospešuje pisanje tekstov s tem, ko se prejšnje preigra, uprizori. V uspešnost raznoraznih razpisov, ki naj bi prinesli samo dobre gledališke tekste, pa ne verjamem preveč.

Glavna oseba: Formalen razpis, na katerega pričakujejo organizatorji cel kup dobrih tekstov, je seveda lahko korak v prazno. Brez dvoma je to akcija, ki je odvisna od sreče, od suhih in debelih let, od tega kaj imajo ljudje v glavah in od tega kaj imajo v predalih. Razpis sam ne more biti delovna akcija, zato tudi ne more biti konstruktivno dejanje. Veeno pa je treba priznati, da je tudi obstoj takih formalnih razpisov boljši, kot da bi tega pri nas sploh ne bilo.

Avtor: Naša trenutna tekstovna ponudba je dokaj raznolika. Morda resda bolj redko prinašamo ideološke igre, vendar jih nekaj tudi; gledališče pa zagrizeno in konvencionalno vztraja na ravni ideološkosti ali celo na nobeni ravni, temveč v sivi senci. Posledica je nujna ta, da se pretežni del obeh produkcij dogaja ena mimo druge. Preostala tekstovna produkcija se mora zadovoljiti z odrinjenostjo na male odre, na improvizirane delovne pogoje pri gledališki realizaciji in podobno ... in prav tu je praksa zadnjih let v eksperimentalnih gledališčih marsikaj dokazala.

Spraševalec: (vzpodbujajoče) No, konkretno? Kaj je bilo v letošnjem letu kvalitetno inovativnega?

Avtor: Z uspešnimi in kvalitetnimi rezultati se letos lahko najbolj ponaša SLG Celje. Mislim, da je Jovanovićev „Tumor" bolj kot „Žrtve mode" zmaga **živega** slovenskega demitiziranega, meliterarnega gledališča.

Spraševalec: Zakaj tolikšno poudarjanje živega gledališča?

Avtor: Zato, ker je to zmaga gledališča z jasnim konceptom! (navdušeno, kot bi v rokah nosil zastavo) To je zmaga usmerjene produkcije, v kateri so člani vsi od igralca, režiserja do avtorja na isti frekvenci. Edino to omogoča pomembne kvalitetne rezultate, imenovane „gledališki dogodek"; to je hkrati gledališkost, doživetje in tudi spoznanje. Ker pa je tako gledališče nenehno iskanje in nenehna produkcija, je pomembno, da je živo. To hkrati pomeni, da ga ne morejo uničiti nikakršni pritiski sivih glav in eminenc, naj bodo še tako „elitne", kajti spremembe in živost se lahko dosega le znotraj usmerjene produkcije. Prav zaradi vsega tega se mi zdi zanimiva in toliko vrednejša koincidenca letošnje „injekcije živosti" in Cankarjevega leta, tega, da je prav to leto leto pomembnih premikov v našem gledališču.

Spraševalec: Marsikaj se je odprlo v prid živemu gledališču in gledališkosti. Rezultati so prav v tem letu očitni: pot naprej je jasneje nakazana. Kakšni gledališki koncepti bi zagotavljali razvoj gledališča v te nove kvalitetne razsežnosti?

Avtor: Kar je doseženo, nikakor ne ponuja recepta za naprej! So pa ob tem nastajale delovne in ustvarjalne izkušnje. Najslabša možna pot bi bila vztrajanje v dokaj stihijno oblikovani in usmerjeni gledališki produkciji, spanje v stihijnosti, v katerem bi se zgubili in zabrisali doseženi rezultati.

(brezkompromisno mladostno vneto) Najbolj gledališki produkciji ustrezno smer vidim v tako oblikovanem skupnem programu gledališke produkcije, ki bi bila oblikovana iz domišljenih in trdnih konceptov posameznih gledališč, ta naj bi posamezne pomembne delovne dosežke in izkušnje vključila kot delujoče-produktivne sile v svojo gledališko prakso. To pomeni, da letošnjih dosežkov in izkušenj ob tem ne bo mogoče vključiti in preseči, ter jih potrditi na novi kvalitetni ravni, če se po dolgih letih improvizacij v slovenskih gledališčih končno ne bodo že enkrat pojavili zaresni koncepti. Tako koncepti, za katerimi bodo stali delovni strokovnjaki, goreči realizatorji, ekipe in kolektivi, ki bodo na hkratnih frekvencah konceptov in produkcije ter zaresni zavesti o svojem delu, demokraciji in ne nazadnje o zaresnem samoupravljanju tudi v naših gledališčih. Prav to poslednje je nemogoče, dokler produkcijo krčijo, krpajo in onesposabljajo ljudje, ki o resničnih produktivnih odnosih – kot vse kaže – nimajo pojma, ali ga nočejo imeti, ali pa zavest o tem nadomeščajo z izmišljeno famo in mitizacijo. Od tega se je na prizorišču letošnjega dogajanja že marsikaj uresničilo. Razveseljuje me, da prav to leto, ki je spet eno rodovitnih gledaliških let, imenujemo Cankarjevo leto!

III.

Prostor povzdiguje v odmaknjenost nenaravna luč. Kot bi se Igralki zavedli ničevosti ponavljanja, se prebudita iz uspavane nerazločnosti mrmranja. Brezosebno ponavljanje gibov izraža ujetost v dane možnosti, barva in moč njunega glasu pa izdaja upor. Kot dve ptici sta, ki bi z zlomljenimi perutmi radi poleteli visoko tja gor, k svojim neuresničenim sanjam. Odsev tega njunega počenjanja je v ogledalih skoraj grotesken.

Spraševalec: Po kateri poti pride igralec do svojih neuresničenih sanj?

IgralkaII: To pot iščem. Ne poznam je še. (naivnost poudarja z otroško velikimi očmi) Če bi poznala to pot, bi že igrala drugje in drugačne vloge.

Spraševalec: Kako igralec čuti uspeh?

Igralka II: Če prepričaš gledalce, če jih „poveziš", je to najbolj bistven uspeh igralčevega dela.

Spraševalec: In neuspeh?

Igralka II: No, neuspeh je temu obraten. Ko ljudje začno šumeti in te ne poslušajo, doživlja igralec neuspeh. To, da prepričaš kritika, še ni igralčev uspeh, kajti kritika ni vedno realna. Kritika neke predstave je lahko izredno dobra, mi pa na kateri od ponovitev ne uspemo prepričati gledalcev! Igralci se preizkušajo na vsaki predstavi!

Spraševalec: Je bilo tudi z „Žrtvami mode bum-bum" tako? Mnenje kritike o tej predstavi je bilo deljeno , so predstave deljeno spremljali tudi gledalci?

Igralka II: Zanimivo je videti, kako navdušeno skoraj brez izjeme sprejemajo to predstavo gledalci pod petintridesetim letom, in kako jo v glavnem odklanjajo tisti, ki so od teh starejši! Sicer pa je to predstava, s katero moraš „povoziti" ljudi, če so le malo sprejemljivi. Vendar se je tudi za to treba boriti iz sekvence v sekvenco. Sekvenca, v kateri ženske padejo, v ozadju pa maširajo vojaki in ko se v ozadju tega prizora sliši marš tašističnih koračnic, gledalci v sebi močno reagirajo. Po eni izmed predstav mi je neka partizanka dejala, da je ob tem prizoru mislila zakričati naj vendar nehamo, ker ji bo razneslo glavo ob polnosti in resničnosti tega prizora!

Spraševalec: Je za tako živo gledališko predstavo bolje, da režiser absolutno vodi igralce ali misliš, da bi morali biti igralci absolutno svobodni?

Igralka II: Režiser ne sme povsem voditi igralca, pa tudi igralci ne smejo biti absolutno svobodni. Mislim, da morajo biti so-delavci v pravem pomenu besede.

Glavna oseba: Sodelovanje igralcev je v gledališču toliko bolj kreativno in totalno, kolikor je vez med njimi močnejša, kolikor je močnejša intimna kohezivna sila, ki ansambel združuje v smislu pripadnosti in nagnjenosti k določenemu tipu gledališča. Čim večja je ta skupna afiniteta, čim resnejši je estetski, konceptualni in idejni skupni imenovalec, tem večja je možnost vseh posameznih igralcev in celotnega ansambla, da bistveno vpliva na stil, podobo, koncept in pojmovanje ne le ene same predstave, temveč gledališča nasploh.

Spraševalec: Pa je to pri nas že možno?

Glavna oseba: Žal so naši ansambi večinoma sestavljeni iz raznorodnih, heterogenih elementov, iz raznorodnih igralskih izkušenj. Iz raznorodnih in heterogenih ambicij, vizij, tehnik in stilov . . .

Tako se ta možnost manjša in v okviru tega našega prostora mora biti vloga režiserja radikalnejša in večja,

kot bi bilo sicer nujno. V okviru tako močno in čisto povezanih grup pa bi vloga režiserja bolj ali manj bledela, se umikala v drugi plan in s tem bi rasla odgovornost, prizadevnost, in pozitivna kreativna naravnost celotnega ansambla.

Spraševalec: Je pri „žrtvah mode" ansambel že sodeloval v tem novem smislu?

Glavna oseba: Ansambel Mladinskega gledališča je na izrazito ustvarjalen način ne le sodeloval, ampak so-kreiral podobo uprizoritve „Žrtev mode bum-bum". Njihova pripravljenost tvegati in iti v neznano v vseh elementih igre: v iskanju ritma, tempa, govorne podobe, giba in zvočne podobe, je bila izjemna. Potrpežljivo, naporno, večkrat do mučnosti neugodno iskanje je bilo fizično in psihično silno zahtevno.

Igralka II: Res je bilo težaško delo. Tako smo preživeli dva dolga meseca, ki sta se nam vsem bogato obrestovala. Z Jovanovićem smo se zavestno spustili v negotovost, ker smo vanj verjeli. Vselej smo radi delali z njim, ker imamo občutek, da natančno ve, kaj hoče: ve, kaj je za igralca klju temu, da hoče biti njegov so-delavec, vedno dobro. Prav zanima me, kaj on misli o našem sodelovanju!

Glavna oseba: Mislim, da je ansambel retrogradno s pozitivnim „feed backom", tudi s svojo voljo in pripravljenostjo po izjemnem gledališkem dosežku, deloval name, da sem v določenih trenutkih še poostril režim dela, da sem še bolj zresnil nivo odgovornosti v posameznih nalogah in v posameznih zadolžitvah.

Igralka II: Jovanović je od nas zahteval več kot zmoremo. Vedno. Večkrat nam je to tudi povedal in ko smo imeli igro že postavljeno, je hotel še več!

Glavna oseba: Pripravljenost za tako delo je bila očitna, ne?

Igralka II: Brezkompromisno je od nas zahteval profesionalizem: igralec mora zunaj pustiti vse misli in besede, ki ne spadajo na oder, v gledališče mora priti pripravljen; tega se prav tako brezkompromisno drži tudi sam, ničesar ne prepušča slučajnosti vedno vnaprej točno določi delo. Brez dvoma je ta predstava uspela tudi zaradi njegove zahteve po disciplini, strokovnosti in pripravljenosti. Če bi se naš ansambel šel samo telovadbo, kot nam nekateri želijo očitati, ta predstava kot končni produkt z gledalci, ne bi tako uspela.

Glavna oseba: Res je bila njihova pripravljenost očitna. Celo splošna pedagoška in kritična mesta so pri njih naletela na izjemno ugoden in razumevajoč odmev. Mislim, da je delo z ansamblom Mladinskega gledališča ob „Žrtvah mode bum-bum" eno mojih najsrečnejših doživetij v gledališču nasploh. Razen dveh ali treh drugih predstav tudi sam intimno ne poznam bolj živčnih, bolj napetih, pa tudi bolj srečnih trenutkov, kot smo jih preživljali pri tej predstavi, zato je to tudi eno najzrelejših gledaliških doživetij v smislu teamskega gledališkega dela.

Spraševalec: Tako teamsko gledališko delo je najbrž izjemna podlaga samoupravljanju v gledališču, saj je prav tako mogoče doseči zavidanja vredne delovne rezultate?

Glavna oseba: Samoupravljanje je proces, ki je gledališču že od nekdaj lasten. Kajti samo s skupno voljo ansambla, z določenim skupnim imenovalcem celotnega umetniškega osebja je možno vzpostaviti atmosfero izjemnosti nekega delovnega procesa, ter dvigniti skupno voljo in psihologijo teama na izjemno raven. Samoupravljanje pomeni komplementarnost v umetniškem stremljenju, v pojmovanju vizije gledališke uprizoritve. Samoupravljanje pomeni harmoničnost posameznih volj in posameznih ambicij. V tem smislu je samoupravljanje samo potrditev notranjega značaja gledališča kot institucije.

Spraševalec: Kako pa se v tem trenutku srečujemo s samoupravljanjem v slovenskem gledališkem prostoru, v katerem se znova pojavljajo negodovanja in krize, čeprav v precej uspešnem gledališkem letu?

Glavna oseba: Sindikalistično in formalistično pojmovanje samoupravljanja v slovenskem sodobnem gledališkem življenju se kaže v posameznih primerih na moč škodljivo. Sleherni formalizem kot uradništvo, kot neko vnanje formalistično pojmovanje, lahko v določenih primerih izrazito škodljivo deluje. Žal je teh nesporazumov in pojavov v zadnjem času čedalje več. Formalizem blokira ustvarjalnost in izrazit neuredniški napor, blokira zavestno hotenje in žrtvovanje ne glede na čas, na osebne dohodke, na vremenske razmere, ne glede na okoliščine, v katerih se proces dela odvija. Sindikalistično in takoimenovano samoupravno – v slabem pomenu besede! – pojmovanje pravic in dolžnosti v zadnjem času žal prav s svojo nezrelostjo in nekompletnostjo večkrat bolj škodi kot koristi.

Spraševalec: Imate igralci vpliv na dogajanje v gledališču ali spremljate tudi mnoge pretrese bolj od strani? Kako se igralci samoupravno vključujete?

Igralka I: Igralci si prizadevamo, da bi bila situacija v gledališču boljša, vendar je odmevnost na naše počenjanje minimalna. Ne, prave samouprave ni.

Spraševalec: Govoriš iz izkušenj ali kar tako?

Igralka I: Iz izkušenj predsednika delovne skupnosti: mnogi sklepi so bili demagoško vsiljeni, tisti pa, ki smo jih sklenili člani delovne skupnosti, se največkrat niso izvajali. Ko ugotoviš, da pravzaprav nimaš nobene moči, je bolje, da odstopiš. Samoupravljanje bi se morali zavedati in ga izvajati vsi enako, enako najnižji delavci in enako vsi, tudi vodilni delavci. Vsi!

(besno) V praksi pa je čisto drugače; če je kaj narobe, se krivda zvrne na delavca, češ „sami ste se samoupravno odločili", kadar pa bi se bilo v gledališču potrebno tako odločati, nimamo nobene besede!

Igralka II: Pa tudi učili nas niso nikdar, kako se to počne. Ko prvič dobiš v roke samoupravne akte, jih sprva niti ne razumeš: že preden se dokoplješ do tega, da znaš govoriti in misliti na nov način, potrebuješ precej časa. Ker je samoupravljanje naša pravica in naša dolžnost, smo se tega naučili. To pošteno izvajati pa je težko.

Spraševalec: Zakaj bi bilo bolj težko prav za igralce?

Igralka II: Igralec misli na svoje vloge in je zato na nek način zavrt.

Spraševalec: In zakaj naj bi bil prav igralec bolj zavrt od drugih delovnih ljudi?

Igralka II: Marsikaj se boji povedati naravnost, tako kot misli, tako kot bi bilo treba. Ostro!

Spraševalec: Zakaj?

Igralka II: Ker se boji, da potem ne bo dobil vlog, ne?

Spraševalec: Se tudi ti bojiš?

Igralka II: Ne. Vendar imam zato probleme.

Spraševalec: Se ti zdi, da nisi dovolj igrala?

Igralka II: Ne gre za vloge. Gre za razumevanje v kolektivu: ti problemi se odražajo v kolektivu.

Spraševalec: In kako je samoupravljanjem v vašem kolektivu?

Iglarka II: Lani smo samoupravljali tako, kot je hotel direktor. Prej pa smo preživeli krasno samoupravljalsko obdobje: pri Dušanu Mlakarju smo odločali celo o igralskih zasedbah. Dobro smo se razumeli in samoupravna pot nam je bila v celoti odprta. Ko je prišlo do nesoglasij in razdorov, so se tudi samoupravne možnosti odmaknile. Če v kolektivu vsak vleče na svojo stran, če se ljudje med seboj ne razumejo, je tudi samoupravljanje onemogočeno. Pri tem boli pravzaprav to, da si samoupravljanje z neurejenimi medsebojnimi odnosi lahko onemogočimo sami, ne le tisti „od zgoraj".

Spraševalec: Ali običajno igralec lahko izbira vlogo?

Igralec I: Smešno!

Spraševalec: (neutrudno vrtajoče) Če bi se ta hip vendarle morala odločiti za enakovredno vlogo v Cankarjevi ali v Jovanovičevi igri, za katero bi se odločila?

Igralka I: To je res preveč abstraktno vprašanje, na katerega ne morem odgovoriti. Sicer pa cenim enako vse vloge in vsako delo.

Igralka II: Za igralca je brez dvoma večja preizkušnja, da igra v preverjenih igrah, ker mora nadigrati prejšnja podajanja iste vloge in se truditi, da je boljši. Sodobne igre v današnjem času pa morajo biti avtentične. Tekst, ideja in igre morajo podati celovit gledališki izraz, če hoče določena predstava uspeti. Ta celota je za igralca večja preizkušnja od one: tu si soustvarjalec nečesa novega, tam le sebe preizkušaš kot obrtnik.

Igralka I: Vprašanje izzveni, kot bi me kdo vprašal, če bi raje igrala Shakespearovo ali Molierovo igro. Pa je igra v obeh zanimiva!

(premor, preračunan na tišino) Gotovo pa je za mladega igralca bolj zanimivo delo v moderni drami, ker je bolj mikavno pokazati nekaj novega, kot igrati, to, kar je bilo že deset in desetkrat preigrano.

Spraševalec: Kaj mora vsebovati nova, moderna, sodobna igra, da igralko pritegne?

Igralka II: Kaj vem? Odgovor ni tako preprost.

Spraševalec: Pa vendar?

Igralka II: Lahko odgovorim na primeru? lišče bolj prepričalo . . .

(čez čas) Ta primera sicer ne vzdrži, vendar omenjam ti dve igri, ker v njih igram: no, ko sem prvič brala tekst „Žrtve mode bum-bum", sem rekla „ja, kaj pa je zdaj to? " Pri „Potepuhih" Jureta Obrškega sem bila nad tekstom navdušena. Med igro me je pa dosti bolj pritegnilo delo v „Žrtvah mode", ker nas je Jovanovićevo gledališče bolj prepričalo . . .

(spet premor in avtomatični gibi igralke v igri) Kaj vem? Igrala bi tudi v muzicalu! Če bi kdo napisal realistično dramo, ki bo kot se je hiperrealizem v slikarstvu, kmalu potrudila tudi

k nam, ki me tudi ta igra pritegnila in bi z veseljem sprejela vlogo . . . Sploh ne znam prav odgovoriti! Najbrž zato, ker smo igralci pravzaprav amebe: ker hočemo delati, bi delali vsemogoče reči, igrali bi od cirkusa dalje povsod . . .

Spraševalec: Sodelujete tudi pri odločanju o gledališkem repertoarju?

Igralka I: Za odločanje o repertoarju so ljudje plačani. Za tako odgovorne odločitve se je treba dokopati s težkim garaštvom, potrebno je ogromno znanje in veliko branja. Zaradi tega bi bilo celo smešno zahtevati od igralcev, da bi bili za te odločitve, ki so premnogokrat zgrešene, prav oni odgovorni!
(trmatsto, prepričljivo osveščeno) Igralčevo delo je igra! Igralci s svojimi idejami in sugestijami le sodelujemo.

Avtor: Rezultati bi bili boljši in večji, če bi bolj sodelovali! Ladja bi bila prav lepo naložena . . .

Igralka I: Bah, kakšna ladja neki? ! Kaj nismo prav igralci dvatisoč milj pod morjem?

Spraševalec: Človek se samega kritizerstva hitro nažre, ne?

Igralka I: Kaj hočemo, Slovenci smo pač zelo kritizerski. Morda pa je to dobro? , morda vleče naprej? morda vzpodbuja? Ne vem. Mislim pa, da je bolje pustiti človeka, naj dela kakor misli, da je prav in vredno, ne pa, da se ga kar naprej poučuje o tem kaj je prav in kaj je dobro in kaj slabo, kaj sme in kaj ne sme. Vsak človek, ki hoče, da ga družba prizna, se mora na kakršenkoli način postaviti na piedestal, četudi v začetku gradi na blefiranju.

Glavna oseba: Mislim, da noben človek ne dela določenih stvari samo zato, da bi vzdignil prah, da bi vzbudil tako ali drugačno burno reakcijo. Zlasti pa tega ne počne v slovenskem gledališkem prostoru, ker je znano, da sleherna neustrezna, burna in kakorkoli nepričakovana akcija ni všečna in zato ni nikomur pogodu. Torej si človek ne krči prostora s tem, da jih razburja v pričakovanju tega, da bo nekoč zato, ker jih je razburil, od njihove hvaležnosti živel. To je popolnoma nelogično! Tega človek ne počne iz špekulantskih razlogov. Če to počne, počne iz notranje nuje. Torej ne gre za blefiranje v pričakovanju boljših časov na podlagi tega blefiranja, ampak gre za avtentične in izrazito drugačne reči od tistih, ki so sicer v navadi.

Igralka I: (proti Spraševalcu) Ravno Jovanovićeva generacija je marsikaj počela zaradi šoka samega, zaradi neke nenasitne želje šokirati, razburiti ljudi. Zdi se mi, da je tudi on včasih veliko blefiral.

Spraševalec: No, na primer?

Igralka II: Je bilo res potrebno na odru zaklati kuro? Le kaj je hotel s tem doseči? (negotovost sprevrže v odločen zamah in glasnost) Oja, tako blefiranje je bilo včasih še kako potrebno! Zanesljiv občutek imam, da je vsa ta iskanja in poskuse združil in jih asimiliral v vse sedanje predstave. Zato mu lahko odpustimo tudi blefiranje in raznovrstne šoke.

Spraševalec: Ob tem se pojavlja vprašanje, ali je gledališče poklicano za to, da producira in programira šoke? Zakaj so šoki potrebni in kaj se z njimi doseže?

Glavna oseba: Treba je ločiti kaj je šok sam in kaj je šok v gledališču, ali je šok, ki ga doživi človek, koristen ali je to smiselni stres. Če je šok v gledališču pravilno usmerjen, zanesljivo doseže učinek natanko tako, kot je bil mišljenim programiran.

Spraševalec: In kako je bil mišljen v primeru zaklane kure?

Glavna oseba: Šok je programiran zoper določeno dogmo, tabu, malomeščanski in meščanski način pojmovanja določenih stvari, kot je recimo predsodek zoper nago telo . . . Če je bilo potrebno na odru zaklati kuro? Če je bil tak šok potreben ali ne? Včasih je nenavadno pomembno delati take stvari, s katerimi določene socialne, psihološke, klimatske, mentalne traume v določenem prostoru razbijemo. Nenavadno dobro je, da v tem mrzlem alpskem podnebju včasih ustvarimo vročino triinpetdesetih stopnj v senci! To se le redko zgodi, se pa lahko zgodi v gledališču, kjer zato močno zakuriš, da se ljudje potijo. V tem potu, v tem zatohlem vzdušju, pri tej umetni svetlobi, se potem dogajajo stvari, zaradi katerih občinstvo pri tem, ko doma varčujejo s kurjavo, ko se vede v vseh ozirih obvladano, programirano, ko se lepo vključuje v določene procese potrošnje, ko se pridno vključuje v določene delovne procese, ko se vključuje v neke moralne etične kodekse — doživlja kot šok. Vendar to občinstvo doživlja programirane šoke znotraj določenega medija, ki je sposoben igre, ekstaze in nenavadnih učinkov.
(s pogledom zaokroži po prostoru, skoraj zadovoljno nadaljuje) Gledališki medij je poklican zato, da producira in provocira šoke. Zato je šok vedno programiran v okvir estetsko in

vsebinsko sintetizirane harmonične, takozvane umetniške dovršene resnice; ima pa šok lahko funkcijo sam na sebi in sam po sebi. Šok v gledališču mimo svoje socialne in psihološke funkcije lahko vrši tudi izrazito estetsko funkcijo.

Spraševalec: Očitno vam je bilo tudi blefiranje v gledališču. Sicer dobrohotno, a vendar?

Glavna oseba: Vse meščansko gledališče, znanje, strokovnost in obrt tega meščanskega gledališča, je eno samo blefiranje! (povzdignjeno jezno, vendar obvladano) Pri meščanskem gledališču gre samo za to, da se z določenim znanjem in talentom dosežejo neki efekti. V tem smislu nikakor ne gre za ekspenzijo senzibilnosti, enkratnosti, izpovednosti s strani ansambla, s strani ljudi, ki se ukvarjajo s tem gledališčem, ampak gre izključno samo za efekt nekega profesionalnega znanja. Znati pripraviti ljudi v smeh in jok.

Igralka I: Tako prepričana zagrizenost mora voditi k uspehu! Tudi številna priznanja Jovanovićevim predstavam dokazujejo, da so dobre, da je to gledališče mišljeno zares. Ampak uspele so tudi zato, ker so imele trenutno srečo, da so se prav v tem letu uprizorile. Zato mislim, da je prav, če se daje mladim avtorjem več možnosti kot so jih imeli včasih. Ne moremo zreti le v zapršene sohe na oltarju domovine, ki jih je treba spoštovati! (prepričano, vendar za kanček prestrašeno) Pa stem ne mislim na Cankarja, kje neki! Njega bi morali še kako spoštovari, ker je zelo aktualen! Kolikokrat se kot igralka v današnjem času počutim kot hlapec Jernej in kolikokrat me je strah tega, da se ne ponovi Kačur . . . Vendar običajno Cankarja ne razumemo dovoolj: bil je svetal, čeprav je pisal temno. Bil je optimist, idealist in revolucionar, ne zlomljenec: znal se je boriti in znal se je smejati. Zakaj ni bolj prikazan iz te svetle strani? Mene ne zanima, kako so ljudje propadali, ampak kako so se borili! (zasanjano v nedosegljivost) Sploh veste, kako svetal lik je Cankarjeva Vida? S smehom je treba iti skozi življenje, s smehom se vzdigneš za „sto klafter"!

IV.

Vročina narašča do skrajnosti, v zatohlem vzdušju se z naravnimi šoki razbijajo traume. Na oder hrupno pride Režiser, ki je dosedanje dogajanje spremljal med gledalci. Nastane tišina, kot bi se pripravljalo na nevihto: luči ponazarjajo razburkano vzdušje s prižiganjem in ugašanjem. Nenaravni mir na obeh straneh mora presekati Spraševalec. Hudournik besed se razlije v prostor.

Spraševalec: Kaj večjemu slovenskemu gledališkemu prostoru pomenijo eksperimentalna gledališča?

Režiser: To, kar vzornim vzgojiteljem Lipicancev pomenijo hlevi za podivjane bastardske mule, ki niso ne za vleko, ne za ježo. Zakaj torej še so? (z odgovorom pohiti) Za salame! To je sicer res primera iz konjereje, vendar najbrž drži. Pred kratkim mi je nek prominenten gledališki avtor in teatrolog rekel, naj vendar že enkrat prenehamo delovati s pozicij „antiteze" – bogve če ni mislil gverile? – in naj se ukvarjamo s „tezo". Zdajle to morda zvezi nejasno, ampak takrat sem ga in tudi zdajle ga natanko razumem, kot bi mi rekel: „Ne deluj zoper, ampak za!". In danes se vprašam: kdo je slovenskemu eksperimentalnemu gledališču pridobil sloves delovanja zoper? „Sopotniki" gledališča – da jih prijazno poimenujem – kot je moj prominentnež, ki za svoje čiste pozicije in svojo neomadeževanost potrebujejo ob sebi ali pod seboj ljudi, ki delujejo kot on pravi – „za", in tiste, ki delujejo – „proti", da je dialektiki zadoščeno. (po premisleku, prav tako zagnano hrupno) Sprašujete me še o vodilu slovenskega eksperimentalnega gledališča, To vodilo je žal le: kako dostojanstveno prenehati delovati ali bolje – kako se ustrezno vključiti v pripravo na nov show Kulturne skupnosti Ljubljane v Hali Tivoli, ki bo stal še enkrat toliko kot Cankarjeva proslava in katerega naslov bo na primer „Osvajanje zimskega dvorca". Približno tako je s to zadevo, kajti hlevi Kulturne skupnosti Ljubljane so skopi celo Lipicancem, ki vsaj včasih uprizorijo kako predstavo Španske jahalne šole. mule pa si lomijo noge in zobe na „Spomenikih G", na „Limitah", na „Kdor skok tisti hlep", na „Rešenih", na „Viktorju ali otrocih na oblasti", na „Kasparju", na „Grenkih sadežih pravice", na „Potepuhih", na „Kopjih", na „Pegamu in Lambergarju", na „Maternici koroške Slovenke", na „S poti", na „Varovancu, ki hoče biti

varuh", na „Črtomirkah", na „Šarali" – in te mule po dobri šinterski etiki čaka samo še šus v glavo.

Glavna oseba: Trdoživ odpor proti takšnim pojavom je naraven in razumljiv.
(poučljivo) Eksperiment v kontakstu gledališke kulture pomeni antitezo obstoječemu in je kot tak izrazito dialektična kategorija, brez katere bi bil vsak kvaliteten skok v tehnologiji gledališča nemogoč. V tem smislu eksperiment ni izum dvajsetega stoletja, temveč legalni in konstitutivni del gledališke zgodovine. Eksperiment je najbrž sporna in diskutabilna kategorija samo takrat, ko razen destrukcije in negacije ne prinaša tudi zavestne revolucije, oziroma možnosti za določene spremembe. Bistveno za poskus je, da ve, kaj hoče doseči. Naravno je torej, da ravno ta zavestni revolucionarni značaj poskusa v svojih srečnih trenutkih na izrazito borben način posega v izročilo in nemalokrat v temelju presnavlja dramski izraz. Zaradi vsega tega je prav tako naraven in razumljiv trdoživ odpor proti takšnim pojavom.

Spraševalec: Torej je nenehno iskanje novega, ne glede na kakršenkoli odpor, v gledališču nujno?

Režiser: Nenehno iskanje novega je zabloda in luksus, ker, če iščeš samo novo, se ti staro ta čas izgubi.

Spraševalec: Zakaj ste se vidva potem „institucionalizirala" oziroma prepustila odgovornost in mesto v Gleju mlajšim? Je bil tudi to razlog?

Glavna oseba: Vsekakor je vzrokov za to več. Predvsem je bil pritisk na takoimenovano klikaštvo, klanovstvo okoli Gleja tako hudo in družbeno ter kulturnopolitično tako relevantno, da je kazalo s konkretnim dejanjem to demantirati. Drugi razlog pa je nedvomno v najini skupni ugotovitvi, da te pozicije, ki jo je notranji značaj najinega položaja v Gleju narekoval navzven, ne moreva dolgo časa vzdržati: po neki kulturnopolitični logiki sva bila pojmovana, imenovana in označena kot opozicija. Intimno tega nisva želela.
(iščoč po spominu, skoraj sentimentalno) Midva sva si želela z vsemi drugimi ljudmi, ki so tu nastopali – od igralcev, dramaturgov in avtorjev – delati v skupini, ki bi na podlagi skupnih afinitet bolj radikalno, sproščeno in neobremenjeno realizirala svoje projekte. V osnovi je bilo najino delo skupno naravnano, nenehno sva čutila potrebo po skupnem delu: hodil sem na njegove vaje, on je prihajal na moje, dejal sem mu pripombe, on jih je dajal meni, cela vrsta ljudi se je udeleževala teh vaj, s svobodno izmenjavo stališč pa je večkrat prihajalo do burnih polemik; vse te polemike so bile v okviru tistega projekta, senzibilitete in logike, ki jo je sam projekt ponujal oziroma razvijal. To vse pa je bilo koristno in to vse je bilo dobro!
(prikrito žalostno) Dokler je vse to funkcioniralo, je omogočalo celo vrsto stvari. Kasneje, z nedvomno koristnimi akcijami ljubljanske Kulturne skupnosti, po vključitvi brezposelnih igralcev v obstoječe institucije, se je tako delo v okviru Pekarne in Gleja takorekoč onemogočilo, Če je bilo že prej težavno, zvezano z neštetimi žrtvami in napori, je v tem trenutku postalo bolj ali manj nemogoče. Predvsem je postala nemogoča tista oblika, ki sva jo nekaj časa gojila in negovala: oblika laboratorija. Ta oblika dela je vezana na dolgi rok, na zelo resen proces študije v dolgem časovnem razdobju. Tudi v tem smislu pa smo bili – tako ena kot druga skupina – porinjeni v podobno situacijo kot ostala institucionalna gledališča. Treba je bilo proizvajati določeno število predstav, čimveč predstav v čimkrajšem času, čimveč ponovitev v čimkrajšem času, čimveč projektov v sezoni . . . S tem se je v obeh naših skupinah reprodukcirala ideja tekočega traku, reproducirala logika tržne situacije in s tem trenutkom so tudi naše predstave ostajale z minimalnimi možnostmi za radikalnost, izjmnost in dodelenost. Vsekakor pa je delo v teh skupinah bilo v podrejenem položaju v odnosu do velikih institucionalnih gledališč, ki so vendarle razpolagale z organizacijo, tehniko, denarjem in veliko večjim izborom izgralcev . . .

Spraševalec: Ker sta oba nevezana, svobodna umetnika, režiserja brez angažmana, brez stalnega dela, teh prednosti velikih institucionaliziranih gledališč brškone ni več kazalo zanemarjati? Najbrž sta tudi zaradi eksistencialne nuje prevzemala več kod doslej delo v vseh ostalih profesionalnih gledališčih v Sloveniji?

Glavna oseba: Ko sva se umaknila iz Gleja, je šlo tudi za celo vrsto kulturnopolitičnih, kadrovskih in osebnih dejavnikov. Kazalo je poskusiti, da bi z mlajšimi generacijami, ki so prihajale iz akademije, ustvarili aktivno jedro ljudi, ki bi skozi delo in skozi iskanje tu našli nove in boljše ter morda prave odgovore.

Hkrati pa se je laboratorijski princip poskusa in tveganja na nek način izčrpal v samem sebi. Nujno je torej moralo priti tudi obdobje, ko sva midva vendarle začutila potrebo po neki dolgoročnejši sintezi, po neki globalnejših rešitvah: začutila sva torej potrebo po tem, da se predstave ne delajo izključno v nekem skopem, asketskem tudi v finančnem smislu cenenem okviru, ampak, da se izkušnje, ki so bile tu nabrane, eksploatirajo v širšem okviru.

Režiser: Kar se mene tiče, sem bil „institucionaliziran", če je s tem mišljeno delovanje v ostalih gledališčih razen Gleja, že pred desetimi leti. Če nisem butelj, sem takole razumel vprašanje: zakaj sva zapustila Glej? Ne delati v Gleju v sezoni 75/76 še ne pomeni zapustiti gledališča, kar bi si morda kdo izven Gleja želel. Že septembra bom poprosil Rotovnika in njegove za dotacijo za študij novega Jesihovega teksta, kot mi narekuje nova odločitev Kulturne skupnosti. Nameravam pa sodelovati z vsemi slovenskimi gledališči, v katerih bom lahko po njihovi ponudbi ali mojih predlogih režiral dela, ki me zanimajo, če bom imel za to primerne pogoje, pa naj bo to „institucionalizirano" gledališče ali „gašperl teater".

Spraševalec: In pogoji za delo?

Režiser: Poleg vsega, kar si normalen človek predstavlja pod tem pojmom, so pogoji dela tudi del neke gledališke etike in ne zgolj kulturno politikantski poker, ki ga nekateri igrajo pod pretvezo racionalizacije sredstev. Ravno s tem najzanesljiveje spodkopavajo težaven vzpon dveh gledališč, ki razen Odra 57 po vojni nimata primere.

Spraševalec: Kaj je za režiserja večja preizkušnja: režirati preverjene in ničkolikokrat preigrane tekste, ali se spopadati z režijo novega, sodobnega, iz avtorjevih rok še toplega gledališkega teksta?

Režiser: Če je preizkušnja nekaj prirodnega in človeku svojskega, potem je preizkušnja tudi to, kar je na primer otroku ljubezen. No vidite, zato mi to vprašanje zveni tako, kot bi kdo mojega triletnega sina Mitjo vprašal koga ima rajši, ata ali mamo?

Glavna oseba: Preizkušnja je režirati predstavo. Vsako.

(premišljeno izzivalno) Preverjen in preigran tekst je izziv! Jasno je, da se režiser s svojim konceptom uprizoritve odziva po eni strani na izročilo: v taki uprizoritvi odmeva njegova obveščenost. Veliko vlogo ima tudi polemičnost, določena želja po preseganju tradicionalnega koncepta in načina branja tega teksta, naj gre za Racina, Cankarja, Shakespeara . . . kjer se hkrati pojavlja tudi izrazita potreba po originalnem sodobnem branju in razumevanju problematike, ki jo igra narekuje. Prav tako je izziv režiranje novitete, domače in tuje sodobne igre. Izziv, ker gre za krstno uprizoritev in formulacijo nečesa, kar mora biti režiserju nenavadno blizu. To je pri krstni uprizoritvi nujno: odločitev avtorja, da poveri določenemu režiserju ta tekst in ne kateremu drugemu, je izjemno obvezujoča in z razlago utemeljena.

(zbrano in premišljeno) Ne glede na to ali gre za znan klasičen tekst iz domačega ali tujega izročila, ali gre za krstno predstavo, je v ambicioznem in odgovornem branju izziv in obveznost režiserja enakovredna. Mislim, da tu nikakor ne bi bilo mogoče primerjati odgovornosti ali resnosti preizkušnje.

Spraševalec: Torej avtor lahko izbira režiserja?

Glavna oseba: Da, lahko. Seveda pa je dana možnost izbire režiserja samo dobrim avtorjem.

Spraševalec: Zakaj ste dali režirati „Tumor" prav Ljubiši Ristiću?

Glavna oseba: Ker je dober režiser.

Spraševalec: Je napravil predstavo, kot ste si zamišljali? Bi jo vi drugače?

Glavna oseba: Da, „Tumor" bi režiral drugače kot ga je Ristić.

Spraševalec: Bolje?

Glavna oseba: Nisem rekel: bolje. Drugače pač.

Režiser: Ja, tudi jaz bi režiral „Tumor"! In to bolje kot Ristić.

Spraševalec: Zakaj?

Režiser: Zato, ker slab avtor rabi dobrega režiserja.

Spraševalec: Kako pa si potem razumel njegov letošnji uspeh?

Režiser: Razumel sem ga v smislu prijateljske zavisti.

Spraševalec: No, pa mu tu pred nami postavi kako kritično vprašanje!

Režiser: Zguba časa je nekritičnemu človeku postavljati kritična vprašanjaa.

Glavna oseba: Ej, samokritika, samokritika . . .

Spraševalec: Je možno sodelovanje in ustvarjalno sožitje med avtorjem in režiserjem?

Režiser: Po slabi navadi je tako, da tisti avtorji, ki se ne spoznajo na gledališče, pravijo da verjamejo v delitev dela in da realizacijo prepuščajo režiserju. Tisti pa, ki so v gledališču doma, govorijo „veš, s tabo bi rad ogromno sodeloval, veliko si imava pomeniti, če ne zameriš bom sodeloval tudi na vajah . . ."; pa jih sploh ni blizu! Najboljše sožitje med

režiserjem in avtorjem je verjetno možno samo v času nastanka teksta.

Spraševalec: Kaj pa režiserjeva svoboda? Je? Koliko mora biti režiser svoboden, da ustvari dobro gledališko predstavo?

Režiser: Nič ne **mora** biti, ker ne **more** biti! (nenehno buren, iskriv, zbadljiv) Z režiserjevo svobodo je najbrž tako kot z reveževim bogastvom. Drugače povedano; če je samo toga realizacija teksta del moje svobode, potem sem, bogme, nesvoboden. Svoboda ustvarjanja bi nabrž bila, če bi v Mariboru uspel narediti predstavo, ki bi jo gledalci gledali vsak iz svojega balona. Ampak je ne morem uprizoriti, ker mi je Gombač dejal, da še norm ne more izplačevati igralcem. Se pravi, da sem nesvoboden, ali kaj? Ja, jaz res ne vem, no . . .? !?

Spraševalec: (Režiserju) Neko vajino obdobje je zaključeno. Kateri gledališki val sta skupaj prešla z Jovanovićem in kaj se je iz tedanjih razburjenj porodilo?

Režiser: Ni bil noben val, en pljusek je bil. (na poti z odra, že skoraj med gledalci) Iz tedanjih razburjenj se je porodilo, da hvalabogu, gledava na gledališče iz različnih aspektov, da veva vsaj približno, kaj je kdo sposoben v gledališču narediti in da ne bo samo čvekal, mapak tudi končal, kar si je zadal za nalogo.

Spraševalec: (Glavni osebi) Niso osamljena mnenja, da vaše predstave do „Pogovora v maternici koroške Slovenke" delujejo hladno in da morate biti krut človek. Kako bi jim odgovorili?

Glavna oseba: Da sem osebno zelo čustven človek. Da sem zelo senzibilen. Da se ničkolikokrat zjokam, ko gledam kakšne filme ali ko poslušam nekatere ljudi. Cela vrsta stvari me v življenju gane, da, v določenih situacijah sem celo čez mero občutljiv in senzibilen. (ogorčeno, prav nič sentimentalno) S tem pa seveda ne mislim, da mora biti določen medij, kot je gledališki, jokav: še manj, da mora biti cmerav ali celo popustljiv do določenih problemov, ki jih načenja. Naloga gledališča ni v afirmaciji tistega kar je, ampak v demaskiranju določenih problemov, v odkrivanju določenih stvari, ki so navadnemu jokavemu očesu skrite. Odkrivanje razlogov za določene probleme je bolj važno od pozitivnega, ustaljeno konstruktivnega reagiranja na te probleme.

Spraševalec: Odtujevanje gledalca je osnovni problem Brechtovske dramaturgije: njegova dramaturgija navaja dledalce k racionalnemu spremljanju, racionaliziranju določenih pojavov in procesov v družbi, v svetu, v življenju . . .

Glavna oseba: Da, zelo sem naklonjen Brechtovskemu načinu gledanja: ena osnovnih nalog v gledališču, s katerimi se tudi sam ukvarjam, je provokacija občinstva, je demaskiranje tistih njegovih problemov, ki mu v vsakdanjem izrekanju, v vsakdanjem življenju, v vsakdanji zavesti, v vsakdanji vpreženosti v določene vzorce, sisteme, načine in strukture vedenja, obnašanja, reagiranja in funkcioniranja ostajajo prikriti. Smisel tega funkcioniranja ostaja nekje v podzavesti. Zaradi vsega tega gledališka predstava ni gola reprodukcija življenja, ni enostavna reprodukcija nekega kompletnega človeškega bitja, ki čustvuje, joka, se smeje, ki se veseli in tako naprej doživlja té in one reči, . . . Gledališka predstava je predvsem zaostrovanje in koncentracija neke določene točke v nekem določenem sklopu v neki določeni strukturi. Koncentracija na določen sklop pa zahteva provokativnost in natančno določen odnos do središčne točke svojega interesa. (do nervoznosti skoncentrirano, pa še dovolj mirno) Zato me nič ne moti, če se v celotni strukturi tematike izkaže, da moram vztrajati na negativniteti, da bi morda vzbudil v zavesti gledalca pozitivno kritično reakcijo in da bi skozi vztrajanje na negativnosti dosegel dvojno identifikacujo: negacijo pozitivne identifikacije. Tu prihaja do gledališčnega paradoksa, ki ga cela vrsta ljudi danes na Slovenskem ne razume, ki pa je silno pomemben zato, da se gledališče iztrga udobnemu meščanskemu gledanju, ki drži in želi zrcalo življenju, reprodukcijo tistega, kar samo potrjuje in na določen način afirmira obstoječi inpotentni tip kolektivne zavesti . . . Mislim, da je gledališče fokus in da mora kot vsak fokus bodisi skozi konkavno ali skozi konveksno lečo iskati svoje žarišče in ga odkrtiti na izrazito boleč način.

Spraševalec: Vaša osebna senzibiliteta in vaš oseben način gledanja torej v gledališkem procesu nima nobene zveze z naravo tistega, kar more po miselnosti, da je gledališče demaksiranje zavesti, iskanje odgovornosti, perspektive, prihodnosti in živca v sedanjem času, biti?

Glavna oseba: (zelo na glas in zelo razločno) Predstava ni moja osebna izpoved; predstava ni moja osebna ideologija! Predstava ni moja metafora, ni moj program,

niti moja identiteta! Predstava je moja polemika, moja provokacija in moj način gledanja!

(isto, a še bolj povzdignjeno) To so silno važne stvari! Nenavadno pomembno je, da ljudje nehajo gledati predstavo skozi šekspirjanska gesla o tem, kako je naloga umetnosti od nekdaj bila in ostane v tem, da drži zrcalo življanju. To je čisto sranje . . .

(ujezeno) Da, to je čisto sranje . . .

(čez čas, premišljeno) . . . seveda po pogojem, če to miselnost razumemo dobesedno.

Spraševalec: Očitkov na svoj način razmišljanja in ustvarjanja ste že kar dosti slišali in brali. Kaj bi odgovorili na najbolj osojajoče očitke v sobotnem Delu, ko bi z avtorjem teh pisanj skupaj sedela za mizo in kramljala?

Glavna oseba: To bi njemu povedal v tistem trenutku, ko bi se vsedla za skupno mizo: kart naprej odpirati pa ne mislim. Sicer pa bi za skupno mizo Javoršek najbrž govoril drugače, kot piše na svoj impresionističen način v raznih časopisih. Kaj bi mu jaz odgovoril je zato odvisno od tega, kaj bi govoril on. Nimam pa nobene želje in potrebe po takem kramljanju. Očitno Javorška motijo in bodejo neke določene stvari, ki jih jaz počnem: nobene teh stvari, ki jih on počne, ne bode mene, me ne vznemirja, me ne spravlja ob živce in na rob obupa, zaradi nobenega od njegovih dejanj se ponoči ne zbujam, nimam prividov . . .

(zelo zadržano in umirjeno) On pa ima ob mojem delu očitno grozne reakcije in to je strašno. Če bi midva sedela nekje za mizo, bi ga rad vprašal zakaj tako misli in zakaj se mu vse to dogaja. Šele na osnovi tega bi mu bil sposoben dajati neke določene diagnoze oziroma neke določene odgovore.

Spraševalec: Pa so priznanja, ki jih kljub vsemu dobivate povsod po Jugoslaviji, dovolj, da se požvižgate na vse vrste klevetanj?

Glavna oseba: Čeprav jih ni tako veliko, jih je za moje potrebe več kot preveč, hkrati pa jih tudi ni dovolj, da bi se človek lahko požvižgal na karkoli.

(narejeno trpeče in stokajoče) A sleherna ranjena duša me po svoje prizadane. Zelo težko je ostati hladen in neodziven na trpeče in stokajoče, na ljudi, ki niso srečni. Ti ljudje trpijo in to trpljenje jim je treba olajšati.

(usmiljeniško, zaznavno ironično) Zato se je z njimi treba pogovarjati, in tu je le oblika dialoga kot izrazito „dramska oblika", izjemno primerna za tovrstno zdravljenje.

Spraševalec: Ali te obtožbe vplivajo tudi na vašo ustvarjalnost?

Glavna Oseba: Nič ne vplivajo. Za obtožbe, ki so iz trte izvite in ki ne vzdržijo normalne, argumentirane, analitične konfrontacije, se pač ne menim. Nimam časa za smešno javno prerekanje, za razne izjave in kontra-izjave, za pranje umazanega perila. Takšno ravnanje nekaterih je nezdravo in priča o pomanjkanju dobrega okusa. Jaz se za občinstvo borim s predstavo in s tekstom, ne pa s članki in pismi v sobotni prilogi Delo. Poleg tega me prijetno greje zavest, da so avtorji takšnih kritik proti meni osameljeni v slovenskem in jugoslovanskem gledališkem prostoru. Osamljeni in zagrenjeni, ko poslušajo aplavze, ovacije in skandiranje publike na tistih mojih predstavah, ki so jih tako besno in tendenciozno napadali. Naj razmišljajo o tem. Dovolj razlogov imajo, da se pogreznejo vase in tuhtajo o razmerju med pokvarjenim svetom in svojo čisto dušo. Za pošen in strokoven pogovor sem pa zmeraj pripravljen. In za zdravljenje . . .

Spraševalec: Bodo očitki, napadi, klevetanja povod za vaš novi gledališki tekst?

Glavna oseba: Napadi niso nikoli povod za kakršnokoli pisanje. Tudi ob tej priliki napadi ne bodo povod za nove gledališke tekste. Povodi za nove gledališke tekste so vsekakor drugje. Trenutno skiciram in pišem dva nova dramska teksta, ki imata delovna naslova: „Osvoboditev Skopja" in „Moja generacija".

Spraševalec: Pred letom dni so vas zaradi „Žrtve mode bum-bum" predlagali za nagrado Prešernovega sklada, pa je niste dobili. Jo še pričakujete?

Glavna oseba: Seveda te nagrade ne pričakujem. Pod sedanjim vodstvom slovenskih pisateljev pa si je tudi ne bi želel.

Mahoma se konec razpoči v burno izmenjavo mnenj prisotnega občinstva. Predstava je s tem končana.

Opomba avtorja:

Lahko pa predstava s tem tudi ni končana.

Lahko se znova začne vse od začetka; razmetani časopisi, revije in izrezane kritike lahko znova začno krožiti iz rok v roke; znova se lahko začne stopnjevanje napetosti v tem majhnem-velikem, zatohlo-vročičnem gledališkem prostoru z neodločnim-odločnim polglasno-glasnim: „dobro . . . zanič . . . dobro . . . zanič . . . dobro . . ." Najbrž pa se bo predstava nadaljevala. Razlila se bo v širši prostor, s tem, da bodo od tega nedokončanega konca dalje vloge zamenjane. V tem primeru ostane predstava nedokončana.

Slobodan Šnajder

SHOCKING

Drama v dveh delih
s Prologom iz novinarskega življenja

Shocking je v angleščini lahko pridevnik (šokantno) in glagolnik (šokiranje). Naslovu gre za oba pomena.

OSEBE:
ŽNIDARIĆ
LEIB
HALLER
SLAVKOVIĆ
HORVAT, zdravnik
JANKO LUKAS
LUKAS, oče
FRAJLA
TOPIĆ
GALICA
BLAŽ
TONI
LIPUŠIČKA
GOSPODAR

Meščani Mlake, bolničarka, pismonoša, turisti, tri vlačuge.

PROLOG IZ NOVINARSKEGA ŽIVLJENJA

Uredništvo velikega dnevnika. Pisalne mize, stari stroji, zid poln karikatur in fotografij. Hrup rotacije iz nižjih nadstropij. Za osrednjo mizo ureja Žnidarić, vnetih oči, s svojo pipo močno zadimlja. Stari uredniški volk, stoodstotni profesionalec. Na levi Leib, demon novinarstva, zasukal je rokave in „cedi" svoj prispevek. Je eden tistih, ki so, kot pravijo, zaljubljeni v svoj poklic – poslanstvo in ne morejo verjeti, da časopisi hirajo. Nekaj mlajših kolegov, uredniških črvov, tipka, zapisuje, popravlja. Telefon. Oglasi se Žnidarić.

ŽNIDARIĆ: Dežurni urednik pri aparatu . . . Želite, prosim . . . dnevna redakcija . . . Poslušam . . . Aja? ! Kje? **(Leno potegne beležko in odmaha ostalim, da je nepomembno.)** . . . Kdo? . . . Zanimivo . . . Kdaj? . . . Rubrika „Paberki s podeželja" je že polna . . . Hja, zaključujemo ob enajstih . . . Poslal bom nekoga . . . Ne Kogarkoli . . . Tukaj ni nikogar, ki bi se tako pisal . . . Kdorkoli . . . Napačno ime predsednika upravnega? . . . Pa zakaj niste poslali popravek! . . . Lepo vas prosim! . . . to je vaša pravica . . . jasno . . . po pozitivnih predpisih . . . Prosil bi vas . . . Imejte se, nasvidenje!
Vrača se k svoji pipi.

LEIB: Pa kaj je?

ŽNIDARIĆ: Sezidali so gasivski dom . . . kjer se bo, kot pravijo, zbralo vse mesto k zabavi. S samoprispevkom.

HALLER: Zanikovati ali zanikavati?

SLAVKOVIĆ: Zonegovati.

HALLER: Očka Lojzek?

ŽNIDARIĆ: Negirati.

HALLER: Ko bi zgradili bordel . . . to ja . . . to bi bila novica, to bi bila tema za komentar.

ŽNIDARIĆ: Pa to ni nobeno šetinštirideseto . . . vaški gasivki dom! In pošljemo naj jim fotoreporterja.

LEIB: In kam to?

ŽNIDARIĆ: Gospod, ta žurnalistični vampir mi pije kri. Hej, Leib naj gre tja. V . . . čudno ime . . . kakor kakšna Rupa **(gleda v beležko)** . . . v . . . Mlako.

HALLER: Kako?

SLAVKOVIĆ: Kako?

ŽNIDARIĆ: Na Mlako.

LEIB: Na Mlako? Bolje kakor na Rupo . . . Ampak, ko bi jaz šel, kdo izmed teh vaših lupusarjev bi potem delal časopis? Kdo bi brskal po slovarju, si izmišljal naslove, ki bojo ta časopis tudi prodali? Šel bo Slavković, ima rad službena potovanja . . .

HALLER: Kupi si Borovo-škornje. In suho hrano.

SLAVKOVIĆ: Naj gre Haller . . . tudi tam je tržnica, s katere je mogoče poslati poročilo.

HALLER: Ni govora . . . jaz sem mestna.

ŽNIDARIĆ: Zajebi to.

HALLER: Kako to misliš? S teh stolpcev na pranje možgan? Kaj pa nove delovne zmage? Kaj pa iniciativa od spodaj? Kaj pa življenje v krajevnih skupnostih?

ŽNIDARIĆ: Mi moramo svojo robo prodat. A veš ti, koliko nam je padla naklada u zadnjem mescu dni? Leib naj ti pove. Daj, Franjo, povej jim!

LEIB: So bili prazniki. Še zmeraj nas bere več ljudi kakor pred vojno.

ŽNIDARIĆ: Pa koga briga gasivski dom v Dolenji Mlaki?

LEIB: Lojzek ima prav. Fantje, mi smo na tržišču, ki ima svoje krute zakone. Mi se moramo tepst za svojo naklado, za vsakega bravca posebej. Mi moramo delat svetovni dnevnik.

ŽNIDARIĆ: Kako pa? !

LEIB: Novice prodajajo časopis . . . kaj pa potem, če ni novic, ki bi prodale časopis?

HALLER: **Spet nekje poka.**

ŽNIDARIĆ: Pika poka za goro.

SLAVKOVIC: V Argentini.

ŽNIDARIĆ: Kajpak. Crkavanje. Vražja stvar so te razsežnosti. Delijo se s kilometri. Tri tisoč mrtvih pri potresu v Aziji je enako ena poprečna utopitev v Tuškancu.

LEIB: Poslušajte, fantje, poslušajte starega redakcijskega črva. Pisal je nekrolog dvem državam.

ŽNIDARIĆ: **(pristopi in strga trak s teleprinterja):** Skoraj nič. Ljudje so otopeli. Ljudje so nosorogi. Poskusi prodat nosorogom časopis z vestjo o odprtju gasivskega doma v Pušči Bistri. Nov slon v živalskem vrtu, to ja. Nov slon kupljen s samoprispevkom. Ne moti. To je novica za nosoroge.

SLAVKOVIĆ: Pretiravaš.

LEIB: Zelen si kakor zelena trava . . . fest fant si, ampak obračaj obrt.

ŽNIDARIĆ: Argumenti? Naprej, ostali stoj! Naš argument je naklada. Časopis, ki ga nobeden ne bere, je nekaj nepojmljivo odvečnega in ni vreden toliko, kolikor je težak.

LEIB: Ampak nas ja berejo!

ŽNIDARIĆ: Vedno manj. Hej, časopis, časopis . . . to je mast, kri, ki se cedi, pest v oko, novica, ki jo kakor maratonec prinašaš v uredništvo, da bi prehitel konkurenco, in padaš pred kolegijem. Saj vi ne veste, kaj je časopis, vi ne marate svojega poklica.

LEIB: Tako je. Vi ste tehniki, smrt za časopis. Ampak nikari, Lojzek, nikoli ni prepozno.

ŽNIDARIĆ: Vi ste signum propada Velike dobe. **Vzenemirja se čez mero, daje ga naduha. Ostali ga spodbujajo.**

HALLER: Ampak, očka Lojzek, vse se bo dobro končalo. Slavković bo šel na Mlako.

ŽNIDARIĆ: Daj bog, da se utopite v tej Mlaki . . . novico mi dajte, dogodek!

SLAVKOVIĆ: Pomirite se.

LEIB: Fantje, poslušajte starega leva, ki bo crknil zaradi zastrupitve s svincem.

ŽNIDARIĆ: Dobil boš ti svinca v čelo . . . tudi ti mi pišeš nekrolog . . . živ sem, poglej.

HALLER: Na veke, očka Lojzek!

SLAVKOVIĆ: Živjo, očka Lojzek!

LEIB: V prid najboljšemu dnevniku na Balkanu!

ŽNIDARIĆ: (hrope) Živel svobodni tisk! Živjo tisk!

Dajo mu piti.

ŽNIDARIĆ: A nekrolog zame bo tudi nekrolog za časopis.

HALLER: Tako je, očka Lojzek!

ŽNIDARIĆ: Kaj, tako je? Mi tudi ti pišeš nekrolog? Hommage Žnidariću! Umrl pri izpolnjevanju svoje dolžnosti. Marsovci se izkrcujejo pri Dolenji Mlaki. Glejte ime človeka, ki je prvi poslal to sporočilo v eter neki majceni Evropi, Evropi parkljarjev, Evropi, ki je nič ne zanima, dragi kolegi po peresu, niti invazija iz Vesolja.

LEIB: Nadaljuj, očka Lojzek . . .

ŽNIDARIĆ: In ti Haller . . . toda punctum. Pa komu to govorim?

LEIB: Naprej, očka Lojzek, stari uredniški volk.

ŽNIDARIĆ: Punctum.

Rotacija je ustavi. Meter vstopi s svežnjem svežega dnevnika. Od zunaj zasveti močna rdeča luč kakor pri požaru, ki se razlije po vsem prostoru.

METER: Poceni dam, samo da prodam!

ŽNIDARIĆ: Ta je na svojem mestu. Mi delamo slab časopis.

SLAVKOVIĆ: Kot rečeno šestinštiridesetega: kritika, samokritika in zunanje-politična situacija. Samokritiko smo tudi to pot preskočili. Vi, očka Lojzek, ste novinar baročnega tipa, vaših stavkov ni mogoče brat v dobi jetov in satelitov.

LEIB: Kuš! in ravnaj se po slovnici! Ti še ne poznaš akuzativa za moške, pojma nimaš . . .

HALLER: Ne pozna niti očka . . .

ŽNIDARIĆ: Učil sem se pet pravopisov, predno sem resigniral!

SLAVKOVIĆ: Pa vendar, jaz obožujem vaš stil in se vam klanjam do tal, ker ljubite svoj poklic.

ŽNIDARIĆ: Prežvekovavska, sita Evropa, nososkrbna, ona ne potrebuje mojih stavkov, ki da so baročni. Ecce časopis – kje je umevnost, strast. Vaši očetje so pisali po kavarnah. A je sploh kdaj kdo napisal članek v caffe-espressu? Tin Ujević je pisal v krčmi, veliki Tin. A vi, zdajšnji, tam samo jeste, kadar ste sprti s svojimi hausfrajlami. Punctum. Howgh. Govoril sem.

LEIB: Imam idejo!

ŽNIDARIĆ: Ima idejo. Hiti k editeur-en-chefu. Mogoče velja za višji plačilni razred.

LEIB: Vredna je veliko več. To je svetovna ideja za svetovni časopis. Invazija iz Vesolja.

ŽNIDARIĆ: To je moja figura. Moja retorska pena.

LEIB: Na Rupo ali na Mlako se izkrcujejo bitja. Mi jih slikamo. Mi jih prvi intervjuvamo. Če bo treba, bo kdo od naših uredniških kolegov tudi ranjen. Mi smo prvi. To pa ni težko. Pa veste zakaj? Nimate pojma. Nimate fantazije niti trohice. Ker so gospodje invazisti člani našega uredniškega kolegija. Ker smo letalo v obliki balona plačali mi in ga mi spustili nad Dolenjo Mlako. Ker je vse to skupaj naša ideja in naš monopol, ker je vse to, kar se tam dogaja, naš domislek. **(Skoči na mizo.)** „Times" je v krizi, vse novinarstvo je na bobnu, „Paris Match" igra svoj poslednji meč, direktorji časnikov skačejo z nebotičnikov kakor 1929., toda mi si bomo pomagali!

HALLER: In ko pride prevara na svitlo?

LEIB: Ko mi kot novinarji svojega poklica razkrinkamo vso stvar, ostane še feljton. Naj živi dober feljton! A ni tako, očka?

ŽNIDARIĆ: Naj živi feljton, a ostalo je napoj.

LEIB: S katerim bomo napojili množice bravcev in postali prvi dnevnik Evrope.

ŽNIDARIĆ: Zapomnimo si, gospoda: ideja je moja!

HALLER: Čebula in voda. To je kaznjivo.

LEIB: Imamo milijon načinov. Očka in jaz nisva včerajšnja pri časopisih.

SLAVKOVIĆ: A veste, kaj se je zgodilo med prvo oddajo Wellsove Vojne svetov? Vsi so pomislili, da so Marsovci napadli Združene države. Ko pa se je izkazalo, da gre za umetnino, so demolirali radijsko postajo.

ŽNIDARIĆ: Tudi to je neka konkretna zveza s terenom. Veliko bolj sočno od Pisem bravcev.

LEIB: Zdaj pa bomo žrebali pa prvega Marsovca.

SLAVKOVIĆ: Počakajte, ljudje . . . premislimo, dajmo na papir . . .

ŽNIDARIĆ: Kunktator, ne pa novinar.

HALLER: Zakaj bi žrebali. Mlaka je že designirana.

SLAVKOVIĆ: Potrpljenje!

HALLER: Mlaka je uredniška zadolžitev kolega Slavkovića.

SLAVKOVIĆ: Komot lahko tudi žrebamo. Jaz že tako zmeraj zgubim.

Žrebajo vžigalice. Rezultata ni videti. Kričijo kakor na tekmi. Izvrstno se zabavajo. Teleprinter nekaj tipka, a ga ne slišijo. Vsi odhajajo. Slavković se ustavi ob teleprinterju.

SLAVKOVI: Potres v Nepalu . . . tisočem grozi bela smrt . . . bela smrt . . . Dojenček v kanti za smeti . . . sedem mesecev . . . dojenček star sedem mesecev v kanti za smeti sedem dni . . . ko bi preživel, bi bil prepričan, da je sedem v resnici sveto število. Smeti niso odvažali zara[illegible]raznikov.s,

HALLER: Kurbe.

SLAVKOVIĆ: Kaj praviš?

HALLER: Čemu rodijo? Čemu ne pazijo? Čemu se ne pazijo?

SLAVKOVIĆ: A naš časopis je napoljen.

HALLER: Za danes zapiramo. Kaj si otrpnil? Čakamo te doli v espressu.

Slavković vzame plašč in klobuk, oba hitro odideta. Mrak.

PRVI DEL

1.

Mlaka.

Soba Fraulein Mare v hiši, katere lastnik je Galica. Vse je zelo utesnjeno. Perilo na kraljevi peči. Posoda z vodo na lesenem stojalu kaže na to, da ni vodovoda. Nekaj knjig. Stare podobe. Okviri ovenčani s smrečjimi vejicami.Mara posluša glasbo iz tranzistorja. Žveči medenjake in se počasi opija s poceni brandyjem. Je Silvestrovo. Zunaj streli. Petarda pod oknom osvetli sobo z zeleno. Mara se vrže na zofo in pokrije glavo z blazino. Streli. Fraulein Mara s strahom pogleduje spod blazine. Tišina. Vliva mleko v posodo in kliče mačko. Išče jo povsod. Ni je. Fraulein Mara snema z zidu sliko svojega častitljivega starševskega para. Spušča jo na zofo. Poklekne zraven nje. Žveči. Potem vzame ogledalo in ga postavi zravne slike. Spakuje se. Opazuje kolobarje pod očmi. Ona je realit. Ima nad štirideset let.

Močno trkanje. Frajla ne reagira.

Trkanje glasno, insistentno. Frajla se približa k vratom.

FRAJLA: Kdo je?

Trkanje. Razbijanje. Z rokami. Z nogami.

FRAJLA: Doktor, ste to vi?

Tišina.

FRAJLA: Horvat? !

Močno trkanje. Frajla spusti stvari z mize na tla in jo porine proti vratom. V daljavi pijani napev: „Na kraj sela čadava mehana . . .“ in odneha. Frajla porine k vratom še druge predmete, zofo, stole.

GLAS OD ZUNAJ: tukaj je tvoj Galica.

Rafali, posamični streli. Zvonjenje več zvonov. Polnoč je. Vriskanje po Mlaki. Vrata popuščajo. Pojavi se, ne roka, pač pa svetleča se kost roke. Frajla se prične histerično tresti v kotu sobe. Zunaj vrhunec slavja. Vstopa trebušni možak kostumiran kot karnevalska Smrt, v svetlečem se trikoju s fosforiziranimi rebri. Druga dva sta opremljena z inštrumenti, z bobnom, piščalkami, trobento. Poslednje sodbe. Smrt nosi na rami zarjavelo koso. Druga dva bosta pozneje prepoznana kot Blaž in Toni. Vsi skupaj zganjajo peklenski hrup:

Frajla, frajla, frajlica,
tukaj je tvoj Galica.

Frajla še naprej stoji v kotu, za nikogar se ne meni.

GALICA: (SMRT) Molimo, bratje, za prvega, ki bo med nami umrl.

Komedianti odložijo inštrumente in steklenice z alkoholom, zavzamejo pozo ponižne molitve. V tem je zunaj tišina, slišati je samo mehke zvonove. Oglašajo se prešerno, veselo, melodično, tekmujejo med sabo.

GALICA: (stopi naprej) Polnoč je. Čas je, da vsi ljudje dobre volje zberejo svoje želje.

Spremljevavca se približata s strani in jo obkolita. V Frajlini roki se nalepem pokaže velik mesarski nož, ki vidno podrhteva.

FRAJLA: Ne bližajte se . . . ne bližajte se s svojimi željami

Mrak.

2.

Buffet na Mlaki. Na izložbenem oknu piše obrnjeno „La Paloma“, a ljudje imenujejo ta lokal preprosto po njegovem lastniku „Pri Toniju“. Umazane mize brez namiznih prtov. Muholovka, rumena, z lanskimi muhami, visi s stropa skupaj z ostanki novoletne dekoracije, lampioni, pisanimi trakci in podobnim. Toni je za šankom. Za eno mizo sedijo in molčijo Topić, Blaž, Galica in stari Lukas. Na desni, za ločeno mizo sedi s hrbtom proti njim doktor Horvat. Kaže, da se Blaž nekaj prereka.

TOPIĆ: Vidim, da danes ne bomo obogateli.

GALICA: Ma daj mir, ko mislim.

BLAŽ: Ti kar misli. On misli.

TONI: Mislec.

BLAŽ: Kakor da mi drugi ne mislimo. A vsi mi mislimo.

LUKAS: Gnoj. Kar bojim se. Včasih si mislim, da bo med nas padel z neba nek velik človek.

GALICA: (vstane vznemirjen) Boutique sladoleda!

LUKAS: Ma čakaj ti . . . da pade nek velik človek, nek tribun . . .

BLAŽ: Pa kaj ti je zdaj to?

TOPIĆ: Naša beseda za Marsovca (prasne v smeh).

TONI: Tribun – Marsovec?

LUKAS: Kakor doktor profesor Cukalić.

Vsi se pomenljivo ozrejo proti mizi doktorja Horvata.

LUKAS: Mir njegovi duši, ali pa Deutsch, gospod Franjo Deutsch, rojen na Mlaki, na Mlaki je postavil milarno, tu bankrotiral in tu umrl . . . sami častitljivi možje . . . in zdaj naj en takšen pade z neba, sem, kjer se ne sliši niti vražji lahkonoč . . . v zemljo bi ga zabili, na kose sesekali . . . . primitivno je to, bratec . . . in umazano, (Galici) ma čakaj . . . zdaj si na vrsti.

TOPIĆ: Zdaj naj se Galica izkaže.

GALICA: Boutique sladoleda.

BLAŽ: Imam že polno glavo boutiqov. Boutique starih skrinj, splošni zadružni goutique, boutique stajskih predmetov, staroverskih starih predmetov in zdaj . . .

GALICA: Boutique sladoleda. Pet, šest milijonov na mesec, kupuješ samo maline, vsa dežela mora lizati.

BLAŽ: Gnoj. A zdaj v januarju?

GALICA: Gospoda moja in tovariši . . . tako žalostno in tako popolno pomanjkanje smisla za biznis je postalo na Mlaki že pregovorno.

LUKAS: Če je kaj na besedi boutique, potem postavimo cimer za tisti naš dom . . .

BLAŽ: Ampak v januarju . . .

TOPIĆ: (avtoritativno): Krajšaj. Če nimaš povedati nič novega . . . Prosim tovariše, naj se ne ponavljajo. Sladoled, to je dobro. To je **propulzivno**, to je **perspektivno**, to pomeni: **biti v toku.** Turizem, to je kakor bog.

Vsi ližejo. Ali **pro primo**, gospoda, nismo rešili osnovnega problema. In ta se glasi: kako nagnati svoje bližnje, da bojo sploh pokukali sem, v to našo postano Mlako, kjer je lokalna radijska postaja, ne zato, ker jaz tam meljem, kjer je torej omenjena radijska postaja kot največja znamenitost in kjer sva doktor Horvat **(s palcem pokaže za hrbet, vsi pogledajo Horvata)** in kjer sva doktor Horvat in jaz edina intelektualca?

GALICA: Pa kaj se napihuješ, prosim te, svinje na trgu znam prešteti tudi jaz . . .

TONI: Jaz tudi, bogami . . .

BLAŽ: In svi mi . . .

GALICA: Tudi jaz bi lahko pošiljal novice s sejma, tudi jaz poznam predsednika občine . . .

BLAŽ, GALICA, TONI **(enoglasno)**: Tudi moj ata je bil partizan.

GALICA: Pa ja, če si ti intelektualec, potem sem jaz, mamo ti božjo, potem sem jaz vseučiliščni profesor, kaj se napihuješ, prosim te. Nazadnje inteligent: če bi bil kaj vreden, kakor tisti tam **(pokaže diskretneje na Horvata, vsi se spet ozrejo tja)**, se ne bi lepo utopil v tej naši Mlaki

Lukas in Blaž ga mirita.

GALICA: In kaj on, intelektualec in to edini . . . je to kakšna loža? Nazadnje, če tudi je, bi bilo zanj pametno, da o tem molči . . . to so kakor kakšne garje . . . s kom si, takšen si . . . škric, pravdar, intelektualec in mi navadni, mi – masa.

TOPIĆ: Jaz sem masovni medij.

LUKAS: Ampak, ljudje moji, ta Horvat **(potiho)** doktor . . . strašno rad bi slišal, kaj se o njem govori po Zagrebu . . .

TOPIĆ: Naj mi nekaj odrežejo, če ga niso nagnali.

LUKAS: Kaj ni rezal milostive, kaj ni, kako se to pravi?

TOPIĆ: Kaj to, očka Lukas?

LUKAS: Izreži pa v kanal in opravljeno, snedla muca.

GALICA: Abortiranje.

LUKAS: Kaj ni abortiral v Zagrebu, na gospeh bi lahko abortiral, naše punce niso za te stvari. Tukaj so ljudje konservativni in po starem.

TOPIĆ: Še ližejo oltarje.

LUKAS: Pa ja, ampak neke stvari se spoštujejo in ta stvar je življenje, sveto življenje.

BLAŽ: Kaj ne poveš . . . zato smo dobili tretjega popa v petih letih.

TONI: Ha-ha, prometna župnija.

TOPIĆ: Sveti duh se je izkazal za zelo plodnega.

LUKAS: To so klevete proti častitim ljudem.

TOPIĆ: Vseeno. Tudi ti bi, ko bi mogel.

LUKAS: Še bi te lahko o marsičem poučil, veš . . . še bi ti očka Lukas lahko dal lekcijo, stara šola! Ni je od Mlake do Zagreba, ki ne bi legla na dno čolna, če jo ata Lukas za to prosi . . .

TONI: **(se nasmiha)** Molči, Lukas, imaš premajhno penzijo.

BLAŽ: Te danes imajo velike zahteve . . . kakšen čoln . . . tiha nočna glasba . . .

GALICA: Vrnimo se k sladoledu.

TOPIĆ: Ta ideja je dobra za to, od kogar je. Na eni strani boutique sladoleda. Na drugi strani pa turistična armada. Cvenki. Nagradno vprašanje se glasi: kako to dvoje združit?

BLAŽ: Izmisliti si je treba kakšno atrakcijo. In malo v velike časopise. Slika tu, slika tam . . . Moramo si pomagat . . . Pa bojo ljudje prihajali . . . pa prodat pet, šest vikendov . . .

Molk. Težak. Mlaka pritiska nanje. Zunaj dva strela iz puške. Toni, opasan s predpasnikom, se požene skozi vrata Palome. Ostali se spravijo k izložbenemu oknu. Še en strel, bolj blizu. Vsi se poskrijejo pod mize kakor pred revolveraškim obračunom. Doktor Horvat se ne gane.

BLAŽ: So koga zastrelili?

TONI: Ni videt.

GALICA: Da niso ciganski svatje?

TONI: To je Gospodarjeva dvocevka.

BLAŽ: No, pa imaš

Horvat se zgane. Gre proti obešalniku, kjer je pustil suknjo in klobuk.

TOPIĆ: Tako je. Danes je torek. Kako bi bili svatje?

Strel iz pištole. Vsi se zganejo. Vidi se, da je ustrelil Toni. Roka mu neumno obvisi v zraku. Odprl je usta.

TOPIĆ: Toni, kaj pa ti?

GALICA: Jezus . . . a si se u usta?

Toni neumno gleda v cev pištole.

TONI: Vsi streljajo.

LUKAS: Ni vsak dan Novo leto.

TONI: Streljajo.

TOPIĆ: Toni, ti je slabo?

TONI: Če se strelja, naj se strelja.

Doktor se na vratih zaleti v nizkega človeka v delovnem kombinezonu, z železnimi kljukami na nogah, ki služijo za plezanje po drogovih.

TOPIĆ: No, zdaj pa imaš: novice s fronte.

BLAŽ: Toni, umakni orožje.

LUKAS: **(skuša mirno posredovati)** Toni, sinko, spravi to pištolico.

TOPIĆ: No, daj jo očku . . .

LUKAS: Daj jo lepo očku Lukasu . . .

TOPIĆ: To ni nič, Od časa do časa vsi popizdijo. To je stres.

Delavec prihaja k Horvatovi mizi, zaradi opreme se ziblje kakor revolveraš. Svečano spusti na mizo zelen klobuk z dvema luknjama od krogel.

DELAVEC: Dal sem mu priložnost, da se poskusi.

BLAŽ: S klobukom na drogu?

DELAVEC: Daleč je do droga. Začeli smo kopat, pa je zapokalo.

TONI: Vidiš

DELAVEC: Dal sem mu priložnost in pazil na glavo. Doktor, tako ne bo šlo. Nobeden vam ne bo kopal za ta denar.

HORVAT: Občina bo plačala več.

DELAVEC: Tega ne morete preplačat, doktor Horvat. To pomeni nosit glavo v torbi.

HORVAT: Ampak dom brez toka . . . dom brez vode ne bomo mogli odpret.

TOPIĆ: Čisto tako. Nobeden vam ne bo izdal uporabnega dovoljenja.
Toni, gemišt za delavski razred!

DELAVEC: Hvalažen do groba. V strahu človek pozabi še na jedačo in pijačo.

TOPIĆ: Daj, Toni, bogati, nareži kaj.

DELAVEC: Dal sem mu priložnost. Klobuk na kol in on z dvema streloma iz dvocevke . . .

BLAŽ: Tako, doktor Horvat . . . je nekaj v prahu, kar se imenuje kaljenje posesti . . . vi s to vašo iniciativo v zvezi z drogom motite privatno last.

LUKAS: Najbrž so kakšne pravice.

BLAŽ: Njegov oče se je za to potil in tudi on sam je zelo sposoben. V neki drugi državi bi imel on tukaj firmo.

TOPIĆ: Ne bodi naiven: on ima tudi zdaj firmo.

TOPIĆ: Ne bodi naiven: on ima tudi zdaj firmo.

BLAŽ: Tovarno, kompanijo, koncern.

TONI: Pa ja . . . on je Gospodar . . . eden najsposobnejših ljudi odtod pa vse do Zagreba.

HORVAT: Pa naj mu bo . . . mi rabimo tok . . . to je skupna potreba . . .

TOPIĆ: Vi ste pa naiven, doktor. No, Blaž, bi ti pustil, da ti zabijejo steber? Figo. Ali pa Lukas. Ti se še z lastno krvjo ne moreš pobotat.

LUKAS: Brigaj se zase.

HORVAT: delavcu) In kje je Janko?

DELAVEC: Je to tisti bledi . . . kakor lupina brez jajca . . .

LUKAS: Po materi . . . po pokojnici. Ta lupina brez jajca je šla zjutraj nad svojega očeta – s sekiro.

DELAVEC: Nekam se je utaknil.

TOPIĆ: Daj, Toni . . .

TONI: A kdo bo to plačal? Biznis is biznis . . .

TOPIĆ: Občina, ne, doktor?

TONI: Oprostite, doktor, nisem stimuliran.

DELAVEC: Zdaj sem se spomnil, rekel je: stopim do Horvata.

Horvat se na to zelo vznemiri, požene se iz Palome, Blaž, Topić, Lukas in Toni se smejejo.

TOPIĆ: Pognalo ga je kot veter, kakor da ima papriko v . . .

LUKAS: (Delavcu) Iz te moke nikdar pogače.

DELAVEC: Mi pa smo hoteli . . . mi smo že zasadili lopate . . .

TOPIĆ: Kaj bi . . . ko to lastniško ni vse urejeno . . .

DELAVEC: Lahko bi bil kdo ob glavo.

BLAŽ: Oni so krivi. Lahko bi vam povedali, da se z Gospodarjem ni za hecat.

DELAVEC: A mu nobeden tukaj ne more stopit na rep?

TOPIĆ: Kaj še! Človek brani, kar je njegovo. Malo preveč romantično. Kakor v roto-romanu. Nikogar ni ubil.

DELAVEC: Še ni.

TONI: Doktor bi lepo opustil te fiksne ideje, vi boste lepo drogove in cevi nazaj na kamion pa mirna Bosna.

TOPIĆ: Če . . .

BLAŽ: Kakšen če je tukaj? Nobeden ne more zahtevat od njih, da se nastavijo za tarčo kakor glinasti golobi.

DELAVEC: Pa ja. Kdo bi to preplačal. Ne devize. Niti marke.

TOPIĆ: Če Horvat zbere kakšne lokalne fanatike . . . kakšne mulce . . . kakor tisti manijak Janko.

LUKAS: Zanj ne odgovarjam. Ko bi ga vsaj v zibki zadavil, s temi rokami.
Veliko sovraštva je v tem stavku.

TOPIĆ: Ja, on je na svojo roko.

BLAŽ: Njemu bi morali stopiti na rep, ne pa . . .

DELAVEC: Njemu? Kaj vam je napravil?

TOPIĆ: Naivno vprašanje. In Horvat . . .

LUKAS: TA DVA sta nevarna . . .

TOPIĆ: Kot tandem . . .

TONI: Doktor ga je pokvaril. In kar naprej nekaj fantazira. Doktor kvari mladino.

TOPIĆ: Morali bi malo raziskat.

TONI: Obvestit ustrezne instance.

BLAŽ: Malo tu pa tam pobrskat . . .

TOPIĆ: Malo se diskretno pozanimat . . .

LUKAS: Malo po Zagrebu belem pobrklajt . . .

DELAVEC: Pa kaj se greste?

TOPIĆ: In kaj bomo z Jankom?

BLAŽ: Ja, tudi on ni tako nedolžen.

TONI: Tudi on ima masla na glavi.

DELAVEC: Janko? Tisti bledi, kakor tuberan?

TOPIĆ: In zdaj vsi vkup, vsi sem: ta incident mi je dal genialno idejo. Idejo nad idejami, da si bomo pomagali, i sebi i temu našemu kraju i otrokom našim . . .

LUKAS: Na veke vekov amen.
GALICA: Boutique sladoleda.
TOPIĆ: Je vračunano. Vsi sem, tudi ti (delavcu), če hočeš, gre za kup denarja . . .
BLAŽ: Pa kaj ga vprašaš?
DELAVEC: Kdo ne bi maral?
TOPIĆ: Potem vsi vkup, roke sem!
GALICA: Za kaj pa gre?
Mrak pada na Palomo.

3.

Ordinacija doktorja Horvata na Mlaki. Omare z instrumenti in zdravili. V naslanjaču je zadremal Janko, kuštravi petindvajsetletnik. Horvat skoči takoj, ko vstopi, proti vitrinam.

JANKO: Dobro je. Vse je na svojem mestu.
HORVAT: Nekatere teh stvari so lahko zelo nevarne. Kako ste prišli v ambulanto?
JANKO: Mislite, brez napotnice?
HORVAT: Ne maram teh šal, Janko.
JANKO: Skozi okno.
HORVAT: Kakor tat? Okno je bilo zaprto.
JANKO: Pozabili ste zaklenit. Tako sem prišel noter. Nisem se dotikal vaših bonbončkov. Januar je januar.
HORVAT: **(odlaga suknjo)** To je najbolj topla zima v zadnjih petih letih.
JANKO: Neumno. A to pomeni, da bi moral ostati zunaj in mrzovat?
HORVAT: V mestu je zima brez snega zoprna, pa tudi tukaj ni dosti boljša.
JANKO: No, to je že sentenca. A naj grem? Glejte, ni vam treba izreči svojega koša, kot dobrodušni človek, finih, svetovljanskih manir, ki je brez kakšne svoje posebne krivde padel na to našo njivo . . .
HORVAT: Povsod je isto.
JANKO: Povesite ustnico, tako, in napravite figo, pri tem lahko molčite kot riba in jaz vas rešim sebe, ne da bi vi . . .
HORVAT: Pa ostanite. Kdo je govoril o tem? Po tem uvodu bi lahko zakurili v peči. Še več, lahko bi mi pomagali.
JANKO: In čemu drugemu bi naj služili? Prepustite to kar meni. Kje pa so drva?
HORVAT: Tu zadaj.
JANKO: Kvragu, doktor, še mleka si ne ogrejete na teh trskah.
HORVAT: Imate prav, mleko je na številniku, ampak lonec bova porinila v pečico pa se bova napila vročega mleka,. . .
JANKO: A drva . . .
HORVAT: V šupi, na dvorišču.
Janko gre ven. Doktor Horvat se siti okrog peči. Zakliče Janku na dvorišču.
HORVAT: Naj očistim peč? Tako je polna saj . . .
JANKO: **(zunaj)** Čistite vi svoje brizge. **Hitro se vrne.**
JANKO: Ne vidim sekire v tem metežu.
HORVAT: Mora biti tam – na sankah.
Janko prinese velike sanke.
JANKO: Ni je tu.
HORVAT: Tukaj je, za pečjo.
Janko odide s sekiro. Zamolklo je slišati zvonove. Doktor Horvat skuša navit veliko starinsko stensko uro, ki se takoj oglasi s prijetnim basom. Uro prekine sekanje drv, od česar se trese vsa ordinacija. Tudi doktor se vsakič malo strese. Potem se začne nemirno sprehajat po ambulanti, kadi. Opazi, da je odprta steklena omara s knjigami s serijo Medicinske enciklopedije.
HORVAT: Pa od črke „s", kam sem jo vtaknil? **Po ordinaciji prične iskat manjkajočo knjigo.**
JANKO: **(zunaj)** Doktor, sneg! **Horvat pohiti k onu in ga na široko odpre. Zapiha veter. Doktor zapre okno. Zakliče Janku.**
HORVAT: Kje je knjiga . . .
Opazi, da je Jankov plašč vržen čez stol. Dvigne ga in najde oprto knjigo.
HORVAT: **(bere, zloguje, ker je kratkoviden)** Shi-zo-fre-nija.
JANKO: **(z naročjem drv in majhno smešno sekiro)** Ne vidi se drugače kakor proti luči. Ampak, če bo nocoj padal, se bo obdržal. In bo trajal do pomladi.
Doktor vrne knjigo v omaro. Janko nalaga drva v peč.
JANKO: Smešna sekira, doktor. **(Gleda jo, čaka, da bo zagorelo.)** Tomahawk. Doktor, zakopljiva ta tomahawk na vašem dvorišču, takoj zraven vašega psa. (Premerja uho sekire.) Kupite večjo sekiro, doktor.
HORVAT: **(neumno)** Dobra je za moje potrebe.
JANKO: Ste poslušali poročila?
HOVAT: Ah, ta moja škatla. Dela, kadar hoče. Ko boste šli spet v mesto, mi prinesete baterije.
JANKO: Zanimiva poročila.
HORVAT: Pa kaj bi bilo zanimivo?
JANKO: Poročila.
Janko opazuje plamen, ki narašča. Ordinacija se napolni z rdečo lučjo kakor v prizoru z Uredništva.
HORVAT: Kaj je to?
JANKO: Gledam.
HORVAT: Dobro delo. Tudi jaz sem vaški otrok. Toda v mestu, kjer je vse na elektriko, tam vse te spretnosti zakrnijo . . .
JANKO: Glejte, človek.
HORVAT: Kako bolj poetičen je plamen.

JANKO: Molčite že.

Smeh, odzunaj, premočan.

JANKO: **(s sekiro hitro zapre peč, čar izgine)** To je novica: fant, natančno mojih let, se je danes zjutraj polil z bencinom in zažgal, ker je ovenčalo veliko miroljubno procesijo.

HORVAT: Kje?

JANKO **(kakor ujet s tem vprašanjem)** Kje? A je to važno? V hemisferi.

Od zunaj smeh. Janko skoči k oknu in ga hitro odpre.

Tišina.

JANKO: Prši, prši. Veter je ponehal. Nekdo se je tu smejal. Če rečem, kot hijena, boste rekli: tako poetično. Molčim kot riba. Tako poetično. A je to važno? Nekje na gnilem Zahodu. Zdaj pa dovolj: sem z mlekom.

Doktor prinaša iz kuhinje velik lonec. Janko ga da v pečico.

HORVAT: Janko, kaj vas prinaša sem?

JANKO: Dober veter. Kako poetično. Dve nogi nosita eno vročo glavo polno najbolj neverjetnih podob, barv, zvokov.

HORVAT: Janko, k meni prihajajo ljudje s krči, nosečnice, možje z ranami, dame z glavami kot boben, otroci z modricami, tuberani . . .

JANKO: In jaz sem se pritepel kot tat, zdrav kot puška in vam kradem čas.

HORVAT: Ne to. Ni zdravih.

JANKO: Pobegnil sem zdoma.

HORVAT: Sta se že spet udarila?

JANKO: Ni me udaril. Ko bi me, bi bil zdaj mogoče krajši za glavo, ali pa bi prišel z roko na tanki niti, torej po primarni potrebi kakor tisti, ki prihajajo sem.

HORVAT: Do tega je prišlo?

JANKO: Rečem vam, da ni do **tega** prišlo, ampak stari Lukas je pograbil sekiro in jaz sem pri priči izgubil voljo, da bi prepričeval bolnega človeka. Pobegnil sem, da se stari Lukas ne bi pregrešil proti zakonu krvi.

HORVAT: Zakaj ne greste v mesto, Janko?

JANKO: Zato ne, ker bi bili vi potem zelo osamljeni. Spet sem patetičen. Poetičen. Patetično poetičen.

HORVAT: **Imate kakšno novo pesem:**

JANKO: **(zavpije preglasno):** Ne. Ampak vaše mleko . . .

Vzame mleko iz pečice in ga vliva v pločevinaste lončke, rdeče z belimi pikami.

JANKO: Pisati pesmi v takšnem svetu je sramotno.

HORVAT: Kako to mislite?

JANKO: Nič ne mislim. To se mi je ta hip posvetilo.

HORVAT: Kaj boste s svojimi podobami, barvami, zvoki?

JANKO: Redil se bom. Na zdravje!

Srkata glasno, ura bije.

HORVAT: Zdaj vam pa zares dam koš. Imel bom vizito.

JANKO: Kdo?

HORVAT: Ženske. Ne smejte se. Pacienti.

JAZNO: Zadnjič sva se zmenila za razgovor o Krleži in domačih razmerah.

HORVAT: Ampak to so podobe, barve, zvoki!

JANKO: Sporazumela se bova.

Nekdo trka.

HORVAT: Hitro . . .

JANKO: Pa kaj ste se tako vznemirili? Grem lahko skoz vrata?

HORVAT: Seveda.

Vstopi Frajla, v stari moški suknji.

JANKO: Lahko bi tudi ostal. Midva sva stara znanca.

HORVAT: Oglasi se pozneje. Ali bolje, pri Toniju.

JANKO: Dovidova, doktor. Naj tisto zdravilo samo na tešče?

HORVAT: Nasvidenje, nasvidenje.

FRAJLA: Ne bom vas dolgo zadrževala.

HORVAT: **dolgo gleda za Jankom):** Očetje in sinovi. Mlake še nimajo do grla. Sicer bi že našli skupni jezik.

FRAJLA: Stari Lukas je ogabne čudi.

HORVAT: No, vrniva se k resnejšim problemom, po podobah te mlade razvnete glave.

FRAJLA: Ti vas bojo osvežili.

HORVAT: So kakšne novice?

FRAJLA: Imela sem obisk na samo Silvestrovo.

HORVAT: Ste za malo mleka?

FRAJLA: Hvala. Imela sem celo tri obiskovavce.

HORVAT: Cela procesija.

FRAJLA: To nima nobene zveze z medicino in zdravila ni mogoče predpisat.

HORVAT: Kar naprej. Nisem še tak poklicni idiot. Lepo je, da so vas obiskali na Silvestrovo.

FRAJLA: To je bila Smrt z dvema spremljevavcema.

Horvatu se je zaletelo mleko.

FRAJLA: S plaščem in votlimi rebri.

Frajla stopi k tribuni, na kateri je prava lobanja. Doktor ji jo surovo iztrga.

HORVAT: Pustite že enkrat pri miru ta kos kalcija. Dovolj imam te vaše poceni mistike. V vas skušam prebudit smisel za realno. Berite horoskope. Ti so realni.

Odpre okno in vrže lobanjo ven.

HORVAT: V horoskopih je govor o prebavi, o uspehih v ljubezni, kakšna lakirnica! Nikoli ni govor o umiranju. Kaj? Prišla je mama z vlaka, a-dija-dija-de. In

koga je imela tam čast srečati? A-dija-dija-de? Smrt, z glavo.

FRAJLA: Vidite. To ni za medicino.

HORVAT: Medicina je obrt. Jaz krpan in šivam, kolikor morem. Telo. Devetindevetdeset odstotkov takšnjih blodenj je telo.

FRAJLA: In ko nimaš telesa?

HORVAT: Potem fantaziraš breztelesno.

FRAJLA: Posmehujete se mi.

HORVAT: Pričakujem minimum kooperacije.

FRAJLA: Vi ste brez fantazije, doktor.

HORVAT: A ne? Moj atitid, če smem tako reči, je ustrojen pozitivno.

FRAJLA: Vi nimate niti toliko fantazije, kolikor je ima Galica.

HORVAT: Galica?

FRAJLA: Lepo bi to bilo . . . glej, sama Smrt je tu . . . Čuknil je čuk, sneg prši z neba, skrajni čas je, skrajni čas je, ura tvojega seštevka . . .

HORVAT: Protestiram, draga moja fraulein Mara, govorite kakor kakšna tingeltangel poetesa, med temi brizgami in medikamenti skrajno nesorazmerni pojav. Vi ste pravzaprav popolnoma otročja. Smrt v glavnem vodi politiko izvršenega dejstva in potem, kaj vam mar? To je sanitarni problem. In kaj je to in kaj je ono? In kaj so zvezde in kje počivajo in zakaj stol nima repa? In ali je res, da pridejo otroci skozi usta? Kakor v indijski mitologiji?

FRAJLA: Smisel za realno, ki ste ga v meni pre budili s svojim pozitivnim stališčem do pojavov okrog nas, me je streznil zelo hitro. Galica me je šokiral.

HORVAT: So vas . . . tako kot zadnjič?

FRAJLA: To je taktika iz druge vreče. Prišla sem vam povedat, ker bo prišel Galica brez dvoma pozvedovat. Prišel se bo informirat o sebi, kakšna prikazen je bil. Potem bo zanikoval sam sebe v prikazni. Potem bo iskal potrditev. On hoče svoj lebensraum. On je gospodar. Majhen gospodar. Pa vendar. Mi verjamete?

HORVAT: Ljudje se spomnijo vse sorte.

FRAJLA: Živina.

HORVAT: Ljudje **(se ustavi pri peči)**, ogenj je ugasnil . . . Janko. Čaka me pri Toniju. So državljanska sredstva za rešitev tega problema. Ste jih prijavili? Kaj ste storili, ko so prišli k vam?

FRAJLA: Porinila sem mizo k vratom.

HORVAT: Prijavo?

FRAJLA: Nagnusno mi grozijo. Da me bojo prijavili svetemu Petru. Ampak to je maratonski tek. To je boj za življenje in smrt.

HORVAT: Zakaj kam ne odpotujete?

FRAJLA: Kako to mislite: odit iz svojega življenja kakor s scene?

HORVAT: Pojdite v Zagreb.

FRAJLA: Ah, Zagreb.

HORVAT: Ti ljudje vas sovražijo.

FRAJLA: **Jaz pa živim.** Galica bo podložil z denarjem cel svet, kupil bo vso odvetniško komoro, kupil bo šintarje, razbijače, kupil bo celo ulico, popa, radijsko postajo, samo da mi ljubuje, čeprav bi ga to stalo več, kakor sem sama vredna, To godi.

HORVAT: Drag šport.

FRAJLA: Šport, to je dobra beseda. Ni mi, da bi se smilila. Zastrupili so mi mačke. Poznate koga, ki bi mi prodal nekaj mačk?

HORVAT: Pojdite k veterinarju. Fraulein Mara, vi v tem športu izgubljate. Vi ste ena najbolj izobraženih, najbolj finih ljudi v tem našem blatu. Pojdite v Mesto. Tam so gledališča, knjižnice, kina, kavarne, park . . . e denar?

FRAJLA: Ne umiram od lakote. Nisem lačna.

HORVAT: Mesto ima veliko prednosti.

FRAJLA: **(vstaja in oblači plašč)** Kupit grem nekaj mačk, Ja . . . pravzaprav sem prišla po neko sredstvo proti glavobolu.

HORVAT: To vas muči?

FRAJLA: Ne morem spat kot nekoč.

Zatemnitev.

4.

La Paloma, pozno zvečer. Lukas, Topić, Blaž, Galica. Toni za šankom. Z radia patetična glasba. Vsi nekaj napeto premišljujejo. Od časa do časa si kdo kaj zapiše. Toni jim poln spoštovanja streže s črno kavo. Na mizi pred njimi je velik kup čikov. Doktor Horvat sedi obrnjen s hrbtom proti njim.

TOPIĆ: Brez zdravnika je ta stvar na robu rentabilnosti.

GALICA: To pa je točno. Ko bi samo enkrat na štirinajst dni klicali zdravnika iz Mesta na pregled naših gospodičen.

BLAŽ: Odvisno. Če se stvar razmahne . . .

TOPIĆ: Če se stvar razmahne, pomeni več gospodičen in več pregledov.

LUKAS: Kaj pa brez zdravnika?

TOPIĆ: Ne gre. Rizik.

BLAŽ: Kaj nisem šel za zdravnika? !

TONI: Kaj če se jaz izučim? Tako dopisno kakor za natakarja?

TOPIĆ: Ko bi to tudi bilo mogoče, bi rabili več denarja za to, da podkupimo komisijo, kakor za vso zagrebško ginekologijo.

TONI: Ampak za natakarja . . .

TOPIĆ: To niso serviete, tudi ne brizge. ampak . . .

GALICA: Gospodične.

LUKAS: Pa ja. To je občutljivo.

TOPIĆ: Mogoče bi kdo prostovoljno. Iz lokal patriotizma, mislim?

LUKAS: Iz lokal patriotizma?

TOPIĆ: Iz ljubezni do tega lokala.

BLAŽ: Nekdo, ki mu je do tega, da omehča Gospodarja in se z njim pomeni.

GALICA: In kdor bi potem lahko živel kot gospod človek.

Vsi sedejo okrog doktorja Horvata.

TOPIĆ: Toni, pijačo za doktora.

Doktor Horvat. Skupina državljanov bi vas rada sez nanila z neko nadvse koristno iniciativo.

Vsi otrpnejo v živi sliki s patetičnimi pozami kot na starih fotosih.

JANO: **(se pojavi med vrati)** 28. rožnika 1904. Svečano polaganje temeljnega kamna za milarno Johann Lukas und Sohn s klici rodoljubov. Prvič!

TOPIĆ: Na dobrobit naše majhne družbe in drage nam domovine. **Doktor Horvat prasne v smeh. Blaž in ostali se v zadregi sprehajajo po Palomi. Lukas ostane pri doktorju. Janko je za šankom.**

GALICA: **(jezno)** To bi bilo treba malo raziskat.

TOPIĆ: V tej naši Mlaki se ne ve, ne kdo pije ne kdo plača.

BLAŽ: Nobeden ni brez masla. Dajmo malo, poglejmo malo, kako je s tem.

TONI: Ni svetnikov.

TOPIĆ: Če bi mu pa ponudili privatno orginacijo, bi se priplazil po vseh štirih.

GALICA: Denar mu smrdi. Eh, pa naj mu. Mogoče je Gospodar edini človek v vsem tem kraju, ki vodi pravilno politiko do takih fanatikov.

TOPIĆ: Kaj nam bo dom? Da si bomo ogledovali gobce? Kakor da jih ne poznamo na pamet.

HORVAT: **(Lukasu mirno)** Dajte, gospod Lukas, kako stojijo pravzaprav stvari z Jankom?

LUKAS: Kaj pa se to vas tiče? In kdo vas je klical?

TOPIĆ: Kdo ga pozna?

GALICA: Dajmo malo, pozanimajmo se kdo vse se nam vsiljuje.

HORVAT: Mogoče bi lahko sedli in se v miru pogovorili.

LUKAS: In o čem bi se mi lahko v miru pogovorili? Samo na pokopališču bi se lahko v miru pogovorili. Kaj pa vi mislite, da je? Razbojnik oče odganja pravičnega sina s hišnega praga? Denar, vse je denar. To je, da moram čimprej crknit. Vprašajte ga. zakaj ne gre v Mesto kakor toliko drugih? Kakor vsi drugi.

GALICA: Dajte, poglejmo malo, kdo sploh ostane.

BLAŽ: Strnimo svoje vrste! Ven s prevelom!

LUKAS: Imam pa tudi jaz za vas vprašanje: kdo je napumpal Lipušičko?

TOPIĆ: Tako je: kdo je z Lipušičko in kaj je zdaj z Lipušičko?

BLAŽ: Rezati, ha! Življenje vzeti, življenje ne dati, ha! Kakor pse pa mucke? V vrečo?

LUKAS: Kdo je Lipušičko?

TONI: A lahko bi delala pri meni. Jaz bi ji lahko dal kruh.

TOPIĆ: A lahko bi delala pri njem.

BLAŽ, LUKAS: Kdo ji bo pa zdaj dal vsakdanji kruh?

BLAŽ: Lipušičko, kdo je Lipušičko, ki se je tako pazila in nikomur ni dala?

TOPIĆ: In tako diletantsko, da bi ga bilo treba s kamni?

TONI: Tako je, naj pade dober linč, mater mu, že dolgo ga čakam.

TOPIĆ: Tu se ne ve, ne kdo pije ne kdo plača.

GALICA: **(stopi na stol)** Ultimativno zahtevamo, da nas seznanite s pravim stanjem zadeve.

Vstopi Lipušička, očitno nosna. Janko je malo prej odprl radio, vse preplavlja sentimentalna psevdonarodna glasba. Vsi še naprej gestikulirajo, a jih ni slišati. Po ustnicah se vidi, da ponavljajo: Lipušičko, Lipušičko! Naenkrat se vse ustavi.

LIPUŠIČKA: Gospod Horvat.

TOPIĆ: **(ponovi kislo)** Gospod Horvat.

LIPUŠIČKA: Ni mi dobro.

BLAŽ: To se vidi, punca.

Janko skoči od šanka.

TOPIĆ: Glej, prosim te.

HORVAT: Malo se sprehodi. **(Janku:)** Čakaj me doma. Jaz grem z njo v dom zdravja.

TOPIĆ: Zdravja, zdravja, he, he.

Lipušička, Horvat in Janko odhajajo.

LUKAS: Veste, kaj mislim jaz: doktor jo je napumpal.

TOPIĆ: Ni govora, Janko.

LUKAS: Ničvreden je in nekoristen, ampak z življenjem se ne zeza na tak način.

BLAŽ: Kaj pa naš Toni?

TONI: **(se posmehuje)** Se ne spomnim. Skadilo se je.

TOPIĆ: Nanj ne bi stavil.

BLAŽ: Gremo stavit?

TOPIĆ: **(zamišljeno)** Nisem prepričan, da to ni zapuščena privatna iniciativa.

5.

Prostor pred Horvatovo ordinacijo in stanovanjem. Klop, hišica za ptice in porcelanski škrat v cvetličnjaku. Horvat otrese svojo suknjo. Janko ga pričakuje na klopi. Svoj plašč je uporabil kot odejo.

HORVAT: Kakšen mir.

JANKO: Kaj ste rekli?

HORVAT: Da je mir.

JANKO: Nekega dne sem naredil tak poskus. Proti večeru sem odšel na polje in hodil, hodil, mogoče uro ali dve, dokler nisem tudi zadnje luči izgubil ispred oči, tedaj sem se ustavil. Iz daljave je bilo slišat hrup avtomobila.

HORVAT: Absolutne tišine ne bi niti prenesli.

JANKO: Ni več tišine.

HORVAT: Dajte, no . . . prisim vas . . . pesniki opevajo demona tehnike in se vozijo v avtomobilih.

JANKO: Na Hrvaškem je preveč poezije in preveč avtomobilov.

HORVAT: Industrija. Pa vendar, tega ne bi mogli imet za zdravo rezoniranje. Vstopiva!

JANKO: Prav tako lahko ostaneva. Glejte, Horvat . . . poleti ni nikdar takšnega neba . . . toliko galaksij . . . in tako je toplo in to po snegu. Biti razočaran je tako poceni in tako prostaško. Genius provinciae. Zvezdno nebo nad nami in moralni zakon v nas, tako smo v pravem spleenu. Mi smo tako razočarano pametni. In to prekopicevanje levo in desno, hoteli pa bi uvis.

HORVAT: (se ukvarja s ključavnico): Vsak ima svojo gravitacijo.

JANKO: A res? Nobeden ni čist? Vsak se gre neko svojo igro? In vse je denar? In denar je vse? Ta plitva modrost, ta vsakdanji vademecum . . . kot boga vas prosim, povejte kaj . . . po hebrejsko po grško . . . nekaj stotine milj daleč od vsega tega, od onkraj, neko šifro.

HORVAT: Pojdiva not. Nalezli se boste prehlada.

JANKO: Ne grem.

HORVAT: Trmasti ste kakor otrok. Lahko tudi ostanete. Jaz, tako rekoč, od Silvestra sem nisem zatisnil oči. Vse ima svoje meje.

JANKO: In če vstopim, mi boste dovolili, da bom koristen? Hočete, da vam nasekam drv, zakurim, spravim knjige v red?

HORVAT: Sekajte do mile volje.

Vstopita v Horvatovo stanovanje. Horvat se vrže na zofo. Janko je pohitel in že seka, da se hiša trese. Doktor kadi in meditira.

HORVAT: Te dolge proslave utrujajo bolj kakor samo delo. Neskončne gostije, življenje kot permanentno svatovanje. Kakor v dekadentnih časih velikih cesarstev. Danes **bi bilo** tako nerealno tiho, ko ne bi bilo vaše nenavadne strasti za sekanje drva. In to nebo. Imate čisto prav. Samo pozimi je takšno nebo in to na področju brez smoga. Zvezdno nebo nad nami in moralni zakon v nas.

Neslišno polzijo po svojih nevidnih poteh in to so hkrati pota naših usod. Opazuje jih oko grškega modreca ali kitajskega astronoma. Toda v sedemnajstem stoletju . . . Automaton . . . Ti so si predstavljali svet kot posebno precizno nürnberško igračko na vzmet — kot kapela na Marienplatzu v Münchnu . . .

Ampak vi niste nikamor potovali, vi ničesar ne veste razen iz knjig. Genius provinciae, dragi moj, povsod je provinca, svet je provinca brez središča. Kje sva že ostala?

Svet se ljudem v sedemnajstem stoletju ni kazal kot previdnost kakšnega osebnega boga, ki bi kljub temu še mogel biti kolikortoliko muhast, pač pa kot velik avtomat . . . in zdaj, kar predstavljajte si. Ali ste kdaj pogledali v telo, znotraj, dosti veliko, recimo, pri kolinah, da ostaneva pri laičnem primeru? Koliko tega je v telesu sestavljenega, skrbno in tako neskončno komplicirano . . .

JANKO: V telesu kakšne svinje?

HORVAT: Pri mehaničnem gledanju je telo neskončno vzvišeno nad katerimkoli človeškim avtomatom, razen človeškega telesa. Mi smo popolni nevedneži . . . ignoramus et ignorabimus . . . ničesar ne vemo in ničesar ne bomo vedeli.

In poslušajva zdaj ta mir zunaj . . .

Kakor da je vse **premišljeno** do najdrobnejših detajlov . . . Ali nimate vsaj včasih ta nemočni občutek, da je obenem premišljena tudi neka katastrofa na temelju številnih drobnih pomikov?

Nekje bo iztiril vlak, ravno zdaj izgublja nekje ogromni jumbo-jet višino.

Pada, pada —

Vidite? Automaton, ki se imenuje Mlaka, in na temelju nekoga neznatnega pomika se vse spremeni . . .

Nekdo je kihnil in red je skaljen, natančno tako, kot je hotela previd-

nost. Zganila se je neskončna veriga vzrokov in posledic, ampak tega še ni videt.

Kako se vam zdi?

JANKO: Preveč pesnenja.

HORVAT: Jumbo pa pada in samo posadka ve, kaj se dogaja, ostali cuzajo bombone. A pred udarom nastopi hip nenavadne tišine.

Tišina.

JNAKO: Tu je vaša juha. In peč je že prevroča.

Doktor Horvat sreba juho, Janko ga gleda:

JANKO: Mislite, da bomo na temelju teh drobnih pomikov sploh kdaj postavili ta dom?

HORVAT: Smo ga že postavili.

JANKO: Nobeden noče niti pokukat v to mrzlo luknjo. Brez toka. Brez vode. In skupit kroglo. Kakor na divjem zahodu.

HORVAT: Prišli bojo. Organizirat je treba veselico. Zato pa so pesniki. Ta luknja se bo ogrela od samih ljudi.

JANKO: Mislite, da bo sploh še kdaj uspelo kaj skupnega?

HORVAT: Bum! Kot strela z jasnega: bo sploh še kdaj uspelo kaj skupnega? Vi ste kakor Frajla. Dobro ste rekli maloprej pred hišo: poceni je, pustit se razočarat.

JANKO: Do mene se ponašate neznosno pokroviteljsko.

HORVAT: Ko pa tudi ste kot otrok. A nismo zgradili ceste od avtoceste do Mlake?

JANKO: Smo. Ampak šlo je za individualne koristi. Ti čudni ljudje bi tukaj radi razvili turizem.

HORVAT: Kaj za to. Pol Jugoslavije živi od tega.

JANKO: Ampak nekaj onkraj denarja . . . toda skupno.

HORVAT: Kakor bi poslušal kakšen socrealistični kliše. Vi tega niste doživeli.

JANKO: Neumnost. Kakšna neverjetna neumnost.

HORVAT: Vi tega niste doživeli.

JANKO: Naj pridejo v dom in naj petnajst minut poslušajo poezijo. Velikega Tina ali Disa.

HORVAT: Še nismo poskusili.

JANKO: Naj moj oče . . . ampak on je praktičen človek. To so sami praktični ljudje.

HORVAT: Kaj potem . . . a sva midva boljša? Si domišljate, da sva midva nekaj drugega?

JANKO: V to sem prepričan.

HORVAT: Odkod si jemljete to vzvišeno pravico?

JANKO: Jemljem si jo.

Tišina. Doktor je posrebal juho. Zavija cigarete. Prvo da Janku.

HORVAT: Plemstvo po duhu, a?

Skoraj vsakdo med njimi si misli, da je v njih nekaj takšnega kakor **boljši** del njih samih. Niste nikdar brali malih oglasov? Iščem solidno osebo . . . solidna ženska išče solidnega upokojenca, he-he. Solidni ljudje se skušajo, tako rekoč, preko oglasov najti v kozmosu osamljenosti.

JANKO: Kaj ste rekli Lipušički?

HORVAT: In kaj bi ji kakšen zdravnik . . .

JANKO: Ta vaš kozmični humanizem. In kaj bo **tisto** jedlo, **koga** bo **tisto** jedlo?

HORVAT: Zdaj je že prepozno. Zdaj je **to** nevarno.

JANKO: Ko pa bi bila punca od kakšne **boljše** osebe, ne bi bilo nevarno? Če bi bilo denarja . . . dajte no, prosim vas, nekateri živijo od tega bolje kakor Onassis . . . to je biznis, biznis is biznis. Rešite jo, kaj vam bo sicer znanje, knjige in vse te brizge in nožki, rešite jo, ljudje pa naj govorijo, kar hočejo.

HORVAT: Prepozno je.

JANKO: Ta vaša filantropija diši po kadilu. Daleč vas bo pripeljala.

HORVAT: Kot zdravnik sem neke vrste namestnik življenja.

JANKO: Boga. Vam je povedala, kdo je oče?

HORVAT: Poklicna skrivnost.

JANKO: Se pravi, da vam je povedala?

HORVAT: Pustiva to.

JANKO: Kako banalno. Kako zoprno. Kdo je oče? Kdo je bil tak šušmar? Kdo bo nosil konsekvence? Ona igra na to karto.

Kako je to banalno. Maloprej sem vas slišal govoriti o čisto drugih rečeh in mislim . . .

HORVAT: Vi pa igrate na karto norosti in pesništva.

Osto se spogledata.

JANKO: Če hočete, grem sekat drva. Delo krepi in plemeniti. To je še zmeraj najboljše zdravilo zoper bolezni moje dekadentne konstitucije.

Slišati je čuka s podstrešja ordinacije.

HORVAT: Nekdo bo umrl.

JANKO: Ali pa že umira. Tega ne bom dovolil.

Leze na podstrešje. Slišati je, kako se zgoraj prevračajo stvari, korake in psovke.

HORVAT: Saj to je brez pomena . . . to je otročje. Ko bi to tudi bilo res, bi bil čuk samo znak ne pa vzrok. Smrt goni politiko izvršenega dejstva. Zakaj ljudje ne verjamejo zdravnikom?

Zakaj ljudje ne verjamejo znanosti?

Janko se zadihan vrača.

JANKO: Nagnal sem ga.

HORVAT: Lepo. Kaj pa zdaj?

Oglasi se čuk, iz isto močjo kot prej. Janko se potopi v naslanjač in si pokrije obraz.

JANKO: Brez pomena je, brez vsakega pomena . . . vse to naše bedno opletanje. Bo sploh še kdaj uspelo nekaj takšnega, v čemer bi vsi vestno in do konca sodelovali in po liniji nekih nesebičnih motivov. Nocoj sem sanjal nekaj strašno norega. Konec Karnevala. Ljudje nosijo nagačenega Princa, žrejo in lokajo, povsod in javno se parijo kakor na dionizijskih svečanostih. Karnevalski Princ je nizek in debel, piknik-princ, kakor Galica, nosi polcilinder in deluje čisto kretensko. Ima debele ustnice, cigaro in z bankovci obšit telovnik. Je spodoben **bourgeois**, na pokopališču je mogoče videti grobove njemu podobnih, mnogi med njimi pa ležijo v majhnih mavzolejih. Steber ureditve: recimo ustanovitelj hranilnice ali parne žage na Mlaki, fundator in donator sirotišnice z ambicijami, da bi postal **ljudski** človek. Če je imel Marx tudi hude sanje, potem je bilo tašno obličje, v katerem se mu je prikazal sam Kapital. Profit. Profit, utemeljen na zavaljenem Kapitalu s polcilindrom. Klanja se, ponuja, se, klanja, kisdihand, ženerozno, smehlja se, spet se klanja in tako mi je v klanjanju minil sen, ki sem ga zjutraj ob čaju imenoval: Prihod neokapitalizma v naš kraj. Ampak vi spite . . .

Horvat je res malo zahrkal, a se je takoj zdramil.

HORVAT: Oprostite.

JANKO: Nič hudega. Sam sebi sem povedal sanje, da jih ne bi pozabil.

HORVAT: Opristite tisočkrat.

JANKO: Ne verjamem pa v Dogodek, ne verjamem v Kaljenje miru.

HORVAT: O čem govorite?

JANKO: Podobe, podobe, barve. Dovidova. Sluga pokorni, carissime – Vidiva se pri našem Toniju pri žemlji in beli kavi.

HORVAT: Janko . . . pri žemlji?

Janko odide.

5.

La Paloma – pozno.

Topić, Blaž, Galica in Lukas. Toni drema za šankom.

BLAŽ: Pa kaj je z Jankom?

TOPIĆ: Če mu hočeš stopit na žulj, samo omeni Janka. On pravi temu: zakon krvi.

LUKAS: Dober je. Ko spi, ne išče kruha.

BLAŽ: Daj no: od tvojega se ne bi preobjedel.

LUKAS: Od mojega, od mojega. Od koga pa? Od kdaj ga pa zdaj ti podpiraš?

VLAŽ: On ima tudi boljših na svoji strani.

LUKAS: Horvat. In kaj počne tukaj ta Horvat?

TONI: Kaj pa lani, ko so bile tiste megle in te je stisnila astma . . .

LUKAS: Ja, kaj pa je zdaj to? O, ljudje, še ena baraba . . . Ker pa si ti Žid, je to mednarodna zarota.

TOPIĆ: Ko pa ti je zagustilo, si dal poslat po Horvata . . .

LUKAS: A? Dal poslat? Kaj potem? Dal poslat. Plačam ga.

TOPIĆ: Je, veterinar, petindvajset kilometrov proti Zagrebu.

LUKAS: Prav: pogovarjajmo se o drugem.

BLAŽ: Pa vendar: ko bi bil kaj vreden, ne bi ostal tukaj.

LUKAS: Poslušajte, oglasil se je en pameten.

TONI: In jeseni so prišli po njega . . . iz Mesta, tisti v pežoju z rdečo . . .

BLAŽ: Pa ja.

TOPIĆ: Nič ne bo iz tega. Vabili so ga s sabo, kar je res, je res. On pa je ostal pri nas.

BLAŽ: Nekaj so mu našli.

LUKAS: He-he, nek madež na rentgenu. Če bi bil kaj vreden, ne bi ostal.

TOPIĆ: Pomeni, da ti nisi nič vreden, ko si ostal tukaj.

BLAŽ: Tukaj sem rojen.

LUKAS: Mi tu smo svoji – na svojem.

TOPIĆ: Tudi Horvat je po rodu od tukaj.

BLAŽ: Ej, ampak on je bil tam. Tam zgoraj. Pa se je vrnil. **To se pa ne dela.**

TOPIĆ: Galica pa se nam je zatopil v misli.

GALICA: Kje pa.

TOPIĆ: Dober večer.

GALICA: Mislim: kakšni idioti smo.

TOPIĆ: In kaj misliš, kakšen si?

GALICA: Enkrat v sto letih se nekomu na tehtleh posveti neka ideja – pa nič. Kakor da se sploh ni posvetila. Bedaki in idioti. Bolj spretni nas bojo prehiteli in potem si bomo gulili glave. Potem se bomo med sabo požrli do kosti. To je nam podobno.

BLAŽ: Kam meriš?

GALICA: Javna hiša je ta ideja.

TOPIĆ: Spet on. Kakor lajna.

BLAŽ: Nič ne bo iz tega. Topić se je pogovarjal z odvetniki.

GALICA: Tudi jaz sem se pogovarjal z odvetniki.

TOPIĆ: Horvat pa nas je poslal nekam.

GALICA: Nobeden izmed nas se še ni z njim resno pogovoril. Denar ne smrdi. Ampak, ljudje dragi, jaz se pravzaprav vprašujem, od česa ta človek živi?

TOPIĆ: A vidiš, bogati!

LUKAS: Od koverte.

TONI: Molči ti. Tebi je dal zdravilo zastonj.

LUKAS: To so umazane klevete. O tem se pogovarjam samo na sodišču. Jaz svoje zdravilo lahko plačam.

GALICA: Ja, ampak, ljudje dragi, od česa potem živi?

TOPIĆ: To bi bilo dobro malo raziskat.

GALICA: Prejšnji ponedeljek sem videl našega doktorja, kako je stopil iz avtobusa, ko se je vračal iz Mesta.

BLAŽ: Tudi jaz sem videl.

GALICA: Pa kaj si ti videl?

BLAŽ: K njemu je pristopil kmet, stari Markuš je bil to, in mu vsilil gos. Živo, pitano gos.

GALICA: Jaz pa sem videl še nekaj bolj zanimivega: da je bil imenovani doktor v novi suknji.

TOPIĆ: (zažvižga) **Boga ti!**

BLAŽ: **Opa bato!**

LUKAS: Fuj! Škric!

GALICA: Torej: s čim bi si on lahko kupil novo suknjo? Daj, Blaž, povej: kdaj si si ti zadnjič kupil novo suknjo?

BLAŽ: **(popije požirek in gleda mrko predse)** Kaj pa mi bo.

GALICA: Bedak!

TOPIĆ: To bi bilo dobro malo raziskat.

GALICA: Pravim pogovorimo se z njim, tako prijateljsko. Pristal bo.

TOPIĆ: No, prav, če pristane ... ampak pravniki ... to je zunaj okvira dovoljene privatne iniciative.

GALICA: To je sicer res. Ampak v tem okviru je na primer – motel.

BLAŽ: Kdo pa bo prišel sem, bogu za hrbet?

TONI: In kaj bi jaz potem počel?

GALICA: Molči ti. Ti boš vodil motel. Kdo bo pa prišel – ja, to je glavni problem.

TOPIĆ: Naš kraj je grozno nezanimiv za tistega, ki ga ne pozna. Pogledal sem v stare popove letopise, da bi našel kaj o kakšnem umoru, o nesrečnih ljubimcih, o kakšnem grofu sadistu in moram vas razočarat: ničesar ni.

JANKO: **(z vrta)** Že pet stoletij je Mlaka do blaznosti zdrava vas. Petnajst kilometrov od tod je dvorec, v katerem je živel nemški baron, ki je zaklal svojo ženo. Ampak to je na drugi strani reke.

Lukas gre nadenj. Ostali mu zaprejo pot.

TONI: Inventar zaračunam dvojno. Tepita se zunaj!

Oglasi se čuk.

BLAŽ: Ljudje, to je čuk.

TOPIĆ: Ne, kanarček je.

TONI: Nekdo bo umrl.

JANKO: Dajte mi ključ od podstrešja.

TONI: Kaj pa boš s ključem?

Janko vzame ključ z žeblja na zidu ob šanku in zgine. Slišijo se njegovi koraki na podstrešju in prevračanje stvari.

TONI: Vse bo razbil, **(zavpije)**: inventar dvojno!

GALICA: Manijak.

TOPIĆ: Najbolje, da ga spravimo v bolnico. **(Zavpije:)** A si ga ujel?

JANKO: **(s podstrešja)** Mislim, da sem ga zadel.

GALICA: Poslušajte mojo idejo: pomenit se je treba z Gospodarjem. Z Gospodarjem še nobeden ni govoril.

TOPIĆ: Ampak do njega ni mogoče, zdaj pa je Gospodar prišel zadnjič na Trg?

BLAŽ: Pred štirimi leti, če me spomin ne vara, na Vsesvete. Od takrat pošilja na grob hišno pomočnico.

GALICA: Jaz sem ga pa videl danes zjutraj.

TOPIĆ: Gospodarja si videl?

BLAŽ: Blede se mu. Ljudje, napil se ga je.

GALICA: Čeprav: videl sem ga, kakor zdaj tebe gledam. V lovski obleki, s puško in tisto svojo staro psico. Celo pred slaščičarno se je ustavil.

TOPIĆ: Pred Cicibanom?

GALICA: Ja, sredi trga. Potem se je ustavil pred Tonijem.

TONI: Glej zlomka. Včasih se je tukaj pošteno nacejal. X-krat je plačal nosače do doma.

GALICA: Torej, Gospodar se je spustil proti Mestu. Nekaj je zavohal. On ima nos. Saj, če ne bi imel nosa, ne bi bil najpremožneši človek odtod do Zagreba.

Janko se vrača. Z velikim kolom v roki. Otresa si prah.

JANKO: Mislim, da sem ga preplašil.

BLAŽ: Saj to se ne dela.

JANKO: Na živce mi gre.

LUKAS: Gosposki živci. Stanjšali so se od belega kruha.

Janko še naprej drži kol, sede za šank.

JANKO: **(preglasno)** Vinjak.

TONI: O.K. bos!

GALICA: **(namigne)** Nadaljevali bomo pozneje.

LUKAS: Prižgi televizijo, Toni.

TONI: Nič ni.

TOPIĆ: Neka domača drama.

Spet čuk. Janko resignirano povesi ramena.

LUKAS: Šušmar.

BLAŽ: Še boljše. To se ne dela. Ne moreš nagnat čuka.

TOPIĆ: Kak mir je.

BLAŽ: To se ti zdi. Jaz sem na Silvestrovo izstrelil trideset nabojev. Navadiš se na silno streljanje.

Brnenje aviona.

TOPIĆ: A ste slišati nekaj?

BLAŽ: Letalo.

Vstanejo in grejo proti vratom, gledajo proti nebu.

TONI: Poljedelska aviacija.

BLAŽ: Nemogoče. Niso sporočili za čebele.

TOPIĆ: Poljedelska aviacija v tem času?

TONI: To so vohuni. Mogoče nas ravno zdaj snemajo.

TOPIĆ: Zavzemi pozo: specialni pozdrav pentagonu.

GALICA: Če ni UFO?

BLAŽ: UFO?

GALICA: Neznani leteči predmet. Dosti je te golazni.

Brnenja ni več slišati.

TOPIĆ: Tako, ni ga več. To je naš šolski avion.

BLAŽ: Kako veš?

TOPIĆ: Po zvoku.

BLAŽ: Daj no, prosim te.

TONI: Nebo je polno vohunov. Povsod je polno vohunov.

TOPIĆ: Kaj pa bi oni na Mlaki?

TONI: V gozdu nad Mlako je vojaški objekt, hočem reči – bunker.

TOPIĆ: Veš kaj je not? Dva takšna . . . še iz prve vojne, dreka.

Vsi se režijo. Celo Janko se smeji, a porogljivo.

TONI: Ti nisi patriot.

TOPIĆ: Daj no, prosim te. To bo kakšna vojaška vaja. Vrnimo se k motelu.

GALICA: **(pokaže na Janka)** Pozneje.

TOPIĆ: Kaj ko bi mladi gospod skušal ujet malo svežega zraka?

GALICA: Ali ni v tej krčmi tako zadušno?

JANKO **(pritegne k sebi kol)** Takoj bom.

TONI: Kar pij, sinko.

LUKAS: Kaj pa to? Ti ga podpiraš?

TONI: Biznis is biznis.

GALICA: Točno.

V Palomo vstopi bitje človeške rasti, v oklepu iz belega kavčuka. Podobno je reklami za Michelin gume, kakršno je mogoče videti ob naših cestah. Sploh nobeden se ne ozre. Bitje se zdi vznemirjeno, gre skozi vso krčmo. Toni briše šank.Ostali gledajo v strop. Blaž se igra z vžigalicami. Lukas čisti zobe.

LUKAS: Mednarodna zarota. Biznis is biznis. Pa vendar nisi Gospodarju do kolen. V žep te lahko stlači.

TONI: Se bom pobrigal.

LUKAS: Vse se je obrnilo na glavo. Ne spoštujejo starih pravic. Sinovi s sekirami preganjajo očete od ognjišč.

JANKO: Ne lajaj.

LUKAS: Tako, vsi ste slišali: ne lajaj. Kakor psu.

Slavković-Michelin zapušča Palomo. Toni pa tudi nekateri drugi so ravno dvignili pogled. Toniju pade steklenica iz roke in se za šankom rabije.

TONI: Ljudje . . .

TOPIĆ: **(skoči s stola)** Kvragu . . .

TONI: **(jokaje)** Pa kaj sem vam pravil . . .

BLAŽ: Pa kaj je, kaj cviliš?

Janko prasne v histerični smeh in pade z glavo na šank.

BLAŽ: Kaj piješ, ko ti škodi, sinko?

TOPIĆ: Ti pa kuš. Vsi kuš. Vse kuš. Treba je hitro ukrepat. Sem . . .

TONI: **(jokaje)** Iz zraka so.

TOPIĆ: Blaž, ti teci na žago . . .

BLAŽ: Kateri vrag vas je obsedel?

TOPIĆ: Teci na žago in daj znak s sireno. Trikrat dolgo. Ne, naj stalno zavija.

LUKAS: Mednarodna . . .

TOPIĆ: Ti, Lukas, pojdi od hiše do hiše, jaz pa grem na radijsko postajo, če je že niso obkolili . . .

TONI: In nobeden nam ni nič sporočil iz Mesta . . .

TOPIĆ: Mogoče so nas najprej . . .

TONI: **(prinese puško iz shrambe)** Vohuni! **Stopi ven in ustreli v zrak. Oglasi se sirena. Panično, osamljeni streli.**

TOPIĆ: Nekdo že deluje . . .

TONI: Mogoče niso naši . . .

LUKAS: Kdo ve, koliko jih je . . .

TOPIĆ: Samo ničesar na svojo pest.

Janko ostane do konca prizora za šankom in se naceja iz steklenice, ki jo je Toni v zmedi pozabil na šanku.

TONI: Kaj če jih je več?

TOPIĆ: Hitro se moramo povezat.

JANKO: Vse to je pijano. Vse to je bolno.

TOPIĆ: Poslal bom sporočilo preko radia.

Luč policijskega avta rotira in meče modrikaste odseve na celo Palomo. Mimo steče Topić z naročjem vojaških pušk. Blaž z avtomatom, sekundo za njim. Izgubili so zvezo. Janko odpre Tonijev radio, ki strašno hrešči, Sliši se kot iz globine etra vznemirjeni Topićev glas.

TOPIĆ: Invazija . . . **(montnje)** . . . mednarodna . . . Ni gotovo. V rokah držimo prehode proti Mestu, Trg je naš in vse, kar je mogoče kontrolirati **(motnje)** . . . ta hip še ni mogoče reči, koliko jih je pristalo . . . izjave prič si nasprotujejo . . . opis . . . **(motnje)** . . . nasprotujoče si izja-

ve . . . **(motnje)** Ponovili bomo obvestilo **(motnje)** . . . Splošna mobilizacija . . . Čez kakšno minuto bomo prebrali posebni razglas predsednika občine . . . **(motnje)** . . . čez štiri minute zbor na trgu . . . Mlaka je na nogah . . . V polni pripravljenosti . . . **(motnje)** . . . Glasba iz našega studija.

Janko odpre radio na ves glas. Osladni šlager.

JANKO: In zakaj radio-Mlaka ne menja spikerja?

Splošna gneča na Mlaki. Po sceni hitijo oboroženi ljudje. Streli. Od blizu in od daleč. Prihiti nek človek v zaščitni maski.

JANKO: Kako je, kolega?

ČLOVEK V ZAŠČITNI MASKI: Negotovo.

Luč s policijskega avta še naprej rotita, Janko pije naprej. V trenutku tišine:

GLAS: Kaj se dogaja?

DRUGI GLAS: Delijo nekakšen kavčuk.

Konec prvega dela, zavesa hitro pade.

DRUGI DEL

1.

Pri Toniju na Mlaki. Dani se. Topić neprespan, razkrečen, gleda skoz okno. Nosi blatne lovske škornje. Blaž kinka za mizo. Toni se siti okrog štedilnika. Tišina. Ptice zunaj žgolijo. To traja.

BLAŽ: Pa kaj je s tem golažem, mater mu . . .

TONI: Prekinili so napeljavo. Toka ni niti za povohat . . . posesali so ves tok . . . pokradli so vse, kar je bilo podobno toku.

BLAŽ: Oni so na tok. Mi smo ga vsaj petkrat . . .

TOPIĆ: Kuš . . .

Ptice žvrgolijo v mlačnem jutru.

TOPIĆ: Kakšna klavrna zima. Kakšna zima pod planom. **(prižge luč.)** Poglej varovavko, če veš, katera je.

Toni se poda v klet.

BLAŽ: **(se zadere)** Vanjgolaž, natakar!

TONI: Pregoreli so varovavko, tako kot sem rekel.

TOPIĆ: Kakšna zima. In zdaj naj samo pohiti . . samo naj pohiti . . . pa bo vse pobila . . . vse bo do temelja poklala.

BLAŽ: Kaj pa vojska?

TOPIĆ: Kako vojska?

BLAŽ: Si obvestil armadno področje?

TOPIĆ: Misliš, da je sposoben zamenjat varovavko, odkar je vdovec?

TONI: **(iz kleti)** Lopovi. Tudi žico so pokradli. Trenutek, gospoda, prestavil bom varovavko, ki je še ostala cela v vsej tej zmešnjavi.

V Palomi spet zavlada jutro.

TOPIĆ: Idiot.

BLAŽ: Da bi mi kar na svojo roko? Takšni, kakor smo . . . koliko pa nas je . . . peščica . . .

TOPIĆ: Malo nas je, a smo dobro razporejeni.

BLAŽ: Nič ni brez vojske. Naj pošljejo tanke. Naj priletijo letala v strmem letu, pa naj malo formirajo, stari moj! To ni naše delo! Moje in tvoje! Mogoče je že vsa Mlaka okužena. Mogoče so bolezenske klice že povsod okrog nas. A nimaš tega občutka? Kaj je z ABK zaščito? A se bomo kar tako pustili kontaminirat?

TOPIĆ: A moraš ti prav zmeraj imet svoje mišljenje? Prostak Blaž! Mobilizacija je še zmeraj v toku.

BLAŽ: Razumem.

TONI: In zdaj, ko smo se malo nastreljali . . .

TOPIĆ: Golaž na stol.

BLAŽ: Tako je. Sam s tvojo konjetino.

TONI: Daj bog, da bi se ti zataknilo.

Topić in Blaž poskušata Tonijev golaž, ne brez odpora.

BLAŽ: Brcanje bo.

TONI: Knjiga za reklamacije je na šanku.

TOPIĆ: **(pomirljivo)** Se da poskusit.

BLAŽ: Daj no, kaj šele daš svojim sovražnikom?

TONI: (si ju ogleduje) Zdaj, ko smo se tako lepo nastreljali, bi mogoče vseeno dvignili vojsko.

TOPIĆ: Zjutraj sem poslušal radio Zagreb in takoj zatem Moskvo in London.

BLAŽ: In kako je tam?

TOPIĆ: Nič, niti besede.

TONI: Niti besede . . . tako vidiš . . . samo nas so . . . samo tu so se . . . pa kaj jim je Mlaka zakrivila.

BLAŽ: Mogoče prikrivajo.

TOPIĆ: To ni izključeno. Saj čudno je vseeno, dragi ljudje, da molčijo tako eni kot drugi. I Moskva i NATO'

BLAŽ: A kakšni nevralni?

TOPIĆ: Nekje se je zrušil reaktivec.

TONI: A vojaški?

TOPIĆ: Civilni, če je za verjet, v morje, preživel ni nobeden.

BLAŽ: In kje je padel?

TOPIĆ: V Sredozemsko morje.

BLAŽ: Tako blizu. Do tja lahko pljuneš.

TONI: A Zagreb, praviš, nič?

TOPIĆ: Malo več so govorili o naši aktivnosti na mednarodnem torišču.

BLAŽ: Lahko bi bilo povezano.

TOPIĆ: Vse je povezano.

TONI: A molči tudi NATO?

TOPIĆ: NATO na to ne bev ne mev.

TONI: Dajmo, obvestimo vojsko.

TOPIĆ: Kdo je tukaj za vse vas odgovoren? **Ptice žvrgolijo.**

TONI: Meni je dosti streljanja! Kaj je z zaščitnimi maskami?

BLAŽ: Tudi jaz imam že dovolj . . .

TOPIĆ: Defetist!

TONI: Saj to streljanje traja že od Silvestrovega, še od katoliškega božiča.

TOPIĆ: Povsem nezanesljiv v vojnih razmerah. Zdaj se vidi, na koga se lahko oprem. Po maske sem poslal na občino. O ostalem se bomo pogovorili.

BLAŽ: Vseeno mi ni všeč to, da istočasno molčita i Moskva i NATO.

TOPIĆ: Po moji oceni ima invazija lokalni pomen. Za zdaj toliko. **Kakšne namene imajo tukaj, še ne vemo, a bomo zvedeli.**

TONI: Je kaj v časopisih?

TOPIĆ: Jih še ni. **Topić je pojedel golaž in pedantno odpihuje drobtine. Potem razgrne na mizo zemljevid. Zunaj ptice.**

TOPIĆ: Čudno se mi zdi, da so pustili pri miru radijsko postajo.

BLAŽ: Imajo že boljše načine.

TOPIĆ: To je ena razlaga. **Motor džipa. Svi pohitijo k izložbenemu oknu Palome.**

TOPIĆ: Glej, tudi Galica. Oho, kaj vidim . . .

BLAŽ: To je odred teritorialnih izvidnikov.

TOPIĆ: To je Galica, ki je nocoj napredoval v komandanta . . .

BLAŽ: Oho.

TOPIĆ: Vojne razmere in gre vse hitreje.

TONI: Zdaj se spominjam. Ti so naredili pot do Svetega Jurija. **Galica se pojavi pri vratih s šmajserjem okrog vratu. Neurejen, neobrit, kakor da se je deset let boril pod Trojo. Nosi glavo z anteno na belem skafandru iz kavčuka. Vsopa dostojanstveno in spušča skafander na mizo. Vsi gledajo skafander, ne da bi se ga kdo upal dotakniti. Vstopajo tudi drugi izvidniki s plastičnim toraksom v rokah, s plastičnimi nogami in ostalimi deli sklepa novinarja Slavkovića:**

GALICA: Manjkata laket in koleno. Ostalo je osvojeno in popisano.

TOPIĆ: Kje pa sta laket in koleno?

GALICA: Med ljudstvom. **Topić se dodatkne skafandra.**

BLAŽ: Pazimo se klic.

TOPIĆ: Če so, potem je že tako prepozno. **Vzdigne skafander in pokuka note, z odporom in previdno.**

GALICA: Nič. Prazno.

TOPIĆ: A tisto glavno?

GALICA: Tisto glavno je izginilo.

BLAŽ: In kako tisto izgleda?

GALICA: Opisi se ne ujemajo. Zdaj pa – spat. **Toliko, da ne pade, pomagajo mu, odnesejo ga.**

TOPIĆ: A Lukas, kje je? Pa Janko?

BLAŽ: Lukas je sinoči streljal z nami do kakšnih dveh ponoči, potem je šel spat. Star človek. Janko se je napil kot mati-zemlja in se je verjetno kam zavlekel . . .

TOPIĆ: In Horvat, kaj je z njim? Ali so žrtve na naši strani?

IZVIDNIK: Enega našega je oplazilo . . . čeprav smo streljali v zrak . . .

TOPIĆ: Kaj, ubilo ga je?

IZVIDNIK: Ne, samo malo oplazilo . . . Bil je dren okrog kavčuka . . . ni se vedelo, ne kdo pije in ne kdo plača . . . Izvedelo se je da se deli kavčuk iz ameriške pomoči . . .

BLAŽ: Ah, NATO spet!

TOPIĆ: A kdo je razširil te glasove?

IZVIDNIK Ah, pustite: ljudje.

DRUGI IZVIDNIK: **(oblečen napol civilno, napol v umazano uniformo, je delavec, ki je kopal luknjo za žični drog na Gospodarjevem posestvu)** In glasovi, in opisi? Nekateri trdijo, da ima tipavke do zemlje, drugi, da je modrikastozelen in ko ga, recimo, osvetliš, se jezi, ker tega ravno ne mara, tretji, da so se napotili naravnost proti pokopališču, in to k tistemu svežemu grobu, starem komaj teden dni . . . četrti, toda povsem nezanesljivi, so jih videli, kako letijo po zraku kakor netopirji . . . peti jih niso niti videli, kajti, pravijo, ko bi jih na primer videli, bi takoj oslepeli . . . šesti so danes zjutraj slišali petelina, ki je spregovoril s človeškim glasom . . .

BLAŽ: Da prav nič od tega ni res?

DRUGI IZVIDNIK: Niti ena sama beseda. Kajti, gospod, strah ima velike oči.

TONI: Kako pa ti potem veš . . . se ti nisi ustrašil?

DRUGI IZVIDNIK: Ne, jaz sem ga videl. **Vsi se radovedno zberejo okrog delavca-izvidnika.**

BLAŽ: Ampak tudi drugi prisegajo, da so ga videli.

DRUGI IZVIDNIK: Mogoče so ga tudi videli, a jaz sem ga gledal celo minuto, kolikor so ga videli ostali vsi skupaj.

TONI: Tako je. V enem se pričevanja ujemajo, da namreč dirjajo kot obsedeni.

TOPIĆ: Oni ali on, navsezadnje? Koliko se jih je spustilo?

DRUGI IZVIDNIK: Gospod, tega vam nobeden ne bo znal povedat. Mogoče tisoč.

TOPIĆ: Tisoč? Nisi malo prej rekel, da ima strah velike oči?

DRUGI IZVIDNIK: Manj kot tisoč se jim sploh ne bi splačalo spustit . . .

TOPIĆ: Takšnega te imam rad . . . mi se bomo sami znašli . . . delovali smo kot en človek . . . in kaj si videl?

DRUGI IZVIDNIK: Videl sem ga, kot zdaj gledam vas, bil sem skrit v senu celo minuto. Lebdel je nad njivo starega Lukasa.

TOPIĆ: V oklepu?

DRUGI IZVIDNIK: Ne, gospod, videl sem ga zunaj oklepa.

BLAŽ: A bomo že enkrat slišali?

DRUGI IZVIDNIK: Gospod, to bitje je belo.

TONI: Belo?

DRUGI IZVIDNIK: Ne zeleno, ne modero, ampak belo kot kreda in ude ima štiri.

TOPIĆ: Donnerwetter.

BLAŽ: Naj obvestimo vojsko?

TOPIĆ: Bedak! Misliš, da oni tega še ne vejo?

Nekaj reaktivcev preleti v strmem letu. Vsi pohitijo k izložbi.

BLAŽ: Naši . . . hej . . .

IZVIDNIK: Novejša akvizicija!

TOPIĆ: Ampak mi smo se v tem času že izkazali. Mi smo ga izolirali. Ampak koliko jih sploh je? Kam se je spravil Horvat? Kaj je z ranjencem? Pošljite po doktorja. Glejte, prihajajo maske. **Letala še enkrat pikirajo. Povsem se je zdanilo. Vsi si natikajo maske. Postavijo se v vrsto. Tako odidejo ven. Priteče fant v poštarski uniformi, poriva svoje kolo. Na kolesu ima zavoj časopisov. Na časopisih se vidi napis: INVAZIJA! Poštar sede na kolo in odhiti za izvidniki.**

2.

Komaj zgrajen in še neodprt gasivski dom na Mlaki. Nepobeljen zid blokete, hladno in vlažno. Na kartonu piše: „Ne pisat po zidu, tu bojo naši otroci!" Slavković v dolgih bombažnih gatah in srajci, skuša se ogret. Vstopi Janko s petrolejko, odejo in nekaj hrane.

JANKO: Kako je bilo?

SLAVKOVIĆ: Mirno. Streljajo nekje proti Zagrebu. Obsedeni ljudje, častna beseda. Obsedeni.

JANKO: Hladno je tukaj.

SLAVKOVIĆ: Kot v grobu. A vse te cevi?

JANKO: Nobene koristi od njih. Ni toka, ni vode. Ne dajo uporabno dovoljenje.

SLAVKOVIĆ: A drsijo tla?

JANKO: Vse drsi.

SLAVKOVIĆ: Ni videti tako. Videti je trdno. Blokete.

JANKO: Tako se danes gradi. V treh tednih.

SLAVKOVIĆ: Vse to v treh tednih?

JANKO: Triinpetdeset ljudi, s besedami in številkami.

SLAVKOVIĆ: Kolosalno. Za novice.

JANKO: In kaj zdaj?

JANKO: Kdo ve? Motel? Bordel? Kaj vem? Zakljice? To je popularno.

SLAVKOVIĆ: Zakljice tukaj? To je za prvo stran. Ampak tukaj? Ko sem padel s padalom . . . kakor da se potapljaš v ogromni črni akvarij . . . spodaj nekaj fosforira . . . ne ve se kaj . . . kakšni obsedeni ljudje . . . motel tukaj na dnu? Kdo pa bo prihajal sem?

JANKO: Pa ti!

SLAVKOVIĆ: Jaz, ja. In jutri še dva novinarja z magnetofonom in kamero. In to je vse.

JANKO: Od Zagreba je trideset kilometov.

SLAVKOVIĆ: Večnost ob današnjem stanju prometnih zvez v tej državi. Z letalom, to že! Potem pa nobeden . . . Kakšna trapasta ideja . . . motel . . .

JANKO: Po vsej priliki prav takšna kakor raca o invaziji. Iz iste smeri.

SLAVKOVIĆ: Mogoče je tako. Trapasto. Ti ljudje so me skoraj razkosali.

JANKO: Izvedelo se je, da delijo kavčuk.

SLAVKOVIĆ: Kavčuk . . . jezuskristus . . . kakor žeblji z Golgote.

JANKO: Jezuskristus . . . kaj pa pričakuješ?

SLAVKOVIĆ: Kaj lahko vem, v kaj lahko upam in kaj je človek? Kantova vprašanja.

Ptice zunaj v parku.

SLAVKOVIĆ: Dani se. jezuskristus, v kaj lahko upam? Kavčuk so pobrali. Če stopim pred njih na trg . . . to bi bila mogoče nova verska sekta, a mogoče bi me potolkli . . . Ko bi že ta časopis enkrat izšel . . . Kristus, kdaj pride k vam jutranja izdaja?

JANKO: Različno. Včasih nas preskočijo. Ne vržejo z vlaka. Vlak odropota proti severu. Časopis naslednji dan.

SLAVKOVIĆ: Kje se začne provinca?

JANKO: **(pokaže nase)** Tukaj.

SLAVKOVIĆ: In ti, kako življenje?

JANKO: Sranje.

SLAVKOVIĆ: Tako je. V kaj sva se zapletla? Ko bi vsaj izšel ta jebeni časopis. To bi ti bil fin nekrolog: padel pri opravljanju naloge. Pa ti?

JANKO: Živi se tudi tukaj.

SLAVKOVIĆ: Ko sem se spuščal, sem imel vtis, da je kar miren kraj. Prijeten za življe-

nje. Najbrž je tako samo na prvi pogled. Mlaka. Kako se more nek kraj tako imenovat. Na kaj so mislili ustanovitelji tega trga? In ti? Kaj počneš? Oženjen? Mulci?

JANKO: Na poti.

SLAVKOVIĆ: Se pravi ujet?

JANKO: Ne ločen trikrat s.

SLAVKOVIĆ: Zezaš se.

JANKO: Ne. Pa ja.

SLAVKOVIĆ: Tudi ti si nek obseden tip . . . ampak si v pomoč. Ti poznaš domorodce. A naj pokažem? Takole, v gatah? Videti je kot pižama. Bog, v kaj sem se zapletel? Kot bi sanjal. Naj grem ven in zavpijem?

JANKO: Ne.

SLAVKOVIĆ: Ja. Ne. Kaj ko bi povedal en cel stavek, človek?

JANKO: Stolkli bi te v zemljo.

SLAVKOVIĆ: Provinca.

JANKO: Da, provincia deserta.

SLAVKOVIĆ: Imaš faks?

JANKO: Napol.

SLAVKOVIĆ: Kako to? Ta prekleti jebeni papir . . . Izguraš do diplome, potem, pa ti je smešno . . . ko sem bil promoviran, so nam govorili o zdravju, razumeš, o zdravju in o tem, da smo zdaj vsi povezani z Alma mater studiorum na veke vekov, kakor bratje v Kristusu. S papirjem . . . ampak govorili so o zdravju . . . razumeš?

JANKO: Ne.

SLAVKOVIĆ: Torej trikrat oženjen? Zezaš se.

JANKO: Ne spominjam se.

SLAVKOVIĆ: To je že nekaj drugega. A mulc na poti. Nezakonski?

JANKO: Ja, ne.

SLAVKOVIĆ: Ja.

JANKO: Ne.

SLAVKOVIĆ: Kaj je tu?

JANKO: Slanina. Vzemi si.

SLAVKOVIĆ: Ti si čudak. Ridikul.

JANKO: Imam vizije.

SLAVKOVIĆ: A tako. Odlična slanina. Domača.

JANKO: Iz marketa na trgu.

SLAVKOVIĆ: Iz marketa?

JANKO: Zdaj dograjujejo oddelek za pohištvo. Potem bo to supermarket. To je za novice.

SLAVKOVIĆ: Napredek povsod.

JANKO: Ja.

SLAVKOVIĆ: **(momlja s polnimi usti)** Kaj počneš, s čim se ukvarjaš?

JANKO: Z vsem mogočim.

SLAVKOVIĆ: Zakaj ne greš v Zagreb?

JANKO: Zakaj pa?

SLAVKOVIĆ: Grem stavit, da pišeš pesmi.

JANKO: Ne.

SLAVKOVIĆ: Tak si videt. Ali pa je to zaradi te petrolejke. Zakaj pa ne napeljejo elektrike? Je mlaka sploh elektrificirana?

JANKO: Je.

SLAVKOVIĆ: Ljudje, pa kaj čakate? Saj bi to moral biti društveni dom, ne pa motel?

JANKO: Ja, gasivski dom. Ampak ne gre. Tista hiša čez z veliko teraso in delavnico. To je Gospodar. On ne dovoli.

SLAVKOVIĆ: Mojbog. Zakaj pa mu ne nacionalizirajo tisti kos zemlje?

JANKO: Kdo?

SLAVKOVIĆ: Lokalni organi oblasti. Saj takšne bi bilo treba . . .

JANKO: Bogat je in plačuje velik davek.

SLAVKOVIĆ: A tako. Kje pa živimo . . .

JANKO: Pa ti?

SLAVKOVIĆ: Pusti. Poberi cunje in pridi v Agram. Kaj te zadržuje tu?

JANKO: Imam očeta.

SLAVKOVIĆ: Tudi jaz ga imam, drugače tudi ne moreš na svet. Izmišljaš si razloge. Se ti upira Zagreb?

JANKO: Ja. Ne. Ne razumeva se.

SLAVKOVIĆ: Pa vendar si mi pomagal.

JANKO: Nisem vedel, da se ne bova razumela.

SLAVKOVIĆ: V tem primeru bi me pustil, da me zatolčejo in mi ne bi pokazal te grobnice?

JANKO: To je zdaj čista špekulacija. Zvij se v kot in skušaj zaspat. Jaz grem ogledovat.

SLAVKOVIĆ: Hej, Janko, kaj te zadržuje tukaj? Posest. Denar? Mačka?

JANKO: Ta kraj.

SLAVKOVIĆ: Čakaj, ti si fanatik, nor si, ti si fanatik predela, prepričan bodi, da je to luknja . . .

JANKO: Molči! A slišiš?

Čuk se odnekod oglasi.

SLAVKOVIĆ: **(se smeje)** Slišim. A tudi zjutraj? Sova zjutraj?

JANKO: Nekdo bo umrl in to prav kmalu.

SLAVKOVIĆ: Kakšna neumnost. Sem bil maloprej indiskreten?

JANKO: Si. Skušaj se ogret za tem zabojem.

SLAVKOVIĆ: A je kaj podgan?

JANKO: Ne, niti podgan.

SLAVKOVIĆ: Vrni se takoj, ko boš mogel.

JANKO: Stopim malo do Tonija. Ne bi rad, da bi me začeli iskat.

SLAVKOVIĆ: Prinesi časopis in cigarete.

JANKO: Kaj kadiš?

SLAVKOVIĆ: Tudi krompirjevo listje.

Janko previdno odide.

Ptice se oglašajo iz drevoreda zraven Doma.

INTERLUDIJ IZ NOVINARSKEGA ŽIVLJENJA

Uredništvo kot v Prologu. Leib tipka z dvema prstoma. Haller drema za mizo po nočni službi. Vstopi Žnidarić v plašču in z veliko mapo pod roko.

ŽNIDARIĆ: Je kaj novic s podeželja?

LEIB: Haller je prebedel vso noč pri telefonu.

HALLER: Mrtvec v Gajevi.

LEIB: Zadušitev s plinom.

ŽNIDARIĆ: A s podeželja?

HALLER: Nič.

ŽNIDARIĆ: Jutranja izdaja je razgrabljena.

LEIB: Zdaj ni več poti nazaj. Vsaka izdaja, novo sporočilo. Videli so ga tu, videli so ga tam, kolut požgane trave, izginuli otroci . . .

HALLER: In kaj jaz morem? Cele noči nisem zatisnil očesa, popil sem liter kave in utrujen sem kot pes. Vse to mi gre malo na živce.

ŽNIDARIĆ: Ohrani ta genialni komentar zase.

LEIB: Nazaj ne moremo več.

Žnidarić odvija zemljevid.

ŽNIDARIĆ: Zdaj si v miru oglejmo situacijo.

HALLER: A naj pokličemo tamkajšnjo ljudsko univerzo, ali jih samo vprašajmo, če se jim ne zdi kaj čudno?

LEIB: Izvrstno.

ŽNIDARIĆ: Jezik za zobe in obračaj obrt. Rabil boš v življenju.

Telefon. Heller leno vzdigne slušalko.

HALLER: Ja, prosim . . dežurni urednik. To je strašno, ja, poslušam vas . . . nobenih novih informacij nimamo, ne . .,. vojne oblasti molčijo, kaj pa radarji? Ne, mi nismo dobili nobenih obvestil . . . veste, kako je . . . Zagreb je zavarovan, bodite, gospa, brez skrbi, nič se nikomu ne bo zgodilo . . . kje je to?

Haller spusti slušalko.

HALLER: Kako bi bilo, da me kdo zamenja?

ŽNIDARIĆ: Kaj pa je?

HALLER: Določena gospa je videla enega na Črnomercu. Pravi, da ga je videvala že prej, a ji nobeden ni verjel.

ŽNIDARIĆ: To je začetek masovne psihoze. Vidite: kako je mogoče ne verjeti v časopis?

LEIB: Čas je za še en demanti . . .

ŽNIDARIĆ: Takole: Ni potrjeno, toda tisoč ljudi je v bolnici, a mogoče še več. Ni službenega sporočila iz kontrole poletov, toda tukaj je posnetek letečega predmeta. Nekaj takšnega, v zraku.

LEIB: Tipkam že eno uro in ne morem si misliti.

ŽNIDARIĆ: Mogoče pa je Slavkovič padel v prazno na ta polja? Poglejte sem: Mlaka je precej izolirana.

Slišijo se letala v nizkem letu. Kolegi pohitijo k oknu.

HALLER: Naši.

ŽNIDARIĆ: Ja, čigavi pa?

HALLER: Starejši nakup – lovci bombniki.

ŽNIDARIĆ: Gotovo pikirajo na Mlako.

LEIB: Tu je novica: „In nato je nastal pekel!"

HALLER: To so manevri. Polni časopisi so jih.

ŽNIDARI: To zadrži zase. Pravim ti, da forsirajo Mlako.

LEIB: Le kaj je s Slavkovićem?

HALLER: Ste ga iskali na domu . . . Mogoče je zaspal . . . mogoče se sploh ni spustil.

ŽNIDARIĆ: **(furiozno)** Kaj če tega mladeniča pošljemo na brezplačno okrevanje?

Vstopi doktor Horvat, utrujen, s črno zdravniško torbo.

LEIB: Glej, glej. Si ti, Haller, zahteval obisk na domu?

HALLER: Jaz ne, ampak, ko ste že tu, nas kar poskusite ozdravit.

ŽNIDARI: Mogoče bi nas gospod rad cepil?

HORVAT: Dober dan.

Novinarji molčijo.

HORVAT: Ne želim vas ne cepit ne zdravit.

LEIB: Pa ste sigurni, da niste zgrešili poslopja?

HALLER: Jaz se bom slekel prvi.

HORVAT: **(potegne iz torbe časopis z naslovom INVAZIJA)** Ali to sodi sem?

ŽNIDARIĆ: Ah, neki bravec. Haller, ti boš sprejel gospoda. Kolega Haller urejuje rubriko Pisma bravcev.

LEIB: Mi smo se pa ustrašili, da nas boste pregledali. Po torbi sodeč . . .

HORVAT: Jaz sem doktor Horvat in ordiniram na Mlaki.

ŽNIDARIĆ: Na kateri Mlaki, če smem vprašat?

HORVAT: V napadeni.

LEIB: Stol! Kave!

ŽNIDARIĆ: Kako je kaj na terenu?

HORVAT: Zmeda.

LEIB: Zmeda?

HORVAT: Pekel.

ŽNIDARIĆ: So žrtve in koliko?

HORVAT: Število je neznano.

ŽNIDARIĆ: Vojska, mladina?

HORVAT: Delajo, kar morejo.

LEIB: Koliko ladij? Koliko se jih je izkrcalo?

HORVAT: Koliko česa?

ŽNIDARIĆ: Koliko bitij?

HORVAT: Kdo bi vedel?

ŽNIDARIĆ: A tako.

LEIB: Nekaj se mi zdi čudno . . . Koliko ladij?

HORVAT: Jaz sem jih naštel petindvajset, a jih je najbrž veliko več.

Premor. Žnidarić se nemirno sprehaja. Haller se spogleduje z Leibom.

HALLER: A videli so jih tudi na Črnomercu.

HORVAT: No, vidite. Vse skupaj ni rožnato.

ŽNIDARIĆ: **(cmeravo)** In kako se premikajo?

HORVAT: Lebdijo.

LEIB: Se vi norčujete iz nas?

HORVAT: Dosti manj kakor vi iz nas.

ŽNIDARIĆ: Nismo utegnili preverit te novice.

LEIB: Vi ste laik. Časopis je časopis. Časopis ima svoj ritem.

ŽNIDARIĆ: Tako je. Bolje tvegati ječo, kakor pa zamuditi takšno senzacijo.

HALLER: Kdo govori o ječi?

LEIB: Za poznejše izdaje smo vse preverili.

HORVAT: Preverili ste?

ŽNIDARIĆ: Kjer je dim, je tudi ogenj.

HORVAT: Slavković vas pozdravlja.

LEIB: Kateri Slavković?

HORVAT: Prosi vas, da vso stvar takoj ustavite.

ŽNIDARIĆ: Prepozno.

HORVAT: Kako, prosim?

ŽNIDARIĆ: Ni več te sile na svetu, ki bi mogla ustavit to psihozo.

LEIB: Mi ne kontroliramo situacije. Mi situacijo spremljamo. Mi delamo časopis.

HORVAT: Vi ne poznate Mlake. Ker je s tega svojega nebotičnika ne morete videti.

ŽNIDARIĆ: Vse to je popolnoma dobrohotno . . .

HALLER: In Slavković je preživel?

HORVAT: Obkoljen je v gasivskem domu.

LEIB: Obkoljen?

HORVAT: Podivjana množica se želi za vsako ceno dokopati do Marsovca.

HALLER: Se pravi, da je v nevarnosti?

HORVAT: Vse je v nevarnosti.

ŽNIDARIĆ: Nikar ne pretiravajmo. Vi nam že pripovedujete feljtone. Saj to je samo igra. To je „človek, ne jezi se". Jutri bo izšel poldemanti, za tiste, ki znajo brat med vrsticami. Do konca tedna, to vam jamčimo, bo vse demantirano, točka za točko. Naš list bo podelil nekaj nagrad in o vsem se bo govorilo kot o dobrem vicu.

LEIB: Navsezadnje bo Mlaka prišla na časopisne stolpce in to ni brez pomena.

ŽNIDARIĆ: Mlaka se bo proslavila, ljudje bojo prihajali k vam, hej! Pamet v glavo, ljudje dragi, še spomenik nam boste postavili.

HORVAT: Zahtevam, da mi takoj poveste, kdo nadzoruje to igro.

ŽNIDARIĆ: In kdo ste vi, da bi kaj takega lahko zahtevali? Kolega Haller, bodite tako prijazni in pospremite gospoda.

HORVAT: Ampak jaz se ne bom dal tako nagnat . . .

ŽNIDARIĆ: Potem pa na glavo.

HORVAT: Sramota je, kar ste storili.

LEIB: Pazite na besede. Na tem mestu se živi od besed.

ŽNIDARIĆ: Tehtajte jih dobro.

HORVAT: **(zgrabi za rob stola)** Demantirajte takoj, jaz to ultimativno zahtevam!

LEIB: Ne bi verjeli.

ŽNIDARIĆ: Ulice, kavarne, trgi, vse že hrumi.

LEIB: Pa še balon bomo spustili.

ŽNIDARIĆ: Invazija se nadaljuje.

LEIB: V balon smo že investirali.

HORVAT: Ogabno. Doktorji intelektualci si izmišljajo igre za sleparjenje preprostega ljudstva.

ŽNIDARIĆ: In množice bojo aplavdirale. Tisto, kar se ceni, je domiselnost.

LEIB: Bili bi prizadeti, ko bi vse to naenkrat prenehalo.

HORVAT: Ko vas takole gledam, se mi zdite sami manijaki. Zdaj se sploh prepiramo?

ŽNIDARIĆ: Za nič.

LEIB: Ves vaš angažma je popolnoma odvečen, kolega. Igra ima svoj tok, naše pa je, da ga beležimo in slikamo.

HORVAT: Odgovarjali boste . . .

ŽNIDARIĆ: Postavili nam boste spomenik sredi trga v Mlaki.

LEIB: V zvezde nas boste kovali.

HORVAT: **(ki ga je Haller že čisto izrinil)** To bo obračunano!

ŽNIDARIĆ: Vse je vračunano.

HORVAT: Vse mesto vam bom pripeljal na okna.

LEIB: Slikali vas bomo.

Izrinili so Horvata, ki še kar naprej vpije.

ŽNIDARIĆ: Ima čisto nerealne pojme.

HALLER: Je pa močan.

ŽNIDARIĆ: Ničesar ne razume.

LEIB: Pa kako lep bo ta balon.

ŽNIDARIĆ: Kako neskromno je to. On ne zna oceniti Dohodek, ki smo ga tako skrbno pripravili.

LEIB: Pusti to, očka Lojzek. Takšna razmišljanja ne peljejo nikamor. Niti hvaležnosti od nikoder, niti drobtinice.

ŽNIDARIĆ: Gluhi čas, gluhi čas. Kje to živimo?

LEIB, ŽNIDARIĆ: Mrak.

Na uredništvo pada mrak.

3.

La Paloma na Mlaki. Tiho je. Za mizo Lukas, Topić, Blaž, Galica se nemirno sprehaja. Toni za šankom pomiva kozarce.

GALICA: Kako nas morejo tako . . .

BLAŽ: Kakšni idioti smo . . . Lukas, tu me pljuni **(kaže na čelo)** tu pljuni . . .

GALICA: Zadnji šuft.

TOPIĆ: In zakaj bi ti pljunil . . . on se ni angažiral . . . Ko je bilo najbolj gosto, je šel spat.

LUKAS: Jaz sem star človek.

BLAŽ: Kje je ta novinar, da ga v zemljo . . .

GALICA: Da ga s temi rokami v zemljo . . .

BLAŽ: In z nogami . . .

TOPIĆ: Mogoče se še vse dobro konča.

GALICA: Kako pa zdaj to?

TOPIĆ: Nekaj premišljam.

GALICA: On misli, ha, ha . . .

BLAŽ: Kakor da mi ne mislimo . . .

TONI: Mislec.

GALICA: Konec je . . . vojnega stanja. Mi smo demantirani . . . Vse je kaput.

TOPIĆ: Demanti je mogoče demantirat.

BLAŽ: Kam meriš?

TOPIĆ: Zjutraj smo prekinili preplah. A jaz še zmeraj mislim za vse vas. Treba je poslat Horvata v časopis, naj se gre pogajat . . . naj jim pojasni, da se mora ta komedija nadaljevat.

BLAŽ: V nasprotnem jim bomo požgali časopis . . .

GALICA: Hej, kakšna grmada bi bila to.

TOPIĆ: Doktor naj jih spametuje.

BLAŽ: Ampak on noče sodelovat.

TOPIĆ: To je res. Ampak lahko ga malo omehčamo.

GALICA: Kako? Trd je kakor stolp. Posmehoval se nam bo.

TOPIĆ: Janko je njegova slabost. Lukas . . .

LUKAS: To je izključeno.

TOPIĆ: Kaj pa? Za splošno stvar? Za skupno dobro?

BLAŽ: Meni se je zdelo to z Jankom zmeraj pretirano.

TOPIĆ: Na svojo roko je. A minila ga bodo neumna leta. Saj mu še mozolji rastejo. Zelen je še, popustljiv . . .

LUKAS: Ne poznate vi Janka . . .

TOPIĆ: Kdo ga pa pozna, če ga mi ne poznamo . . . in s to Lipušičko . . .

LUKAS: No, kaj je z Lipušičko . . .

TOPIĆ: Ta afera . . .

GALICA: Z Lipušičko. Lipušičko . . .

TOPIĆ: Saj nam ni do aferizma.

BLAŽ: He, he, z Lipušičko, malo sta pomešala noge.

LUKAS: To so klevete.

BLAŽ: Težka beseda. In kaj za to, pomešala . . .

TONI: Boljše kakor da se prismodi . . .

Smejijo se.

GALICA: Tudi jaz bi, če bi mi dala, ampak ni dala, varčevala se je, kaj pa se napihuješ, tudi ti bi, vidiš, tudi Toni bi . . .

TONI: Je ni v mojem horoskopu.

GALICA: Pojdi, no . . .

TOPIĆ: Pa kaj, Lipušička? Majhna nepazljivost, strah božji pa tudi roka bi se lahko posušila, ona pa je sama, Lipušička, samostojna in kot cerkvena miš.

BLAŽ: Sirota – kot Pepelka.

GALICA: Kakor Grk v prazni trgovini . . .

TOPIĆ: Sama. Pa bomo pogledali. Iz tega ne bomo delali problema. Nam ni do aferističnega ponašanja, naj mali lepo pride na občinske jasli.

LUKAS: Kaj bi pa radi . . . vi ne poznate Janka . . .

TOPIĆ: Janko . . . on visoko leti in v kalnem lovi . . .

LUKAS: Trd je kakor kol.

TOPIĆ: Doktor Horvat mora spametovat gospodo pri časopisih in vsa ta zgodba gre približno takole: ti padeš zgubljenemu sinu okrog vratu, ali bolje, nagovoriš ga, da on tebi pade, kakor se tudi spodobi – vsakdanji prizori in sentimentalni – on nagovori Horvata, kar mu ne bi bilo težko, saj skorajda spita v eni postelji, Horvat pa časopis. In vsa zgodba bo trajala še en mesec, da se Mlaka proslavi, da eter brni – izkrcujejo se tu, videli so jih tam, tukaj, povsod in tu se pričenja prosperiteta.

BLAŽ: Pozlatila se ti je.

TOPIĆ: Ni. Očitno pa je, da se v dozdajšni kampanji nisi ravno preveč odrezal.

LUKAS: Meni je napredek Mlake pri srcu tako kot vam vsem.

BLAŽ: **(dvigne kozarec)** Dvigujem ta bilikum . . .

GALICA: Nazdravje, Blaž.

TOPIĆ: Nazdravili bomo pozneje. Čim prej se moramo oglasit pri Gospodarju.

BLAŽ: Tako je: ne moremo mimo njega.

TOPIĆ: Celo, ko bi to tudi hoteli, bi nas že on spomnil.

GAICA: To je Gospodar.

TOPIĆ: Izbrali bomo delegacijo . . . pri doktorju pa se bomo oglasili spotoma . . .

BLAŽ: Predno ga Janko obdela?

TOPIĆ: Kaj? Saj smo svoji – naši. Do njiju smo imeli do neke mere zgrešeno taktiko.

LUKAS: Ljudje, spet se nam bosta posmehovala.

TOPIĆ: Če jih doktor ne bo spametoval, bo ostala Mlaka takšna, kot je zdaj, postaja, kjer potniški vlak izvrže kilo jutranje izdaje, ne da bi se ustavil.

BLAŽ: Tako je.

TOPIĆ: Ostane luknja nad luknjami z izgledi zagrebškega satelita v enaindvajsetem stoletju, z nataliteto . . .

LUKAS: Dosti!

TOPIĆ: Zberimo se, kolikor nas je, in si pomagajmo.

Priteče poštar, ki je gornji del uniforme zamenjal z SMB-jem, na obrazu pa nosi masko proti ABK kontamina-

cii. Odkar je v Palomi, se je krčma napolnila s hrupom daljnih motorjev.

POŠTAR: Ljudje, tovariši . . .

Pade na stol.

TOPIĆ: Zdelalo ga je kakor glasnika z Maratona. Kaj se je zgodilo? Toni žganja!

POŠTAR–IZVIDNIK: Prihajajo!

BLAŽ: Kdo?

Napeto poslušajo vedno močnejše brnenje.

TOPIĆ: Invazijsti.

Poštar zanika.

LUKAS: Marsovci . . .

Poštar odkima z glavo, v dušku popije Tonijevo žganje.

POŠTAR: Napredujejo proti Mlaki . . .

TOPIĆ: Kdo? Odkod?

TONI: S severa . . .

BLAŽ: Z juga – Jezus Marija. Tanki!

Poštar zelo zanikuje

BLAŽ: Z zagrebške strani. Forsirajo nas!

LUKAS: Pustite ga, da se zbere. Kaj silite vanj.

Letala preletijo v strmem letu.

BLAŽ: So naši?

TONI: Lovci bombniki. Pikirajo na letališče v Lukovici. Naši, čigavi pa?

BLAŽ: Armada!

POŠTAR: Armada turistov!

TOPIĆ: Kaj si rekel?

POŠTAR: Kdaj?

TOPIĆ: Zdaj.

POŠTAR: Ljudje prihajajo na Mlako, velikanske množice.

Galica zmagoslavno zleze na mizo.

BLAŽ: Turistična armada?

TOPIĆ: Bog, a je to uspeh?

Vsi se objemajo in poljubljajo. Galica si zaveže okrog pasu namizni prt in zapleše na mizi v ritmu kan-kana.

TOPIĆ: V mesto, v mesto, pogospodične –

BLAŽ: Ne, k doktorju –

GALICA: H Gospodarju –

TOPIĆ: Organizirajmo se! Združimo se!

Galica je gospodična, spakuje se, šlatajo ga. Vsi se hitro opijanjajo. Hrup je vedno večji.

GALICA: Tudi jaz ne bom mirova –

Skače z mize in vzame dolg železni drog.

GALICA: Ne pustim se zajebavat.

Tolče po tleh. Vsi obstanejo.

GALICA: Za turizem so potrebne sobe, ne?

Tolče.

TOPIĆ: Kaj pa je s tabo?

GALICA: Ne pustim se več vleči za nos. To je.

BLAŽ: Kdo?

GALICA: Frajla! Vidiš, Gospodar – tako se to dela, Gospodar se je pojavil pri Cicibanu, a mislite, da je to po naključju? Figo. Ni vam rečem! Lahko greste stavit! On ima nos! On ni po naključju Gospodar. Ima nos. In zakaj ima nos? Zato, ker voha. Denar, kup denarja. Voha biznis.

TONI: Biznis is biznis.

TOPĆ: Kaj nameravaš?

GALICA: **(tolče po tleh, po mizi, odhaja ven, žvenketanje razbitega stekla:** Končno je s tem! Tudi jaz imam nos! Ne pustim se več zajebavat!

LUKAS: Naj se mu kdo vrže pod noge!

BLAŽ: Naredil bo kaj hudega.

TOPIĆ: Ampak to za Gospodarja, to je točno.

TONI: Tako je: biznis is biznis.

LUKAS: Kličite za njim.

TOPIĆ: Prepozno. Odneslo ga je kakor veter.

BLAŽ: Tekla bo kri, to pa nam zdaj ni potrebo.

TOPIĆ: Samo ne aferizma. Pa saj je polnoleten.

LUKAS: Nor je sto procentov. Morali bi ga zadržat.

TOPIĆ: Glej ga, prosim te! Zakaj pa mu ti nisi stopil na pot? Zakaj se ti nisi izprsil?

TONI: Poiščimo doktorja.

TOPIĆ: Najavimo se pri Gospodarju. Da mu mater . . . kakšen nos ima ta . . . za dinar . . .

BLAŽ: Pojdimo do Horvata.

TOPIĆ: H Gospodarju –

BLAŽ: K Horvatu –

TONI: Tako je –

LUKAS: H Gospodarju –

BLAŽ: K doktorju –

TOPIĆ: **(se zadere):** Kdo tukaj ukazuje? Toni, mogoče si to ti?

TONI: **(pomirljivo)** H Gospodarju pa spotoma k Horvatu, ker je to tako spotoma.

TOPIĆ: (Lukasu) In Janko, kam se je vtaknil?

LUKAS: Ne odgovarjam zanj

TOPIĆ: Naprej marš!

Postavijo se v vrsto in odidejo. Delavec, ki je kopal na Gospodarjevem dvorišču, se sreča z njimi pri vhodu v Palomo. Ostane sam v krčmi. Na sebi ima kombinezon, čezenj pa je oblekel staro SMB bluzo.

DELAVEC: Kakšna evforija!

Hrup letal in motorjev poneha.

DELAVEC: Ko bi samo videli avtomobile . . . videli bi, da so polni daril . . . Jugošvabi se vračajo domov za Velikonočne praznike.

4.

Ordinacija-stanovanje doktorja Horvata. Vsopi Janko in zaloti Frajlo pri omari za zdravila.

JANKO: Vi tukaj?

FRAJLA: Vrata so bila odprta. Ampak Horvata ni.

JANKO: Nikakor se ne spametuje. Enkrat bi ga morali okrast.

FEAJLA: Mogoče pa ni slabo kot sistem; kadar ti gre po zlu, si lahko sam postrežeš iz teh omar.

JANKO: Vam gre po zlu?

FEAJLA: Pritisk.

JANKO: Vreme se bo spremenilo.

FRAJLA: Pritisk Dogodkov.

JANKO: Ko bi vedeli, kako je trivialno, kar se je zgodilo.

FEAJLA: Ta invazija?

JANKO: Ja. Do nas so se nazadnje prebili rešitelji s tega sveta.

FRAJLA: Z onega sveta? O, jaz grem gotovo v pekel. Pravzaprav sem čisto pripravljena. Mislim, da se bom v tem peklu zelo dobro znašla in da mi bojo vsi tamkajšni izumi že dobro znani.

JANKO: Ne maram tega frivolnega tona čvekanja o smrti.

FRAJLA: Menjajva glasbo.

JANKO: Dam gor kakšno ploščo?

FRAJLA: Je naš doktor diskofil?

JANKO: Težko bi ga imeli za takšnega. Ima pa nekaj starih šlagerjev.

Janko brska po omari, ven potegne staro ploščo, odpihuje prah in vrti gramofon, ki je bolj podoben fonografu. Frajla sedi v naslanjaču.

FRAJLA: Kako je to neznosno sladkobno.

JANKO: Druge niso boljše.

FRAJLA: Potem je tišina stokrat boljša.

Ptice z dvorišča.

JANKO: Vi ste . . . vi se borite in jaz se vam klanjam.

FRAJLA: Ognite se temu sentimentalnemu tonu z mano. Ali ni to pravo čvekanje?

JANKO: Pravite, da boste pobegnili?

FRAJLA: Pobegnila bom v svetlonovo življenje.

JANKO: In kaj me za vraga ne vprašate: „Pa vi, Janko, kaj vi čakate? "

FRAJLA: Pa vi, kaj vi čakate?

JANKO: Zadržalo me je vaše vprašanje. Vam smem prebrat nekaj verzov?

FRAJLA: Se mladi še malo niso spremenili? Se v določenih situacijah berejo pesmi? Tako kot nekoč: polglasno? Ampak jaz sem pozabila vzeti s sabo svojo spominsko knjigo. Kaj zardevate?

JANKO: Vprašali so me, kje bom našel podobne sebi.
vprašali so me, kje bo duša našla posodo,
iskali so ljudi vajenih besed,
prišli so k votlini, mestu, vasi.
Kako se vam to zdi?

FRAJLA: Stokrat oprostite. Malo sem bila odsotna.

JANKO: Kakšen neuspeh. Ali je mogoče živet od poezije?

FRAJLA: V nobeni dobi ni bilo mogoče živet od poezije in vendar so ljudje v vseh časih pisali pesmi.

JANKO: To pot nisem mislil na denar.

FRAJLA: Meni je vse ravno.

JANKO: To je bil veliki Tin. Gotovo niste slišali za to pesem, ker je ostala skoraj neznana, ima pa smešen naslov: Konfederacija duš.

FRAJLA: Kakšen diplomatski naslov. Ne zamerite. Jaz sem danes ves dan malo v levo.

JANKO: Ne trpite me.

FRAJLA: Meni je vse ravno.

JANKO: **(ki je šele zdaj opazil, da ima Frajla obvezano roko)** Vas je kdo napadel?

FRAJLA: Je. Pozno sinoči.

JANKO: In kdo je bil ta ničvrednež?

FRAJLA: Moj kuhinjski nož. Zdaj me pa dobro poglejte: ali opažate kaj nenavadnega na meni?

JANKO: Ja. Ne. Podočnice. Nič nenavadnega.

FRAJLA: Hvala.

JANKO: Vi se popolnoma obvladujete.

FRAJLA: In kaj bi se obvladovala? Bi radi, da začnem psovat?

JANKO: Kako je z Galico zadnje čase?

FRAJLA: Nekaj mu ne da miru.

JANKO: Vsi so ponoreli zaradi Dogodka.

FRAJLA: Saj Galica je tako čisto nepomemben.

JANKO: Lahko bi bil nevaren.

FRAJLA: Res?

JANKO: Ko bi oni imeli moč. Ko bi, recimo, mi imeli življenje v oblasti.

FRAJLA: To je tako . . . splošno . . . toliko, da se govori. Vsi, ki imajo moč, postanejo nevarni.

JANKO: Ampak Galica . . .

FRAJLA: Njemu bo kmalu žal. Mu je že.

JANKO: In zakaj zares nekam ne odpotujete?

FRAJLA: Odpotovala bom. Zelo kmalu.

JANKO: Res ne maram ta frivolni ton, ko se govori o umiranju.

FRAJLA: Vi ste rekli, ne pa jaz.

JANKO: Vendar mi pogovor z vami zmeraj daje moč.

FRAJLA: Veste, kaj je to? To je usmiljenje. Prosimo za tiho sožalje. Kajti nekomu je huje kakor meni.

JANKO: Kako me vi slabo poznate.

FRAJLA: In kako se vi visoko cenite.

JANKO: Prižgiva po eno.

FRAJLA: Žena vašega življenja kadi kot lokomotiva, psuje kot kočijaž in se tepe v krčmi. Bojeviti tip.

JANKO: Vse narobe —

FRAJLA: Imam nek nujen opravek.

JANKO: Nujen opravek, vi? Kdo pa ima na Mlaki nujen opravek?

FRAJLA: V tem trenutku so vsi zelo zaposleni. Nasvidenje.

JANKO: Kako ste surovi. Navsezgodaj. Mogoče nisem bil dovolj inspirativen. Zgodaj je še. Ne morem mislit zgodaj zjutraj. Kaj šele vse drugo. In vi me tako kraljevsko in neusmiljeno zapuščate.

FRAJLA: Včasih se je težko upret skušnjavi in ne podelit nasvet, čeravno se mi to nepopisno upira.

JANKO: Mogoče ga bom preslišal.

FRAJLA: Vse svoje stavite na nič.

JANKO: To je nasvet za kockarja . . . ne drznem si.

Frajla je že odšla.

JANKO: Kam hitite? Kakor da gre za kolajno. Mogoče je mleko ostalo na štedilniku?

Janko si vzame iz steklene omare zvezek Medicinske enciklopedije, se zavali v naslanjač in kadi.

JANKO: Mleko je rešeno. To ni nič.

5.

Dvorišče pred Horvatovo ordinacijo. Pridejo Topić, Toni in Lukas. Zaščitne maske jim binglajo s pasov. Topić je oborožen. Na tleh so našli lobanjo, ki jo je Horvat svoj čas vrgel skoz okno. Toni se frivolno reži in jo brcne. Prične se nogomet. Samo Lukas vidno zija od začudenja.

TOPIĆ: Mahni jo, Lukas.

LUKAS: Bog varuj.

TONI: Naj bo stari . . .

BLAŽ: Stari naj brani.

TOPIĆ: Centeršut v trenutni situaciji!

Topić se namesto tega skloni, pobere lobanjo in jo vrže Lukasu, ki jo zadrži in je še naprej zaprepaden. Pride Galica, trd v obraz in se postavi postrani kakor kip.

TOPIĆ: Še eden je prišel. Še eden za Gospodarjev zvezdni team.

BLAŽ: Daj, stari, zaposli ga.

TONI: Stari posrane.

BLAŽ: Zaposli ga, ali pa te bomo izolirali! O

TOPIĆ: **(Galici)** A ti, kaj se držiš kot lesena Marija?

GALICA: Smrdi.

TOPIĆ: Kje pa, glej, jaz jo bom poljubil.

TONI: Mojbog, zledenel bom. Storite kaj.

LUKAS: Čigava je?

TOPIĆ: Doktorjeva.

LUKAS: To je greh.

BLAŽ: Tudi s tvojo se bo šel nekdo žogobrc.

TOPIĆ: Čakaj malo. Galica, kaj se je zgodilo?

LUKAS: Greh.

GALICA: Nič.

TONI: Ves sem posinel. Grem v službo.

TOPIĆ: Ostani tu. Galica, se je kaj zgodilo?

Prihiti poštar, napol uniformiran v SMB, z revolverjem za pasom. Pada. Komaj ga zadržijo.

TOPIĆ: Trobi drugič.

BLAŽ: Idiot.

GALICA: Smrdi, če vam pravim. Tako hitro.

BLAŽ: Jebo te otac.

POŠTAR: Frajla –

LUKAS: **(zavpije)** Samo tega se nam je manjkalo.

TOPIĆ: Kuš – ugrizni se za jezik.

GALICA: Kaj si videl?

POŠTAR: Nič. Nosil sem pakete –

TOPIĆ: Frajla dobiva pakete–

POŠTAR: Pogosto –

BLAŽ: Glej, glej –

TOPIĆ: To bi morali malo –

GALICA: Kaj si videl –

LUKAS: Samo tega nam še manjka –

TOPIĆ: Kuš.

BLAŽ: Pustite ga vendar, naj umiri.

POŠTAR: Nič. Samo leži.

TOPIĆ: Leži?

POŠTAR: Na postelji –

GALICA: Kje pa naj.

TOPIĆ: Kuš. In kaj potem? Sama je.

POŠTAR: Nič. Samo –

BLAŽ: Kaj, samo jebemti –

POŠTAR: Samo ubila se je.

Lukas iskreno zgrožen spusti lobanjo.

LUKAS: **(proti Galici)** Ljudje, on jo je –

TOPIĆ: Drži gobec! Do konca?

POŠTAR: Čisto se je ubila.

TOPIĆ: Pa si ti . . . Kako bi on to mogel vedet?

GALICA: Tako je! Kje je Horvat?

BLAŽ: Saj smo ga šli iskat.

TOPIĆ: Ne deri se! Našli ga bomo. Ni duh.

Vsi natikajo zaščitne maske in navalijo na Horvatovo hišo. Ker se nihče ne oglasi, začnejo razbijati po vratih in oknih. Vedno močneje. Janko izpusti zvezek Enciklopedije in skoči skozi zadnje okno na vrt. Odplazi se, ozira se, izgubi se. Galica pograbi lončenega škrata z vrta in se zaleti v vrata.

TOPIĆ: Nehaj, idiot!

BLAŽ: Razbil boš!

GALICA: In kaj potem–

Prerivajo se. Nazadnje izpuli Toni kol s ptičjo hišico. Zaletijo se v vrata. Galica otopelo stoji, se nasloni na palčka, potem ga še enkrat dvigne pred sebe. Ta hip se pojavi Horvat z zdravniško torbo na drugem koncu scene, njim za hrbtom. Vrnil se je iz Zagreba.

HORVAT: Dober dan vsem.

Vsi obstanejo.

HORVAT: Hvaležen vam bom, če vrnete palčka.

TOPIĆ: Doktor . . . hitro . . . Frajla.

Enostavno ga odvlečejo s sabo in izginejo s scene.

6.

Na levo se odpira Frajlina sobica v Galičini hiši, kakor v prvem prizoru. Frajla leži na zofi tako, da jo dvigneni del zofe zakriva pred publiko. Videti je samo zvito roko in del glave. Negibna je. Blaž, Topić, Toni in Lukas se postavijo v vrsto. Na obrazih imajo maske. Galica stoji ob strani, varuje nos zaradi smradu. Poštar je tu s paketom. Horvat počne vse, kar počne zdravnik ob takšnih priložnostih. Pobira instrumente.

HORVAT: Končano je.

Vsi hitro snamejo maske in negibni obstanejo ob mrtvi Frajli.

GALICA: Smrad . . . tako hitro . . .

TOPIĆ: (mirno, svečano) Idiot nepodojeni. To so mačke.

BLAŽ: Bedak. nismo se tako dogovorili: ogibati se aferizmov?

LUKAS: Pssst!

HORVAT: Srce, ampak nisem čisto prepričan.

TOPIĆ: Pa te tablete?

Pokaže, da je škatla prazna. Vrže Horvatu.

HORVAT: Petdeset komadov. To bi še slona ubilo.

BLAŽ: Frajla se je ubila.

GALICA: Tako.

HORVAT: Takoj moram v ordinacijo.

TOPIĆ: Trenutek. Mi smo takorekoč nad odprtim grobom, doktor.

Horvat pospravlja instrumente.

TOPIĆ: Dogodki, ki jih je prineslo zadnji čas nad Mlako, zahtevajo določene pojasnitve. Mi in vi smo se pogosto ponašali kot dve posebni stranki.

HORVAT: Je to politični govor –

TOPIĆ: Mi politično z vami sploh ne bi govorili. Omenjeno ponašanje prinaša škodo naši majhni skupnosti in prav tako širši družbeni skupnosti. Z eno besedo: sloga jači nesloga tlači.

HORVAT: Za kaj gre?

TOPIĆ: Za podvig, ki nas bo izvlekel iz kluba nerazvitih.

Horvat zapre torbo.

BLAŽ: Doktor, pozabili ste to brizgo –

HORVAT: (vzame brizgo) Vse to je čisto obsedeno.

LUKAS: Nisem imel prav? Noče sodelovat!

BLAŽ: Niti zdaj –

TOPIĆ: Niti zdaj, ko teče kri.

HORVAT: Tako je. Bodimo resni.

TOPIĆ: Ko bi vi le vedeli, kako smo mi resni . . .

HORVAT: Ampak, ljudje, jaz sem samo zdravnik . . .

BLAŽ: Vi ste vplivna oseba.

HORVAT: Jaz, vplivna?

TONI: V nekaterih krogih.

TOPIĆ: Videli smo, kako so prišli po vas iz Zagreba v pežoju z rdečo tablico in ponujali so vam upravo nad zdravstvenim domom.

HORVAT: Kaj zato?

BLAŽ: Saj to. To pomeni, da imate vpliv.

TOPIĆ: Vi resda niste sprejeli . . . ampak to bi vam lahko dvignilo ceno, ni tako, fantje?

BLAŽ: Prav je, da niste sprejeli.

HORVAT: Ampak, ljudje . . .

TOPIĆ: Mi se nismo ponašali pametno. Bili smo kratkovidni.

HORVAT: Kako zdaj to?

BLAŽ: Bili smo togi.

TONI: Nismo se zganili dovolj elastično.

TOPIĆ: Bili smo brez širine.

BLAŽ: In to ravno tam, kjer ni prostora za tako togo ponašanje.

TOPIĆ: Naše ponašanje na javni sceni je označevalo nezadostno toleranco.

LUKAS: Zdaj se nam to maščuje.

HORVAT: Čakajte, ljudje . . .

TOPIĆ: Mi čakamo že pol stoletja. Čakamo več, kot je mogoče prenašat. Mi moramo naprej.

LUKAS: Posvetilo se ti je.

TOPIĆ: Vsi grejo naprej, mi pa cepetamo na mestu.

HORVAT: Pa kaj bi radi?

TOPIĆ: Da si tukaj, takoreč nad odprtim grobom, nad našim grobom, podamo roke.

Tišina.

HORVAT: Moram v ordinacijo. Jaz tukaj izgubljam čas.

LUKAS: Zdaj vidite.

BLAŽ: To je škandal.

TOPIĆ: Čakaj. Ugrizni se za jezik.

HORVAT: Nad grobom . . . no, prav . . . kaj je z Jankom, Lukas?

TOPIĆ: Lukas, pazi, kaj boš zdaj rekel.

LUKAS: Pa zakaj vas to zanima?

HORVAT: Ta človek, Janko, izhlapeva.

BLAŽ: Kako to?

HORVAT: Spreminja se v duha. Uničil se bo.

LUKAS: Ne verjamem. On ni tako mehak. Dobil je dobrih batin pa še zmeraj premalo.

TOPIĆ: Pazi, kako se boš izrazil.

LUKAS: Dober je. Ko spi, ne išče kruha. Ali kakor se reče: visoko leta in v kalnem lovi.

TOPIĆ: Lukas!

LUKAS: Vi pa ste mu nasedli! Kaj, Lukas! Naj

se vsak briga zase. Denar, vse je denar. Vi pa mislite, da je on angel. Ni angelov.

TOPIĆ: Ubil te bom na mestu.

LUKAS: A kaj ne gre v Mesto. Recite mu vi . . . naj gre . . . daleč mu je dom. Ne bo odšel praznih rok kakor toliko drugih . . .

HORVAT: Saj mogoče bo tudi šel.

LUKAS: Vidite. Tako je z njim. A jaz se bom pokoril za skupno stvar. Meni je pri srcu dobrobit Mlake tako kot vsem vam.

TOPIĆ: Dobro je. Dogovor hišo gradi.

HORVAT: Kakšno hišo?

Pride Janko.

JANKO: Hišo ljubezni. Glej, kakšen lep prizor.

GALICA: Frajle se je ubila.

JANKO: Vsi pa se tolčete po prsih, na sedminah se nazdravlja.

HORVAT: Pripravili bomo pogreb s skupnimi močmi.

JANKO: Lepo.

BLAŽ: Mi smo odbor za pripravo pogreba. Topić naj razdeli zadolžitve.

HORVAT: **(Janku)** Vidiš, niso ravno takšne pošasti.

JANKO: Voz je še v dobrem stanju.

TOPIĆ: Kakšen voz –

JANKO: V kleti starega doma. Pogrebni voz pogrebne zadruge iz Mlake.

LUKAS: Ampak od pogreba tistega Žida Deutscha, naj mu bo lahka zemljica, tisti voz ni bil v rabi.

JANKO: Kaj zato?

TOPIĆ: Toni je dober s popi. On bo zagotovil ceremenijo.

JANKO: Ampak Frajla ni bila verna.

TOPIĆ: In ravno je. Frajla je še pred kakšnim letom lizala oltar.

JANKO: Nima veze.

BLAŽ: Se bomo o tem tukaj prerekali?

TOPIĆ: Če hočemo svečanost, potem moramo kupit popa. Oni se na to razumejo. To lahko stori Toni. Jaz ne.

JANKO: Galica in Blaž bosta vlekla voz.

BLAŽ: Jaz? Jaz naj bom Frajlin žrebec?

GALICA: Midva se pa ravno nisva prijazno gledala.

JANKO: Motite se. Ravno pred smrtjo mi je izdala, da vas je ljubila.

LUKAS: Komedijo delate iz resne predstave.

TOPIĆ: Gospod. Mi smo takorekoč nad njenim grobom.

JANKO: In kdaj bo pogreb?

TOPIĆ: Čim prej toliko bolje. Kličejo nas neodložljiva javna dela.

Frajlo prekrijejo s plahto in prižgejo svečo. Vsi v naglici odidejo.

HORVAT:? **(Topiću)** In koliko vse to stane?

TOPIĆ: Kako to mislite?

BLAŽ: Vse to plača občina.

LUKAS: Voz ni od nikogar, plačat bo treba plehmuziko in popa. Vse je denar.

HORVAT: In kaj moram **jaz** storiti?

TOPIĆ: Vi? Malenkost – za zdaj. Oditi je treba v Mesto, nad časopis. Vsa ta zgodba z invazijo mora bit podaljšana.

HORVAT: Sem že bil tam. Zgodba se nadaljuje.

TOPIĆ: Hura! Ste slišali? Vi imate nos, doktor. Pa Gospodar?

LUKAS: Tiho, zaboga!

JANKO: Kaj pa je v paketu?

GALICA: Dajte sem!

JANKO: Ne, meni.

POŠTAR: Najboljše je vrnit.

TOPIĆ: Ampak to je zdaj vseeno. Dajte doktorju.

Odprejo paket.

BLAŽ: Kaj je notri?

JANKO: Knjige, knjige, knjige.

TONI: Dajte jih Galici. Naj se kulturno dviguje.

BLAŽ: Knjige so zdaj že tako na njegovem.

Zatemnitev.

7.

Gasivski dom na Mlaki. Slavković se skuša ogreti. Telovadi, sopiha. Pride Janko z velikim svežnjem pod roko.

JANKO: Kako je?

SLAVKOVIĆ: Blazno se zabavam.

Janko mu vrže škatlo cigaret. Slavković slastno potegne dim.

SLAVKOVIĆ: Niti očesa nisem zatisnil.

JANKO: Kako to?

SLAVKOVIĆ: Ne vem. Kar naprej nekaj šušlja. Mislim, da so se podgane le naselile.

JANKO: Vsaj nekdo.

SLAVKOVIĆ: Nisem si upal ugasnit petrolejke. Zdaj pa petroleja ni več.

JANKO: Priskrbel ga bom še.

SLAVKOVIĆ: Še? Bo treba še? Demanti še ni bil objavljen?

JANKO: Bil. Dva demantija. To je povzročilo krajevne nemire. Upor se širi kot plamen in je zajel že sosedne občine.

SLAVKOVIĆ: Hecaš se.

JANKO: Ne.

SLAVKOVIĆ: Ampak to je samo domislek. To je igra.

JANKO: Hočejo, da se igra nadaljuje.

SLAVKOVIĆ: To je trapasto, častna beseda. Ti ljudje so nori. To je mrak.

JANKO: Kaj pa midva, sva midva **boljša?**

Ostro ga gleda.

SLAVKOVIĆ: Umakni z mene ta kretenski pogled. To je vic. Prvi april. Jaz nimam s tem ničesar. Igra. Vic.

JANKO: Več tisočletij trajajo že ti vici na račun človeštva.

SLAVKOVIĆ: Ordinarna neumnost. Kako dolgo traja ta igra? Dva dni in pol, do danes opoldne, in ni več naša krivda, če se ne more takoj in elegantno prekiniti.

JANKO: Kdo pa je potem kriv?

SLAVKOVIĆ: Kako bi mogli biti v igri pravi in krivi?

JANKO: Tiste noči, ko so te lovili, je nekemu človeku krogla ranila obraz.

SLAVKOVIĆ: Plačano bo. Vse bo nadoknadeno. Do tega trenutka je že vse izplačano.

JANKO: Kakšni ljudje so to? ! Vse?

SLAVKOVIĆ: Časopis se bo ob tej stvari ponašal gentlemensko.

JANKO: Včeraj se je ubila neka ženska.

SLAVKOVIĆ: Kvragu.

JANKO: Amen.

SLAVKOVIĆ: Kako ubila?

JANKO: Tako – ubila. Popoldne je pogreb.

SLAVKOVIĆ: Popoldne? Jaz bom takrat že v Zagrebu. Vse to že predolgo traja. Ubila se je? Si jo poznal?

JANKO: Od daleč. Na Mlaki vsak vsakogar pozna.

SLAVKOVIĆ: Žal mi je. Ampak kakšno zvezo ima to –

JANKO: Oh, nobene. Dogodek, pritisk. Neznaten pomik v avtomatu.

SLAVKOVIĆ: Misliš ti, da je res . . . to je obsedeno. To je mrak.

JANKO: Človek, igre nobeden več ne kontrolira.

SLAVKOVIĆ: Kaj bi rad povedal? Ta tvoja deklarativnost. Slabo mi je od tega. Igra je končana.

JANKO: Pokrajina se počasi toda vztrajno polni z ljudmi. Najraznovrstnejšimi. Lokalni radio še naprej objavlja poročila o izkrcevanju.

SLAVKOVIĆ: To je kaznjivo. Ljudje prihajajo?

JANKO: Kakor plima. Mlaka je zaslovela. Ti ljudje si želijo razviti turizem.

SLAVKOVIĆ: Kaj je v tem slabega? Pol Jugoslavije živi od tega.

JANKO: Ja, v vsakem zlu je nekaj dobrega.

SLAVKOVIĆ: Vidiš. Nazadnje boste imeli **tudi vi** korist od igre.

JANKO: Kaže tako.

SLAVKOVIĆ: To je obsedeno . . . Ampak na misel mi prihaja: zakaj bi igro ustavljali?

JANKO: Nobeden več je ne more ustvarit, ko pa se je tako razmahnila na vse strani.

SLAVKOVIĆ: Vendar je moja misija tukaj opravljena.

Odide proti vratom.

SLAVKOVIĆ: Vse se zdi mirno.

JANKO: Pritajeno. Pred popoldansko tekmo na televiziji. Nacija počiva.

SLAVKOVIĆ: In kdaj bo tisti pogreb?

JANKO: Popoldne.

SLAVKOVIĆ: Jaz bi takoj odpotoval.

JANKO: Imaš rad nogomet?

SLAVKOVIĆ: Tako.

Janko razveže zavitek.

JANKO: Tu imaš nekaj cunj. Zaveži s špago. Ni ravno po zadnji modi.

SLAVKOVIĆ: Vseeno.

JANKO: Ni ti treba vračat. Odpisano. Odnesi jih v svoje svetlo velemesto.

SLAVKOVIĆ: Cinizem provincialca.

JANKO: Tako.

SLAVKOVIĆ: Kaj ne greš še ti? Kaj bi tukaj?

JANKO: Rad imam ta kraj.

SLAVKOVIĆ: Smešen človek si. Pomagal si mi tukaj.

JANKO: Ja, rešil sem ti življenje.

SLAVKOVIĆ: Tukaj še zmeraj velja zakon linča?

JANKO: Ja, za ljudi s tiska.

SLAVKOVIĆ: Pomagal ti bom. Tam zgoraj.

JANKO: Naj se vnovčim?

SLAVKOVIĆ: Lahko bi si mislil, kako bo to videti kakemu stoprocentnemu provincialcu, kot si ti.

JANKO: Ničesar ni „tam zgoraj", česar ne bi že poznal.

SLAVKOVIĆ: To ti praviš?

Janko se požene ven.

SLAVKOVIĆ: Trapasto. Kaj je?

JANKO: Vohunijo.

SLAVKOVIĆ: Spoznavam običaje domorodcev.

JANKO: Glavo bi mu razbil.

SLAVKOVIĆ: Komu?

JANKO: Ne vem. Nekdo je zijal noter. Kaj sva govorila.

SLAVKOVIĆ: Nič posebno pomembnega.

JANKO: Ja.

SLAVKOVIĆ: Kdaj ti prihajajo te podobe in . . . zvoki?

JANKO: Videm sem njegovo čelo nad okensko polico.

SLAVKOVIĆ: Lahko si mislim, kako vidiš mene. Iz tvoje tukajšnje potopljenosti.

JANKO: Dobro. Potem ostani.

SLAVKOVIĆ: Da bi ostal?

JANKO: Popoldne.

SLAVKOVIĆ: Misliš, da sem tak fanatik za nogomet?

JANKO: Skeptičen sem glede pogreba. Pritoževali so se zaradi vremena. Pravijo, da mislijo že šest mescev na tekmo.

Slavković se obleče v preveliko črno obleko. Hlače zavezuje z vrvjo. Pred vrati gasivskega doma mežika v sonce.

SLAVKOVIĆ: Kdaj pelje avtobus?

JANKO: Na vsake pol ure.

Janko privleče iz žepa škatlo tablet.

JANKO: Na, Horvat ti pošilja penicilin za grlo. Če pohitiš, boš ujel še tega. Tukaj te nobeden ne pozna. Rabiš denar?

SLAVKOVIĆ: Ja, za avtobus. Na to v letalu nisem mislil.

JANKO: Dovidova. Pojdi že. To je lokalna zadeva. Ti si tukaj kompletni tujec. Kdo te pozna?

Odideta.

8.

Galica, Topić, Blaž, Lukas in Toni v Palomi zijajo v televizor. To je prazen okvir brez ekrana. Ta hipnovizor jih je povsem prevzel. Slišati je klice vznemirjene množice na stadionu. Zgoraj z droga pade debela vrv. Galica gre proč od ostalih, hodi ritensko in kar naprej gleda v televizor. Obesi se na vrv. Ta hip pograbi Topić Blaža za vrat in se začneta valjati. Galica veselo poskoči, začne vleči za vrv in zvoniti.

TOPIĆ: Gol, gol, mater jim . . . zgrešili so ga . . .

BLAŽ: **(hrope)** Nnnnnne . . .

LUKAS: Ofsajd –

TONI: Še enkrat – ponavljajo.

TOPIĆ: Kdo je streljal?

BLAŽ: **(pridavljen)** Ofsajd.

LUKAS: Sodnik, mater mu . . .

TONI: Fašist. Takoj, ko sem slišal njegovo ime . . .

LUKAS: Mogoče je Žid –

TOPIĆ: Ni mogoče?

LUKAS: Ofsajd. Repete, tretjič.

GALICA: **(še zvoni)** Sporočite mi, kaj je . . .

LUKAS: Nič.

Topić tolče Blaža po licih, ki pridavljen ne da od sebe znakov življenja.

TOPIĆ: Hej, Blaž –

LUKAS: Pssst, da se sliši,

TONI: Tepita se zunaj.

TOPIĆ: Vode!

BLAŽ: **(se pobere)** Sodnik, mater mu ustaškočetniško.

Vsi zijajo. Galica zvoni.

TONI: Kaj pravi –

LUKAS: Sodnik Volkovski –

TOPIĆ: Poljak je.

BLAŽ: Slovan, kaj pa drugega!

LUKAS: Grem stavit, da je poljski Žid.

TOPIĆ: Vse se ujema. Ni gola, pa konec.

Približuje se mrtvaški voz, na katerem piše z latimi črkami:

Pogrebno društvo Mlaka – 1906, ki ga z naporom vlečeta Janko in Slavković.

GALICA: **(besno zvoni)** Ne pozabite name . . . povejte mi, koliko je . . .

TOPIĆ: Saj to so amaterji.

BLAŽ: Le kdo jih je učil nogometa?

TONI:s, **Glej ga . . . z žogo na gol – streljaj!**

TOPIĆ: Streljaj, streljaj!

LUKAS: Ne, kaj sem rekel, v nebo pod oblake.

TOPIĆ: Streljati je treba.

TONI: Naj strelja.

LUKAS: Pa ne v nebo pod oblake.

Vzkliki razočaranja.

BLAŽ: In vse to plača delovno ljudstvo.

TOPIĆ: Diletanti. Tako se ne igra niti v zagrebški coni.

GALICA: Sporočite, jaz sem tukaj, tukaj sem.

LUKAS: Streljaj zdaj, vosu.

TOPIĆ: Streljaj, streljaj!

BLAŽ: Streljaj, jebo te otac.

TONI: Udari z desno!

TOPIĆ: Streljaj, streljaj!

Horvat v pogrebni temni obleki, nekoliko je zaostal za vozom.

BLAŽ: Kaj, doktor kako se vam zdi tistih petnajst minut v prvem polčasu?

HORVAT: Kaj me briga.

BLAŽ: Samo naj streljajo!

TOPIĆ: Streljaj, idiot!

LUKAS: **(kliče kakor, da ga igravec lahko sliši):** Vratar je luknja!

BLAŽ: Streljaj! A ne, doktor, zamenjat je treba kompletno halflinijo.

TOPIĆ: Tako je, vse na klop.

GALICA: **(obupan)** Pa kaj delajo . . . zakaj ne nasujejo . . . kaj hudiča čakajo . . . ne bojo več oživeli . . . sporočite mi, tukaj sem . . . je padel gol?

Topić zmagoslavno vstane in širi roke. Delirij na stadionu. Toni vzame pištolo iz nedrij in ustreli v zrak. Vsi padajo drug drugemu v objem. Spiker histerično. Gooool! Gooool! Galica skače vedno višje in zvoni vedno močneje.

Ta hip prispe voz pogrebnega društva med televizor in navijače.

TOPIĆ: Hej, grobar, je bil tvoj ta star mogoče gvažar?

Topić, Blaž in drugi se skušajo preriniti med kolesi, plezajo čez krsto, počenjajo vse, da bi se prebili do ekrana, kakor da gre za življenje.

JANKO: Ni več veliko, samo še majhen breg.

SLAVKOVIĆ: Breg? Kaj nam je treba vsega tega?

JANKO: Nobeden te ni prosil.

SLAVKOVIĆ: Prenehalo je biti zabavno. Dušo bom spustil. Kje pa so ostali? Sorodniki, domorodci?

JANKO: Vsi so na pokopališču. Tam policija s pendreki vzdržuje red. Toliko ljudi je.

Voz gre naprej. Topić in tovariši so se med tem prebili preko krste in se skoraj prilepili na ekran. Pridruži se tudi Galica.

GALICA: Sicer pa mi je velečastiti dejal, da ni bila niti krščena. Dosti sem pretrpel!

HORVAT: Ali ni šel sprevod tu mimo?

TOPIĆ: **(in ostali, ne da bi umalnili poglede z ekrana)** Tu, tu!

HORVAT: Pred koliko minutami?
BLAŽ: Kdo bi vedel? Še deset!
LUKAS: Trinajst.
BLAŽ: Toliko bi bilo lahko s podaljškom.
HORVAT: Kdo je bil?
TOPIĆ: Džajić, V triinpetdeseti minuti.
BLAŽ: Samo, da zdržijo. Če bom danes preživel srčno kap, bom živel še stopetdeset let.

Vpitje s stadiona. Vsi zijajo. Vrača se Janko, nosi lopato, ki se je drži prst.

TONI: To se ne da več gledat.
TOPIĆ: Amaterji.
BLAŽ: Sekajo skozi našo obrambo, kakor da so na smučeh.
LUKAS: Volkovski ne tolerira nemški start . . . ko bi Volkovski tolerirar nemški start . . .
TOPIĆ: Tega se skoraj ne da gledat.
JANKO: Strinjam se.

Janko vzame lutko-opico, ki je vedno na Tonijevem šanku in prične z njo igrati v praznem okviru.

TOPIĆ: Streljaj!
BLAŽ: Šut!
LUKAS: To je mogoče zadnja šansa!

Delirij na stadionu. Spiker: Gooool! V zgornjem kotu scene se pojavi velik rdeč balon (meter v premeru), ki počasi pada. Vsi se objemajo in poljubljajo. Topić je tudi Janka podrl na tla in mu stresa z glavo.

GLASOVI: (zunaj) Glejte jih spet!

Rafal.

TOPIĆ: Ravno prav. Tu je že tako vse končano. Življenje postaja zanimiv pojav. Razvijmo se v strelce.
BLAŽ: Hej, kakšen direndaj je tam?
GLAS: Izkrcevanje!

V metežu, ki je enak kakor na koncu prvega dela.

GLAS: Plastike, kolikor hočeš. Odlično za pokrivanje sena. A bitja, koliko? Tristisoč dvestosedemdeset.

9.

V ordinaciji doktorja Horvata. Tiho je. Sonce zahaja, soba je polna zamolkle svetlobe.

HORVAT: Naj tisti, ki je brez krivde, vrže kamen nase.
JANKO: To je sirup za pomiritev vesti. Vsi so krivi, potemtakem krivcev ni. Dobro bo zmagalo.
HORVAT: Dobro bo zmagalo, ne glede na to, kaj boste vi rekli.
JANKO: Vse bo dobro, samo da je zdravje.
HORVAT: Vi se norčujete.
JANKO: Ne, pač pa bi vam rad nasekal drva, ali pa vam popravil golobnjak.
HORVAT: In zakaj to?
JANKO: V sebi imam preveč moči. Roke mi bojo popokale.
HORVAT: Ni videti tako.
JANKO: Ker ni videti – pritisk od znotraj.
HORVAT: Zime ni več. Golobi so jeseni vsi poginili.
JANKO: Pa ni dela.
HORVAT: Zadnje čase sva se poredkeje videvala.
JANKO: Opravki.
HORVAT: Opravki?
JANKO: Opravkov do vratu. Imam časa komaj za pozdrav čez cesto: „zdravokakoje", „hvalazavprašanje spremenljivospadavinami". Kakor v mestu.
HORVAT: V mestu sem se sukal v profesionalnem krogu in je bilo družbe zmeraj čez glavo. Kaj pa vi delate, da ste tako zaposleni?
JANKO: Izmišljam si velike načrte. Med drugim bi nekoga ubil.
HORVAT: Mene s tem ne boste ganili. Ali nismo imeli svoj Dogodek?
JANKO: Kakšen dogodek?
HORVAT: Ali ni postalo tukaj bolj živahno?
JANKO: Zgodilo se ni nič.
HORVAT: Vse pa se je spremenilo.
JANKO: To je vprašanje kriterijev.
HORVAT: Lipušička je v bolnici.
JANKO: Kaj pa to meni govorite?
HORVAT: Vi ste se tudi prej zanimali, kako je z njo.
JANKO: In kako je?
HORVAT: Danes je sedemnajstega. Še sedem dni.
JANKO: In kam naj gre potem?
HORVAT: Vrnila se bo. Kaj pa naj v mestu? Bolnica je preobremenjena.
JANKO: In potem, kaj bo tu počela?
HORVAT: Živela bo.
JANKO: Vaša krščanska filantropija je ne bo daleč privedla. Pa stari, kaj vam je rekel?
HORVAT: Pravi: Visoko leta in v kalnem lovi.
JANKO: Idiot.
HORVAT: Denar, vse da je denar.
JANKO: Posebno, kadar si brez njega.
HORVAT: Pojdite v mesto.
JANKO: Vsak drug človek tukaj mi svetuje, naj se umaknem. Sem res tako v napoto?
HORVAT: Mesto je nekaj drugega. Denar ne leži na cesti, ampak ga je mogoče najti.
JANKO: Ti čudoviti ljudje tukaj bojo naredili bordel iz našega društvenega doma.
HORVAT: Saj niso tako slabi. Nad mrtvo Frajlo se je zdelo . . .
JANKO: Izkazali so se za boljše. Le predstavljajte si Topića, kako se z odpetim šlicem vzpenja na določeno damo v tistih črnih nogavicah s podvezo, Galico, kako inkasira, Tonija, kako na-

taka pivo in trdi, da ima rad debele. Lukasa, ki se je prikradel ponoči kot spodoben malomeščan, Blaža, ki ima posebne zahteve – turisti, zimmer frei, marke, napredek à la Mlaka.

HORVAT: Treba jih je ljubiti.

JANKO: Ljubiti? Kakor mrčeš ali mravlje?

HORVAT: Saj niso sami krivi.

JANKO: Kdo pa je kriv?

HORVAT: Krivo je vprašanje. Pobegnite, dokler je še čas. Bog je strahopetnost, a so tudi zmage, ki jih je mogoče dobiti samo s pobegom.

JANKO: Počutim se že bolnega.

HORVAT: To je poza in afektacija. Ko se nakopičijo dogodki in pritisnejo na človeka, se včasih zgodi, da se jim umakne v bolezen. Človek znori, ker je to zanj bolj poceni in udobno. Še več, on prosi za azil, prosi, naj ga imajo za bolnega, če že ne za preroka, zahteva pozornost in spoštovanje. Dejansko pa ni hotel vzdržati.

JANKO: Ni mogel.

HORVAT: Ni hotel.

JANKO: Pa se sploh tukaj lahko še diha?

HORVAT: Po mojem osebnem prepričanju gre na bolje.

JANKO: Ali je osebno mnenje zdravnika sploh lahko drugačno. Dobro me poslušajte: danes se ne moremo pajdašit z njimi, dan prej napadat in jutri jim ploskat, ker bo prepozno.

HORVAT: Oni niso nevarni. Karkoli počnejo, ni tipično in je brez globljega pomena.

JANKO: **(med odhodom)** Kakšen nemogoč človek ste.

HORVAT: In kam ste se namenili?

Zaslišijo se udarci Jankove sekire.

HORVAT: Moja drvarnica je že polna . . .

JANKO: **(z dvorišča)** Kdo vam bo pa sekal drva, ko mene ne bo?

Vstopi delavec-izvidnik v kombinezonu, zelo upehan.

DELAVEC: Doktor, pošiljajo me po vas.

HORVAT: In komu to gori pod petami?

DELAVEC: Mrtvih je in ranjenih . . .

Pride Janko s sekiro.

JANKO: Koga so zatolkli?

DELAVEC: Ne ve se, ne kdo pije ne kdo plača.

Horvat nabira instrumente in zdravila.

JANKO: Spet invazija?

DELAVEC: Imenujte to, kakor hočete. Izvedelo se je za tisto plastiko, ki je padla z neba. Da je dobra za seno pokrivat. Pa vsi grabijo. Vse so že razkosali na sto kosov.

JANKO: Kam greste, doktor?

HORVAT: Na bojišče, šivat in krpat.

JANKO: Lahko bi ostali. Rad bi se pogovoril.

HORVAT: Kakšno bitje ste vi?

JANKO: Bitje sem iz globine Rimske ceste.

HORVAT: Ljudje čakajo.

Janko mu stopi na pot.

JANKO: Kakšen smisel ima to?

HORVAT: Ko bi jaz to vedel.

DELAVEC: Gre za življenja, če vam to kaj pomeni.

HORVAT: Morala bova s silo.

JANKO: Vi bi lahko vzdignili roko name?

DELAVEC: Vi ste niče, nekoristen, morali bi vas obesiti.

TOPIĆ: **(na oknu, z modrico na očesu)** Nihilist! To je za kakšno javno obsodbo. Vse sem slišal.

JANKO: Kakšna pošast sem, takšna še ni hodila pod soncem, motivec!

HORVAT: Janko!

JANKO: Ko bi vi samo slutili, kako mi je zadosti tega vašega slinastega, krpaškega humanizma.

Janko se nalepem zlomi in ju izpusti. Oba hitro odideta.

FINALE, PODIVJANO–ŠKANDALOZNO'

Sodelujejo vsi.

Glavni trg na Mlaki. Svetleje kot v prejšnjem prizoru. Doktor Horvat šiva zadnje rane. Nad trgom je slavnostni napis: DOBRO DOŠLI, DRAGI GOSTJE in WILLKOMMEN. Ljudje v delovnih kombinezonih preverjajo mikrofone. Številni drugi se v slavnostnih oblačilih. Pionirji s cvetjem.

MNOŽICA **(se razlega)**: Prihaja, prihaja! So že na mostu! Špalir napravimo!

TOPIĆ: Parole, kje so?

BLAŽ: Takoj bojo.

Prihaja skupina, ki jo vidi Gospodar, ta malo hodi malo ga nosijo. Na glavi ima polcilinder, telovnik iz bankovcev in kadi debelo cigaro. Jankove sanje iz prvega dela. Gospodar nosi kolut bakrene žice.

VESELI KLICI: Gospodar, Gospodar! Naj živi Gospodar . . .

GOSPODAR: (jih miri) V posebno čast mi je sporočiti zelo spoštovanemu zboru, da so zglajena nekatera žalostna nesoglasja iz prevladanega obdobja zgodovine našega kraja in da se splošni, kolektivni interesi trenutno deloma pokrivajo z najvišjimi intencami boljšega dela moje osebnosti. Naj vsi zgradijo motele pa bojo **boljši** ljudje!

Klici z vseh strani. Izstopi nekaj častnih mož, ki so si medtem nalepili spoštovanja vredne brke in se umirijo v sliko pred kamero mestnega fotografa.

Tako Galica, Topić, Blaž, Toni in Lukas ustanavljajo Cicibana. Igra plehmuzika. Doktor stoji ob strani.

GOSPODAR: Dela in ne besede!

GLASOVI: Tako je!

GOSPODAR: Tu imate tok, kolikor si vam ga srce zaželi!

Vrže kolut. Priskočijo delavci in ga razvijajo. Potem ko povežejo vode, je ves prizor osvetljen z mlečnobelo. Med splošnimi klici se pojavi bolničarna z novorojenčkom v naročju.

HORVAT: In ženska?

SESTRA: Umrla je.

Vse obstane.

HORVAT: Kako, prosim va, umrla? ! V porodnišnici?

SESTRA: Umrla je.

BLAŽ: Lipušička . . .

TOPIĆ: Umrla?

HORVAT: In Janko, kje je on?

Vsi vpijejo in kličejo.

LUKAS: Kam se je vtaknil, ta beštija?

TOPIĆ: Vse dni se je klatil naokrog, vsem v napoto.

BLAŽ: AMPAK ZDAJ GA NI!

GOSPODAR: Ga ni, ga ni. Ste videli? Prišel bo, ko bo zvedel vesele novice.

TONI: V Palomi je bil pred pol ure. In veliko je pil.

GLASOVI: Pije tudi? Uničuje se! Pijanec! Morali bi ga v Stenjevec! Kako tó gleda!

Pride Janko, zmršen in blaten.

GLASOVI: Kako je propadel.

LUKAS: Jaz sem opravil z njim.

GLASOVI: Tvoj sin je.

LUKAS: Ni bilo prej, ni treba omenjati zdaj.

JANKO: Mesarji!

HORVAT: Nikar, odnehaj . . . Storili so vse, kar se je dalo . . .

SESTRA: Močna krvavitev.

GLASOVI: Lipušička, Lipušička je izkrvavela.

JANKO: Mesarji!

TOPIĆ: Otrok naj pride v občinske jasli.

BLAŽ: Tako je. Naj se ve. Kadar igramo veliko igro, igramo fer.

GOSPODAR: Naj bo občinska sirota, jaz bom takoj prispeval za majhen fond, vabim pa tudi vse navzoče.

BLAŽ: Topić naj gre na občino in vse uredi.

GOSPODAR: Pomagajmo si. Strnimo se! Saj smo svoji! Kdo si bo pomagal, če ne svoji? !

GLASOVI: Prav ima!

TOPIĆ: **(gleda Janka)** Torej, ne bomo ustvarjali nobenega problema!

BLAŽ: Mojbog, zgodi se. Saj smo ljudje!

GOSPODAR: **(pokaže na telovnik iz bankovcev)** Vsi smo pod to kožo krvavi.

Fanfate napovejo prihod treh Turistov, ki se pojavijo na majhni vzpetini kakor bogovi v grški drami. Nosijo kratke alpske hlače, gojzerje, kariraste srajce in termovke. Kadijo cigare in žvečijo kaugume.

PRVI TURIST Wunderbar!

DRUGI: Kakšen zrak!

TRETJI: Da bi ga lahko z nožem rezal in spravil v torbo.

PRVI: Zdaj pa vama pokažem, kako se diha na švedski način.

Luč je še močnejša, plehmuzika zaigra tuš in povsod se pokažejo napisi Zimmer frei in Pansion ter velik napis Motel Ciciban. Potem pridejo bolničarji, ki nosijo prisilni jopič.

BOLNIČAR: Janko Lukas.

GLASOVI: Kaj je narobe z njim?

BOLNIČAR: Nevaren je okolju.

GLASOVI: Tako hudo je z njim? Kaj je zagrešil?

BOLNIČAR: Še nič. Potuhnil se je.

TOPIĆ: Dneve in noči je govoril sam s seboj v bivšem gasivskem domu in danes že Cicibanu, v katerega polagamo toliko radostnih upov.

JANKO: Torej ti si vohunil?

Prideta dva detektiva.

GLASOVI: Kaj je storil? Koga je ubil?

DETEKTIV: Izročamo vabilo za nekoga, ki se imenuje Horvat.

HORVAT: Česa me obtožujejo?

DETEKTIV: Nepazljivo ravnanje z nevarnim materialom. Umor iz malomarnosti.

TOPIĆ: To ni nič.

BLAŽ: Doktor, zavzeli se bomo za vas.

TONI: Vsakdo ve, kako je bilo s Frajlo.

GOSPODAR: Bolj ste nam potrebni, kakor da smo na smrt bolni.

BLAŽ: Naj gre Topić na občino in vse pojasni. Doktor je nedolžen.

GLASOVI: Naj živi Horvat!

TOPIĆ: Pridite, doktor, slikajte se z nami. Ta slika bo visela nad barom v spomin prihodnjim naraščajem.

Bolničarja natakneta Janku prisilni jopič.

TOPIĆ: Vse najde svoje mesto.

JANKO: Doktor –

HORVAT: Vse to je samo začasno. Vrsta nesrečnih nesporazumov. Vidiš, tudi jaz bom moral na policijo. Najpametneje je, pokoriti se. Vse to je brez vsakega pomena.

Janko se močno zasmeji, iz polnih pljuč.

JANKO: Dihati se ne da, vidite, to je!

Se iztrga, pobere s tal zaščitno masko, si jo hitro natakne, pograbi otroka iz rok bolničarke in začne bežati.

TOPIĆ: Streljajte . . . podrite ga . . .

BLAŽ: Kaj še čakate . . .

TOPIČ: Na čistini je. Nič ga ne reši . . .

TONI: Organizirajmo se!

Mnogi bi odhiteli za njim, ko se tisti hip ne bi pojavile tri zrinjevske vlačuge, ki mahajo s torbicami in pozibavajo z boki. Vsi zavzamejo držo „mirno". Živa slika. Razen Horvata, ki šiva zadnjo rano.

Konec, zavesa hitro pade.

Prevod Franci Zagoričnik

In povrh še tik pred zabavo!

DUSTY: Saj ni nujno da je tvoja, lahko je prijateljeva

DORIS: Ne, moja je. Prepričana sem da je moja.
Celo noč se mi je sanjalo o porokah.
Ja moja je. Vem da je moja.
Oh sveta nebesa kaj bo z mano.
No ne bom vrgla več nobeno karto,
ti privzdigni za srečo. Privzdigni za srečo.
Mogoče bo vzelo urok. Privzdigni za srečo.

DUSTY: Pikov fant.

DORIS: To bo Snow

DUSTY: Ali pa mogoče Swart

DORIS: Ali pa je mogoče Snow

DUSTY: Prav smešna reč kako mi pridejo figure –

DORIS: Zelo važno je že kako jih primeš

DUSTY: Strašno važno je kako občutiš

DORIS: Včasih ti ne povejo čisto nič

DUSTY: Vedeti moraš kaj hočeš zvedeti od njih

KORIS: Vedeti moraš kaj hočeš vedeti

DUSTY: Nima smisla jih spraševati preveč

DORIS: Nima smisla jih spraševati več ko enkrat

DUSTY: Včasih niso sploh za nobeno rabo.

DORIS: Rada bi vedela kaj je s to krsto.

DUSTY: No jaz pa nikoli! Kaj sem ti rekla?
Kaj nisem rekla da mi zmeraj pridejo figure?
Srčni fant!

(Žvižg zunaj pod oknom)

No jaz na **nikoli**
Kakšno naključje! Karte so čudne!

(Spet žvižg)

DORIS: Je to Sam?

DUSTY: Seveda je Sam!

DORIS: Seveda, srčni fant je Sam!

DUSTY **(se sklanja skozi okno)**: Živio Sam!

WAUCHOPE: Živio ljubica
Koliko jih je gor?

DUSTY: Nobeden ni tu gor
Koliko jih je tam dol?

WAUCHOPE: Štirje smo tule dol.
Čakaj da zapeljem avto za vogal
Pri priči bomo gor

DUSTY: Prav, kar gor.

DUSTY **(Doris)**: Karte so čudne.

DORIS: Rada bi vedela kaj je s to krsto.
TOK TOK TOK
TOK TOK TOK
TOK
TOK
TOK

DORIS. DUSTY. WAUCHOPE. HORSFALL.
KLIPSTEIN. KRUMPACKER.

WAUCHOPE: Živio Doris! Živio Dusty! Dober dan!
Kako gre? kako gre? dovolita –
dekleti mislim da vama je stotnik Horsfall že znan –
seznanila bi vaju rada s prijateljema,
gentlemenoma iz Amerike ki sta tu poslovno.
To je gospod Klipstein. Tole je gospod Krumpacker.

KLIPSTEIN: Dober dan

KRUMPACKER: Dober dan

KLIPSTEIN: Zelo me veseli da sem vas spoznal

KRUMPACKER: Izredno me veseli da smo se spoznali

KLIPSTEIN: Sam – moral bi reči Loot Sam Wauchope
KRUMPACKER: Od kanadskega ekspedicijskega korpusa –
KLIPSTEIN: Loot nama je precej pripovedoval o vama.
KRUMPACKER: Mi smo bili vsi skupaj v vojski
Klip in jaz in Cap in Sam.
KLIPSTEIN: Ja opravili smo svoj del, kot pravite temu ljudje,
le naj svet ve, da si je Švaba zbrusil pete
KRUMPACKER: Kaj pa tista partija pokerja? eh kaj Sam?
Kaj pa tista partija pokerja v Bordeauxu?
Ja gospodična Dorrance pripravite Sama
da vam pove o partiji pokerja v Bordeauxu.
DUSTY: Vam je London dobro znan, gospod Krumpacker?
KLIPSTEIN: Ne tu še nikoli nisva bila
KRUMPACKER: V to mesto sva trčila sinoči prvikrat
KLIPSTEIN: In zares upam da ne bo zadnjikrat.
DORIS: Vam je London všeč, gospod Klipstein?
KRUMPACKER: Če nama je London všeč? če nama je London všeč!
Če nama je London všeč!! Eh kaj Klip?
KLIPSTEIN: Presneto, gospodična-er-uh-London je nobel.
London nama je od sile všeč.
KRUMPACKER: Teče kot namazan.
DUSTY: Zakaj potlej ne pridete in ne živite v njem?
KLIPSTEIN: Veste, ne, gospodična-er-niste čisto razumeli
(bojim se, da vašega imena nisem dobro ujel –
da pa sem vas spoznal sem kajpak zelo vesel) –
London je malce preveč lahkoživ za naju
Ja bi rekel malce preveč lahkoživ.
KRUMPACKER: Ja London je malce preveč lahkoživ za naju
Ne mislite da namigujem na kaj prostaškega –
ampak bojim se da ne bi dohajala.
Kaj praviš Klip?
KLIPSTEIN: Kot si povedal, Krum.
London je namazan kraj, London je nobel kraj,
da prideš na obisk je London prima kraj –
KRUMPACKER: Še posebej ko dobiš pravega živega Britanca
fanta kot je Sam da ti ga razkaže.
Sam je v Londonu kajpak doma,
in je obljubil da nama ga razkaže.

FRAGMENT AGONA

SWEENEY. WAUCHOPE. HORSFALL. KLIPSTEIN.
KRUMPACKER. SWARTS. SNOW. DORIS. DUSTY.

SWEENEY: Odpeljal vas bom proč
na ljudožerski otok.
DORIS: Vi boste ljudožerec!
SWEENEY: Vi boste misionarka!
Vi boste moja mala zalita misionarka!
Pomlaskal vas bom. Jaz bom ljudožerec.
DORIS: Odpeljali me boste proč? Na ljudožerski otok?
SWEENEY: Jaz bom ljudožerec.
DORIS: Jaz bom misionarka.
Spreobrnila vas bom!
SWEENEY: Jaz bom spreobrnil vas!
V zrezek.
Ljubek majhen, bel majhen, misionarski zrezek.
DORIS: Požrli bi me!
SWEENEY: Ja požrl bi vas!
Ljubek majhen, bel majhen, mehek majhen, nežen majhen,
sočen majhen, pravšen majhen, misionarski zrezek.
Vidite tole jajce

Vidite tole jajce
No takšno je življenje na krokodiljem otoku.
Tam ni nobenih telefonov
tam ni nobenih gramofonov
Tam ni prav nič avtomobilov
nobenih dvosedov, nobenih šestsedov,
nobenih Citroënov, nobenih Rolls-Roycev.
Nobene jedače le sadje kot raste.
Nobenih razgledov le palme na to stran
in morje na ono stran,
nobenih glasov razne šumenja valov.
Prav ničesar ni razen treh stvari

DORIS: Katerih stvari?

SWEENEY: Rojstva in paritve in smrti.
To je vse, to je vse, to je vse, to je vse,
rojstvo in paritev in smrt.

DORIS: Dolgočasila bi se.

SWEENEY: Dolgočasili bi se.
Rojstvo in paritev in smrt.

DORIS: Dolgočasila bi se.

SWEENEY: Dolgočasili bi se.
Rojstvo in paritev in smrt.
To je vse kar velja ko prideš do dna:
rojstvo in paritev in smrt.
Bil sem rojen, in enkrat je dovolj.
Vi se ne spominjate, jaz pa se spominjam,
enkrat je dovolj.

WAUCHOPOVA IN HORSFALLOVA PESEM
SWARTS KOT BOBEN. SNOW KOT KOSTI

Pod bambusi
bambusi bambusi
sred bambusovja
kot eden živita dva
kakor dva eden živi
dvema se kot trem godi
pod bam
pod bu
pod bambusi.

Kjer kruhovec zori
kjer le pingvin vrešči
in se oglaša le šum morja
pod bam
bod bu
pod bambusi

kjer Gauguinova dekleta
v senci figovcev objeta
le palmin list krasi
pod bam
pod bu
pod bambusi.

Povej na kateri trati
bi se hotel ljubkovati?
Pod kruhovci, pod figovci, pod palmami
ali pod bambusi?
Vsako staro drevo zame dobro bo
vsaka stara jasa bo dovolj krasna
vsak star otoček je prav priročen
vsako sveže jajce
vsako sveže jajce
in šum koralnega morja.

DORIS: Ne maram jajc; nikoli nisem marala jajc;
ni mi všeč življenje na vašem krokodiljem otoku.

KLIPSTEINOVA IN KRUMPACKERJEVA PESEM
SNOW IN SWARTS KAKOR PREJ

Moja mala otočanka
moja mala otočanka
zdaj bova tukaj skupaj živela
brez skrbi bova kaj bi počela
na vlak ne bo se nama mudilo
tudi domov ne če bo kdaj lilo
z ovijalk brala si bova cvetja
zakaj minut ne bo ampak ure
zakaj ur ne bo ampak leta
in jutro
in večer
in poldan
in noč
diminuendo
jutro
večer
poldan
noč

DORIS: To ni življenje, to ni nobeno življenje
Joj saj bi kar umrla.
SWEENEY: Takšno je pač življenje. Kar je
DORIS: Kaj je?
Kakšno je pač življenje?
SWEENEY: Življenje je smrt.
Nekoč sem spoznal nekoga ki je ubil dekle—
DORIS: Oh gospod Sweeney, nikar ne govorite,
preden ste prišli sem si vrgla karte
in prišla mi je krsta.
SWARTS: **Vam** je prišla krsta?
DORIS: Z zadnjo karto mi je prišla KRSTA.
Ne maram takšnih pogovorov
Ženska strašansko tvega.
SNOW: Naj gospod Sweeney nadaljuje zgodbo.
Zagotavljam, gospod, da nas sila zanima.
SWEENEY: Nekoč sem poznal nekoga ki je ubil dekle
Vsak moški utegne ubiti kako dekle
Vsak moški mora, potrebuje, hoče
nekoč v svojem življenju, ubiti dekle.
No ta jo je imel tamkaj v kopalni kadi
Z galono lizola v kopalni kadi
SWARTS: Tele pobe na koncu zmeraj priščipnejo.
SNOW: Oprostite, vseh na koncu že ne priščipnejo.
Kaj pa tiste kosti na epsomskem griču?
Videl sem to v časopisu
Videli ste to v časopisu
Vseh na koncu že ne priščipnejo.
DORIS: Ženska strašansko tvega.
SNOW: Naj gospod Sweeney nadaljuje zgodbo.
SWEENEY: Tega na koncu niso priščipnili
Ampak to je že druga zgodba.
Tako je tole nekaj mesecev teklo
Nihče ni prišel
Nihče ni odšel
Plačeval je najemnino in pobiral s praga mleko.
SWARTS: Kaj je počel?
Ves ta čas, kaj je počel?
SWEENEY: Kaj je počel! kaj je počel?
Tako ne zaleže.

Govorjenje živim o tem kar počno.
Včasih je prišel k meni na obisk
dal sem mu požirek in ga bodril.

DORIS: Bodril?

DUSTY: Bodril?

SWEENEY: No tu že spet to ne zaleže
A moram uporabljati besede ko vam govorim
Ampak tole je kar sem hotel reči.
Ni vedel ali je živ on
in je mrtvo dekle
Ni vedel ali je živo dekle
in je mrtev on
Ni vedel ali sta živa oba
ali sta mrtva oba
Če je bil on živ potem mlekar ni bil
in inkasant ni bil
in če sta bila živa tadva potem je bil mrtev on.
Nikjer se ni ujemalo
Nikjer se ni ujemalo
Zakaj kadar si sam
kadar si sam kot je bil on sam
si ali nisi
Spet vam pravim da to ne zaleže
Smrt ali življenje ali življenje ali smrt
Smrt je življenje in življenje je smrt
Moram uporabljati besede ko vam govorim
ampak če razumete ali če ne
se me ne tiče in se vas ne tiče
Vsi moramo storiti kar moramo storiti
Tule moramo sedeti in piti tole pijačo
Tule moramo sedeti in peti kakšno melodijo
Moramo ostati in moramo oditi
in nekdo mora plačati najemnino

DORIS: Jaz vem kdo

SWEENEY: Ampak to se me ne tiče in se vas ne tiče.

VES ZBOR: WAUCHOPE, HORSFALL,
KLIPSTEIN, KRUMPACKER
Ko si sam sredi noči in se zbudiš v curkih potu
in v peklú strahu
ko si sam sredi ležišča in se zbudiš ko da te nekdo
je udaril v glavó
te v snu je tlačila mora in spoznati si moral
hu-ha bo vsak čas tu.
Hu hu hu
Sanjal si da si se zbudil ob sedmi uri in je megla
in je vlaga in se svita in je mrak
in čakaš da potrka in ključ zaškrta zakaj veš
da rabelj te čaka.
In morda si živ
in morda si mrtev
Hu ha ha
Hu ha ha
Hu
Hu
Hu
TOK TOK TOK
TOK TOK TOK
TOK
TOK
TOK

Prevedel Veno Taufer

Izbrani filozofski spisi Alme Sodnikove

Slovenski matici je treba priznati, da po svojih možnostih v sicer skromnem, toda izredno pomembnem obsegu prav lepo skrbi za izdajanje temeljne filozofske literature na Slovenskem. Ob načrtih za izdajo Razprave o osnovah človeškega znanja Georga Berkeleya in prve knjige tretjega dela Zgodovine filozofije Karla Vorländerja v letošnjem letu je lani na 320 straneh izšla knjiga Izbrani filozofski spisi Alme Sodnikove.● Razprave je zbral in uredil dr. Frane Jerman.

Že dejstvo, da še vedno pripravljamo izdaje temeljnih del iz zgodovine filozofije in da šele z razvojem filozofskega oddelka na ljubljanski univerzi lahko govorimo o dejanskem razmahu filozofije pri nas, kaže na pomembno mesto doktorice Alme Sodnikove, v študijskem letu 1922/23 prve študentke filozofskega seminarja, pomožne asistentke do 1932. leta in privatne docentke do leta 1946, ko je postala izredni in leta 1951 redni profesor. Njeno življenjsko obdobje (1896-1965) sovpada s časom, v katerem je filozofska dejavnost na Slovenskem z razvojem filozofskega oddelka na Filozofski fakulteti, s prvimi načrtnimi prevodi iz klasike filozofske literature, z raziskovanji slovenske filozofske zgodovine in z razvojem pravega, načrtnega in metodološko utemeljenega filozofskega pisanja, pravzaprav šele dejansko postala neločljiv del celotnih družbenih in kulturnih dogajanj na Slovenskem. V obdobju prizadevanj, da dobi tudi filozofsko delo svoje stalne temelje pri nas, velja pomembna vloga tudi dr. Almi Sodnikovi. Njeno izredno pomembno filozofsko pedagoško delo na ljubljanski univerzi (do leta 1943 je predavala predvsem področji racionalizma in empirizma, kasneje pa je svoja predavanja razširila na celotno zgodovino filozofije do vključno Kanta; poleg tega je predavala tudi poglavja iz zgodovine filozofije pri Slovencih) seveda ne more biti obsežno v knjigi, zato pa izbor njenih razprav odraža njeno usmeritev na področja, v katerih je s svojimi predavanji in celotnim pedagoškim delom usmerjala študente filozofije. Sem sodijo v Matičini knjigi zbrana dela K Platonovi teoriji o idejah, Etika Epikura, Epikurejski nauk o bogovih, Descartes, Pojem volje v Descartesovi in Spinozovi spoznavni teoriji in celoten zadnji del Izbranih filozofskih spisov, ki predstavlja izbor njenih spisov s področja domače filozofske literature iz preteklosti. Osrednji, čeprav po obsegu skromnejši del knjige, pa predstavljajo razprave s področja estetike (Kratek oris metafizično spoznavnoteoretske smeri in njen izraz v domači literaturi, Analitično osnovana estetika, O sodobnem prvenstvenem pojmovanju likovnega problema), ki je bila osrednja tema njenega raziskovanja vse do leta 1933 – spet predvsem s stališča zgodovine estetskih teorij. S tem je zastavila (ob dr. Webru) filozofsko delo tudi na področju, ki ga žal še danes lahko označimo kot najbolj zanemarjenega v okviru celotne slovenske filozofske dejavnosti.

Izdaja Izbranih filozofskih spisov (naslov na ovitku) oz. Izbranih razprav (naslov v knjigi) dr. Alme Sodnikove predstavlja zato eno od temeljnih dejanj na področju zgodovine slovenske filozofije, obenem pa so razprave Alme Sodnikove zaradi njenega posluha za pravo znanstveno delo tudi izredni zgodovinsko filozofski uvodi v področja ali avtorje iz zgodovine filozofije, ki jih obravnava. Dr. Frane Jerman je knjigi, za katero je pripravil izbor in ji urednikoval, napisal tudi predgovor o življenju in delu prof. dr. Alme Sodnikove, ki – čeprav po mnenju avtorja zgolj v obliki skice – predstavlja jedrnato in osnovno informacijo bralcu in opominja na dilg-monografijo o njenem delu.

● poleg te je uredništvo prejelo v letu 1975 še dve Matični izdaji, insicer delo Helge Glušičeve Pripovedna proza Cirila Kosmača in tragedijo v petih dejanjih Alekseja Tolstoja Car Ivan Fjodorovič v prevodu Josipa Vidmarja.

L.K.

Arhitektura slovenskih protiturških taborov

Boj s turškimi roparji in osvajalci, in z njim tudi naši protiturški tabori, nam je pravzaprav tako znan in pri srcu kot zanimivo in za naše ljudstvo težavno obdobje zgodovine, ki se prepleta tudi z obdobjem kmečkih uporov, da nas resnično presenetijo podatki iz doktorske teze Petra Fistra Arhitektura slovenskih protiturških taborov (Slovenska matica 1975, 188 strani), ki kažejo na neraziskanost obravnavanega področja v vsej vrsti znanosti od zgodovine, umetnostne zgodovine do etnologije.

S svojim prispevkom, ki je pač usmerjen predvsem v proučevanje arhitekture taborov, je avtor obenem opozoril na vrsto napačnih predstav o funkciji, izgledu in graditeljih taborov. Kaj sploh je tabor? Ime izvira seveda iz svetopisemskega imena gore v Palestini, po kateri so husiti poimenovali svojo utrdbo; kot oblika obrambe kmečkega življenja pred napadalci–Turki na se pojavi (in to dejstvo nam razkriva v primerjalni analizi prav avtor knjige) s transilvanskimi vojaškimi utrdbami v Romuniji. Arhitektura slovenskih protiturških taborov pa je tolikanj originalna in njihova funkcija tako specifična, da ob vseh možnih vezeh tako s Transsilvanijo kot tudi s husitskim Taborom lahko po avtorjevem mnenju govorimo o ljudski oziroma bolje kmečki arhitekturi, ki se prilagaja terenu tako po konkretni izgradnji kot tudi po gradbenih materialih. Ob pregledu vrste ohranjenih ali z opisi izpričanih taborov jih dr. Fister deli na dolinske pregrade, utrjene signalne postojanke, samostojne tabore in utrjena zavetišča, z obzidjem obdane neutrjene cerkve, utrjene cerkve, taborske komplekse ter gradovom priključene ali iz gradov nastale tabore. Pri tem je pomembno, da nikakor ne drži prepričanje, da so tabori zgolj obzidja okrog cerkva – poleg tega da pri cerkvenih taborih prednjačijo podružnične cerkve celo tam, kjer je bila fara v neposredni soseski. To še bolj kaže na ljudski, kmečki značaj taborov, s katerimi so kmetje skušali braniti sebe, svoje družine, živino in ostalo imetje pred roparskimi turškimi vpadi; ob vsem tem so tabori postali prenekaterikrat tudi pomembna središča uporniških kmečkih gibanj, zato

so bili plemičem prej nujno zlo kot pa zaželena oblika obrambe.

Doktorska disertacija Petra Fistra kot znanstveno zgledno delo kaže tudi na vrsto belih lis v naših družbenih vedah, predvsem pa na pomanjkljivosti v sodelovanju med različnimi znanostmi v zgodovinsko materialističnem raziskovanju. Na tem področju je delo Arhitektura slovenskih protiturških taborov pisano vseskozi v skladu z mislijo Bruna Zevija: „Vsebina arhitekture je njena družbena vsebina . . ." in tako zgleden prispevek k raziskovanju slovenske zgodovine in naše kmečke arhitekture.

L.K.

RANKO MUNITIĆ
STRIP–DEVETA UMETNOST
(nadaljevanje)

OSLIKOVLJENI ČAS, RITEM IN MONTAŽA

Doslej smo opozorili na dva osnovna konstitutivna elementa stripa – na posamezni kvadrat-sliko in na montažni postopek, ki omogoča povezovanje določenega števila sličic v kontinuirano, komunikacijsko razvidno celoto. Lotimo se sedaj še problematike omenjenega montažnega, narativnega postopka, problematike oslikovljenega trajanja in oslikovljenega časa stripa in raziščimo lastnosti posameznih celot, ki jih dobimo s takšnim sukcesivnim kolažiranjem posameznih vrednosti – lastnosti stripovske vrstice ali stolpca (oziroma tako imenovanega „pasu") ter lastnosti stripovske strani ali tabloja (table).

Kot smo videli počivajo specifičnosti stripa kot novega oblikovnokomunikacijskega medija prav toliko na značilnostih posameznega kvadrata kot na posebnem povezovanju njihove vsebine v takoimenovani „tekoči trak", v vrsto slikovno oblikovanih in dramaturško medsebojno pogojenih prizorov. Kajti kljub dejstvu, da izhaja strip kot forma in komunikacijska intenca iz določenih celo jasnih in fundamentalnih intenc slikarstva in literature (pri čemer se hkrati pokriva tudi z določenimi oblikovnimi intencami filma, še posebej risanega) pa tako svojo sliko kot svojo narativno kontinuiteto vendarle izraža z emancipiranimi, lahko bi rekli lastnimi, individualiziranimi kreativnimi sredstvi.

Povsem je namreč jasno, da se najmanjše oblikovne enote v literaturi in v stripu diametralno nasprotne. V knjigi obstaja elementarna celica, to je beseda, kot kodificirani simbol (tako na ravni jezika kot na ravni pisave) z jasno določenim diskurzivnim pomenom ter z večjim ali manjšim aluzivnim, oziroma sugestivnim potencijalom. V stripu je osnovna vrednost posamezni kvadrat, ki ga doživljamo kot vizualni, slikarski znak, kot piktogram ali ideogram s širšim, oziroma z ožjim pomenom (spet na ravni informacije in asociacije, se pravi diskurzivne in intuitivne vsebine). Simbol na eni in znak na drugi strani nas hkrati tudi opozarjata na fundamentalno razliko med dvema glavnima komunikacijskima sistemoma – eden uporablja besede (jezik in pisava), drugi pa sliko. Toda ob upoštevanju dejstva, da uporablja strip na poseben način izpisane besede, kar pomeni, da gre za zavestno preraščanje mehanične uniformnosti, ki je značilna za podobne simbole v knjigah (vse besede so natisnjene z istimi črkami) se na tem področju torej srečujemo z organsko metamorfozo, ki brezosebno besedo-simbol spreminja v individualizirano besedo-znak, priča smo torej procesu, ki dogovorjeni pomen besede kot simbola (standardno izgovorjenega ali natisnjenega) dopolnjuje tudi s stripovskim pomenom posebne oblike v kateri se beseda pojavlja – pomenom torej, ki ga dobi beseda „napisana" kot slikarsko znamenje, kot piktogram. Podobne izkušnje je mogoče zaslediti tudi če proučujemo zgodovino slikarstva, ki se je omejilo na majhne formate, kot so na primer perzijske miniature, ali srednjeveške iluminacije, na katerih se na eni strani pojavljajo na poseben način oblikovane in razkošno okrašene začetne črke (poudarjamo likovno znamenje), na drugi strani pa celi stavki, pasosi in poglavja izpisana znotraj ali okoli slike ali ilustracije, kar oblikuje sintetično celoto, v kateri tako naslikani, kot izpisani elementi postanejo povzročiteljo enotne grafično-koloristične realnosti, akterji slikarske in nikakor ne literarne strukture. Ko čitamo takšen tekst, se za trenukte sicer vrnemo k njegovi primarni lingvistično-informativni naravi, toda že naslednji pogled na celoto nas sooči s slikarskim, oziroma grafično-kolorističnim sistemom znakov, pravzaprav s celo stranjo, kot s seštevkom slikovnih znakov, komponiranih iz večih različnih posameznih znakov. Na določen način to „mešanost" jezika potrjuje tudi takoimenovana „grafična poezija" in to ne le v svojih modernih izdajah (spomnimo se le na primer pesmi o mišljem repu iz „Alica v čudežni deželi").

Prav tako ni težko razložiti tudi razliko med klasičnim slikarskim ter stripovskim obravnavanjem prizora: medtem, ko se slika-platno kot neodvisna in samozadostna fiksacija motiva obrača h gledalcu predvsem z estetsko rekompozicijo instatično prestrukcijo določenega fenomena, pa strip radikalno poenostavlja svojo slikarsko morfologijo, pri čemer bogati njen pomen z lapidarno impresijo ustavljenega gibanja in izpopolnjuje njeno komunikacijsko učinkovanje s posebnim kodeksom znakov, simbolov, signalov in oslikovljenih pojmov ter se tako simultano vsiljuje kot mešana sinteza, v kateri se prepletajo elementi cele vrste jezikov – od slikarskega in tekstualnega, do oslikovljenega govora pa do piktogramskih in ideogramskih sporočil, organsko vključenih v strukturo posamezne sličice-kvadrata. Tudi montažni postopek stripa, njegova narativna in durativna dimenzija, se na določen način razlikuje od slikarske in literarne naracije in to ne le z zamenjevanjem stavka s sliko, besedo z znakom, ali enega monumentaliziranega prizora s serijo multipliciranih faz dinamičnega kontinuuma, temveč predvsem na novi aktivnih ali retroaktivnih temporalnih modalitet posameznih prizorov-kvadratov oziroma celote. Dejansko gre za specifičen temporalni profil stripovske kompozicije, za poseben časovni, ali v določenih okoliščinah izvenčasovni status posameznega kvadrata, oziroma vseh kvadratov skupaj.

Pojdimo torej od posameznega znaka, kvadratka-slike: znotraj svojega okvira ta kvadrat prezentira določen prizor ali pa del prizora – če je glavni dogodek razstavljen na nekaj sukcesivnih detajlov. Hkrati je ta prizor tudi posamična informacija o določenem fragmentu zgodbe, likovna materializacija določene faze globalnega dogajanja. Kot ekspoze trenutnega stanja zapleta je ta kvadrat pravzaprav fiksacija določenega trenutka narativne celote. Ta trenutek pa je lahko, glede na obseg ter naravo informacij, ki jih vsebuje, daljši in krajši. Tako je na primer, če gre za sličico, ki prikazuje dva pretepajoča se lika, čas oslikovljen v tem kvadratu znatno krajši od časa, oslikovljenega recimo v prizoru, ko junak zamišljeno sedi in zre v daljavo. Količina gibov fiksiranih v prizoru je torej mera njegove vsebine, oziroma trajanja: vsak kvadrat, če ga gledamo posebej, je torej takšna vizualizirana fiksacija zaustavljenega trenutka ne glede na to ali je daljši ali krajši, posamična prostorsko-časovna informacija o fazi, značaju in hitrosti dogajanja. Če vzamemo na primer nekaj kvadratov, ki jih povezuje linija fabule bomo videli, da vsak od njih vsebuje posamični naboj določene globalne vzročno-posledične kavzalnosti, kavzalnosti na kateri počiva ves fenomen zgodbe, oziroma pripovedovanja kot takšnega. Vsak naslednji kvadrat vselej opisuje tisto, kar se je zgodilo po prejšnjem, tisto, kar prejšnji kvadrat pogojuje: oba sta stripovski fazi v prezentaciji določenega dogodka, fazi, zna-

čilni in bistveni za dogodek – faze, ki s svojo vsebino označujejo dramaturške fiksacije, med katerimi je minil krajši ali daljši čas. Tako, če nam na primer en kvadrat prikazuje avto v bliskoviti vožnji, naslednji udarec kolesa v kamen, tretji pa prevračanje avtomobila, potem vsak od njih glede na prejšnji kvadrat vsebuje novo, dodatno informacijo, prinaša novo fazo dogodka in nov časovni premik v kontinuiteti zgodbe. Ta premik od ene informacije do druge, od enega do drugega trenutka je dejansko simbol oslikovljenega z objektivno logiko zgodbe pogojenega časa, tistega časa, ki ga posamezni kvadrat nosi v sebi, kot tudi časa, ki se nahaja, da uporabimo ta izraz „nabito" ali „preskočeno" med dvema kvadratoma. Gre za čas, ki je oslikovljen znotraj (ali med) tremi evklidovskimi dimenzijami stripovskega kvadrata – od katerih sta dve (širina in dolžina) likovno konkretizirani, četrta pa, globinska, samo iluzorna.

Gre za diskurzivni čas stripovske kompozicije.

To kvaliteto bomo najpopolneje čutili, če bomo določen strip čitali zelo hitro in skušali čimhitreje preiti z ene slike na drugo: povsem jasno bomo čutili objektivno dolžino ali kratkost trenutka, materializiranega v posameznem kvadratu kot tudi časovni razpon, ki je konkretiziran v premiku od enega kvadrata do drugega. Pred nami je dimenzija, ki je v povsem zanemarljivi meri odvisna od našega doživljanja, oziroma od individualne pogojenosti percepcije: gre za kronološke podatke, ki so diskurzivno vtisnjeni v strukturo stripa, ki je ob kontaktu z materijo tudi povsem jasno čitljiv. Gre za objektivno oslikovljen čas.

Obstoja pa še ena bistveno različna časovna dimenzija stripa, tista, ki se spontano rodi ob neobremenjenem doživljanju, tista, ki sama po sebi uteleša subjektivni, individualni čut, oziroma doživetje stripa pri vsakem bralcu.

Govor je o intuitivnem stripovskem času, o intuitivni pogojenosti in subjektivno specificirani meri njegovega temporalnega razpona. Očitno je, da o času govorimo kot o peti psihološki dimenziji, o času, ki polzira v ritmu našega percipiranja, našega doživljanja, v ritmu individualnega sprejemanja, oziroma odčitavanja stripovega sporočila na osnovi individualnega komunikacijskega instrumentarija.

Če imamo pred sabo še neodprt strip, vendarle točno vemo, da vsebuje nekaj tisoč kvadratov-slik, ki jih med seboj povezuje določena vzročno-posledična, oziroma narativna, sukcesivno kronološka kontinuiteta, vemo, da sličice tesno povezuje in pogojuje kavzaliteta, ki je imanentna sami naravi stripa ali še širše, sami naravi pripovedovanja. Toda v trenutku, ko je knjiga stripov še zaprta, vsi ti kvadrati kot fiksacija posameznih trenutkov globalne celote, v naši zavesti še nimajo nikakršnih konkretnih časovnih atributov, še ne pripadajo niti preteklosti, niti sedanjosti, niti bodočnosti, temveč pripadajo kvečjemu potencialni, oziroma pogojni obliki prihodnjega časa, možnosti, ki obeta, da se bomo „verjetno lotili čitanja stripa". Ti kvadrati so torej še izven našega eksistencialnega toka, izven našega časovnega kontinuuma. Slikovito bi lahko to zaprto stripovsko knjigo definirali kot še nedotaknjeno, toda bližnjo realnost, ki obstaja vzporedno z našo realnostjo, lahko bi jo predstavili kot zasebni dogajanjski univerzum in oslikovljeni temporalni kontinuum, ki zaprt v sebi obstoja izven našega dogajanjskega univerzuma, izven časovnega kontinuuma, ki nas obdaja. Ne glede na pozitivno vedenje o vzročno-posledičnih zvezah med posameznimi kvadrati – so le-ti ne glede na lastne kronološke relacije od nas še vedno enako oddaljeni, postavljeni v sfero drugačnega prostorsko časovnega dogajanja, v sfero, v katero bomo stopili šele, ko bomo odprli prvo stran knjige in ko bomo iz našega eksistencialnega statusa (v odnosu do stripa – pasivnega) prešli v aktivno čitanje stripa, v fazo identificiranja svojega ritma z ritmom in trajanjem stripovske kompozicije.

Tisti trenutek, ko smo vrgli pogled na prvi kvadrat-sliko stripa, smo ga s tem v časovnem smislu nepreklicno precizirali, seveda na ravni našega notranjega, intimnega časa: s tem, ko je bil s pogledom in doživetjem vzet iz tiste izven časovne, pred-komunikacijske magme, iz tiste še nedotaknjene „paralelne realnosti" stripovske knjige, je ta kvadrat naenkrat postal časovno merilo za celoto, precizno temporalno izhodišče komunikacijskega dialoga, postal je naša doživljajska sedanjost, torej predstavljalec našega doživljanja in celotnega stripovskega kontinuuma – ki je od tega trenutka prilagojen in podrejen našemu intimnemu in subjektivnemu kontinuumu. Ta trenutek postanejo vsi naslednji kvadrati posamične vrednosti prihodnjega časa (bližnjega ali daljnjega kar je odvisno pač od odnosa do začetnega kvadrata), njihov pomen pa naenkrat dobi atribute nečesa, kar bo po logiki stvari in po logiki sproženega procesa v kratkem prišlo pred naše oči.

V trenutku pa, ko smo s pogledom prešli s prvega kvadrata na drugega, postane prvi, ki je bil še malo prej določen kot naš doživljajski sedanjik in kot takšen sedanjost stripovskega dogajanja, avtomatično tako naša doživljajska kot stripovska preteklost, pretekli čas doživetja in dogajanja, nekaj, kar se je bilo že zgodilo in ostalo za nami. Število kvadratov iz bližnjega ali daljnjega prihodnjega časa, tistih torej, ki si sledé do konca knjige, se je torej zmanjšalo za en kvadrat – medtem ko se je število iz preteklega časa (spet bližnjega ali dalnjega) povečalo za en kvadrat.

Vsako prenašanje pogleda in pozornosti na naslednji kvadrat simultano označuje štirikratno metamorfozo na vrednostni lestvici našega intuitivno temporaliziranega stripa: kvadrat, ki ga pravkar gledamo postaja sedanjost, čeprav je bil še malo prej bodočnost, kvadat, ki smo ga malo prej doživljali kot sedanjost, je postal preteklost, število kvadratov iz bližnje ali daljne preteklosti se je povečalo za enega, število tistih iz prihodnjega časa pa se je zmanjšalo za isto številčno vrednost.

Toda proces doživljajskega temporaliziranja stripa še zdaleč ni enakomeren, oziroma mehanično profiliran kot bi se lahko zdelo na prvi pogled: čas zadrževanja pri posameznem kvadratu, čas njegovega percipiranja in doživljanja in iz tega izhajajoča časovna določenost sedanjosti, ki mu jo z neposrednim stikom dajemo, je skrajno individualizirana kategorija, ki se spreminja od bralca do bralca. Glede na subjektivno afiniteto do vsega tistega kar konstituira določen kvadrat-sliko, odvisno od subjektivnega doživljanja risbe, barve, kompozicije, odvisno torej od privlačnosti ali odbojnosti perceptivnega stika – bó posamezen bralec gledal, oziroma doživljal določen kvadrat več ali manj časa kot kakšen drug bralec. To torej pomeni, da se bo obstoj, trajanje določenega kvadrata v sferi doživljajske intuitivne sedanjosti, preteklosti ali bodočnosti skrajševal ali podaljševal pri vsakem konsumentu-bralcu. Za razliko od prej opisanega, jasno čitljivega in objektivno izmerljivega diskurzivnega časa stripa, je le-ta čas precej težje obsegljiv in vselej različen, profiliran individualno – intuitiven stripovski čas, temporalni razpon in variabilni ritem trajanja, ki se je začel in realiziral izključno v mejah določene zavesti, posamezne osebnosti, v mejah posamične narave konsumenta.

Če pa hočemo do konca ilustrirati kompleksno fenomenologijo tega intuitivnega časovnega potenciala, moramo omeniti realno in stalno uporabljano možnost bralca, da se z določene že percipirane slike kvadrata znova vrne k prejšnji, kar pomeni, da poteka opisani proces štirikratnega temporalnega metamorfiranja vrednosti v naravi ostalih kvadratov, v obratni smeri: kvadrat, ki je bil do pred nekaj trenutkov preteklost, se znova vrača v sedanjost, tisti pa, ki smo ga percipirali kot novo doživljajsko sedanjost, se je vrnil za hip v bodočnost.

In tako naprej: variacije so v svoji psihološki variabilnosti številne in specifične. Toda bistvo je, da je možno oziroma nujno, da bralec stripa prav to intuitivno dimenzijo stripa kreira na osnovi lastnega doživljanja. Notranji časovni razpon narativne faze oziroma objektivno trajanje, ki je oslikovljeno v posameznem kvadratu, se prilagaja oziroma se identificira s časom konsumentovega gledanja v ta kvadrat, s časom njegovega percipiranja in doživljanja: objektivni, diskurzivni čas je torej popolnoma odvisen od te posamične, subjektivne, intuitivne časovne dimenzije.

Stripovski čas, tako kot kompleksni, se torej oblikuje na osnovi prepletanja

objektivnega trajanja posamezne faze in subjektivnega trajanja našega stika s to fazo: mi v naši zavesti strip montiramo, ritmično artikuliramo in definitivno temporaliziramo, odvisno predvsem od intimnih, osebnih, globoko neponovljivih mer, afinitet in relacij. Kar zadeva temporalne kvalitete doživlja, o katerih v zvezi s fotografijo in filmom govori Cristian Metz, razpolaga stripovska slika s potencialnim sedanjikom prav toliko kot film, po čemer se loči od fotografije: kajti ko gledamo fotografijo vselej (zavestno ali ne) doživljamo nekaj „kar je bilo" medtem pa, ko se, kadar gledamo filmsko ali stripovsko sliko, vselej soočamo (spet zavestno ali ne) z nečim „kar je in to sedaj, tukaj pred našimi očmi kot fenomen, kot pomen in kot proces v katerem tudi sami sodelujemo. Film dosega to sugestivnost s stvarnim razvijanjem gibov, medtem ko se stripu to posreči s pomočjo serije zaustavljenih faz gibanja, ki s svojim nizom sugerirajo kategorije trajanja, gibanja in procesnosti, v katere se kot bralci spontano vključujemo. Osnovna razlika med filmom (posebno risanim) in stripom je v meri in načinu časovnega trajanja, tako imenovanega „timinga" posamezne faze: risar-animator ga določa in dejansko materializira na celuloidne traku, oziroma na ekranu, risar stripa pa ga naznačuje v kvadratu – prizoru in ga prepušča reagiranju, oziroma časovnemu preciziranju gledalčeve zavesti. Toda v obeh primerih igra to trajanje, famozni „timing", zelo važno, nikoli končnemu pravilu podrejeno vlogo. V risanem filmu je „timing" konkretizirana, objektivna, diskurzivna vrednost, v stripu pa potencialna, subjektivna, intuitivna variabla. Od tod tudi povsem umestna primerjava strip-kvadrata in animacijske faze s posameznim notnim znakom v partituri: lahko in mogoče je namreč objektivno očitati pomen (vsebino) enega, drugega ali tretjega znaka – toda konkretno določanje njihovega trajanja, opredmetenje časovnega in ritmičnega pulsiranja torej, pa leži v sferi subjektivne interpretacije, v sferi specifičnega, intimnega, intuitivnega kreiranja celote. Ko čitamo strip mu sami določamo časovno mero, sami mu odmerjamo „timing" in tako opravljamo funkcijo, ki v risanem filmu pripada animatorju, v glasbi pa dirigentu.

Toda vse to seveda ne pomeni, da se risarju stripa ni treba še kako resno poglabljati v studiozno razčlenjevanje in natančno odmerjanje vseh faz-kvadratov celote ter njihovih medsebojnih relacij. Kajti da bi se naše doživetje razvnelo, da bi bili kot participatorji dinamičnega dialoga, ki ga z nami vzpostavlja strip v stanju, da ga dopolnimo z lastnimi dimenzijami, moramo začutiti izvorno sozvočje, oziroma osmišljeno povezanost posameznih prizorov, moramo zaslutiti avtorjevo izzivalno senzibiliteto pri nizanju in povezovanju posameznih faz, delov, posameznih vsebin celote. Z drugimi besedami, avtor stripa nam mora ponuditi kvalitetno vizualno partituro.

Toda tukaj se srečamo s problemom, s katerim se soočajo vsi umetniki, ki se ukvarjajo z mediji, kjer gre za časovno prezentiranje, oziroma temporalno evoluiranje dogajanja. V književnosti se vprašanje glasi: kdaj uporabiti dolg ali nekaj dolgih, kdaj pa kratek ali nekaj kratkih stavkov; v filmu je dilema v takšnem ali drugačnem izmenjavanju dolgih in kratkih kadrov. Avtor mora torej kreirati svoj montažno-ritmični ključ celote: tako ne sme brez razloga razbijati dogajanja z odvečnimi kvadrati-sličicami, kot ne sme strniti posebno važnih dogodkov in nas s tem ovirati pri kompletnem odčitavanju, oziroma doživljanju njihove kompleksnosti. Na drugi strani pa umetnik pri spoštovanju komunikacijskih principov čitljivosti, razločnosti in dinamike ne sme biti konvencionalen, prepuščajoč se torej znanim pravilom in shemam, brez lastnega interpretativnega modela: najti mora stimulativno in ustvarjalno ravnotežje med zakoni svoje avtorske kreacije in principa komunikacijske jasnosti, ustvariti mora lastni sistem vrednot, s katerimi nas bo pritegnil, vzbudil naše zanimanje, nas potegnil v material in spontano privedel do tega, da se bo aktiviral naš celotni perceptivni instrumentarij – da nas bo pripravil, če lahko tako rečemo, do svobodnega, odprtega in enakopravnega dialoga, kakršnega vsebuje v svojem bistvu strip kot množična komunikacijska oblika.

Oglejmo si še osnovne montažne konstelacije, v katerih se pojavlja strip, osnovne multi-kvadratne emanacije njegove morfologije. Listajoč časopise in zabavnike smo se že zdavnaj naučili, da se kvadrat-slika le redko pojavlja sam, kot zasebna, posamična vrednost – skoraj vedno gre za nekaj kvadratov povezanih v vodoravni stolpec ali vrsto, oziroma za, po obsegu najmanjše, nadaljevanje stripa. Toda ta forma stripovske fenomenologije nima kreativnega alibija za svoj nastanek: gre preprosto za najkomercialnejšo in za tržišče najbolj primerno rešitev, ki omogoča sukcesivno objavljanje celote v velikem številu majhnih epizod, oziroma nadaljevanj.

Toda mnogo bolj zanimiva kristalizacija kompozicijsko-montažne morfologije stripa je komplet-stran ali stripovski tablo, torej celota, sestavljena iz večjega ali manjšega števila kvadratov združenih na površini posamezne strani strip-albuma. Ne gre le za mehanični seštevek kvadratov, saj je dovolj, da pogledamo katerikoli primerek, pa bomo videli koliko likovnih in kompozicijskih problemov se postavlja pred avtorja. Kratko rečeno takšen tablo predstavlja morfološko, oziroma kompozicijsko vsklajevanje vseh elementov, ki se pojavljajo v posameznih kvadratih, pa vsklajevanje medsebojnih odnosov med kvadrati in njihovimi okvirji. Vse to mora kot celota, ko vržemo pogled na stran-tablo, delovati na nas privlačno in skladno, artikulirano dopadljivo, toda tudi z mero, obogateno z učinkovitimi rešitvami in raznolikostjo, pa tudi z harmoničnimi odnosi med posameznimi vrednotami, s kreativnim razlogom za prav ta in takšen njihov razpored.

Da ne gre za maloštevilne in lahko rešljive probleme, nas opozarjajo vsi tisti elementi, ki jih mora upoštevati avtor, ko komponira in artikulira posamezne kvadrate. Tako na primer ne more neodvisno, samovoljno od ostalih, locirati baloneke-flikaterije izpolnjene s tekstom ali piktogrami: njihove velikosti in relacije so vselej določene v odnosu do estetskih ordinat cele strani, zato risar pogosto pomanjša ali poveča napisani oziroma „izgovorjeni" tekst, da bi flikaterija dobila obliko in obseg, ki ga narekuje celotna kompozicija. Podobno je tudi kar zadeva koncipiranje figuralne vsebine kvadrata-sličice: posamezni plani, rakursi, poze, geste likov in scenografski detalji morajo biti usklajeni ne le z vrednostmi prejšnjega oziroma naslednjega kvadrata, temveč tudi z vrednostmi vseh ostalih kvadratov na določeni strani. Še več pozornosti in pazljivosti pa seveda zahteva barva, saj je prav od koloristične usklajenosti posameznih sličic odvisna celotna mozaikalna harmonija raznobarvnega tabloja. Omenimo torej, da se prav zato barva v stripu ni nikoli uveljavila v svoji polni lokalni vrednosti: trava ni nujno da je zelena, če na tem mestu globalna kolористična kompozicija pogojuje kakšno drugo barvo, prostorska scenografija za likom lahko naenkrat izgine, nadomesti pa jo učinkovit premaz podlage z dopadljivo in kompozicijsko poljubno barvno nianso. Kajti je pravilo, naj gre za elemente barv, prostorskosti ali modelature, da v stripu vselej stoji nad empirično logiko poetska logika dopadljive, raznolike, dinamične in svobodne sinteze, logika oblikovnega materiala in medijske specifičnosti, katere cilj ni preslikavanje logike stvarnosti temveč, da z onirično svežino in domiselno nekonvencionalnostjo vzpostavi čimpopolnejši in čimbolj izviren komunikacijski kontakt s potrošnikom.

Zato je naravno, da so tej dinamiki oziroma svežini podrejeni tudi vsi ostali elementi: kvadrati-slike so na posamezni strani največkrat različne oblike, okvir je različno velik, toda nikakor ne gre za samovoljo, temveč za vsklajenost z oblikovnim principom in vizualno-ritmično enotnostjo celote. Celo bel prostor med robovi oziroma okvirji posameznih kvadratov postane v tem primeru estetsko relevanten in ustvarjalen element še posebej, kadar se ozek bel trak pojavlja med kvadrati različnih kompozicijskih in pozicijskih profilov.

Toda dogaja se še nekaj zelo pomembnega. Ne glede na to, do kolikšne mere v posameznem kvadratu risar razvija iluzionistično-spacialne dimenzije prizora, dobijo vsi ti kvadrati-sličice, gledani v okviru enotne strani-tabloja, pravzaprav pomen posamičnih slikovno-kolorističnih elementov določenega osnovnega, dekora-

tivnega principa, ki dominira nad celoto ploskve. Mozaik raznorodnih delov, ploskovnih, ali s pomočjo iluzije oprostorjenih, uokvirjenih ali okvirja osvobojenih prizorov, se ploskev pravzaprav vsiljuje kot definitivna, končna strukturalna oblika, ki daje vsem kvadratom enoznačni, sinhronizirani „timbre" in jih združuje na osnovi svojega morfološkega bitja ter jih podreja svojemu osnovnemu dekorativnemu, ornamentalnemu karakterju. Stripovska ploskev je torej „mondrianovski" raster v katerem na različen toda hkrati tudi na natančno vsklajen način vibrirajo znakovno-komunikacijski potenciali vsakega od zajetih, inkorporiranih kvadratov.

Tako se nam za kvadratom-sliko prav tablo-stran vsiljuje kot osnovna konstitutivna in morfološka podlaga stripa. V vrhunskih stvaritvah takšnih sintez bomo srečali v zlatih obdobjih likovnih umetnosti že zdavnaj preverjeno formulo: manjši del je v odnosu do večjega kot večji v odnosu do celote strukture.

Podrobna analiza vseh pogojnosti in estetskih nujnosti, na katerih počiva koncipiranje oziroma izvedba posamezne stripovske ploskve, bi nas odpeljala predaleč. Dovolj je povedati le nekaj stvari. Najprej, da gre za posel, ki so ga vsi veliki risarji opravljali z največjo pozornostjo in v izgled, konstituiranja ter izpopolnitev strani vložili prav toliko truda kot v posamezni kvadrat. In drugo: največji dosežki v zgodovini stripa so bili v glavnem zamišljeni in izdelani na ploskvah, ki jih ni mogoče samovoljno razbijati na posamezne vodoravne stolpce in jih ni mogoče podrejati tržnim oblikam parceliranja in preprodajanja na drobno. Prav zato v zadnjem času avtorji oblikujejo ploskev kot en sam, razkošno opremljen kvadrat- prizor . . .

Tako se stare vrednosti potrjujejo na nov način.

Zares je dovolj, če pogledamo elegantno razkošje in globalno kompozicijsko melodioznost ploskev, ki so jih podpisali Winsor Mc Cay, George Herriman, Burne Hogarth, Guy Peellaert ali Nicolas Devil, pa bomo razumeli koliko visoke likovne kulture, mere in kvalitete leži na področju, ki je bilo še do včeraj deležno odklanjanja, prezira in podcenjevanja. Strip je kot najmodernejša oblika umetniške slikanice za vse starosti in afinitete ena od najintenzivnejših polarizacij vizuelno-estetskih in kreativno-komunikacijskih potencialov dvajsetega stoletja.

DRAMATURGIJA, TIPOLOGIJA IN MITOLOGIJA

Stripovska naracija in literarna dimenzija njegove celote se morfološko ne razlikuje od nekaterih starih in dobro zanih prototipov popularne književnosti. Dejansko je, da je z istimi dimenzijami prežeto tako dogajanje stripa kot časopisnega romana v nadaljevanjih ali pa filmska in televizijska nadaljevanka: gre za zakonitosti serijalke, univerzalno, množično zgodbo brez konca, ki se iz poglavja v poglavje, od epizode do epizode širi, uvaja nove junake, se regenerira z bolj svežimi izhodišči za zaplet in epicentri nadaljnjega razvoja, oziroma prolongiranja pustolovščin.

Serijska zgodba je neizčrpen ključ bulvarske literature devetnajstega in dvajsetega stoletja, neizčrpna formula vseh množičnih medijev, namenjenih najširšemu krogu potrošnikov: narativna forma kristalizirana v funkciji tržnega kiča, simplifikacija, rojena iz trženja povpraševanja, naraščajoče potrošnje in industrializirane proizvodnje, vulgarizacija, zrasla iz srečanja starih oblik pripovedk z novimi sredstvi pomasovljenja in univerzalnega preprodajanja zgodbe – da res, serijska zgodba je vse to hkrati, toda tudi nekaj več! To je sicer ne vselej realiziran dodatek vrednosti, ki je potencialno prisoten brez izjeme; to je moderna reinkarnacija tiste stare, predavne afinitete bralca do zapleta, ki ne umira, do junaka, ki vstaja, animiran vedno z novimi peripetijami, do verige čarobnih pustolovščin, ki se nadaljujejo brez konca medtem, ko se meja nikoli niti za milimeter ne približa finalu, koncu, dokončnemu razpletu.

Tudi v zgodovini imamo mnogo takšnih primerov. Prastari epi, miti in legende od Mahabharate in Ramajane, preko Iliade, Odiseje in Eneide do viteških zgodb iz srednjega veka pa vse do mreže Seherezadinega labirinta stkanega v tisoč in eni noči, vse to je odraz istega nagona, ki hoče vsiliti končnosti posameznega, prozaičnega življenja večnost onirične avanture; ali niso to kamenčki istega mozaika, ki hoče lepoto in neskončnost sanj dokončno superponirati banalnosti in mikrostrukturi dejanskosti, resničnosti in empiričnih dejstev? Tako je vse do danes: nekoč brezštevilna nadaljevanja viteških, gusarskih, ljubezenskih ali vojnih zgod in nezgod, sedaj neštete televizijske, risane, filmske, novinarske, stripovske serije. Čas sicer vpliva na fiziognomijo in tehnično opremljenost junakov tako kot se spreminja zunanje okolje, toda izdelani prototipi ostajajo isti, reinarnirani brez bistvenih sprememb in to kljub novim orožjem, ki jih uporabljajo junaki, kljub novim možnostim zapleta in končno, kljub nekoč nepredstavljivim medijem za distribucijo kot so tisk, film, radio, televizija itd.

Ali se je potem treba čuditi, če nas bo vrsta popularnih stripovskih vedet jasno in nezgrešljivo bolj opozorila na perzistenco arhetipov kot pa na svojo formalno originalnost. Ali ni Raymondov Flash Gordon pravzaprav moderni Jazon, ki sedaj išče zlato runo, ta stari simbol vedno novih pustolovščin po vesolju, ali ni morda Hogarthov Tarzan pravzaprav novo ime za Herakleja, Samsona ali Prometeja, nov obraz velikana, pripravljenega, da na svojih širokih plečih ponese skrivnostnost in vitalni naboj univerzuma? Ikonografske oblike spreminjajo svoj videz, toda bistvo epopeje ostaja isto: neskončno morje, po katerem tava Odisej, je zamenjalo neskončno prostranstvo vesolja, obleganje Troje pa se je spremenilo v obračun v predmestju enega modernih urbanih velemest – New Yorka, Tokija, Pariza ali Bombaya. Toda junak je kljub temu, da je spremenil ime, obleko in navade, ostal isti: vse jih povezuje duh nekakšne čarovnije, nekakšne naivne toda nesmrtne vdanosti sanjski pustolovščini, in za zmeraj jih je ogrnila s svojim plaščem skrivnost, kateri vsaka Alica v čudežni deželi dolguje neminljivo mladost in izvenčasovni otroški nasmeh, ki je fiksiran na njenih ustnicah. Odisej in Flash Gordon, Jazon in Brick Bradford, Prometej in Tarzan, princ Rama in princ Valiant – vsi so veje istega drevesa, cvetovi z istega debla. Pustolovščine v nadaljevanjih niso izum zadnjih stoletij: gre torej še za eno dimenzijo iz davnine, kateri je s svojo merfologijo strip osvežil, ko je prevzel njen, skozi stoletja ohranjen in večno privlačen duh.

Da bi lahko zgodba postala izhodišče serije, da bi jo bilo mogoče brez forsiranja in neprepričljivosti nadaljevati kolikor bi to publika želela, mora izpolnjevati nekaj osnovnih pogojev, ki so imanentni naravi narativnega modela. Rasti mora iz potreb in želja svojega časa, družbe in individualnega zanimanja, toda hkrati mora na osnovi predlaganih rešitev preraščati možnosti oziroma modalitete tega časa in se hrabro viti v še nedosežene, toda slutene sfere, iskati mora prostore in utelešenja, ki so se do sedaj izmikala instrumentariju stvarnosti, toda, ki globoko vzburjajo in provocirajo skrite želje, intimne strasti in človeškemu bitju imanentne intuitivne projekcije bodočnosti. Zgodba mora biti polna fantazije, toda nikakor ne sme prekoračiti mejo človeške mere: lahko je neverjetna, toda ne sme biti nemogoča, nestvarna toda ne neresnična, hipotetična, toda ne tudi neobvezna tako kot simbol, kot anticipirana priložnost bodočnosti. Skratka, ves čas mora biti obrnjena k človeku – usmerjati ga mora k razmišljanju o sebi v drugačnih pogojih in emanacijah, toda pri tem ne sme pozabiti na samega sebe takšnega, kakršen je. Sicer bo od umetnosti ostal le artizem, od smisla le forma, od pomena le parola: morda ni niti eno sredstvo množičnih komunikacij tako neobvezno in neodgovorno izrabljalo svojo možnost, da utelesi nemogoče, kot prav strip. Toda hkrati s tem le ni plačal davke, ki bi bil usoden za bistvo: tistih nekaj izjemnih ustvarjalcev, s katerimi se bomo podrobneje ukvarjali, je znalo dati stripu fiziognomijo, ki je bila hkrati neresnično lepa in avtentično humana, neverjetna kar zadeva veličastnost pustolovščine, toda hkrati verodostojna kar zadeva vprašanje fundamentalnih etičnih, miselnih in estetskih spoznanj, izhajajočih, iz te oniričnе osvobojenosti. S tem, ko se odmika od stvarnosti, da bi se vzdignil čimdlje od

njene prepoznavne inkonografije, je postal strip medij, ki je hkrati oblikovni potencial, ki se sooča z resnico tako, da preneha biti celo najneverjetnejše nemogoče, in je mogoče v njegovem epicentru zaslutiti zrnce antropomorfne, človeku primerne lepote. Vsa, še tako redka zmagoslavja medija bodo le potrdila prav to osnovno relacijo.

Toda vrnimo se k stripovski zgodbi in nujnostim njenega čimbolj uspešnega utelešenja. Najvažnejše in usodno je, da mora imeti brez dvoma privlačne in z domišlijo zastavljene like, ki so središče zapleta. Tako kot filmska ali televizijska dramaturgija, kadar gre za serijsko, mora imeti tudi stripovska svoj osnovni vzvod v ustrezni kodificirani tipologiji: ni magije čudežnega brez Ali Babe, Aladina ali Sindbada, ni legendarnih triumfov racionalnega v iracionalnem brez Sherlocka Holmesa, ni pravega stripa brez mitološkega junaka, ki bo kot mitološki Atlas s svojimi pleči podprl vso neskočno razvejano, mozaiku podobno nadgradnjo. Herojev pa ni brez publike, kot je zelo dobro rekla oseba iz Malrauxovega romana Upanje: od tod se v našem primeru brez izjeme vsiljuje tudi popularnost izmišljene osebe kot končno preverjanje uspehov ali neuspehov intence, od tod tudi dejstvo, da se je strip celo bolj kot film ali televizija izkazal kot medij, pri katerem niso imeli kritiki nikoli tako močne besede kot publika. Končno iz tega izvira tudi teža, ki jo ima fenomen stripa kot avtentični in iz množične zavesti spontano izhajajoč vrelec, iz katerega je mogoče črpati vrsto dragocenih podatkov o zgodovinskih, družbenih, ekonomskih, psiholoških in ostalih problemskih vozlih, iz katerih so bili rojeni in so se ohranili pri življenju posamezni stripovski junaki.

Ker pa pisec teh vrstic pripada estetom, ki globoko verjamejo v spontano, naravno in svobodno evolucijo umetnosti, katere lastnost je, da se sama materializira in regenerira zahvaljujoč imanentni dialektični nujnosti ne pa programirani usmerjenosti, nima ta spis nobenega drugega namena kot, da opozori na ne ravno velik, toda zanesljiv in nikdar izigran sloj vrednost, ki jih ta svobodna, življenjska dialektika umetnosti sama po sebi meče v vsak prostor, čas in medij. Strip je pravzaprav idealno področje za proučevanje, saj se njegove stvaritve, ne glede na število in karakter začetnik premis, množično uresničujejo in univerzalno potrjujejo, prav zahvaljujoč instinktivnim in intuitivnim reakcijam konzumentov, ne pa zahvaljujoč priporočilom teoretikov in ideologov, ne glede na to ali gre za estete, pedagoge, pragmatike ali inkonoklaste.

Ni težko ugotoviti, da biti stripovski junak vsak trenutek sposoben in pripravljen, da se znajde v vse bolj bizarnih in napetih situacijah, da mora celo na osnovi svoje narave pogojevati in opravičevati neskončni niz vselej novih in presentljivih obratov. Razen tega mora imeti glavni lik stripovske pustolovščine jasno začrtan značaj, motiv za svoje delovanje in sredstvo ali sredstva, ki zadoščajo za premagovanje največjih ovir. Pri prvih dveh lastnostih gre v glavnem za rutino: Tarzan, princ Valiant, Rip Kirby ali Flash Gordon so izrazito pozitivni, hrabri borci, nagnjeni k pustolovščinam in jih od začetka do konca vsake pustolovščine prežema pravičnost, konstruktivni in častni nagon. Imajo svoje prijatelje, toda kar je še važnejše, tudi svoje številne sovražnike, zato splošnost njihovih značajev vselej kompenzira s privlačno toda bizarno galerijo negativcev, s katerimi se soočajo in spopadajo. Sredstva, s katerimi razpolagajo, so odvisna od okolija in funkcije, ki jo opravljajo: toda znotraj skrajnosti, kot so detektivsko povečevalo in vesoljska ladja ali viteški meč in revolver v odnosu do X-žarkov, spet brez težave prepoznamo prototip. Sredstvo je namreč vselej podaljšek tako konkretnega junakovega telesa, njegove roke, kot tudi nevidne duhovne vsebine oziroma nagona, ki ga žene in navdihuje. Ko smo bili v vesternu priče reinkarnaciji starega, ikonografskega tipa, kjer se je mitološki kentaver pojavil kot kavboj, neločljiv od konja in revolverja, tako nas tudi na področju stripa Gordonova vesoljska ladja neizbežno spominja na Jasonovo ladjo, Brick Bradfordov časovni stroj pa na Enejevo pot v podzemlje polno duhov. Revolver, ki se znajde vselej v pravem trenutku v rokah borcev za pravico kot so Rip Kirby, Jim iz džungle ali agent X-9, ni bistveno različen od arhetipa, ki je bil nekoč utelešen v Olimpantu, čarobnem meču, ki ga je mladi Arthur po potrebi izdrl iz kamna, kot na primer Mandrakova hipnotična moč spominja na Orfeja in njegovo čudežno petje . . . Toda pravi stripovski junak se je rodil šele kasneje.

Kot pravi Jacques Marnis: „Prva tri desetletja, ko je še oklevala ali naj samo sebe jemlje resno, je bila zgodba v slikah omejena na komičnost in zabavnost. Še vedno sorodna karikaturi je pripeljala na sceno karikirane osebe in živali in jih oživljala v stiliziranih in strnjeno naznačenih prizorih." Takšen je primer z Bimom in Bumom, z Malim Nemom v čudežni deželi, z družino Tarana, z noro mačko in mačkom Feliksom, Popajem in Tintinom. Toda Tintin, ki je nastal leta 1929, se dogaja v že nekoliko bolj realističnem okolju: vstopamo v pustolovščino, ki je že bolje pripravljena na prijeme, ki se razlikujejo od stilizirane karikature, izven burleske in onirično-komične distance.

Toda četrto desetletje je postalo zibelka stripovskega nadčloveka, superjunaka, ki je v sebi združeval vrsto legendarnih, mitoloških dimenzij. Leta 1929 se je rodil Buck Rogers, prvi znanstveno fantastični stripovski pustolovec, potem pa Tarzan risarja Harolda Fosterja. Leta 1931 je nastal Dick Tracy, policijski inšpektor, ki preganja in uničuje gangsterja, pri čemer pa uporablja sredstva, ki so celo mnogo bolj kruta od gansterskih. Leta 1933 se je pojavil eden najbolj slavnih stripov Flash Gordon, leta 1934 pa nič manj znani Mandrak čarovnik, tajni agent X-9 in Brick Bradford, vesoljski potepuh. Družbi se je leta 1936 pridružil še maskirani neznanec Fantom in vitez, zaščitnik šibkih, princ Valiat. Leto dni kasneje je ustvaril Burne Hogarth svojega Tarzana za katerega je značilna euforija gibov in oprostorjena energija telesa, leta 1938 pa je nastal Superman, ki je dejansko prva serijska vulgarizacija stripovskega nadčloveka, značilna karika komercialne verige, ki je pričela neinventivno lansirati kreature z imeni kot so Batman, Satanik, Diabolik, Demoniak itd.

Toda v času, ko je šlo za neke vrste kreativne eskalacije stripa v letih 1929-38, je nenadoma stripovska tipologija ponudila bralcu kompletno mitologijo, prvi mitološki univerzum, ki se je opazno razlikoval od prejšnjih stilizacij in komičnih bizarnosti. Kot pravi Marnic: „In tako se je pojavil avtentični junak, ki po zaslugi bogov razpolaga z nadčloveško močjo, da bi izpolnil svoje poslanstvo in znova vzpostavil red, ki so ga porušile sile zla. Junak . . . Očitno je ta beseda izgubila svojo prvotno moč: toda čeprav v stripu ni predstavljen kot dosledna reprodukcija mita, vendarle na licu ohranja odsev idealnega prototipa. Ali ne nadaljuje Tarzan Heraklejevega dela, ko se spopada s predzgodovinskimi pošastmi? Svet, v katerem bojuje svoj boj, je zaprto polje, na katerem se spopadata Dobro in Zlo, Svetloba in Tema, prav tako kot v mitološkem začetku časa. Junak je prvak Dobrega, čuvar reda, včasih dobesedni vesoljni policaj. Sile Zla se lahko upirajo po mili volji, toda na koncu bo vendarle zmagal on, saj bogovi ne morejo dovoliti, da bi zmagal nered in da bi se kozmos zrušil v nič. Pa tudi ljudje ne. Tu tiči tudi pojasnilo za tisti posebni fluid, ki redno ovija mitološke junake: človek od nekdaj čuti organsko potrebo po junaku!"

Marnis lucidno nadaljuje: „Junaka, ki bi stal zunaj svojega poslanstva, ni. V odmoru med dvema pustolovščinama se dolgočasi in v tem trenutku je prazen in ničev. Zato je tudi ves čas pripravljen na akcijo. Toda, ali bo sprejel izziv, ni odvisno od njega: v nove podvige ga sili višja sila, ki je v njem. Družinskih skrbi nima, ker je vselej sam. Žena je zanj le velika ovira razen, če ni brez ugovora pripravljena sprejeti večno nemirno življenje. Zato je mnogo več vredna „večna zaročenka", ki spremlja Flasha Gordona ali Mandraka. Toda ti superjunaki, ki se neustrašno spopadajo z nepredstavljivimi pošastmi, vselej oklevajo, kadar se soočijo z žensko: naj bo kruta ali nežna, vselej predstavlja oviro pri izpolnjevanju poslanstva. Da, junak je sam. Poroka pomeni za stripovskega junaka smrt in risarji to zelo dobro vedo . . ."

V teh besedah je Marnis zelo dobro strnil psihologijo in usodo stripovskega junaka. Toda vendarle se v stripu ne rešuje vse tako enostavno in častno kot izgleda na prvi pogled. V trenutku, ko

je treba določenega junaka povsem konkretno predstaviti kot idealnega, nepremagljivega predstavnika reda, sežejo risarji najpogosteje po tistem in takšnem tipu kakršnega simbolizira red, zakon in pravica, pač v skladu z intencami družbe in sistema, kateremu pripadajo. Jasen obraz, opremljen s kratkim nosom, močno čeljustjo, ki simbolizira odločnost, včasih pa tudi izzivalna luknja v bradi – kolikokrat smo v stripovskem junaku prepoznali tipični ameriški ideal junaka, nepremagljivega nosilca ideologije, ki so jo n brez upravičene ironije krstili s sintagmo „pax americana"? Ko so, zavedajoč se tega ali ne, sledili lestvici idealov svojega okolja, se številni stripi niso uspeli izogniti diskriminatorskim predsodkom vladajočih ideologij: ali morda niso bili desetletja najrazličnejši negativci pripadniki rumene, rdeče ali črne rase? Zatorej še enkrat: za pazljivega opazovalca in analitika, ki je pripravljen citati tudi „med kvadrati-sličicami", je strip dejansko neusahljivi vir ne k estetskih in umetniških podatkov. Glede na vrednote so te podrobnosti zelo indikativne predvsem, kar zadeva končni pomen ideološke koncepcije in propagandne usmerjenosti posameznega stripa, oziroma njegovega avtorja.

(nadaljevanje prihodnjič)

prevedel Sašo Sekrott

IZBOR FOTOGRAFIJ NEKATERIH UPRIZORITEV CANKARJEVIH DRAM V SEZONI 1975/76.

POHUJŠANJE V DOLINI ŠENTFLORIJANSKI. MESTNO GLEDALIŠČE LJUBLJANSKO 1975 – REŽIJA: Žarko Petan.

KRALJ NA BETAJNOVI. DRAMA SNG V LJUBLJANI 1975 – REŽIJA: Janez Vrhunc

POHUJŠANJE V DOLINI ŠENTFLORIJANSKI. DRAMA SNG MARIBOR 1975 – REŽIJA: Voja Soldatović

ROMANTIČNE DUŠE. NARODNO POZORIŠTE ZRENJANIN 1976. – REŽIJA: Dušan Mlakar

POHUJŠANJE V DOLINI ŠENTFLORIJANSKI. SLOVENSKO LJUDSKO GLEDALIŠČE CELJE 1976 – REŽIJA: Mile Korun.

T
N
BLA
I
VIND
S
P

PROBLEMI

PROBLEMI LETNIK XIII (1975)
literatura

KAZALO PO RUBRIKAH

POEZIJA:

Avanzo Miha – Čebele 1–2/stran 56
Dekleva Milan – Golobje pesemce 6–7/stran 22
Pesmi 8–9/stran 141
Despotov Vojislav – Upesmi 8–9/stran 67
Detela Jurij – Pesmi 6–7/stran 19
Djogo Gojko – Iz zbirke Modrica 8–9/stran 87
Dulak Budimir – Najmlajša črnogorska poezija
(M. Tripković, M. Martinović, B. Jevrić,
R. Deletić, N. Tadić, S. Lekić,
M. Vuković, M. Marković,
J. Brajković) 8–9/stran 97
Enzensberger Hans Magnus – Večerna poročila 8–9/stran 33
Hanžek Matjaž – Imam babico, ki je odkrila krompir 8–9/stran 69
Herman Bogdana – Tri pesmi 1–2/stran 36
Jerman Vladimir – Nizanje 1–2/stran 37
Jesih Milan – Sred večernega polja . . . 6–7/stran 7
Napisi za mesece (12 pesmi) 8–9/
Jezernik Božidar – Pesmi 1–2/stran 40
Jurinčan Jur – Dve pesmi 1–2/stran 60
Jakov Jurišić – Izbor mlade bosansko-hercegovske poezije
(M. Nenadić, B, Čučak, M. Pešorda,
H. Dervišević, S. Blagojević, J. Šamić,
V. Srebrov, H. Džigal, M. Čakar,
R. Sladojević, V. Primožić) 8–9/stran 51
Kapus Sergej – Za Vojca Gorjana 6–7/stran 46
Kleč Milan – Pesmi 8–9/stran 118
Kletnikov Eftim – Izbor iz sodobne makedonske poezije
(O. Arbulevska, L. Smiljanovski, M. Nešovski,
L. Cvetanovski, K. Čačanski, P. Bakevski,
K. Kulavkova, L. Dimitrovski, R. Lazarov,
V. Smilevski) 8–9/stran 73
Kralj Tomaž – Mlinar časa 6–7/stran 47
Marinetti Filippo Tommaso – Afriška pesem 1–2/stran 97
Kreft Lev – Pesmi 8–9/stran 93
Likar Igor – Odisejeva proteza 8–9/stran 64
Meglič Iztok – Dve pesmi 1–2/stran 59
Miklavc Ferdinand – Literarno besedilo iz zbirke zapor 8–9/stran 103
Milič Jolka – Pesem mora biti ključ, Mnemozina 1–2/stran 17
Novak A. Boris – Sidro v roži 8–9/stran 23
Ogorevc Blaž – Prisilno zreli paradižnik 1–2/stran 153
Rozman Andrej – Pesmi 6–7/stran 3
Svetina Ivo – De ouro, rosas, rubis, neve e luz pura 1–2/stran 33
Iz Jonija 8–9/stran 90
Stefanović Ljubomir – Pet pesmi 1–2/stran 58
Strehovec Janez – Divji baker 8–9/stran 47
Šalamun Tomaž – Praznik 1–2/stran 2
– Vis in Hvar 8–9/stran 1
Vodušek B. David – Hrzaj obla silhueta 6–7/stran 25
– Pesmi 8–9/stran 115
Zagoričnik Ifigenija – Pesmi 8–9/stran 31
Zlobec L. Jaša – Pesmi 6–7/stran 45

PROZA:

Božič Peter – Poglavje iz romana Zemlja	8–9/stran 107
Hlastec Brane – Prozni tekst	1–2/stran 14
– Prozni tekst (nadaljevanje)	6–7/stran 24
Lukan Blaž – Boginja izginja, razpadam	1–2/stran 6
– Zemlja je modra kakor oranža	8–9/stran 4
Lužan Pavel – Tišina in tik-taki	8–9/stran 15
Mrak Ivan – Rojevanje Chrysipposa	8–9/stran 131
Novak B. Branko – Scenarij	6–7/stran 27
Ogorevc Blaž – Zakaj golazni ali tudi mrgolazni imenovanim živalim nirvane ni moč doseči?	6–7/stran 11
– Pasji dnevi	8–9/stran 127
Volarič Ivan-Feo – Preobrazba	8–9/stran 30

DRAMATIKA:

Brvar Andrej – Glanc na golši	6–7/stran 53
Jesih Milan – Tovariš Peter	1–2/stran 105
Lužan Pavel – Bumerang	6–7/stran 59
Mrak Ivan – Življenje, karneval	1–2/stran 47
Rudolf Franček – Edip toponosi	1–2/stran 43
Zupan Vitomil – Zapisniki o sistemu	1–2/stran 119

VIZUALIJE, STRIP:

Burkhardt Klaus – Y	1–2/stran 68
Finlay Hamilton Ian – Homage to Jonatan Williams	1–2/stran 102
Grujić Milorad – Drama aktuell Mo-Di-Di	6–7/stran 6
Hanžek Matjaž –	1–2/stran 26, 27
Heissenbuttel Helmut	1–2/stran 70
Kermauner Aksinja	1–2/stran 23
Kovač Vojin-chubby – Moj pogled na svet	8–9/stran 140
Mayer Hansjörg	1–2/stran 67
Milič Jolka – Beseda stvar, Odsevi	1–2/stran 19
Mlakar Peter	8–9/stran 83
Plamen I.G. – Kinologija prostora	1–2/stran 89
Sarenco	1–2/stran 103
Ulrich Timm – Widerlegung der identitäts	1–2/stran 69
Valenčič Valter – Flash Forward	8–9/stran 3
Volarič Ivan-Feo	1–2/stran 66
Zagoričnik Franci – Political poem	1–2/stran 22
Zagoričnik Franci, Balint Szombathy – Bohinjski rokopisi	1–2/stran 71
Zagoričnik Ifigenija – Tipogeneza	1–2/stran 24
Zagoričnik Orest	1–2/stran 30

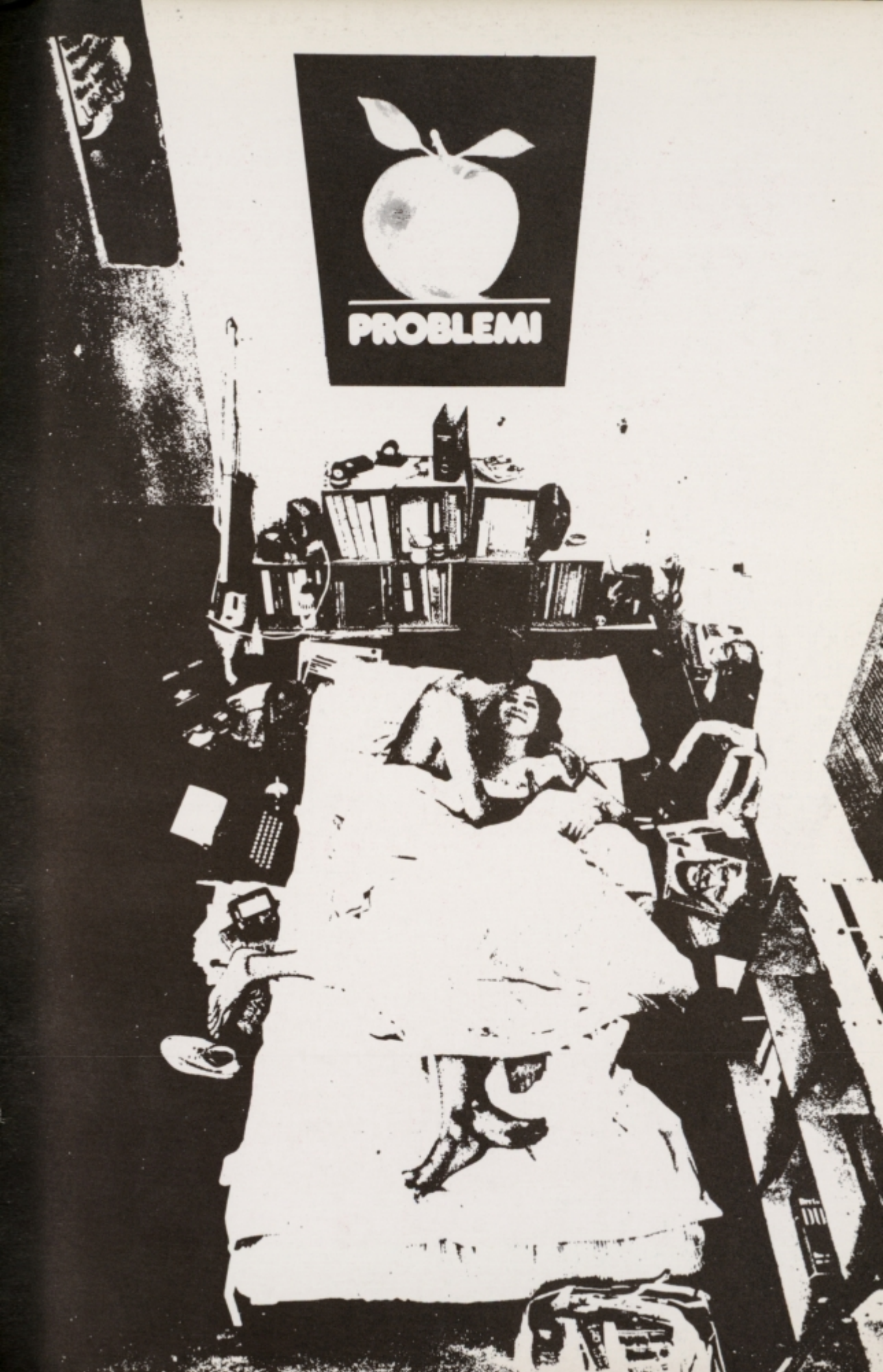
FOTOGRAFIJE:

Arrigler Dragan (1975)	8–9
Dvoršak Ivan (1971)	8–9
Jelnikar Janko (1973)	8–9
Jeraj Zmago (1973)	8–9
Kerbler Stojan (1974)	8–9
Pajk Milan (1974)	8–9
Pinter Tihomir (1975)	8–9
Plešnar Zora (1973)	8–9
Pukšič Janez (1975)	8–9
Stojko Tone (1975)	8–9

ESEJISTIKA, KRITIKA:

Antič Igor – 17. mednarodni festival jazza	8–9/stran 70
Bori Imre – Vizualna prizadevanja v vojvodinski-madžarski poeziji	1–2/stran 61
Kermauner Taras – O sedmerici pesnikov	1–2/stran 79
– Refleksija besede, njene moči, njene nemoči	1–2/stran 88
– Tri razprave	6–7/stran 107
Kocjančič Dolores – Fillipo Tomasso Marinetti	1–2/stran 96
Kreft Mojca – Osnove sodobne dramaturgije	8–9/stran 58
Munitić Ranko – Strip-deveta umetnost?	6–7/stran 93
Pajk Milan – Slovenska fotografija danes	8–9/stran 71
Poniž Denis – O tekstualni znanosti	1–2/stran 75
– Prispevek k tipologiji konkretne poezije	6–7/stran 110
Pregl Tatjana – Mali oder misli (Niko Grafenuer)	8–9/stran 34
Rotar Braco – O nekem pojmovanju vrednot (II)	6–7/stran 79
Simčič Samo – Ojdip, sfinga in Dioniz	6–7/stran 87
– Umetnost učenja in vzgoje	8–9/stran 27
Spatola Adriano – Proti totalni poeziji	1–2/stran 195
– (nadaljevanje)	8–9/stran 121
Urbančič Ivan – Program do kraja	1–2/stran 25

Problemi-literatura, letnik XIV,
štev.: 159, 160, 161 - Ljubljana, Julij 1976

PROBLEMI

b. štih
m. zupančič
p. božič
f. rudolf
p. lužan
d. jovanović
t. kralj
o. zagoričnik
m. kreft
s. šnajder
t.s. eliot

PROBLEMI

CENA 30 DIN